

Division

PJ5302

Section

.L66

הקשה דקדוקית, grammatische Analogie; —רעיונית,

Begriffsanalogie.

קריאת הדבור, Anruf; —הרגש, Ausruf.

רגעי, Momentanlaut (laut).

רכוב ועיין סימן ס"א.

רציפות, Aneinanderreihung.

שליש, Triphthong.

שנוי, Lautwandel.

תשנית, Umlaut.

מתמיד, Dauer (laut).

מתרביץ, pharyngisiert.

- התפלא, dipthongisiert werden.
 בליא, Diphthong; בליא הבינים, heterosyllabischer D.; בליא יורד, fallender D.; בליא עולה, steigender D.
 הקלאה, Diphthongisation.
 מחוגי הקול, Lautgeberden.
 תנועה גלויה, offener Vokal; —מכסה, gedeckter V.; —אותותית, konsonantischer V.
 נעם, Ton, musikalischer Akzent.
 נפשוני, psychological.
 נשימי, Hauch (laut).
 מנשם, gehaucht.
 סדרון, Syntax. התואר: סדרוני.
 סכימות, Apposition(sverhältniss). סוכם ונסכם.
 סותם, Verschluss(laut).
 משעבד, untergeordent.
 עזוב, Freilaut.
 עטיפה, Beiordnung.
 עמוד הנשימה, Ausatmungsstrom.
 עצור, Hemmlaut.
 עקירה, Lautausgang, Absatz.
 פעלוני, physiologisch.
 פריסה, Lauteingang, Einsztz.
 פשוט הדבור, Haplogie.
 צלילי, sonantisch.
 צליליות, Sonant.
 ציצי, Zungenspitzen(laut), apikal.
 מצרי, Enge(laut).
 קולי, Sonor(laut), stimmhaft.
 התקושש על, nach der Analogie von . . geformt werden.

רשימת מנחים שחדשתי.

האפלה, Verdunkelung.

גבי, dorsal.

מגביל הגורה, Wurzeldeterminant.

גבשון, שורת הבליטות בבשר השנים, ביחוד בפנים הפה. התואר גבשוני

מכוון אל המונח הלועזי: alveolar.

גורון, Etymologie. התואר: גורוני.

דחיקה, expiratorischer Akzent.

דומם, stimmlos.

מדרגת ההארכה, Verlängerungsstufe; -הדלדול, Reduktionsstufe—התקון,

Normalstufe.

הפרון, Phonetik. התואר: הפרוני.

המלי, Geräusch (laut).

וויג, Assimilation; -הגמול, reziproke A.; -מנעי, A. in Kontaktstellung;

-מדפי, A. in Fernstellung; -מקף, A. in der Wortfuge; בריחת

הוויג, Dissimilation.

חד, spitz.

חבוכי, Reibe (laut).

חלוף, Lautwechsel.

תחליף (עיין סימן ס"ג).

חנבים, החק העליון וקרקעית הפה. בין החנבים, Mundhöhle.

טעם האחדות, Einheitsdruck; טעם בן שני גבים, zweigüpfeliger Akzent;

טעם גרור, geschleifter A.

מצב החתוף, או מעמד הגליפה, Artikulationsbasis.

כובעי, laryngal.

הערות נוספות.

סימן כ"ט ג'. שנוי סאן לסים נסתפק אצלי אחרי שמצאתי „סים גורבי“ (מאג' כ' רכ"ב). אבל יתכן ששמשו כן אחרי שהרגילו בהבטוי „סיים מסאניה“.

סימן ל"ז. אפשרטיין מחביר את השם דַּשָּׂא עם השומרונית „דרשא“.
סימן נ' ב'. יש אומרים שהשם שונרא הוא היונית *σάλινος*.
סימן ס"ט, הערה ד'. עיין ספרי דק' ארמית גלילית סימן רל"ה ב'.
סימן קכ"א א' וקמ"א'. אודות הסיום – עיין דק' ארמ' גלילית סימן ק"ט.

סימן קל"ג ז', הערה. השוה את השנוי של פֶּן לֶךְ בחבושית (דילמאן, בס' דק' הלשון החבושית, הוצ' שניה דף ש"ח (בגרמנית).
סימן קמ"א ט. אודות התמונה: „אחוה“ עיין דק' ארמ' גלילית סימן כ"ד ב'.

דף קכ"א, הערה למלת נמי. במקום נמי נמצא גם נִימִי ואינימא = אי נמי (עיין פי' לס' טהרות המיוחס לרה"ג, הוצ' אפשרטיין דף ו', הערה 4).
דף קל"א, נכח ד'. יותר נראה שהתמונה הזאת היא נוכתת במקום נוכח.

דף קל"ז, הערה ב' וסימן שפ"ו ב'. עיין דק' ארמ' גלילית סימן רפ"ב ז'.

סימן תס"ט. עיין דק' ארמית גלילית סימן רנ"ה.
דף שס"ג, סעיף ט"ז. יתכן שהמלה דאפא היא כתיבה מלאה מן דפא, צבוע (עיין אודות השם הוה תשוב' הגאון פלטוי, הוצ' ווייס).

ידענא אי מסורא לפומבדיתא אי מפומבדיתא לסורא (שם, ו'); מי ידעינן אי מצפרא אי מפניא? (שם, י"ז); איזיל איחזי אי רתח אי לא רתח (קדוש' ל"ב); בדוק אי שתקי אי לא שתקי (שם, ע"א). פעם אחת מצאנו מלת אי גם בשאלה ישרה: אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו? (סנה' ו').

המאמר ההקפני.

תקסח. א' במאמרים הקפיים המאמרים הטפלים משמשים כמו שמשמשים ההגבלות של מלות יחידות. המאמרים הטפלים המגבילים את הנושא יבואו תכף אחרי הנושא, והמאמרים שהם בבחינת תאר הפעל מתמצעים בין הנושא והנושא: אמר לי ההוא מרבנן, ורב תחליפא שמיה, דהוה שכיח בשוקא דגלדאי, ואמר ליה (סימן תס"ט): מאי דרגש? ערסא דגדא (סנה' כ'); אנן, הני תלת דאמרינן, אי לאו דאמרינהו משה רבנו באורייתא, ואתו אנשי כה"ג ותקנינהו בתפלה, לא הוינן יכולין למימר לה (ברכ' ל"ג); כגון תרי תנאי ותרי אמוראי, דפליגי אהדדי, ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייכו, ואזל איהו ועבד כאידך (סנה' ו'); רב הונא, כי הוה אתי דינא לקמיה, מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב; אמר: כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא (שם, ז'); הני בי תלתא דייני, דיתבי, ואזיל שליחא דבי דינא ואמר מפומא דחד, לא אמר כלום עד דאמר משמיה דכולהו (שם, ח'); דכי גורי גוירתא, ומית חד מינייהו, מבטלי לגוירתייהו (תענ' כ"ט); האי מאן דבעי למידן דינא, ואי טעה, מיבעי למיפטרא, לישקול רשותא מבי ריש גלותא (סנה' ה'); והלכתא, דסמידא, בין אסמיק בין לא אסמיק, שריא (פסח' ע"ד); גרירתיה לארמאה, שפיר ליה, איתלי ליה נורא בדיקניה, ולא שבעת חוכא מיניה (סנה' צ"ו).

ב' משל של מאמר מסורס: מטיבותא דגניזא להו לצדיקי לעלמא דאתי בעי רחמי דלתנן לך מידי (תענ' כ"ה. בהוצ' מלטר).

נופל על לשון, כשפעל התנאי נכפל בתשובתו. והוא על פנים:
 ב) כשהפעולה היא בהוה או לעתיד, מובן נפילת הלשון הוא הסתפקות
 בקיום התנאי: אי פליט, פליט, ואי לא פליט לאו כלום הוא, אם הוא
 פולט, מוטב; ואם אינו פולט... (גטין י"ט); אי צייתת, צייתת..., אם תשמע
 מוטב... (סנה' ח'. בד"ס); אי מידויל, מידויל..., אם נמצאו מים, מוטב...
 (ב"ב ח'.); אי שתיקו, שתיקו... (קדוש' ע' || אי שתקת, שתקת (קדוש' ק"ט).
 ג) כשהפעולה בזמן העבר, או צריך להגבילה: אי שתקיתו ושקליתו,
 כדינייכו שקליתו (ב"ק ח'.); כי טריף, בדין קא טריף (כתוב' צ"א).

הַשְׁמָטוֹת בַּמֶּאֱמָר הַתְּנָאִי.

תקסו. א) השמטות וחסרונות במאמר התנאי מצויים, והחסר מובן
 מהמשך הענין. ההשמטה תתכן לבוא בתנאי, בתשובתו, או בשניהם יחדיו.
 המחוסר יכול להיות המגביל, הנושא, או הנשוא: אי אמרת דאורייתא,
 מהדרינן (ב"מ כ"ז); אי אליבא דר' שמעון, מאי תיבעי ליה? (נויר י"ג);
 אי בלילותא, אפילו חדא שעתא; ואי ביממא, אפילו טובא נמי לא (ב"מ
 ל';) אי דעבד תשובה, כל יומי נמי (שבוע' י"ב); כי תיבעי לך, חיוורי
 ואוכמי (ע"ו ל"ג).

ב) השמטות כאלה מצויים ביותר במאמרים מאוינים: אי אחזוק, אין;
 אי לא אחזוק, לא (חול' ד'); ואי לא, לא (שם, י"ח); ואי לא, קטילנא לך
 (סנה' ע"ד); ואי לא, חספא בעלמא הוא (ב"ב ק"ע); ואי לאו, מסריקנא
 לבשרייכו במסרקא דפרזלא (גטין נ"ז); ואי לאו, אפיקנא לך רב מאונך
 (סנה' ח').

ג) ביחוד רבו ההשמטות במאמרים שמלת התנאי חסרה בהם: דקמא
 ובתרא, בתרא זכי (ב"מ י"ט); עשרה, קדמה שכינה ואתיא, תלתא, עד
 דיתבי (ברכ' ו'); ועוד.

הַשְּׂאֵלָה הַבִּלְתִּי יִשְׂרָה.

תקסו. בשאלה הבלתי ישרה משמשים במלת התנאי אי: חזית אי
 מקרבין ליה (גטין נ"ז); ואיחוי אי משכחנא מידי למיכל (שם, שם); ולא

אי אית ליה ולא זבינא ליך (ערוב' ק'ג); תיתסרא הנאתי עלך, אי עברת אדעתאי ומינסבת לה לקריבך (נדר' כ"ג).

הַתְּנִי הַמְּחֻלָּק.

תקסד. א) התנאי המחולק מציע בחירה בין שני דברים: איבעית, אימא סברא; ואיבעית, אימא קרא (ע"ז ל"ג); מה נפשך: אי שרי, לכולי עלמא שרי; אי אסיר, לכולי עלמא אסיר (שם, ל"א); אי דאיתיה לסכין, לבדקיה השתא; ואי דליתיה לסכין, כי אחרים רואין אותו מאי הוי? (חול' ג'). בשבת ק"י: נמצאת שלשלת מיותר של עשרה תנאים. דוגמא של מאמר תנאי שמי הוא: אי מודעא, לא אשקלתא; ואי אשקלתא, לא מודעא (ב"ב מ"ח).

ב) התנאי המחולק יכול להיות תשובת התנאי לתנאי שלישי: אי הוה כיהושע בן נון, אי מר לא יהיב ליה, אחריני יהבי ליה; האי, אי מר לא יהיב ליה, אחריני לא יהבי ליה (יבמות מ"ה). וגם יותר משני תנאים יוכלו להתלות בתנאי אחר: ואי לא, לנקיט שערתא דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא: אי נקטה חד יומא, פסקה תרי יומי, פסקה תלתא יומי; ואי נקטה תלתא יומי, פסקה לעולם (שבת ק"י).

ג) גם בתנאי המחולק יתכן שמלת התנאי תשמט: גלימא, מתיח חיישינן; לא מתיח, לא חיישינן (חול' נ"א). אבל על הרוב ההשמטה רק בתנאי השני. ד"מ: דאי אשמעינן אמר ולא אפריש, משום דלא קיימיה לדיבוריה; אבל אפריש ולא אקריב, אימא... (ר"ה ו'). מה נפשך: אי דייק ולא נפיץ, הושני קרי ליה; אבל תרי ולא דייק, הוצני קרי ליה; או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה (סוכה י"ב); דאי מצרכת ליה תרי, לא אתי בעל מערער ופסיל ליה; חד, אתי בעל ומערער ופסיל ליה (גטין ג').

ד) כששני המאמרים קשורים על ידי או וכדומה, או מספיק אי אחת בראש המאמר התנאי: אי טפו לה או בצרי לה, לא אתיא (תענ' כ"ד); דאי אבדי או מגבבו... (ב"ב קמ"ו).

לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן בִּתְנֵי הַמְּחֻלָּק.

תקסה. א) במאמר הראשון של התנאי המחולק נמצא לפעמים לשון

ואפילו שייליגהו קטן נמי לא אמרן אלא... (פסח' קי"א); ואפילו בשדה נמי לא אמרן אלא... (שם, שם); דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו, יצא (ברכ' י"ב); את, אי נמי כרבנן סבירא לך, אנן משום אמהתא פרקינן לה ניהלה (גטין ל"ח); אי נמי סליקו כולהו בימי עזרא, לא הוה שריא שכינה במקדש שני (יומא ט'ט); אי נמי לאו פלוני הוא אי הוי (קרי: אהוי) נזיר (נזיר ל"ג); נהי דאיסורא דרבנן ליכא, איסורא דאורייתא מיהא איכא (שבת מ"ז); נהי דאיפכא לא מצית אמרת... אלא אימא חדא (ערוב' י"ד); נהי דשלומי לא משלמי, אגריהו מיהא לפסיד (ב"מ נ"ח); נהי דבטליה לשליחותיה דשליח, גיטא גופיה מי קא בטיל? (גטין ל"ב). לפעמים נמצא אפלו הכי, אף על פי כן, בראש התשובה: אף על גב דבעא משה רחמי עלה דמילתא ובטלה, אפילו הכי אוקמה בורעיה (ברכ' ו').

ב) תשובת התנאי לפעמים נשמט והמאמר מאמר הגדה במובן ותורי. משמעותה של אפילו אז: אף גם (סימן קנ"ו. א): אפילו ביממא הוו מיתוקי (קדוש' כ"ט); הכל לאגלי גפא, אפילו מיתמי (ב"ב ח' ח'); אפילו תימא ר' נתן, אם תרצה, תוכל לאמר גם שהיא דעת ר' נתן (פסח' ע"ח); ואפילו לרבי מאיר..., ואם תרצה, תוכל לאמר שאם גם לדעת רבי מאיר... (גטין ב'); ואפילו רבנן לא פליגי עליה דרבי מאיר אלא בעכו, דמרחקא (שם, ו'); אפילו הכי זילא ביה מילתא (קדוש' ל"ב).

ג) לפעמים מצאנו שכח הותור נכלל במלת התנאי: אי חקלאה מלכא ליהוי, דיקולא מצאוריה לא נחית (מגלה ו'ט); אי תשדייה לאורכיך, הפוכי בעיסקא טב מינך... אי ניפת איתנופי, הפוכי בעיסקא טב מינך (יבמ' ס"ג).

סדר המאמרים בתניי הפשוט.

תקסג. סדרם של המאמרים בתנאי הפשוט הוא תנאי ותשובתו. יוצאים מהכלל הוה הן מין התנאים המובאים בסימן תקנ"ד. ח). וכן כל התנאים שמאמר התנאי שלהם הוא קריאה או שבועה: מה גברא ומה גברא, אי לא דהרפניא מאתיה (יבמ' י"ז); לישמטתיה לכרבלתיה דההוא תרנוולא,

על ידי מלת כִּי, כמו שהוא במאמרים זמניים בלתי תנאיים: כי אתרצאי לך, באוירא; בתשמישתא לא אתרצאי לך (ב"ב ב' א'); כי קאי, בתלתין קאי, טפי לא קאי (שם, ג'); כי קאימנא, חזו לי (שם, ו'); כי עבדה, לא לקיא (תמורה ב' א'); וכי מיית בהך חדא, לימות! (סנה' י"ז).

הערה: א) כִּי נמצא על המעט גם בתנאי בלתי זמני: דכי לא יהיבין ליה, שקלי איהו (ע"ז ו').

ב) ההבדל בין אִי ובין כִּי בהצעת התנאי הוא שאִי מבליט את האפשרות, ר"ל האפשרות שהתנאי בלתי יקום כלל, וכי מבליט את אופי הזמן בתנאי. ההבדל הזה נראה מהדוגמא הבאה: אי אית בהו סימן כי לא שבעתן העין מאי הוי? אי דלית בהו סימן, כי שבעתן העין מאי הוי? (ב"מ כ"ג). עיין שלזינגר, סימן קע"ח.

ג) תנאים זמניים באים גם לא על המעט באות ד' בראשם: הכא במאי עסקינן? בדאיכא עומרין (ב"מ ל"א); לעולם דמינטרא (שם, שם); כל היכא דאתא ואייתי כולי עלמא לא פליגי (חגיגה ז' א'); ולמאן דאמר הומנה מילתא היא, דאתני עליהו מעיקרא (מנח' ל"ד); איכא בנייהו דאתיהו בי תרי (גטין ב' א'); אי טפי אפסדיה, דמתחיה (שבת י"ב).

ד) על מאמר תנאי כזה יכול להכנס כנוי מגביל: לרבנן, הוא דמוקמן, לדעת רבותינו זה כשהוקמו (ב"ב ס"ט). על הרוב הכנוי המגביל עומד בראש המאמר והוא קשור למאמר הקודם על ידי ו'ו' הנגוד: והוא דיתבי אבי תפי (ברכ' ל"ט); והוא דחזא בכנייהו (שם, נ"ז); והוא דמפשר ליה מעין חלמיה (שם, נ"ה); ההוא דאתחולי ביממא (ברכ' נ"ט); הא דידיע מאן קטליה (ערכ' ט"ז).

הערה: לפעמים מצאנו כְּנִי מְלִי לפני הכנוי המגביל, וזה שמוש ותרן: הני מילי הוא דסגי להו (ב"מ נ"ב); הני מילי הוא דשחקי סמנן מאתמול (ע"ז כ"ח); והני מילי הוא דפסקא אנב דוחקא (ביצה כ"ח); והני מילי הוא דצייריה מאתמול (שם, ל"ב).

תקסב. א) כשנראה את התנאי לא רק כמחייב את תשובתו, כי אם כמאמת באופנים מיוחדים ענין הקיים גם מבלעדיו, או יצא לנו מאמר תנאי וְתוּרִי. הצעת הדבור בתנאי הותורי הוא אף על גב ד' (סימן תקנ"א. י"א, א), אפילו... אפילו... נמי, אי נמי, נהי ד': וכי מאחר דאפילו חד, תרי מיבעיא? (ברכ' ו' א'); אפילו אישתחיתת בהמה אינו יכול להפך (נויר כ"ח);

נושא אחר לגמרי: (1) הגוף הסתמי הוא נושא כל המאמר הארוך: האי מאן דאפיק שטרא על חבריה ואמר ליה שטרא פרוע הוא, אמרינן ליה: לאו כל כמינך, זיל שלים (שבוע' מ"א); בר בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא, מהו לאשלומי? (ערוב' מ'); מאן דיהיב ליה אגרא, מפשר ליה למעליותא (ברכ' נ"ו).

(2) כלל תכנו של המאמר התנאי הוא נושא לתשובתו: מאן דשתי מיא בצעי, קשי לעניותא (פסח' קי"א), מאן דמתקיל ארעא אדעתא דבי דרי, שרי; אדעתא דארעא, אסיר (מ"ק י').

(3) לתשובת התנאי נושא אחר: האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא, עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה (ב"ק קי"ג); האי עכו"ם דחריך ברישא, שרי למיכל מיניה (ע"ו ל"ח); ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא בעל חוב דראובן וטרף משמעון, דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי אמר ליה... (ב"ק ח').

מהשער הזה הוא גם כן התנאי הדומה בבנינו למאמרו של נושא בודד. מהמאמר התנאי לוקחים שם ומעמידים אותו בראש, ושאר המאמר נקשר אחריו בו"ו החבור, ותשובת התנאי בלי קשור: תמרי ועבדינהו טרימא, מברכין עלוייהו בורא פרי העץ (ברכ' ל"ח); דיקלא ואלים, הכי נמי דבעי מר שבחיה? (ב"מ ק"ט); דיקלא ועביד גובי, לא קני (ב"ק צ"ו); גובי ועבדינהו כשורי, קני (שם, שם); האי בישרא דגדיא ושריק, שפיר דמי (שבת י"ח).

תקס. כשהפעולה בתשובת התנאי תכופה בזמן לפעולת התנאי ושני המאמרים משועבדים למה שקדם, אז מלת התנאי נשמטת, והתנאי ותשובתו קשורים יחד על ידי ו"ו החבור: דקרו ליה ועני (ב"ב קס"ז); כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא; וכי מדכרו ליה מדכר (פסח' ק"כ); כיון דקרי ליה ואתי, לא מצטרפי (בכור' נ"ה); הא דמיכלמו ליה ומיכלם, הא דמיכלמו ליה ולא מיכלם (ב"ק פ"ו). וכן במאמר הבא כשפעולת המאמר התנאי היא הפעולה הראשית ותשובת התנאי הגבלה לה: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה (סוכה כ"ג).

תקסא. « למאמר התנאי יש לפעמים תכונה זמנית, ואז הוא מסומן

י"ח); זמרא בביתא, חורבא בסיפא (סוטה מ"ח); מאה קרי במתא בווא, תותי כנפיך ניהוו (פסח' קי"ג).

ה) כשתשובת התנאי הוא בצווי: נבח בכ' כלבא, עול (ערוב' פ"ו); איתגרת ליה, פוץ עמריה (יומא כ'); נרשאה נשקיך, מני ככיך (חול' קכ"ז); פומבדיתאה לוויך, אשני אושפיוך (שם, שם); ריש תורא בדקולא, סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך (ברכ' ל"ג); תמרא בחלווך, לבית סודנא ארהיט (פסח' קי"ג); שני המשלים האחרונים הם גם זמניים. בכל כמו אלה מאמר הראשון הוא התנאי המונח שממנו נמשך ספור הפעל.

ו) ויש שכללו של המאמר התנאי הוא נושא לנושא השמי הבא בתשובתו: נהרא אנהרא, בצורתא; מדינתא אמדינתא, כפנא (תענ' י"ט). וי"ט); סאה בסלע ושכיחא, בצורתא; ארבעה ולא שכיחא, כפנא (שם, י"ט); זמרי גברי ועני נשי, פריצותא; זמרי נשי ועני גברי, כאש בנעורת (סוטה מ"ח).

ז) גם חלק מאמר ממאמר התנאי יכול להיות לנושא לתשובת התנאי. מאמר תנאי כזה משמש בבחינת מאמר יחסי ביחוד: עבי קליה, בר חמרא; צניף קליה, בר סוסיא; רברבן אודניה וזוטרא גובתיה, בר חמרא; זוטראן אודניה ורבה גובתיה, בר סוסיא (חול' ע"ט).

ט) וכן נמצא, כמו שהוא במאמר היחסי ביחוד, שמה שמסופר במאמר התנאי בא בתשובתו בתור חלק מאמר: זבוח גברי דאחאב, אכול גברי דיהושפט; זבח עובדיה, אכל יהושפט, מה שזבחו אנשי אחאב אכלו אנשי יהושפט; מה שזבח עובדיה אכל יהושפט (חול' ד').

תקנט. א) גוף סתמי הנכנס בראש המאמר התנאי מובע על ידי מאן, מאי, או כל, או על ידי שם המין; והתנאי נכנס בין הנושא להנושא בצורת מאמר יחסי:—

א) הגוף הסתמי יכול להיות נושא גם בתשובת התנאי: בר בי רב דזבין ירקא, לזבין אריכא (שבת ק"מ); מאן דבעי למיורע כשותא בכרמא, ליורע (שם, קל"ט); האי מאן דמוקים אפיטרופא, נוקים כי האי (כתוב' ק"ט); כל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה, מידדי (ב"ב כ"ד).

ב) המאמר התנאי בכללו נושא תשובת התנאי הוא; או לתשובת התנאי

מה כתיב ביה? וישטם עשו את יעקב... ואילו בני... אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מיניה... אפילו הכי לא אקנא (ברכ' ו'א); דאילו האי חוי לעבודה למחר, ואילו... לא חוי לעבודה (נזיר מ"זא); דאילו הכא כתיב... ואילו התם תנן... (סנה' ס"ב); דאילו... ואילו (תענ' ו'א).

ב) לפעמים אלו עומדת רק לפני המאמר השני: דלדידהו לא הודעתינהו ואילו אנא קא מודענא לך (סנה' ק"ז); אנן מעלינן מינייכו. כתיב בכו כי ששת חדשים, ואילו אנן איתינכו גבן כמה שני... (פסח' פ"ז); ואילו טל לא קאמר ליה (תענ' ג'א).

ג) ולפעמים אלו עומדת רק לפני המאמר הראשון, ואז ענינו: מה שנוגע ל'; ד"מ: אילו מאן דמחייב ה' אשמות תלוין, כי מייתי חד מי מיפטור? (כרית' ח'. וח'א).

ד) אבל לפעמים אנו מוצאים אי במובן אלו: אי משום הא לא תסייעי (ב"מ ל"א); דאי בית הלל, הא אמר... (ביצה י"ב); אי כר' יהודה, האמר... אי כרבנן, הא אמר... (שם, כ"ח).

ה) תקנת. א) המאמר התנאי יכול לבוא גם בלי מלת התנאי: כניפי ויתבי, כתבינן, כנפניהו איהו, לא כתבינן (סנה' כ"ט); מרחקין ליה, אתי לזלוולי בחמץ (שם, י"ב); אבל מסיימי קראי, אמרינן קל וחומר (ב"מ ל"ב); בין סלקיה ובין לא סלקיה (ע"ז מ"ז); אתסר עדות, אתסר ביצה; אישתרי עדות, אישתרי ביצה (ביצה ה'א); המשל האחרון הוא זמני גמור.

ב) מהשער הזה הוא בנין הקל וחומר, שבראשו עומד על הרוב דבור ההצעה השקטא: השתא! משאל שאיל, אהדורי מיבעיא? (ברכ' י"ג); השתא! מגול גולא, חלופי מיבעיא? (חול' ו'א); השתא! בעל לא קא מערער, אנן ניקום ונערער עלה? (גטין ה'א); ופעם אחת מצינו: אפשר? דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע? (ע"ז ד'א).

ג) ביחוד נמצא חסרון הקשר במשלי עם, פתגמים, וכדומה: א) כשמאמר התנאי הוא פעלי: בת דינא, בטל דינא (סנה' צ"ה); סלקת לאיגרא, שירותך בהדך (פסח' קי"ג); אידלי יומא, אידלי קצירא (ב"ב ט"ז). המשל האחרון הוא תנאי זמני.

ד) כשמאמר התנאי הוא שמי: סבתא בביתא, סימא בביתא (ערכ' ערכ')

(ב"ב קנ"ו); אי לאו דהרפניא מאתיה (יבמ' ז'); אי לאו דקא מכרוי כרקיעא (קדוש' פ"א); ואי לאו דיתבי במיא, משתלח משכאי (חול' נ"ט).² במקום הוא המדגיש בתנאים מאוינים נמצא איתא במאמרים קיומיים שיש שם מלת התנאי אי. וזה לבריחת ההתחלפות בין אי הוא לאיהו. בסורית, שאין מקום שם לחשש כזה, הוא משמש גם עם מלת התנאי בקיומים (עיין ברוקלמן, גרונדריס, סימן תכ"ד. א, הערה ב): אי איתא דאוגר... (ערוב' ע"ה); אי איכא דשאיל לי... (תענ' כ"א). ועל הרוב נמצא אם במקום אי לבריחת פישוט הדבור (סימן נ"ט); אם איתא דאגרשא... (כתוב' כ"ג), ועוד.

ה ע ר ה: אין להחליף את הבטוי אי איתא ד' בהבטוי אי איתא כשהאחרון כל מאמר התנאי הוא, כי או ענינו: אם הדבר כן. ד"מ: ואי איתא, להו כשנים שדנו (סנה' ה'); ואם איתא, תמני הויין (שם, ע"ד). ואי איתא הוא מאמר קצר במקום: ואי איתא למילתא הכי.

ד' בקצת מקומות מצאנו את מלת התנאי איכו והיא משמשת מנהג לו בעברית. ההבדל שבין אי, או אלו, לבין איכו הוא שהראשונות שייכות לשפת הספרות והאחרונה לשפת העם: השתא איכו שכיבי, לא אמרי לכו האי מילתא (ב"מ ע"ג); איכו השתא לא אתאי, סכנתון לברי (ברכ' כ"ה). ובהשמטת איכו: השתא לא חזיתך, ספיתא לי איסורא (חול' צ"ו). אבל בנוסחאות ד"ס יש איכו.

ה ע ר ה: כשהתנאי לא נתפרש, או מובן הבטוי איכו השתא, או השתא איכו, הוא: כמעט; ד"מ: איכו השתא מנעתן מהאי ברכתא (תניגה ה'): איכו השתא אישתלאי ואמרי לך (ביצה ד'). פעם אחת נמצא: השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודה זרה (ב"ב י'). אבל בד"ס נמצא כו או כי במקום כן. וגרסת הר"ג היא: איכי השתא נפלי, כדין מאמר תנאי.

ה' משפת המשנה נמצא מלת התנאי אַלְמְלִי, אַלְמְלִי, לו, לולא: אילמלי הוה ר' יוחנן... (חול' נ"ז); אלמלא דרשיה אחר להאי קרא... לא חטא (שם, קמ"ב); אילמלא עליא לא מתקיימין אתכליא (שם, צ"ב). (עיין גם מ"ק כ"ח: וכתוב' ל"ג).

ה ע ר ה: על דבר ההבדל שבין אלמלא ואילמלי עיין שלזינגר סימן ק"ע, הערה. תקנו. אלו... ואלו... לפני שמות ענינם: כי... אבל..., כי... וכנגדו... ד"מ: אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי. דאילו בן חמי...

ג) כשתשובת התנאי בהוה, או בא בתנאי העבר או הבינוני, או על המעט, העתיד, ובתשובתו בא הבינוני הפשוט או עם הֶהָ: אי כתב רחמנא... הוה אמינא... (ב"מ כ"ז); אילו בטלו כותים, עבדינן חד יומא (ביצה ד'); אי ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי (יבמ' מ"ה); אי הוה רב גביהא מבי ארגיזה הכא, הוה אמר בה טעמא (גטין ו'). וכן אם מאמר התנאי הוא שמי: אי דעתייהו לאהדורה, אהדורה ניהלי (ב"מ כ"ו); אי חקלאה מלכא ליהוי, דיקולא מצואריה לא נחית (מגלה ז').

ד) כשהתנאי ותשובתו מתיחסים לעתיד, או בא בשניהם העתיד או הבינוני, וביחוד האחרון: אי אימא ליה אשויהי מויד (יבמ' מ"ט); אי משתכחא תורה מישראל, מהדרנא לה מפלפולי (ב"מ פ"ה); אילו שתיק האי... הוי ליה חובתו של זה (סנה' ל"ב).

ה) בתנאי הדמינוי המאיון מלת האיון משמשת כמו במאמר ההגדה: לא לפני פעל, ולא לפני שם: דאי לא יהיב זווי קמיהו, לא הוו מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטרא (גטין י'); אי לא שמענא להו, השתא עבדו לי כדעבדו בחור (סנה' ו'); אי לא שמיע ליה מיניה דמר לא הוה עביד (פסח' ק"ג); אילו לא מרגוין לי לא בעינא כלום (נדר' כ"א); אי לאו עוקצא דעקרבא... (ברכ' נ"ח); אי לא חטאו, לא הוו מייתי (ע"ז ה'); אי לא הפך, הוה בשיל (שם, ל"ח); אי לא כתבו סתמא... (ב"ב קע"א).

תקנו. א) כשם שבאה אות ד' להדגשה ולהבלטה במאמר היחסי, כן היא באה גם במאמר התנאי, בקיום וגם באיון: אי דעבד תשובה.... (שבוע' י"ב); אי דקאתית... (יבמ' פ"ו); אי דקא ניחא ליה (סנה' ע"ז); אי דאיתיה לסכין (חול' ג'); אי דקא שריף ליה מישרף... (נויר ל"ו); אי דלית בהו סימן (ב"מ כ"ג); אי לא דהוה מלך עלייהו (מגלה י"א); אי דלא ניחא ליה (סנה' ע"ז); ואי דליתיה לסכין (חול' ג'); אי לא דצריך (תענ' ח'); אי לא דחיישנא (ע"ז כ'); איקא דאתי דאמר לי מילתא... נפילנא מאסקריא וטבענא (כתוב' ס"ט).

ב) וגם פה יכולה ההדגשה להיות מחווקת על ידי כנוי המדגיש הוא (תקמ"ט. א), המתמוזג עם לא אל לו; ועל ידי זה בטל ההבדל בין האיון לפני שם לבין האיון לפני פעל: אי לאו דרבי גברא רבה הוה, כסיפתיה

(סנה' י';) ואי לא דיינינן ליה, אינהו היכי דייני? (שם, י"ט); אילו מיקדעין לי ר' אמי ור' אסי, מי לא מכתפנא קמייהו? (שבת קי"ט).

ח בתנאי הממשי מלת האיון משמשת כמו במאמר ההגדה (סימן תקל"ד): אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלון הגי זכוותאי (גדר' כ"ו); אי לא גזרה שוה, הוה מיייתנא לה בהיקישא (ר"ה ל"ד). אי לא רבי אמי ורבי אסי דלכחוהו לשקיה פסקיה לשקיה (ע"ז כ"ח).

ה ערה: אודות בנין התנאי עיין סימן תקס"ג. אודות לא במקום לאו עיין סימן תקל"ד. ג.
ט מין אחר של תנאי מאוין הוא כשתשובת התנאי קודמת לתנאי ומלות אי לאו, או אלא, מציעות את התנאי: מאן חכים למישרא מילתא כי הא, אי לאו ר' חנינא בריה דרבא? (פסח' ע"ו); מאן חכים למיעבד כי הא מילתא, אי לאו דר' אחא בר ר' הונא? (גדר' צ'); לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי (ב"מ נ"א); מידי הוא טעמא אלא לרב? למי הטעם ההוא אם לא לרב? (פסח' ע"ג); לא איברי ליליא אלא לשינתא (ערוכ' ס"ה); לא איברי כוליתא אלא לאודנא (ע"ז כ"ח); כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אנרא? (סנה' ס"ד); לא אמרן אלא למיפק (ברכ' ו').

תקנה. א על התנאי הדמיוני נכנסות המלות אי, אילו, איכו, אלמלא, אלמלי. שתי המלות האחרונות באות רק על המעט והן לדעתי משפת המשנה. איכו באה על המעט מן המעט. על הרוב באו אי ואילו. האחרונה באה ביחוד כשאי אפשר להבין מהפעל את תכונת הדמיוניות של התנאי, ר"ל כשהבינוני עם הנה לא נמצא במאמר.

ב הזמנים בתנאי הדמיוני הם כשהתנאי מתיחס אל העבר, או באים בשני המאמרים העבר, או בינוני הפעול, או הבינוני הפועל עם הוה: אי ידעי כולי האי, לא צערתיך (קדוש' מ'); אי מטאי לגביה, לא אצטריכי לך (גטין נ"ח); אי עבדה איסורא, לא איתעביד לה ניסא (ע"ז י"ח); אי טפי אפסדיה, דמתחיה (שבת י"ב); אי שמיע ליה לרב הונא... הוה הדר ביה (חגיגה ד'); אי בעי האי מרבנן הוה חיי (שם, ה'); אילו לא חמאת בה אימא מילין דעויבה בכדי לא אדרתה (גדר' כ"ב); אי הוה ידענא דלבן נפק, לא אמרי שחור (נויר ל"א); אי הוה שקילא בהדיא, הוה מאיסא ליה (סנה' ל"ט); אי הוה שמיע להו, לא הוה מקבלי לה (חול' ה').

מצדקת את קיום המעשה שבתנאי, מפרשת אותו, ועוד. התנאי הממשי נראה גם מבחינת היותו אפשרי הקיום באמת, או לדעת המחבר, והפכו בתנאי הדמיוני.

הַתְּנִי הַפְּשׁוּט.

תקנד. « מלת התנאי בתנאי הממשי היא אֵי, ושמוש הומנים הוא כמו שהוא במאמר ההגדה: «— העבר בתנאי ובתשובתו: אי איתמר, הכי איתמר (ב"מ כ"ה).

ב) ההוה בשניהם: אי אמרת משום הרוחה, הא קא מרווח לה (ע"ז ו'); אי שרי, לכולי עלמא שרי (שם, ל"א).

ג) העתיד בשניהם: אי קאימנא, בעיטנא בך (סנה' צ"א); אי מפייסה, תיפייס (גטין י"ח); אי אולת האידנא, יכלת לה (סנה' צ"ה); אי משתהינא... ליהוי גיטא (גטין ע"ו); אי איכא אחרינא בהדיה, ליתרייה ולימא ליה (ע"ז י"ב).

ד) התנאי יכול להיות בעבר והתשובה בהוה או בעתיד: אי ודאי קטל, לכהיוהו לעיניה (סנה' כ"ז); אי איצטריך, אכיל ליה (ערוכ' ל"א); אי לא איתעביד בה איסורא, מתעביד גיטא (ע"ז י"ח); אם קיבלוך עלייהו, לא תשלם (סנה' ה').

ה) מאמר התנאי, כולו או חלקו, יכול להיות מאמר שמי: אי מר רבה, אנת תלמידא (סנה' ק"ט); אי הכי, תרתי קתני (שם, ג'); אי אגרא, לא פגרא (ב"מ ס"ט).

ו) במאמרים שמיים תנאיים בא על הרוב הקשר הַנִּי: אי בעולה הויא, זונה נמי הויא; ואי זונה לא הויא, בעולה נמי לא הויא (יבמ' נ"ט); ואי אמרת יש זיקה, הויא ליה צרת אשת אחיו... בזיקה (שם, י"ח); אי בר אחתיך דיילא הוי, חזי בשוקא קמיה לא תחליף (יומא י"ח). אבל כשנשוא המאמר הוא תאר, או יתכן לבוא גם בלי הַנִּי: אי רישא דווקא, נשיב סיפא משום רישא; אי סיפא דווקא, נסיב רישא משום סיפא (נדר' ע"ב).

ז) כשתשובת התנאי היא בצורת שאלה, או קיומה מורה על איון ואיונה על קיום: אי הכי, אומדנא למה ליה? ר"ל בודאי הוא שאינו צריך לאומדן

ומחנין ותלשינן שער ומשבעינן (מ'ק ט"ז); בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון: דמפקי עבדייהו לחירותא ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא (נטין ל"ח); מקדש ראשון דנפשי ישראל טובא, דמצוות עלמא ומשתכחי שיירתא... (ב"מ כ"ח). המלות 'אי נמי' ערכם ערך ו'ו' החבור: מי לא עסקינו דאדהכי והכי בטיל משוקיה אי נמי אתו גנבי ושסלי כל מה דאיכא בהדיה (ב"מ ל"ב); זימנן דכתובתה מרובה אי נמי אית בניס מינה לא מצי מנרש לה (ערוב' מ"א).

לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן בְּמֶאֱמַר הַיְחָסִי.

תקנב. א) כשנשוא המאמר הפעלי נופל על לשון הנשוא במאמר היחסי, או משמעותו שהדבר אין להשיב, שאין לו תקנה: מה דהוה הוה (חגיגה ט"ו); שבשתא כיון דעל על (פסח' ק"ב); כיון דרווח, רווח (סנה' ז'); כיון דסמך, סמך (סנה' ל'). וכן במאמר התנאי: ואי נעייץ ביה סיכתא וחבריה, חבריה (ערוב' ח'). או הכפל מורה על התמדת הפעולה: דכיון דנבט נבט (תענ' ד').

ב) אודות משמעותו של מאמר יחסי כמו: „שקל מאי דשקל” עיין סימן תע"ב ב).

ג) כששני הנשואים נופלים איש על לשון רעהו במאמר שמי, או נשוא המאמר הראשי מצדיק את המעשה המובן מכלל נשוא המאמר היחסי: הי מינייהו דשפיר, שפיר (ב"ב ק"ב); היכא דאפשר, אפשר; היכא דלא אפשר, לא אפשר (חול' י"ב).

הערה: אם הוראת הענין הנאמר באות י' נופלת במאמר פעלי, או נוסף התאר „שפיר” ולמאי דאפכת, שפיר אפכת (יבמ' מ'); דכי איזודריק דם, שפיר איזודריק (פסח' פ"א); מאן דקא מוֹתיב, שפיר קא מוֹתיב (יומא כ"ט), אבל: היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר, לא איתמר (ערוב' מ"ז).

מֶאֱמַר הַתְּנִי.

תקנב. התנאי שני מיינס: תנאי ממשי ותנאי בלתי ממשי, או דמיוני. התנאי הממשי מניח עובדה מציאותית ומוציא ממנה תולדה ידועה. התנאי הדמיוני מניח עובדה שאינה במציאות ומשער את תולדתה ההגיונית כאילו היתה העובדה במציאות. ערך התנאי הדמיוני ערכו של אווי הוא. ברבות הימים הורחבו גבולות התנאי עד שתשובת התנאי מורה על סבה, על נגוד,

רבנן, דמודו ליה לר' יהודה בשאר פירות, מנלן? (שבת קמ"ד). וכן כשהנושא הבודד לקוח מהמאמר הראשי: ור' אליעזר, דאתי עשה ודחי לא תעשה, מנליה? (גזיר מ"א). לצורך ההבלטה יכולים להקדים לפעול גם את הפעול עם מלת היחס: האי בכולי בעי דניכפריה... בכולי בעי דלודי ליה (ב"ק ק"ו).

(כ) המאמר היחסי יכול להתלות בפעל המובן מהמשך המאמר: במאי איתוקת? דאמטיית אסא לבי מלכא? (ברכ' ט'ט').

(כד) אות ד' לפעמים נכפלת ללא צורך: לא מסתייא דלא דזבנתינהו לנכסייהו (ב"ב קכ"ו); ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא (שם, מ"ג). (כה) כבר ראינו מכל המובא למעלה שאות ד' לפעמים נשמטת, לפעמים על ידי כללים ידועים ולפעמים דרך ארעי (ד"מ עיין סימן תצ"א. יא). אבל ביחוד נמצאת ההשמטה: (a—) כשהמאמר היחסי נקשר בו"ו החבור אל מאמר הקודם המתחיל בשם התלוי במלת היחס: הכא במאי עסקינן? במועד ולא נטריה כלל (ב"ק ל"ט).

(b) במאמרים כלליים המובאים להטעמת ענין מיוחד וכדומה: אפירו תימא אבידתא מכריו, לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי (ב"מ כ"ח); ר' יהודה אמר אבידתא מכריו. דאי אמרת גלימא מכריו, חיישינן לרמאי. רב נחמן אמר גלימא מכריו, לרמאי לא חיישינן (שם, כ"ח); שבקינהו, כתיב ורחמיו על כל מעשיו (שם, פ"ה).

(c) כשבאים אחרי המאמר היחסי מאמרים רצופים, אם ההתקשרות ביניהם קרובה אז אות ד' נשמטת מהמאמרים הרצופים; ואם היא רחוקה, אז הד' מתקיימת לפני כל מאמר ומאמר: כי היכי דלישמעו... וליפרשו מינייהו (ב"מ ק"ח); דילמא דפשט כנפיה וקיבלה (שבת ה'); דלא כרב נחמן ולא כרב הונא (ערוב מ"ב); שבת דחמירא ולא אתי לזלוולי בה (ביצה ב'); באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן; מסבלי והדר מקדשי, לא חיישינן (קדוש נ').

הערה: כנראה מהמשלים המובאים למעלה המאמר הרצוף קשור על ידי ו"ו החבור. במה דברים אמורים כשיש רק מאמר רצוף אחד. אבל כשנמצאים יותר מאחד, או נוהג בהם מנהג העטיפה (סימן תקכ"ח ותקל"ח. : מנלן דנצינן ולייטנין

איסורא; אבל מכרוהו בית דין, ניקנסיה... (קדוש' ט"ז). וכן ביחס הקנין: סוכה דאורייתא, אחמירו בה רבנן; מבוי דרבנן, לא אחמירו בה רבנן (ערוב' ג').

(כב) דִּלְמָא, דִּילְמָא, פֶּן, שְׁמָא, מִשְׁמַשֵּׁת בְּשִׁלְשָׁה מוֹבְנִים: –
(a) לְתַכְלִית מְנִיעַת הַפְּעוּלָה, כְּדִי שְׁלֵא, בְּשִׁבִּיל שְׁלֵא: גּוֹרִינֵן דִּילְמָא אֲתִי לְשִׁהוּיָא (בְּכוֹר' כ"ה); לִיקְנִסְיָא דִּילְמָא אֲתִי לֹא חִלּוּפִי בְּבִהְמָה אַחֲרִיתִי (שם, ב').

(b) לְהוֹרָאָה הַדְּאָגָה וְהַחֲשֵׁשׁ, אֲוִלִּי, שְׁמָא: וְדִילְמָא לֹא הוּא הֵכִי (חול' קמ"ב); דִּילְמָא טְרִידִי בְּסֻעֻדַּת פּוֹרִים (מְגִלָּה ז'); וְלִיְחֻשׁ דִּלְמָא אִילָנוֹת מְגוּאִי וְקִבֵּר מְבִרְאִי (מ"ק ה').

(c) לְשֹׂאֵלָה מְסוּפֶקֶת (עֵינִן סִמֵּן תפ"ט. ט, ה), ת"צ. צ).

(d) בְּמוֹבְנָה לְמְנִיעַת הַתַּכְלִית דִּילְמָא בָּאָה עִם הַבִּינּוֹנִי; בְּשֹׂאֵר הַהוֹרָאוֹת דִּילְמָא יִכּוּלָה לְהַקְדִּים לְבִינּוֹנִי, לְעֵבֶר, אֲוִלְשֵׁם. אֲבָל בְּכָל מוֹבְנִיָּה דִּילְמָא עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ הַמְּאֹמֶר, אֲוִל פִּפְחוֹת, לְפָנֵי הַנְּשׂוּא.

(e) כְּשֶׁהַמְּאֹמֶר עִם דִּילְמָא מְשׁוּעָבֵד לְמְאֹמֶר טָפֵל אַחֵר, אֲוִל נִכְנַסֶּת עֲלֵיו ד' שְׁנִית: אִי נִמִּי נִידֵל לְהוּ מִידֵל דְּדִילְמָא מִנָּח לְהוּ לְטוֹפְרָא בֶּאֱרַעָא... (שְׁבֵת קכ"ח); תִּיפּוֹק לִיָּה מְשׁוּם אֲבָדַת גּוֹפִיָּה דְּדִילְמָא קִטְלוּ לִיָּה (ב"מ ל"א).

(f) אַחֲרֵי דִילְמָא תִּתְכַּן לְבּוֹא גַם אוֹת ד': דִּילְמָא דְּפִשְׁט כְּנַפִּיָּה וְקִיבִלָּה (שְׁבֵת ה').

(g) כְּשֶׁמִּתְמַצֵּעַ מְאֹמֶר בֵּין דִּלְמָא לְפַעַל שְׁלָה, אֲוִל מֵלֵת דִּלְמָא נִכְפַּלֶּת: לֹא לִיצְלִי אִינִישׁ... דִּלְמָא, כִּיּוֹן דְּמִפְקִיד דִּינָא, דִּלְמָא מְעִינִי בְּעוֹבְדִיָּה (ע"ז ד'). וְעֵינִן סִמֵּן תְּק"מ. א).

(כב) דְּמִיּוֹן הַמְּאֹמֶר הֵיחֲסִי הַפְּעוּל (אוֹת ז') ב' לְמַעַלָּה אוֹת ד' תִּתְכַּן לְבּוֹא גַם בְּאַמְצַע הַמְּאֹמֶר הֵיחֲסִי: לֹא מִיבְעִיָּא בְּחֲסֻרוֹת וִיתִירוֹת דִּלְא טַעִינָא... (ערוב' י"ג); לִימָא מִתְנִיתִין דִּלְא כְּבֵן גִּנֵּס (ב"מ ב'). וּבִהְתַּמְצָעוֹת מְאֹמֶר שְׁלָם: לֹא מִיבְעִיָּא, כִּי אִמֵּר מְעַדְשִׁים, דְּמִיִּיתִי מְנַחָה מְעִלִּיתָא (נוֹיֵר ט"ז). עַל הָרֹב מִצְאָנוּ בְּנִין כּוֹה בְּהִרְכַּבַּת הַנּוּשָׁא הַבּוּדֵד: תְּגִירִי לּוֹד, לֹא שְׁכִיחַ דְּטַעוּ (ב"מ כ"א); גּוֹפִיָּה, כָּל שְׁכֵן דִּלְא מְעִיֵּל לְסַפִּיקָא (נֶדֶר' י"ט);

(י) אָנב ד' (>על גב ד'), מפני ש': אגב דבעית (סנה' מ"ג); אגב דמיטנף (שבת ח'); אגב דיקירי (ב"מ כ"א).

(יט) אָידי ד', על ידי ש', מפני ש': אידי דקא בעי למיתנא (סנה' ג'); דאידי דחביבא עליה טפי (ב"מ ק"א); אידי דאית ליה שיבי מפיך מיא (פסח' ע"ד).

(כ) אות ד' לבדה תוכל לשמש בלי מלות היחס להורות על יחסים הגיוניים שונים. כשמאמר יחסי כזה משמש להגבלת הפעולה הראשית, בבחינת תאר הפעל, או בבחינת פעול, או מקומו מלעולם אחר נשוא המאמר הראשי:

(א) להוראת הטעם: דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא (ברכ' ח'); דכוליה קרא יתירא הוא (שם, מ"ה); דמעיקרא אדעתא דתלתא יתיבי (סנה' ה'); דלגמריה דרב הוו צריכי (שם, ל"ו); הב לי אגרא דשקיל לך דמא (שם, ק"ט).

(ב) להוראת התכנית: דלא הוה גביהו דליסמכיה (סנה' י"ד); דנישתכח תלמודיה דבבל מיניה (ד"ס ב"מ פ"ה); דלישמעו מאי דאמר להו (ע"ו ב'); ויל גביהו דליברכוך (מ"ק ט'); לא לימא איניש הכי דלא ליפתח פומיה לשטן (ברכ' ס').

(ג) להוראת הזמן התנאי: דאזיל ואמר מידי... דאזיל ושתיק ויתיב (ערוב' ל"ח); והוא דיתיב אבי תפי (ברכ' ל"ט); הא דאמר מילתא ותני לה (שם, ל"ג).

(ד) להורות על המאמר הנמשך: תנא היכא קאי דקתני מאימתי (ברכ' ב'); מאי שיר דהאי שיר (תענ' י"ג); מאי שנא גבי נזיר דלא קתני להו לכולהו... (נדר' ב').

(כא) גם מאמר יחסי ביחוד, כשמציין תאר מבדיל, ולא רק תאר לתפארת, יכול לשמש לנתינת טעם; ומאמר כזה עומד לפני נשוא המאמר הראשי: תפלה, דחובה היא, מחזירין אותו; ברכת המזון, דאי בעי אכיל, אי בעי לא אכיל, אין מחזירין אותו (ברכ' מ"ט); סוכה, דנפישין מיליה, פסיק ותני פסולה; מבוי, דלא נפישין מיליה, תני תקנתא (ערוב' ב'). ובא גם עם "הוא ד" המדגיש: סלקא דעתך אמינא מוכר עצמו, הוא דלא עבד

העתיד כחו, ועל המעט עם העבר: מקמי דניתו (גטין י"ז); מקמי דליפוש (ע"ז ב' א'; מקמי דלימריה (מ"ק כ"ח); מקמי דליפתח (שבת ל' א'; מקמי דתשתי (סוטה ו' א'); מקמי דמיתידע ליה (כרית' כ"ה); מקמי דנחית לבבל (ברכ' מ"ה א'); מקמי דשמעה (ערוב' מ"א א').

v מְשֻׁם דְּ, משום ש'; יען אשר: משום דקבעי למיתנא (סנה' ג' א'); משום דהוה אסמכתא (שם, כ"ד א'); משום דלא בקיאי במומי (שם, ה' א'); משום דלא חכים (שם, שם א').

w עַד דְּ < אַד. 1- עד אשר, bis, until: עד דבכשנא ומשכחנא ליה (ב"מ ה' א'; עד דאתו מרייהו (שם, כ"ה א'); הוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה (שם, פ"ד א'); עד דהדרנא ואתנא (שם, פ"ה א'); לא תיתב אכרעך עד דאמרת לי... (נדר' נ"ה א').

2 רק או כש', erst wenn, only when: תלתא, עד דיתבי (ברכ' ו' א'); עד דמטי חצי היום הוא דהויא תמורה (גויר ל"א א'); עד דהוו לי זווי ופרענא ליה (גטין נ"א א'); אדמצלינא בעיתיה ולא אשכחתי, אחרי שהתפללתי בקשתיו ולא מצאתיו (ב"ב ע"ד א').

3 רק אם, nur wenn, only if: הוה אמינא עד דעבד בה איהו (ב"מ ל' א'); למה לי עד דאיכא תרתי? (מעילה ה' א').

4 בטרם עוד, עד שלא, ehe, ehe noch, before yet: עד דלא אתא (סנה' כ"ב א'); עד דאתא אילפא מליך ר' יוחנן (תענ' כ"א א').

5 בעוד, עד ש', während noch, while yet: שכיב אדווטר, מת בעודו קטן (חגיגה ה' א'); אדאזיל נח נפשיה דלוי (שבת קל"ט א'); אדאזיל אודבן (גטין נ"ו א'); עד דיתבי אתא (ע"ז ס"ה א'); עד דחמימי משתלפי (חול' נ"ג א'); עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית (ברכ' ב' א'); עד דכפנת אכול, עד דצחית שתי (שם, ס"א א').

6 תחת אשר, במקום ש', anstatt, instead: אדיליף... גילף... (ברכ' ס"ב א'); אדמיפלגי... ליפלגו... (גטין ל"ט א'); אדמקיפנא אדרי איעול בהא (מגלה כ"ט א'); עד דגמרי מ... ליגמרו מ... (סנה' נ"ג א').

7 על ד', יען כי, הואיל ו': על דאטיפת אטפוך (אבות ב' ו'); על דלא אתי לבי דינא (ב"ק קי"ג א').

למ'ד; ד"מ ע"ז מ', כרית' כ"א,, בכור' מ"ג, ועוד): כיחידים דמינן-כיחידים
דמיתו (תענ' י"ח); נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא (ברכ' ח'); כמה
דמחברא דמיא (זבח' כ"ד).

(ב) כמאן לעולם עומד לפני הפעל. ואם הנמשל מתחיל בשם, או מסרסים
את המאמר (למעלה את ח', הערה א'): דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי
שמעתא (ב"ב פ"ד); דמי האי מרבנן כמאן דלא פרשי אינשי שמעתא (ערו' ט"ו),
והם מסורסים מן: כאינשי דלא גמרי, וכו'.

(p) פִּנְן ד' יש לו שני שמושים: —א) כאשר: כיון דשמעה להא דתניא (ב"ב
ח'); כיון דשמענא להא דרב תנחום (ברכ' ו'); כיון דמלו בי עשרה (ב"ב
י"ב); וכיון דכמשי הוו ידעי (שם, ט"ז); —ב) משום ש', הואיל ו': כיון דאיכא
לאוקומי (גדה ה'); כיון דזבנה קנייה (ע"ז ט"ו); וכיון דאמרי ידעינן,
מהימני (גטין ג').

(q) מְד' משמש לשתי מובנים: —א) משעה ש': ומדחוי ליה (ב"מ ב');
ומדקטל להו לרבנן (ברכ' מ"ח); —ב) הואיל ו': מדאישתיק מיסנא הוא
דסני לי (כתוב' ע'); מדלגבי חטאת פסילי (סנה' ה'); מדכתיב (ע"ז ג');
מדסיפא (שבוע' י"ג); מדרבי סבר (שם, שם); ומדלא אפקיה (ב"ב ז').

(r) מְאַחַר ד', מאחר ש': מאחר דאיתותב רבא (ב"מ כ"ב); מאחר דלא
חזו (מגלה ג'). ועל הרוב עם וְכִי, ועתה: וכי מאחר ד' (ברכ' ו'), ועוד
תדיר).

(s) מְגוּ ד', מתוך ש': מגו דקא מיתוסף יומא יתירא (נדר' י"ז); מגו
דחשיד אממונא (ב"מ ה').

(t) מְכַדִּי (>מן-פֶּךְ-הֵיא) הואיל ו', מאחר ש': מכדי עלה קאי, זה וזה
מיבעי ליה... (זבח' ק'); מכדי ידענא דלית להו ולא מידי, מאי כולי האי?
(תענ' כ"ה). לפעמים מכדי עומד לפני מאמר ארוך מורכב, וגם לפני
יותר ממאמר אחד, ואז נוכל לתרגמו על ידי: והנה. ד"מ: מכדי כולוהו
אנשי כנסת הגדולה תקנינהו, דאי סלקא דעתך, אנשי כנסת הגדולה י"ד
וט"ו תקון, אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינן אנשי כנסת הגדולה? והתנן אין
בית דין יכול לבטל... אלא פשיטא, כולוהו אנשי כנסת הגדולה תקינו.
היכא רמיזא? (מגלה ב').

(u) מְקַמִּי ד', טרם. הוא בא על הרוב עם העתיד, או עם הבינוני שכח

(ביצה י"ג); כי היכי דמשכי מיא, תמשוך שמעתכון (כרית' ו'). כנראה מהמשלים שהובאו יתכן לבוא אצל הנמשל המלות נמי, או הָכִי, בבחינת מצטרפים למלת הקשר. — 2) לתכלית, ומובנו: כדי, למען, על מנת ש'. במאמרים תכליתיים יכולים לשמש העתיד, או הבינוני שכח העתיד כחו, ועל המעט גם העבר שכח העתיד כחו: כי היכי דליחוזה אינשי (שבת ע"ה); כי היכי דלא ליתזק (ברכ' ו'); כי היכי דלימותו (שם, י'); כי היכי דליקומו הייא (שבת קי"ט); כי היכי דחו ליה אינשי (גטין י"ב); כי היכי דכליא קמי פיסחא (פסח' מ'); כי היכי דאיתותב דעתיה (שבת נ"ב).

(n) בְּמָה ד', או כָּל בְּמָה ד', משמש ביחס לכמות וגם ביחס לאיכות: כמה דשביק לה מעמיא ואולא, בה במדה שמניח אותה היא הולכת ועוממת (ב"ק ט'); כל כמה דשבקה מיכחש כחשי (סנה' ט"ו); כמה דגדרי, כמה שגדרתי (ב"ב ה'); כמה דאפשר לשנוי משנין (ביצה ג'). — בְּמָה ד' ... טְפִי, the more...the more, je...desto: כמה דמידלי, טפי מירטב עלמא (סוכה נ"ג); כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה (שבת ע"ה); כמה דנפיש בקיאי טפי (שבוע' מ"ב). — ביחס אל זמן, כל זמן ש', כל עוד ש': כמה דנקיט ליה ואויל פטור (שבת ו'); כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסלק ליה (ב"מ ע"ד). — (ב) לדמיון תנאי או השערי, במובן כאלו: ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה. אישתמע כמה דאמר ליה... (חגיגה ט"ו). הערה: (א) בְּמָה ד' יכול לעמוד רק לפני פעל, כמו שנראה מהמשלים שהובאו למעלה. כשהאמר מתחיל בשם, או מסרסים את המאמר: כמה דלא יהיב אינש זוזי... (כתוב' ס"ז); כמה דכיף אינש דעתיה... (ר"ה כ"ו); וכן הדין עם כמאן (עיין למטה אות ט').

(b) במקום המצטרף טְפִי נמצא גם עֲדִיף (פסח' ק"ה).

(o) בְּמָן ד' משמש על הרוב בדמיון התנאי, כמי ש', כאלו: אף על גב דמיחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי... (מ"ק ו'); הבקר אור כתיב, כמאן דאמר צפרא נהר (פסח' ב'); שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה (שבת קנ"ו). על הרוב בא הפעל „דמא" עמו: כמאן דמיבלען דמו (ערוב' מ"ה); כמאן דמלי טומאה דמי (פסח' ח'); כמאן דשחיטי תרווייהו דמי (זבח' צ"א); כמאן דמחטא טומאה בכלי דמיא (גויר ס"ד).

הערה: (א) דמא ופעלים נרדפים לו באים על הרוב עם כ"ף הדמיון, (אם גם נמצאים עם

כי במאמר זמני יכול גם להשמט: חליף גמלא דרבה בר הונא נתור ככיה ושניה
דהוא טייעא (מ"ק כ"ה).

i) כי המורה על זמן משמשת גם כן להבלטת הפעולה במאמר
כשהמדבר רוצה להגביל את הפעולה לגון אחד מזוניה: — כי כתיבי,
בגמר דינא כתיבי (סנה' ג'); כי קא מיפלגי... ב... קא מיפלגי (תמורה ו');
כי עבוד רבנן תקנתא, בממונא, אבל באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא
(ב"מ כ"ז). — ליתר חזוק יתכן לבוא בחצי השני של המאמר גם הוא ד',
או הני מלי: כי איתקש, לבל תאחר הוא דאיתקש (נדר' ו'); קרא, כי אתא,
... למישרי הוא דאתא (שבת כ'); כי חיישינן לגומלין, הני מילי היכא דקא
מותיב האי גבי האי, אבל... (ע"ז ס"א); כי אמינא תורה אחת לכל אשמות,
הני מילי בשאר אשמות ודאין (כרית' כ"ב).

הערה: קרוב להרכבה עם כי הן גם שתי ההרכבות הבאות: אי קשיא לי, הא קשיא
לי (ערוב' י"ב); אדקשיא לך... תיקשי לך... (תמורה ב'). ויש הבדל ביניה
בגוני המובן.

j) בין כ"ף הדמיון לבין אות הצירוף מתמצעת לפעמים חציצה בבחינת
מצטרף, והיא גון, הא, היכי, מה, או מאן.

k) כגון ד' משמש כשהנמשל הוא רק אחד מרבים הדומים. למשל: כגון
דאותביה (ע"ז לח"ח); כגון דאית ליה בהמה לדידיה (ב"מ ס"ט). והבטוי
הזה יכול לעמוד רק לפני פעל.

l) כי קא ד' משמש לפני מאמר פעלי שבו מקדים הנושא לבוא בראש,
ר"ל כשהוא נושא בודד: כי הא דרבא, אכפיה לר'... ושקיל מיניה... (ב"ב
ח'); כי הא דבת ר' חסדא, הוה יתבא בכנפיה דאבוה... (שם, י"ב); כי
הא דרב הונא, דרי מרא אכתפיה... (מגלה כ"ח).

m) כי היכי ד' משמש בשני מובנים: — 1) לדמיון, והוא תמונה מחוזקת
למלת הדמיון הפשוטה. הבטוי משמש רק לפני הפעל העבר או לפני
הבינוני שכח ההוה או העבר כחו: רחמנא לישבען, כי היכי דאשבען בך
(תענ' כ"ד); כי היכי דאת אימלכת וחפרת, אנא נמי אימלכנא וחפרנא
(ב"ב ט"ז); כי היכי דתפסי קדושין השתא, תפשי נמי לאחר כן (גטין ס"ט);
כי היכי דמספקן להו לדידהו (שם, ס"ג); כי היכי דמחייבנא ביה אנא,
הכי מחייבת ביה את (קדוש' ח'). כי היכי דיהבו לי, הכי יהיבנא לך

המורים על משך הומן, בעת ש', während, while (א) דדמיון, כמו, wie, like.
 (f) כשהמלה מורה על נקודה אחת בזמן, או משמש פד, פד', בשפת פומבדיא ובשפת המערב, אבל בשפת סורא מצאנו לעולם פי (>פ-ד'): כד הדר ספדנא במערבא (מ"ק ח'); כד רגיו רעיא על ענא (ב"ק נ"ב); כד נפקת לשוקא (נדר' מ"ט); כד צבעי סביא דיקנהון (נויר ל"ט); כי סלקי למתיבתא דרקינא (ב"מ פ"ה); כי הוה קא ניחא נפשיה (שם, פ"ו); כי הדרנא אתינא (חול' ז'); וכי שלמי (ע"ז י"ח); ולכי מית (גטין כ"ה); מכי אתא רב לבבל (שם, ו'); כדאתיליד יעקב (מגלה י").

(g) כשהיא מורה על משך הומן, או משמשת על הרוב פי, וגם פד או פד', גם בשפת סורא: כי קא שדו ליה (ע"ז י'); הדר אתו לקמן כי תפיס לה חד (ב"מ ו'); כד הוה נקטין ליה (ע"ז י'); אתו לקמן כדתפיסו לה תרוייהו (ב"מ ו'); שעורי קא משער לה כד מכסי לה מרה וקאי (שם, כ"ח); כדטעמיה אמר (ערוב' נ"ד); כדאיתיה תחותיה הויה הפרה... (נדר' ע"ט); כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא (ב"ב קנ"ד).

(h) כשהמלה משמשת לדמיון, או משמשת פד' לפני פעלים ומלות היחס, אבל פ', פי, לפני שמות: הא נטר כדנטרי אינשי (ב"מ צ"ג); כדשיילי אינשי בעינן (ב"מ צ"ו); דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי (סנה' צ"ו); שויה רבנן כדליתא (ב"ק צ"ה); כדכתיב (סנה' מ"ה); לכדתניא (ברכ' י"א); מר כי אתריה ומר כי אתריה (נדר' מ"ט); כולוהו כי הדדי נינהו (ב"מ כ"ה); כמישחל ביניתא מחלבא (מ"ק כ"ח); כי האי גוונא (ב"מ ל'); כדידן (שבת קל"ה); כהילולא דמי (ערוב' נ"ד); כי ההוא דאתא לקמיה דרבא (פסח כ"ה).

ה ע ר ה : (א) בנרתה של פי במובנה הומני עוסק שליזינגר בספרו צד רמ' ורמ"ח. לדעתי פי עומדת במקום פ-ד (עיין סימן כ"ג. א).

(ב) במקום פד' נמצא לפעמים פד לפני פעל וגם לפני שם: ויל בההוא עלמא כד הוית (מ"ק כ"ח); אישתי אפיה והוה כד כלבא (ד"ס סנה' צ"ו).
 (ג) במובן הדמיון פי משמשת על הרוב: פ' על המעט. אבל כשהשם שאחרי מלת הדמיון מוגבל בהגבלות יתרות, או היתרון לשמושה של פ': כי עודא דגמלא - כתרי גלימי דפריסי אהדד - כתרי כסי דסחיפי אהדדי (חגיגה ט"ז).
 (ד) פד' משמש לפעמים לדמיון התנאי: ומתחוי כדעבר איהו (ברכ' נ"ח).

מאי קעביד האידנא (ב"מ פ"ד). אודות שאלות הספק בלתי ישרות עיין למטה סימן תקס"ז.

י' בסמיכות לשם עצם: הוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא (שבת קט"ז); און סהדי דמינח ניהא לה בכל דהו (ב"ק ק"י: וקי"א); אדעתא דעבידנן לך (ב"מ ע"ז); לא מסתייא דובנתינהו לנכסייהו... (ב"ב קכ"ו); יהא רעוא דתיטום בשיראי (מגלה כ"ז); ולא עבדי אינשי דיהבי (ב"מ ט"ו). ובסכימות לתאר הפעל: מאי טעמא אמרת ליה הכי דאחלישתיה לדעתיה? (חול' צ"ד).

ט' בסכימות אל שם תאר: דעבידי דאתו (ב"מ ל"ג); צורתא עבידא דבטלא (ב"מ מ"ה); הוה רגיל דהוה קא דריש (סנה' ק"ב); נהיגין דלא יהיבי תיבנא לאריסא (ב"מ ק"ג); עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא (תענ' כ"ה).

טו' על הרוב בא המאמר היחסי ביחס הקנין אחרי מלות היחס, ומרוב שמושם באופן הוה נהיו מלות היחס עם ד' אחריהן למלות הקשור:—
(a) אף על גב דמשתבע לי (ב"מ ג'); אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה מיניה (ברכ' ו').

(b) בְּד', בִּש', כִּש': בדיעבד, כשנעשה (פסח' ל"ו); בדנפחי, בשל נפחים (מ"ק י"א).

(c) בְּתַר ד', אחרי ש', בא על הרוב עם העבר, ועל המעט עם הבינוני ועם העתיד: בתר דצלי (סנה' צ"ה); בתר דנפק (ב"ב ח'); בתר דנסיבי איתתא (שבת ס"ג); בתר דבעיא הדר פשטה (סנה' י'); הא לבתר דאתו (גטין י"ז); בתר דמסיים צלותיה (ברכ' ט"ו); בתר דקאי (תענ' ל"א); לבתר דליסמכוהו (שם, ג'); לבתר דנימא ליה (קדוש' ס"א). וכן על הרוב עם לְבַתַּר.

(d) בְּהֵדִי ד', בעת ש', בעת ובעונה אחת עם, בא עם הבינוני וגם עם העבר: בהדי דקא מסגי (סנה' צ"ג); בהדי דקאים קם בהדיה עמודא דנורא (מ"ק כ"ה); בהדי דאתא (ערוב' מ"ד); בהדי דתפסוה ליה (יומא ס"ט).
(e) כְּד', כְּדִי'. המלות האלה משמשים לשלשה מובנים:— (א) במאמרים המורים על נקודה אחת בזמן, כש', (b) wenn, als, when, as במאמרים

ט) אחרי פעלי הדבור והסברה מאמר היחסי עם אות ד' ובלתו, גם אם הדברים הובאו כצורתם: יאוש שלא מדעת, אביי אמר לא הוי יאוש, רבא אמר הוי יאוש (ב"מ כ"א); לרבנן דאמרי דאפילו לא גזר אלא מאחד הוי נזיר (נזיר י"א); ואיכא דאמרי לא תגנו בלא ק"ש. ואיכא דאמרי דלא תנסבו גזירתא (ברכ' ח'); מאן תנא חרש דיעבד נמי לא? (שם, ט"ו); מאן תנא דבמשחזות אסור? (ביצה כ"ח); הא פשיט ליה סימנים דאורייתא (ב"מ כ"ח); גלוי גלי דעתיה דאנא בהדך לא ניחא לי (ערוכ' פ"ח); במטותא מינייכו לא תחללוניה (שבת קי"ט); משתבעי הני עדים דיהיבנא ליה ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה (קדוש' מ"ג); סברי, טעמייהו דבית שמאי משום... (נזיר ל"א). וכן נשמטת אות ד' אחרי הניבים סתמא ד', וכללא ד': כללא דמילתא, כל עיקר בלמא... (ב"מ ק"ג); כללא דאבידתא, כיון דאמר... (שם, כ"ג); כללא דרביתא, כל אגר... (שם, ס"ג); סתמא דמילתא, שבחא דאתי מעלמא... (שם, ל"ד).

י) במאמרי השבועה תוכן השבועה פעמים נקשר על ידי ד' ופעמים בלתי נקשר: אורייתא נביאי וכתובי! דאמר מר הכי (ערוכ' י"ז); בשבועתא דלא אתינא (כתוב' ע"ז); חיי דמר! דאנא ורבי חייא... (חול' מ"ט); מרי כולא! לא טעימנא ליה (נדר' כ"ב); לאלהא דישראל! לא מגלינא (יומא פ"ד); אלהא! סנינא לכו (שם, ט"ז). וכן אחרי מלת הקריאה נ' (קנ"ז. א). יא) דוגמת פעול מסובב היא: שפיר קא עביד דלא חזי (ביצה כ"ז); שפיר עבוד דאחיכו עליה (שם, ל"ח).

יב) דוגמת מאמר יחסי עם פעל מתפעל היא: ואשתכח דאיהו קא עקר (גטין פ"ג). ובהשמטת הקשר: ואשתכח שיקרא (=דהוה שיקרא) (כתוב' ע"ב). ואם היו שני פעולים בפעל הפועל, או הפעול הראשון נהיה לנושא הפעל המתפעל: אישתכח עכו"ם דהוה יתיב בי דני (ע"ז ע'). יג) שאלות לדעת בלתי ישרות אינן שונות בבנין משאלות ישרות. תא אגמרך היכי תעביד (ב"מ פ"ג); וליחזי היכי נהיגי (שם, שם); פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא (ברכ' ט"ז); ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת (שם, ג'); לא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל (פסח' ט"ז); תא אחזי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי (ב"ב מ"ו); זילי בקי באבוך

ספק (ב"מ פ"ד); פשיטא לי, עבודה ומקרא מגלה, מקרא מגלה עדיף (מגלה ג'); מחזורתא, חולין ממילא נסבה... (נדר' י"ד); אפשר, איתא להא דר' יוחנן ולא תנינן במתניתין? (ע"ז ס"ח); מוטב, תיכספו בי עמרם בעלמא הדין... (קדוש' פ"א); ספק עשריניהו, ספק לא עשריניהו (ע"ז מ"א).

ה ע"ר : הבטויים אפשר, מוטב, וספק, ושאלים מן העברית.

י) בתור נשוא: מאי שנא הני דחשיבי להו (ע"ז ב'); והני מילי דלא חיור רישיה (שם, כ"ח); נתינה בעל כרחיה דהויא לה נתינה (גטין ע"ד).
 יי) בתור פעול: א) לא הוה ידענא דצריכיתו (סנה' ט'); מי הות ידעה דמותיב לה אפיטרופיא? (כתוב' פ"ז); אילימא דלא בעינן מומחין (סנה' ב'); הא קאמרינן דחכים טובא (שם, ה'); מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא? (שם, ז'). ב) אחרי פעלים המורים על השגת החושים, המחשבה, סבוב הפעולה, וכדומה, נושא המאמר היחסי נתלה בפעל המאמר הראשי בדרך ישר בתור פעולו של הפעל, ושאר המאמר משמש בתור פעול שני בצורת מאמר יחסי: אשכחיה דהוה קטיל (ע"ז י'); ושמעיה דאודי (ברכ' ח'); לאו אוהרתך דלא תבדחך? (נדר' נ"א); אשכחיה דהוה עציב (גטין ל"ז); חזאי לאפדנא דאבבי דנפל (ברכ' נ"ו); חזייה לההוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה (ב"מ כ"ד). ובכפל הנושא: חזייה דהוה קא בכי ר' אליעזר (ברכ' ה'); ובהשמטת אות הצירוף: לא שביק להו גניאן גבי הדדי (שבת ס"ה). ג) כשנושא המאמר היחסי איננו מסוגל להיות פעולו של הפעל בדרך ישר, ר"ל ביחס הפעול, אז הוא מחובר אל הפעל על ידי מלת היחס: עבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל (ב"מ פ"ה); אי ידעינן ביה דלא משני... (שם, כ"ד); משתבח להו רב אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא (ע"ז ג').

ח) לפעמים נשמט במאמרים כאלה הפעל אָמַר, לְמִימָרָא, וכדומה: מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא? את מי שמעת אומרים שהולכים אחר הרוב? (ב"מ כ"ד); כתב רחמנא שה, דאפילו בסימנים מהדרינן, ר"ל לומר לך שאפילו... (שם, כ"ו). מאי יחדיו? דלא משתלפי מהדדי (חגיגה י"ב); ההוא דמודע לה כהן (סוטה ט'). ולעולם אחרי הבטוי: מאי לאו. ד"מ: מאי לאו ביחסותא? (קדוש' ע"א); מאי לאו בהא קמיפלגי (יבמ' קכ"א).

הַתְּאַמָּה בַּמֶּאֱמָר הַיַּחְסִי.

תקנ. המאמר היחסי מתאים לעולם עם מה שהוא מתיחס אליו במין ובמספר ובנוף המדבר. אבל כשהוא מתיחס אל מקום, או הפעל במאמר היחסי יכול לבוא ברבים בהתאמה לאנשי המקום המובנים מכללם: אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא (ב"ב ד'); עדי סוראה הוא דדייקי קראי (גטין ל"א). במאמר האחרון גם שם המקום נשאר במחשבה. ועיין גם תפ"ו. (י).

הַמֶּאֱמָר הַיַּחְסִי הַמְּתִיחַס אֶל הַנָּשׂוּא.

תקנא. ^א המאמר היחסי הזה גם הוא עומד במקום השם ויכול לשמש כמוהו בתור נושא, נשוא, פעול, נשואי, וביחס הקנין ובסמיכות השם. (ב) בתור נושא: דינא הוא דמעכבו עלייכו (ב"ב כ"ב); ובדין הוא דליבעי מומחין (סנה' ב'); לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי (כתוב' צ"ט); איתרמאי מילתא דתרווייהו הוה שמיה עורבים (חול' ה'); נהי דאית לך רשותא לאפוקי (ב"ק מ"ח); קים לי בנפשאי דידענא טפי (סנה' כ"ה); אפשר דמתזנא מדיליה (נדר' פ"ג).

^ג מהשער הזה הם מאמרים יחסיים העומדים בראש המאמר ונותנים טעם לפעולה. לעולם נכנס על ראש מאמר כזה כנוי הרמוז האי, או הא. בתור מצטרף: האי דלא אכלוהו, משום דלא כפין הוא (סנה' ל"ט); האי דלא בעינן מומחין, משום ר' חנינא (שם, ג'); והאי דלקי... (תמורה ד'); והא דלא חשיב ליה... (גטין ה'); הא דטמנה... (ב"ב ג'); ובהשמטת מלת הטעם: האי דלא אהדרוה לי, בדעתיהו למיגולה (ב"מ כ"ו). ויתורגם: הטעם ש'.

^ד בנין המאמר המובא באות י הוא בנין הנושא הבודד (תקל"ו). וכמוהו מאמר יחסי כזה יכול להיות הענין שעליו אנו דנים: לדידך, דקאמרי בית שמאי לבית הלל: „אי אתם מודים“, ואישתיקו בית הלל, לימרו להון... (נויר ל"ב).

^ה אחרי בטויים ידועים, שכמה מהם נהיו לתארי הפעל גמורים, אות הצירוף לפעמים נשמטת. וביחוד, במאמרים ארוכים: קים להו לרבנן, כל שבעה יומין אתיא מוויא... (נויר ל"ט); סלקא דעתך, לית בהו חד

(תצ"ה. ד'): ההוא דאמר לה לדביתהו (נדר' ס"ו); ההוא דאתא לקמיה דרבא (שבת קל"ד); ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה (נדר' נ'); ההוא עובדא דהוה בנהרדעא (ע"ו נ"ו); הני נשי דמליין חצבייהו מיא (ביצה ל'); הנהו שב בניתא דאתו לבי רבי (שם, כ"ח).

ג) כשהמדבר חפץ להבליט לא את הפעולה עצמה כי אם את חלקי המאמר המבארים אותה, ר"ל את הנושא ואת מגבילי הנושא, אז הוא מכניס במאמר תכף קודם לכנוי הצרוף את הכנוי המדגיש הוא. הכנוי הוא סוכם ליחיד ולרבים, לזכר ולנקבה, ולכל הגופים: לאישתמוטיה נפשיה הוא דעבד (ברכ' מ"ג); ורבה נמי לחדודי דאביי הוא דבעי (שם, ל"ג); חיובא הוא דליכא (שבת קי"א); ורבנן הוא דלא אטרחוהו (שם, כ"א); מגונה הוא דהוי (שם, ל"ג); כלאחר יד הוא דקאמינא (ע"ו ו'); חדא הוא דאיבעיא להו (נדר' נ"ה); משום כסיפותא הוא דאמר הכי (ב"מ כ"ב); אנת הוא דשקלתיה (ב"מ כ"ו); איהו הוא דאפסיד אנפשיה (שם, ט"ז); אנא הוא דקיימא לי שעתא (תענ' כ"א).

ה ע ר ה : א) פעם אחת מצאנו התאמת הכנוי המדגיש אם הנסכם במין: אורייתא היא דמוקרא לי (ברכ' מ"ח). וזה שאול משפת המערב.

ב) כשהנסכם הוא כנוי הנוף הוא (לא איהו), או אנהו, או בא כנוי הקשר במקום כנוי הנוף, והרבים במקום היחיד אחרי אינהו: הוא ניהו דמחמיר אפשיה (שבת קל"ד); הוא ניהו דמחייב (שם, קנ"ד); אינהו ניהו דאפסידו אנפשייהו (ב"ב ע"ה). אבל בכת' צ"ה: נמצא גם פה הוא במקום ניהו. אודות טעם שמוש של כנוי הקשר באופנים כאלו עיין סימן תנ"ז. ד. ב.

ג) במקומות מעטים נמצא שהכנוי המדגיש נשמט אחרי כנוי הנוף: הוא דאויק אנפשיה (ב"ק כ"ז); איהו דארע נפשיה (פסח' ג').
ד) הוא המדגיש נמצא גם במהו דתיקא, מה אתה אומר.

ה) חלק המאמר המודגש יכול להיות מאמר טפל שלם: אי כתיבא מהיום ולאחר מיתה הוא דקני (ב"מ י"ט); עד דמטי חצי היום הוא דהויא תמורה (גזיר ל"א).

ו) המודגש יכול להיות גם הפעולה עצמה. וזה כשמשמש במאמר המקור או חלופו (תקי"ב. ב'): אוקומי הוא דקא מוקמי התם (מגלה ל'); קנסא הוא דקא קניס (ביצה כ"ז).

דעצרת דנפיק ביה זיקא (שבת ק"ט); אמר לי ההוא מרבנן, ורב תחליפא שמי, דהוה שכיח בשוקא דגילדאי (סנה' כ'); הוה ההוא גוי בשיבבותיה דהוה נפישין נכסיה טובא (שבת ק"ט). אבל החציצה יכולה להעשות גם על ידי פעל: לא הוה אינש חליש דמתפח (סנה' ק"ז); אכוספי דתמרי קיימי דקא מזודבן (תענ' כ"ד). וכן בתוך מאמר היחסי בשאלה, כשמתמצע הפעל בין המצטרף לבין מלת הצירוף: מאן שמעת דאמר... (ברכ' ל"ו).

י' המצטרף נגרר לפעמים לתוך המאמר היחסי: דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא (נטין ל"ח); שהיה צריך להיות: כאינשי דלא גמרי שמעתא. וכן: תנא מההוא דסליק ההוא מפרש ברישא, במקום תנא ההוא דסליק מינה... (נויר ב'). וכן מצאנו שנגרר אות הצירוף בתור פעול בתוך מאמר משועבד: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד מהני (תמורה ד').

כ' כשבאים שני מאמרים תכופים, ראשון מאמר יחסי והשני נותן טעם לפעולת המאמר הראשון, אז יכנס על המאמר הראשון כנוי הרמוז בתור נסכם: האי דלא אכלוהו משום דלא כפין הוא (סנה' ל"ט); האי דלא בעינן מומחין משום ר' חנינא (שם, ג'); והאי דלקי... (תמורה ד'); והא דלא חשיב ליה... (נטין ה'); הא דטמנה... (ב"ב ג'); האי דבצרי לך אדעתא דלא יהיבנא לך... (ב"מ ק"ג); והאי דפרמינהו טפי כי היכי דנמתיק טעמיה (ברכ' ל"ט); והאי דשדי ביה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עבדי לה (שם, שם); האי דשתיקי... דאמינא... (ב"מ ל"ז).

אות הצירוף המדגשת.

תקמט. א' מסגולת הארמית הבבליה הוא להכניס על הנשוא את אות הצירוף להדגשת הפעולה: אנא דאמרי (ב"מ קט"ו); אנא חדא דשקלי (סנה' ק"ט); אינהו דאמור כי האי תנא (שבת מ"ו); ואינהו דמחשכי ומקדמי (ברכ' ב'). רב ושמואל דאודו לטעמייהו (ביצה מ').

ב' על הרוב בא כנוי הצירוף המדגיש אחרי כנויי הרמוז המתחילים בספור והמשמשים בתור כנויים סתמיים או לצורך ההודעה הכללית

(י) כשהמאמר היחסי מתיחס אל מקום, או נמצא לפעמים תאר הפעל המורה על מקום במאמר התכוף על דרך הסכימות העונה על שם המקום המתואר: מהיכא דנפקא להו עונש מהתם נפקא להו אוהרה (סנה' ע"ו). וזה נהוג על הרוב בשפת המערב: באתר דבעו מינאי תמן שדרתינהו (סוכה נ"ג); לאתר דמתבעין תמן מובילין יתיה (שם, שם); באתר דלית גבר תמן הוי גבר (ברכ' ס"ג). ובשנוי ההרכבה: לאתר דזוקקין דנורא ובעורין דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן (ב"מ פ"ה).

(י) כבר הזכרתי למעלה (סימן תפ"א) שאות הצירוף יכול לשמש בתור שם, ושכנוי מצטרף יכול להקדימו. כנוי מצטרף כמו זה עם אות הצירוף מורכבים למאמר יחסי עם הוא, שכנוי הגוף בו הוא הנשוא: מאן דהו, מי שהוא (חול' נ'); כל דהו, משהו (ב"ב ל"ב; קדוש' ו'; חול' קי"ד). (י) מאן ד' והיכא ד' ערכם לפעמים ערך מלות התנאי (עיין סימן תקנ"ט).

(ט) מאמר יחסי יוכל לשמש במקום שם בתור נושא, נשוא, או פעול: איכא דאמרי (ברכ' ח'); ואית דמותיב מסיפא (ב"מ ט'); דליתא דכוותה באורייא (שם, ד'); היינו דאיכא בין ר' יהודה לרבנן (ברכ' כ"ו); נפישין טובא דשפירן מינאי (ע"ז י"ח); דנפיק מינך טעמא מלפך (יבמ' ס"ג); במאי איתזקת? דאמטיית אסא לבי מלכא? (ברכ' ט"א). וגם בתור סומך: בידא דלא יכילנא לאישתעיי דינא בהדיה (ב"ק מ"ה).

(ט) הארמית הבבלית נוהגת לעשות ממגביל תארי מאמר יחסי (עיין תצ"ג. ב): כוורי דאדימי (ביצה כ"ד); מילי דמיטמרן (גטין נ"ו). והרכבה כזאת נחוצה באיון התאר: שמעתא דלא שפירן (גטין מ"א); מילתא דלא שכיחא (שם, ה'). וכן נמצא כמנהג הזה גם בשם הסוכם: משכא דאפא דדיכרא (יומא פ"ד).

(י) במקום הכנוי השב יכול לבוא לפעמים גם תאר הפעל: בקיטרא דציידא דכולי עלמא הכי מקטרי (ב"מ כ"ג); ועיין שם גם כ"ה).

(י) מקומו של המאמר היחסי הוא תכף אחרי השם שהוא מתיחס אליו. אבל אם המתואר מוגבל על ידי תאר, אז הוא עומד אחר התאר: נקוט הא כללא דר' הונא בידך דדייק וגמר שמעתא... (פסח' נ"ב); יומא טבא

בעידנא דמצלו ציבורא (ברכ' ו' א'; בעידנא דחוז ליה (ע"ז ד' א'; באתרא דקרו לצימא צימא (ב"ב ע"ז א'; בשתא דקא מסהיד מר (שם, נ"ז א'; עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה (ב"מ ק"ב א'; בההיא שעתא דעייל רבי (שם, פ"ה א'; אמנה דקא מודי קמי האי לא מודי קמי האי (סנה' ל' א'; גבי יום טוב דסתם לן תנא כר' יהודה (ביצה ב' א'; אבל: אילמלי הוה ר' יוחנן באתרא דאורי בה חברוותא (חול' נ"ז א').

ח) וכן נשמט הכנוי השב כשעומד לפני המאמר היחסי בבחינת מצטרף תאר הפעל המציין זמן, מקום, או אופן הפעולה: כל אימת דבעי (ברכ' כ"ו א'; כל היכא דמצית למיעבד (בכור' י"ז א'; השתא דאנשויה לר' יהודה (חול' צ"ג א'; התם דמפיק ממונא להאי ומותיב להאי בעינן (ב"מ ל"ב א'; היכא דכאיב ליה טובא (ע"ז כ"ח א'; כיון דלא משתעי לא גמר (חגיגה ד' א'; והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא (ב"מ ל' א').

ט) כדומה לזה נשמט הכנוי השב כשהוא מתיחס אל דברי דין: נדרים דמיתסר חפצא עליה (נדר' ב' א'; ברכת מזונא דאי בעי אכיל, אי בעי לא אכיל (ברכ' מ"ט א'; בית השלחין דשריא קצירה (מנח' ס"ח א').

י) מפני שהמאמר היחסי הוא בנין דקדוקי העומד בעצמו, דוגמת בנין הנושא הבודד (סימן תקל"ז), על כן יתכן שאחריו יבוא מאמר אחר והכנוי השב ימצא רחוק ממנו: מר עוקבא, הוה עניא בשיבבותיה, דהוה רגיל כל יומא, דשדי ליה ארבעה מאה וזוי בצינורא דדשא (כתוב' ס"ז א'; ההוא חסידא, דהוה רגיל אליהו, דהוה משתעי בהדיה (ב"ב ו' א'; דליכא מילתא, דכתבתא באורייתא, דלא קיימתיה (חגיגה ד' א'; דווקא לוקוס ולוס, דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו (גטין י"א א').

יא) ומפני הטעם הוה עצמו כשהמאמר היחסי מתיחס אל כנוי הנוכח או אל כנוי המדבר בעדו, הכנוי הוה מתקיים גם בו: אנא חרותא דהדר מיזמא (קדוש' פ"א א'; שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה (שבת ק"ז א'; ואנן דאית לן תרי יומי (תענ' ד' א'; אנן דשכיחינן גביכון (ע"ז ג' א'; אנת הוא דשתלתיה (תענ' כ"ג א'; אנת הוא דשקלתיה (ב"מ כ"ז א'; לדידך דאמרת... (ברכ' י"ג א'; אתון דלא דרשיתון סמוכין (שם, י' א'; אתון דלא אוליתון בתר ערסא (מ"ק כ"ב א'; אנא הוא דקיימא לי שעתא (תענ' כ"א א').

היינו דאמרי אינשי (ב"מ פ"ה.); במילתא דמצוי עביד השתא (נויר י"ב.); גברא דנשי קטלוהו (ב"מ צ"ו.). לטותיה דלטייה אבוך (סנה' מ"ח.); רובא דמינכר בעינן (ברכ' מ"ח.).

המתחס אל מגבילי השם. הכנוי השב לעולם מצוי במאמר: גברא דשמיא לוי (ב"ב ק"ט.); ההוא בריתא דשמה גירא (ע"ז י'); מידי דדרכיה לאישתוני בקיר (ב"ב י"ט.); כהן גדול דנפישא זכותיה (סנה' צ"ג.); האי מאן דנפיש ויבליה (סוטה כ"ב.); ההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה (שם, כ"ב.). וכן המתחס אל שם התלוי במלת היחס: גברא דרחיצנא עליה (סנה' ו'); ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא (שם, ל"א.); איניש דלא מיתבא דעתך מיניה (גטין נ"ו.); מורעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא (ב"מ פ"ד.); חיויא דלית ליה אסותא כלל (ע"ז כ"ז.); ההוא כוורא דיתבה ליה חלתא אנביה (ב"ב ע"ג.); ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן (גטין ה').

ד' כשהיחס הוא אל שם המציין ומן שעל הרוב הוא עומד ביחס הפעול (סימן תק"י. ט), אז הכנוי השב לעולם נשמט: אנא זמנא דכי מדכרנא (ברכ' מ"ד.); הא תליסר שנין דלא חזיא לי (ב"ב ח'.); ומנין דמתרמו ליה זווי (שם, ה'); דמטא זימנא דמקדשא חריב (סנה' צ"ו.); ההוא יומא דבעי למינח נפשיה (שבת ל').

ה' אבל כששם הזמן איננו יכול לבוא ביחס הפעול, אז הכנוי השב אליו מתקיים: יומא דמחייך ביה רבי (נדר' נ'); יומא דמפגרי ביה רבנן (שבת קכ"ט.); שתא דגלו בה (ערכ' י"ב.).

ו' כשאות ד' מתיחסת אל מקום, אז הכנוי השב על הרוב מתקיים: לית לי דוכתא דיתיבנא ביה (סנה' צ"ו.).

אבל: אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא (ב"ב ב'.); דאיכא דוכתא דקרי ליה לתיקלא קנטירא (ב"מ פ"ו.); לבי גנני דרבה בריה דהוה שרגא (פסח' ק"א.).

הערה: בשני הדוגמאות הראשונות הבינוני יכול להתיחס אל אנשי המקום המובנים מהענין (עיי' סימן תק"א.).

ו' הכנוי השב נשמט כשעליו לבוא במלת היחס העומדת לפני המתואר:

הזאת כנוי הרמוז הוא שרשמו עוד נמצא בלשון בכנויים כמו דן, דא בעברית משמשים על דרך זה הכנויים זה, זו, רק על המעט. על הרוב המלות אשר, ש' לקחו את מקומם.

ב) השמטת אות היחס הוא חזון בלתי נפרץ בתלמוד. עיין שתי הדוגמאות שהובאו בסימן תצ"א. י"א וכן: גבר מחשבתיה בטלין (שבת קנ"ו); גבר דחיל חטאין (שם, ל"א). אבל במאמר התנאי השמטתה של ד' היא הנהוגה, וקיומה הוא רק על המעט. וכן נשמטת ד' אחרי מלת הקשר: הואיל ו', שהיא שאולה מהעברית.

ג) בנין המאמר היחסי הוא זה של הנושא הבודד, שהאות ד' הנושא הבודד בה, והמאמר היחסי כולו עומד בסכימות אל חלק המאמר שהוא מגבילו; ובמקום המסוגל לזה עומד במאמרו כנוי השב אל המוגבל.

ד) חוץ מהשמוש הוה מובנו של ד' נתרחב לשתי פנים: א) לפעמים נגרר ד' בתוך המאמר היחסי, ועל כן אינו צריך לכנוי השב אליו. ביחוד היא משמשת במאמרה בתור נושא או פעול. ב) אות ד' יכולה להתיחס לא רק אל חלק שמי מהמאמר כי אם גם אל המאמר כולו, היינו אל הנושא שבמאמרו. ובכן מתחלקים כל המאמרים היחסיים לשני שערים. המאמר היחסי המתיחס אל הנושא והמאמר היחסי המתיחס אל שאר חלקי המאמר. האחרון הוא המאמר היחסי ביחוד.

המאמר היחסי ביחוד.

תקמח. א) המתיחס אל הנושא. הכנוי השב אליו על הרוב נשמט: אסא דקאי ביני חילפי (סנה' מ"ד); צורבא דרבנן דשלים מסכתיה (שבת קי"ח); נפיש גמלי סבי דטעיני משכא דהוגני (סנה' נ"ב); אשכח הני תרי סגי נהורי דהוו מנצו בהדי הדדי (ברכ' נ"ו); זרעא דשפירי כוותי (שם, כ'). ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא (ב"ב ע"ג); ארעא מכבלא דלא עבד פירי (שבת נ"ד); דינא דלא גמיר (סנה' ז'); נפישין טובא דשפירן מינאי (ע"ז י"ח).

ב) המתיחס אל הפעול. הכנוי השב פעמים בא ופעמים נשמט: גברא דקא בעינא הכא הוא (ב"מ פ"ו); שרי מומי דלא ידעי אינשי (סנה' ה');

לפעמים רק פעם אחת: כתבו^א ואנחוה בכיסייכו (גטין ס"ד); דליה ועפא ודרי לההוא טייעא (ב"מ פ"ו); דשקיל אינש אחרינא ומנח להו (תענ' ט"ו); הוה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא (ביצה ל"ג). וכן במאמר הנושא הבודד: אצותא דדיקלא במיא נשפיה ונשקיה (כתוב' ג'), הפעול ההגיוני המוקדם נאמר רק פעם אחת.

^א אודות השמטת האיון הכפול עיין סימן תקכ"ז. ד'.

מַאמֶר הַמַּצֵּב.

תקמו. ^א מאמר המצב הוא מאמר שאינו מציין התקדמות הפעולה בספור, כי אם מורה על ענין טפל אצל הפעולה הראשית. מאמר כזה עומד בטבעו בין המאמר הרצוף ובין המאמר המשועבד. כשמאמר המצב הוא מאמר שמי, או הוא קשור בו"ו הענין: כל יומא הוה שדר ליה דהבא פריכא במטראתא וחיטי עילויהו (ע"ז י'; וקטלו בה תלתא יומי ותלתא לילותא ובהך גיסא הלולי וחינני (גטין נ"ו); ההוא מרבנן ורב יעקב שמיה (ע"ז ע"ה).

^ב כשנמצא במאמר המצב השמי כנוי השב אל הנושא, או אין קשר למאמר: והוה שקיל ואויל, רבי אבא מימיניה ורבה בר בר חנה משמאליה (פסח' נ"ב).

^ג במאמרים פעליים, עם הבינוני או עם העבר, ו"ו הענין נמצא עתה רק על המעט. על הרוב נעתק מאמר כזה אל סוג המאמרים המשועבדים הקשורים על ידי פ': אתא גברא אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש... (שבת נ"ט); חליף ההוא גברא קמיה ולא מיכסי רישא (קדוש' ל"ג); הווי יתבי וקא מנמנמ רבא (ב"ב ט"ו). ובלי קשר: אול קם בדוכתא עמיקתא וצניעא מכסי שקא (תענ', הוצ' מלטר, כ"ג).

^ד ו"ו הענין לעולם מצוי לפני מלת האיון: וליכא דשמעיה (שבת קנ"ו); ולית דמשגח בן (ברכ' כ'); כפין עניא ולא ידע (מגלה ו').

הַמַּאמֶר הַטָּפֵל.

תקמו. ^א רוב המאמרים הטפלים, או המשועבדים, הם מאמרים יחסיים, והם מקושרים אל המאמר הראשי על ידי אות ד'. בעקרה האות

ד) טעם עזיבת הקשר במאמר הבא לא נודע לי: תפיש תירוס אמתא, בחד מחטרא ליהוי (שבת ל"ב).

סדר המלות במאמרים כפולים.

תקמד. א) סדר המלות במאמרים כפולים הוא מקביל או הפוך. דוגמת המקביל הוא: יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא (ערוב' ט'); איערב שמשא ואדכי יומא (ברכ' ב'); גמרא גמירנא, סברא לא ידענא (יומא ל"ג); לאו את קא מוקרת לי, אורייתא היא דמוקרת לי (ברכ' מ"ח). ב) סדר הפוך: נהי דלא חזי לגופא, לדמי חזי (ע"ז י"ג); מאן דמרחם אבני חרי, אעבדא נמי רחומי מרחם (גטין י"ב); אימר דאמרי אנא חששא, אחזוקי מי אמרי? (יומא פ"ג); וכי עקר אינש כרעיה, דימינא עקר ברישא (שם, י"א); כי אתרצאי לך באוירא, בתשמישתא לא אתרצאי לך (ב"ב ב'); וכי תימא בתר פומיה אזלינן ולא אזלינן בתר דעתיה (שבוע' כ"ט).

השמות במאמרים כפולים.

תקמה. א) במאמרים כפולים נשמטת על הרוב מהמאמר האחד מלה המשותפת לשניהם; וההשמטה על הרוב במאמר השני היא: וכי עקר אינש כרעיה, דימינא עקר ברישא (יומא י"א); ההיא דהוו קרו לה מרים, ופורתא^א שרה (גטין ל"ד); דמר סבר עבדא כמקרקעי דמי, ומר סבר^א כמטלטלי דמי (שם, ל"ט); ואודא רבי אליעזר לטעמיה, ורבי עקיבא^א לטעמיה (שבת כ"ט); אביי יהיב ליה זוזי, ורבא לא יהיב ליה^א (ברכ' נ"ו); איזיל ואיעקר טורא ואשדי^א עליהו (שם, נ"ד); כי מנח תפלין אדרעיה לימא...^א ארישיה, לימא... (שם, ס"ג); כי אמר לה: עבידי לי טלופחי, עבדא ליה חימצי^א; חימצי, עבדא ליה טלופחי (יבמ' ס"ג); ויל ואייתי לי תשעה קבין ושדי^א עלואי (ברכ' כ"ב); מאן מרמי ליה? מאן? (חגיגה ט"ו); תרתי קלי מחד גברא משתמע^א, מתרי^א לא משתמע^א (ר"ה כ"ז); שיתא אלפי שני הוה עלמא, וחד^א חרוב^א (שם, ל"א); אבל מיתן דמי^א ומשקל^א, לא (יבמ' ס"ז).

ב) וכן הדבר כשפעול אחד תלוי בשני פעלים, או הפעול מונח

מינייהו (תענ' כ"ט.); אכל ולא משא ידיה (חול' ק"ד.); וכן במאמר המצב: הוו יתבי וקא מנמנס רבא (ב"ב ט"ו.). ובבחינתו זאת הוא בא גם עם המלות המיוחדות לענין ענין: הכל לאיגלי גפא, ואפילו מיתמי (ב"מ ק"ח.); ואילו ר' יוחנן לא קא חשיב ליה (שם, פ"ד.); והא האי תנא דלא דריש דיו, ואף על גב דלא מפריך קל וחומר (ב"ק כ"ה.).

(ב) כששני פעולות נעשות בפעם אחת או תכופות זו לזו, או הן באות נקשרות: נפק דק ואשכח (ע"ז י'); דלי ציפתא ואמר ליה לשליחא (נדר' מ"ט.).

(ג) ו"ו החבור משמש בהגבלת המשך הזמן מנקודה האחת עד האחרת: מצפרא ועד ליליא, מאורתא ועד אורתא (ברכ' ג'.); מכי נפק ועד השתא (יבמ' פ"ח.); מכי רמו שיערי באסינתא ולבתר תריסר ירחי שתא (ע"ז ח'.); מעיקרא...ולבסוף... (ע"ז ח'.).

(ד) ו"ו החבור נמצא לפעמים במקום אות ד': חיישינן ונעביד (ע"ז ט"ו.); מקרי ונחית (שבת ח'.); ומקרי ושקיל (ב"ב פ"ט.). ופעמים ו"ו עם הבינוני עומדים במקום הלמ"ד עם המקור: ואתי ונגע (סנה' י"ט.).

עֲזִיבַת הַקֶּשֶׁר.

תקמו. « המאמרים בלתי נקשרים כשהמאמר האחד נותן טעם וסבה להשני: טוביה דשמע ואדיש; חלפיה בישתיה מאה (סנה' ז'.); רב ספרא גברא רבה הוא. לא שביק גירסיה וטרח לאחריני (ב"ב קמ"ד.); סבר בת ישראל היא, קם קרעיה מינה (ברכ' כ'.); איחייבת בהו. קום, אהדרינהו (ב"מ ל'.); הב לי ברתך. אפשר דגרמא זכותא ידידי ודידך ... (ברכ' י'). אינשי בדוחי אנן; מבדחינן עציבי (תענ' כ"ב.).

(ב) וכן במאמרים שהראשון מהם כולל תנאי לשני: זבן וזבין, תגרא איקרי (ב"ב צ'.); בת דינא, בטל דינא (סנה' צ"ה.); סבתא בביתא, סימא בביתא (ערכ' י"ח.); נרשאה נשקיך, מגי ככיך; פומבדיתאה לוויך, אשני אושפיוך (חול' קכ"ז.).

(ג) קרוב לזה הוא כשהמאמר הראשון נאמר על דרך ההשערה: הוה אמינא...קא משמע לן (גטין ז'.); מהו דתימא...קא משמע לן (שם, ו').

קמיה דרב שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר (ב"ב ט"ו); יתיב... ויתיב וקאמרי (פסח' ע"ב); יתיב... ויתיב... ויתיב וקאמר (ע"ז ו'); יתיב... ויתיב... ויתיב וקאמרי (ערוב' צ"ב). וכן כמאן... כמאן (תענ' ו', ט'; י"ז, ועוד).

א לפעמים נכפל הנשוא לחזק והדגשה; והכפל בא בקשר ובלתו: זמנין דתקיף לה מגברא מעיזה ומעיזה (נדר' צ"א); לא תחוי ולא תחוי—מחוינא ומחוינא (ב"ק ק"ז); אכילנא, אכילנא—לא אכילנא, לא אכילנא (נדר' ט"ז); הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי (ב"מ ס"ט).

ד לפעמים כפל הפעל מורה על פעולה הנשנית ונכפלת פעמים רבות: קברה והדר נבוג, קברה והדר נבוג (סנה' פ"ב); קברה ולא איקברה, קברה ולא איקברה (שם, שם); דקם ויתיב, קם ויתיב (שבת פ"ב); פגם ושדר, פגם ושדר (חול' י"ז); שקיל חביט חביט ולא בריך (סוכה מ"ד); צווחה צווחה ולא אשגח בה (ב"ב ט"א).

ה הכפלת הפעל בעתיד מורה שלמדבר אין כל עסק וחפץ בפעולה, שהפעולה איננה נוגעת לו: לינוול ולינוול! (ב"ב קנ"ד); תתגני ותתגני! (כתוב' ס"ה). ר"ל מה מני יהלך אם יתנוול או תתגנה?

ה ע ר ה: את המושג הזה יכולים להביע גם בלי הכפלת הפעל: ואי מאית, לימות! (סנה' י'); וליהו עשיר בעלמא (ב"ב ד').

ו כשהפעל הכפול בא מאוין, או ענינו של הנשוא הוא שלא יתכן להחליט לנושא לא זה ולא זה במובן גמור ובשלמות, אלא שהתכוונה ממוצעת היא בין שניהם: בשיל ולא בשיל (ערוב' כ"ט); מזיג ולא מזיג (ע"ז ל'); נים ולא נים, תיר ולא תיר (פסח' ק"כ).

ה ע ר ה: אודות כפלים כמין: שמע מינה... שמע מינה, וכדומה, עיין סימן תס"ב. ב.

הַנְּחַת הַקֶּשֶׁר וְהַשְׁמָטָה.

תקמא. הנחת הקשר בין המאמרים הרצופים והשמטתו כבר נראות ממה שהובא בפרקים הקודמים. ואסכם פה הענינים שלא נכללו בהם.

הַנְּחַת הַקֶּשֶׁר.

תקמב. ו"ו החבור משמש כמה פעמים להורות על יחסים הגיוניים שונים במקום מלות אחרות המיוחדות להביעם: דכי גורי גירתא ומית חד

מנו (מ"ק כ"ב); הדרת אוופתינהו (ב"ב ל"ב); הוו שקלי ואולי באורחא (קדוש' ל"ט); שקא (=שקל) ומית (שם, פ"א).

הערה: הפעל הָדַר במובן, חזר, שנה, בא בבנינו כשאר הפעלים. אבל במובנו: אחר כך, הוא נקפא בתמונת הצווי הָדַר ומשמש בתור תאר הפעל: והדר אמרת (חגיגה י"א); אחוי והדר אדחי (ביצה כ"ז); הדר אייתא (נדה ס"ג); והדר מסהדי (ב"ק ע"ג); הדר סברוה (חול' צ"ג).

הַבִּינוּנִי הַנְּשׂוּאִי.

תקלט. א) הבינוני משמש לפעמים בתור פעל נשואי אחרי פעלים שמובנם צריך להשלמה: שייף עייל, ווחל להכנס (סנה' פ"ח); בעי מסלקי (ב"ק מ"ח); הוי סחי (יומא ט'); הות אתיא (תענ' כ"א); הות צריכא (שם, ט').

ב) השמוש הזה מצוי על הרוב עם הפעל מצא. ד"מ: לא מצי מחייב (יה (מכות ג'); מצו עבדי (יומא י"ט); לא מצית אמרת (בכור' מ"א); לא מציתו הדריתו (קדוש' כ"ו); מצינא מקיימנא (תענ' כ').

ג) על הרוב הבינוני הראשי מסכים עם הנשואי בגוף במין ובמספר, כנראה מהמשלים שהובאו למעלה. אולם ישנם גם יוצאים מהכלל: מצי אמרה (קדוש' ח"ג); מצי הדרא (נויר י"ט); מצית מייתי (כתוב' ס"ה); בעו קטיל (שם, ל"ג). ובמאמר היחסי: לא מצינא דאתי (סנה' צ"ו). הגירסא: מצית אמרה (יבמ' ס"ה) תמוהה היא.

הַכְּפֹל בַּמֶּאֱמָר הַמְּרָכָב.

תקמ. א) במאמר המורכב הארוך נכפלת לפעמים מלה או בטוי: יהי גבר עתיר וונאי יהי (שבת קנ"ו); ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא (ב"ב מ"ג); דכולי עלמא היכא דנפקה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כולי עלמא לא פליגי דגיטא גיטא מעליא הוי (גטין כ"ח); דלמא כיון דמיפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפי ליה מידחי (ע"ז ד'; אמר לי ההוא מרבנן ורב תחליפא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגלדאי ואמר ליה מאי דרגש? ערסא דגדא (סנה' כ').

ב) ביחוד נכפל על הרוב, וגם נשלש, הבינוני יְתָב: יתיב ההוא מרבנן

ב) אבל הקשרים כולם נשמטים כשהמדבר מכוון לחזק והדגשה:
עבדא, בהפקירא נחא ליה, זילא ליה, שכיחא ליה, פריצה ליה (גטין
י"ג); עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחנת (סנה'
צ"ז); שתא קמייתא לא קפיד אינש, תרתי לא קפיד, תלת קפיד (ב"ב
כ"ט); וחבראי לזיזל, ליטרח, לזיבן (ב"מ ב' א').

ג) בסגנון הספור נהוגה רציפות המאמרים בלי אות קשר: רב הונא ורב
חסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גביבא עליהו. אמר חד לחבריה: ניקום
מקמיה, דבר אוריין הוא. אמר ליה אידך: מקמי פלגאה ניקום?! (גטין
ל"א); שקל כומתא שדא בה. אמר לה: זיל קני הא וקני נפשך (שם, ל"ט);
כפתיה, קמטיה, אותביה ושדייה תותי בי בדיא (סנה' צ"ה); כי חזיתיה,
פסקתה לפילכה, שדתיה עילויה, סבירא למקטליה. אמרה ליה: עלם,
אייתי לי פלך (שם, שם); אול אייתי שמירא ואותביה עילויה. רמא ביה
קלא, שדייה, שקליה, אול. חנק נפשיה אשבועתא (גטין ס"ח).

הערה: מובן מאליו שאם במשך הספור באו מאמרים שדרכם להיות נקשרים (סימי
תקמ"ו), או הם באים בו"ז החבור גם בתור מרוצת הספור.

ד) על פעולת החדוש נכנס על הרוב פעל התנועה. שני הפעלים
קשורים על הרוב בספור וההגדה ובלתי קשורים בצווי: זילי אייתי—אזת
ואייתי—זילי תברי... אולת ותברת (נדר' ס"ו); ליתי מר לשמתי (מ"ק ד');
סליק ויתיב בנויה (ב"מ פ"ה); קם חד ושחטיה לחבריה (נדר' כ"ב); פוקו
ואכריו בשוקא (שם, מ'); פוק חזי (ברכ' י"ז); אול בעתה (נדה ס"ו).

ה) כששני פעלים מסודרים זה אחר זה שהאחד מהם נותן חזק לפעולת
חברו או מביא בו שנוי מה, אז הם קשורים על הרוב על ידי ו"ו החבור.
הפעל המחזק או המשנה, כחו על הרוב כח תאר הפעל: עד כמה נצעריה
וניזיל? (ברכ' כ"ז); הוא קא שקיל ואזיל (שם, ל"ג); ואת אמרת כולי האי
ואולת (שם, שם); דילמא אזיל האי ישראל ומובין לחד עכו"ם (ע"ו כ"א);
קדמינן וקרינן באחד באדר (מגלה כ"ט); תריץ ואימא הכי (ביצה י"ט);
לא גמר ומקני (סנה' כ"ד); פתח חד ואמר (חגיגה כ"ו). אבל: קדים סלוק
עני (תענ' כ"ג); חשיך תקין נפשך וקדים תקין נפשך (תמיד כ"ז); אתחילו

ולמלא את מקומו בתוך המאמר בכנוי השב אליו; ועל ידיה נעשה המאמר הפשוט למורכב: מר עוקבא, הוה עניא בשיבבותיה (כתוב' ס"ז); ההוא גברא, מה תהוי עליה? (סנה' צ"ו); איהו נמי, חיויא טרקיה (ע"ז כ"ז); איהו, שמיע ליה מיניה דרב; אנא, לא שמייע לי (חול' י"ט); אנא, נמי, מתרע ליה אשיתאי (ב"ב ו'); אנא, כיילא חדתא תקיני (ב"ב צ'); אטו אנן, קטלי קני באגמא אנן? (סנה' ל"א); אתון איכא עלייכו אימתא דמלכותא; אנן, לא תהוי עלן אימתא דמלכותא? (ע"ז ס"ה).

ב) הנושא הבודד נהוג על הרוב במאמר הראשון מספורים ארוכים: רב ספרא, שבק אבוה וזוי. שקלינהו... (ב"ב קמ"ד).

ג) לפעמים באים אחרי הנושא הבודד מאמרים מקבילים לו שנושאים הם חלקי הנושא הבודד: רב ושמואל. חד אמר... וחד אמר... (ב"ב ג').

ד) הנושא הבודד לפעמים הוא הענין שעליו דנים: משחא, רב אסר ושמואל שרי (שבת קמ"ו), ר"ל מה ששייך לשמן...; וכן: אינהו, בתלתא יומי סגי (ע"ז ה'); כוי, היינו טעמא דלא מכסינן... (ביצה ח'); מיזל, לא מיבעי לך למיזל (קדוש' ע'); משקל, כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה (גטין ס"ה); ועני וכהן, חד שיעורא הוא? (ברכ' ב').

ה) בסוג המאמרים שהובאו באות ד למעלה נמצא לפעמים את השם מְלִתָא במקום הכנוי הנפרד: דיקלא, לאו זילא מילתא... בעל מום מעיקר, זילא מילתא (תמורה ו'); חיי, בני ומווני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא (מ"ק כ"ח); מידע ידיעי דשתא מעברתא, בחושבנא תליא מילתא (סנה' י"ב).

עֲטִיפַת הַמֶּאמָרִים.

תקל"ח. א) כשמסודרים פעלים זה אחר זה בתאורים, ספירת דברים, וכדומה, או העטיפה בהם נוהגת כמו שהוא בעטיפת שמות בודדים (סימן תקכ"ח): תמרי משבען ומשחנן ומשלשלן ומאשרן ולא מפנקן (גטין ע'); שמע מינה מהא מתניתא תמני: שמע מינה... ושמע מינה... ושמע מינה... וכו' (פסח ק"ה); תמרי משחנן, משבען, משלשלן, מאשרן ולא מפנקן (כתוב' י').

(ב) לפעמים בא תוספת באור לשם או לשם תאר, ואז הוא גם כן מקושר, דהוה עובדא ואפיקתיה (קדוש' פ'ט); הוה עובדא ופקע כדא (ב"מ מ'ט); והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל (ב"ק צ"ה); לא צריכא דרגיל ושאל מיניה (ביצה ל"ח); שמואל הוה רגיל ועבד מילתא (שבת קכ"ט).

מאמרי הפקדה והאוי.

תקל"ה. אחרי הפעלים המביעים פקודה, אוי, וכדומה, נשמט על הרוב הפעול שלהם, וקיומם נקשר על ידי ו' החבור: פקיד ואפקינהו מבי מדרשא (הוריות י"ג); ההוא גברא דאנסוהו עכו"ם ואחוי אחמרא דרבי מרי (ב"ק קי"ז); מלפא לה ושתייא, מלמדה לשתות והיא שותה (ר"ה ד'; רב עמרם חסידא יחב ליה פרוטה לתינוק נכרי וורע (שבת קל"ט).

מאמרי התולדה והתכלית.

תקל"ו. א) כשהמאמר השני הוא תוצאה הגיונית מהמאמר הקודם, או הוא מקושר על ידי ו' החבור: אידי דחביבא עליה טפי ואיל מקבל לה (ב"מ ק"א); ושקלוה לנץ דרמונא ויבש רמונא (ברכ' ל"ו); רמייא לחמרא... ותקיף (תענ' ז'); לח הוא ולא הוי חציצה (ובח' ל"ה); שליח שויה וקני (ערוב' פ"א). במאמרים כאלה הו' עומד במובן: מפני זה. (ב) על הרוב בא מאמר התולדה אחרי צווי ואווי, ואז כח הו' כחו של: אז. ד"מ: ספיק לי ואנא איכול (קדוש' ל"ט); איתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעת חוכא מיניה (סנה' צ"ו); ליתני... ואנא ידענא (ב"מ ב'); לא תרוי ולא תחטי (ברכ' כ"ט); מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך (שם, מ"א); ליגורו עלך... ויהוי טבא (שם, נ"ה).

ב) במאמר התכליתי: מה יעביד איניש ויחיה—מה יעביד איניש וימות—מה יעביד איניש ויתקבל על ברייתא? (תמיד ל"ב). פה כח הו' הוא: כדי.

הנושא הבוֹדד.

תקל"ז. א) מסגולת לשונות בני שם, והארמית הבבליית בכלל, להוציא את הנושא מקשורו במאמר ולהעמידו בראש בתור נושא בודד או תלוי,

האחד השווה בשניהם: מה לי חבל בגופו, מה לי חבל בממונו? (סנה' ב' א'; אימר עבדום, אימר לא עבדום (ע"ז מ"א); ספק עשרינהו, ספק לא עשרינהו (שם, שם); לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש (סוכה ל'); מאי שנא שלהבת עבודה זרה דשריא ומאי שנא דהקדש דאסירא? (ביצה ל"ט).

מֵאמְרֵי הַהֶשְׁלָמָה.

תק"לב. כשהמאמרים משלימים זה את זה, או הם מקושרים בו"ו החבור: איכא למיפרך הכי ואיכא למיפרך הכי (ובח' י"ז); איצטריך הלכתא ואיצטריך קראי (מנח' צ"ב); ליקרבה וליקרב לחם בהדה (ר"ה ה' א'; כיון דמחדש אתי ומשעורין אתי (מנח' ע"ו).

מֵאמְרֵי הַהוֹתוֹר.

תקל"ג. כשהמאמר השני הוא מאמר הותור או הוא מקושר לעולם על ידי ו"ו החבור: אידי ואידי ברשום ולא קשיא, ר"ל אף על פי כן לא קשיא (ב"מ כ"ג); והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא וקתני פסולה (שם, ל'); מלא צנא דדובשא בוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא (תענ' ט' א'; רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא (גדר' פ"ט); מכלל דפליגי, ולא פליגי (ברכ' ל"ג); והא אנא סמכי ואיתוקי? (שם, ט' א'; ליגרוס אינש ואע"ג דמשכח (ע"ו י"ט); בי רב חסדא סמידא לכלבי ולא מתבעי; בי רבה נהמא דשערי לאיניש ולא אשתכח (מ"ק כ"ח).

מֵאמְרֵי הַבְּאוּר וְהַיְחוד.

תקל"ד. א כשהמאמר השני מבאר או מיחד את המאמר הקודם, או הוא מקושר על ידי ו"ו החבור: לדידין חזיין, וקיימן שיתסר דרי בפתי מילא (חול' קל"ט); דלמא משום חסרון כיס, והכי קאמר (ב"מ ל"ב); דכתב אכותל ומידלי-דכתב אכותל ומיתתי (שבת קמ"ט); בתרי ופריצי (ברכ' ג' א'; יניק וחכים (קדוש' ל"ב); אריך וקטין; ר"ל ארוך ויחד עם זה גם צר (ערוב' כ"ב); תרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר (גטין כ"ו); בר שית סאוי ושייע (מ"ק י"ב).

מַאמְרֵי הַחֲלֹק.

תקלא. א' מאמרי החלוק באים על הרוב בלי קשר ביניהם: תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דשמואל (גטין י"ח.); תיבעי לר' מאיר, תיבעי לרבנן (שם, מ"ג.); איכא דאמרי... איכא דאמרי (ברכ' י"ח.); בין כי קאימנא, בין כי יתיבנא (ב"ב ו'); זיל להכא ליכא שיעורא, זיל להכא ליכא שיעורא (שבת כ"ב.); היכא דאפשר, אפשר; היכא דלא אפשר, לא אפשר (חול' י"ב.); אחריפו ועולו, אחריפו ופוקו (סנה' ע'); שייף עייל, שייף ונפיק (שם, פ"ח.); ובשאלה: היינו בור היינו דות? איוהו בור ואיוהו דות? (ב"ב ס"ד.). אבל לפעמים המאמרים מקושרים בו"ו החבור: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי (גטין כ"ב.); פלגא איכתב קמיה ופלגא לא איכתב קמיה (שם, ה').

ב' במקום שיש בחירה נמצאים על הרוב מלות הקשר או, או דלמא, דלמא, אי נמי, או... או, אי...אי: איזיל, או לא איזיל? (קדוש' ע'); חדא היא לך, או חדת היא לך? (ברכ' כ"ח.); לתרי או לתלתא יומי (מ"ק ד'); אלא או כדרבא או כדרב אשי (גטין ט"ו.); כתובו, או כולכון, או כל חד וחד מינכון (שם, ס"ו.); אי...אי משמשות על הרוב בשאלות בלתי ישירות (תק"סו.). או דלמא, ודלמא, משמשות בשאלות כפולות (סימן ת"צ. י.). אי נמי משמש על הרוב במאמר ההגדה, ועל המעט במאמר השאלה. ויש הבדל המובן בין מלות הקשר או או... או, או דלמא ואי נמי. כשהמדבר מחלק את המאמרים על ידי או, או לא איכפת לו במה שיבחר הבוחר, בזה או בזה. או דלמא ממעט את הבחירה הראשונה. אי נמי מוסיף על הבחירה הראשונה: איהו וחד, או דילמא הוא תרי? (שבת ק"ל.); חייבי כופרין מאי? כיון דכפרה הוא... או דילמא כיון ד'... אי נמי כיון ד'... (ב"ק מ'). קאי ברי אאיגרא, אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר (ע"ז כ"ו.); איכא בינייהו דאיתיהו בי תרי, אי נמי... אי נמי... (גטין ב'); אנן מבדחינן עציבי, אי נמי כי חזינן... (תענ' כ"ב.).

ג' אם חצצים הראשון של כל אחד משני המאמרים החלוקים שוים הם, וחצצים השני מתחלפים, אז שעורם כי שני ההגדות השונות נופלות על הענין

ח'; ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר ר' יוחנן... (ב"מ ל"ג); והא מצאיה דמעלמא קאתי לה וקא קפיד (ב"ק פ"ז). במאמר האחרון הו"ו השני כח הותר כחו.

ט) כשהמפלפל סותר את דברי חברו בהראותו על השנוי והחלוף שיש בשני הענינים, או דבור ההצעה הכי השתא, מי דמי, או מדי אריא, באים בראש המאמר: הכי השתא? התם איתתא לבי תרי לא חויה; אלא גברא, מי לא חוי לבי תרי? (קדוש' ז'); הכי השתא? בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה, כרעי לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה (חגיגה י"ג); מי דמי? התם הך דקא מקני קא קני, הכא האי איתתא קא מקניא נפשה ולא קניא ולא מידי (קדוש' ז'); מידי איריא? התם... הכא... (שבת ק"א).

י) אם המפלפל מראה על השנוי והחלוף בנחת, דרך הצעה ופירוש, או דבור ההצעה הוא עד כן לא קאמר. ד"מ: עד כאן לא קאמר ר'... התם אלא ד'... אבל הכא, לא (גטין י"ב); עד כאן לא קאמרי רבנן התם... אבל... לא (שם, ח').

יא) המפלפל במשא ומתן התלמודי מורה לפעמים על ההבדל הנמצא בשתי הנחות. הוא מסכים לההנחה האחת, או מצדיקה, ומורה על הקושי שיש בההנחה השניה. בהסכמתו הוא רואה את ההנחה כמובנת מאליה, ובהצדקתה הוא נותן לה טעם. דבורי ההצעה במאמרי נגוד כאלה הם: בשלמא, הניחא, תינח, הא תינח. מלת הנגוד אלא פעמים באה בראש המאמר השני ופעמים נשמטת: בשלמא רישא, תנא דינא, ומשום דינא תנא תקנתא; אלא סיפא, דינא קתני, דתני תקנתא? (ב"ב ד'); בשלמא לאביי ניחא; אלא לרבא קשיא (שם, י"ז); בשלמא בית הלל קא מפרשי טעמיהו וטעמא דבית שמאי; אלא בית שמאי, מאי טעמא לא אמרו כבית הלל? (ברכ' י"א); בשלמא רישא וסיפא ניחא, מציעתא קשיא (שבת נ"ד); הניחא... אלא מאי איכא למימר? (שם, ס"ד); תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי? (ברכ' ו'). בשלמא כולהו, לחיי! אלא... (שבת קי"ג); הא תינח כל דבר נטיעה, דלאו בר נטיעה... מנא ליה? (ברכ' ל"ה).

מיהא לא שייר מידי (ובח' י';) תרתי הוא דלא לקי, חדא מיהת לקי (פסח מ"א.).

ד) אם משני המאמרים הנגודיים המקבילים הראשון מחייב והשני מאיין, ואין ביניהם מלת קשר המורה על הנגוד, אז בא לרוב ו"ו החבור ביניהם: כסא דחרשין ולא כסא דפושרין (ב"מ כ"ט); מעות ולא נסכא; מעות ולא סוורא (גויר כ"ו); וכן גם כשהמאמרים בלתי מקבילים: פשוט נבילתא בשוק, ולא תימא כהנא אנא, גברא רבה אנא (פסח' ק"ג). וכן הצווי: טום ולא תשפיץ, שפיץ ולא תבני (יבמ' ס"ג); כחשא ארעא ולא תיכחוש מרה (ב"מ ק"ד).

ה) פעמים רבות נכנס ו"ו החבור בראש מאמר נגודי הכולל נגוד או סתירה לדברים הקודמים, גם אם הדברים ההם רחוקים ואינם הגינים לו, או אפילו שאם הדברים ההם לא נתבטאו כלל, כי אם נשארים במחשבה: תא שמע: אוהב וכו'... ואי סלקא דעתך... (ב"מ ל"ב); ולימרו ליה בהדיא (חגיגה ג'); יין שמסכו עכו"ם מהו? אמר: ואימא מזוג (ע"ז נ"ח). ועל דרך זו באו על הרוב: והכתיב, והתניא, והתנן, ורמינהו, וכדומה.

ו) וכמו זה באו גם כל שאלה, קריאה, או ורוז המכוונים לנגוד אל מה שקדם להם בו"ו החבור: והאי דקאמר תרי... (סנה' ו'); ממאי? ודילמא משום דקסבר... (גויר ט"ו); ודוד מי הוה ידע? (ברכ' ל'); ונגעים לא? (שם, ה'); ועד השתא לאו מר אנא? (שם, מ"ו); ומי חשידנא בעיניכו? (שם, ה'); ואלא מאי קא משמע לן? ואם לא כן הוא, מה הוא משמיענו? (גטין י"ט); והא חזרה דאורייתא, וקתני (שם, י'); ומי אמר ר'... הכי? והאמר... (שם, ח').

ז) המאמר הראשון יכול להיות מאמר השאלה או הקריאה בעוד שהשני מציע נגוד בצורת ורוז, או מצדיק את הסתירה על ידי הבאת ראיה. ומאמרים כאלו נמצאו על שני פנים: א) בלי קשר: מאי חזית דסמכת אהא? סמוך אהא (ברכ' י"ח); האי קולא הוא? חומרא הוא (גטין ג'). וכן כשהמאמר השני הוא מאמר הותור: מאי איריא חד? אפילו תרי נמי (שם, ג').

ח) בו"ו בראש כל אחד משני המאמרים: ואמאי? וליחוייה כאילו... (גויר

או מאמרים פעילים נולד המאמר המורכב. המאמרים המורכבים פעמים מחוברים על ידי ו'ו' החבור ופעמים בלתי מחוברים.

ב) חלקי המאמר המורכב השווים יוכלו להשמש מאחד מהם (עיי' סימן תקמ"ה), על הרוב מהמאמר השני. אבל על הרוב הארמית הבבליה כופלת את שני המאמרים בשלמותם, בלי השמטות. על ידי הרכבה כזו יוצאים לנו מאמרים מקבילים ולשון נופל על לשון. על ידי המאמר המורכב מובעים יחסים שונים ואנחנו נפרט אותם לסוגיהם.

מֵאֲמָרֵי הַנְּגוּד

תקל. א) מאמרי הנגוד, כשהם באים בצורת מאמרים מקבילים, או הם בלתי מחוברים על ידי ו'ו' החבור: מטיבותיה דמר אמרינן בה טובא, מנויהותיה דמר אמרינן בה ולא חדא (סנה' מ"א); דמיהב יהבי, משקל לא שקלי (תענ' כ"ה); בצערא דידהו ידעי, בצערא דאחרינא לא ידעי (ברכ' י"ח); לא קשיא. הא באברא, הא במיא דאברא (גטין י"ט); כוורא מליחא מעלי, בישרא מליחא לא מעלי (ב"ב ע"ד); שמא בשמא מחליף, אתרא באתרא לא מחליף (גטין י"א); התם גברא אידחי, קרבן לא אידחי; הכא קרבן נמי אידחי (ובח' י"ב); הגי, אין; מידי אחרינא, לא (סנה' מ"ה); ולפעמים חסרה ההקבלה: מיחטף לא חטיפנא, מימר אַמְרִי: הבו לי (חול' קל"ג). אבל לפעמים נמצא קשר בינתיים: רישא דברי הכל וסיפא רבי (גטין מ"א).

ב) כשהמלה המודגשת לשם נגוד איננה עומדת בראש המאמרים, או יתכן להכנס ו'ו' החבור על המאמר השני: איהו בקרי ואיתתיה בבוציני (מגלה י"ב); שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש (סנה' ז'); אי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה (ובח' מ"ט); וכן במאמר התנאי: אומניה ולא צר ביה, צר ביה ולא אומניה (סנה' מ"ח).

ג) לפעמים נכנס על המאמר השני מלת אַלָּא, אָכֵל, מיהו, מיהא, או מיהת: לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר (ברכ' ט'); הגי מילי דיעבד; אבל לכתחלה, לא (גטין ד'); מימר, שפיר קאמרת; מיהו כל דוכי למלכא... (ע"ז י'); הכא נמי לאו דוקא, דהא שייר עולת הגוף; בוביחה

ו) וכן תאר הפעל אחד המגביל שני שמות בעטיפה יכול להשמט אחרי הראשון: דלא מחסרא ומייתרא פורתא (מגלה י"ט).

ז) על שער העטיפה נמנה גם כפל השם. הכפלת השם באה:—א) על הרוב להורות על סכום דברים הבאים אחד אחד או קבוצות קבוצות. ו"ו החבור נמצא בין שני הכפלים רק כשמקדים להם השם כָּל; בלי כָּל הקשר לעולם נחסר: זווי זווי (ערוב' צ"ט); בשיתא שיתא (גטין נ"ב); פלגא פלגא (שם, ט"ו); תלתא תלתא יומי (נויר ט"ו); פסוקא פסוקא (ברכ' ל"ג); בריך חד חד לחודיה (חול' ק"ו); כל יומא ויומא (גטין נ"ו); כל שעתא ושעתא (ברכ' ו'; ע"ז ד'; כל חד וחד (סנה' ק"ט); אבל: כל חד חד מינן (ברכ' ו'). וכן בלי כָּל ועם ו"ו החבור: אפשר דמצטרפי דמר ודמר בהדי הדדי (מנח' ק"ד).

ח) בכפל המלות שמושגם יחסי הכפל מורה על קדימת המושג היותר נאות לענין: תנא קולי קולי קתני (פסח' נ"ה); קמא קמא אינסיך ליה (ע"ז ע"א). ט) להורות על רבוי ההפלה: דרי דרי (תמורה ט"ו); צני צני (ע"ז ל"ח); כסי כסי (ביצה י"ג); דיקולי דיקולי ב"מ פ"ג); עוקצי עוקצי (שבת ו'); ניקבי ניקבי (שם, ק"ח).

ה ערה: דומה לזה הוא הכפל בתאר המופלג (סימן תק"א. ב). אבל שם לדעתי הוא הרכבת סמיכות בחסרון אות ד'.

י) לציין כולו של דבר על ידי הזכרת חלקיו: סחור סחור, מכל סביבותיו (שבת י"ג).

יא) להורות על הכפלת הפעולה בזמן: דקאויל מיניה מיניה, כשנדחף על ידו וחוזר ונדחף (ב"ק י"ח). דקאויל מיניה ומיניה (ע"ז ס"א).

יב) לחזוק והדגשה: אי רבי מן הדין ומן הדין (כרית י"ח); כלל כלל לא (ביצה ל"ה); דון מינה ומינה (סנה' ע"ה).

הַמְאָמֶר הַמְרָכָב.

הַמְאָמְרִים הַרְצוּפִים.

תקכט. א) תולדות עטיפת שמות בודדים הוא חלק המאמר, אבל תולדת עטיפת מאמרים שמיים הוא מאמר מורכב. וכן מעטיפת פעלים

ל"ט; אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא (ערוב' י"א; מאי שנא מדרבי אמר ודרבי אסי (שם, שם). אבל: מעליא דכולהו סומקא ריחתנא (גטין ע').

ב) כשסודרים יותר משני שמות, או יתכן לחבר את כל שם ושם בו"ו החבור, לחבר בו"ו רק את השם האחרון, לחלק את שורת השמות לשתי קבוצות בלתי מחוברות, או לחבר את שני השמות האחרונים: מרא וובילא ודוולא וזרנוקא (ב"מ ק"ג); שושילתא וכלבא וגוואא ואוואא (כתוב' כ"ז); חיי בני ומוזני (מ"ק כ"ח); לפדא דייסא ותמרי (שבת ל"ז); מקרי ינוקי שתלא טבתא ואומנא וספר מתא (ב"ב כ"א); קרא ורוביא, כריתי וסילקא ותמרי (כרית' ו'); שורבינא ובינא ואסא, דרא וזיתא וחילפא וחילפי דימא (גטין ס"ח).

ג) וכן בספירת דברים: חמשה קרמי הוו תלתא משום תרבא ותרי משום דמא: דטחלי דכפלי ודכוליתא משום תרבא; דביעי ודמוקרא משום דמא (חול' צ"ג); חמשא חוטי הוו. תלתא משום תרבא ותרינ משום דמא: דטחלי ודכפלי ודכוליתא משום תרבא; דידא ודלועא משום דמא (שם, שם). אבל בלי כל קשר: חמשה טולי הוי: טולא דדיקלא יחידא, טולא דכנדא, טולא דתאינתא, טולא דפרחא, טולא דורדתא (פסח' קי"א).

ד) מלת היחס, אות ד' ומלת האיון פעמים שנכפלות לפני כל שם ופעמים נשמטות: בסיכי ויירי ומזורי (שבת קכ"ג); בחמרא ושיכרא (פסח' ק"ה); לכלבי ושונרי (סנה' י"ט); בארוי ואשווי (ביצה ל'); לקידושא ואבדלתא (תענ' כ"ד); בארביסר ובחמיסר (מגלה ה'); להכא ולהכא (מ"ק ט'); על בריה ועל ברתיא (תענ' כ"ד); לסוטה לעבודה זרה ולתרומה (מעילה י"ט); דהאיך והאי (סנה' ד'); בר מעפרא וחרדלא (ברכ' ג"ז); מתלגא וממיטרא (סנה' צ"ז); אטופרא ואבישרא ואתלת רוחתא (חול' י"ז).

ה) כששם אחד מוגבל על ידי תאר יותר מאחד, או השם יוכל להכפל לפני כל תאר ותאר, או לעמוד רק אצל התאר הראשון: יומי אריכי ויומי קטיני (ע"ז ח'); יומי דאריכי וקטיני (ערוב' ס"ה); אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא-אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא (ערוב' י').

לא למיפחת... ולא לאוסופי (שבת קט"ז); ולעולם דלא לפניו (ביצה כ"ו; ב"ק ע"ח; מנח' ס"ה; ב"ב קס"ט).

איון הפעל.

תקכו. א הפעל המוחלט, הבינוני שכח פעל כחו, ואית, מאוינים על ידי לא: ולא איתמר הילכתא (סנה' ו'); לא אתיהיב רשותא (שם, צ"ג); לא שגא (ערוב' צ"א); לא תיכול (חול' ס"ז); לא תעביד (תמורה ד'); לא תיבו (הור' י"ב); אנן לא קפדינן מידי (שבת קמ"ז); לא נפיש טירחייהו (ב"מ כ"א); לא דכירי אינשי (סנה' כ"ט); לא איכא (כתוב' ע"ז).

ב במאמר השאלה עומדת לאו במקום לא: לאו אמינא לך? (חול' צ"ח); לאו אמרי לכו? (ברכ' ס'); לאו אמר ר' יוחנן...? (שם, כ"ו); לאו איכא שכינה ורוח הקדש גבך? (שם, ל"א); ועיין סימן תפ"ח. ד.

ג לחזוק האיון כופלים את מלת האיון בהוספת מלות מידי, כלום, חד; או מוסיפים מלת פלל, בלי הכפלת האיון: לא אמר ליה ולא מידי (ברכ' נ"ו); לא אמר ולא כלום (ערוב' י"א); לא אמרינן בה ולא חדא (סנה' מ"א); דלא הוה כלל (ברכ' ה'); דלא שקול כלל (יבמ' י"ז).

ה ערה: א מצי נמצאת גם בלי כפל האיון: לא יהבו ליה מידי (חול' ק"ז); לא פליגי מידי (תמורה י').

ב ולא כלום יכול לשמש גם כשהמאמר הקודם אינו מאוין: ריחא ולא כלום

הוא) (קביעותא דמנא ולא כלום הוא (ובח' ק"א).

ד כשבאים שני פעלים מאוינים תכופים ומחוברים בו"ו החבור, או מלת האיון השנית נשמטת: לא תפיקו ותיתו, אל תוציאו ואל תביאו (שבת צ"ו); דלא תעגין ותיתב (ב"מ י"ח).

ה לא יכול לשמש לפני פעל אם הכנוי הנכלל בו הוא כנוי המדגיש: זיל אייתי סהדי דלאו שנית ביה ואיפטר (ב"מ צ"ו). ויש לתרגם זה בגרמנית:

,ja nicht

עטיפת השמות.

תקכח. א העטיפה היא סדור מלות זו אחר זו המקושרות על ידי ו"ו החבור או בלתו. כשסודרים שני שמות, או הם על הרוב מחוברים על ידי ו"ו החבור: יומי דאריכי וקטיני (ערוב' ס"ה); צדיקי דהכא והכא (שבוע'

א וכן בא לא לפני השם כשהאיון מודגש ומובלט, כמו שהוא בנגוד, בחלוק, בנתינת טעם ובהוצאה מן הכלל: חזורי הוי צומת הגידין, לא חזורי לא הוו צומת הגידין (חול' ע"ג); אע"ג דלא חזורי (שם, שם); משום דלא חכים (סנה' ה'); אי לא אחריני ניהו (ביצה ע'); איגד בחד לא שמיא איגד (סוכה י"ג); ולא היא, ר"ל והיא לא כן (ביצה ט'); והאמר לא תלתא אמר ולא שבע אמר (פסח' ק"ג); כסא דחרשין ולא כסא דפושרין (ב"מ ל"א); לא ידע אי פלוני הוא או לא (גזיר' ל"ד); אמאי לא? (שם, ח'); אי מודעא, לא אשקלתא; ואי אשקלתא, לא מודעא (ב"ב מ"ח). אבל כשהדגשה שרויה על השם, לא על האיון, אז מלת האיון הוא לאו: אנא לאו טבחא אנא ולא בר טבחא אנא (חול' צ"ג).

ד וכן כשהאיון אצל השם לא נשואי הוא, כי אם מאיין רק את השם, אז הוא לעולם מובע על ידי לא: בלא עידן עבודה לא אישתרי (ערכ' ג'); במתא שמאי, בלא מתא תותבאי (שבת קמ"ה).

ה כשמלת האיון משמשת לא לתאר שם ידוע ולא להגדה, אז היא משמשת בצורת לאו: אין ולא ורפיא בידיה (שבת ק"ג).

ו להבעת המושג, אין דבר, אין איש, משמשים בבטויים האלה: לא מידי הוא (ב"מ פ"ד); לאו כלום הוא (סנה' פ"ו); לא איניש (ד"ס תענ' כ"ב); ריחא ולא כלום הוא (ע"ז ס"ו); דיבורא לאו מלתא היא (סנה' ס"א); לא נשכח גבר (ע"ז י'); הדוגמא האחרונה היא משפת המערב.

ז לפני „אפשר” ולפני „מסתיא” בא לעולם מלת לא, כי כח הפעל כחם: לא אפשר ליה (שבת קכ"ט); לא מסתייה דלא גמיר, מימחא נמי מחי (חול' ק"ז).

הערה: א) מכיון שהמלה „לאו” היא מורכבת מן לא והוא על כן היא יכולה לשמש בכנויה בתור מלת קשר המאמר: ד"מ: לאו דוקא—לא דוקא הוא. אבל ברבות הימים כח הכנוי נחלש והמאמר בא גם בקשר אחר: לאו אוכמי ניהו (נדה כ'). ב) במקומות מעטים בא לאו כנגד הכלל: בלאו איהו (ב"ק י'); בלאו הכי (יבמ' ק"א; סנה' י"ג); ואי לאו (שם, ח'); גטין צ"ז; לאו! (ברכ' נ"ז).

ח המקור נחשב לגבי איון לשם: לאו למיגמר (ב"ק צ"ט); אי לאו פיטומי מילי מאי? (ב"מ ס"ו); לאו איתצודי איתציד (ערוכ' ל"ט); אבל

להיות מפורשת או מובנת מהמשך הענין. מי איכא ריתחא קמיה דקב"ה?
 אין! (ברכ' ו'); אמר לך רבא: אין! (גטין מ"א); אי אחווק, אין; אי לא
 אחווק, לא (חול' ד'). ולפעמים בא הקיום במאמר ההגדי בתור נשוא:
 הני, אין; מידי אחרינא, לא (סנה' מ"ה). ובתמיהה: איני? הכן הדבר?
 (ברכ' ו').

ג) מלת אין נשמטת במאמר התנאי כשמלת האיון לא משמשת בתור
 מגביל לפעל, או היא במאמר השערי: מקיבעא לא מכפרא, מקופיא
 מכפרא (ובח' ו'); הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא.
 אבל הכא... אימא לא... (שבת קמ"ה).

הערה: א) פעם אחת באה מלת הקיום בקשור המאמר בתור מגביל תארי לפעל: שליח
 בית דין מנתח נתוחי אין, משכוני, לא (ב"מ ק"ג). וזה תמוה. ויתכן לפרש את
 המאמר שמלות שליח בית דין הוא נושא תלוי והמאמר הבא אחריו הוא תנאי.
 ב) פעם אחת מצאנו אין אין לקריאת הסבלנות: וכי הוה אתא ר' אבהו
 קרי אבבא רהיט ואויל ופתח ליה ואמר אין אין עד דמטאי התם (קדוש' ל"א).

האיון.

איון השם והמלה.

תקכו. א) לאיון השם והמלה משמשת הלשון במלת "לאו": לאו אורח
 ארעא (ע"ז נ"ב); לאו כל כמיניה (נויר י"ב); לאו חכימי הכי (נדה כ');
 לאו דוקא (פסח י"ט); לאו שפיר כתיבא (כתוב' ק"ד); לאו הכי (יבמ'
 כ"ד); לאו את (ברכ' מ"ח); לאו אדעתאי (ביצה כ"ב); לאו עלי נפיל
 (נדר' נ"ד); לאו עכברא גנב אלא חורא גנב (גטין מ"ה).

ב) במה דברים אמורים שהאיון אצל השם הוא "לאו", כשהאיון מגביל
 את השם, כמו שהוא במשלים המובאים למעלה. אבל כשהעיון שב אל
 הפעל המפורש או המובן מהמשך המאמר, אז בא "לא" גם לפני השם:
 דאי לא עבדא, מאן פלח ליה? (גטין י"ב), שעורו: דאי לא פלח ליה עבדא,
 מאן פלח ליה? וכן במשל הבא: לא שכבא איכא במתא? (מ"ק כ"ז), שעורו:
 ליכא שכבא במתא? וכן: ולא גברא בעית דמיכלי ליה (ב"ב ה'), שעורו:
 ולא בעית גברא דמיכלי ליה. וכן: אי לא ר' אמי ור' אסי דלחכוהו לשקיה
 (ע"ז כ"ח).

מסדר שבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא (ברכ' י').
 ו' והוא הדין גם כשסדר המאמר הוא נשוא ונושא: יסורים בעי ההוא
 גברא לאתויי אנפשיה (ברכ' ס'); שפיר קאמר ליה ר' יהודה לר' מאיר
 (שם, ב').

הַשְׁמָטוֹת בַּמֶּאֱמָר הַפְּעָלִי.

תקכד. א' אחרי שהנושא במאמר הפעלי לעולם נכלל בפעל על
 כן הוא יכול להשמט רק בהשמטת הפעל עצמו. ונשארו לנו רק שתי
 אפשרויות: השמטת הפעול והשמטת הפעל, וההשמטה האחרונה היא
 המצויה על הרוב:

ב' השמטת הפעל: דכולי עלמא^א ריחא מילתא היא (פסח' ע"ו); ר'
 שבתי^א אמר חוקיה (גטין כ"ו); בפלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי^א (שם,
 ה'); ר' אשי אמר: אפילו^א קן קולמוסא וקן מגילתא (שם, ו'); ונימא: סכנתא
^א, ונימא פשיעותא^א (שם, ו'); אנה, לא רבי אבין ברבי חייא ולא רבי
 אבין בר כהנא, אלא רבין סתם^א (קדוש' מ"ד); ותרי לא? (גטין י'); ואביי^א
 התם נמי בטירדא פליגי (כתוב' ו'); אנה נמי שודא דדייני (שם, צ"ב);
 בחברתא ולא בסילתא^א (יבמ' ס"ג); כל חלוס^א ולא טוות^א (ברכ' נ"ה);
 ובית שמאי^א? (שם, י"א).

ג' השמטת הפעול: קא משמע לן^א (גטין ו'); מאי משמע?^א (ר"ה ט"ז);
 כל היכא דאתא ואיית^א כולי עלמא לא פליגי דמקבלינן^א מיניה (חגיגה
 ו'); אי מתפקר בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר^א (מ"ק ט"ז); מאי שנא בחג
 דאמרינן^א כל יומא (ערכ' י'); אימיה דאביי עבדא^א ולא אכל^א... לרבך
 עבדי ליה^א ואכל^א ואת לא אכלת^א (שבת ק"מ).

הַקִּיּוֹם וְהָאִיּוֹן.

הַקִּיּוֹם.

תקכה. א' להדגיש את קיומו של המאמר הלשון משמשת במלות לאו
 ולאי בשאלה מליצית (עיין סימן תפ"ח. יד', וט'),
 ב' בתשובת השאלה ובתשובת התנאי משמשת המלה אין. השאלה תתכן

נ"ה); ר' שילא נגדיה... אול אכל... אמר... שדר... כי אתא אמרי ליה...
אמר להו... אמרי ליה... אמר להו... אתא... אידמי... ואסהיד. אמרי...
אמר להו... (שם, שם).

י) הגבלות הנושא תכופים לו. הגבלות הפעל הם על פנים: א) כנוי
הפעול הנספח ישר אל הפעל או על ידי מלת היחס תכוף אל הנושא,
אבל שאר ההגבלות עומדים אחרי הנושא ומגביליו; היינו בסדר ב א ג וד,
או ב א ג או ד. כשהגבלות הנושא יותר מאחת, או היותר נכבדת מקדמת
לשאינה נכבדת. וכן בשני פעולים הפעול הראשון הוא הקרוב יותר (עין
סימן תקט"ו). אלא כשהגבלת הנושא היא מציין את הזמן, או ההגבלה
הזמנית לפעמים עומדת בראש המאמר: קטל ליה חמדיה (שבת קנ"ב);
אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו (ברכ' י"ג); ליבעי איניש רחמי
אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא (שם, ח'); ואתו בניה ובנתיה לידי
איתתא אחריתי (שם, נ"ו); ליבעי נמי רווחא טפי (ב"ב י"ז); למחר איתבר
בדיינא דמלכא (ברכ' נ"ו); יומא חד הות נערה מאורסה גבן (תענ' כ"ב).
אבל: דהוו מליין כוחלא עייניהן (יומא ט').

ד) אבל כשהפעולה איננה דבר חדוש או כשהגבלות הפעולה מודגשות,
או בא הנושא בראש, אחרי ההגבלות המודגשות. אחרי כן הנושא ושאר
הגבלותיו: רבא יומא קמא דחלש אמר להון (נדר' מ'); הגי כל דאמינא
להו מיפך אפכי (גטין ס"ז); אבוה דשמואל עבד להון מקואות לבנתיה
ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי (נדר' מ'); רב עמרם חסידא מנגיד עלויה,
רב משרשיא יהיב ליה לתינוק נכרי וזרע ליה (שבת קל"ט); שטרך בידי
מאי בעי? (ב"ב ע').

ה) הסדר המובא באות ד) למעלה מצוי גם כשהנושא נשמט מהמאמר:
במערבא הא דר'... לא שמיע להו (ברכ' ב''); והדר פשטו לה מברייתא
(שם, שם); ולא גברא בעית דמיכלי ליה (ב"ב ה'); רווחא שבק למאן
דקשיש מיניה (גטין י').

ו) אבל גם כשהנושא נזכר במאמר הגבלה אחת של הפעולה יכולה
להיות מודגשת כל כך עד שהיא נכנסת בראש המאמר לפני הנושא: סוף
סוף את לאו תורא בעית שלומי לדידי (ב"ק מ'); התם נביא הוא דקא

תאר הפעול. הסדר הנכון לפי זה יהיה א=נושא, ב=נשוא, ג=פעול, או ד=תאר הפעול. אבל במאמר השמי המעוטף מצב החלקים משתנה כמו במאמר הפעלי; ושלוש החלקים משמשים בששה אופנים.

(ב) א ב ג או ד: בוויני דאינש עדיפא ליה טפי (סנה' מ"ה); האי טעמא לחוד (ע"ז ס"ו); דלא כולי עלמא חזו לסהדותא, כי לא הכל ראויים לעדות (סנה' פ"ט); דינא שלמא בעלמא הוא (ברכ' ו').

(ג) א ב ג: אבוב לחרי זמר (יומא כ'); סילקא וירקא ביובל הפקירא הוא (ב"מ ק"ט); אדרכתא לאו שפיר כתיבא (כתוב' ק"ד); שמשא ממילא ערבא (נזיר ס"ד); ואנן כסיכתא בגודא לגמרא (ערוב' נ"ג).

(ד) ב א ג או ד: ובדילי אינשי מיניה (ע"ז ס"ח); יאי קועך לזוגא (שם, כ"ט); טבא דאבא מדברא (ב"ב צ'); נפיש קטילי קדר מנפחתי כפן (שבת ל"ג); פליגי בה תרי אמוראי במערבא (שבת כ"א); לא חמיר מילתא עילויה (ב"ק מ').

(ה) ב ג א: רהיטא לי גמרי (שבת ק"ל).

(ו) ג ב א: ועד השתא לאו מר אנא? (ברכ' מ"ו); כמה חציף האי גברא! (קדוש' ל"ג); טפי לאו אורחיה למיזל (ב"ק ז'); בתר עניא אולא עניותא (ב"ק צ"ב).

סדר המלות במאמר הפעלי העירם והמעטף.

תקנו. « סדר חלקי המאמר הפעלי הוא מעקרו נשוא ונושא: אתיא אימיה (תענ' ט'); אייקר עבידתא (ב"מ ע"ז); איתילידא ליה ברתא (ב"ב ט"ז); ערקו פלגיהון (שם, ח').

(ב) הסדר הזה של נשוא ונושא שמור בכל מקום שבכונת המדבר לספר מפעולה שהיא דבר חדש, בלתי נודעת עד עתה. וזה על הרוב בסגנון הספור. אלא שבסגנון הספור המדבר בוחר להתחיל את המאמר הראשון בנושא ונושא ולהמשיך בנושא ונושא: ר' ששת סגי נהור הוה. הו קאולי... וקם אול... אשכחיה... אמר ליה... אמר ליה... חלף... אמר ליה... אתא מלכא. אמר ליה... חלף... אמר ליה... אמר ליה... חליף... אמר ליה... אמר ליה... כי אתא... פתח ר' ששת וקא מבריק ליה. אמר ליה... (ברכ' ו').

שמואל כתיב ביה תפלה (תענ' י"ז); איתלוו ליה תרין בני חוזאי בהדיה (נדר' כ"ב).

הערה: מן וצל משמשים בהרכבה פעמים כמלות קצרות ופעמים כאורכות.

ח) השם התלוי במלת „לבר מ" יכול לעמוד בהיחס של חלק המאמר שהוא יוצא ממנו: כולו איעקור מפירקיה דרב הונא לבר מאנא (יבמ' ס"ד).

ט) מלת היחס תוכל לעמוד לפני מלת יחס אחרת או לפני תאר הפעל: מקמי, מתותי, לקמי, לבתר הכי (גטין נ"ד).

י) א', מ' וכ', וכן אָטו אינן יכולות לקבל כל כנוי. כ' מצויה לפני כנוי רק בצורת פֶּנֶת, ובצורה הזאת איננה יכולה לעמוד לפני שם. במקום כ' נמצא לרוב גם פִּי.

יא) מלת היחס יכולה להגביל לפעמים את הפעל המשויר במחשבה: באקרויי בנייהו לבי כנישתא (ברכ' י"ז); שעורו הוא: בהביאן אותם לבית הכנסת.

לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן בְּמֵאמָר הַפְּעָלִי הַפְּשׁוּט.

תקכ. לשון הפעל נופל לפעמים על לשון הנושא להורות שהנושא עשה מה שהיה עליו לעשות: וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטיא וקברו קברייא? (תענ' ה' א'); הגי קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון (סנה' כ"ו); ולא נטפא ניטופתא לארעא (ב"ב ע"ג).

לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן בְּמֵאמָר הַמְּעָטָף.

תקכא. א) כשהנושא במאמר השמי הוא שם התאר, או הנושא לפעמים נכפל לחזוק: כולי עלמא לא פליגי דגיטא גיטא מעליא הוי (גטין כ"ח). ב) נפילת לשון הנושא על הנושאי באה להורות שהפעולה או המצב ישאר כמו שהוא, בלי שום שנוי: וזווי ידידי כדקיימי קיימי (סנה' ק"ט); ואידך כדקאי קאי (יומא ס"ד); ור' אפס כדיתבי יתיב (כתוב' ק"ג).

סֶדֶר הַמְּלֻת בְּמֵאמָר הַשְּׁמִי הַמְּעָטָף.

תקכב. א) למאמר השמי שחלקיו נושא ונושא נוכל להוסיף פעול או

מצאנו שמושו עם אָתָא כמו בעברית בָּא עַל: אתא פריסתקיה עליה (גטין נ"ו).

הַגְבֵּלַת הַפְּעָלָה עַל יְדֵי מְלוֹת הַיָּחֶס.

תקט. א' מלות היחס לעולם עומדות בסמיכות אל מה שאחריהן.
ד"מ: קמי שמיא (תענ' כ"ד); תותי תאינתא (שם, כ"א); בתר אימיה (בכור' ו').

ב' לפני שם נודע יכול להכנס עליהן כנוי ועל השם אות ד', ואז אות הד' בסכימות אל הכנוי. פרט מאותיות היחס בעלי אות אחת: אבכל"ם: בר מינה דההיא (תמורה כ"ה); מיניה דרב יוסף (ברכ' כ"ה); עלה דההיא (ב"מ ל"ז); כוותיה דרב (ברכ' מ').

ג' אם אחרי מלת היחס אין שם, כי אם כנוי, אז מלת הקנין דיד' לוקח את מקום השם: בתריה ידיה (בכור' ו'); מינאי ידי (סנה' ל"ו); עלי ידי (ב"מ י"ד); מינייהו דידהו (ערוב' נ"ג).

ד' ב', ל', מן ועל עם כנוייהן עומדים תכף אחרי הפעל: טובא אמריתו בה (סנה' מ"א); מאי קשיא לך? (שם, שם); שמע מינה. מאי הוי עליה? (תענ' י"ד). אבל אם הכנוי מודגש או הוא עומד רחוק מהפעל: מגו דנחתא קדושה לה (תמורה י').

ה' על הרוב כשהכנוי מודגש אותיות אבלמ"כ עומדים לפני דיד' עם כנוי הקנין: כי מהניא זכותיהו אעלמא, אדידהו לא (חול' פ"ו).

ו' האותיות א' ב' ו' יוכלו לפעמים להכפל עם כנוי פשוט אחרי הפעל, אם יש פעל במאמר: לדידן דאית לן פירי בדברא, לדידהו נמי אית להו... (תענ' ד'); לדידהו לא אמר להו, לדידן אמר לן (סנה' צ"ג).

ז' כשעומדים ב', ל', מן ועל לפני שם נודע, אז הם נכפלים, עם כנוי הקנין, אחרי הפעל: מפנקותא יתירתא חזיא ביה בשמואל (חגיגה ו'); מסייע ליה לרב חנינא (ביצה י"א); בעו מיניה מרב ששת (חגיגה כ"ה); מהא ליכא למשמע מינה (מגלה כ"ז). לפעמים עומדת לפני השם מלה יותר ארוכה ואחרי הפעל מלה קצרה הנרדפת במובנה להראשונה: גבי

שונאים אותי וקצתם אוהבים אותי (כתוב' ק"ה); מדידכו, קצתכם (סנה' ל"ט).

ל) וכן מציין מן נקודת המוצא: מביתא, בבית; מברא, בחוץ (מגלה ט"ז); מתותי, מלעיל, מלרע, וכדומה.

לא) על המעט יש למן הוראת מִשָּׁל: מפסדו לי מינאי (בכורות כ"ט); ניירא בעלמא קלאי מינך (ב"ק ל"ג); דקץ קשבא מחבריה (ב"ק נ"ח); חבל סכינא דאשכבתא מחבריה (ב"מ קט"ז).

לב) לפעמים מובנו של מן הוא: אודות: אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינן לן מרגינתא בבבל (ברכ' ל"ג).

לג) אצל הפעל הנפעל או המתפעל מן מציין את הפועל: לדידי מיפרשא ליה מיניה דר' ירמיה בר אבא (תענ' י"ב).

לד) מלת היחס נהל' (מ"ט. א) במקום ל' משמשת רק לעתים רחוקות כשהיא עומדת לעצמה: אייתי ניהלי (גטין פ"א); ומייתי ניהלה (יבמ' ס"ג); אמרת ניהלן (ערוב' י'. מ"א. ס"ו; ס"ט; וע"ג); הבה ניהלי (קדוש' י"ג); עיין סימן קס"ח. ב, הערה ב); דמסרי ניהליה (גטין י"א); כבר רמא ניהליה (בכור' מ"ג).

לה) על הרוב נהל' עומדת אחרי פעול כנויי או אחרי למ"ד עם כנוי העומד ביחס הפעול: והדר זבנה ניהליה (ב"מ ע"ב); אהדרוה ניהליה (שם, י"ט); אתייה ניהלה (קדוש' פ"א); את אמריתה ניהלן (נדר' מ"א); מהדרת לה ניהלי (ב"מ ס"ז); אי מובנית לה ניהלי (שם, ע"ב); בעינא דמיחזית ליה ניהלי (חול' נ"ט); זבנה לה ניהליה (ע"ז ט"ו); יהבה ניהליה דניעברה ניהליך (סנה' ק"ט).

לו) לפעמים נהל' משמשת לכפל למ"ד היחס, לבריחת הזווג (עיין סימן מ"ט. א): לדידה הוה יהיב לה ניהלה (גטין ס"ד); מגבי להו ניהלייהו ארעא (כתוב' צ"ב). וכן ביחס הפעול הישר: פרקינן לה ניהלה (גטין ל"ח); תא נסייה ניהליה (קרי: ניהלה) (ע"ז ט"ו). ובכנוי המוקדם לפעול: אייתי ניהליה להך רומנא (קדוש' פ"א). וכן הב ניהליה להאי (סנה' ק"ט).

לז) למלת היחס על יש גם בארמית מובנו של על אודות, כמו בעברית: אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלם (גטין נ"ה); אַלְמָה, על־מה, מדוע. וכן

הוא להורות שהפעולה מתיחסת לנושא עצמו ולא לדבר חוצה לו. וזה כמו שמושי של *ceōf* ברוסית ושל „זיך, זעך” באידיש.

(ד) למ”ד כזה נמצא לפעמים אחרי פעלים יוצאים ושמושו שם הוא להדגיש שהפעולה כבר נעשתה: אנן אכילנא לן, אנחנו כבר אכלנו (ברכ’ מ”ז); הוא ליה יומי זוטי ויומי אריכי (ע”ז ח’).

(ה) חזיון נפרץ הוא שהלמ”ד עם כנוי השב אל הנושא או הנשוא בא להורות שהפעולה נעשתה לטובתו או לרעתו (*dativus ethicus*): דהא חשכה לי (ב”מ מ”ט); שרי ליה תיגריה (קדוש’ פ”א); מהדר ליה תלמודיה (פסח’ ס”ח); דנפיק ליה בחדא (ברכ’ ל”ג); ורבנן סברי להו (שם, י”ג). ובכפל הל’: מנא ליה נפקא ליה (פסח’ כ”ט). הלמ”ד יוכל גם להשמט והכנוי נספח אל הפעל: פקעיה כריסיה, נתבקע לו כרסו (חול’ נ”ז); מתניתין קשיתיה (גזיר ט”א). וכן נשתמט הבי”ת: ליתביה >ליתבי ביה (תענ’ ח’).

(ו) כשהפעול הוא אבר הגוף, בעת שכל הגוף גם כן מתפעל מהפעולה, או בא הלמ”ד עם כנוי השב אל כל הגוף אחרי הפעל, וכנוי הקנין נכנס על האבר (סימן תק”ג. א): אילייא בעלמא הוא דנפל להו בפומיהו (ערכ’ י”א); רמו ליה סודרא בצואריה (תענ’ כ”ד); ועיילי ליה באוסייה (חול’ ס”ז); רק ליה באפיה (שבת קמ”ז); וכדומה לזה: שלוף לי מסאני (תענ’ כ”ד).

(ז) מן משמש להוראת העבר עם שמות הזמן ומלות הזמן כשדעת המדבר מכוונת לזה: גברא דמצפרא כרך (ב”מ ק”ז); משו ידיכו מצפרא (חול’ קפ”ז); מצפרא—מאורתא (ברכ’ ד’); מפניא (גטין י”ז); דהדרי מיומא, ששבתי היום (קדוש’ פ”א); מקמי דניתו (גטין י”ז); מכי רמו שערי (ע”ז ח’); מכי אתא רב לבבל (גטין ו’); מדחזי ליה (ב”מ ב’); מסיבו דילה, אחרי זקנתה (יבמ’ ס”ה).

(ח) וכן מציין מן את סבת הדבר: מעוצבא דליבך (ברכ’ נ”ו); מתלגא וממיטרא (סנה’ צ”ז); מאומצא ומיא... מבישרא שמינא (שבת ק”ט); דיימא מעלמא, יצא עליה לעז מחמת מנהגה עם הבריות (יבמ’ ס”ט).

(ט) מן מציין חלק מהכל: מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי, קצתם

י' מובנו של הלמ"ד לפעמים הוא: לְדַעַת. ד"מ, למאן דאמר, לדעת מי שאומר (סנה' ג'.); לדידן, לדעתנו (ערוב' ל"ז); לרבא, לדעת רבא (תמורה ה'.); האי לנטות מאי עביד ליה? זה „לנטות" מה עושה לדעתו? (סנה' ג'.).

יח' לפעמים יתורגם הלמ"ד בעברית על ידי „אודות": חזא להו בחלמא, ראה אודותם בחלום (ב"ב י').; חלמא חזאי לכו, חלום חלמתי אודותיכם (שם, שם).

יט' אחרי הַה ה' לפעמים מציין את שנוי המצב: וליהוי כולן לעמא חד (סנה' ל"ט.).

כ' לציון הזמן הלמ"ד משמש כשדעת המדבר מכוונת לעתיד: לאלתר, למחר, לעגל, לסוף, וכדומה; לכי תיכול עלה כורא דמילחא (שבת י"ד); לעלמא דאתי (קדוש' פ"א). ביחוד כשתאר הזמן מקביל לאחר המסומן על ידי מ"ם: מקמי ד'... לבתר ד' (גטין י"ז); קדוש' ס"א).

כא' אבל לפעמים הלמ"ד מציין את משך זמן הפעולה שעברה או שעתידה להיות: לְשָׁנָא, אחרי שנה (ד"ס ב"ב ע"ג); אי לא שתי לחד יומא, ששתי לתרי או לתלתא יומי (מ"ק ד').

כב' לפעמים משמעותו של הלמ"ד הוא: „ביחס אל": כי איתקש לבל תאחר הוא דאיתקש (נדר' ט"ז); הוא הדין למטלטלין (ב"מ מ"ח:).

כג' אחרי פעלים ידועים, ביחוד המתפעלים, וגם אצל פעלים עומדים ובודדים אחדים, נמצא למ"ד עם כנוי השב אל הנושא. וכן נמצא למ"ד עם כנוי כזה גם אצל הפעלים המורים על תנועה, כשהתנועה אינה מכוונת למטרה הנתונה מחוץ להנושא. ד"מ: איתכחש ליה דיבורא קמא, דברו הראשון נמצא שקר (כרית' י"ב); אית ליה תוך איטמי ליה, אם יש לו תוך או הוא נטמא (בכור' ל"ח); אשתבעי לי בהדיהו, נשבעתי עמהם (סנה' ק"ט); איזקון להו, הוקינו (ובח' ט"ז); הוה לה נדה, נדה היא (כרית' י"ד); פלטי לי ממחדא, נחלצתי (מדבר) אחד (כתוב' קי"ב); מית ליה גר, הגר מת (ב"מ ק"ט); פשו להו תרי, נשאר שנים (מגלה כ"א); איזילו לכו (בכור' ט.).

לפי דעתו של שליוינגר (סימן פ"ו) שמושו של הלמ"ד בהרכבות כאדו

הפעל: בבישות, בניחותא, בשפיכותא, בלחישא, בצנעא, וכדומה.
 (ו) לפעמים מצרפים עם הבי"ת גו והדי לחזק המובן, בגו ביתא, בתוך הבית (ברכ' ח'); בגו זימניה, בזמנו (ב"ב ה'); בהדי פניא, עם חשיכה (ערוב' מ"ג); וכן עם מן: עיגולא מגו ריבועא (ערוב' ע"ו).
 (ז) עם שמות הזמן ב' מציין את הזמן ההוא, בנגוד אל ל' העתיד ומ' העבר: דנפיל בליליא. וליחזינהו בצפרא! (ב"מ קט"ז).
 (ח) כחו של ב' לפעמים הוא, ביחס אל": דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא (ביצה י"ד).

(ט) פ', פי, משמשים לדמיון האיכות: כדידן, כמו שלנו (שבת קל"ה); כי האי גוונא, כאופן הזה (ב"מ קט"ז); כדתניא, כמו ששנויה (ברכ' ב'); כהלולא דמי (ערוב' נ"ד). לדמיון המדה והמספר מוסיפים מה: כמה, כמה.

(י) כ"ף הדמיון נמצא גם עם הבינוני: כפצית, כמו שאתה רוצה (נדר' כ"א); השוה בעברית המאוחרת: כבולעו כך פולטו (פסחים ע"ד); ואפילו עם העבר: כציערוהו (פס"ר קמ"ב); הרבה כיוצא בזה בלשון הפייטנים.
 (יא) לדמיון הפעולות פי מוחזק על ידי ה"כי ד', כשם ש', כמו ש' (תקמ"ד. י). בחזקו עם ונא, פ' משמש לפעלים וגם לפני שמות.
 (יב) בשמושו עם מספרים ומדות מובן הכ"ף הוא לקירוב (עיין ת"ע. יד); פניתא, כוית (חול' צ"ח).

(יג) לפני כנויים משמש פֶּנֶת: הלכתא כותייכו (ב"ב קמ"ב).
 (יד) עם מובן הדמיון קשור מובן ההסכמה: כחשיבותיה, כפי חשיבותו (ב"ב קמ"ה). ורוב שמושו של פי הוא לציין את הזמן (קנ"ח). ואת המצב (תקכ"ט. א). בהבטוי: פֶּסְבוּרִי הכ"ף מבליט את חסרון ההבטחה. וכן בעברית: כמדומה.

(טו) ל'. משמושי הלמ"ד נזכיר פה את שמושו עם הבינוני הפעול, כגון שְׁמִיעַ לִי, שמעתי, חָזֵי לִי, ראיתי, וכיוצא בזה, והוא משמש פה עם הנושא.
 (טז) לפני פעול נודע הל' משמש במובן אֶת העברי: מותביתו לִי, הושבתם אותי (סנה' ל"ז); דוכי ליה למלכא, מי שנוצח את המלך (שם, ל"ט), ועוד תדיר.

כ"ח); דליתווס בית השחיטה דמא (שבת ע"ה); דמיתווסאן מאני מיא (שם, ק"ג); איתווסאי מסאניה טינא (שם, קכ"ד).

א) על המעט מצאנו שנושא הפעל המתפעל או הנפעל מתקיים בהרכבתו שיהיה נמצא בו אצל פעול הפועל: ושקילא לגרעיניה (ברכ' ל"ח); דאישתקיל לברוא (ע"ז נ"ט); בעידנא דמיתעקר ללאו (שבת קל"ב); מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם (ב"ב ט"ו). השוה בעברית: ויָלֵד לְחִנּוֹךְ אֶת עִירָד (ברא' ד' י"ח).

מלות היחס.

תקיח. א) התפתחות משמעותם של מלות היחס והסתעפותם לשמושים שונים הוא ענין לאגרונון יותר משהוא ענין לחכמת הדקדוק. אף על פי כן אני נותן פה דוגמאות משמושי בכל"ם שאינם נהוגים לרוב בלשון: ב) המלה הזאת מציינת בעקרה את המנוחה במקום: קם איהו בחדא זויא (מ"ק כ"ג). ונעתקה להורות גם על המציאות בזמן: ביומא דדינא (סנה' ח'). (ועיין למטה אות א). ועל ההמצא בין או בתוך רבים: מאן חתים טביומי ברבנן? מי בין החכמים חותם טביומי? (ב"ב י"ב); מותביתו לי בדנבי, הושבתם אותי בין הזנבות, ר"ל בסוף השורה (סנה' ל"ז); ומוזה במובן „בתור אחד מרבים": רב בכהני קרא, רב קרא בתור כהן (מגלה כ"ב); דסהדי בְּשִׁקְרִי לא מחזקין (כ) כי איננו חושבים את העדים לכובנים (ב"ב ז' א); קום עליה בְּאִמּוֹרָא (סנה' ז' א); ואינהו בשפירי שפירי בני מחווא, והם בני מחווא היותר יפים (ר"ה י"ז).

ג) וכן משמש הבי"ת להוראת המחיר והמדה: בכמה? (בכור' ח' א); נשעייה באמתא (ב"ב ד' א); באמתא בעי גרירה (חול' צ"ג). ולהוראת החברה: בסהדי הב ליה, תן לו בפני עדים (ב"מ ג' א); בתלתא, בפני שלשה (ברכ' נ"ו). ולהוראת הטעם והסבה: דפסלינהו בגולנותא, שפסלוהו משום גולנות (סנה' כ"ז).

ד) מהעברית (ז) שאול השמוש של „ראה ב": מסתייך דקא תזית בסנאך (גטיין נ"ו).

ה) ולהוראת אופן ומצב של פעולה הבי"ת נכנס על הרוב על תארי

שרי איסורי (שבת ס'ט); שוייה גברא רבה (ב"מ פ"ד); שויתיה לדמך תרתי מעי (קדוש' פ"א).

ג) הפעלים הגורמים של הפעלים היוצאים: אוכליה נהמא דשערי וכסא דהרסנא ואשקיה שיכרא (שבת ק"ח); דנפיק מנך טעמא מלפך (יבמ' ס"ג); מגבינא לך שופרא שבחא ופירי (ב"מ ס"ה); אדכרתן מילתא (חול' צ"ט); דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי (שבת קנ"ב); את הלכה אתנייך (יבמ' מ'); אשכח ינוקי מלעיל וסבי מלתחת (בכור' ח'ט); לשקיה רביעתא דחלא (ע"ז י"ב).

ה ערה: בפעלים הגורמים יחס שני הפעולים זה לזה הוא יחס נושא אל פעול.
 פ) הפעלים אקני וזבן לוקחים את הדבר ביחס הפעול ואת האיש ביחס שאליו: אקני ליה מטלטלי (ב"ב מ"ד); את ובינתה ליה וזבנה ניהלי (שם, נ''); כמו בעברית.

ד) הפעלים המורים על השגה חושית, אמונה, מחשבה, וכדומה. אצל הפעלים האלה יחס שני הפעולים זה לזה הוא יחס הנושא אל הנשוא. הפעול השני בפעלים האלה, אם הוא שם תאר ובינוני, נכנס עליו לעולם אות ד': חזנהו כתמי דמא (סנה' צ"ה); אבל: חזנהו לטופריה דהוו נפישן (מ"ק י"ח); אף על גב דשמעיניה דמיאש (ב"מ כ"א).

ה) וכן לוקחים שני פעולים הפעלים פרע, קנס ותבע: מן מרי רשותך פארי איפרע (ב"ב צ"ב); פרעתך, איפרעיה (שם, ה'. וה'ט); רבא קניס אטמא—רב נחמן בר יצחק קניס גלימא (חול' קל"ב); תבעיה (שבוע' ד'); תבע מידי (שם, ל"ח).

הַרְכַּבַּת הַנְּפִעָלִים וְהַמְתַּפְּעָלִים.

תקיו. א) הפעלים המורים על השגה חושית וכדומה, וכן הפעלים הגורמים, הלוקחים שני פעולים כשהם פועלים, משאירים את הפעול השני ביחס הפעול, והפעול הראשון נעשה נושא בהם, כשהם נפעלים (עיין סימן תקנ"א. י"ב).

ב) כשהפעלים המורים על חסרון ומלוי וכדומה מתעברים אל שני פעולים כשהם פועלים, אז הפעול המורה על החומר לעולם מתקיים בלי שנוי כשהם נפעלים, והפעול השני נהיה לנושא: ממסמס קועיה דמא (חול'

(ב) ביחס הקנין ואחרי מלות היחס נפש' עומד רק כשרוצים להדגיש את זהותו של הפעול עם הדבר שהוא מתיחס עליו. חוץ מזה משמשים בכנויים פשוטים: ברעות נפשיה (סנה' ז'); צבו נפשיה (יומא פ"ו); על דעתיה דנפשיה (גטין כ"ג); בדנפשיה (שבוע' י"ד); רמינן אנפשינ (ע"ז ג'); טפי מנפשיה (שבוע' מ"ב); אפתח אנא פתחא לנפשאי (ובח' ה'); וליקדשו באפי נפשיהו (ערכ' כ"ה). אבל: דלפסידא ידידה לא חייש (מ"ק י"א); רב לא מוקי אמורא עליה (ביצה ד'); קביל עליה שתיקותא (תענ' ט'). הערה: מהמערבית נמצא לגרמיה במקום לנפשיה: ר' ... דעבד לגרמיה הוא דעבד (תענ' י"ד). על דבר נפשא ביחס הישר עיין סימן תע"ז. ג. וכן: בריא נפשך (תענ' כ"א); פירחי נפשיך (פסח' ק"י).

הַהֲדָדוֹת.

תקטו. א) לציין את המושג „זה את זה” משמשים:—א) בהבטוי הַהֲדָדִי (>הָדָא-הָדָא). המלה הזאת לעולם לא באה בלי אות ד' או מלת היחס לפניה: הוּוּ מַנְמַנְמִי אַכְתַּפָּא דִּהֲדָדִי (סוכה נ"ג); וְגִינָן אֲבִירְכִי דִּהֲדָדִי (פסח' ק"ח); מִזְקִי אֲהֲדָדִי (ב"ב י"ח); כִּי הֲדָדִי נִינְהוּ (מגלה כ"ב); מֵהֲדָדִי גַמְרִי (ערכ' ל"א); בִּהְדִּי הֲדָדִי (תענ' י"א); גְּבִי הֲדָדִי (תמורה כ"ב).
 ב) בהשם הַבְּרָא: חֲדָ לַחֲבֵרִיָּה (ע"ז י"ג); כְּתוּב' כ'; אִינֶשׁ לַחֲבֵרִיָּה (שבוע' כ"ב); חֲדָא לֵאפִי חֲבֵרְתָּה (ברכ' נ"ט).
 ג) בכנוי הרמוז:—הֲנִי מִזְקִי הֲנִי (ב"ב י"ח); וְלֹא הוּוּ יִדְעִי הֲנִי בִּהְנִי (גטין נ"ז).

הערה: בספרות המאוחרת: הַדָּן (ה'ג פ"ב ד') לרבות נקבות.

שְׁנֵי פְעוּלִים.

תקטו. א) יש פעלים הלוקחים שני פעולים: א) הפעלים המורים על חסרון ומלוי וכדומה: לַמְלִיָּה לַאֲוֹדְנִיָּה מִשְׁחָא (ע"ז כ"ח); כִּילָא חֲסֵרִיָּה (ביצה ל"ח); שְׁאִיף לִיָּה מִשְׁחָא וּמְלִי לִיָּה כּוּחְלָא (שבת י'); חֲפּוּיָּה לְקִינִיָּה וּוְגִיתָא חִיּוֹרְתָא (גטין ס"ח); חֲפִיָּה כּוּפְרָא (נדר' נ"א); שְׁפִיָּה לַמֶּאנָא מִשְׁחָא (פסח' ע"ה); שְׁפּוּיָּה דּוּבְשָׂא (סנה' ק"ט).
 ב) פעלים המורים קריאה, מנוי ועשייה: חֲכִים עֲבָדוּ יִתְךָ וּרְבִי קִרּוּ לְךָ (ב"מ פ"ה); וְאַסִּיק לִיָּה שְׁמָא גַמְלָא (שבוע' כ"ט); דִּקְרּוּ לִי בַבְּלָאִי

ובעי לה מבעיא (ברכ' ב' א'; ואורי לה אורויי (ע"ז ל"ז); דקא מוריק אורוקי (שם, נ"ח); ונשחטיה משחט (שם, י"ג); אישתמש ... אישתמושי (שם, מ"ט); דמצלו אצלווי (ברכ' ל"ד), ועוד.

ה) במקום המקור משורש אחד עם הפעל יכול לשמש גם מקור משורש אחר הנרדף להראשון בהוראתו: ודחפו ליה מדחי (ע"ז ד' א').

ו) המקור יכול לשמש בתור פעול פנימי לא רק לפעל מוחלט כי אם גם למקור אחר: לפתוחי מיפתח (שבת קמ"ו); איתנוסי הוא דאיתנוסי (ר"ה כ"ג); וכן גם לשם תאר: מיחזור חיורא (ע"ז ד' א').

ז) על הפעול הפנימי יכול להכנס הגבלה בתמונת שם סומך: כל שהויי מצוה לא שהינן (יבמ' ל"ט); שיורי בנין בית המקדש לא משירינן (מ"ק ט'). ח) כשהפעול הפנימי מוגבל על ידי סמיכותו אל כלי, או הוא נשמט, והכלי בא במקומו בתור פעל פנימי: אמחייה חייאתא ופלא, אכנו שק וחצי (גטין מ"ז); מאה פנדי בפנדא למחייה (ב"ק כ"ז).

ט) בעברית ובערבית נוכל לחבר אל הפעול הפנימי מקור אחר המגביל אותו על ידי ו"ו החבור. ד"מ הלוח וטפוף תלכנה. בארמית הבבליית התוספת המגבילת מחוברת אל הפעל, לא אל המקור: מעמיא עמיא ואולא (ב"ק ט' א'); ומפפח הוא דמפפח ואויל (נדה כ').

י) כשהמקור פעול פנימי להבינוני, או יכול בינוני שני לקחת את מקומו: אדמסתתרי מסתתרי (ערכ' ל"ד), במקום אדמסתתרי איסתתורי.

ה ע ר ה: בנמרא (קדוש' ט'). אמורא אחד מבחין בין פעל פשוט לפעל עם פעול פנימי. מהבחנתו נראה שהפעל הפנימי נותן טעם לכללות המובן, ושהפעל הפשוט מדויק.

הפעול החוזר.

תקיד. א) הפעול החוזר מתבטא על ידי „נפש” עם כנוי הקנין: שיובת נפשיך (יבמות י"ד); מצער נפשיה (ברכ' י"ג); לאפוקי נפשיה מפלוגתא (שם, ל"ח); זיל שני נפשך (סנה' צ"ו); לא משהי איניש נפשיה (מ"ק ט' א'); כפי מה שנראה מהדוגמאות, בא נפש' בלי סימן הפעול למ"ד. לעתים רחוקות נמצא גם למ"ד: לוקים רבי יוחנן לנפשיה (ברכ' ה' א').

ה ע ר ה: פעם אחת מצאנו טפא במקום נפשא: היא טפא לא מצלה (מעילה י"ד) || איהי נפשה לא אצלה (ע"ז מ"א).

י) כשהפעול המחוּדש מוגבל על ידי שם המספר, אז הוא נשמט על הרוב: מחיוהו לרבא תרי (ברכ' נ"ו).

הפעול הפנימי.

תקיג. א) המקור בא לפעמים בתור פעול פנימי להורות חווק והדגשה: מחתם במאי חתים? (ברכ' מ"ד); הבה מיהבה, שדי משדא (קדוש' ט'); מידק דייק (גטין ג'); מיכל אכלי (תענ' כ"ה); בטולי בטלוהו (שם, י"ח); גיורי גירה (יבמות ע"ו); נהי דשלומי לא משלמי (ב"מ נ"ח); שתוקי לא משתקינן (ברכ' ל"ג); מבלע בלע, מפלט לא פליט (חול' ק"ח); מחטף לא חטיפנא (שם, קל"ג); מסעד סעיד, שמוחי לא משמח (ברכ' ל"ה); מימר שפיר קאמרת (ע"ז י').

ב) הפעול הפנימי יתכן לבוא גם עם פעלים עומדים נפעלים וחוזרים: מפלג פליגי (סנה' ל"ד); מטרח לא טרחינן (מ"ק ב'); מכחש כחשי (סנה' ט"ו); מקליש קליש (נדר' ס"ח); שקורי קא שקר בי (סנה' צ"ח); ספוקי מספקא ליה (ערוב' ל"ח); אידדויי אידדו (ביצה י"א); איטרודי מי לא מיטרידי? (סוכה י"ד); איכשורי נמי לא מיכשרי (סנה' ה'); מחייא לא חיי (ע"ז י"ב); בעוטי מי מבעטי? (שם, ג'); חסורי מחסרא (ברכ' י"ג); מהדר קא הדר ביה (חול' ל"ט); איתמוחי איתמח (נדה כ"ד); מינמ ניים (חול' ס"ז); איתגורי איתגור (ע"ז ב').

ג) נפילת הלשון על הלשון איננה צריכה להיות בדיוק גמור, כי הפעל והמקור יוכלו להיות מבנינים שונים: ומפפח הוא דקא מפפח ואזיל (נדה כ'); אחוכי נמי חייך בי (מ"ק ט"ז); איבלעה בלועי (ברכ' נ"ד); מצדדי אצדודי (ב"ב צ"ט); רפוי מרפיין (שם, קמ"ב); תבורי מיתברי (ע"ז מ"ט); מזדהר זהירי (ב"ב קע"ג); מינס איתניס (נדר' כ"ז); קטפי קטופי—נפצי נפוצי (ע"ז ע"ב).

ד) ועל המעט נמצא את המקור אחרי הפעל: הוה איחרך איחרוכי (ב"ב ע"ד); דאימלך אימלוכי (תענ' י"ב); ולינסבה מינסב (סנה' ע"ה); לפרוש פרושי (שם, קי"א); דמדלגי דלוגי (סוכה נ"ה); דמפקר להו אפקורי (שבת י"ח); מצתת צתותי (שם, קי"ט); משלחפי שלחופי (ב"מ כ"ה);

הפעול המסבב.

תקיב. א) פעמים רבות נמצאת בדשון הרכבת פעל עם שם מופשט בתור פעול מסובב או מחודש. פעול כזה יוכל להספח:

ב) אל פעל מוחלט או אל ביווני, ועל המעט גם אל המקור; ותכליתו הוא להורות: א) על כללות הפעולה: פמו: עביד עבידתא כולי ליליא (כרית' ו'); גמר גמרא-סבר סברא (ערוב' י"ג). היכי עבדי עובדא (סנה' כ"ו).

ב) לעשות את הפעולה שבאופן אחר לוקחת פעול מתפעל למוחלטת: שאיל שאילתא-למידן דינא (כתוב' ק"ה); קא בעיא בעיא עילויה (סנה' י'); חצדו ליה חצדא (מ"ק י"ב); כרב בהו כרבא (ב"ק צ"ג); אסרתינהו עלך איסורא (ע"ז ל"ג).

ג) להבליט את הפעולה: קנסא הוא דקא קניס (ב"ק צ"ה); קנסא קניס (פסח' כ"ט); גורי גזירתא (תענ' כ"ט); גמרא גמיר לה (תענ' ב'); קרי קראך לברא (יבמ' מ'); פסוק לי פסוקיך (חגיגה ט"ו).

ד) להכשיר הגבלת הפעולה. בארמית, כמו בכל השפות האחרות, מספר תארי הפעל מוגבל מאד. עם הוספת שם בתור פעול מחודש נתנה לשפה היכולת להגביל את הפעל על ידי הוספת תאר לפעול: דאין דינא דגַרְמִי (בכור' כ"ח); קא טרח טירחא דלא חזי ליה (תמורה כ"ד); לאקנויי קנין גמור (בכור' ג'); קעביד עובדין דחול (בכור' ל"ב); פרכס תלתא פרכוסי (ב"ב קמ"ב); שנינן כל הני שינויי (תמורה ו'); כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן (סנה' ק"ה);

ה) לפעמים רחוקות הפעול המחודש נספח על ידי מלת היחס: בתרי קטלי קטלית ליה (סנה' פ"א); בחדא מחיתא מחתינהו (חול' נ"ח).

ו) בכל כמו אלו הפעול נופל על לשון הפעל. אבל יתכן גם כן לשמש בשם נרדף לפעול; ד"מ: מחיוהו שיתין פולסי דנורא (חגיגה ט"ו), במקום: מחיוהו שיתין מחיתא דנורא. או: נטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה (ב"ק מ"ה).

והוה חמרא (ברכ' ה'); הוה שווי מאה זווי (ב"ק נ"ח); הוה עפרא (סנה' צ':; שבת קנ"ב); הדרא בריא (חול' מ"ו). על כן לוקחים פעלים המורים על קריאה, מנוי ועשיה שני פעולים (עיין למטה סימן תקט"ו).

הערה: אצל הנה במובן נהיה ל' מנהג הלשון רופף בשמוש פעולו: ליהוי כולן לעמא חד (סנה' ל"ט).

(ט) מובן מאליו שהשם בא ביחס הפעול כשהוא פעול ישר של הפעל: עבד מילתא; קטל גברא.

חבור הפעל עם פעולו.

תקיא. א) כשהפעול הוא כנוי הגוף או הוא מתחבר אל הפעל—א) בלי אמצעי; כמו: ארהיטני (ע"ז מ"ח); לא תבדחן (נדר' נ"א); אענשיה (ברכ' ל"א); אשקייך (ב"מ צ"ו). ב) או באמצעותו של אות הלמ"ד: וחוי להו (ברכ' ו'); לא ירתי ליה בניה (ב"ב קי"ג). ג) לפעמים מצאנו את שני האופנים כאחד: דשדייה ליה (חול' כ"ו); שייליה לדידיה (סנה' צ"ח); שדיוה ליה לדידיה (שם, ל"ט). ד) על ידי ית (עיין תקי"ז).

הערה: ההרכבה הנוכרת באות ב' נהוגה ביחוד עם הבינוני.

ב) כשהפעל שם הוא, או הוא יכול להתחבר עם הפעל בפנים שונים. אם השם בלתי נודע במובנו הדקדוקי, או אין צורך בכנוי או במלת היחס להורות עליו: בניא ביתא, בונה בית (תענ' כ"ה); דכי גורי גוירתא (שם, כ"ט); לא תתלו בוקי סריקי ברב נחמן (ב"ב ז').

ג) אבל אם השם נודע במובנו הדקדוקי, או יתכן חבורו על הפנים האלה:—א) פוק קרי קרייך לברא (יבמ' מ'); זבינך זבין (פסח' נ"ט); לחרובי ביתא, להחריב את הבית (תענ' כ"ט). ב) אוקדן יבישי לרטיבא (סנה' צ"ג); אוקירו לנשייכו (ב"מ נ"ט). ג) ואתיוהו לריש טורזינא (ברכ' נ"ו); דכפתיה לחבריה (סנה' ע"ו); דובנתינהו לנכסייהו (ב"ב קכ"ו). ד) נקרינהו עיניה (שם, ד'); דליוה פלגא (שם, ח'). ה) ומייתי להו לכולהו טבחי (סנה' ז'); סריקנא לכו לבשרייכו (שם, צ"ו); לא שביק להו לבנתיה (שבת ס"ה); מגבינא לכו לאפדנייכו מינייכו (כתוב' נ').

ד) כנוי הפעול יוכל לשמש גם כן בבחינת הפעול הבלתי ישר. ד"מ: פקעיה כריסיה, נתבקע ליה כריסו (חול' נ"ז); מתניתין קשיתיה (גויר ט').

ה ע ר ה : אית והוה, מפני שבעצמם מציינים את הזמן, אינם יכולים לקחת שם ביחס הפעול המסמן את זמן הפעולה: לא הוית גבן באורתא (ובח' ב''); מנחה דאיתה בכל יומא-נעילה דליתה בכל יומא (תענ' כ"ו).

י' לציין את המדה: תמנייתא קדמיתא דהוה בטבריא יתירא על דא ריבעא (פסח' ק"ט); ניידי פורתא (ובח' י"ד); ניחתי ביה קליל (שם, נ"ד); השמות פורתא, קליל, וכדומה, שבעקרים הם שמות התאר נעשו על הרוב לתארי הפעל (עיין סימן קמ"ט).

יא' להורות על הטעם והסבה: מאי טעמא לא אתו רבנן? (מגלה ו''); מבשר וחלב מאי טעמא לא גמרינן? (חול' ק"ח); טעמא דהתנו (מגלה כ"ז); היינו טעמא דתקינו רבנן (שם, כ"א). השם „טעמא” היה ברבות הימים לתאר הפעל גמור והוא יכול לבוא בהרכבת המאמר כמו תאר הפעל: כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני ידיהו במנחתא, מדוע לא יפרשו הכהנים את ידם בכל יום? (תענ' כ"ו); מהו דתימא טעמא מאי משום ד', מה אתה אומר? מפני ש' (ביצה י"א).

יב' להורות על החומר אצל הפעלים המורים חסרון וריקניות, מלוי, הלבשה, מאוס, וכדומה: דודי חסרת? (נדה ס"ח); צחינא מיא, אני צמא למים (ע"ו י"ב); כי שבע אינש חמרא (סוכה מ"ט); אכלבא דמליא חיטי (תענ' כ"ד); לביש גונדא (שבת ק"ט); דהות לבישא כרבלתא (ברכ' כ'). וכן עם פעלים מעטים אחרים: מאי טעמא לא רכבת סוסיא? (סנה' ק"ה); כי רכיב חיותא (ברכ' ל"ג); אתרו ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא (סנה' ט"ז); מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד (ברכ' י'). על דבר „מתניתין קשיתה” עיין סימן תקי"א. ד).

יג' לציין את המצב והתנאים שבתוכם נעשית הפעולה, או שבתוכם נמצאים הנושא והפעול בעת הפעולה: חזינהו כתמי דמא, ראם כאלו היו כתמי דם (סנה' צ"ה); כגון דקיימי דרא דגברי, למשל אם הם עומדים בשורה (חול' י"א); וקיימן שיתסר דרי בפתי מילא (שם, קל"ט); דקיימין צמחי צמחי (שם, מ"ח); וכל דהוה עייל כפיין, וכל הנכנס רעב (ברכ' נ"ח); רב זרע גינתא דבי רב משארי משארי (קדוש' ל"ט).

יד' לציין מה שהנה הנושא או למה שהיה בעקב הפעולה: הדר חלא

לירכביה ארבע גרמידי (שם, ק"י); לישואר ניגרא (שם, שם); שיתסר מיל
שלטא ביה עינא דרועה (בכור' נ"ד).

ה) יחס הפעול משמש גם כן להגבלת החלק מהכל: דלא מיתסינין
מינייהו אפילו ריבדא דכוסילתא, כי אינו מתרפאים על ידם אפילו לפצע
של קרן המציצה (ע"ז כ"ז); אנא משאי מלא חפני מיא (שבת פ"ב).
ו) ולהורות על אופן הפעולה: מתני להא שמעתא דרבה איפכא (ערוב'
ג'.

ז) להורות על בחינת הפעול אצל הפעולה: נקרבו אינהו גופייהו
עולה, יקרבו בעצמם בתור עולה (שבוע' י"ב).

ח) להגבלת מקום הפעולה: דהאי שופרא בלי עפרא, שהיפי הוה
יבלה בעפר (ע"ז כ'); כל בי עשרה שכינתא שריא, השכינה שורה בכל
מקום שיש שם עשרה אנשים (סנה' ל"ט). וביחוד עם בִּי=בית: הוה קאימנא...
בי מדרשא (מ"ק י"ח); אשה בי מדרשא לא שכיחא (שם, שם); דאשתכח
בי דינא (ב"מ כ'); דאשכח כופרא בי מעצרתא (שם, כ"ג); שמע קלא בי
הלולא (שם, ל"ה).

ט) לציין את זמן הפעולה. אם הפעולה נעשית רק בנקודה אחת של
הזמן, או כשהפעולה היא מתמידה או נשנה כמה פעמים ומשתרעת על
כל משך הזמן הנוכר, או שם הזמן לעולם ביחס הפעול. פרט למלות
קטנות העומדות לבדן, שהן לוקחות מלות היחס לפנייהן, שלא יתחלפו
בפעול המתפעל. על כן לא תמצא לעולם מלת היחס לפני "כל". כי לפי
תכונתו הבטוי לעולם משתרע על כל הזמנים. אבל אם הפעולה מתיחסת
אל סכום מוגבל של פעולות הנעשות בנקודות הזמן הנכללות במשך הזמן
הארוך הנוכר, או נמצא פעמים רבות את ההרכבה עם מלת היחס. (עיין
שליוינגר, סימן ע"ח): דקא סמקא צפרא ופניא (ב"ב פ"ד); ולא פסיק
חוכא מפומיה כוליה יומא (ברכ' ט"ז); כמה שני לא אתא (מ"ק י"ז); כל
תלתין יומין מהדר תלמודיה (ברכ' ל"ח); דעביד כולי שבתא ועביד
במעלי שבתא (פסח' נ'); בההיא שעתא ודאי רמינן (מנח' מ"א); מהדורא
קמא דרב אשי אמר לן (ב"ב קנ"ז); ההוא בי שימשי אתאי שבבתה (כתוב'
ג'); רב פפא כל פרסא אכל חדא ריפתא (תענ' י"א).

המסובב מתהווה דבר או ענין המתקיים בתור תולדה גם אחרי שהפעולה כבר חלפה ועברה; ד"מ: ילדת ברא, היא ילדה בן; או גם שהפעולה תצויר היותה תולדת עצמה, על דמיון תולדתה הממשית. ד"מ: אתחולי אתחיל, התחיל התחלה. הפעול המסובב הוא על הרוב פעול מוחלט או פנימי.

(א) כשהפעול הוא שם, אז הוא בא ביחס הפעול. היחס הזה שמש בעקרו להוראת התכלית או גבול התנועה. על הרוב הועתק שמושו ליחסים אחרים. באבוד השפה את סימני יחסי השם הוצרכה להמציא כנוים ליחס הפעול, על הרוב הכנוי הזה הוא אות למ"ד. אך לפני כנוי הגוף נמצא עוד כנוי אחר, והוא בא רק על המעט מן המעט, וביחוד מציאותו הוא בלשון פומבדיתא, והוא: ית, את: יתי (ברכ' נ"ד); יתך (ב"מ פ"ה); יתה (שבת כ'; נדר' מ"ט); יתה (נדר' נ'); יתכון (ברכ' ל"ח); יתכו (נדה ס"א); יתהון (ב"מ צ'; נדר' כ"ה); ועוד) מלת ית משמשת לבני אדם וגם לדברים בלתי בעלי חיים.

השם ביחס הפעול.

תקי. א' שמוש השם ביחס הפעול להורות על מקור התנועה ומוצאה נמצא רק על המעט: מפיקנא להו ידי חובתייהו (תענ' כ"ד); מיפק גברא ידי נדרו (חול' כ"ג); אישתמטין עולא, עולא נשמט ממני (ב"ק י"ב); אישתמיטתיה הא דאמרי במערבא (חול' ק"כ).

ב' וכן השמוש להורות על תכלית התנועה וכוון אל המטרה נמצא רק על המעט: תרתי אוציאתה עאל, נכנס לשתי שורות (ב"ב ל"א); כי היכי דנמטיין, כדי שיגיעני (סנה' ז'); שדא פומיה (תענ', הוצ' מלטר, כ"ה). בנוסחאותינו: שדייה בפומיה.

ג' ושם כזה המורה בעקרו על תכלית התנועה מתקיים גם להורות על המנוחה שהגיעו אליה מתוך התנועה: אתרא דנהיגי..., במקום שנוהגים (ב"ב ד').

ד' וכן מורה השם ביחס הפעול על המרחק שהתנועה עוברת אותו: מסגי ארבעה גרמידי (ב"מ קי"ג); וארהטיה קמיה תלתא מילי (שבת ק"ט);

(י) „אחד... אחד” מובע על ידי חדא... חדא: חדא בתם וחדא במועד (ב”ק ט”ו.).

(יח) „אחד משניהם” מובע על ידי איך: אול איהו ועבד כאידך (סנה’ ז’); וכן „מכל אחד משניהם”: ואע”ג דקא סליק ליה הבלא מאידך (שבת ל”ו.).

(יט) לציון את המושג „זה את זה, איש את רעהו” משמשים בבטויים האלו: (א) בהבטוי הַדְדִי (>חָדָא-חָדִי) עם מלת היחס: אהדדי, בהדדי, בהדי הדדי, מהדדי, להדי הדדי, מהדדי. (ב) בשם חָבְרָא: חד לחבריה (ע”ז י”ג; כתוב’ כ’); אינש לחבריה (שבוע’ כ”ב); מיומא טבא לחבריה (כרית’ י”ג); חדא לאפי חברתה (ברכ’ ג”ט.). (ג) בכנוי הרמוז: הני מוקי הני (ב”ב י”ח); ולא הוו ידעי הני בהני (גטין נ”ו.).

(כ) לציון את המושג „זה אחר זה” משמשים בהבטוי „קמא קמא” (עיין סימן קמ”ו. א) הערה א).

(כא) לציון המושג „כל האחרים” משמשים בשם שְׂאָרָא: כי קתני אשאר (ר”ה כ”ו.); שאר בי דינא (סנה’ ג’); בשאר בתי (ברכ’ ו’); בשאר ירקי (ערוב’ נ”ו.).

(כב) לצורך הכפל אנו מוצאים: טפי חד (גטין מ”ד.)=על חד תרין, כפלים (ע”ז ט”ו.); על חד תלתא (ב”ב צ”ו.); על חד ארבע (ערוב’ כ”ט.); תרי אלפי אתרי אלפי (שם, נ”ו.), אלפא דאלפא (שם, שם); עשרין בעשרין (שם, כ”א.); ארבעין בעשרין (שם, שם).

הַגְבֵּלוֹת הַפְּעֵל.

תקט. א) את הפעל נוכל להגביל—א) על ידי שם ביחס הפעול, (ב) על ידי תאר הפעל, (ג) ועל ידי מלת היחס והשם התלוי בה.
 ב) הפעול שני מינים—א) הפעול הסובל את הפעולה, או פעול מתפעל, והפעול המסובב והמחודש על ידי הפעולה. הפעול המתפעל הוא הדבר שהיה במציאות קודם הפעולה והוא מתפעל ומשתנה על ידה; ד”מ: קטל גברא, הוא הרג את האיש. והפעול המסובב נתחדש ובא לידי מציאות רק על ידי הפעולה; ד”מ: אמר מילתא, הוא אמר דבר. על ידי הפעול

טינא (בכור' ח''); עשיראה ביר (ברכ' ה'), המשל האחרון הוא ממקור המערבית; והמשל הראשון בספק לפי ד"ס לשם.

יא) משלים להרכבת השברים הם: פלגא דיומא (מגלה ל''); ריבעא דיומא (שם, שם); תרי תילתי מילא (שבת ל"ד); תלתא ריבעי מילא (שם, שם) פרוטה ופלגא (כרית' י'). במקום "תלתא ריבעי" מצאנו גם: נכיריבעא (כרית' י'); ובמקום "שתותא ד" מצאנו: חד משיתא בעלמא (שבועות ל"ה). יב) לציין שברים גדולים מצאנו: ריבעא דריבעא (שבת ע"ט); חומשא דחומשא (ב"מ נ"ד); חד משית עשר ב' (כרית' י'); חד משיתסרי ד' (שם, שם); חד מתלתין ותריין ד' (שם, שם).

יג) המספר היסודי משמש במקום הסדורי לציין את יום השבוע והחדש: ביממא דשבועה (שבת קל"ו); חד בשבא ותרי ותלתא בתר שבתא, ארבעה וחמשה ומעלי יומא קמי שבתא (גטין ע"ז; פסח' ק"ו). (סדור אחר של ספירת ימי השבוע אנו מוצאים במס' שבת (קנ"ד): חד בשבא, תרי בשבא, תלתא בשבא, ארבעה בשבא, חמשה בשבא, מעלי שבתא, שבתא. בארבעה בירחא, בחמשה בירחא (פסח' ו'). והוא הדין בספירת דברים: שתא קמיתא מחיל אינש, תרתי מחיל, תלת מחיל (ב"ב כ"ט).

יד) לציין את המספר בקירוב משמשים בכ"ף הדמיון: כבר שיתא, כבר שבע (ב"מ ט"ז); כבר שית עשרה וכבר שבע עשרה (ב"ב צ"א).

טו) לציין את הערך הגבולי של המספר משמשים במספרים בלתי מחוברים: אתרתי תלת גבא לא מיקטל (סנה' ז'); שדו תרי תלתא (ערכין י"ט). ונמצא גם במחבור: דעבד תרי ותלתא זימני (ב"ק י"ח).

טז) לציין את המושג: זה... וזה, אחד... ואחד, האחד... והשני משמשים בבטויים האלו: חד... וחד (ע"ז ל"ב); חד... ואידך (ברכ' ד'); חדא... ואידך (שם, ל"ד); חדא... חדא... ואידך (ב"מ צ"ח); ולרבים: בי תרי מינייהו... ואינך (גטין י"ח). וכן: חד... אחרינא (גטין נ"ו); איניש... איניש (כתוב' ע"ז); מר... ומר (חול' ק"ה); דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד (ברכות כ"ז).

הערה: כשאין יותר משנים, או משמשים בכתרא במקום אחרנא או תננא: דקמא ובתרא, בתרא וכי' (ב"מ י"ט); לישנא בתרא (פסח' ע"ט).

ה) חד נמצא גם בסמיכות: חד שביך (ביצה ט"ו); חד בְּרִי, במקום חד בני (ב"ב נ"ח).

ו) המספרים היותר משנים מקומם לעולם לפני הנספר. והיוצאים מעטים הם: בישתיה מאה (סנה' ו'); כבר שנין שתין ותרתי (מגלה י"א). הערה: א) כמדומה לי שהבטוי: בישתיה מאה אין לתרגם: מאה צרותי, כי אם: צרותי, אם גם מאה תהיינה.

ב) שים לבך אל הרכבה כמו זו: מתרווייהו לישני דרבא (ב"ב ס"ב); משתי הלשונות של רבא. תרווייהו, טוב' ייתורי מיתרי (תמורה ט').

ו) המספרים מן שלשה עד עשרה באים בסימן הנקבה לפני שמות הזכר ובלי סיום הנקבה לפני שמות הנקבה (את הטעם לזה תמצא בגרונדרס להחכם ברוקלמן, חלק ב', סימן ק"צ). אבל במספרים מן אחת עשרה עד תשעים ותשעה המשקלים הזכריים גוברים, והנקביים משמשים רק על המעט. פה ושם נמצאו גם המספר היחידי בסמיכות (קמ"ו).

ח) אחרי המספרים יותר משנים הנספר לעולם ברבוי הוא. כשהנספר ברבוי הזכרים, אז הוא על הרוב במצב הכריתה עם שמות כמו שנין, בנין, וכדומה, הרגילים עם המספר מימות עולם. עם שמות שהרכבתם עם מספר אינו מצוי כל כך בלשון, וכן עם שמות שרבוים נקבי הוא מצב ההודעה הוא הנהוג: תרי תנאי (ברכ' ג'); שיתא סדרי (שם, כ'); ארבעין שנין (ע"ז ל"ח); תלתין ותריין קַרְבִּי (שם, ח'); ארבע מאה זווי (ב"מ ק"ד); תלתין אַמְהָתָא (ב"ב ג'). הנספר הבא אחרי חד במספרים המורכבים לפעמים נמשך אחרי המספר האחרון ובא ביחיד: עשרין וחד שתא (גטין נ"ו); מאתן ועשרין וחד לוגא (יומא ע"ו);

ט) השמטת הנספר חוון נפרץ הוא: ונפל בתריין (ברכ' נ"ו); מסתיי, תריין חואי (שם, נ"ו); חדא עבדי, תרי לא עבדי (ע"ז י'); באפי תלתא (ב"ב ל"ט); תרתי לא תעביד בהאי גברא (סנה' מ"ח); אנא חדא דשקלי (שם, ק"ט). והנספר לעולם נשמט אחרי ההרכבה עם בִּי: בי תרי (שם, צ"ה); בי עשרה (שם, ל"ט). מין המספר מכוון אל הנספר הנשמט.

י) המספר הסדורי מקומו על הרוב אחרי הנספר: אוריין תליתאי (שבת ל"א); עגלא תילתא (תענ' י"ב). ועל המעט קודם לנספר: קמא

הַגְבֵּלַת הַתֶּאֶר הַמִּגְבִּיל עַל יְדֵי מַלּוֹת.

תקו. א) מלות היחס ותארי הפעל יכולים להגביל גם תאר מגביל. אם התאר הוא בינוני או נכנס עליו אות ד': ארעא דסמיכא למתא (פסח' קי"א); מילתא דלא כתיבא בהדיא (ב"מ צ"ה); מילתא דפסיקא ליה (תמורה כ"ג).

ב) אם התאר איננו בינוני או הוא נקשר בלי אות ד': לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן... (ברכ' ל'). אשיתא מתתאה עתיקא ומלעיל חדתא לא קיימא (ב"ב ז'). כי היכי דליהוו להו בני שפירי כוותי גמירי אורייתא כוותי (ב"מ פ"ד); אבל: מסאנא דרב מכרעאי (קדוש' מ"ט).

הערה: בבטוי: אושעיא ועירא דמן חבריא (תענ' כ"ד) הד' נחוצה להורות מדרגת ההפלה, וההרכבה מעורבבת.

שֵׁם הַמְסַפֵּר.

תקח. א) המספרים חד ותריין שמות התאר הם ומקומם הנכון ראוי היה להיות אחרי המתואר. אבל בהקשה אל שאר שמות המספר חד ותריין עומדים על הרוב לפני הנספר: חד יומא, חדא זמנא; חד בי שמשי, בין השמשות אחד (תענ' כ"ה); חדא וניתא (שם, כ"ג); בחדא מחיתא, באריגה אחת (חול' נ"ח); תרי פושכי (ב"ב י"ד); תרי חומרי (ערוב' ו'); תרתי אוציאתא (ב"ב מ"א).

ב) במקומות מעטים נמצא חד ותריין אחרי הנספר: לעמא חד (סנה' ל"ט); רוחין תריין (ב"ב ס"ב); סאין תלתא, קבין תלתא (כרית' ו'). והם ממקור המערבית.

ג) יש הבדל בין חד יומא, חדא זמנא לבין יומא חד, זמנא חדא. הראשון ענינו יום אחד, ולא שני ימים, פעם אחת ולא שתי פעמים; והאחרון ענינו זמן מן הזמנים, זמן ידוע, ותורגם ללועזים: eines Tages, einmal one nice day, once upon a time.

ד) אחרי תריין הנספר על הרוב במספר הרבוי: תרי תנאי (ברכ' ג'). תרתין שנין ופלגא (ברכ' ס"ד). אבל על המעט מצאנו גם את היחיד: תרי קטלא (גטין נ"ו); ותרי שיפורא (סנה' מ"א); תרי טפחא (ב"ב י"ד).

הסכימות. טוּבָא וטְפִי מקומם על הרוב אחרי השם, ועל המעט הוא לפניו: אבא טובא איכא, הרבה אבא יש כאן (ברכ' י"ח); דחכים טובא (סנה' ה'); נפישין טובא (ע"ז י"ח); אית לי אגרא טפי (ב"ק פ"ז); אבל: טובא נהורא איכא בנורא (ברכ' נ"ב); טפי מעלי (ר"ה כ"ו); בטפי זווא (ב"מ ע"ז).

ב) התארים בְּצִיר, נְכִי, לעולם מקדימים לשם, כְּלִי הִי, מְמַשׁ, לעולם מתאחרים לו: נכי ריבעא (ב"ב נ"ז); בציר זווא (ב"מ ע"ז); נגהי ממש (פסח' ב'); עבדי לך יקרא כולי האי (תענ' כ"א). ומובן מאליו שאם תאר הפעל הוא לשאלה, שהוא מקדים לשם: כמה חכימי יהודאי (נדה כ'); כמה חציף האי גברא! (קדוש' ל"ג).

הַנְּבִלַת הַנוֹשֵׂא עַל יְדֵי מְלוֹת הַיָּחֶס.

תקו. א) מלות היחס המגבילים את הנושא נקשרות אליו על ידי אות ד' אם הן בהודעה כללית או פרטית: דידבתא דביני כיפי (גטין פ"ז); חד דעימיה (מגלה כ"ג); שבחא דממילא (בכור' נ"ב); כל קלא דבתר נישואין (גטין פ"ט); עיסקא דבגווה (ב"ב ע"ז); האי תרבא דתותי מתני (חול' צ"ג); רבי אבא דמן עכו (סוטה מ'); רב הונא דמן בבלי (ברכ' מ"ו); ר' אבדימא דמן חיפא (קדוש' ל"ג).

הערה: אחרי שם עצם פרטי מלת היחס על הרוב נקשרת בלי אות ד': ר' יהודה מדיסקרטא (שבת צ"ג); ר' ירמיה מדיפתי (שם, פ"ב); רבא מברניש (ב"מ ע"ג).

ב) כשהן בלתי נודעות הן נקשרות אם המתואר בלי אמצעי: דיקלא בעלמא (בכור' ל"ג); אוכלא בעיניה (מנח' ע'); כבישרא בדיקולא דמיא (בכור' י"ב); גירא בעינא דשטנא (מנח' ס"ב); צרורות כאורחייהו (ב"ק י"ט).

ג) ההגבלה המאונית לעולם צריכה לקשר הד': בשדה דלאו אגם (שבת ק"ג); בנין דלא מעלו (ברכ' י'); אשה דלאו בת בנים (יב"מ ס"א). הטעם לזה הוא כי "לאו" כולל את קשר המאמר, כי הוא מורכב מן לא והוא, על כן כל שם המאויין על ידי "לאו" באמת מאמר שלם הוא. ד"מ: בשדה דלאו אגם=בשדה דלא אגם הוא. וגם בתאר בינוני הקשר נשאר במחשבה: בנין דלא מעלו (נינהו).

ועוד). אַתָּת (ב"ב קל"ב); בֵּר (ברכ' ה'); בֵּרַת (כתוב' נ"ד; וק"ט; חול' צ"ה; ב"ב קל"ב). וכן על הרוב מֶר, אֲדוּנִי. אֲבֵל: אֲמָא (מ"ק כ'; ועוד); סָבְתָא (ב"ב קכ"ה. וקכ"ה); לְפֹרִיִּי, לַמִּטֵּי (ברכ' נ"ו); לְבִיתָא (קדוש' כ"ב); מִן בֵּיתָא וְעַד בֵּי מִדְרָשָׁא (נדר' נ"ט). וכן נִמְצָא מִן, מִמֵּנִי (ד"ס לב"ב קמ"ב; חגיגה כ"ב; ערוב' נ"ג).

י וכן נִמְצָא בְּגוֹפִים אֲחֵרִים: לָנוּ, בְּקִרְבְּכֶם (עיין קנ"ה. א); אֵיתָתָא שְׂכִיבָא, אֲשֶׁתּוֹ תַּמּוּת (ברכ' נ"ו); קְטִלִינָהּ לִכְוֹלָהּ מִרוּתָא, הֲרָג אֶת כָּל בְּעָלֶי (ב"ב ל'); מִי אֵיכָא אָבָא דְקָאִים מִקָּמִי בְּרָא? (כתוב' נ"ב); דִּנְפָצָא גִבְרָא—דְּשׁוּשְׁמָנָא גִבְרָא (יבמות ק"ח).

כְּנוּיֵי הַקְּנִינִי הַנִּפְרָדִים.

תקד. א כְּנוּיֵי הַקְּנִינִי הַנִּפְרָדִים הֵם דִּיד' וְדִיל'. הָאֲחֵרוֹן מִצּוּי רַק בְּלִשׁוֹן פּוֹמְבִּדִיתָא וּבִמְעֻרְבִית. הֵם מְשֻׁמָּשִׁים:

ב בתור כְּנוּי נִפְרָד: דִּידִי, דִּידֵךְ, דִּידִיה (פסח' ד'. ופ"ח. ועוד); דִּילִיה (קדוש' ל"ב); דִּילְכוֹן (גטין פ"ד); בְּמִידִי דְלָא דִּידִיה (ערכ' כ"א); דְּלָאוּ דִּידֵהּ שְׁקוֹל (ב"ב קכ"ד); דִּידֵהּ הִיא? (מ"ק ג'); רְמִי דִּילִיה אֲדִילִיה (כרית' ג'; ור' נחמן דִּידִיה אָמַר (ב"ב ו').

ג אֲחֵרֵי שֵׁם בִּמְקוֹם כְּנוּי הֶגּוֹף לְהַבְלִטָה וְהַדְּגוּשָׁה: דִּיבּוּרָא דִּידִיה (גטין ס"ב); צַעֲרָא דִּידֵהּ (ברכ' י"ח); שְׁלִיחָא דִּידֵן (יומא י"ט); עֲנִי דִּידִי וְדִידֵכּוֹ (מגלה כ"ז); זְכוּתָא דִּידִי וְדִידֵךְ (ברכ' י'); מִתְּנִיתִין דִּידֵהּ, ר"ל מִשְׁתַּנּוּ בַּעֲנִין הוּא (מגלה ד').

ד אֲחֵרֵי מִלַּת הֵיחָס לְחֻזּוֹק הַכְּנוּי: בְּתֵרִיָּה דִּידִיה (יבמ' ע'); עָלִי דִּידִי (שבת ל"א); מִינָאֵי דִּידִי (סנה' ל"ו); לִי לְדִידִי (ברכ' כ"ב).

ה אֲחֵרֵי מִלּוֹת הֵיחָס בִּמְקוֹם הַכְּנוּי: בְּהִידִי דִּידִי (ב"מ פ"ה); בֵּין דִּידִיה לְדִידֵהּ (ברכ' מ"ח); לְבֵר מִדִּידִיה (שם, מ"ג); כְּדִידֵהּ, כְּדִידִיה (גטין מ"ד); מִלִּתָּא דְּבִידִיה נָמִי לֹא הוּא בִּיה (סנה' צ"ג); לְדִידִי לֹא סְבִירָא לִי (ברכ' כ"ד); וּבִתּוֹר חֻזּוֹק כְּנוּי הַפְּעוּל: שִׁילִיה לְדִידִיה (סנה' צ"ח).

הַנִּבְלָת הַשֵּׁם עַל יְדֵי תֵּאֵר הַפְּעֵל.

תקה. א תֵּאֵר הַפְּעֵל יִכּוֹל לְהַגְבִּיל שֵׁם עֵצִם וְשֵׁם תֵּאֵר, וְאִזּוּ הוּא בַּצּוֹרֶת

(ברכ' נ"ג); מילתא אלבישייהו יקירא (שבת י'). על דבר הוספת הכנוי על חבור הסמיכות עיין סימן ת"ק. ה'. וסימן תק"א. ג. וה'.

ג. אברי הגוף לעולם צריכים כנוי הקנין: כרכש בה רישיה (ב"ב קמ"ג); שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה (שבת קכ"ט); נקיט האי כללא בידך (שם, קמ"ז).

ד. שם עם כנוי יוכל להיות מוגבל על ידי שם מספר, שם תואר, או כנוי הרמז: חדא ידיה (מנח' ס"ד); אחד כתפיה (תענ' כ"ג); אחד כרעיה (גטין נ"ט); חברין בבלאה (ובח' ל'); דיבוריה קמא (נויר ל"א); בריה קשישא (ב"ב מ'ט); הני חֲדָי (שם, ט'ט); הני זכוותאי (נדר' כ"ז).

ה. ישנם כנויים שנעשו חלק מהשם ושהוראתם נקפאה ואינה מורגשת עוד למדבר: מְרִי, אדוני; רַבָּנָן, רבותי, חכמים; בְּשַׁעְתָּהּ, מיד; מְמִילָא (>מְמִילָה), מנטייתה, מעצמו, מאליו, מאליהם; וכן לפעמים פְּלָה: כולי חמרי (גטין מ"ה); כולי גיטי (שם, כ'); כולי שנייהו (ערוב ט"ו). שונה מזה הוא: משמיה דכולהו (סנה' ח'), כי „כולהו" עומדת פה במקום „בי דינא" ומושג היחיד גובר.

ו. מסגולת הארמית הבבליה, כמו שהוא בסורית, לשמש בכנוי החזור ביחס הקנין: תנינא דשבעה רישותיה, תנין ולו שבעה ראשים (קדוש' כ"ט); וכן עם המקור: חריץ למיטמיה קאי (ערוב ע"ט); למיסתרניהי קיימי (ערכ' ל"ד).

ז. לפעמים כח העצמיות שורה על הכנוי לבד: בפומיה, בפיו הוא (ברכ' כ"ד); שייליה לדידיה (סנה' צ"ח).

ח. כנוי הקנין יכול להורות גם על הפעול (objective suffix): ורביה דאית ליה אימתיה, ורבו שיש לו אימה מפניו (כתוב' כ"ח). וכן בפעלים: מתניתין קשיתיה, משנתנו נתקשה לו (ב"ב צ"ח); פקעיה כריסיה, פָּקַע לו כרסו (חול' נ"ו).

ט. כנוי המדבר בעדו לפעמים נשמט, ביחוד בשמות הקורבה. על הרוב השם נשאר בצורת הסמיכות ועל המעט הוא בא בצורת הכריתה או ההודעה: פְּנֵת (כ"י קול' פסח' ק"ה); לית (סנה' מ"ו); נפש (נִפְּשָׁא או נִפְּשָׁ?) (כ"י קול' פסח' ס"ח); יוֹן (סנה' כ"ה); אִם (שבת קל"ד. וס"י); ברכ' ל"ט;

יחס הקנין החפשי.

תקב. א' הסמוך לפעמים איננו נזכר כל עקר כשנקל על המעיין להשלימו או הוא מובן מהמשך הענין: דביתו, אנשי ביתו, ר"ל אשתו; דבי נשיאה, אנשי בית הנשיא; מדרבנן, מדאורייתא, מדברי חכמים, מדבר תורה. שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה (סוכה נ"ו); וברייך אדעתא דחמרא וסיים בדשיכרא (ברכות י"ב); דרב יאשיה עדיפא מדרב יהודה (סנה' ג'); כאן בדנפחי כאן בדנגרי (מ"ק י"א); הוה אמינא זמרא דמאנא אבל דפומא שרי (גטין ז'); לימא פליגא דשמואל אדאבוה דשמואל (ביצה ט').

ב' יחס הקנין החפשי מצוי גם בבחינת פעול: איכא למימר דתרוייהו הוא, איכא למימר דחד מינייהו הוא (ב"מ ה'); נטירותא יתירתא דאריסא (שם, ק"ג); הני כיפי דמרתא ובני בריתא (ב"ב נ"ב).

ג' אות ד' משמשת לפעמים שמוש ותרן: חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי (גטין נ"ו); מסקי לדאורייתא בתלת שנין (מגלה כ"ט); במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דכולי עלמא לא פליגי (ביצה י"ט).

ד' על השם העומד ביחס הקנין החפשי תוכל להכנס אות ד' שנית: זויתא דדביתהו (תענ' כ"ג).

ה' לפני שם בעל המאמר אות ד' על הרוב נשמטת: הי ר' נתן? הא ר' נתן (פסח' ע"ח); תנאי היא (שבת נ"ג); מתניתין ר' שמעון ברייתא רבנן (סנה' פ"ד); רב חנינא היינו ר' אליעזר (ברכ' ב'); רב ושמואל, דאמרי תרוייהו (חול' קל"ז). וכן לעולם לפני מנו ומני.

כנויי הקנין המחברים.

תקנ. א' כנויי הקנין המחברים נוספים על השם במצב הסמיכות: ביתיה, עיניה, אינתתיה, וכדומה.

ב' כשם שהבינוני והמקור יוכלו להסמך אל שם כך יוכלו להסמך אל כנוי הקנין: במיסקיה לארעא דישראל (מגלה כ"ב); בעידן מיפטרייהו

דארמאי (ע"ז כ"ה); כספא ודהבא דיליה (תמיד ל"ב). ובהכפלת אות ד': לפנדא דמרא ולקופינא דמרא (ב"ק כ"ז).

טו) וכן יוכלו לבוא שני סומכים לסמוך אחד: מודעא... דגיטא ודמתנא (ב"ב מ'); רגליהון דקצביא ודבועלי נדות (ביצה כ"ה); ובהשמטת אות ד' השנית: חדא דכספא ודהבא (בכור מ'); גילגלא דבישראל (תעני כ"ג) ל"ב).

טז) שני סומכים יוכלו להיות תלויים זה בזה, ואין להכיר מהצורה החיצונה של הלשון אם הסומך האחרון תלוי בסומך הראשון אם לא: צינורא דבידקא דמיא (סנה' ז'); גבבא דעמרא דתכילתא (ברכ' ט"ט); דהבא דכלתיה דנון (מעילה י"ט); תקיפי דארעא דישראל (תעני כ"ג) גרבא דחמרא דתרומה (ביצה י"ב).

יז) אבל על הרוב מצאנו את הסמיכות וההרכבה עם ד' מעורבות: בני אחתיה דר' טרפון (ובח' ס"ב); אפיתחא דריש טורוינא דמלכא (ברכ' נ"ז); בת גדיל כלילי דינאי מלכא (ב"ב קל"ג); ספרי דייני דמר שמואל (ב"מ ט"ז); טביעות עינא דקלא (גטין כ"ג); מעלי יומא דכיפורי (כתוב' ס"ז); מעלי יומא דריש שתא (ערוב' מ'); בר בי רב דחד יומא (חגיגה ה'); יומא דמשלם זימניה (ב"מ ק"ב).

יח) לפני שם המדה או הכלי נשמט לפעמים שם הסמוך: הות טעמא קידרא (שבת קנ"ב); תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא (סנה' צ"ז); תליסר גמלי ספקי טריפתא (חול' צ"ה); ד' מאה גמלי דדרשא (פסח' ס"ב). השוה בעברית: חמור לחם (ש"א ט"ז כ').

יט) וכן יכול להשמט הסומך אחרי שם המדה והכלי: דשתו כסא בצפרא וכסא בפניא (ערוב' כ"ט); ולימלי תלתא מכחלי בהאי עינא (גטין ס"ט).

כ) אות ד' שלפני הסומך לפעמים נותנת טעם היא: סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן, סוכה משום שהיא מדברי תורה החמירו בה רבותינו (ערוב' ג').

ח) עם שם התואר בבחינת שם הרכבה כזאת מציינת את מדרגת ההפלגה בתאר: טובינא דחכימי (כרית' י"ג); עתירתא דירושלם (גטין נ"ו); מעליא דכולהו, גריעא דכולהו (גטין ע'); ווטי דאית בכו (ע"ז י').

ט) התאר המופלג מסומן על ידי הכפלת הסמוך בסומך: טפשא דטפשא (יומא נ"ו); יתמי דיתמי (כתוב' ק"ו); מיעוטא דמיעוטא (יבמ' ס"א); גויאתא דגויאתא (פסח' ח' ח'); תתאי דתתיאתא (שם, שם).

י) להבליט הודעת הסמוך, או מכניסים על הסמוך את כנוי הקנין המוקדם העונה על הסומך: אמתיה דרב חייא (ע"ז ל'); אורחיה דקרא (תמורה ז'); דעתיה דרביה (ע"ז ה'); בריה דרבא (שם, כ"א); עיניה דחיויא (שבת קנ"ו); כרבלתיה דהוא תרנגולא (ערוב' ק' ק'); אבוהון דיתמי (ב"ב ל"ג); גברייכו דידכו (יבמ' ק"ח); אבל כשהסומך הוא דבר שאין בו חיים, או רעיון מופשט, או הכנוי אינו משמש: גופא דעובדא (כתוב' פ"ו); צינורא דדשא (שם, ס"ז); אגרא דהספידא (ברכ' ו"א, ויעוד. אחרי מלות היחס אות ד' לפעמים נשמטת: עילויה אריסא (חגיגה כ"ה).

יא) הסמוך וגם הסומך יוכלו להיות מוגבלים על ידי מגבילים: מיתנא דכיתנא רטיבא (ב"מ קי"ג); צוציתא דנורא חיותא (ב"ב ע"ג); תלת שעיי קמיתא דיומא (ע"ז ד'); יומא רבא דמערבא (ר"ה כ"א).

יב) כנוי הקנין יכול להכנס—א) על הסמוך: תלמודיה דבבל (ד"ס ב"מ פ"ה); גובתאי דכוחלא (ברכ' י"ח. ב) על הסומך: ידא דשמאליה, ידא דימיניה (ברכ' נ"ה); אינשי דביתיה (ע"ז ל"ט. ט.) על הסומך והסמוך יחדיו: נחיריה דשמאליה (ברכ' נ"ה); ארנקה דמוחיה (שם, י"ט).

יג) סימן הרבוי נכנס על הסמוך: ספרי דדייני (גטין ב' ב'); חללי דעלמא (סנה' צ"ז); דני דחמרא (ברכ' נ"א); ענני דצפרא (תענ' ו').

יד) הסמוך יכול להיות כנוי ושם מספר ושם עצם פרטי: הא דרבי יצחק (ע"ז ג'); והוא דמה נפשך (ב"מ ו' א); אליעזר דסוכה (ערוב' כ"ג); (ביצה ט"ו). חד דמיא וחד דחמרא (תענ' ג'); מחד שביך לשבתך, והסומך יכול להיות תאר הפעל או שם עם מלת היחס: עניים דהכא (ב"מ כ"א); אדעתא דהכי (סנה' ס"ט); על שם דמעיקרא, על שם דהשתא (שם, מ"א).

טו) יתכן שיבואו שני סמוכים לפני סומך אחד: הני דיקולי וחלאתא

(ט) התאר המופלג מסומן על ידי הכפלת הסומך בסמוך: שקל משופרי שופרי (חול' ל' א'; עתיק עתיקי (פסח' מ"ב); קרירי קרירי דחיטי וחמימי חמימי דשערי (ע"ז כ"ח); בשפירי שפירי (ר"ה י"ז).

הַתָּרַת הַסְּמִיכוֹת.

תקא. א על הרוב הלשון מתרת את חבור הסמיכות על ידי הרכבת שם נודע עם ד'. אות ד' בעקרה היא כנוי הרמוז, והיא עומדת ביחס הסכימות אל השם הקודם. ההרכבה הזאת משמשת להורות על יחסים שונים.

א להורות על יחס הקנין: בישרא דחיותא (מעילה כ"ה); צינורא דדשא (תענ' כ"ד); אתחלתא דגאולה (מג' י"ז); קתא דסכינא (ובח' פ' א'); חולא דמועדא (מ"ק י"ח); סורא דפרת (ב"מ ס"א); רפתקא דמחוזא (ברכ' נ"ד).

ב להורות על הממציא והמחדש את הפעולה: אבנתא דליבא (מגלה כ"ד).

ג להורות על הפעול הסובל את הפעולה: אדעתא דארעא, אדעתא דכוורי (ב"ב נ"ד).

ד להורות על החומר שממנו נעשה הסמוך: מאני דפחרא (תענ' ו' א'); ביתא דשישא (ב"מ פ"ג); אסינתא דנחשא, בוכנא דפרזלא (נדה ל"ו).

ה להורות על תוכן הכלי או המדה: כורא דארעא (מעילה כ"א); רביעתא דחלבא (שבת ק"ט); זוגא דסרבלא (ב"ב נ"ב); בעבועי דדמא (בכור' כ"א).

ו להגביל את הסמוך לפי יחסים הגיוניים שונים: יומא דעיבא (תענ' כ' א'); פתורא דתרי כרעי (שם, כ"ה); סמא דשינתא (ב"מ פ"ג); סדנא דמיא (חול' ס' א'); תמרי דזיקא (ברכ' מ' א'); ספרא דאגדתא (ב"ב נ"ב); ענני דצפרא (תענ' ו' א'); תורי דרדיא ותמרי דעסקא (ב"מ י"ט).

ז בתור חילופי התאר המגביל: ארעא דחשוכא (בכור' כ"ה); ידא דימינא (ברכ' נ"ה); תקנתא דאיסורא (ביצה ו' א'); חמרא דהיתירא (ע"ז ע"ג); בוצינא דנהורא (סנה' י"ד); נהמא דעיפושא (פסח' מ' א').

ט) לפעמים כשהסומך מורה על החומר שהסומך נעשה ממנו: עפר לבינתא (שבת נ"א); עפר פלפלי (שם, שם); מאני דהבא וכספא (תענ' ו').

י) חוץ מאלו נמצאת הסמיכות בשמות ידועים מעטים: אגר ביתא (ב"מ ל"ז); מלא אצבעתיה (ע"ז כ"ט); נהום כריסיה (ב"מ ס"ד); עידן איסורא (ב"ק ס"ו); קל בוכנא (ביצה י"ד); רווח ביתא (ב"ק פ"ט); ריש לישניה (חול' י"ז); צבי ביתיה (סנה' ז'); על פום דני (ברכ' נ"ו), ועוד.

יא) הסומך יכול להיות גם תאר הפעל, אוניב, או מאמר העומד בבחינת השם: בר הכי (סוטה כ"ו); אגר נטר ליה (ב"מ ס"ג); ברשות מאן דעביד תמורה (תמורה ג'); כל ביני אורבי (ב"ב ג'); כל לנטורינהו (ברכ' כ"ד).

יב) במצב הסמיכות יוכלו לבוא יותר מסומך אחד ויותר מסומך אחד: שאר בי דינא (סנה' ג'); עידן בי מדרשא (גטין ל"ח); בי דדו יומא (ב"ב י"ב); בי דלו יומא (שם, שם); יום תבך מגל (תענ' ל"א); מאני דהבא וכספא (שם, ז'); אבני שישא כוחלא ומרמרא (סוכה נ"א); דמי ליבני כשורי והודרי (ב"ב ז'). אבל בהכפלת הסומך: ביומי ניסן וביומי תשרי (ביצה ל"ז).

יג) סימן הרבוי נכנס על חבור הסמיכות על אחד משלשה פנים: א) על הסומך לבדו: יתבי מתא, נחותי ימא, בני מתא; שורייקי דמא (פסח' ע"ד); מרירי ליבא (מ"ק ח'); שליפי סייפא (גטין נ"ו). ב) על הסומך לבדו: פום דני (ברכ' נ"ו); בי כנישתי (חגיגה ט"ו); סגי נהורי (ברכ' נ"ו). ג) על הסומך ועל הסומך יחדו: בני מצרני (ב"מ ק"ח); משקדי חלווני (ע"ז כ"ח).

יד) בהכנס כנוי הקנין על חבור הסמיכות הוא נכנס על השם הסומך: ברעות נפשי (סנה' ז'); מאני חנותאי (שם, שם); צבי ביתיה (שם, שם); בעל דבביה (גטין נ"ה); נהום כריסיה (ב"ק צ"ז); דמעת עיניה (שבת ל"ג); מלא אצבעי רבתי (ע"ז כ"ט).

טו) הסומך בא—א) על המעט במצב ההודעה: אובא טמיא (ברכ' נ"ט); ארעא ישראל (סנה' ק"ז); פלגא נוקא (שם, י'); אבבא אומנא (שם, כ"ט); גידא נשיא (חול' צ"ז); שופתא מרא (הוריות י"ג); קלא ארופתא (גטין נ"ו); מתא מחסיא; משקין בי מטבחייא (ע"ז ל"ח). ב) ועל המעט מן המעט במצב הכריתה: מרירא ליבא, מרת לב (ברכ' מ"ד). ביחוד בשמות המסיימים בסיום—ות ו־ית (עיין סימן קל"ו. הערה כ).

(מנח' ע'ט; שטר זביני (ב"מ ט"ז); רמות רוחא (שבת קי"ג); בי מדרשא (חול' פ"ז); עמר גופנא (ע"ז כ"ח); ספר מתא (ב"מ צ"ז); נייח נפשא (ב"ק ק"ה); חתימות ידא (ב"ב קס"א); מרי ביתא (ב"מ פ"ד); מרי ארעא (שם, ק"ח); שיתא ירחי קייטא (חול' ס').

ה ערה: אף על פי כן נמצאים בשער הזה גם הרכבות עם ד': חולא דמועדא (מ"ק י"ח); יומא דכטורי (חול' ק"א); ועוד.

ב) כשהמושג העקרי נכלל בסומך, והסמוך רק באור לו: עיקר זיבחא (תמורה י"ד); עיקר קידושא (פסח' ק"ו); סתם סיפרא (כרית' כ"ב); סתם ספרי דדייני (גטין ב'); סתם מאן דזבין ארעא (ב"מ ע"ז).

ג) בסמיכות שם הסוג אל שם המין: טור מלכא (גטין נ"ו); נהר פקד (בכור' ל"ו); מדינת אפריקי (תמיד ל"ב).

ה ערה: גם בשער הזה ישנם יוצאים מהכלל: קרתא דירושלם (סנה' צ"ז), והוא מלשון המערב. אודות קתא קתסין עיין למטה אות ב.

ד) כשהסומך הוא הנושא: בושלי כמרא (ברכ' מ').

ה) כשהסומך מקור הוא. והוא על פנים: (1) כשהסומך הוא הנושא: למישלם תרתי סרי שנין (נדר' נ'); כמישלם סערי מכדא (ב"מ נ"ט); איכא נצויי אביו ונצויי רבו (מגלה כ"ד); חיישינן למיכמר בישראל (פסח' נ"ט) — (2) כשהסומך הוא הפעול: מיסמך סבי (מגלה י"ח); פרסומי ניסא (סנה' י"ג). בדוגמאות האלו הסומכים יכולים לעמוד גם ביחס הפעול.

ו) כשהסומך בינוני פועל בכח שם. והוא גם כן על פנים: (1) כשהסומך הוא הפעול: דחיל חטאין (שבת ל"א); שרי בוכרא (שם, קמ"ה); מקרי דרדקי (מכות ט"ז); גדיל כלילי (ב"ב קל"ג); מוקיר שבי (שבת קי"ט). — (2) כשהסומך עומד במקום שם עם מלת היחס: נחותי ימא (ב"ב ע"ג); יתבי מתא (סנה' קי"ב).

ז) כשהסומך הוא בינוני פעול. וגם הוא על פנים: (1) כשהסומך הוא הפעול: שליפי סייפא (גטין נ"ז). — (2) כשהסומך הוא הנושא: נפיתי כפן, קטילי קדר (תענ' י"ט). — (2) כשהסומך מורה על הבחינה שעליה, או על החוג שאליו, מתפשט תכונת הסמוך: חריך שקי (ברכ' מ"ו).

ח) כשהסומך הוא שם תאר: — סגי נהור (ברכ' נ"ח); עתיר נכסין (ב"ב קמ"ה); ביש גדא (סנה' ק"ה); מלי תרוודא (גטין ס"ט); קלי מיא (ע"ז ל').

כל לגבי בעלה (ב"ק פ"ט); כל דאמינא לכו (סנה' ק"א); כל דאית ליה (ערכ' כ"ח); כל דהו (סנה' ה'א); כל כי האי ווגא (מגלה ו'א); כל כי הנך שני (ברכ' י"ח); כל כמיניה (ב"ק צ"א); ובהשמטת מלת פני: כל הכי (סנה' ק"ו).

הערה: אף על פי שהוראת פל ושומושו הוא כמו בעברית, שמושה של הארמית בצורת ההודעה גם במקום צורת הכריתה הוא המחייב חסרון שווי גמור. כן, למשל, כל שעתא הוא בעברית כל שעה, אבל כל אילני (שבת ס"ז). בעברית: כל העצים, בידיעה. וכן כל ליצנותא הוא כל ליצנות, אבל: כל מילי דמר הוא כל הדברים של אדוני. על הרוב הארמית מבחנת בין ההודעה ובין הסתם: כל יומא הוא בעברית כל יום, כוליה יומא, כל היום. ועיין למטה.

י) פל עם כנוי מקדים לשם משמש בסכימות על הרוב לפני השם ועל המעט אחריו; ואז השם נודע: כוליה יומא (תענ' ב'א); כולה שעתא (ע"ז י"א); כולי האי (קדוש' מ'א); כולהו חיוי ברייתא (חול' מ"ג); ריבוניה דעלמא כוליה (גטין ו'א); סמפונות כולהו (חול' מ"ה).

י) בין פל עם כנויו ובין השם השייך לו לא יבוא כל מצוע ותווך, כי לא יתפרדו. במשל הבא השם הוא נושא תלוי: מיטלטלי, ליחרמינהו כולהו (ערכין כ"ח).
ה) חזון נפרץ הוא שהשם נשמט: דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה (ב"ב פ"ה); וכולהו גמרא (שבת נ"ה); ערקו כולהו (ב"ב ח'א); וליהו כולן לעמא חד (סנה' ל"ט).

משיגי השם המְשַׁעְבָּדִים.

הסְמִיכוֹת וְהַתְּרָתָה.

הסְמִיכוֹת.

תק. « שמושה של הסמיכות בארמית הבבלית מצויה עוד רק במדה מוגבלת. על הרוב ההרכבה עם כנוי הצרוף ד' לקחה את מקומה. הסמיכות נמצאת עוד:

« בבטויים קיימים ועומדים, או כששני השמות מהודקים זה בזה בקשר הגיוני: ריש ירחא (סנה' י"ב); ריש נהרא (שם, כ"ה); שובילי תעלא

הכנוי המוקדם נכנס לא על הפעל בתור כנוי הפעול, כי אם על מלת היחס בתור כנוי הקנין. וזה על פנים: (א) בהכפל מלת היחס: לא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי (סנה' צ"ו); מסריקנא לכו לבשרייכו (שם, צ"ו); לא תימא ליה לאבוך הכי (שם, פ'); חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד השתא (שם, י"ב); יהבי ביה רבנן עינייהון ברב עולא בר אבא (שם, פ"ח). וכן: ביה בליליא (ברכ' ס'); לייטי עליה... אמאן ד'... (ברכ' כ"ט).

(ב) בהכנס ד' היחס על השם: עלה דמילתא (ברכ' ד'); מיניה דרב יהודה (שם, שם); בר מינה דההיא (שם, ע"ז); עלה דהך איתתא (יבמות ס"ה), כוותיה דר' פלוני (שם, ו').

הערה: (א) ד' היחס לפעמים נשמט: עילויא אריסא (חגיגה כ"ה); קמיה רביה (שם, י"ג); קמיה קודשא בריך הוא (ברכ' י'); עילוייה רישיה (סנה' ק"ז).

(ב) על המעט בא הכנוי המוקדם כפול בהכפלת מלת היחס ובהשמטת ד' היחס: מיניה וביה אָבא (סנה' ל"ט). הבטוי מיניה וביה עומד במקום מיניה, והחלוף הוא לבריחת הווג.

(ג) הסוכם לכנוי הפעול יוכל להיות מאמר שלם: סברוה מאי מחיצה? גודא (ב"ב ב'); סברוה דרובא וחוקה כי הדדי נינהו (שם, צ"ג); סברוה דלכולי עלמא... (פסח' ע"ז).

פ.ל.

תצט. (א) השם פל נמצא במצב ההודעה רק על המעט: כרכא דכולה ביה (חול' נ"ו); מְרִי כָלָא (נדר' כ"ב); דָּדָא בֵּה פְּלָא בֵּה (שם, מ"א); סָמָא דְכָלָה משתוקא (מגלה י"ח); תנועת הכריתה מתקיימת בשם הזה גם בהודעה.

הערה: כולא עלמא (ברכ' כ"ז), וכדומה, צריך לנקדם קָלָא=קָלָה=קָלִי. (ב) פל משמשת בתור סמוך לשם, לשם מספר, לכנוי הרמוז, לכנוי השאלה, למלת היחס, לאות היחס ד' ולמלת הקשור פִּי, והוראתה כמו בעברית: פל יומא (חגיגה ה'); כל יומא ויומא (גטין נ"ז); כל שעתא (ברכ' ז'). כל שעתא ושעתא (שם, שם); כל חד וחד (סנה' ק"ט); כל הני תיובתא (ביצה י"ח); כל מאן ד', כל היכא ד', כל כמה ד', וכדומה; כל מן דין (סנה' י"ד); כל אגב מדליהו (פסח' מ'); כל לנטורינהו (ברכ' כ"ד);

להחליפם בכנויי הוהות: הוא ניהו קא מפיק שמא (ב'ק קי"ד); אינהו גינהו דאפסידו אנפשייהו (ב"ב ע"ה); (עיין סימן תנ"ז. ד. והערה).
 (א) הכנוי הסוכם מחויב לעמוד הגין לנשוא המאמר.

(ה) הכנוי הנפרד יכול לסכום גם לכנוי הפעל, לכנוי הנשוא וגם לכנוי הנשוא:

(א) לכנוי הנשוא: (1) כשכנוי הנשוא הוא כנוי העצמיות: נקרבו אינהו גופייהו עולה (שבוע' י"ב); ובהשמטת כנוי העצמיות: נשקלו אינהו (תענ' ט"ו); ומתחזי כדעבר איהו (ברכ' נ"ח).

(2) כשכנוי הנשוא נקשר בו"ו החבור עם נושא שני: קסונפק איהו ואינתתיה מתמן (נדר' נ'); אישתבאי איהו וחדא ברתא (ב"מ ל"ט). וכן אם נושא הפעל נוכר בפירוש: ר' פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחד, רב פפא ואיש אחר הפסיקו לבנו אבא מר (ברכ' מ"ה); ההוא גברא דהוה מהרויק בביתא הוא ואינתתא, איש אחד סגר את עצמו עם אשה בבית (נדר' צ"א).

(ב) לכנוי הנשוא: אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי (סנה' צ"ח); קני לך הוא וכל שעבודיה (קדוש' מ"ז).

הערה: בסגנון השטרות נמצא סוכם כנויי לנשוא שמי לפני ו"ו החבור: אנא איקום..... ואמריק וביני אילין אינן ועמליהן ושבחיהן (ב"מ ט"ז).

הסכימות אֶל כְּנוּי.

תצח. « כנוי הגוף הנפרד יכול לסכום לכנוי הקנין לשם הדגשה: אנן מטלטלי שבק אבון גבך (כתוב' צ"ב); והמאמר הזה מסורס מן: אבון אנן מטלטלי שבק גבך.

(ב) כשכנוי הקנין בא על הסמוך לשם הודעה (סימן תק"א. א.), או הסומך נעשה סוכם לכנוי.

(א) לפני פעול בהודעה נכנס על הרוב כנוי הפעול המוקדם על הפעל, ואז נעשה הפעול השמי סוכם לכנוי הפעול המוקדם: שקלינהו לטופרי (מ"ק י"ח); דליוה פלגא (ב"ב ח'); נקרינהו עיניה (שם, ד'); דכפתיה לחבריה (סנה' ע"ו).

(ד) וכן אם הפעול הוא מלת היחס עם שם או כנוי. אולם באופן כזה

א. ה. ל. לדעת שליויגנר (סימן נ'. א) משמשת הסכימות כשהמדות נהוגות בחיי יום יום, וביחוד כשקודם לכן שם המספר.

ב. להורות על יחס המדה להמדוד: נקוט לי זימנא תלתא יומי (חול' פ"ז); גרבא דארעא שיעור שבחאי (ב"מ ט"ז); רובא כל דהו בעינן (ע"ז ל"ז).

ג. יחס הסימן אל המסומן: ירמיה ברי (מ"ק ד'); שבור מלכא (שם, כ"ו); אדא ציידא (שם, י"א); ברוריא דביתו (ברכ' י'); רכיס נהרא (ב"מ י"ח); בשורירי מתא (שם, שם).

ד. מקום הסוכם בסכימות השם לעולם אחרי הנסכם (עיין הדוגמאות למעלה), פרט לשמות הכבוד רב, רבי, רבנא, מר, אבא, כי הם קודמים לנסכם.

ה. ערה: מלכא חוקיה (סנה' צ"ז). ממקור המערבית הוא. אודות מתא מחסיא עיין סימן ת"ק. ו. בבטוי: בר קפרא רביה (מ"ק כ"ד), השם רביה איננו שם כבוד. e. השם פל מקדים על הרוב לנסכם, ועל המעט בא אחריו (סימן תצ"ט). השם גופא, כשהוא משמש לכנוי העצמיות, לעולם בא אחרי הנסכם.

סכימות הפנוי אל שם.

תצו. א. כנויי גוף הנסתר יוכלו לשמש בתור סוכמים להדגשה וחזוק: אחר כנויי הגוף הנפרדים: אנא הוא (תענ' כ"ד); את הוא בר ליורא (כתוב' ע"ז).

ב. אחר שם עצם ביחס הנושא: קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא (ב"מ פ"ג); זווי דאיניש אינהו עבדי ליה ספסירותיה (שם, ס"ג); נכסוהי דבר נש אינון מערבין ליה (ב"ב קע"ד); רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה (סוכה נ"ג).

ג. אחר שם עצם ביחס הנושא המוגבל על ידי מאמר יחסי: באתרא דההוא גברא דנגיד איהו מקפה (ב"מ צ"ב).

ד. אם הכנוי סוכם לשם התלוי במלת היחס או נמצא, "ההוא" במקום הוא או איהו, כי על כנוי הגוף אינה יכולה להכנס מלת היחס: בפיתחא דמיחד ליה בההוא ניחא ליה (ערוב' ס"ז).

ה. ערה: א. הסוכמים אחרי הכנויים הוא ואנהו הם בצורת כנויי הקשרים ניהו ונהו, שלא

א) הכנוי הרומז לרחוק יש שהוא משמש ככנוי הרומז לקרוב, ר"ל להודעה: ההוא גברא, האיש (ב"ב ג'ט); ההיא ינוקתא, הנערה (שם, שם); אמר ליה ההוא בר דיניה (קדוש' ע'ט); קטלינהו להנך דיוראי (תענ' כ"א).
 ב) אבל על הרוב הכנוי לרחוק משמש בתור כנוי סתמי: יתיב ההוא מרבנן, ישב חכם אחד (ב"ב ט"ו); הנהו קבוראי דקבור נפשא (סנה' כ"ו); דרש ההוא גלילאה (שבת פ"ח); הנהו בי תרי אחי (ב"ב ז').

סְכִימוֹת הַשֵּׁם.

תצו. א) הסכימות היא הרכבת שני שמות בלי קשור ביניהם המציינים דבר אחד: בנין רבנן (שבת כ"ג); כנושאי ולוחאי (חול' ס'); סהדי שקרי (סנה' כ"ט); חבריה נביאי (שם, פ"ט); גבר בר אוריין (שבת ל"א); רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא (ברכ' ה'ט); מידי ממשא (פסח' ד'ט); רב חנינא חוואה (שבת ק"ל). הנסכם יכול להיות גם כנוי הגוף: אנא דם-אנא חמר (ב"ב נ"ח).

ב) כשהסוכם תואר הנגזר מהשם הוא, וכחו התארי עוד מורגש בלשון, אז מעמידים את השם אינש, גברא, או בר, בתור נסכם: אינשי בדוחי (תענ' כ"ב); גברי נגרי (סנה' ק"ו); בר חמרא (ברכ' נ"ו).

ג) הסכימות לפעמים קרובה אל צורת ההקבלה במאמר ולזאת היא נקראת סכימות רפויה. ד"מ: מגבינא לך שופרא שבחא ופירי (ב"מ ס"ה); להכי דייקי וזבני עידית וויבורית ארעא דלא חזיא לך (ב"ק ח'ט); חזיא טרקיה, חזיא דרבנן דלית ליה אסותא כלל (ע"ז כ"ז); הנהו בי תרי דהוו דירי; חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי (ב"ב ו'ט); תרי נשפי הוו; נשף ליליא ואתי יממא, נשף יממא ואתי ליליא (ברכ' ג'ט); דנקט מתרוייהו; מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה (ב"מ ב'ט).

ד) הסכימות נוהגת על הרוב: a) להורות על יחס התוכן לכלי ויחס המדוד למדה: חד תיקלא חילתיתא (חול' נ"ט); תלתא קפיוי שמכא (שבת ק"י); עשר דני חמרא (ב"מ ק"ו); תלת סאוי טחאי (חול' ק"א); מתקל וזוא קומא (שבת ק"י).

ה) הערה: לחכלית הנזכרת פה הלשון משמשת גם בהרכבות עם אות ד' (עיין סימן תקא).

בי כנישתא (מ"ק כ"ו); הך איתתא (ב"ב נ"ח); אידך חָצִי (גטין כ"ה);
האיך לישנא (ברכ' ל"ד); ההוא גברא (ב"ב ג'); הלין זווי (ב"ב קמ"ט);
הני מילי (ברכ' י"ט).

הערה: לכללים האלו יש כמה יוצאים: א) בסגנון השטרות מקומו של הכנוי הוא אחרי
המתואר: ארעא דא (ב"ב ל"ז); זימנא דא (שם, קפ"ט); מתנתא דא (שם, קנ"ב);
ארעא דא (סוכה מ"ד); שטרא דנן (ב"ב קס"ט); שניא אילין (שם, ל"ז).
ב) בכנויים שאין להם עתה רק צורה אחת, כמו: אִידך, הָנָךְ, וכדומה.
ג) במקומות אחדים להתרשלות המדבר: ההוא ברתא (ע"ז י'); כההוא דמי
כלילא (ב"ב ח'); האי תרנולת (נדר' ל"ט); האי מאני דבלו מחופיא (ברכ' ו'),
וכדומה.

ב) לפעמים הכנוי הרומו משמש בתור תאר הפעל: מה דין, אידין,
הדין, הא שב שני (ב"ב ע"ג); הא ארבעין שנין (ע"ז ל"ח); הא תלתין יומין
(נדר' פ"א).

ג) ההבדל שבין הכנויים הרומים לקרוב ובין הכנויים הרומיים לרחוק
הוא מעקרו הבדל מקומי וזמני, ונעתק לציין את מדת החפץ שיש למדבר
בענין המדובר: אייתוהו מהאי רישא להאי רישא (שבת ק"ל); הני תנאי
כהני תנאי (סנה' ט"ו); מהאי גיסא... מהך גיסא (ברכ' נ"ח); וליתני דא
ולא לתני הך (ב"ב ג'); האי לישנא... האיך לישנא (נדה ג'); חד אמר...
ואידך (ברכ' ד').

ד) הכנוי הרומו לקרוב משמש לעתים קרובות להורות על הודעה
כללית, ר"ל להודעת הסוג, החומר, והדברים הנמצאים רק פעם אחת:
האי יומא קמא דריש שתא, היום הראשון של ראש השנה (ב"ב קמ"ז); האי
שימשא סומקתי היא, השמש אדומה (שם, פ"ד); כל הני חיוי ברייתא, כל
חיות השדה (חול' מ"ו); ההוא גברא, האיש (ב"ב ג'); ההיא ינוקתא, הנערה
(שם, שם). לפעמים יש לתרגם את הכנוי הזה על ידי הלען some, mancher:
הוו הני ציפרי מליחי בהדן, היו אצלנו צפרים מלוחים (שם, ע"ד).

ה) וכן הם משמשים בתור מצטרפים לפני מאמרים יחסיים: הני בי
תלתא דייני דיתבי (סנה' ח'); האי תרנולת דרמיא יומא וכבשא יומא
(נדר' ל"ט). וכן לתאר את מן המצטרף: האי מאן דבעי למידן דינא (סנה'
ה').

א) לציין מדה ושוויון: ביעתא בת יומא (סנה' ס"ד); נטירא בר זוזא (ב"ק כ'; טורא בר תלתא פרסי (ברכ' נ"ד); ספינא בת תלתין כורין (ב"מ פ'); בלעם בר כמה הוה? (סנה' ק"ו). המתואר יכול גם פה להשמט: בר תרתי לישוייה בר ארבעה (ב"ב ס').

ב) בסמיכות אל שם הפעולה או לשם מופשט או גם לשם אחר. ואז שעור ההרכבה הוא: מחויב, ראוי, אפשר, וכדומה, לפעולה מה: בר קטלא (ברכ' נ"ח); בר עשורי (ב"מ ו'); בת איתרוסי (גטין מ"ג); בני מיפק באוכלווא (ב"מ ק"ח); לא בני שליחותא נינהו (מעילה כ"א); לאו בר הכי הוא, הוא אינו ראוי לכך (שבת כ"ג); מטלטלי לאו בני שטרא נינהו (ב"ק ע"ט); לאו בר מיניה הוא (שבוע' ה').

הערה: בשתי הרכבות מצאנו על דרך זו שמושו של השם בעל: בעל דבבא, בעל דינא (סנה' צ"ה;; מ"ק ט"ז).

מִדְרָגוֹת הַדְּמִיּוֹן בַּתָּאֵר.

תצד. א) מדרגת היתרון שבתאר מתבטאת על ידי מלת היחס מן: אינהו נפיש מינן (ברכ' י'); דנפיש מחלא (ב"ב ו'); טב מינך (ב"מ ס"ג). מסאנא דרב מכרעאי (קדוש' מ"ט); קשישי מינן (ברכ' ל').

ב) אחרי השם הראשון של ההשוואה התאר יכול להשמט: מאי אולמיה דהאי מהאי? במה גדול כחו של זה מכחו של זה? (חול' ע"ג).

ג) להדגיש את ערכו של היתרון הלשון משמשת במלת תאר הפעל טְפִי: דהכי שפיר טפי (ב"ב ד'); טפי מעלי (ר"ה כ"ו); ובטְפִי מן: עדיף ליה טפי מבזיוניה (סוטה ח').

ד) על דבר התאר המופלג עיין סימן ת"ק ו) ותק"א. א) על דבר מדרגת ההפלגה עיין סימן תק"א. א) ח) וסימן תק"א ב).

הערה: כחו של התאר המופלג לפעמים נמצא בתאר פשוט: מתניא אלימא ליה לאקשווי (נטין כ"ז); מחוורתא כדשנינן מעיקרא (פסח' נ"ה).

כְּנוּיֵי הַרְמוּז בַּתּוֹר תָּאֲרִים.

תצה. א) כשכנוי הרמוז משמש בתור תאר השם או מקומו לעולם לפני המתואר, והוא מתאים עם השם במין ובמספר: הא זימנא (ע"ז י"ג); האי

השם המתואר, אם הוא ידוע או נזכר מקודם, יכול להשמט לפני התאר: באמצעייתא נמי לא מצלי כ"ד (תענ' י"ג); סמי קילתא מקמי חמירתא (פסח' מ"ה); תרי אודי יבישי וחד רטיבא, אוקדן יבישי לרטיבא (סנה' צ"ג); מאני דקוניא, חורא ואוכמא שרי, ירוקא אסור (ע"ז ל"ג); בריך שית אריכתא (כתוב' ח').

ד' לצורך לשון נופל על לשון כופלים לפעמים את המתואר: מיטרא רויא לאילני, מיטרא נחא לפירי (תענ' ג'); מילתא דפסיקא ליה קתני, מילתא דלא פסיקא ליה לא קתני (תמורה כ"ג); בין גברא לגברא (ברכ' ח'); מאוונא לאוונא (תענ' י"א).

ה' בעטיפה לפעמים כופלים ולפעמים מחסרים את המתואר: ברקא יחידאה וברקא חורא וברקא ירוקא (ברכ' נ"ט); יומי אריכי ויומי קטיני (ע"ז ח'). אבל: יומי דאריכי וקטיני (ערוב' ס"ה).

ו' התאר שנשמט מתוארו יוכל לשמש בתור שם גמור: אוכמתא, ירוקה שעל פני המים (שבת כ"ו); חורא, מצורע (גטין י"ח); חירקתא, שיבה (ברכ' כ"ח).

הערה: התאר חקא יש לו לפעמים גם כח הבינוני וכח שם הפעולה: כי חורא כרבלתא דתרנגולא (ברכ' ז'); מיחזור חורא (ע"ז ד').

ז' לפעמים הלשון משמש בשם כללי בתור מתואר: מילתא חדתי (תמורה י"ד); מידי אחרינא (סנה' מ"ה); חייבי טבילה אין, איניש אחרינא לא (תענ' י"ג).

ח' לפעמים משמש שם מופשט בבחינת שם תואר: אי דעתא צילותא (יבמ' קי"ג); דהוו שתי גילויא (ע"ז ל"א); דלא ליקרו לה רעבתנותא (כתוב' צ"ו); קודשא בריך הוא (ברכ' י'); קרי למאניה מכבדותי (שבת קי"ג); סנה' צ"ד. קרי למאניה מכבדותא (ב"ק צ"א); אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא (מגלה ז'); ליהוי צוותא לחבריה (ב"ב כ"א); עורבא שיקרא הוא (גטין מ"ה); במה דברים אמורים כשהשם המופשט עומד במקום הנשוא, אבל במקום תאר מגביל לשם, לא. בבטוי: מילתא מעליותא (כתוב' פ"ה); חסרה אות ד' (סימן תק"א. ב').

ט' הרכבת בַּר וּבֵת בסמיכות לשם נותנת להרכבה כחו של שם תאר:

ה'). לפעמים הוא מוסיף כנוי כבוד להשואל: אין, רבי (שבת ק"י); ולפעמים מלת הקיום נשמטת: אמר ליה קרית? אמר ליה קרינא (מגלה כ"ח).

ב) וכן בתשובה לשאלה לדעת: והא לא ידעי למקרא? בדידעי (גטין י"א); והא בעינא... וליכא? בדאפיצן (שם, שם); ותיפוק ליה משום מפולת? בחדתי (ברכ' ג').

המאמר המעטף הפשוט.

תצב. א) עד כאן היו דברינו על הנושא והנושא הערומים. מעתה נדבר על מגביליהם. המגבילים יכולים להיות רצופים או משועבדים.

משיגי השם הרצופים.

שם התאר המגביל.

תצג. א) שם התאר בבחינת משיג לשם לעולם בא אחרי השם המושג ומתאים עמו במין, במספר ובמצב: ביתא עתיקא (ב"ב ז'); חוצפא יתירא (שם, קנ"ה); ידא יתירתא (גטין ס"ד); ארעא סמיכתא (ברכ' כ"ה); זימנין סגיאין (ב"ב ע"ד); צדיקי גמורי (סוטה ל"א); ציפרי מליחי (ב"ב ע"ד); חמרי חירותי, אתונות לבנות (שם, ע"ד); שעי קמייתא (ע"ז ד').

ב) כשהתאר הוא בינוני והמתואר נודע, ופעמים גם כשהמתואר לא נודע, אז נכנסת עליו אות היחס ד': עלמא דאתי (סנה' ק"ו); ההוא מנא דצביעא (שבת י"ט); כל מילתא דתמיהה (חול' ע"ה); אי איניש דאמיד הוא (שבוע' מ"ו); אמרי שמעתתא דמחשכן (יומא נ"ו); הך דכתיבא (שבת צ"ו).

ה ע ר ה : לפעמים יש חסרון ההתאמה בין התאר ובין המתואר: א) עם השם אינש, איניש, כי השם הזה לא בא בהודעה לעולם; כי משמעותו בבחינת כנוי סתמי גוברת: איניש אחרינא (חול' י"ב). ב) לפעמים כשהתאר הוא בינוני פעול: זביני מעליא (ב"מ ק"ט); קידושי מעליא (גטין פ"ט); ארעא מכבלא (שבת נ"ד); אבני דלא משפיא (ב"ב ג'). ג) בתואר עם סיום יחסי לנקבה: מולדא יהודייתא (ע"ז כ"ו); כי תארים יחסיים לנקבה לעולם אינם באים במצב הכריתה. ד) מפני רשלנות המדבר או מפני טעות הסופר: ברקא חירא וברקא ירוקתא (ברכ' ג"ט), ואין להביא דיומאית כאלה תחת כללים מז"ז ח

למאמר: היכי אעביד? אשקליה? אויל ומודה. לא אשקליה? חזיא ליה איבה (ע"ו'); היכי נעביד? נשחטיה והדר נבדקיה? דלמא במקום נקב קשחטי. נבדקיה והדר נשחטיה? הא אמר רבה... (חול' כ"ח. וכ"ח).

י כשהשאלה השניה היא תשובה על הראשונה, אז היא מאוינת וכחה קיום והבטחה חזקה: לאתויי מאי? לאו לאתויי הא דאמרן? (ערכ' י"ב); לאפוקי מאי? לאו לאפוקי משעבדיו? (ע"ז ח'); במאי קא קני? לאו בהאי שטרא? (גטין י').

ח בנין אחר מצאנו בשאלות הקל וחומר וההקש. מלות מה ואף לקוחות מהמשנה: ומה מחיים אתי איסור טרפה חייל איסור חלב? לאחר מיתה מיבעיא? (חול' ל"ו); השתא! ומה ר' המנונא תלמידיה דרב, וידע דאמר רב מודה, וקא מוטיב הודה? ואת אומרת הודה לא אמר רב? (ב"ק ק"ו). ומפני שבשאלות הקל וחומר כח השאלה של מלת מה נטשטש כבר, על כן יתכן שמלת השאלה תשמט לגמרי: השתא! מיגול גולא, חלופי מיבעיא? (חול' ו'); השתא! אדומה ושחורה מטהרין רבנן, ירוקה ולבנה מיבעיא? (נדה כ"א); השתא! מישאל שאיל, אהדורי מיבעיא? (ברכ' י"ג); אפשר? דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע? (ע"ז ד').

ט וכן נטשטש כח השאלה בדבור ההצעה של ההקש: מה התם כולה לחיובא? אף הכא נמי כולהו לחיובא (שבת ב'); מה עמיתך בחדא? אף עובד כוכבים נמי בחדא (בכור' י"ג); מה התם גופיה? אף הכא נמי גופיה (ערכ' ו').

תשובת השאלה.

תצא. א בתשובה לשאלת הספק נמצאו על הרוב השמטות. אין ולא יוכלו לעמוד במקום מאמר שלם. השוה: אין (שבת י'; הוריות י'; ועוד). מינסבת לי? אמרה ליה: לא (כתוב' ס"א). לפעמים הקיום מחוץ על ידי הוספת המלות „הכי נמי”: אין, הכי נמי (ערוב' ע"ט; חול' ד'. ועוד). אבל על הרוב המשיב חוזר על עקר הדבר הנשאל: אין, קאתי (גטין ע"ז); אין, שקלי (קדוש' י"ג); אין, אשכחן (הוריות י'); אין, רישא דברי הכל וסיפא רבי (גטין מ"א); צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם? לא צריכת (שם,

י) כשהמדבר בעצמו משיב על שאלתו ומרבה דברים בענין, או מלת השאלה לפעמים נכפלת לפני התשובה: כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא כמאן? כהאי תנא (סנה' נ"ב.).

שאלות כפולות.

תצ. א) בבנין המאמרים בשאלות הכפולות רבו הגוונים. וזה תלוי בענין השאלות. אם שתי השאלות מקבילות בערכן, או שני המאמרים שוים בבנינם. ד"מ: הי דשיתא והי דערבא? (ע"ז ט"ז); הי בחולין והי בקדשים? (חול' כ"ט); מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? (ע"ז ס"ט); מה לי קטליה איהו ומה לי קטליה מלאך המות? (חול' ל"ה); דאיסורא שכיחי דהתירא לא שכיחי? (שם, צ"ה); היכי דמי שתוי והיכי דמי שכור? (ערוב' ס"ד); מעיקרא מאי דרוש ולבסוף מאי דרוש? (ע"ז ח'.).

ב) אם על הנשאל לבחור באחת מהנה, או נכנסת על השאלה השניה מלת או, דְּלָמָא, או או דְּלָמָא. ד"מ: חדא היא לך או חדת היא לך? (ברכ' כ"ח); דאורייתא או דרבנן? (חול' י"ג); ממאי דלכתחלה הוא ותקשי לך דילמא דליעבד הוא ולא תקשי לך? (שם, ב'); חבטא קדים או דילמא הבלא קדים? (שם, ח'.).

ג) ונוכל להכניס על שתי השאלות גם מלת אי: אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו, הרציתם בדין או בפשרה? (סנה' ו'). או מכניסים אי על השאלה הראשונה ואו דְּלָמָא על השניה: אילימא לבבואה קא סגיד או דילמא למיא קא סגיד? (ע"ז מ"ז); או משתמשים באי נמי בשניה: כי כייליתו... קטפי קטופי אי נמי נפצי נפוצי? (ע"ז ע"ב.).

ד) כשהמאמרים בני פעל הם או כפל ענין השאלה לא נחוצה: קיבלה מיניה או לא? (נויר מ"ד); מי משווי אינשי ברא שליחא במקום אבא או לא? (גטין ס"ו.).

ה) כשהמאמרים בני שם הם, או נכנס בהם לפעמים מלת הקשר הַנִּי: מנין הוי סימן או לא הוי סימן? (ב"מ כ"ג); אכל חלב... מהו? מי הוי דיחוי או לא הוי דיחוי? (ובח' י"ב.).

ו) כשהתשובה תלויה בבחירת השואל עצמו, או נמצא בנין אחר

ל"ג; דאיטמא במאי? (חול' ב' א'; וכולן ששחטו אהיא? (שם, שם); וזוי היכא? (ברכ' י"ח; ואת להיכא? (נדר' נ' א'—). הכא במאי עסקינן? (ב"מ כ"ג; האי ומצאתה מאי עביד ליה? (ב"מ כ"ז); האי גברא דאזויף וטריף מאי חזא דהדר ואזויף? (בכור' ח' א'; מיחתם מאי חתיים? (פסח' ק"ד—). דאגמרינהו מאן? (חגיגה כ"ג); דאיתנהו היכא? (בכור' כ"ב); משום צינורא דעם הארץ דנפל אימתי? (חגיגה כ"ג); האי סכין דנגע במאי? (פסח' י"ט).
 ב) כשמלת השאלה נושא המאמר היא, או יתכן לבוא אחריה מלת קשר המאמר: מני הא? של מי היא זאת? (חגיגה ט"ז); מאן נינהו שלשה אנשים? (ב"מ פ"ו).

א) מלת „מהו" נמצאת בקשר המאמר על פנים:—א) עם המקור; ואז מובנה הוא: איך לנהוג ב' ד"מ: מהו לאנוחי כדא דמילחא גבי כדא דכמכא? (חול' קי"ב); מהו לאשלומי? (ערוב' מ' א'); מהו לאשתמושי בהו? (ביצה ל' א'); על המעט נמצא אחרי מהו העתיד עם ד': מהו דלישרי ליה? (נדר' ח' א'). מהו דליטרוף ממשעבדי? (כתוב' צ"ד); קרוב לזה הוא שמושה של מלת מה בבטוי: מה אתון ביה? איך אתם נוהגים בו? (חול' ק"י). השוה בעברית: מה המלך נוהג עמך? (אדר"ן, ב' א'—). בהבטוי: מהו דתימא? מה אתה אומר? שכח השאלה נטשטש בו, שעורו עתה: אם יעלה על דעתך: מהו דתימא בטולי בטליה? קא משמע לן (ערכ' כ"א); מהו דתימא הרסנא עיקר? קא משמע לן קמחא עיקר (ע"ז ל"ח); פעם אחת מצאנו מאי (<מה— היא) במקום מהו: מאי דתימא (פסח' ד' א'—). כשהמדבר מרבה דברים בענין השאלה, או מהו או מאי (=מה היא) עומדת בסוף המאמר, ושעורה: איך הדבר? איך דבר זה? פי פרשה מהו? ... מתלקט מהו? ... כרצועה מהו? (חול' מ"ו); הכי מאי? (שבת קמ"ז); דשיעי מאי? (ביצה ל' א'; משום ד' ... מאי? (ב"מ כ"א).

ב) בשאלות מסופקות דלמא תוכל לבוא גם בשאלה פשוטה, ר"ל שאינה כפולה: אמר ליה ר' ... ודילמא לא מידויל? (ב"ב ח' א').

ה) בשאלות מליציות נכנסת על הרוב המלה פְּמָה: כמה ידע האי מרבנן לרצויי למאריה? (מגלה כ"ה); כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמאריה סייעיה (ב"ק כ' א').

קרנות? (סנה' ג';) אטו הא מי לא רמיו? (תענ' ט';) אטו חטאות העוף למעלה מי ליתא? (מנח' ב'c).

ה ע ר ה : פֿעם אחת מצאנו מי לאו במקום, לאו מי: מי לאו בת חליצה ויבום היא? (יבמ' ל'ו). ושתי פעמים מצאנו אטו לפני פעל: אטו לא ידעין... (ב"מ פ"ה); אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? (ב"מ ל'c).

י' לפעמים ערכה של השאלה המאונית הוא ערכו של חיוב חזק, כמו ערכה של הלא בעברית, ואז משמשת „לאו" גם לפני הפעל. הכנוי הנכלל בלאו הוא לא כנוי הקשר במאמר, כי אם כנוי המדגיש (סימן תקמ"ט): לאו אמרי לכו? (ברכ' ס'c); לאו אמר ר' יוחנן... (חול' כ'ו); לאו איתמר עלה? (שם, כ"ט); לאו מי אמינא לכו (שם, ג'); את לאו קא מודית... (ב"ב ל'c); לאו אית בה מעילה? (מעילה ט"ו); ולא תני רב יוסף... (ובח' קי"ט); ולא אותביניה לרבא חדא זימנא? (נדה ס"ח); לאו אמרי בית שמאי... (נזיר ל"ב).

טו בשאלות מליציות מאוניות „לאו"ולאיי (>לא-היא) עומדות בודדות, ושעורן הוא: באמת, ודאי: מאי לאו מצפרא ועד ליליא (ברכ' ג'c); מאי לאו בהא קמיפליג (ערוב' ל"ה); אלא לאו הכי קאמר (חול' ה'c); אלא לאו שמע מינה (נזיר כ"א); לאיי מיצרך צריכי (כרית' ו'c).

השאלה לדעת.

תפס. « השאלה לדעת לעולם מסומנת על ידי מלות השאלה המיוחדות לענין ענין. מלת השאלה תוכל לעמוד בראש המאמר או בסופו וגם באמצעיתו, לפי הדגשתה ולפי הרכבת המאמר. כשהפעל נקשר עם ד' מלפניו או מלת השאלה עומדת אחריו. אבל בלי ד' היא אינה עומדת אחריו לעולם;—) מאן האי דלא חייש לקמחיה? (יומא מ"ו); מאן שמעת ליה דאול בתר לקיטה? (ר"ה ט"ו); מי יימר? (גטין ס"ז); מאי עביד להו? (ברכ' ע"ז); מאי כולי האי? (שם, ז'c); למאי הלכתא? (ע"ז ח'c); אמאי תעביד הכי? (כתוב' ס"א); ממאי? (חול' ד'c); בהי סידרא? (תמורה ט"ז); לאן קאולת? (ע"ז כ"ו); מנא לך הא? (חול' נ"א); אימת רתח? (ע"ז ד'c); היכי משכחת לה? (ברכ' י"א); למה ליה סימנא? (שם, ג'c); עד כמה לישחוט ולזיל? (חול' כ"ו).—) סימנא למה ליה? (ברכ' ג'c); הלכתא מאי? (שם,

י' לפני מלת היחס הלשון משמשת במלת וְכִי השאולה משפת המשנה: וכי עד האידנא לא הוּוּ מלכִי? (סנה' ק"ג.); ואף על גב שמי יכולה לשמש לפני תאר הפעל (למעלה אות ג'), אף על פי כן הלשון מבכרת את המלה וְכִי לפניו: וְכִי בכדי ספרו ספדינא (תענ' ו').

ח' מקום מלות השאלה בשאלות הספק לעולם בראש המאמר הוא. פרט לזה הכלל היא המלה מִי שתוכל לעמוד—א' אחרי אטו (עיין למעלה אות ד') וכן: רישא, מִי לימא פליגא אמתניתין? (ברכ' ב'.); ודוד, מִי הוּוּ ידע פלגא דליליא אימת? (שם, ג'.); כי האי גוונא, מִי מתחזי כאפקירותא? (ערוב' ס"ג.).

ט' על המלות אטו, מידי וכלום לא תכנס ו'ו לפנין לעולם. י' יש מין שאלה שהשואל אינה מחכה לתשובה עליה; והתשובה, לו נתנה, היתה מאוינת: מִי קא שביק לי מידי מיניה? (ברכ' ה'.); הוא אכיל ואנא משינא? (חול' ק"ז.); אינהו אכלי ואנן מברכינן? (ברכ' מ"ד.); ולא אָתְנִיחַ? (שם, נ"ח.); דאיסורא שכיחי, דהיתירא לא שכיחי? (חול' צ"ה.). י"א בשאלות המאוינות משמשים לא ולא לפי הכללים שהובאו בסימן תקכ"ו ותקכ"ז. המלה מִי משמשת לפני לֹא עם הפעל, והמלה לֹא אינה עושה חציצה; כי כאמור (למעלה אות ג') מִי יכולה לעמוד גם לפני תאר הפעל. אבל כשהלשון משמשת במלת „לאו" לפני הפעל או היא עומדת אחרי האיון: מִי לֹא, אבל: לאו מִי. כי כאמור לאו=לֹא הוא.

י"ב גם שאלות המאוינות מצאנו בלי שום מלת השאלה: הרמנא דמלכא לא ליבעו? (חול' נ"ז.); ולא אמרי ליה... (שם, ע"ו.); לא אמינא לך... (ע"ז י"ג.); לא עביד איניש דמשתבע? (נדר' כ"ה.); וכל היכא דפתח לא מפרש ברישא? (שם, ב'.); לאו הכי הוּוּ עובדא... (גדה נ"ו.); ושמשון לאו נויר הוּוּ? (נויר ד'.); ולא? (ובחים קמ"ח.); לאו ר' מני איכא הכא? (סנה' ג'.); לאו מאתריה דרב ושמואל את? (חול' י"ח.); לאו היינו דבעי אילפא? (שם, ל"ב.); ולא ידע? (ברכ' י"ח.); לאו דלא חי? (חול' מ"ה.).

י"ג כשהשאלה המאוינת מודגשת או משמשות מלות השאלה גם באיון: מִי לא קבולי קבילת? (קדוש' צ"ז.); אטו מִי לא קתני...? (ב"ב י"ט.); אטו כולהו נביאי מִי לא אינבו? (ב"ב ט"ו.); אטו בתלתא מִי לא הוּוּ יושבי

הפשוטה: עבדין כדין? (חול' ק"ז); עבדי נמי הכי? (שם, צ"ה); סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך? (ברכ' ל"ג); חזית כמה יקרא עבדינא לך? (שם, מ"ח); ועני וכהן חד שיעורא הוא? (שם, ב'); ידע אבון בהאי צערא? (שם, י"ח); כל כמיניה? (מכות ט"ז; ב"ק צ"א); כדו תהית? (נדר' כ"א).

ב) כשהשאלה מתלווה ברגש המדבר או משמשות המלות מי ואטו לסמן את הרגש בשאלה. מי, מפני שהיא בעקרה מלת תאר הפעל, לעולם עומדת לפני הפעל. ואטו, מפני שהיא בעקרה מלת היחס, לעולם עומדת לפני השם: ומי אית ליה רשותא כולי האי? (סנה' מ"ד); מי פליגי רבנן עליה? (ברכ' ל"ז); לשלומי מי אמר? (ב"ק נ"ז); בשאר בי דינא מי שמעת ליה? (סנה' ג'); ומי כתיבי קראי על תנאי? (ע"ז ה'); אטו בשופטני עסקינן? (ב"ב קכ"ב); אטו מדידהו קאכילנא? (כתוב' ס"ז); אטו אנן קטלי קני באנא אנן? (סנה' ל"ג); אטו בקבא דקירא אידבקנא בכז? (שם, כ"ז).

א) מכיון שתאר הפעל יכול להגביל גם תאר הפעל אחר, על כן מי תוכל לעמוד גם לפני תאר הפעל: מי כאן תנא דאתנייה רב מדות? (ב"ב פ"ז); ועיין אות ז' למטה.

ד) בשאלות תמוהות הלשון משמשת לפעמים בשתי מלות השאלה גם יחד: אטו מי לא קתני? ... (ב"ב י"ט); אטו מי קאמינא לך? ... (כתוב' נ"ג); אטו מי יהיב ר' כהנא ... (ב"ק ק"ג); אטו אנן ... מי ידעינן? (מגלה י"ח).

ה) במקום אטו נמצא לפעמים מדי, העומדת בסכימות אל השם שאחריה: מידי בקפידא תליא מילתא? (ערוב' נ"ג); מידי הוא טעמא? (פסח' ע"ג); מידי איריא? כלום תפיסה היא זו? (לשבוע' כ'); מידי הנך דעיר לא בדרך אתו? (ע"ז ל"א); מידי בקשישיתא תליא מילתא? (ב"ב קמ"ב); מידי "לא תחלוץ ולא תתיבם" קתני? (יבמ' ל"ו); מידי "שתק" קתני? (מגלה ט"ז).

ה ע ר ה : בשני המשלים האחרונים הפעלים העברים עומדים בתור שמות כמו כל ההבאות מהמסרא.

א) על המעט מן המעט מצאנו את המלה "כלום", משפת המשנה, במקום מי: כלום יהבתי לן אלא לקבולי ביה אגרא? (סנה' ס"ד); כלום מצינן טפל חמור מן העיקר? (ובח' קמ"ח).

ה ע ר ה : לפעמים אנו מוצאים גם את העבר כשהוא משמש במובן הבעוני והוא מנהג הבינוני:
אוקדן יבישי לרטיבא (סנה' צ"ג); מילי דמיטמן איגליא להו (גטין נ"ז). ועיין
ההערה לאות ט"ז למטה.

ט) אבל בכמה מקומות מצאנו שחדל המדבר להבחין בין זכר
לנקבה ובין יחיד לרבים מבלי שנראה לנו סבה מספקת לחזיון כזה: אי
אפשר דלא קיימא חד מינייהו (חול' נ"ב); חדא מכלל חבירתה איתמר
(ערוב' כ"א); ההוא גינתא דאיזדבל בובלא (ע"ז מ"ט); מילתא דליתיה
בשטרות (גטין ו'); כתביה לה לכולהו נכסי (ב"ב מ'); הני זוזי... לית ביה
(ב"מ ק"ח); האי ריאה דאיגליד (חול' מ"ו); ונטרין לגבריהו (ברכ' י"ז);
דהו קיימין בה כודנייתא חירותי (חול' ז'); בדקו ואשכח (ב"ב ח'); ההיא
קשייתא דאישתכח במרה (חול' מ"ט); אי אנא נטעי הוה קטיני (ב"מ ק"א);
ועוד.

ה ע ר ה : לדעתי כל החזיונות שהובאו באותיות י"ד-ט"ז מתפרשים היטב על ידי חלוקה
הנופיים (סימן תס"ט).

מאמר השאלה.

תפז. א) לפי התשובה שהיא מכוונת לה השאלה נחלקת לשני מינים.
המין הראשון מניח ענין או מעשה ידוע ומבקשת למצוא תשובה על קיומו
או על בטולו. מפני שמטרת השאלה ממין הזה היא סלוק הספק, על כן
נקרא לה שְׁאֵלַת הַסֵּפֶק. המין השני מהשאלה מבקש להשלים את ידיעת
הענין על ידי יתר בירור של צד מצדדיו, על כן נקרא למין הזה הַשְׁאֵלָה
לְדַעַת.

ב) בשני מיני השאלה המטרה לעורר תשובה נעשית לפעמים לדבר
טפל, והשאלות משמשות רק לבטוי רחשי הלב והרצון. שאלות הספק
המאוינות מעוררות תשובות חיוביות. על כן הן משמשות לפעמים בתור
הבטחה חזקה, או בתור זרוז. ואילו השאלות לדעת, על ידי בקשתן את
בירור צדי הפעולה, מטילות ספק במציאותה, ומתהפכות על נקלה
למאוינות.

שאלות הספק.

תפח. א) נטית קול המדבר מספקת על הרוב לציין את השאלה

דידיה (שם, ק"ט); אול כל חד וחד וקם בדוכתיה (ברכ' נ"ו). אבל: אתו כל חד וחד שקיל חדא (סנה' ק"ט); יהבו ליה כל חד וחד (שם, שם).
 י לפעמים הפעל מתאים אל השם הקרוב לו: שתא בתר ירחא אזיל (סנה' י"ח); בנך ובנתך שכבן (ברכ' נ"ו); נהירנא כד הוו מטיילין טליא וטלייתא בשוקא... ולא הוו חטאן (ב"ב צ"א).

א) כשבאו שני נושאים האחד מדבר בעדו והשני נוכח או נסתר, או המדבר בעדו גובר: אנא ואת יתיבנא (ב"ב ד'); הוא אמר חדא ואנא אמר חדא ולא פליגין (נדה מ"ח); אני וארי שבחבורה תרגימנא (סנה' ח'); דניוכו אנא ודריי לעלמא דאתי (ערוב' נ"ד); דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי (שם, שם); את ורבין בפלוגתא דהני תנאי קא מיפלגיתו (קדוש' י"ב).
 ב) כנויי השאלה מן, מי והי יוכלו להתאים לשני המינים ולשני המספרים גם יחד: מאן דאית ליה דינא (סנה' ג'). מאן יהיב לן (ברכ' מ"ח); הי מינייהו דשפיר שפיר (ב"ב ק"ב); מאן ניהו אנשים (סנה' צ"ג); מאן הויא ליומא (יומא י"ח); מאי ניהו? (ב"ק י').

ג) לפעמים הפעל המתאים אל שם מקום הוא ברבוי, כי מכון הוא אל בני המקום: דילמא מפומבדיתא את דמעילין פילא בקופא דמחטא (ב"מ ל"ח); עדי סוראה הוא דדייקי קראי (גטין ל"א). וכן בשמות ספרים כשהמכון הוא אל הענינים הכלולים בהם: מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי (קדוש' ע"ט). אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו (ברכ' י"ג).

ד) כשהנושא הוא בינוני ברבות נסתרות, או הוא בא לפעמים במספר יחיד: הני מילי דתמיהא לן (תענ' כ"ג); הנך תליא באשכול (ביצה ו'); הא כתיבא כולהו (סנה' ל"ט); הא לא דמיא להדדי (שם, מ'); הנך לא אתיא מינייהו (חול' ק"כ); תרתי מצטרפא (נדה ל"ד), ועוד.

ה) כשהנושא הוא בינוני ברבים נסתרים, או הוא משמש לפעמים בצורת רבות נסתרות: מייתין לי אחרינא ומצערן לי (גזיר י"א); קא מדחן לה רבנן (נדר' נ'); תאנים מיקצצן בידא ענבים לא מיקצצן בידא—ענבים נמי כי מירדדן מיקצצן בידא (שם, ס"א); קנים מַבְדֵּרְן (שבת כ'); חצבי חירוי דמליין קיטמא (ברכ' כ"ח); דמיתוסן מאני מיא (שבת קי"ד).

ד' וכן במאמרים מקושרים שיש להם שני פעלים הראשון יכול לבוא ביחיד והשני ברבים: אויל אמרו ליה לרבא (שבת קט"ו); אויל כולי עלמא צוד (מ"ק י"א). קדים סלוק ענני (תענ' כ"ג).

ה' לפעמים התאמת הפעל לא אל הצורה הדקדוקית של הנושא היא, כי אם אל משמעותו. כן למשל, השם מְלְכוּתָא ענינו לפעמים מֶלֶךְ, על כן נמצא: אי אמר מלכותא עקנא טורי, עקר טורא ולא הדר ביה (ב"ב ג'); מתיבתא בגירסייהו טרידי, ר"ל בעלי הישיבה (גטין ו'); והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא (שבת קנ"ו); ציבורא דלא מצלו (ע"ז ד'); אֶשְׁתַּדֶּף רָבָא דבאגא (ב"מ ק"ו); דליכסוף ורעיה דרב על ידאי (ערכ' ט"ז); דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא... (ברכ' ט'); נפוק אתו כולי עלמא לגביה (חול' צ"ה); אטו כולי עלמא לתנא צייתי? (שם, ט"ו); בת קלא דאמר (ב"ב ג'); ונפק בת קלא ואמר לן (שם, ע"ג); אתו הנהו פלגא (שם, ח'); כי חלפי ישראל הכא נקטלינן (ברכ' נ"ד); כולי עלמא לא חכימי הכי (נדה כ'); לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה (ברכ' נ"ו); רומנא דקדחי אפום דני (שם, נ"ו). דבי נשיאה אוקמי דיינא דלא הוה גמיר (סנה' ז'); ערקו פלגיהון (ב"ב ח').

ו' כשבאים שני נושאים המקושרים בו"ו החבור, אז הנושא לפעמים ברבים: אקלעו מר זוטרא ור' אשי גביה (חול' י"ח); ואתו בניה ובנתיה (ברכ' נ"ו); אביי ורבא מעיילי... (תענ' י"ב); אביי ורבא חזו חלמא (ברכ' נ"ו); בנך ובנתך נפישין (ברכ' נ"ו); ככי ושיני דנתור (שם, שם). רב ושמואל דאמרי תרוייהו (חול' קל"ז).

ז' אבל כשהנושא האחד גובר בדעתו של המדבר או הפעל ביחיד: אהני עומקא ורומא (ב"ב ס"ג); יהושפט וגבריה לא הוה מפליג נפשיה מיניה (חול' ה'); על לגביה ר' נתן וכל גדולי הדור (שם, מ"ז); על לגביה ר' ישמעאל בן זירוד ורבנן (ע"ז ל').

ח' ביחוד כשהפעל הוא הוה: הָנָה ליה ברא וברתא (ב"ב קמ"ג); הוה כפנא ומותנא (תענ' ח'); ככיך ושיניך כמה הוה? (סנה' ל"ט).

ט' פקפוק של המדבר בשמוש הלשון מובן במשלים הבאים: דא ודא חדא היא (שבת נ"ב); הא והא הוה בהו (סנה' צ"ג); אתי כל חד וחד שקיל

לֹא מִמֶּסְרֵן לְשָׁלִיחַ (גטין כ"ט); הִי חֲמָרָא דְאַקְרָב (ע"ו ל'); ורַבֵּנן הוּא דְלֹא אֶטְרַחוּהוּ (ברכ' כ"א); אִיתְרַמְאֵי מִלְתָּא (חול' ה'); גְּבַה טוֹרָא בִּינִיִּהּוּ (שם, ו'); כִּמְאָן אֹלָא הָא שְׁמַעְתָּא? (סנה' פ"ו); כֹּל עֲבָדָא דְמָרְדָּ הַשְׁתָּא מִצְלַח (ב"ב ג'); אֲתִילִידָא לֵה בִרְתָּא (שם, ט"ו); לֹא עֲבִיד אִינִישׁ דְּכִרְיָבוּ לֵיהּ לֹאֲרַעָא וְשִׁתִּיק (שם, ל"ו); דֹּאִילוּ הוּוּ לֵהוּ זְוִי (ב"מ ס"ה); וְכֹד חָם גְּבַה אֲתַהֲפִיךְ (שם ע"ג); לֹא נִטְעֵי אִינִישִׁי... (שם, ק"ב); נִפְיִשִׁי טוֹבִי בְּתִי (ברכ' ו'); בַּהֲדִי פִלְנִיתָא דֹּאֲתִיא לְמַחֲרָא (ברכ' י"ח); מִכְּתָבָן מְלִיָּהּוּ (שם, ו').

ה ע ר ה : בדוגמא: נפיש טובי בתי (ברכ' ו'), תאר הפעל טובי נגדר אחרי נפיש ובתי ומשמש ברבוי במקום טובא.

ב) אולם ישנם שמושים רבים היוצאים מהכלל האמור:—א) בכנויי הגוף הנוכחת שוה עתה לנוכח, ואין הבדל ביניהם, והנכחות נשתקעו לגמרי; בעוד שבנסתרות השמוש בהן הוא על המעט שבמעט, כי הנסתרים לקחו את מקומן, וכן בפעלים הנוכחת, הנכחות והנסתרות, שמושן מעט מאד. ובפעלים עם כנויים נשתקעו לגמרי.

ג) כשהנשוא הפעלי מוקדם במאמר לנושא, או הוא בא לפעמים ביחיד גם אם הנשוא יחידה או רבים או רבות: לֹא לְתַרְעָא אֲשִׁיתִי, אֵל יִתְרוּעַע הִקִּיר שְׁלִי (ב"ב ו'); כִּי מִטָּא הָיָא שְׁעָתָא (ע"ז ד'); נַח נִפְשָׁה דְרַב (ברכ' מ"ב); אֲתַרְעָא בְּהָ מְלָתָא, אִירַע בּוּ דְבֵר (שם, מ"ו); ואֲשַׁתְּכַח עֲלֵה חֲמִשָּׁה קוֹרְטִי דְמָא (חול' נ"ב); שְׂרִיג חֲדָא מִינִיָּהּ וְנִפְלַת לֹאֲרַעָא (ב"מ צ"ג); יִרְקָא אֲפִיָּה (שבת קכ"ט); חֲלַשׁ דַּעְתִּיהָ (ב"ב ט'); דְּמִטָּא זִמְנָא (סנה' צ"ו); וּבִיחּוּד כִּשְׁהַפְעֵל הוּא הָנָה: הוּא לִיָּה הִנְהוּ תֹאֲלִי (ב"ב כ"ג); כֻּנֵּן דֹּאִיכְנִיף... וְאִיבְדּוֹר (סנה' ח'); דְּמִיחּוּי כִּי אִידוּתָא דִּימָא (ב"ב ד'). הוּא לִיָּה הוּא בִרְתָּא (ע"ז י'). וְאֵתִי עִילוּיָה אֲשַׁתָּא (שם, כ"ח). אֲתָא זִיבּוֹרִי וְאֲכִלוּהּ (סנה' ק"ט); כִּי תִקִּיף גּוֹיֶרְתָּא (שבת ל"ג); פְּלִיג נִכְסִיָּהּ (קדוש' ס"ה); אִיִּקֶר עֲבִידָתָא, זֵל עֲבִידָתָא (ב"מ ע"ז); לֹאֲסוֹרָא לֹא עֲבִיד רַבֵּנן תִּקְנָתָא (שם, צ"ו); דֹּאִיכְנִיף בִּי עֲשְׂרִין וְתִלְתָּא (סנה' ח'); וְלֹא אֲתִיָּהִיב רְשׁוּתָא לְנוֹרָא (שם, צ"ג); מִשּׁוּם דְּהוּא אֲסַמְכָתָא (שם, כ"ד); וְלֹא אֲתִמֵּר הִלְכָתָא (סנה' ו'); צִמִּיק רִיָּאָה דִּידֵהּוּ (חול' נ"ה); הוּא הִנֵּי צִפְרִי מְלִיחִי בַּהֲדֵן (ב"ב ע"ד).

אָפּא וּלְכָא: דהכי איכא (ע"ז י"ח); ואי לא איכא (כתוב' ע"ז); מי איכא ריתחא קמיה דקוב"ה? (ברכ' ו'); מכלל דאיכא אחריתי (תענ' ח'). אבל אית משמש גם כשהכנוי אחריו נשמט: האי אית חולק לטליא במקום בניא? (ב"ב קמ"ב), ושעורו: אית ליה.

ה) אית ואיכא, לית וליכא יוכלו לבוא במאמר בראשו או בסופו, כמו הפעל והשם. אם הפעול הוא שם נודע העומד אחרי אית, איכא, לית, ליכא, אז נכנס עליו למ"ד לסימן הפעול: איתא להאי תקנתא (מגלה י"ב); ליתיה לאיסורא בעיניה (ע"ז ל"ה); ומי איתנהו להני שינויי? (נדה כ"ו); ואיתא להא ואיתא להא (ב"ב ג'); ליכא למאן דאמר (מגלה כ"ו).

ו) אחר אית ל' ולית ל' גם השם הנודע בא בלי סימן הפעול: לית לן בה (מגלה י"ט); אית לי אחתא (ב"מ פ"ד); מר אית ליה דר' זירא ומר לית ליה דרב זירא (מ"ק ד').

ז) זמנו של אית בלתי מוגבל, והוא יוצא לנו מהמשך הענין: ליכא איניש דאזיל ולימא ליה (ב"ב כ"א); דליתה דכוותה בדאורייתא (ב"מ ד'); דילמא שכחה הוא דליכא, שחוק מיהא איכא? (ע"ז ג'); איכא בינייהו (שם, ז'); איכא דמתני להא דר' ... (שם, ג'); ומדהא ליתא, הא נמי ליתא (שם, ט"ז). כל אלו כח ההוה כחם. דוגמאות לכח העבר הם: ושקלי כל מה דאיכא בהדיה (ב"מ ל"ב); אגב דבעית לא מצי אמר כל מאי דאית ליה (סנה' מ"ג). לבירור העבר מצאנו לפעמים את התוספת של הֶנָּה: הוה איכא (שבת קנ"ו); הוות איכא (בכור' נ"א). ובמובן העתיד הצדדי: אי איכא דשאיל לי, אם ימצא איש שישאלני (תענ' כ"א); וליכא דנוקמיה, ואיש אל יעירונו (גטין ע'); דליכא דלימטייה, שלא יביא לו איש (שבת ק").

הערה: אודות אית בתור קשר המאמר עיין סימן תנ"ז. * אודות הרכבתה של איכא עם המקור עיין סימן תפ"ג. י"ב.

הַתְּאַמֶּת הַנּוֹשֵׂא וְהַנְּשׂוּא בַּמֶּאמָר הַפְּעָלִי.

תפו. * על הרוב הנשוא מתאים אל הנושא במין ובמספר; ד"מ: דְּלִשְׁתַּמְעֵן מִלִּיהּ, כדי שדבריו יהיו נשמעים (גטין נ"ב); נִפְקָא דְּבִיתָהּ, יצאה אשתו (תענ' כ"ג); דְּלָא הָנָה מִתְּדַדֵּן שְׁמַעְתָּה (קדוש' כ"ט); דְּמִלִּי

ה) אצל העבר הנה משמש שמוש ותרן: הוה נפק (סנה' ז' א'). הוה קא חלש דעתיה (ב"ב ט"ז); הוה קאזל (ברכ' ג' ג); דלא הוה פסק (שבת ל' א'); הוה מית (סנה' ק"ט); הוה כתב ליה (חול' צ"ה).

ו) מהמשלים שהובאו למעלה נראה שמלת הנה עומדת לעולם הגין לפעל, ואין מלה אחרת תוכל להתמצע בין שניהם כי אם מלת קא. אבל שים לבך אל שני המשלים הבאים: דקא הוה אתי (קדוש' כ"ט); הוה נמי משתדפא (ב"מ ק"ו).

הערה: א) מהמשלים שהובאו למעלה נראה שגם מלת קא תוכל להכנס על העבר. ואוסיף פה עוד משלים לזה: קא עבד (ברכ' ל"ד); קא פשט ידיה (שבת נ"ז); קא דלו ועכירי (שם, ק"ח); קא אחוי (ע"ז ט"ז); וקאטא לבבל (כתוב' ק"ג). ב) לצורך הוראת צדדיות הפעולה הלשון משמשת בקני גם עם העבר: הוי מלי כווא דמיא (תענ' כ' א').

אֵית.

תפה. א) אֵית, יש, בעקרו הוא שם המורה על המציאות. ברבות הימים הוא נתפתח להיות פעל. וכן באיון: לִית (>לֵא-אֵית). ומתחבר עם קָא, כאן, לֵאָפָא וּלְפָא. בהדוגמא אֵיתוּ אָנָּן (פסחים נ'). אֵיתִי אָנָּן (ד"ס, שם) גם הצורה נשתנתה לזו של פעל.

ב) בצורות המחזקות אָפָא וּלְפָא, תאר הפעל קָא אבד את כחו, ואין הבדל במובן בין אֵית לאֵיכא ובין לִית וּלֵיכא. חוץ ממקום אחד שכח תאר הפעל עוד נשמר: אֵיכא תנא, היש פה תנא (חול' ק"י) || מי כאן תנא (ב"ב פ"ז).

ג) כשנושאו של אֵית הוא כנוי נפרד או הוא עומד ביחס הישר: אֵיתוּ אָנָּן (פסח' נ'); דאֵיכא אָנָּא (סוטה מ"ט); אבל כשהכנוי הוא כנוי הפעל או הוא ביחס הפעול: אֵית לכו כמה שני גבן (ד"ס לפסח' פ"ז), כמה שנים הייתם אצלנו.

ד) שמושו של אֵית בלי כנויים חוזן לא נפרץ הוא: ואֵית דמותיב מסיפא (ב"מ ט'). על הרוב המאדי אֵית קשור עם כנויי הפעול, או עומד לפני מלות היחס בִּית ולמ"ד הקשורים בכנויי הקנין: דאֵית ליה פִּירא דכוורי (תענ' כ"ד); מאן דאֵית ליה דינא (סנה' ג' א'); דלית בהו חד דגמיר (שם, ג'); כמאן דליתיה דמי, כמאן דאֵיתיה דמי (שם, י"ו). חוץ מאלו באו רק

שדרי לן רבנן לגבי דמר למיבעירחמיאמיטרא (תענ' כ"ג); ומדחסרחמנא עליה דדלות למיהוי חד משית עשר בעשירות (כרית' י').

יט) סגולה מיוחדת לארמית הבבלית היא השמוש בהמקור למימרא בראש המאמר, ואז ענינו: לומר לך, מכלל ש', פירוש, כלומר, הנאמר, או הוא בא להציע תיובתא או נגוד: למימרא דסבר רבי ד'... (ברכ' י"ג); למימרא דמעליותא היא (תענ' ג'); למימרא דאיסורא ליכא, מנהגא הוא דאיכא (ע"ו י"ב); ועיין גם נדר' ל"ה. וג"ח.; נזיר ל"ט.; ע"ו ה'; שבת ט"ו.; ועוד.

הָהָה.

תפד. א) הפעל הָהָה עוד מצוי במובן המציאות ובזה של חדוש ושנוי: מה דהוה הוה (חגיגה ט"ז); כלום יש בן שמורד באביו? אלא הוה. הכי נמי הוה (ברכ' י'); דהוה עפרא, שיהיו לעפר (שבת קנ"ב.; סנה' צ'); וליהו כולן לעמא חד (סנה' ל"ט). אבל על הרוב הוה משמש אם לקשור המאמר (תנ"ו י'), או עם הבינוני להגביל את זמנו (ת"פ י'), או עם המקור להוראת הצורך והחויב (תפ"ג י'), או עם העבר (אות ה' למטה) שמוש ותרן.

ב) ביאת הָהָה עם הבינוני על ארבעה פנים: א) הָהָה עָבַד (כרית' כ"ח); הוה סחי (יומא ט"ז); הוה מציא אמרה (כתוב' ב'—ב) בעבר בהסכמת הגוף המין והמספר להנשואי: הָהָה אתיא (תענ' כ"א); הוה צריכנא (שם, ט"ז). ג) הָהָה עם הנשואי כשהוא ברבים נסתרים: הָהָה קָיָמִי (שבת מ"ז). והָהָה עם שאר הגופים והמספרים: הוה אמינא (ב"מ ב'); הוה מסתייעא (סנה' י"ד); הוה מטלטלינן (שבת מ"ז); הוה מאיסן (שם, מ"ו); הוה ידעיתון (שם, קי"ט); וזה על הרוב—ד) ועל המעט בא הָהָה גם עם רבים נסתרים: הָהָה מהדרי (שבת מ"ז).

ו) את העתיד של הָהָה עם הבינוני מצאנו בסגנון השטרות, והוא מציין מה שראוי ומוטל כחוב לעשותו בעתיד: יהִיִן יתבן (ב"ב קל"א). ד) הָהָה עם הבינוני הפועל מציין את זמן העבר הספורי, הרגיל, או המוקדם: הוה מסרי ליה (ב"מ ה'); הוה יתבי וגרסי (שבת י'); כד הוה נקטין ליה (ע"ו י'). ולפעמים הוא מורה על אופניות הפעולה: הוה אמינא. וזה על הרוב במאמרים התנאיים הדמיוניים.

י' קָאִים עִם הַמְקוֹר מוֹבֵנוּ: מוֹכֵן וּמוֹזֵמֵן ל': לְמִיסְתְּרִינֵהוּ קִימִי (עֶרֶכ' ל"ד.).

טו' הַמְקוֹר עוֹמֵד לַפְעָמִים בַּמְקוֹם הַפְעַל הַמוֹחֵלֵט: כִּי מִלֵּט יִהְיֶשֶׁע הַכִּי לֵט (סֵנֶה' ק"ג.); הָאִי נְמִי מִרְפוּי (מ"ק ב'); דְּלֵא מִיתְנִי לִיה (נִדְר' י"ד); הֵהוּא דַּאֲתַחֲוִלִּי בִּימָמָא (בֶּרֶכ' ג' ט.); כֵּד מִפְתַּח בְּבִי (שֵׁם, שֵׁם); אִיגְלוּי לֵה הֵהוּא חֲמֵרָא מִבְּשָׁלָא (ע"ז ל'); וְכִי לְדִידְכוּ כְּנוּפִיכוּ, אֲמַנֵם הִקְהֵלְתִּי אַתְכֶם לְצֶרְכְּכֶם אַתֶּם (ב"ק ק"ג.); וְלִמְיַפְסֵל קִמִּיתָא וְלֹאֲכַשּׁוּרִי בִּתְרִיתָא, וַיִּפְסֹל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וַיִּכְשֵׁר אֶת הָאֲחֵרוֹנָה (חול' י'); דְּלֵא שְׁבִיק לִיה מִיִּטְרָא דְּמִיּוֹל מִיסְגֵד (סֵנֶה' ק"ג.); נְפוּצִי לִיה בִּאֲפִיָּה, נַעֲרָהוּ בִּפְנֵי (שֶׁבֶת קמ"ו.).

טז' בְּשִׁמּוּשׁוֹ בַּתּוֹר פֶּעַל מוֹחֵלֵט הַמְקוֹר יִכּוֹל לְבּוֹא חִלּוּפִים עִם הַפְעַל הַמוֹחֵלֵט אוֹ הַבִּינּוּנִי בַּקְשׁוֹר הַמֵּאֲמָר: אֵינְהוּ אִיקְלוּ, יִהְיֶשֶׁע כֹּהֵן גָּדוֹל אִיחֲרוּכִי מֵאֲנִיָּה (סֵנֶה' צ"ג.); יְבוּמִי חֲדָא וַאֲיִפְטוֹר אִידֶךְ (יִבְמ' י"ט.); וְאִי אִיכָא נַחֲלָה שְׁקוּלִי, וְאִי לֹא, לֹא שְׁקִיל (שֵׁם, מ'); חֲלוּפִי בֶר קִפְרָא וְעִיִּילִי זִקְנִי דְרוּם (שֵׁם, מ"ה); חֲלוּפִי... וּמַעֲיִיל (מְגִלָּה ו'); אֲלֵא מִשְׁדָּא בַּה תִּרְתִּי גִלְלִי מִלְחָא וּמִשְׁפִּיָּה (חול' קיד); כּוּוֹרָא, טוּוִיאָא בִּאֲחֻהָ, אִסּוּקִיָּה בִּאֲבוּהָ, מִיכְלִיָּה בְּבִרְיָה, אִישְׁתִּי עֲלִיָּה אֲבוּהָ (מ"ק י"א.); בִּאֲקֻרִי... וּבִאֲתַנּוּי... וְנִטְרִין לְגַבְרִיָּהּ... (בֶּרֶכ' י"ז); מֵאֵן דְּבַעֲי לְמִשְׁאֵל מִיִּדִּי מִחֲבֵרִיָּה וְלִיִּפְטֹר (ב"מ צ"ז); וְלַחְתָּמִי .. וְלִבְרוּוֹלִיָּה וְלִדְרִיָּה (שֶׁבֶת ס"ו); לֹא סִגִּיא דְּמִשְׁקִיל קִינְסָא וְאֲדִלוּקִי (שֵׁם, כ"ב), וְעוֹד.

יז' הַמְקוֹר יִכּוֹל לְקַחַת לוֹ נוֹשָׂא הָעוֹמֵד בִּיחַס הִישֵׁר: לְשִׁלּוּמֵי אֵינְהוּ מִנְתָּא בְּהִדְיָהּ (סֵנֶה' ל'); לְאִיחֻיבִי אֵינְהוּ (יִבְמ' ל"ד); לְאִזּוּקִי הִיא אַחֲרִינִי (ב"ק נ"ז); מִבְּעָא רַחְמִי וּמִיתִי מִטְרָא (ד"ס תַּעֲנִי' כ"ג); אִיתִיקוּרִי אֲנָא בּוֹיְלוּתָא דִּידֶךְ לֹא נִיחָא לִי (מְגִלָּה כ"ח); לְאִישְׁתִּיּוּרִי לֶךְ מִיִּדִּי (ב"מ ק"ו); בַּעֲי לְאִישְׁתַּמּוּרִי מִיָּא דְּבוּרִיָּה (ב"ב צ"ט); מִשּׁוּם אִיחֲלוּפִי קִרִּירָא בְּחִמִּימָא (ע"ז ל"ט); כִּי חֵס רַחֲמָנָא עֲלֵיהָ דְּכֹהֵן גָּדוֹל לְקִרְוִבִי הוּא (ב"ק ק"י); אֹרַח אֶרֶעָא לְמִישְׁבַּק אִינִישׁ גּוֹלְפָא וּמִשְׁכָּא בְּאוֹשְׁפִיָּה (מְגִלָּה כ"ו.).

יח' הַמְקוֹר יִכּוֹל לְכוּון לַפְעוֹל אַחֵר מִזֶּה שֶׁל הַפְעוֹל בְּמֵאֲמַר הָרֵאשִׁי:

ח) בתור סומך וביחס הקנין אחרי מלות היחס: לישנא דכנושי הוא (סנה' ז' א'); בר איטמויי (נויר מ"ז); בת מיהדר (סוטה מ"ג); יומא דמשלם זימניה (ב"מ ק"ב); כמשלם שערי מכדא (ב"מ נ"ט); כמשחל ביניתא מחלבא (ברכ' ח' א'); משום אמתוחי אשליהן (ב"מ ק"ז); התם עקר דעתיה ממשתיא (פסח' ק"ג).

ט) בתור תאר הפעל: דמעטינהו קרא מאיטמויי באהל (יבמ' ס"א); פטרתון יתי מלאודויי (ברכ' נ"ד); נשים במאי זכיינן באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן (שם, י"ז); גמלא אולא למבעי קרני (סנה' ק"ו); דאזיל לקדושי איתתא (ב"ב קס"ח); דמסגי לאוקורי נפשייהו (שבת ק' א').

י) בתור שם מתואר: דירכא דמיכלא יתירא—דירכא דמשתיא יתירא (קדוש' ב' א').

יא) במקום המקור יתכן לבוא גם הבינוני או העתיד במאמר יחסי: לא שבקי ליה דאותביניה לך (סנה' כ"ז); לית לי דוכתא דיתיבנא ביה (שם, צ"ו); דרגיל דובין (שבת קי"ט); דעתידא דשדיא (ב"ב ע"ד); בעי דניכפריה (ב"מ ג'); בעינא דאזיל (תמיד ל"ב); לא שבקתון לי דאשייליה לסבא (חול' פ"ו); שבקי לי דאענשיה (ברכ' ל"א); בעינא דאימא לכו מילתא (ע"ז י"ט); וכלי אות ד': אתו ליטרדו מגירסייהו (ב"ב כ"ב); בעינא אקמטינכו ואותבינכו (גטין מ"ז).

יב) אחרי אית, אָפּא, לִית, לָפּא, הִנֵּה וּאָפְעִי, להמקור הוראת הצורך, החיוב, או היכולת: דאית ליה לאשתמוטי (ע"ז ע'); מאי איכא למימר? (ברכ' י"ב); דאיכא למטעי (ערכ' ה'); איכא למיפרך (יבמ' ה'); דליכא למיגור (שם, כ'); ליכא למשמע מינה (נויר ל"ה); הוה ליה לפייס (גטין מ"ד); הוה ליה למילף (סנה' פ"ג); מיבעי ליה למימר (ברכ' ה'); איבעיא לכו למשמע (שבת ק' א').

יג) אָתִי עם המקור מובנו: עתיד ל', או עלול ל': אתי לאגרויי ביה (עירוב' כ"ו); דאתי למימשך בתרייהו (ע"ז כ"ז); אתי לולוולי בחמץ (סנה' י"ב); ולא אתי לאורועי נפשיה (גטין ג'); אתי למיגוייה (שם, שם); אתי לאיחלופי (שם, שם).

מהמשלים הבאים. ההשמטה היא נהוגה לרוב בראש המאמר, ומחויבת כששני מקורות השייכים זה לזה סדורים זה אחר זה. אז הלמ"ד בא רק לפני המקור הראשון ונשמט לפני המקור השני: איבעי ליה לעיוני ומיזל (ב"ק כ"ז); מהו לנקוטי ומיכל מיניהו? (מנח' ס"ט). אבל יש בכלל הוזה גם יוצאים: בעי לאודויי ולשבוחי (פסח' קט"ז), ועוד.

ג) משל המקור בתור נושא המאמר: איבעיא לכו למשמע (שבת ק'); ולאסתכולי מי שרי? (ע"ז ל'); שרי למיצר בה פשיטי (סנה' מ"ח); לאו אורח ארעא למעבד הכי (ע"ז ד'); לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי (ר"ה ח'); למה לי למהדר ומכתב? (שם, ד'); לאו דרכיה למטרח (ב"ב קמ"ד); אסוקי בשכר שרי (ע"ז כ"ו); הפוכי בעסקא טב מינך (יבמ' ס"ג); מיגוריהו שרי, מייציהו אסיר (מ"ק י'); בריך מתייך לשלם (סנה' י"ד).

ד) בתור פעול; לעולם אחרי הפעלים בעא, יכיל, מצא, סבר, צבי, שבק ושרא: בעינא לאינסובי (ע"ז כ"ו); האי מאן דבעי למידע להו (ברכ' ו'); יכלה למימר לה (ע"ז כ"ו); מצי לכווני דעתיה (ברכ' י"ז); מצינן למעבד (יומא י"ט); סברא למיקטליה (סנה' צ"ה); אנת צבית לחרובי ביתא (תענ' כ"ט); ולא הות שבקא ליה למיפק לבי מדרשא (ב"מ פ"ד); לא שבקתיה גלווי רישיה (שבת קנ"ו); שרי להו רבא מיצד מיזל איתויי ומימלח (מ"ק י"א). על דבר שמושו בתור פעול פנימי עיין סימן תקי"ג.

ה) בתור נושא המאמר: אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא (נדר' ל"ג); זיהום אוקומי אילנא, ושרי; גיוום אברויי אילנא, ואסור (ע"ז נ').

ו) כשהמקור משמש בתור נושא המאמר, אז הנשוא יכול להשמט: דוקא מחלף והדר יבומי (קדוש' נ"ב).

ז) בתור מגביל לשם עצם ולשם תאר: זילא בי מילתא למיזל לבי דינא (שבוע' ל'); שהות למיורקיה (מעילה ו'); אדעתא למידר (קדוש' נ'); אדעתא לסבוייה (ב"ב צ"ח); דאלימי לאפקועי ממנוא (גטין ל"ו); סמוך למסרחיה (מ"ק י"א); תדירי למילש בהו חמיר (פסח' ל'); ובסמיכות: תרי קשקושי הוו: חד אברויי אילנא וחד סתומי פילי (סוטה מ'; מ"ק ג'); עולא במיסקיה לארעא דישראל (נדר' כ"ב).

ה ע ר ה: א) פעם אחת נמצא הבינוני הפועל משמש חליפות עם העתיד: תַּחְסֵר וּמַקְטֵלָא (סנה' נ"ה.). גם עם העבר: דָּקָא דָּלוּ וְעִכְרִי (שבת ק"ח.).
 ב) על המעט למ"ד הנושא וכנויו נשמטים: אִי אִיכָא מָאן דְּשִׁמִיעַ עָלֵי מִלְתָּא נִימָא (ברכ' ה'.); דְּכָל מָאן דְּכָסִיפָא מִלְתָּא (שם, נ"ח:).

שְׁמוּשׁ הַבִּינוּנִי בְּתוֹר שֵׁם

תפב. א) לא נשים לב בזה לבינונים ששמושם הוא כשם גמור; ד"מ רָעִיָא, רועה; אָסִיָא, רופא; שְׂבָקָא, שְׂכָבָא, מת; רַחֲמָא, אוהב; גְּלוּתָא, גולים, וכדומה.

ב) הבינוניים, הפועל והפעול, בבנין הקל וגם בבנינים הנגזרים, נמצאו עוד בסמיכות: גְּלִי רְנָא (סנה' ל"א.); עֲבִיד בִּישׁ (שם, ו'.); שְׁלִיפִי סִיפָא (גטין נ"ו.); קְטִילִי קֶדֶר, נפיתי כפן (שבת ל"ג.); חֲרִיךְ שְׂקִי (ברכ' מ"ו.); מְצִלִי דִּינָא (סנה' ק"ט.); יתבי מתא (סנה' קי"ב.); דְּחַל חֲטָאִין (שבת ל"א.); מַפְסִיד עֲסָקִי (ב"מ ק"ה.), ועוד.

ג) עם כנויי הקנין אינם מצויים עוד. אבל עם כנויי הפועל עוד באים הם על המעט: דְּמִשְׁיִלְיָה (הור' ד'.); וְעִיִין גַּם סִימָן תכ"ח.

ד) בתור תאר מגביל שמושם על המעט מן המעט: אָרִיָא אָרְבָּא (ב"ב קס"ח.); שתא מעברתא (סנה' י"ב.); חֲמֵרָא מִבְּשִׁלָּא (ע"ז ל'). במקום הבינוני הלשון משמש יותר ויותר בשם הפועל ממשקל פְּעוּלָא או ממשקל פְּעֻלָּנָא.

הַמְּקוֹר.

תפג. א) המקור בעל שני פנים הוא, שם ופעל; ועל כן יכול לשמש שמוש שניהם. בתור שם הוא בסמיכות ובכנויי הגוף ועם מלות היחס, כשם גמור. ובתור פעל הוא יכול לקחת כנויי הפועל ולהעביר את פעולתו אל פעול, וגם לשמש בתור פעל מוחלט. בתור שם המקור יכול לבוא גם במספר רבים: כולוהו אַעְרוּמִי אֲסִירִי (שבת קי"ט.); תְּרִי קֶשְׁקוּשִׁי הוּו (סוטה מ'.); קְרוּבִי בִישׁוּלָא מִלְתָּא הִיא (ע"ז ל"ח.).

ב) על הרוב נכנסת עליו מלת היחס למ"ד להוראת התכלית, המטרה, או הכונה. חוץ משמושו בתור נשוא או בתור סומך. בשמושים כאלה אין מבוא ללמ"ד. אות היחס למ"ד יכולה לבוא או להשמט, כמו שנראה

הבינוני הפעול.

תפא. א הבינוני הפעול מציין פעולה שכבר נגמרה והוא עומד במקום העבר כמו שהבינוני הפועל עומד במקום העתיד: משום דלא כפין הוא, מפני שלא היה רעב (סנה' ל"ט); קים לי בנפשאי, ידעתי נאמנה (סנה' כ"ה); אגב דבעית, מפני שהתירא (שם, מ"ג); עביד, נעשה (גטין י"ט); גברא דרחיצנא עליה (סנה' ז').

הערה: א לפעמים לבינוני הפועל כח העבר שלא נגמרה פעולתו ואפילו כח ההווה: מילתא דלא שכיחא, דבר שאינו מצוי (גטין ה'); אגב דשכיחין גביכון (ע"ז ד'); ותקילא לי כי כוליה תלמודאי (ברכ' כ"ד); כל מילי דכדי לא דכירי אינשי (סנה' כ"ט), ועוד.

ב על דבר שמושו של הבינוני הפעול בבטוים סתמיים עיין סימן תע"ז ותע"ז.

ג על המעט נמצא גם מלת קא עם הבינוני הפעול: קפסיל (סנה' כ"ג).

ב בתוספת הנה יש לבינוני הפעול כחו של עבר מוקדם: הוה שכיח קמיה ד' (ברכ' י'); אשכחיה דהוה עציב (גטין ל"ז); הוית צריכנא (תענ' ט"ו); הו טרידי (שבת קנ"ז); אשכחיה דהוה קטיל (ע"ז י"ז); דהו נהיגי (גטין נ"ז); אי הוית חוית, אם היית ראוי (ב"מ ק"ז); מינח הוה ניחא ליה (סנה' י"ז); לא הוה מיברריך (שם, ל"ט); הו צריכי (שם, ל"ז).

ג רב שמושו של הבינוני הפעול עם למ"ד הפועל: סבירא לן, אנו סוברים (סנה' פ"ח); מתניתא שמיע ליה, שמע את המשנה (תענ' ב'); ולא מינסיב לי, ואיני רוצה להנשא (מגלה י"ג); מספקא ליה (ברכ' ג'); לדידי מפרשא לי (שם, כ"ב); דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינא אמניכו ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכישא דאסיר גינאה (שבת פ"ב); דלא חוית לי, כי לא ראיתי (ב"ב ח'); לדידי חוי לי, אני ראיתי (גטין ד'); ובשמושו זה הבינוני הפעול מתקיים ביחיד גם עם נשוא ברבים. אבל פעם אחת מצאנו: לדידן חויין (חול' קל"ט).

ד יש שהבינוני הפעול מבנין הקל משמש במובן הפועל: דהות לבישא כרבלתא (ברכ' כ'); דדריכא ליה חמרא אגבא דכרעיה (שבת קי"ט); גמירנא, סבירנא, נקיטנא רשותא (סנה' ט"ו); לא דכירי אינשי (שם, כ"ט); גמרא גמירי לה (שם, כ"ב); דטעיני משכי דהוגי (סנה' נ"ב); מידע ידיעי דשתא מעברתא... (שם, י"ב); דעבידי דאתו (ב"מ ל"ג), ועוד.

ל"ז); קדים סלוק ענני (תענ' כ"ג); שליף מסאני ואתא מטרא (סנה' ק"ו);
אול יתיב (הוריות י"ג).

י) ומשמש להורות על פעולה נהוגה וחוזרת בעבר כמו בהוה: מיחטף
לא חטיפנא (חול' קל"ג); כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי (שבת כ"ג);
ר'... תקיף עבדי דאנשי דמסיק בהו זווי (ב"מ ס"ד); אביי ורבא מעיילי
כי מסיימי אפנתא (תענ' י"ב); כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה הכי (יבמ'
ס"ג). וגם מורה לפעמים על עבר מוקדם: כי קאתי שדא גירא (גטין נ"ו).
הערה: על דבר שמושו של הבינוני בתור צווי עיין סימן תמ"ט. י"ג. ועל דבר שמושו בתור
נשואי עיין סימן תקל"ט.

י') להדגיש את זמן ההוה ואת מצב הנושא בעת הפעולה מוסיפים על
הבינוני את המלה קא ולתת כח ההתמדה והחזרה לזמן העבר מוסיפים
לו את הפעל הנה. לפעמים באים הנה וקא כאחד: קא מפסדן (תענ' כ"ה);
דקא מרחשן (שם, כ"ב); אלהייכו מה קעביד (סנה' ל"ט); לא הוה סליק
דינא מידי (שם, ל'); יומא חד הוה יתבא דביתו וקא חייפא רישה (שם,
צ"ז); כי הוה קא ניחא נפשה (גטין נ"ו); והו קא טחני קשייתא (שם, צ"ו).
י') המלה קא לעולם עומדת לפני הבינוני, וכן הנה על הרוב המאדי.
אבל תן לבך אל הדוגמא הזאת: ידענא בהאי שטרא דפריע הוה (סנה'
ל"א), במקום דהוה פריע. וכן הנה עומד תמיד לפני הבינוני בלי מצוע
אלא על ידי קא. אבל נמצא פעם אחת שגם המלה נמי תוכל לעשות
חציצה: הוה נמי משתדפא (ב"מ ק"ו). ולזה: שמע אביי דקא הוה אתי
(קדוש' כ"ט).

ט) במאמר המורכב או במאמרים תכופים יש שמלות קא והפעל הנה
עומדים רק לפני בינוני אחד ונשמטים מאצל האחרים; כי האחד מוציא
את השאר מידי חובתם: דיתבי רבי וקדריש (סנה' י"א); קא פסיק ותני
(גטין י'); הו יתיב וגרסי (שבת י'); כל יומא הוה משמש לרבי מאכיל
ליה משקי ליה (ע"ז י'). יתיב רבי וקא מצטער (ב"ב ח'); ההוא טייעא
דהוה שקיל עפרא ומורח לה ואמר... (ב"ב ע"ג).

ט') מובן מאליו שהבינוני המשמש בתור פעל הוא לעולם במצב
הכריתה. אבל פעם אחת מצאנוהו גם במצב ההודעה: וכי הוה כרְיָא,
וכשאכל את סעודת הבוקר (גטין נ"ו).

(ו) הבינוני מציין פעולה שהיא עתידה בעבר: דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי (סנה' ז"ו). וקרוב לזה הוא שמושו בהוראת השאיפה אל הפעולה: כי ניתא נפשיה, כשהיה קרוב למות (סנה' כ"ו); ריש מתיבתא דמליך במתא מחסיא, ראש הישיבה העומד למלוך במתא מחסיא (ב"ב י"ב); כי הוה קא ניתא נפשה (גטין נ"ו); ואתיהו לריש טורזינא קא קטלי ליה (ברכ' נ"ו), והביאוהו... מוכנים להרגו.

(ח) הבינוני משמש במאמרים תלויים להורות על מצב ידוע בעבר: חזייה לבר בי רב דמשי ידיה וכפר בגלימא דחבריה (ב"מ כ"ד); אשכחיה... דקאי אבבא (ב"ב כ"ח); אול אשכחיה דיתב עד צואריה בוורדא (ע"ז ס"ה).

(ט) וכן הוא מורה על פעולה צדדית שנעשית בזמן אחד עם הפעולה הראשית: עד דיתבי אתא ההוא פרסתקא דמלכא, בעוד שהם יושבים בא פקיד המלך (ע"ז ס"ה); בהדי דשדיא אמתיה מיא מטא זרויפי דמיא ארישא (יומא פ"ו); אדאזיל נח נפשיה דלוי (שבת קל"ט).

(י) ומשמש במובן העבר אחרי בתר ד' ומקמי ד': בתר דעבדין מתמלכין, אחרי עשותם הם נמלכים (ב"ב ד'); מקמי דנחית לבבל, קודם רדתו לבבל (ברכ' מ"ה); מקמי דפתח (שבת ל').

(יא) הבינוני משמש גם לזמן העבר הפשוט והספורי: אי הכי אמריתו בה טובא אמריתו בה... מטיבותיה דמר אמרינן טובא (סנה' מ"א); ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא דגלי מילתא (שם, ל"א); אנן דמהלינן לא מצינן מיהוי כוותיכו (שם, ל"ט); הב ליה אגרא דשקיל לך דמא (שם, ק"ט); אף אנא לא עייל, רבי אבין הוא דעייל (קדוש' מ"ד); הנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי הדדי (גטין י"ד); עביד הכי (שם נ"ו); קבציתו ליה בגמרא? (ערוב' ל"ב). אבל על הרוב בא הבינוני חליפות עם העבר הספורי: אתא... סליק ובחיש (שבת ל'); אתא ויתיב קמיה (ב"ב ד'); אודיק... חזי חיותא תליא (חול' צ"ה); אנא עבדי... איתניא... שדינא ומגדלנא... ציידנא ומאכילנא, אריכנא... סליקנא... כתיבנא... מתנינא... (כתוב' ק"ג); משתבח להו... שבקו... (ע"ז ג'); אכיל עכברי טובא וקביל ומית (ב"מ צ"ז); אויל אמרו ליה לרבא (שבת קט"ז); קאימנא... ושהן (שבת

השמית לא אבדה מכל וכל. וכן, אף על פי שהוא מורה על העתה, בכל זאת לא זמן הוה אמתי הוא; כי כאמור נוכל לשמש במקומו בשם התארא.

ב) הבינוני משמש להורות על פעולה פשוטה או מתמדת בהוה: כמה מרחקין מעפרא? (ב"ב ע"ג); שטרך בידי מאי בעי? (שם, ז'); כדו תהית? עתה הנך מתחרט? (נדר' כ"א); מלכא בעינא למיהוי (סנה' ק"א); ידענא אלהייכו מאי קעביד (שם, ל"ט). ובנווד אלומן עבר: כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא מימלכנא וחפרנא (ב"ב ט"ז). ומזה שמושו במאמרים כלליים שאמתתם עומדת בכל עת: לא שביק התירא ואכיל איסורא (חול' ד'); מותבין ההוא דגריס ולא דייק (ב"ב כ"א).

ג) ומשמש במקום העתיד: אימא לי מאי חזינא בחלמא? ... חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא, אמור לי: מה אראה בחלומי? ... תראה שיקחו אותך הפרסיים לשחזור ותפסו בך ורעו בך שקצים במטה זהב (ברכ' נ"ו); נכיס אבא לפום ברא, ישחוט את האב בפני הבן (סנה' כ"ה); סריקנא לכו לבשרייכו במסרקא דפרולא (שם, צ"ו); אנא מפייסנא ליה (שם, שם).

ד) וכן משמש הבינוני במאמרים התנאיים, גם בתנאי וגם בתשובתו: אי לדידי צייתתון אתון נמי לא שלמיתון (>משלמיתון) (סנה' ל'); אי קאימנא בעיטנא בך (שם, צ"א); אי לא שתי... מית (ע"ז י"ב).

ה) הבינוני עומד במקום העתיד אפילו במאמרים תלויים: וכי שלמי, וכשיכלו (ע"ז י"ח); כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך (חול' ז'); דכי גדלי יתמי (ב"ב ז'); עד דמפקד אביתיה (ע"ז י"ב); עד דבני בי כנישתא אחריתי (ב"ב ג'); עד דמתקין ליה שפיכי (שם, שם); בעידנא דאתינא (ע"ז י'); דילמא מייתי ראיא ומרעי ליה לשטרא (ב"ב ז'); ניחוש דילמא מייתי ומערב ביה (ע"ז ל"ט); דעתידה דמגיירא ונסיב לה (שם, כ'); אשתבע לי דלא מגלית (ע"ז כ"ח).

ו) הבינוני לפעמים בא חליפות עם העתיד להשיא את הסגנון שנוי פנים: וליתני... ואנא ידענא (ב"ב ב'); דאענשיה ובעינא רחמי (ברכ' ל"א); ולימלי עיניה מיניה וחזי להו (שם, ו'); ולכרכיה... ועייף (שבת קל"ד); ליתי... וצייר... וליכרוך וטמיש, ולקליה... ובדר... (ע"ז כ"ח).

דתורכו חיי (ברכ' ח'); כי היכי דלא לתרגלי למנדר (נדר' ס"ו); כי היכי דלא ליתוק (ברכ' ו').

ד) העתיד בא להורות על תוצאה ותולדה מפעולה קודמת: ביחוד מצווי ואזהרה ומאוי: לא תרתח ולא תחטי, לא תרויולא תחטי, אל תכעוס שלא תחטא, אל תשתה לשכרה שלא תחטא, כל מילי זבין ותחרט, מכור כל דבר שתחפוץ וסופך להתחרט (פסח' קי"ב); שלח מדך ואנא אלבשיה (ברכ' כ"ח); אגמירו לבנייכו תורה ונגרסו בהו (שם, מ"א); מאן יהיב לן נגרי דפרולא ונשמעינך (ברכ' מ"א); מאן דבעי למשאל מידי מחבריה וליפטר (ב"מ צ"ז); שקול... ונשתרי לך (ע"ז מ"ט).

ה) ומשמש לזמן ההווה: דלא לישוי אינש (ב"ב נ"א); מי יימר? (גטין נ"ו); ניזיל בה נרגא (סנה' ל"ט); מאי טעמא לא תימא מהא? (ב"ב ו'); ומנא תימרא דשאני... (ע"ז כ"ג).

ו) ואחרי מקמי ד', טרם, לזמן העבר: מקמי דליסהדו סהדי (גטין כ"ו); מקמי דליפוש (ע"ז ב'); מקמי דניתו (גטין י"ז); מקמי דליסמכוהו (תענ' ג').

ז) ולעבר מוקדם אחרי פי ולקתר: דכי אייתי לי זוזי (ב"מ כ'); לכי תיכול עלה כורא דמלחא (שבת ד'); לבתר דנימא ליה (קדוש' ס"א); לבתר דליסמכוהו (תענ' ג').

הבינוני.

הבינוני הפועל.

תפ. א) את טבע הבינוני בארמית היטיב לתאר החכם נילדיקי בספרו דקדוק הסורית, ואביא את דבריו: „הבינוני הפועל המשמש בתור נשוא המאמר מציין, בבחינת היותו שם, מצב ידוע, בלי להורות על זמן ידוע. מצב כזה מצויר בשכלנו על הרוב בתור זמן הווה. ובתכונתו זאת הבינוני איננו שונה מכל תאר נשואי זולתו. כי אין הבדל בין קטלנא לצדיקא אָנא. אבל חבורו החזק עם הפעל המוחלט משפיע עליו תכונה פעלית ביותר, הנראה גם מזה שהבינוני לנסתר איננו צריך לכנוי כל עקר; הוא עומד על הרוב במקום העתיד, וכמעט שהיה לזמן פעל גמור, אף על פשתכונתו

יומא שבקוך ושוייך פרוונקא (סוכה מ"ח). אודות השמוש במובן העתיד במאמרי הצווי והאזוי עיין תמ"ט י"ד, תנ"ב. ד.

א) לציין פעולה צדדית, ר"ל האפשרית, או הראויה, או שתוכל להיות: שב שני הוה כפנא ואבבא אומנא לא חליף (סנה' כ"ו); ולרביא ליה גדיא (ברכ' ס"א); ניחא ליה לאיניש לאוגר אגורי (ב"מ צ"ב). בשתי הדוגמאות האחרונות בתוספת ל'.

ב) לפעמים נוסף על העבר קא או הנה (עיין תפ"ד. ה. וי).

העתיד.

תעט. א) העתיד משמש בתור עתיד פשוט רק על המעט: אייתי לי גדי ואחוי לך (חול' מ"ה); דכי אייתי לי וזוי אתן ליה (ב"מ כ"ו); אנא איחות לארעא ואעביד ואיכול בגויה (שם, ט"ו); איזיל אובון (שם, ק"ח); אנא אוגר לך דוכתא (ב"ב ז'); כי חלפי ישראל הכא נקטליון (ברכ' נ"ד).

ב) על הרוב העתיד משמש במובן צדדי להורות על מה שאפשר, ראוי, או יכול להיות, או שאין להתקומם נגד הפעולה, או שהמדבר מביט על הפעולה בשוין נפש גמור: מה דניחא קמיה דקב"ה לעביד (ברכ' י'); ליגרוס איניש ואע"ג דמשכח (ע"ו י"ט); ליתי ולודעיה למר (ברכ' ז'); תרי גברי רברבי כוותייכו ליטעו בדרב ושמואל! (חול' ק"ז); לישקול רשותא מבי ריש גלותא (סנה' ה'); ליחוש דלמא אתי לטלטלי בכולה (ערוב' מ"ב); בר בי רב ליכול חמימא (גטין ס"א); לימחייה. ואי מאית, לימות (סנה' י'); לישתמש איניש יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר (ברכ' כ"ח). ומהשער הזה הוא שמוש העתיד לאזוי ובקשה, לעצה, לזרוז, להרשאה, לאסור ואזהרה (עיין ת"נ. ב). וכן במאמר התנאי: אי תקדמיה יונך ליון (סנה' כ"ה).

ג) וכן במאמרים היחסיים: לא שבקי לי דאותביניה לך (סנה' כ"ז); דלא הוה גבייהו דליסמכיה (שם, י"ד); בעינא דאיזל (תמיד ל"ב); וניחא ליה דתזיל (ע"ז י"ד); טרוקו גלי... דלא ליתו ולצערו לרבנן (ברכ' כ"ז); ולרוב אחרי כי היכי ד': כי היכי דליקומו הייא (שבת קי"ט); כי היכי

כי מטו להתם סליקו לאיגרא (שם, כ"ו); אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמילתא ובטלה אפ"ה אוקמה בורעיה (ברכ' ז').

ה) לציין פעולה שעברה בעתיד: אדהכי והכי סתרית ובניית ליה, בין כך וכך תסתררה ותבנהו (ב"ב ד'); סבר כי מטא ההיא שעתא אלטיה (ברכ' ו'); ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא (שבת קל"ד); ליתרחו עד דנפל ביה דמיה (שם, שם).

ו) לציין פעולה שעברה ועדיין מתמידה בהוה: כפרה בכדי לא אשכחן (סנה' ד'); ככיך ושיניך כמה הוה? (שם, ל"ט); מאי טעמא אהניא בכ פורתא נורא? (שם, צ"ג); מאי טעמא לא רכבתא אסוסיא? (ע"ז ד'); אטו בקבא דקירא אידבקנא בכו? (סנה' כ"ז); ולא אמרן אלא... (ברכ' ח'); היינו דאהני להו (שם, ח'); ואהני עומקא ורומא (ב"ב ס"ג); נהור נהוריק כשרנא (שבת קט"ז); ארעא מכבלא דלא עבד פירי (שם, נ"ד).
ז) לציין פעולה העומדת וקיימת בכל זמן: פירא גופיה זית איקרי (ברכ' ל"ה); שטרא איקרי נכסי, עבדא איקרי נכסי (ב"ב ק"ג); לא שנא, מאי שנא. ומוזה שמשו במשלים שאמתתם עומדת בכל עת: דשרגא בטיהרא מאי אהני? (חול' ס'); טוביה דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה (סנה' ז'); פת דינא בטל דינא (שם, צ"ה); אוקדן יבישי לרטיבא (שם, צ"ג); נפל פיתא בבירא ולא אשתכח (ברכ' נ"ו); אדלי יומא אידלי קצירא (ב"ב ט"ז); איערב שמשא ואידכי יומא (ברכ' ב').

ח) לציין פעולה שאך רק נגמרה בעת הדבור והולכת ומתמדת בהוה: איתבר חצביה דר' נחמן (ברכ' כ"ב); שעבדנא לך לדידך ולכל דאתי מחמתך (גטין י"ג); קבילנא עלי דיהיבנא ליה (ברכ' ה').

ט) פעולה החוזרת ונעשית בעבר: מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא? (ברכ'); מימר אַמְרִי, הייתי אומר (חול' קל"ג).

י) פעולה עתידה: בריך גבא הוה (שבת קנ"ו); כל דאמינא לכו עבדתו? (סנה' צ"ו); מאי דמפקדת איבעי לך למעבד (ברכ' י'); פסיד עסקך ולא אהני לך למיכל (ברכ' נ"ו); ערוקין, נברח (ב"ב ח'); ימטי זמניהון דאינסבן (כתוב' נ"ג); כי היכי דאיתותב דעתיה (שבת נ"ב); חד

הערה: המלה אפשר שאולה מהעברית. על דבר הבטויים אי אפשר, אי אפשר, עיין מאמרי: לשון הנגב (בקובץ 'רשומות' כרך ו').

הַנְשׁוּא בַּמֶּאֱמָר הַפְּעִלִי.

הַזְמָנִים וְהַדְרָכִים.

הַעֲבָר.

תע. א) הזמן העבר משמש — א) לספור דברים שהיו, בתור זמן הסטורי: ספרא, שבק אבזה זוי, שקלינהו, עבד בהו עסקא. אתו אחי, תבעוהו בדינא קמיה דרבא. אמר להו... (ב'ב קמ"ד); כפתיה, קמטיה, אותביה ושדייה תותי בי בדיא (סנה' צ"ה); ר' יוחנן חלש. על לגביה ר' חנינא. אמר ליה... (ברכ' ה'); אול, אשכחינהו. אתו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי, והוו קא טחני קשייתא (סנה' צ"ו); נפק, דקואשכח תלת (ברכ' י"ט).

ב) לציין פעולה שנגמרה בזמן שעבר, עבר מוחלט: איבעיא להו (סנה' ה'); חלמא טבא חזאי (ברכ' נ"ה); כי אתרצאי לך, באורא; בתשמישתא לא איתרצאי לך (ב'ב ב'); את הלכה אתנייך (יבמ' מ'); והא אנא סמכי ואיתוקי (ברכ' ט'); לאו אוהרתך דלא תבדחך? (נדר' נ"א); כהאי גונא שרא רב (סנה' ה'); מאי טעמא לא איענוש? (שם, מ"ג); דלא הוה גבייהו דליסמכיה (שם, י"ד).

ג) במאמר צדדי לציין פעולה שנעשית בעת אחת עם הפעולה של המאמר הראשי: משום דקבעי למיתנא... תנא נמי... (סנה' ג'); איידי דתנא רישא תנא נמי סיפא (ערוב' ע'); עד דאתי ואויל לבי רב שכיבה (ברכ' י"ח); בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממויזא (יבמ' ס"ט).

ד) בתור עבר מוקדם: כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה (ברכ' י"ח); כי מטא למשרי אמר ליה (שם, מ"ו); מדקטל להו לרבנן לא הוה ליה איניש לברוכי להו (שם, מ"ח); ושמעה דאודי ופירש ולא אכל (ע"ז ח'); אול ההוא דמטייה תרביצא (ב'ב ג'); בתר דבעיא הדר פשטה (סנה' י'); כגון דאיכניף... ואיבדור (סנה' ח). עד דלא אתא... מאן אמרה? (שם, כ"ב);

הנושא הכללי והסתמי.

תעז. א) גם אצל הנושא הכללי אנו מוצאים עוד את השמוש במאמרים שלמים: דאחילו ליה מן שמיא (ברכ' י"ב); ליגורו עליך מן שמיא (שם, נ"ה); דרכו ביה מן שמיא (סנה' צ"ו). אבל על הרוב המאמר מחוסר הנושא והלשון משמשת:

א) בפעלי הנסתרים: דלא מחוו ליה לאיניש... (ברכ' נ"ה); לא לוקמה ליה בני (שבת ק"ח); אקריוהו לרב כהנא בחלמיה (סנה' פ"ב).

ב) בבינוני הפועל או הפעול ברבים נסתרים: דמיהב יהבי, מישקל לא שקלי (תענ' כ"ה); גמרא גמירי לה (סנה' כ"ב); מידע ידיעי (שם, י"ב).

ג) על ידי הבינוניים למדברים בעדם: ומי מקבלינן מינייהו? (ע"ז ג'); מקשינן פשרה לדין (סנה' ו'); תרתי הוא דלא עבדינן (ערוב' ס"ז); בתר... אולינן, או בתר... אולינן? (ברכ' ו'). ולפעמים על ידי הנוכח: משכחת לה (פסח' ז').

ד) עלידי העבר למדברים בעדם: לא אמרן אלא... (ברכ' ו'); אשכחן (נדר' ע"ט).

ה) הנושא הכללי לפעמים מובע על ידי אינש, מילתא, וכדומה (עין סימן תע"ב).

ו) במאמרים שהנושא הסתמי מובע בשפות הלועזות על ידי it, es, הארמית משמשת על הרוב בפעל הנסתר עם מלת היחס אחרי הפעל. כשהפעל הוא בעבר, אז הוא על הרוב בוכר; כשהפעל הוא בבינוני אז הוא לפעמים בוכר ולפעמים בנקבה, והאחרונה גוברת. אבל כשהפעל בעתיד, אז הוא לעולם בנקבה; כמו: אהני, איתמר, וכדומה; ביש ליה (ב"מ ע"ה); ניחא ליה (פסח' ד'); דכתיב. סְנִי ליה ברובא (מגלה ט"ו); לא איכפת ליה (>אָכְפֶת) ע"ז נ"ג; למאי נפקא מינה (ברכ' ג'); תסגי בתרי (סנה' ו'); תיפוק ליה ב' (ברכ' ג'); תיתי לי (מגלה כ"ח).

ז) וכן משמש במאמרים סתמיים תאר הפעל אפשר, לא אפשר: מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי (שבת ק"מ); אפשר דמרצי קודשא בריך הוא (תענ' כ"ג); לא אפשר ליה (שבת קכ"ט).

הנושא במאמר הפעלי.

תעה. א) הנושא במאמר הפעלי יוכל להיות מכל המינים שנמנו במאמר השמי (תצ"ה), חוץ מתואר הפעל.

ב) כשנושא המאמר הוא כנוי הגוף הנפרד, או הוא הונח להדגשה או לנגוד: ניקום אנא לגבי מר (תענ' כ"א); אנת צבית לחרובי ביתא (שם, כ"ט); תא אנת נמי להכא (סנה' י"ט); אף אנא להכי עיילי (תענ' כ"ה); ואינהו דמחשכי ומקדמי (ברכ' ב'); אנא חדא דשקלי (סנה' ק"ט); ואילו אנא קא מודענא לך (שם, ק"ו); לימא לן את (ע"ד'); אתון מהכא מתניתו ואנן מהכא מתנינן לה (סנה' ס"ט); קם איהו בחדא זזיתא ואיהי בחדא זזיתא (תענ' כ"ג); ואנא איכול קרירא (גטין ס"א); את ממילא נמי חזית לי (ב"ב ו'); הוא אמר חדא ואנא אמר חדא (נדה מ"ח).

הפעלה שלא נזכר פועלה.

תעז. א) כשמציינים את חזיונות הטבע יש שנמצא עוד השמוש במאמרים שלמים: חמים עלמא, חם הוא; קריר עלמא, קר הוא (שבת קמ"ז); צפרא נהר, הבוקר אור (פסח' ב'); פסק מיטרא (תענ' כ"ד); טהר טיהרא, עת הצהרים היא (יומא ט"ו); גנח גוהא, הארץ רועדת (ברכ' נ"ט). בריק ברקא ומנהמי ענני ואתי מיטרא (ברכ' נ"ט); לדידן חביל לן עלמא, לדידהו לא חביל להו עלמא, אצלנו חם הוא ואצלם איננו חם (ר"ה כ'). ויש שהנושא לא נזכר: איחשך (סנה' צ"ו); חשכה לי (ב"מ מ"ט); ננה להו (תענ' כ"ד).

ב) וכן בהרשמות הגוף והנפש על הרוב השמוש במאמרים שלמים: קיל לי עלמא (סנה' מ"ו); דחיק ליה עלמא (ב"ב קס"ו); תקיף ליה עלמא (קדוש' כ"ב); רויח ליה עלמא (ב"ב קס"ו); דחיקא ליה מילתא (שם, קע"ד); טריחא לי מילתא (ברכ' ל'); הוה קא חלש דעתיה (ב"ב ו'); כי היכי דאיתותב דעתיה (שבת נ"ב); חדי ליבאי (סוכה כ"ה); טב ליביה בחמרא (מגלה י"ב); חדאי נפשאי (פסח' ס"ח); כאיב ליה כאיבא (ב"ב מ"ו); הוה כאיב ליה מידי (שם, פ"ה). אבל על המעט בטוים כאלה באים בלי נושא: הא כאיב ליה טובא (תענ' כ"א).

בפומא לא ידעת, דאיכא ברקיעא ידעת? (סנה' ל"ט); דחיי טפי או דחיינא? (תענ' כ"ד); דאית ליה חד תורא מרעי חד יומא, דלית ליה לירעי תרי יומי (סנה' ק"ט).

ב) אבל על הרוב מקדים לכנוי הצרוף כנוי השאלה, או כנוי הרמז, או כנוי סתמי, בתור שם מצטרף; ביחוד כשהוא מתיחס אל דברים בלתי בעלי חיים: מאן דמצערן (שבת ק"ח); מאן דשמיע עלי מילתא (ברכ' ה' א'; ומה דניחא (שם, י'); מאי דהוה (פסח' ק"ח); ההוא דיתיב גביה (סנה' ק"ט); מידי דהוה (נדה ג'); מידי דלא חוי ליה (ביצה י'); להא דתנו רבנן (חגיגה ב'); כל דהוה בידיה (תענ' כ"ד); כל דאמינא לך (סנה' ק"א); מילתא דשויא לתרווייהו (שם, ל"ט); מילתא דבדידה נמי לא הוה (שם, צ"ג).

ג) לפעמים עומד „כל" גם לפני הכנוי המצטרף: כל מאן דאתי ואמר (ב"ב ג' א'; כל מה דהוה בידיה (נדר' כ"ה); כל מידי ד' (שבת י"ט).
 ד) לפעמים משמשים לצורך ההודעה הכללית גם בכנויי הרמז לפני המצטרף: האי מאן דבעי למידע להו (ברכ' ו'); האי מאן דכפתיה לחבריה (סנה' ע"ז); האי מאן דחוי (ב"מ כ"ו).
 ה) מלת הצירוף לפעמים נשמטת: מאן קצייה, מי שקצץ אותו (ב"מ ק"ח).
 וכל ריחיה חלא, וכל שריחו חומץ (ב"ב צ"ו); אצית מה שמעת (סנה' ק"י).

המאמר הפעלי.

תעד. « המאמר הפעלי מתאר את הנושא בתור פועל פעולה מה, ואלו המאמר השמי מציינ רק תואר ידוע שיש לנושא.
 ב) בחזיונות הטבע הלשון לפעמים מתאר את החזיון כאלו היה זה פעולתו של הנושא: מחשכי ומקדמי, משכימים ומעריבים (ברכ' ב' א'; דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי (ב"מ פ"ג); נגהנא, באתי בערב, אחרתי לבוא (תענ' כ"ד); אחריו ועולו, מהרו להכנס (סנה' ע').
 ג) מושגים המובעים בלשונות אחרות על ידי תאר הפעל מתבטאים לפעמים בארמית על ידי פעל: הדור שלחו, שלחו עוד (חול' ע"ו); אתו ליטרדו מגירסייהו, עלולים להטרידם מלמודם (ב"ב כ"ב).

הכי והכי (תענ' כ"ב). הכי והכי הוה מעשה (קדוש' פ"א). אופן אחר הוא: שקל מאי דשקל, לקח מה שלקח (סנה' ק"ו).

ג) על ידי פִּלְן, פִּלְגִּיא, פִּלּוּנִי, פִּלְגִּיתָא, פִּלּוּנִיתָא || פִּלְגִּיתָא, פִּלְגִּיתָא (ד"ס ברכ' י"ח; תענ' כ"ה): בדוכתא פלניא (ב"ב צ"ג); פלניא גולנא הוא (ב"ב ל"א). בדרך פלן (ברכ' י"ח); בהדי פלניתא דאתיא למחר (ברכות י"ח). וברבוי מביעים זה על ידי כֵּן וְכֵן: כן וכן רבנן הוו התם, כן וכן ספדני הוו התם (יבמ' קכ"א).

ה) הערה: בספרות המאוחרת: בדוכתא פלן (שאלחות נ"א); בווי פלן (שם, ל"ו). ד) על ידי חַד, אחד: חַד אשתעי מילתא בתריה דמר שמואל (ברכ' י"ט). חַד עביד בשוגג ואשכח ארנקא דדהבא (ברכ' נ"ג).

ה) על ידי כנויי הרמוז: הוה הני צפרי מליחי בהדן (ב"ב ע"ד). ההוא דנחית קמיה דרבה (ברכ' ל"ג); אקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיה (סנה' צ"ו); ועיין סימן תצ"ה.

ו) על ידי מלת היחס מֵן עם כנויים: מֵנִיהוּ סָנוּ לִי וּמֵנִיהוּ רָחֵמוּ לִי, קצתם שונאים אותי וקצתם אוהבים אותי (כתוב' ק"ה); מדידכו אסהידו עלן (סנה' ל"ט), קצת מכם העידו עלינו.

ז) על ידי השמות אָנֶשׁ וּמִלְתָּא: לֹא אָנֶשׁ, אִין אִישׁ (תענ' כ"ב); לֹא עביד איניש דינא לנפשיה (ב"ב צ"ט); איניש איניש כחשיבותיה (שם, קמ"ה); ליגרוס אינש ואע"ג דמְשַׁבַּח (ע"ז י"ט); לֹא נטעי אינשי אדעתא ליעקר (ב"ב ק"ב). לֹא במלתא דעלמא הוא דאוקים להו (סנה' ה'); מילתא דלא שכיחא (גטין ה'); ריחא מילתא היא (ע"ז ס"ו).

ח) על ידי השמות הפרטיים חֵלְק וּבִלְק: אִנּוּ לֹא חֵלְק ידענא ולא בילק ידענא, אִנּוּ שִׁמְעָתָא ידענא (חול' י"ט); חֵלְק וּבִלְק אכלי להו? (סנה' צ"ח).

ט) על ידי אֵית דְּ, וְאָפֵא דְּ: וְאִית דְּמוֹתֵיב מְסִיפֵא (ב"מ ט'); איכא דאמרי (חול' ג').

י) על ידי מֵן דְּ, מִי דְּ, אוּ פִּלְ דְּ. כְּנוּי הַצָּרוּף.

תעג. כנוי הצרוף כולל לפעמים גם את השם המצטרף: דאיכא

אֲמֵן נסמוך? (חול' ע"ד); כִּמֵּן סבירא להו? (ברכ' ד'); בהדי מֵן נשדר? (סנה' ק"ט); לִמֵּן דְּאָמַר. מהמשך המאמר נראה המין והמספר שד הנשאל: מֵן דִּרְכָּה לְמַרְמִיָּה? דרכה של מי הוא להניחו? (שבת ס"ב); מֵן נִינהו? מי הם? (סנה' ע"ה); מִנּוּ, מִי הוא; מִנִּי, מִי היא? מֵן קִטְלָה? מי הרגו? (ערכ' ט"ז); הִי נִינהו? (ב"ב קנ"ט).

(ג) עַל הַמַּעַט מֵן וּמִי, מָה, מַשְׁמָשִׁים גַּם—(א) בתור תואר השם: חֲזִי מֵן נִבְרָא רַבָּא דְּקָא מְסַהֵד עָלֶיהָ, רָאָה אִיזָה אִישׁ גָּדוֹל מַעֲיֵד עָלָיו (ברכ' ל'); אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא? (ר"ה ד'); מָה גִבְרָא וּמָה גִבְרָא! (יבמ' י"ז); מֵאִי זִרְעָה נִפִּיק מִינִיה (כתוב' נ"ג); מֵאִי סָמָא מַתְבַּעִי לִיה (נדר' נ'). — (ב) ובתור תאר הפעל: מִי שָׁנָא? מָה נִשְׁתַּנָּה, מִדּוּעַ? כִּבְדָּא מָה אַתּוֹן בֵּיה? אִיךְ אַתֶּם נוהגים בכבוד? (חול' ק"י); כִּסָּא מָה אַתּוֹן בֵּיה? (ביצה כ"ה).

הַעֲרָה: מִי נִמְצָא פַּעַם אַחַת בַּמָּקוֹם מֵן: מֵאִי נִינהו? מִירְבּ וּמִיכַל (סנה' י"ט). כִּמֵּן ד' עֲנִינוּ קָאֵלוּ (תקנ"ב. י"ז).

(ד) אַחֲרֵי מַלּוּת הַשְּׁאֵלָה בָּאִים לַעֲלוֹם כְּנוּיֵי הַקֶּשֶׁר וְלֹא כְּנוּיֵי הַגּוּף הַנִּפְרָדִים (עיין סימן תנ"ו. ד').

הַעֲרָה: אִוּדוּת שְׁמוּשָׁם שֶׁל כְּנוּיֵי הַשְּׁאֵלָה בַּחֲזוֹר מִצְטַרְפִּים עֵיין סִימָן תפא. ב.

חֲלּוּפֵי הַכְּנוּיֵי הַסְּתָמִי.

תעב. (א) הַכְּנוּיֵי הַסְּתָמִי חֹסֵר בְּאַרְמִית וּמוֹבֵעַ עַל יְדֵי חֲלּוּפִים. הַחֲלּוּף הָרִאשׁוֹן הוּא מְדַעֵם <מְדִי, דָּבָר מָה, מְאוּמָה: מִיִּדִי אַחֲרִינָא לֹא (סנה' מ"ה); מִיִּדִי דּוּדָאִי מַעֲלִי לָה (ב"ב פ'); בְּמִיִּדִי דִּלָּא דִּידִיה (ערכ' כ"א); וּבִיחּוּד בֹּא מְדִי בְּמֵאמַר הַמְּאוּיִן: לֹא מִיִּדִי הוּא (ב"מ פ"ד); לֹא תִשְׁתַּעוּ מִיִּדִי בַּהֲדִיָּה (ע"ז י"א); דִּלָּא אַהֲדָר לִיה מִיִּדִי (ב"ב ט'); בִּלָּא סָהֲדִי וּבִלָּא מִיִּדִי (שם, נ"ח). בַּמָּקוֹם מְדִי נוֹכַל לִשְׁמַשׁ גַּם בַּמַּלְת פֶּלֶם בְּמֵאמַר הַמְּאוּיִן: וְאַוּיִרָא וְלֹא כֻלּוֹם (שבת ט"ז); רִיחָא וְלֹא כֻלּוֹם הוּא (ע"ז ס"ו).

הַעֲרָה: (א) מְדִי שְׁמַשׁ גַּם עִם תֹּאֵר הָרַבִּים: מִיִּדִי אַחֲרִינִי (זבח' ע"ז); וּמִשְׁמַשׁ גַּם לְבַעֲלֵי חַיִּים: מִיִּדִי דְּרִכְיָה לְאַשְׁתּוּנִי בְּקִיר (ב"ב י"ט).

(ב) בַּסְּפֻרוֹת הַמְּאוּחֶרֶת נִמְצָא הָרַבִּים מְדִי (קמ"ד).

(ב) כַּשְּׁבָדַעַת הַמְּדַבֵּר דְּבַר יְדוּעַ אוֹ עֵינִן יְדוּעַ שְׁלֹא חִפֵּץ לִפְרֹטוֹ, אוֹ הוּא מִשְׁמַשׁ בַּחֲזָר הַפֶּעַל הִכִּי: הִכִּי וְהִכִּי קָא עֲבִיד, כֵּךְ וְכֵךְ הוּא עוֹשֶׂה (ערכין ט"ז); הִכִּי אָמַר לָהּ וְהִכִּי אַהֲדָרוּ לִיה (סנה' נ"ב); הִיכִי שׁוּוֹ? א"ל

בלי כנוי מוקף: אנא קדים שחין נורא (ערכ' ל"ו); את נחית לעיבורא (שם, שם); אנא בעי רחמי (תענ' כ"ג); הוית מטוי (שם, ט'); אנן מברכין (ברכות מ"ד); ועוד.

הערה: חלוף הנופים הוא באמת שייך לחכמת ההלצה, ולא לתורת הסדרון. אף על פי כן הכנסתי את הענין פה, כי הוא נותן בירור לכמה חזיונות בלשון.

כְּנוּיֵי הָרְמוּז בְּתוֹר שְׁמוֹת.

תע. א' הכנויים הרומזים יכולים לשמש בתור תארים (סימן תצ"ה) וגם בתור שמות. ד"מ: אילין מצרנהא (ב"ב ס"ג); על דא (שם, קס"ה); הא קא משמע לן (שם, י"ח); דהני מוקי הני (שם, י"ח); ההוא דגריס (שם, כ"א); חד מהנך (ברכ' ח'); הנהו קלא אית להו (גטין י"ח); מר סבר... ואידך... (שם, ה'); טרודא הוא דין (סנה' ל"א).

ב' הכנויים הרומזים מתחברים גם למלות היחס: בָּהָא, בָּהָא, לָהָא, מָהָא, וכדומה. אבל חיבורים כאלה לא נתפתחו להיות לתארי הפעל כמו שהדבר הוא בשפות האחרות.

ג' גם כנוי הרמוז יכול לשמש בתור כנוי מגביל (סימן תקס"א. א'): הא ידיע מאן קטליה, זהו כשידוע מי הרגו (ערכ' ט"ו); הא דמחממו ליה ולא אחים (יבמות ק"ג); ההוא דאתחולי ביממא (ברכ' נ"ט).

הערה: על דבר כנוי הנסכם עיין סימן תקמ"ח. ב' אודות שמושו של כנוי הרמוז בתור מצטרף עיין סימן תפ"א. ד.

כְּנוּיֵי הַשְּׂאֵלָה.

תעא. א' מן שואל על האיש והאשה: מָה וּמִי, על דבר או ענין מה; ותכונתם תכונת השם, וחבורם עם הנשאל הוא על דרך הסכימות: וּמִן הִי תִנָּא? (יבמ' ל"ד); מִן הִי דְלֹא חִיש לְקַמְחָה? (יומא מ"ו); מָה דִין? (תמיד ד"ב); מִי טַעֲמָא? מהו הטעם? (ברכ' ד'); מִי טִיבוּתָא עֲבָדִי בָהּ? מה הוא הטובה שעושים עמהם? (ד"ה ר"ה כ'); מִי קְשִׁיָא? (יומא כ"ח); מִן שְׁמַעְתָּ לָהּ דְאָמַר, את מי שמעת אומר (ברכ' ל"ו); מָה שְׁמַךְ? (ב"ב פ"ט); מִי שְׁמַךְ? (פסח פ"ו).

ב' הואיל שכח השם כחם יוכלו גם מלות היחס להכנס עליהם: אֲנִן

לְבִיתָה עָלַי, ברצוני הטוב אני יוצא להרג, וצורך בתי אינני עושה, וריקם אני נכנס לביתי (סנה' ו'). דְּשַׁלַּח לִי מָר, ששלחת לי (מ"ק ט"ז); אֲמִי קָא עֲבֵד מָר הָכִי? מדוע אתה עושה כן? (ברכ' ל"ד). הָהוּא גִבְרָא, אני (ב"ב ד'. ומ': מ"ק י"א); הָנִי אֵינִשִּׁי, אנחנו (סנה' צ"ז); הָךְ אֶתְתָּא, אני (ב"ב נ"ח) || הָהִיא אֶתְתָּא (גטין ל"ט); הָהוּא גִבְרָא, אתה (גטין נ"ה).

ב) כנוי המדברים בעדם משמש לפעמים דרך ענוה במקום היחיד המדבר בעדו. ד"מ: כגון אנו דרגילינן במשחא, כמוני הרגיל בשמן (ברכ' מ"ב); דְּשַׁלַּח לִי מֵר דְּלִיתִי (=דנית'). כי שלחת לי שאבוא (מ"ק ט"ז); דְּלֹאוּ פִּרְסָאָה אֲנִי, כי אני לא פרסי (ב"מ כ"ח). וכאן החלוף רק במספר.

ג) כשהמדבר משמש בכנוים על דרך ההעתקה וההעברה, אם בדרך ענוה או בדרך כבוד, או בדרך בויון, במאמר שיש בו יותר מכנוי אחד, אז הנהוג הוא לשמש בחלק ממנו בכנוי העקרי והראוי: שְׁלַחוּ לָהּ: זֶל לְחִשְׁבִּיבֹתָהּ, זֶל לְקַדְמוֹתָהּ, שִׁלְחוּ לוֹ לְאִמְרָה: לֶךְ אֶל חֲשִׁיבוֹתֶיךָ, לֶךְ אֶל מִצְבֵּךְ הָרֵאשׁוֹן (בכור' ל"א); אֲנִי נָמִי בְּיוֹמֵי דְרַחְמֵי אַחֲרֵי לָהּ (ברכ' כ"ט); נִדְעָנָא דְתַקְנֵנוּ לָן (שם, ל"ג); בְּעִידָנָא דְאֶתְיָנָא לֹא נִשְׁבַּח גִּבְרָא קִמַּךְ (ע"ז י'); לִימָא לָן אַתְּ (שם, ד'); דְּאִיתִּי לִי פִירָא דְכָנְרִי, וְכָל מֵאָן דְּפִשְׁעֵי מִשְׁחָדִינָא לָהּ מִינֵיהּ וּמִסְדָּרִינָא לָהּ וּמִפְסִינָא לָהּ (תענ' כ"ד); כִּיּוֹן דְּחֻזִּינָא דְכָל... לֹא אֲמָרִי לָהּ מִיּוֹדִי וְשִׁבְקִינָא לָהּ (שם, שם); הָהוּא גִבְרָא דֹאִיתְסֵר הַנִּיתָא דְעִלְמָא עָלֶיהָ אִי נִסִּיב אִיתְתָּא כִּי לֹא תִינָא (נדר' פ"ט); דְּנִיתִי אֲנָא וְנִאֲבָדָהּ (ב"ב ע"ג); וּמֵאִי חֲנוּת דְשִׁדְיָהּ עַל עוֹף? (חול' כ"ז); וּבְעֵי לְמִיקָם מְקַמִּיהּ וְלֹא שִׁבְקֵנִי (שם, נ"ד); נִיקוּם אֲנָא (תענ' כ"א); לֹא מוֹקְמִינָא לָהּ אֲנָא (פסח' צ'); וְדְכָרִינָא נָמִי דְאֲמָרִי לָהּ (ב"מ ח'); מֵאִי דְשִׁקְלִי... אֲמָטִי... (תענ' כ"א); לֶרֶק אֲנָא (ד"ס שבת קמ"ה); נִקֵּץ אֲנָא (ב"מ ק"ז); אֲמִינָא לְכוּ מִלְתָּא דְשׁוּיָא לְתַרְנִיָּהּ (סנה' ל"ט); אֲנָא נָמִי מִתְרַע לָהּ אֲשִׁיתָאִי (ב"ב ו'); אֲנָא אֲרוּחוֹנָא (כתוב' צ"ח); וְעוֹד תְּדִיר.

ה ערה: חלוף הנופים נמצא לרוב גם במקרא, והמפרשים והמדקדקים לא שמו עד עתה לבם לזה. ראה ד"מ: ישקני... דודיך, במקום: תשקני... דודיך (שה"ש א' ב'); תרגלתי... קחם על ורועותי, במקום: קחתים על ורועותי (הושע י"א ג'), ועוד.

ד) מהשער הזה לדעתי הוא גם שמוש כנויי המ"ב והנוכח עם הבינוני

הכנוי עומד בסכימות אל כנוי הרומו. המנהג הזה נהוג גם בשפת המשנה (עיין סגל, סימן שנ"ב).

ד) פעם אחת נמצא הוא במקום ההוא: דמא דהוא גברא (סנה' ע"ד).
ה) בהבטוי וְלֹא היא, ולא כן הוא (ביצה ט'; ועוד), נכלל בכנוי מושג ההויה בהוה (עיין שליוזנר, סימן צ"א).

ו) להוראת העצמיות, הוא ולא אחר, הלשון משמשת בשם גופא עם כנויים: גברא גופיה, האיש בעצמו (פסח' ס"ט); אינהו גופיהו (ב"מ ל"ו); שבוע' כ"ג; קראי גופיהו מוקמי אנפשיהו (רש"י לפסח' נ"ט). בכל המשלים האלה גופא סוכם אל השם הקודם לו. אבל כנוי העצמיות יכול לבוא גם ביחסים אחרים: דל חד קרא לגופיה (סנה' ב'); מגופיה דקרא (ע"ז כ"ה).

ז) לפעמים גופא נשמט, וכח העצמיות שורה על כנוי הגוף לבדו: בפומיה, בפיו הוא (ברכ' כ"ד); שייליה לדידיה, שאל אותו בעצמו (סנה' צ"ח); ומתחזי כדעבר איהו, ונראה כאלו הוא בעצמו עבר (ברכ' נ"ח); נשקלו אינהו (תענ' ט"ו).

ח) להוראת הפל משתמשים בבטוי פְּלָה עֲלָמָא: אטו כולי עלמא לתנא צייתי? (חול' ט"ו); אויל כולי עלמא צוד (מ"ק י"א).

ט) להוראת המושג של הוא הוא כופלים את שם הגוף: הוא מוטיב לה והוא מפרק לה (גטין ו'); הוא תני לה והוא אמר לה (סוכה נ"ד); היא היא (גטין פ"ד).

הערה: על דבר שמוש הכנוי בתור מלת קשר המאמר עיין סימן תנ"ו. על דבר שמוש בשאלה מאוינת עיין סימן תפ"ח. י'. על דבר שמוש בתנאי המאין עיין סימן תקנ"ז. ב. על דבר הכנוי המדגיש עיין סימן תקמ"ט. י. על דבר הכנוי המגביל עיין תקס"א. י. על דבר הכנוי בתור סוכם עיין סימן תצ"ז ותצ"ח.

תלוי הגופים והמספרים.

תסט. א) מתכונת הארמית הבבליית להחליף את הגוף הראשון והשני בשלישי, או לשמש במקומם באיש או אשה שאינם במעמד. וזה נעשה על דרך הענוה והכבוד וגם על דרך בויון. ד"מ: רב, כִּי הִנֵּה אָתִי לְבִי דִּינָא, אָמַר הֲכִי: בְּרָעוֹת נִפְשָׁה לְקַטְלָא נֶפֶק וְצָבִי בֵּיתָה לִּית הוּא עָבַד וְרִיקָן

עתיקי ימים: בְּנִין רַבָּנָן (שבת כ"ג); בְּנִין דְּלֹא מַעְלֹו (ברכ' י'); וְגַבֵּר דְּחַל
 חֲטָאִין, איש ירא חטא (שבת ל"א); וְגַבֵּר בַּר אֲרָרָן (שבת ל"א); אָבוּב לְחָרִי
 זָמֵר, האבוב זמרה לחורים (יומא כ'); נְפִישֵׁי קְטִילֵי קָדֵר מְנַפְיחֵי כֶּפֶן,
 רבים הרוגי נקבים ממזי רעב (שבת ל"ג); אֲרָרָן תְּלִיתִי, תורה משולשת
 (שבת פ"ח); הונא חברין, שלם! (כתוב' ס"ט), ועוד.

הערה: פעם אחת מצאנו את הפעול בכריתה: שָׁלַם לָהּ טָבִין וְתַקִּילִין (ב"מ מ"ד); וכן:
 תמן הוי גבר (ברכ' ס"ג); ואת התאר הנשואי בהודעה: שְׁפִירָתָא מְסִחֲרִיתָא
 דִּיהֵב לִידָא אֶלְהִי (חול' ס').

א כל שאר השמות, בין שהם נודעים ובין שהם בלתי נודעים, יבואו
 במצב ההודעה, כי ההודעה אבדה את כחה בארמית. ומובן מאליה שגם
 שם התאר המגביל לעולם בהודעה בא. על דבר הסמיכות עיין למטה
 ת"ק.

ד לפעמים המדבר בוחר במתכון בתמונת הכריתה ומחקה את
 צורתה העתיקה של הלשון: אקריין בחלמא: שלם טב לרב טב מרבון
 טב (תענ' כ"ד).

כְּנוּיֵי הַגּוֹף הַנִּפְרָדִים.

תסח. א כְּנוּיֵי הַגּוֹף הַנִּפְרָדִים משמשים על הרוב ביחס הישר בתור
 נושא המאמר. אולם על המעט הם נמצאים גם ביחס נוטה: דל אנא מהכא,
 הרימיני מזה (ערוב' ג'); כגון אנן (תענ' י"ד); כגון אנא (סנה' ה').

ב כשכנוי הגוף הוא פעול לפעל ועומד לפני הפעל, אז הוא בצורת
 יחס הישר: אינהו גופייהו שתינא (שבוע' כ"ג); איהי נפשה לא אצלה (ע"ז
 מ"א); היא גופה לא מצלה (מעילה י"ד); לא הוא בעינא ולא ביעתותיה
 בעינא (סנה' צ"ד); לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן (שם, ס"ד). איהו
 גופיה בטלוהו (תענ' י"ח). סבת החזיון היא כי לשון סורא אינה משמשת
 במלת ית, ולמ"ד הפעול משמש רק כשהוא מוקף לפעל המוקדם לו.

ג וכן כשהכנוי הוא הראשון בפעול מורכב ועומד אחרי הפעל, אז
 הוא בצורת יחס הישר: קני לך הוא וכל שעבודיה (קדוש' מ"ז); קני לך
 הוא וכל שעבודא דביה (ב"ב ע"ו). וכן בסגנון השטרות: אנא איקום
 ואשפי... זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון (ב"מ ט"ו). במשל האחרון

נפקא (סנה' נ"ד); ההוא לא אצטריכא ליה (פסח' ד'; א; מההיא (ר"ל דוקיא דרישא) הוה אמינא (גטין ד'; הדר ביה ר' ... מההיא (ב"ב קל"ז); דא ודא חדא היא (שבת נ"ב); הא והא הוו בהו (סנה' צ"ג).

י' בקשר המאמר נמצא לפעמים הוא: משום דאי אפשר הוא (גדה מ"ח); זיל קרי בי רב הוא (סנה' ל"ג).

יא' בפעל המוחלט, העבר בא לעולם בזכר, והעתיד בנקבה: — א' חדא מכלל חברתא איתמר (ערוב' כ"א); מאי הוה עלה? (ברכ' י"ב); מאי דהוה הוה (ובח' ק' א. — ב) מאי תהוי עלה? (יבמ' ס"ה); תסגי בתרי (סנה' ו'); תיפוק ליה (ברכ' ה' א'; תינח, התינח; תיתי לי (מגלה כ"ח).

יב' המקור משמש בזכר ובנקבה: לאורינהו להו שרי (ובח' קט"ז); חיובי מאי ניהו? (שבת ב' א'; לאכשורי גברא לא קמיבעיא לן (ב"מ פ"ט).

יג' שם המספר לעולם משמש לנקבה: חדא ועוד קאמר (ע"ז כ"ז); חדא... ואידך (ברכ' ל"ד); דאית ביה תרתי (ברכ' ד'); תרתי קתני (סנה' ג').

מַצְבֵי הַשֵּׁם.

תסז. א' מצב הכריתה משמש על הרוב: — א' בתאר הנשואי: ד"מ: דרב גובריה, שכחו גדול (ע"ז ח' א'); רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה (חול' ע"ט); דחשיבא ליה מילתא (ע"ז ו' א'); דחיק ליה עלמא (ב"ב קס"ז); דנפישין מיליהו (שבוע' ג' א'); רַחֵם לְבָסִימָא שְׂכִיחַ (מגלה ז' א'); רַמָּאָה בְּרַמָּאוּתָהּ זְהִיר (ב"ב קס"ז. — ב) בבינוני הנשואי: הָדָר יָתֵב (ברכ' מ"ט. א'; מַצִּי אָמַר (כתוב' ב' א. — ג) עם מספרים משנים ויותר: תַּרְתִּין שְׁנִין (ברכ' ס"ד); תַּלְתִּין יוֹמִין (שם, ל"ח. א'; שְׁבַע זְמָנִין (שם, נ"ה. א. — ד) בתארי הפעל: סוּף סוּף; מִנָּן, חָנַם. וביחוד במורכבים עם מלת היחס: לַעְגָל, לְשָׁלֵם, לְבָסוּף, מְרִישׁ, מְלַעַל, מְלָרַע, וכדומה. וכן זְמָנִין, לַפְעָמִים; זְמָנִין סִיגָאִין, הרבה פעמים (חול' ק"ג. א. — ה) השם אָנֶשׁ, אָנִישׁ, לא בא לעולם ביחיד כי אם במצב הכריתה. וכן השם הרומי אָסֶר: מדלית איסר (ב"מ צ"א. א').

ב' חוץ מזה מצב הכריתה נמצא לפעמים בסמיכות השמות המסיימים בסיומי — וּת, יֵית (קל"ז. הערה ב'), בניבים קיימים ועומדים ובמשלי עם

פ"ה; לפום חורפא שבשתא (נדה ל"ג); ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי (ברכ' נ"א); התם יממא, הכא ליליא (יומא כ').

המין במשגים הסתמיים.

תסו. א) לציונו של הרעיון המופשט, או של המאמר כולו, הלשון משמשת פעמים בזכר ופעמים בנקבה, והאחרונה גוברת.

ב) בזכר באים לעולם הבטויים קְּתִיב, שְׂכִיחַ וּשְׁנִי. וכן תארי הפעל הנגזרים משמות התאר ומבינוניים: מאבראי, מעילאי, מתתאי, בציר, ודאי, טב, טפי, יתיר, מעלי, נכי, סגי, סריח, קליל, ריקן, שביח, שפיר.

ג) וכן מלות ובטויים עבריים המובאים במשא ומתן כמונחים טכניים משמשים בזכר: ארבעה "תוכו" כתיבי (חול' כ"ה); תרי "תוך כדי דבור" הוי (ב"ק ע"ג); האי "זאת" מאי עביד ליה? (חול' מ"ב); "כהנים" אצטריך ליה (מנח' מ"ה).

ד) בינוניים ושמות התואר משמשים על הרוב בזכר: עביד ביש (סנה' ז'). כל דעביד רחמנא לטב (ברכ' ס'ט); בישא מי הוה טבא? (שבת קכ"ט); דלא ידע בין טב לביש (סנה' ק"ג); דעדף מיניה עבדי ליה (קדוש' ע'). אבל: מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא (יומא כ"ט); לא פסיקא ליה (מנח' ג'). קא מסתפקא ליה (ב"ב קי"ט); מיבעיא ליה, ועוד.

ה) אבל ברבוי השמוש הוא רק בנקבות: נפישין בישתא (ע"ז כ"ו); חלפיה בישתיה מאה (סנה' ז').

ו) מְּדִי משמש לעולם בזכר: מידי אחרינא (כרית' כ"א); מידי סריא (גטין נ"ו); מידי דהוה א' (נדה ג').

ז) מי משמש על הרוב לזכר, ועל המעט לנקבה: מהו? (חול' מ"ו), ועוד. בְּרִיָּה, מאי היא? מה המעשה עם בנו? (תענית כ"ד).

ח) כנויי הגוף ביחיד משמשים לנקבה: שמע מינה; דון מינה (שבועות ל"א). מאי נפקא לה מינה? (כתוב' ע"ב). כשהכנוי ברבים אי אפשר לברר את המין, כי כנויי הרבות על הרוב נשתקעו.

ט) בכנויי הרמוז מצאנו את שמוש הזכר וגם את שמוש הנקבה: הא מיבעי ליה (ע"ז ה'); ליגור האי אטו האי (יבמ' ק"ח); ההוא מסיפא דקרא

(שבת ח'c); כל דיין דמתקרי לדין... לאו שמיה דיין (ב"ב נ"חc); היוק ראייה שמיה היוק (שם, ב'c); אהל ורוק שמיה אהל (ערוב' ל'c); ניוול דחד יומא לא שמא ניוול (נדר' פ'c).

ד' מין אחר מנפילת לשון על לשון הוא שמוש נושא שמי במקום כנוי: משום דדעתיה אצורתא, וצורתא עבידא דבטלא (ב"מ מ"הc); בקשין. וקשין בני מלילה נינהו (ביצה ל"גc); ריפתא דאיניש איניש הוא (ב"מ כ"גc); דוכתא דאיניש איניש הוא (שם, כ"אc). עיין שליויגור, סימן י"ג.

הַשְׁמָטוֹת בַּמֶּאֱמָר הַשְּׁמִי.

תסד. במאמר בעל שלשה אברים, כשקשר המאמר הוא כנוי, הנושא יכול להשמט אם הוא מובן מהמאמר הקודם. ד"מ: אמוראי נינהו (גטין כ"גc); תנאי היא (שם, ל"זc). דוגמאות אחרות עיין בסימן ת"ס. ט.

סֵדֶר הַמְּלֻוֹת בַּמֶּאֱמָר הַשְּׁמִי.

תסה. א' דבר מובן הוא שבמאמר השמי הנושא עומד לפני הנושא. ד"מ: פלגיא גולנא הוא (ב"ב ל'c); נכסי לבני (שם, קמ"גc); האי שטרא חספא בעלמא הוא (שם, ל"בc).

ב' אבל כשהנושא תאר השם, או תאר הפעל, או מלת היחס, או הוא על הרוב קודם לנושא: נפישין בישתא דההיא איתתא (ע"ז כ"וc); דלא חיור רישיה (שם, כ"חc); טריחא להו מילתא (ב"מ קי"בc); קריר עלמא (שבת קמ"זc); פעיתא היא דא (סוכה ל"אc); הכי הלכתא (שבת מ"הc); דילמא מפומבדיתא את (ב"מ ל"חc). וכן הדין כשהנושא מקור הוא: לאו דרכיה למטרח (ב"ב קמ"דc); לאו אורח ארעא למעבד הכי (ע"ז ד'c). וכן כשהנושא הוא כנוי הגוף: בר ברתך אנא, לאו בריך אנא (סוטה מ"טc).

ג' וכן הדבר אם המדבר חפץ להדגיש את הנושא הוא מעמידו בראש: טבא דאבא מדברא (ב"ב צ'c); מסתייא את ורבה בר רב חנן (שבת קנ"גc); שב שני הוה כפנא (סנה' כ"טc); דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה (ב"ב

1 במשלים האחרונים נוכל לחשוב את השם עם מלת היחס שלו, או את תאר הפעל, לנושא המאמר. עיין דברי שליויגור במחברתו ואטצלעהרע דער אראמעאישען שפראכע, סימנים י"ד וכ"ב.

היא (פסח' ק"ב); עשירית האיפה דלאו מיני דמים נינהו (כרית' כ"ז).
 ב) כשהנושא והנשוא חלוקים במין, או הקשר מתאים על הרוב עם
 הנושא הקרוב אליו: ריחא מילתא היא (פסח' ע"ז); גילוי דעתא בגיטא
 מילתא היא (גטין ל"ד); חד מינייהו עולה היא (ובח' קט"ו).
 ג) כשמלת הקשר הוא הפעל הנה או היא באה לפעמים ביחיד גם אם
 הנושא ברבוי: ככיך ושיניך כמה הוה? (סנה' ל"ט); וכן הדבר עם אית
 כשהוא בראש המאמר: דאית ביה תרתי (ברכ' ד').

הַכֶּפֶל בַּמִּלּוֹת וּבַמֶּאמָרִים.

תסב. א) הנושא נכפל לפעמים בתוספת ו' החבור להוראת חזוק
 המושג הנכלל בו: הכא אית לה איבה ואיבה (ב"מ י"ב), ר"ל הכא ודאי
 אית לה איבה.

ב) לפעמים הנושא נכפל במאמר מיוחד, ואז ענינו אמות וחזוק של
 הנושא הקודם. ואין הבדל בזה בין מאמר שמי לבין מאמר פעלי: תיובתא
 דאביי. תיובתא (סנה' כ"ז); תיובתא דמר זוטרא. תיובתא (גטין נ'); אלא
 אסרה אאסרה קשיא. קשיא (ערוב' י"א); שמע מינה... שמע מינה (פסח'
 ג'; ע"ז י'). תסתיים ד'... תסתיים (גטין ה').

לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן בַּמֶּאמָר הַשְּׁמִי.

תסג. א) לשון הנושא לפעמים נופל על לשון הנושא, והוא על פנים:
 כשהנושא והנשוא שמות העצם הם, או הנושא בא לאמת את התכונות
 הכלולות בנושא. ד"מ: זביניה זביני, מקחו מקח באמת (ב"ב מ"ח); דיניה
 דינא, דינו באמת דין, בכל הקף המובן של השם דין (סנה' ה'); דינא
 דמלכותא דינא (ב"ק ק"ג); שינויא דשנינן שינויא היא (כתוב' צ"ח).

ב) אם הנושא מאוין, או מובנו הוא שאין לנושא התכונות הכלולות בו
 כל עקר: דיניה לא דינא (סנה' ה'); קפידיה לאו קפידא (גטין ע"ד); כל
 דינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא (ב"מ ל"ו).

ג) לפעמים הלשון משמשת באופנים כאלה בשמא: שמע מינה הילוך
 על ידי הדחק לא שמיה הילוך, תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש

יכול לבוא גם ביחיד: זביני מעליא הוא, הוא מקח טוב (ב"מ ק"ט).

ד) כשהנושא הוא שם ביחיד, אבל הוראתו הוא דברים רבים או אנשים רבים, או הנשוא יכול לבוא ברבוי: כולי עלמא לא חכימי הכי (נדה כ'); רומנא דקדחי אפום דני (ברכ' נ"ו); מתיבתא בגירסייהו טרידי (גטין ו'); ציבורא דלא מצלו (ע"ז ד'); לידי מלכותא דלא מרחמו עליה (ברכ' נ"ו); דכולה כנישתא קדישתא נינהו (סנה' ק"ט).

ה) כשהנושא בא מחולק, או הנשוא יכול לבוא גם ברבוי: כל חד חד לחודיה בר איטמויי אינון (גזיר מ"ז). לפי חוקי הלשון היה צריך להיות: בני איטמויי אינון, או בר איטמויי הוא.

ו) כשהנושאים יותר מאחד, או הנשוא יכול לבוא ברבים וגם ביחיד: הא והא הוו בהו (סנה' צ"ג); דא ודא חדא היא (שבת נ"ב). במשל האחרון יתכן שהכנוי מתיחס אל מלתא שהיתה במחשבת המדבר. וכן הדבר במשל הבא: תרי מיבעיא? (ברכ' ו'); אבל אין מקום להשערה כזאת במשל הבא: בשלמא רישא וסיפא ניחא, מציעתא קשיא (שבת נ"ד).

ז) כששני שמות מקדימים לנשוא, או הנשוא יכול להסכים עם השם האחרון הקרוב אליו: בנך ובנתך שכבן (ברכ' נ"ו); שתא בתר ירחא אויל (סנה' י"ח).

ח) כשהנשוא ביוני או תאר שנתעצמו, או הוא במצב ההודעה, ומלת הקשר בתמונת כנוי הנוף מחויבת בו: מתניתין מתקנתא היא (כרית כ"ח). כל מתניתא ... משבשתא היא (חול' קמ"א); האי שימשא סומקתי היא (ב"ב פ"ד).

ט) ההודעה נהוגה בנשוא התארי כשהנושא נשמט והוא מובן מכללו, או מהמאמר הקודם: (גברא) טבא לא הוי בישא (ברכ' כ"ט); (חלמא) טבא הוא וטבא ליהוי (שם, נ"ה); אלמא (מאני) סומקי נינהו (שבת ק"ד).

התאמת מלת קשר המאמר.

תסא. כשהנושא והנשוא חלוקים במספר, או הקשר פעמים מתאים עם הנושא ופעמים עם הנשוא: הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו (סנה' ס"ג); דתרווייהו חד שיעורא נינהו (גזיר ס"ד). אבל: הבדלה וקידוש חדא מילתא

ג) את יחס הפירוש אל המפורש: דיו דיותא, סם סמא (שבת ק"ד:).
 ד) את יחס השם אל נושא השם: אימיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו
 (עיין תנ"ה).

ה) את יחס יום השבוע לזמן ידוע: מדחמיסר בניסן חמשה בשבת,
 ריש ירחא דאייר שבתא, וריש ירחא דסיון חד בשבת (שבת פ"ו:).
 ו) את סימני הדבר בצורתם המופשטת או במראיהם הממשיים: אי
 דעתא צילותא (עיין תצ"ג:); טור תלג (שם, שם); עדי כפנא (שם, שם); דרגש
 אעולי ואפוקי באבקתא (גדרים נ"ו:).

ההתאמה במאמר השמי.

התאמת הנשוא.

תס. א) התאמת הנשוא עם הנושא תתכן רק כשהראשון בינוני, או שם
 תאר, או כנוי. באופן כזה הנושא מסכים עם הנושא, במאמרים בעלי
 שני אברים, במין ובמספר. ואם הנושא בינוני או שם תאר, אז הוא במצב
 הבלתי נודע: בוצינא טב מקרא, דלעת קטנה תכף טובה מגדולה לאחר
 זמן (סוכה נ"ו:); אתחלתא דפורענותא עדיפא (סנה' כ"ט:); טריחא לי
 מילתא (ברכ' ז' א:); מיטרפא ליה שעתא (שם, כ"ט:); דחיק ליה עלמא
 (ב"ב קס"ז:); נפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו (ב"מ פ"ב:); אורחין רחיקא
 וצוותין בסימא (סוכה נ"ב:); יממא הוא (ברכ' ג' א:); צדיקא את (סנה' צ"ג:);
 צדיקי גמורי אתון (סוטה ל"א:); רברבן אודניה וזוטר גנובתיה (חול'
 ע"ט:); אבל עיין למטה אות ח).

ה ערה: מהכלל הזה היוצאים רק מעט הם. ד"מ: זודאי קלילי ואורחא רחיקתא (כתוב'
 ס"ז:); בוויני דאינש עדיפא ליה טפי (סנה' מ"ה:); שפירתא מסתוריתא דיהב לך
 אלהי? (חול' ס' א:).

ב) כשהנשוא הוא בינוני או שם תאר והוא מקדים לבוא לפני הנושא,
 אז הוא יכול לבוא ביחיד גם אם הנושא ברבים, ובוכר, גם אם הנושא נקבה
 היא: רב רישיה ורב גנובתיה (חול' ע"ט:); דנפיש זכותיה (סנה' צ"ג:); נפיש
 בני ביתא (כתוב' ס"א:); שאני בני מחווא (גטין ו' א:).

ג) כשהנושא הוא שם ברבוי, אבל הוראתו היא דבר יחיד, אז הנושא

י) מקור: לאו דרכיה למטרח (ב"ב קמ"ד.); קרובי בישולא מילתא היא (ע"ז ל"ח.); לאו אורח ארעא לולוולי במלכותא כולי האי (ע"ז י').
 י) שם התאר או בינוני שנתעצמו: כמו כְּהֵנָּא, וְנָכָא, וכדומה.
 ח) מאמר שלם: הלכתא משווי אינשי ברא שליחא במקום אבא (גטין ס"ו).

נְשׁוּאָה הַמֵּאֲמֵר הַשְּׁמִי.

ננת. (א) הנשוא במאמר השמי יוכל להיות שם העצם: אסא שמי (סנה' מ"ד.).

ב) בינוני או תאר: סהדי שקרי אאוגריהו זילי (סנה' כ"ט.); דרב בקיע במומי טפי (שם, ד'); בויוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה (שם, מ"ה.).

ג) שם המספר: דא ודא חדא היא (שבת נ"ב.).

ד) כנוי: היינו הך (סנה' י'); על תנאי מאי? (סנה' ה'); צדיקא את (שם, צ"ג.); כי הדדי נינהו (שם, שם).

ה) תאר הפעל: בתלתא סגי (סנה' כ"ג.); כולי עלמא גואי ואנא אבראי (קדוש' פ"א.).

ו) מלת היחס והתלוי בה: שב בירי לשלמנא, וחדא לעביד ביש (סנה' ז'.); ר' שמעון אהיאי? (שם, צ"ז.).

ז) מקור: מצוה למרהט (ברכ' ו').

ח) מאמר תלוי: טעמא דמעטינהו קרא (תמורה ל').

שְׁמוּשׁוֹ שֶׁל הַנְּשׁוּאָה הַשְּׁמִי.

ננט. (א) הנשוא השמי מציין יחסים ידועים שאי אפשר לכלול כולם תחת כללים מיוחדים. כן, למשל, בדוגמאות שהובאו למעלה (תנ"ה.): נגרי דחמרא שערי. וכן: אגרא דפירקא רהטא, שכר ההליכה לדרשה היא בעד הריצה לשם (ברכ' ו'). אבל על הרוב הנשוא השמי מציין: ב) את יחס המדה לדבר, לפעולה או למצב: דומי דמתא יומא ופלגא (מ"ק י"ח); משאכא דצואריה תלתא פרסי ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא (ב"ב ע"ג.); הני תנאי כי הני תנאי (נויר כ"ט.).

ה ע ר ה: א) על הרוב להבינוני המשמש בכח פעל אין נושא בצורת כנוי נפרד, ואו הכנוי המוקף הוא הנושא. ועל המעט חזיון כזה נמצא גם בתארים הנשקלים במשקל הבינוני: אמאי עציבת (בביצה ט"ו: ב"מ נ"א:); אי חכימת (בכור' ח':); קשישנא מיניכו (ב"ב קמ"ב:); דנביהת מכל אילני (שבת ס"ז:).

ב) על המעט נמצא עוד את הבינוני במאמרים כאלו בלי כנוי מוקף: אנא קדים שחין נורא מקמי דידך (ערכ' ל"א:); את נחית לעיבורא (שם, שם); אנא בעי רחמי (תענ' כ"ג:); אנן מברכין (ברכ' מ"ד:); אף אנא לא עייל (קדוש' מ"ד:). ואנא אמר חדא (נדה מ"ח:), ועוד.

ט) לפעמים קשר המאמר הוא אֵית, אָפָא וּלֵית, לָפָא. על הרוב הקשר הזה נמצא אצל נושא שהוא תאר הפעל או שם עם מלת היחס, ועל המעט גם אצל שם או תאר השם או בינוני: כולהו הכי איתנהו (ב"ב צ"ג:); היכא איתיה? איתיה בטורא פלן (גטין ס"ח:); פשיטא דהכי איתא (כרית' ט"ז:); ליתנהו בהשחתה (נזיר נ"ז:); דינא אית לי (סנה' ו':); ומי יימר דהכא איכא? (ע"ז י"ח:); לית הלכתא כהא מתניתא (ברכ' כ"ג:).

ה ע ר ה: לית עם השם והתואר והבינוני מצוי ביחוד בלשון המערב: לית הוא עבדי (סנה' ו':); לית דין בר אינש (ע"ז י':); לית דין צבי למילף (ב"ב ק"א:), ועוד.

י) ולפעמים משמש הלשון בפעל הָנָה לציין את זמן המאמר השמי ואת צדדי הפעולה: רב ששת סגי נהור הוה (ברכ' נ"ח:); ופרסאי הוו רובא דעלמא? (ערוב' כ"ט:); האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי (ב"מ ק"ח:); אי בעולה היא, זונה נמי היא (יבמ' נ"ט:); ליהוי קשר סימנא (ב"מ כ"ה:).

הַנוֹשֵׂא בַּמֶּאמֶר הַשְּׁמִי.

תנו. א) הנושא במאמר השמי הוא על הרוב שם העצם. אבל את מקום השם יוכלו לקחת גם שאר חלקי הדבור; כמו:

ב) שם הגוף, כנוי הרמוז והשאלה: ואנא נמי תלמיד חבר דמר אנא (ערוב' ס"ג:); האי לאו מלך הוא (ב"ב ד':); הי מינייהו מאוחר? (ברכ' ב':); אנת תלמידא (סנה' ק"ט:); כולהו גמרא (שבת נ"ד:).

ג) שם המספר בלי הנספר: תשעה לאו בר עשורי נינהו (ב"מ ו':).

ד) תאר הפעל: דהכי שפיר טפי (ב"ב ד').

ה) מלות היחס וחלקי הדבור התלויים בה: בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי (ב"ב נ"ו:); בין חטים ושעורים בני אדם אינם מבחינים.

(ג) בבטוי הוא ניהו (ב"ק ק"ד): ניהו עומד במקום הוא שלא להחליף את הבטוי הוה בבטוי הוא הוא שעניו זהות. ובהקשה אל זה אומרים גם: אָנָא ניהו (תענ' כ"ד). אבל בנוסחאות נמצא על נכון: אנא הוא.

(ה) כשקשר המאמר ברבים נסתרים, אז משמשים נְהוּ ונְהִי: הני אינהו נינהו (ביצה י'); הני אחריני נינהו (ב"מ כ"ו); תרויהו בני חד מולא נינהו (ב"ב י"ב); מאן נינהו אנשים? (סנה' צ"ג); מאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל? (שם, צ"ב).

ה ע ר ה: בלשון פומבדיתא נמצא לפעמים אָנוּ במקום נינהו: והני כלים בני הואה אינון! (נויר נ"ד); כל חד חד בר איטמוי אינון (שם, מ"ז); ודילמא לאו טמאין אינון? (שם, נ"ז).

(ו) כשנושא המאמר הוא כנוי הרומז המשמש בתור שם, אז הכנוי הרומז מתאחד עם מלת הקשר למלה אחת: הִינוּ. ד"מ: היינו דכתיב (ב"מ ס"ו); אי הכי היינו גולן (שם, כ"ב); היינו פירכא (גטין פ"ג); במידי דהיינו אורחי, (שבת י"א); לאו היינו טעמיה דרב יהודה (פסח' י"ב); היינו דאהני להו (סנה' ח').

ה ע ר ה: א כשהמלה הִינוּ משמשת רק בתור קשר המאמר, אז כחה כח כנוי העצמית (עין חס"ו י"א).

(ז) בלשון פומבדיתא נמצא, היינו גם אחרי, האי, וזה מההכפלות במלות הנהוגות בכל לשון: האי היינו דרמי בר חמא (נויר כ"ב).

(ח) כשהנושא הוא כנוי הגוף למ"ב או לנוכח, אז יתכן שהכנוי יהיה נכפל אחרי הנושא, ואז הוא משמש בתור קשר המאמר: אטו אנן קטלי קני באגמי אנן? הכורתי קנים באגם אנחנו? (סנה' ל"ג); אנא לא חכימאה אנא ולא חוואה אנא ולא יחידאה אנא, אלא גמרנא וסדרנא אנא (פסח' ק"ה); אנא מינייהו אנא (שבת קט"ו); ואנא נמי תלמיד חבר דמר אנא (ערוב' ס"ג); אנא נהרדעא אנא (ב"ב ל"א); אנא לאו טבחא אנא ולא בר טבחא אנא (חול' צ"ג).

(ט) כשהנושא בינוני בכח פעל או תאר השם הנבנה על משקל הדומה לבינוני אז כנוי הקשר מצוי בצורת כנוי מוקף; ד"מ: אתון מהכא מתניתו ואנן מהכא מתנינן לה (סנה' ס"ט); את לאו קא מודית (ב"ב ל'); אנא אפייסנא ליה (סנה' צ"ו); אנא קא מודענא לך (שם, ק"ו); אנן עדיפינן זינייהו (תענ' כ"ד); דאנן קשינן, אנן עדיפינן, אנן חכימינן (בכור' ח').

ה ע ר ה : א) בשפות האחרות מאמרים הכוללים את הבינוני נחשבים למאמרים שמייים. אבל בארמית הבבלית, שבה הבינוני נעשה כמעט לפעל גמור, קשה לעשות כן. אני חושב את המאמר הכולל את הבינוני למאמר שמי רק או כשנוכל להחליף את הבינוני בשם התאר, או כשנוכל להוסיף עליו את מלת קשר המאמר.

ב) זמן המאמר השמי למד מענינו. על הרוב המאמר מציין את הזמן ההוא או את הזמן הבלתי מוגבל, כמו שנראה מהמשלים שהובאו למעלה. אבל על המעט הוא יכול לציין גם את העבר, כמו: אימיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו (ב'ב צ"א); או את העתיד, ד"מ: אי מינן מלכי, מיניכו היפרכי (ע"ז ח').

בַּעַל שְׁלֶשָׁה אַבְרָהִים.

תנו. א) בהכנס על המאמר השמי בעל שני אברים מלת קשר המאמר, או הוא נעשה למאמר בעל שלשה אברים. מלת הקשר יכולה להיות מלת הגוף, השם אית, ובאיון לית, והפעל הנה.

ב) בעצם הדבר המאמר השמי שקשרו הוא כנוי שייך למין המאמרים שנושאייהם הוא תלוי (תקל"ו) והכנוי הוא שב אליו. ולפי זה יהיה הנושא במאמרים כאלה מודגש ומובלט.

ג) כשהקשר הכנוי הוא ביחיד נסתר, או הוא על הרוב בצורת הוא, היא; ד"מ: טרודא הוא דין (סנה' כ"ו); דכוליה קרא יתירא הוא (שם, מ"ה); מתניתין מתקנתא היא (כרית' כ"ח); רקת לאו טבריא היא (מגלה ו').

ד) במאמרי השאלה באים ניהו וניהי במקום הוא והיא: מר ניהו רבא? (ב"ב כ"ב); הי ניהו (חול' מ"ג); מאן ניהו (פסח' ק"ד); מאי ניהו (פסח' ק"ו); מאי ניהו (ברכ' מ"ד); היכא ניהו (סנה' ל"ט); ואחר דילמא, כי המלה הזאת בעקרה מלת השאלה היא: דילמא האי ניהו (גויר י"ב); דילמא ממתא מחסיא ניהו? (קדוש' ל"ג). שים לבך אל שני המאמרים האלה: הכא ודאי איהו הוא, או דלמא אם איתא דאיהו ניהו (פסח' י'). המאמר הראשון נאמר בנחת, על כן משמש בו הוא, והמאמר השני תמוה, על כן בא בו ניהו.

ה ע ר ה : א) סבת שמוש של ניהו במקום הוא במלות השאלה הוא להבחין בין הכנוי שהוא קשר המאמר ובין הכנוי שהוא נושא: מאי ניהו פירשו מזה, הי ניהו, איהו, אבל מהו, מני, מי היא (תענ' כ"ד), הכנוי בהם הוא נושא המאמר. וכן: ומאן אינון? (ב"ב ע"ה).

בעל אבר אחד הוא. וההגבלה על פנים:—(1) על ידי תאר השם: לישנא אחרינא (גטין ט"ו).—(2) על ידי תאר הפעל: דיקא נמי (ע"ו ו'); אקראי בעלמא (שם, ב'); אין, הכי נמי (חול' ד').—(3) על ידי סמיכות עם ד': כלל דמילתא (ב"ב ה'); סתמא דמילתא (ב"מ ל"ב); תיובתא דאביי (סנה' כ"ו).—(4) על ידי כנוי השם: מְסִתְיָךְ, דייך (מ"ק י"א).—(5) על ידי סמיכות וכנוי הסומך: תנינא דשבעה רישוותיה, תנין ולו שבעה ראשים (קדוש' כ"ט).—(6) על ידי מאמר יחסי: זימנין דאולא ומנסבא ומתקנא, פעמים שהולכת ונשאת ונעשה מתוקנת (נדה י"ב).

הערה: א) בסגנון השטרות מצאנו: וחד ליתוהי, והאחד לאינו (כתוב' כ"ב). לית משמש פה במובנו העקרי בחור שם, עם כנוי השם. אבל בבטוים כמו: ואיכא... וליכא (קדוש' כ"ב). כחו של אית הוא כח הפעל.

ב) במאמרים כמו: צריכא, פשיטא, יש לפסק אם באמת בעלי אבר אחד הם, כי הם כוללים את הנושא במובנם. צריכא—צריכא היא. אבל הוספת הנושא תתכן גם עם שמות העצם. עלינו לשפוט רק על פי הצורה החיצונית של הדבור.

בַּעַל שְׁנֵי אַבְרִים.¹

תנה. מאמרים בעלי שני אברים נמצאים בארמית הבבליית במדה יותר מרובה מאשר הם בשפות האחיות, ובוזה היא יותר קרובה אל השמית העתיקה. ד"מ: עֲדִי כְפָנָא, אלו לרעבון הם (ברכות מ"ב).; טור תְּלָג, ההר מכוסה בשלג (שבת קנ"ב).; אי דעתא צילותא, אם הדעת (=דעת) צלולה (יבמ' קי"ג).; אָסָא שְׁמָה, הדס שמו (סנה' מ"ד).; חסדא שמך, וחסדאין מלך (גטין ז').; וחילופא סכנתא. חמימי לעקרבא, וקרירי לויבורא (ע"ז כ"ח).; תְּנָאִי היא (גטין ל"ו).; אָמוּרָאִי נָנְהוּ (שם, כ"ג).; סְבָתָא בביתא, סִימָא בביתא (ערכ' י"ח).; סימנא למה לוי? (ברכ' ג').; סְבָרָא הוא (סנה' ע"ד).; בין חיטי ושְׁעָרִי לאו אדעתייהו דאינְשִׁי, בין חטים לשעורים בני אדם אינם מבחינים (ב"ב נ"ו).; דקמא קידושי, דהנך לאו קידושי (קדוש' ס').; יציבא בארעא, וגיורא בשמי שמיא (ערוכ' ט').; אליבא דמאן? (שם, מ"ד).; גְּנִירִי דְחֻמְרָא שְׁעָרִי, פסיעות החמור תלויות בשערים שהוא אוכל (שבת נ"א).; במתא שמאי, בלא מתא תותבאי, בעיר שמי; שלא בעיר, בגדי (שבת קמ"ה).; אָסָאִי רְחִיקָא עֵינָא עֵינָא, רופא רחוק עין עורת הוא (ב"ק פ"ה).; דִּינָא הֵכִי? (ב"מ פ"ג).

1 נקודו המקובל של השם הזה הוא בצרי האלף; והוא כמו נקודו של אֵהֶלִים במקרא.

ה) לפעמים בא האווי בצורת השאלה: מן יִהְיֶה לְךָ, מִי יִתֵּן לָנוּ (ברכ' מ"א;; ועוד).

ו) על המעט נמצאת אות האווי אִיכו נכנסת על ראש המאמר. עיין המשלים שהבאתי בסימן קנ"ב. ד) למעלה.

ז) על מאמר הבקשה נכנס על הרוב הבטוי בְּמִטּוֹתָא מְנָךְ, בבקשה ממך: בְּמִטּוֹתָא, בְּעֵינָא מְנִיכֹ לָא תְרַחֲקוּהָ (סנה' צ"ו); בְּמִטּוֹתָא מְנָךְ, פֶּק מֵאַתְרֵךְ, בבקשה ממך, צא ממקומנו (שם, שם).

נְסֻפָּח. קְרִיאַת הַדְּבוּר.

תנו. בארמית הבבליית אין מלה מיוחדת לקריאת הדבור. המדבר קורא את השם, או את הכנוי, בלי לוית מלת הקריאה: נשי! חזו גברייכו דקאתו (יבמ' ק"ח); שיננא! כוותך מסתברא (ברכ' ל"ו); שטיא! שפיל לסיפא דקרא (שם, י'); תלמידא דיהודה! רמאה את (ע"ז כ"ו); קרקפנא! חזיתיה לרישך בי עמודי (ערוב' כ"ב); גנבא! גנובי למה לך? (יבמ' צ"א); פלניא בר פלניתא! אמרה לך אימך... (ע"ז י"ב); אבא! לא תתנייה הכי (סנה' ע"ט). ובכפל השם: קטינא, קטינא! אמאי לא ידענא... (ברכ' נ"ט); נהרא, נהרא! (שבת ס"ו).

ה ע ר ה: השם במאמר הקריאה לעולם במצב הידיעה; חוץ מהשמות אָבָא וְאָמָא, שסימנם הוא סימן יחס הקריאה עתיק.

מֵאֲמַר הַהֲגָדָה.

הַמֵּאֲמַר הַשְּׁמִי.

בְּעַל אֶבֶר אֶחָד.

תנד. א) מֵאֲמַר הַמְּצִיאוֹת. — כמו בשפות האחיות כן גם בארמית הבבליית המדבר יכול להחליט מציאות הדבר או העדרו על ידי הוכרת השם לבד: תיובתא (סנה' כ"ז); תברא (יבמ' י"ג); גופא (שבת ד'); אין, הלכה (ברכ' ל"ג); צריכא (שבת כ"ט); פשיטא (שם, קנ"ג).

ב) הַמֵּאֲמַר הַמְּגַבֵּל. — אל המאמר השמי בעל אבר אחד נוכל להוסיף הגבלה מה בלי לשנות את תכונתו. כי כל עוד שאין נושא במאמר המאמר

ואימנינהו (קדוש' ל'); ובפעל הורו תא: תא נעביד פלוגתא (ב"ב ג'); תא ונבנייה (שם, ו').

ב) הורו יוכל לבוא גם ביחיד למדבר בעדו, כשהמדבר רוצה להודיע אל המדובר את כוונתו או את נטית לבו: איזיל ואשמע מילתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו (ברכ' ט"ז); תא אחוי לך (ב"ב מ"ז); אטעום טעם דאיסורא (הוריות י"א).

מֵאֲמַר הָאוּי.

תנב. א) כשמלואו של האווי איננו תלוי במדובר, ר"ל באיש שהדובר אליו, או שכך אנו חושבים עליו, או מאמר האווי יוכל להתבטא בצורת שם: רִישִׁיף וְהַר, יטיח את ראשו בהר (חול' ל"ט); טוּבָה ד', אשרי ש' (סנה' ז'); או חֲבֵרוּתָא או מִיתוּתָא (תענ' כ"ג); או בְּטָלָךְ או בְּטָלָא דְבֵר עֲשׂוּ (גטין י"ז).

ב) המאמר השמי יוכל לבוא גם בצורת המאמר ההגדי: שְׁלָם לְמַלְכָּא חֲנֻקָּה, שְׁלָם לְקֶרְתָּא דִּירוּשָׁלַם (סנה' צ"ז); בְּרִיךְ רַחֲמֵנָא (שבת מ"ז); קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ברכ' י'); בְּרִיךְ מִתְּיָד לְשָׁלָם, ברוך בואך לשלום (סנה' י"ד); וְכִסִּי לְבָנִי (ב"ב קמ"ג); חֲמָרָא וְחִי לְפָם רַבָּנָן (שבת ס"ז); הוּנָא חֲבֵרִין, שְׁלָם (כתוב' ס"ט); עֲפֵרָא לְפוּמִיָּה דְאִיּוּב! (ב"ב ט"ז).

ג) על הרוב מאמר האווי בא בצורת מאמר פעלי, זמן העתיד הוא הנהוג: יְהָא רַעָנָא ד', יהי רצון ש' (ברכ' נ"ו); בִּיצָה ל"ח, וְעוּד; מִיְתִי לִי ד', יבוא עלי אם (ע"ז כ"ט, וְעוּד); נִהְוּ גְבֻרִיכוּ דִידְכוּ, יהיו בעליכם (יבמ' ק"ח); לְגִירוּ עֲלֶיךָ מִן שְׁמִיָּא ד' (ברכ' נ"ה); רַחֲמֵנָא לְשׁוּיָה לְטָב (שם, שם); לְשִׁמְטָתָהּ לְכַרְפֻּלָּתָא דֶּה־הוּא תִרְנְגוּ לָא (ערוב' ק').

ד) במקום העתיד יתכן לבוא גם זמן העבר: אֶתְחַל גּוּפָה, הלואי יתחלל גופו (מ"ק י'); שְׁרָא לָהּ מֶרֶה לְפִלְגֵיָא, המקום יסלח לו לפלוני (יומא פ"ו); דְּרָא ר' אֲבִינָא לְסִלְתָּהּ וְאָזַל לְגַבִּי דר' הוּנָא רַבָּה, יטעון רב אבינא את סלו וילך אצל רבו ר' הוּנָא (גטין ס"ו); פְּחָשָׁא אֲרַעָא וְלָא לְכַחַשׁ מֶרֶה, תכחש האדמה, רק שלא יכחוש בעליה (שבת ק"ד); קֶרַח קֶרַחֲמִי, פֶּרַח פֶּרַחֲמִי, אֲבָדָר תְּבִלּוּנִיכִי (פסח' ק").

יב) כשהצווי לגוף הנסתר או כמובן אין מפלט כי אם לשמש בזמן העתיד: לישדויה לביבר (סנה' ל"ט); לכהויה לעיניה (שם, כ"ז); בי תרי מינייכו לכתבו גיטא לדביתהו (גטין ס"ו); ובחלוף הגופים: לימא לן את (ע"ז ד'); זיל וליתיה וליקטול נפשיה (סנה' מ"ג).

יג) גם הבינוני הפועל, כשהוא משמש בכח העתיד, יכול לשמש במאמר הצווי. וכל צדדי המובן שאפשר לבטא על ידי הצווי יכולים להתבטא גם על ידי העתיד והבינוני, אם לשאלה ובקשה, או לעצה, לזרוז ולהרשאה: ליתחזי לי מר (מ"ק כ"ח); ליטעום מר מידי (נדר' כ"ב); ניחזי לי מר חתימות ידיה (ב"ב קס"ז); לזומר זמר וליזיל באורחא (סנה' ז'); בְּרִיָא נפשך (תענ' כ"א); דיינת לן דין תורה (סנה' ו').

יד) גם העבר יכול לשמש במקום הצווי: אי שתיקו, שתיקו (קדוש' ע'); יבומי חדא ואיפטור אידך (יבמ' י"ט). בכמה מן המשלים שהבאתי למטה במאמר האווי (תנ"ב. ד') קשה לברר אם העבר לצווי או לאווי.

טו) וכן יכול המקור לשמש לצווי: יבומי חדא (עיין למעלה אות י"ד); נפוצי ליה באפיה! (שבת קמ"ז).

טז) גם מלת הקריאה יתכן להיות כחה כח הצווי: הילך גיטך! (גטין ס"ג); הבא ספינתא! (ד"ס ב"מ ע"ט); הא גיטיך! (גטין ל"ד).

מַאֲמֵר הָאֶסוֹר וְהָאֶזְהָרָה.

תנ א' במאמר האסור והאזהרה הצווי משמש רק על המעט מן המעט: לא אייתי (ב"ק קי"ג); לא תיבו (הוריות י"ב).

ב) על הרוב המאודי משמש העתיד: לא תשלם (סנה' ה'); לא תעביד (תמורה ד'); לא תציתו ליה (ע"ז ל"ח); לא תדחלין מינאי (ב"מ פ"ד); לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן (ב"ב ז').

מַאֲמֵר הַזְרִיז.

תנא. א' קרוב למאמר הצווי הוא מאמר הזרוז, כשהמדבר פונה לא רק אל המדובר, כי אם רוצה לכלול גם את עצמו בפעולה משותפת. לכוונת הזרוז משמש רק העתיד: נְחַזִּי אֲנִי (גטין מ"ד); נתי ספר תורה

דלאו שנית ביה ואיפטר, לך הבא עדים שלא שנית בו ותפטר (ב"מ צ"ו);
ובן זובין תגרא איקרי, קנה ומכור ותקרא סוחר (ב"ב צ'); אמר שמע מינה
לאו אורח ארעא למיעבד הכי (עו' ד''); אמר שמע מינה לא עבדה איסור
(שם, י"ח); סבר מינה (ב"מ ק"ח).

ח כשהצווי בא במאמר התנאי והעתיד בתשובתו או לצווי כח העתיד
עם מלת התנאי: אתלי ליה נורא בדיקניה ולא שְבַעְתָּ חוכא מיניה (סנה'
צ"ו). במאמר הזה לבינוני כח העתיד. כל מילי זבין ותחרט, בר מחמר
דזבין ולא תחרט (פסח' קי"ב). במאמר האחרון הצווי בא במאמר יחסי
מקושר, ויש דומה לזה בסורית.

ו כשהצווי בא בתשובת התנאי, אז ענינו מה שהוא ראוי וצריך להיות:
נרשאה נשקין מני ככיך, פומבדיתאה לוויך אשני אושפיוך (חול' קכ"ז);
אי קְטָלִית ליה, קביל לטותיה דלטייה אבוך (סנה' מ"ח); איתגרת ליה,
פוץ עמריה (יומא כ').

ז במאמר תנאי כפול הצווי מציין את חסרון התועלת שיש בברירה
באחד משני דברים, והוא היקש המה נפשך: זיל הכא איכא רובא, זיל
הכא איכא רובא (חול' כ"ח); זיל להכא ליכא שיעורא, זיל להכא ליכא
שיעורא (שבוע' כ"ב).

ח הצווי יוכל לשמש גם למדבר בעדו, אם המדבר מניח חלק מעצמו
במקום עצמו: חדאי נפשאי (פסח' ס"ח). וכדומה לזה בעברית: שישו
בני מעי, שישו (ב"מ פ"ג). וענין צווי כזה הוא הורו.

ט כח הצווי מודגש לפעמים על ידי תוספת של זל בצווי הפקודה
ועל ידי תוספת של תא בצווי הורו: תא שְמַע, תא חזי; ותא אֲתִיְרוּ (עו'
ס"ד). משלים לשמושו של זיל עיין למעלה, אות א).

י כשהמדבר חפץ לצוות בדרך כבוד, או הוא משמש בנוכח העתיד:
תִּיתְבוּ וְתִקְתְּבוּ לֵיה (ב"ב מ').

יא וכן הדבר לפעמים בורו: תדע דקא סמקא צפרא ופניא (ב"ב
פ"ד); תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל
בקופא דמחטא (ברכ' נ"ה); תחוו דקא שרינא לכו עורבא-תחוו דקא
אסרנא לכו יונה (סנה' ק').

האזוי, לפי הודאות שבה מחכה המדבר למלוא אזוי ולפי מרץ הבטוא המקביל לודאות כזאת. החלשת כח ההפעלות המונחת ביסודם גורמת לצורת הבטוא שתהא יותר רב ענין ושתתקרב אל ההגדה הפשוטה.

ב) בשפות האחיות הצווי יוכל להתבטא גם בצורת שם. זה לא יתכן בארמית הבבלית. מהצווי השמי נתפתח הצווי הפעלי. הצווי הוא הצורה הפעלית הראשונה שנתילדה מהשם.

מאמר המצנה והפקדה.

תמט. א) הפקודה מובעת על ידי הצווי: קום עליה באמורא (סנה' ו'; ו'לו טבלו (ע"ז ל"ז); ו'לי שלמי (ב"מ מ"ב); תב את (חגיגה ה'); תיב שפיר (קדוש' פ"א); ו'ל הב לה באפי תרי (גטין ה'); תב את (קדוש' כ"ט).

ב) הצווי משמש גם כן במאמרים שההפעלות שבם נחלשה מכפי שהיתה אצל הפקודה הגמורה. כן הצווי משמש—א) לשאלה ובקשה: הב לי ידך (ברכ' ה'); אודו לי מיהת (סנה' י"ח); פסוק לי פסוקיך (חגיגה ט"ז); אשתבע לי דלא מגלית (ע"ז כ"ח); שדי משדא, זרוק נא (קדוש' ט"ז). —

ב) לעצה: את קטול חד מינייהו (ע"ז י'); קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא (ברכ' ח'); אוקירו לנשייכו (ב"מ נ"ט); גחין ותלחוש לה (שם, שם); זיל גבייהו דליברכוך (מ"ק ט'); אגב אורחך לבעל דבבך אשתמע (סנה' צ"ה); קפוץ זבין ארעא, מתון נסיב אתתא, נחית דרגא נסיב אתתא, סק דרגא ברור שושבינא (יבמות ס"ג). — לורו: נשי, חזו גבריכו דקאתי (יבמ' ק"ח); תא חזי מה בין תקיפי ארעא דישראל לחסידי בבל (חול' קכ"ב); תא חזי כמה חכימי יהודאי (נדה כ'). ד) להרשאה: דכי אית ליה אכול, דלית ליה לא תיכול (חול' ס"ו).

ג) הצווי משמש לפעמים להורות על ענין הנהוג בכל זמן, במקום הבינוני: זיל בתר רובא, אנו הולכים אחרי הרוב (סנה' ס"ט); ורבא סבר זיל בתר עיקר (פסחים ק"ז); זיל בתר חזותא וטעמא (חול' כ"ו). או במשל ההמוני: בתר גבא גוב וטעמא טעים, הגונב מן הגנב גם הוא טועם טעם גנבה (ברכ' ה'). וכן: אימור כלבא=אמרין כלבא (חול' נ"ג).

ד) לפעמים הצווי מציין תוצאת ענין חדש מהקודם: זיל אייתי סהדי

על ידי מלת היחס או אות הצירוף: נִי מביטא, וְי מִבְּרָא, הוּי בבית והוּי בחוץ! (מגלה ט"ז); נִי לֵן דְּמִתְנֵן, אוּי לֵנוּ כִי נְמוּת! (ברכ' ל"א); תְּבָל צֵל דְּאָבְדִין וְלֹא מְשִׁתְּכִין, הוּי על אלה שנאבדו ולא נמצאים עוד (סנה' קי"א); נִי דאפקיה ההוא גברא מביטיה! אוּי שהוצאתני מביטִי! (חול' ק"ה).

ב) הקריאה תוכל להעשות גם בשם, בשם ותאר, או בתאר השם, בלי נשוא המאמר: הִימְנוּתָא! (ברכ' נ"ד); רְחִמָנָא! (גטין י"ז); מְרִיה דְּאָבְרָהֶם (ב"ב קל"ד); מְרִי כָלָא! (נדר' כ"ב); רְבוּנָה דְּעֶלְמָא כָלָה! (גטין נ"ז); חִי דְמָר! (חול' נ"ז). וכן גם משני שמות המחברים ב'ו' החבור, תיובתא והלכתא! (ערוב' ט"ז), קריאת השתוממות; או בשם והגבלה תארית: חברותא כלפי שמיא! (מגלה כ"ה). וכן במלות: כולי האי ואולי! (חגיגה ד' ט"ז) || כולי האי ואפשר! (תענ' כ"ה).

ג) הקריאה לפעמים מכופלת: פלימו קטל גברא! פלימו קטל גברא! (קדוש' פ"א).

ד) ההשתוממות וההתפלאות לובשת על הרוב לבוש השאלה: חוּי מֵאֵן גברא רבה דקא מסהיד עליה! (ברכ' ל"ט); מה גברא ומה גברא! מה גדול האיש! (יבמ' י"ז); מסיבו דילה מה תהוי עלה דהך איתתא! מה תהא עלי בוקנותי! (יבמ' ס"ה); כמה רב גובריה! מה רבה גבורתו! (שם, ק"ד); כמה בטלני איכא בשוקא! (פסח' נ"ה); כמה לית ביה דעתא!... (מ"ק כ"ו); כמה מעליא הא שמעתתא! (ברכ' י"ד).

ה) ממין הקריאה הוא גם המאמר המתחיל במלות הָא, הֵנָּה, וְהָבָא, הֵבָה: האיכא! והרי יש! (סנה' י"ג); הא אנא והא בר ליואי! (תענ' כ"ה); הא מלכא והא עבדא! (סנה' ק"א); והא חנניה מישאל ועזריה! (שם, צ"ג); הא חמרֵא! הבא ספינתא! (ד"ס ב"מ ע"ט); הא חמרך והא קנקנך! (ב"ב צ"ח).

ו) בשער הזה נכנסת גם השבועה: אלהא! (יומא ט"ט); אורייתא נביאי וכתובי! (ערוב' י"ז); שבועתא! דהכי אמר רב (נדר' כ"ה).

מֵאֲמָרֵי הַצְּוִי.

תמח. ^(א) מאמרי האווי מתחלקים לשני שערים, מאמרי הצווי ומאמרי

תורת הסדרון.

בנין המאמר.

המאמר הפשוט.

המאמר הפשוט העירם.

מיני המאמר.

תמה. המאמר הוא דבור לשוני הכולל סדור חלקי מושג כללי מה שהובאו לפני ראות עיני המדבר ביחס הגיוני זה לזה. והמאמרים שלשה מינים, לפי ההפעליות הנפשיות המונחות ביסודם; והם מאמר הקריאה, מאמר ההגדה ומאמר האווי. במאמר ההגדה נכלל גם מאמר השאלה שנסתף ממנו.

מאמר הקריאה.

מאמרי הרגש.

הקריאה.

תמו. הקריאה כוללת שני מינים שונים. האחת היא קריאת שם לאיש שהדבור אליו (Anruf, call), והשני הוא בטוי הרגש של המדבר (exclamation, Ausruf). ואכנה את המין הראשון קריאת הדבור, ואת השני קריאת הרגש.

קריאת הרגש.

תמו. « תמונת הקריאה היותר קדמונית היא מלת הקריאה לבדה: וי וְהִי! (מגלה י"א); הָאֵל! אוֹיָהּ (ד"ס יומא ס"ט); בנוסחת הדפוס שם: בָּאָ, בָּאָ! כולם קריאה להבעת רגש הצער. לפעמים מלת הקריאה נכנסת בראש מאמר הקריאה: הִי, צָנָא דְמָלִי סְפָרִי דְחָסְרָא! (מגלה כ"ח). ברבות הימים מלת הקריאה מתחלת להיות מוגבלת על ידי תאר, ונקשרת אליו

נסתרת:—בַּעֲיָא (ערובין פ'.)—באפעל:—אַתְּנָא (קדוש' ל"ב.).
 מדברים בעדם:—באפעל:—אַשְׁקִינָן (ע"ו נ"ח. ונ"ח.).
 נסתרים:—מְנִינָהוּ (סנה' ל"ט.); קְלִינָהוּ (יומא פ"ד.).—בפעל:—וְנִינָהוּ
 (בכור' ח'.); פְּסִינָהוּ (סנה' ק"י.).—באפעל:—אַיְתָנָהוּ (בכור' ח'.).

נכחת.

תמא. מדבר בעדו:—באפעל:—אַנְנָן (ב"מ פ"ד.; אַנְנָן (ד"ס, שם).

נכחים.

תמב. נסתר:—שְׁדִינָה (יומא ס"ט.).—בפעל:—חֲפִינָה (שם, שם).—באפעל
 אִיתָנָה (ברכ' נ"ו.); אַמְטִינָהוּ (שבת קי"ט.); אַבְרִינָהוּ (יבמ' צ"ז.).
 נסתרים:—בפעל:—שְׁוִינָהוּ (ב"ב קע"ב.).
 נסתרות:—בפעל:—שְׁוִינָהי (ב"ב קע"ב.).
 תמג. מְרַבִּינָה (ברכ' ס"ב.).—מְשְׁקִינָה, אנחנו משקים אותו (ד"ס סנה'
 כ'.); מְעַלִּינָן (פסח' פ"ו.).

המקור.

תמד. נסתר:—לְמַרְמִינָה (שבת ס"ב.); לְמַסְנִינָה (פסח' קי"ג:) || לְמַשְׁנִינָה
 (ד"ס, שם); לְמַחְזִינָה (ר"ה י"ז.); לְמַחְזִינָה (ברכ' נ"ו.).—בפעל:—לְבִנְיָנָה
 (נקוד, כ"י קול' מגלה, בסוף).—באפעל:—לְאִיתוּיָנָה (שבת פ"ב.); אַרְמִינָה
 (פסח' י').

הערה: למיתנינָה (ש"ת הרכבי א'); לתתנינָה (ה"ג קפ"ד); לאיתנינָה (ש"ת קורנל פ"ו).
 נסתרת:—לְמַקְרִינָה (מגלה ד'); לְמַתְלִינָה (ע"ו נ"ג.).—באפעל:—
 לְאַשְׁתְּרוּיָא (ד"ס יבמ' ק"ב.); לְקַהֲיָנָה (ד"ס פסח' קט"ז).

נכחים:—בפעל:—לְנַסְיָנָה (ד"ס סנה' ק"א) || לְמַנְסִינָה (ד"ס, שם).
 נסתרים:—מְפִינָהוּ (ע"ו ס"ה.); לְמַבְנִינָהוּ (ב"ב ע"ג:) || לְמַבְנִינָה (ד"ס,
 שם); לְמַשְׁדִּינָהוּ (ערכ' ט"ז.).—בפעל:—לְרַבִּינָהוּ (תמורה ל"ב.); לְמַנְסִינָה
 (סנה' ק"א) || לְמַנְסִינָהוּ (ד"ס, שם) || לְנַסְיָנָהוּ (רש"י, שם).—באפעל:—לְאוּרִינָהוּ
 (ובח' קט"ו.); לְאִיתוּיָנָהוּ (שבת נ"ו.); לְאַטוּיָנָהוּ (ביצה ד').

הערה: אותנינָה (ה"ג צ"א); לאתנינָה (שם, תמ"ט); לאקנינָן (ש"ת הרכבי רל"ו).
 ולנקבה:—אִיתוּהִי (ה"ג צ"א); לְמַשְׁדִּינָהי (שם, קמ"א).

נסתר:—לתַנִּיחַ (קדוש' ס"ה); לְקַלֵּיחַ (שבת ק"י); אֲבַנִּיחַ (גטין ס"ח);
 לְקַלֵּיחַ (ברכ' ו').—בפעל:—לְשַׁנֵּיחַ (מגלה ט"ז) || לְשַׁנֵּיחַ (ד"ס, שם); לְמַלֵּיחַ
 (שבת ק"ט); לְטַמֵּיחַ (חול' ג'); לְרַבֵּיחַ (ברכ' ס"ב); אֲשַׁנֵּיחַ (יבמ' מ"ט);
 נְשַׁנֵּיחַ (קדוש' פ"א); וְתַטְמִיחַ (נקוד, כ"י קול' פסח' כ').—באפעל:—
 לְמַצִּיחַ (שבת ק"ד); לְמַטִּיחַ (שם, ק"י); נְקַנִּיחַ (ה"ג ת"ז).
 נסתר:—תַּרְמִיחַ (מ"ק ב').—בפעל:—אֲסַמֵּיחַ (יבמ' מ'); נְשַׁנֵּיחַ (שבת
 קי"ט).—באפעל:—אֲתַנִּיחַ (נקוד, כ"י קול' מגלה ד'); תַּתְנִיחַ (קדוש' ל"ב);
 נִיתַח (שם, ס"א).

מדברים בעדם:—באפעל:—תַּשְׁקִינַן (קדוש' ע').
 נסתר:—נְקַרְיָנָהוּ (יבמ' ע"ט); נְקַלְיָנָהוּ (גטין ס"ט); אֲחֻיָּנָהוּ (כתוב'
 ס"ג); נְחֻיָּנָהוּ (רש"י, סנה' כ"ה); נְתַנָּהוּ (כרית' ג'); לְתַנְנָהוּ (ערוב' ט"ז);
 לְשַׁדְנָהוּ (חול' צ"א) || לְשַׁדִּינַן (שבת ס"ז); לְשַׁדִּינַן (שם, קי"ז); לְכַפִּיָּנָהוּ (יבמ'
 ל"ט).—בפעל:—לְסַמִּינָהוּ (גטין ס"ח); נְכַלְיָנָהוּ (מגלה י"ג); תְּכַלִּינַן (ערוב'
 פ"ו). ה'ערה: לִימְחִינָהוּ (ה"ג תק"ט).

מְשַׁקְלִים בְּסִיּוּמִים.

תלט. נכח:—נְקַרְיּוֹף (ד"ס ב"מ ק"ה).
 נסתר:—לְקַרְיָיָה (ב"מ ט"ז); לְקַלְיָיָה (גטין נ"ו); לְחֻיָּיָה (חול' ע"ח);
 לְחֻיָּיָה (שבת ס"ז).—באפעל:—לְקַרְיִין (חול' קל"ג).
 נסתר:—לְקַנִּיחַ (סוכה ל'); לְקַרְיָיָה (שאלות קנ"ד).
 נסתר:—לְכַהִיחַ (סנה' כ"ז);—באפעל:—לְשַׁהִיחַ, לְשַׁהִינַן (פסח'
 ל'); תְּכַלִּינַן (פסח' פ"ו).
 נסתר:—לְשַׁהִינָהי (ה"ג כ"ט ג').

הַצְּוִי.

נכח.

תמ. מדבר בעדו:—באפעל:—אֲשַׁקֵּן (ב"מ ס'; קדוש' ט'. ול"א) ||
 אֲשַׁקֵּן (סנה' ס"ז).
 נסתר:—שַׁדִּיחַ (ב"ב ס"ג).—בפעל:—עֲשִׂיחַ (כתוב' נ"ג); דְּלִיחַ (ברכ'
 י"ח); נְסִיחַ (ע"ז ט"ו).

פסוניה (תמיד ל"ב).—באפעל:—אַתְּנִינְהָ (מנח' י"ז); אַנְשִׁינְהָ (הרי"ף חול' צ"ג); אַמְטִינְהָ (ד"ס שבת קכ"ט).

נסתרים:—מְחֻנְהוּ (נטין נ"ז) || מְחֻנְהוּ (ד"ס, שם); שְׁרוּנְהוּ (ברכ' כ"ג) || שְׁרִינְהוּ (שם, שם); תְּחִינְהוּ (שבת ק"כ) || תְּחֻנְהוּ (ד"ס, שם); מְלָנְהוּ (סנה' ק"ט); שְׁדִין (ד"ס תענ' כ"ה).—בפעל:—שְׁוִינְהוּ (סנה' ק"י); סְמִינְהוּ (ב"מ פ"ה); שְׁוִינָה (נדה נ"ז).—באפעל:—אַיְתִינְהוּ (מ"ק י"א) || אִיְתִינוּן (גדר' נ'א); אַמְנִינְהוּ (פסח' פ"ט).

הערה: מְלָנְהוּ (נקוד, ספ' מעש' כ"ה); חֻוִינְהוּ (שם, נ"א); חֻוִינְהוּ (אג' שריא י"ב); תְּחִינְהוּ (שם, ט"ז); תְּחִינְהוּ (שם, שם); שְׁהִינְהוּ (הל' פסוק' פ').—בפעל:—שְׁוִינְהוּ (ש"ת הרכבי רי"ד).—באפעל:—אַתְּנִינְהוּ (ש"ת מוספא צ"ט).

נסתרות:—פְּפוּנִין (ספ' מעש' רי"ג).—בפעל:—שְׁוִינִין (ש"ת הרכבי רי"ד).
נְכָחִים.

תלו. נסתרת:—שְׁרִיתוּהָ (שבת קל"ו); תְּחִיתוּהָ (שם, צ"א).

מדברים בעדם.

תלו. נכח:—תְּחִינְהוּ (ברכ' נ"ח:—בפעל:—שְׁוִינְהוּ (הור' י"ג).
נסתרת:—תְּחִינְהוּ (בכורות); דְּתִינְהוּ (ערוב' מ"א);—באפעל:—אַשְׁקִינְהוּ (מ"ק כ"ו); אַקְרִינְהוּ, אַקְרִינְהוּ (יבמ' ק"ו).

הערה: חֻוִינְהוּ (יחסי תנאים א'); אינשינְהוּ (ש"ת הרכבי קפ"א).
נסתרת:—תְּחִינְהוּ (כ"י קול' ובח' כ"ז).—באפעל:—אַקְרִינְהוּ (ה"ג שט"ו).
נסתרים:—תְּחִינְהוּ (שבוע' י"ח); תְּחֻנְהוּ (ב"ב ע"ד) || תְּחֻנְהוּ (ד"ס, שם).
הערה: תְּחֻינְהוּ (הל' פסוק' קל"ב); אַתְּנִינְהוּ (אג' שריא י"ג וי"ד).
נסתרות:—תְּחֻנְהוּ (בכור' ל"ח).

העתיד.

מְשַׁקְלִים בְּלִי סִיּוּמִים.

תלח. מדבר בעדו:—לְמַטְנִין (סנה' ז').
נכח:—נְחֻינְהוּ (רש"י סנה' כ"ה:, בהוצ' קרקוים).—בפעל:—נְשִׁינְהוּ (קדוש' ע"א) || נְשִׁינְהוּ (ד"ס, שם).—באפעל:—אַתְּנִינְהוּ (יבמות מ'); תְּחִינְהוּ (ע"ז ל"ד:; עיין אג' שד"ל תתר"מ).

נסתר:—חֲוִיתָהּ (חגיגה ט"ו).—בפעל:—מָלִיתָהּ (ד"ס ב"מ ק"ה).—
באפעל:—אַיְתָהּ (חג' ד').

מדברים בעדם:—חֲוִיתָנָּן (ב"ב ק"י).—באפעל:—שְׁוִיתָנָּן (פסח' ג').
נסתרים:—טָיִיתָהּ (חול' ק"י); מְחִיתָהּ (שבת קמ"ח) || מְחִיתָהּ (פסח'
כ"ו) || מְחַתָּהּ (ברכ' כ"ד).—באפעל:—אַיְתָהּ (סנה' צ"ה).

מדבר בעדו.

תלד. נכח:—חֲוִיתָךְ (חול' צ"ו).—באפעל:—אַתְּוִיתָךְ (ובח' ל').
נכחת:—חֲוִיתָיִךְ (סנה' ק"ח).

נסתר:—חֲוִיתָהּ (מ"ק כ"ה); בְּעִיתָהּ (ב"ב ע"ו); שְׁדִיתָהּ (תענ' כ"ד).—
בפעל:—בְּסִיתָהּ (ב"ק נ"ו).—באפעל:—אַתְּוִיתָהּ (ובח' ל'); אֲתוֹוִיתָהּ (ב"מ
צ"ט).

נסתרת:—בְּעִיתָהּ (ד"ס ב"ב ע"ד); חֲוִיתָהּ (ה"ג ל"ו).
נכחים:—חֲתוֹתְכֹךְ (ברכ' נ"ח).—בפעל:—שְׁוִיתְכֹךְ (שו"ת הרכבי ר"ד).
נסתרים:—חֲוִיתָהּ (ב"ב ע"ג).—בפעל:—עֲשִׂיתָהּ (כתוב' נ').
הערה: בפעל: שְׁדִיתָהּ (נקוד, ספורי מעשיות כ"ח); שוֹתְנָן (שו"ת ש"צ ד' נ"ה).—
באפעל:—אַתְּוִיתָךְ (שו"ת הרכבי ר"ד); אִתְּוִיתָךְ (ה"ג לר"א).

נסתרים.

תלה. מדבר בעדו:—באפעל:—אַקְרִינָּן (ב"ב כ"א) || אֲקָרִינָּן (חול'
קל"ג) || אֲקָרִינָּן ד"ס, שם).

נכח ונכחת:—בפעל:—שְׁוִיִּיךְ (סוכה מ"ח).—באפעל:—אַקְרִיִּיךְ (יבמ'
צ"ג).

נסתר:—מְחוּהוּ (ברכ' נ"ו); שְׁרִיִּיךְ (נדר' כ"ט); קְרִיִּיךְ (ב"ב נ"ח).—
פעל:—שְׁנִיִּיךְ (ברכ' נ"ט).—באפעל:—אַתְּוִהּ (ברכ' ל"א) || אֲתִיִּיךְ (שם,
נ"ו) || אֲתִיִּיךְ (שבת קכ"א); אֲמִטְוִהּ (ב"מ פ"ה) || אֲמִטְוִיִּיךְ (כתוב' ק"ג);
אַשְׁקִיִּיךְ (גטין נ"ו) || אֲשְׁקִיִּיךְ (ב"מ פ"ג); אֲדַחְוִיךְ (ב"ב ע"ג); אֲתִיִּיךְ, הַבִּיאוּהוּ
(ספ' מעש' כ"ח); אֲמִטְוִי (שבת קכ"ט); תְּפִוִּיךְ (גטין ס"ח).
נסתרת:—שְׁדִיִּיךְ (ב"מ ק"ב); שְׁרִיִּיךְ (ד"ס שבת פ"א).—בפעל:—

חַוִּיתָה (ד"ס תענ' ט'). — בפעל: גִּלְיָה (ברכ' ה' א'); מַנְיָה (שבת קנ"ד); פְּבִיָּה (ד"ס ברכ' ס' א'); נִשְׁנָה (חול' צ"א); תַּתִּיָּה (ובח' י"ט); שְׁנִיָּה (קדוש' מ"ה); טַמִּיתָה (חול' ג'). — באפעל: אֶלְיָה (ברכ' ל"א); אֶשְׁקִיָּה (שבת ק"ח); אֶרְצִיָּה (קדוש' מ"ה); אֶתְנִיָּה (ובח' ל' א'); אֶרְמִיָּה (פסח' י' א'); אֶמְשִׁיָּה (ב"ב ע"ד).

נסתרת: חַוִּיתָה (סנה' צ"ה); שְׁבִיָּה (ברכ' ס' א').

מדברים בעדם: דְּלִינָן (ב"ב ע"ג).

נכחים: קֶרְנָכו (ד"ס ברכ' נ"ח). — בפעל: שְׁוִינָכו (פסח' נ"א).

נסתרים: שְׁרָנְהוּ (ב"ב כ"ד); תְּלָנְהוּ (ר"ה ו' וי"ח); תְּרָנְהוּ (ב"ק ק"א); חֻנְהוּ (ברכ' כ"ח); קֶרְיָנְהוּ (שם, נ"ח); חֻיָּנְהוּ (פסח' נ"א). — בפעל: עֶשְׂיָנְהוּ (כתוב' נ' א'); לִיָּנְהוּ (ב"ק קט"ו). — באפעל: אֶגְלִיָּנְהוּ (יומא ס"ט א); אֶמְשִׁיָּנְהוּ (ב"ב קנ"ג).

ה ע ר ה: קנאנן (ש"ת הרכבי ע"ה); אייתנהו (ה"ג ר"א); דחיינן (אג' שרירא י"ב).

נסתרות: בְּנִנְהִי (מגלה ד' א'); תְּנִנְהִי (ערוב' ס' א').

ה ע ר ה: שרנהי (ה"ג ל"ב א').

נִסְתָּרָת.

תלב. נסתר: חַוִּיתָה (סנה' צ"ה וק"א); שְׁדִיתָה (מגלה ט"ו); קֶשִׁיתָה (ב"ב צ"ח); שְׁדָתָה (סנה' צ"ה). — בפעל: שְׁוִיתָה (מכות ט"ו); מַחַתָּה (שבת פ' א'); טַמִּיתָה (חול' ג' א'); רְבִיתָה (כ"י קול' מגלה י"ג, נקוד). — באפעל: אִיתָה (ברכ' מ"ח); אֶשְׁקִיתָה (תענ' כ"ט א) || אֶשְׁקִיתָה (שבת ק"ט א); אֶרְוִיתָה (סנה' ק"ט א); אֶגְנִיתָה (ב"מ מ"ח א); אֶגְנִיתָה (סנה' ק"ט א).

ה ע ר ה: נִשְׁתִּיָּה (ה"ג ק"א ג').

נסתרת: חַוִּיתָה (סנה' ק"ד); קָלְתָה (שם, שם). — באפעל: אֶקְנִיתָה (גטין כ' א').

מדברים בעדם: חַוִּיתָנָן (ב"ב ק"י א').

נסתרים: שְׁדִיתָנְהוּ (קדוש' ח' א') — באתפעל: אֶכְסָתָנְהוּ (כתוב' נ"ד). — בפעל: טַמִּיתָנְהוּ (נדה ו' א').

נִכַּח וְנִכְחַת.

תלג. מדבר בעדו: — באפעל: אֶקְרִיתָנָן (ב"ב כ"א א); אֶוִּיתָנָן (שם, פ"ד א').

נ"א:: שעע V) — בפעל: עִיְלָנְהוּ (ערוּב' מ"ד); לְמִיִּנְהוּ (ד"ס ר"ה ט"ו);
 לְזַבְנִינְהוּ (ד"ס פסח' מ'א) — באפעל: לְאַהֲדָרְנְהוּ (ב"ק ק"ח); לְאַנְחָנְהוּ
 (ד"ס ברכ' כ"ג); לְאַקְדוּמִינְהוּ (ברכ' ח'א); לְאַשְׁלוּמִינְהוּ (שם, שם);
 לְאַצוּלִינְהוּ (שבת ס"א); לְאַפְקֻצֵּן (ב"ק ק"ב) — לְטָלוּלִינְהוּ (שבת קמ"ג).
 ה ע ר ה: ענש קנהו (ה'ג צ"א); לְמִינְהוּ (שם, ס"ט ד'); למסתמיען (שור' גאוי מו"מ ק"א);
 למגרסאנן (שור' הרכבי ר"ח); למיגריסיען (אג' שריא כ"ו); למקביעין (שם,
 שם); ליבושנהו (ה'ג ק"ד) || ליבושיען (שם, קע"ו) || לייבשנהו (ה'ג כ"א ד');
 לשמתינן (שור' גאוי מו"מ מ"ב); לשלומאנן (שור' הרכבי ע"א); לחיובאנן (שם,
 ר"י); לאהדוראנן (שם, רל"ב); לאותובינן (ה'ג קס"ה); לאוקודינהו (שם, כ"ט ד');
 משבעינהו (שור' גאוי מו"מ מ"ב).
 נסתרות: לְמַכְתְּבִינְהוּ (כ"י קול' מ"ק ג'); לְמִיכְלָנְהוּ (שם, רי"ף, ביצה
 ד'). — בפעל: לְמִינְהוּ (יבמ' ס"ה).

ה ע ר ה: למינסבנהו (ה'ג רס"ה); למתבעיהי (שם, תמ"ה); מגורנהי (ה'ג מ"א א'); מייצינהי
 (שם, שם); מסתמינן (שור' גאוי מו"מ ק"א); אלופנהי (ה'ג רכ"ח); זבוננהי (שם,
 שם); אוזפינהי (שם, שם); להימונאנן (שור' הרכבי א'); שחוררנהי (ה'ג תמ"ב);
 לטלטלנהי (שם, צ"ו).

פֻּעֲלֵי לו"י עִם כְּנוּיֵי הַפְּעוּל.

תל. כל הנאמר בשאר הפעלים עם כנויים נופל גם בזה. ויש להוסיף
 שפעלי לו"י לפני הכנויים יוד"ם על הרוב נראה.

הַעֲבָר.

נִסְתָּר.

תלא. מדבר בעדו: מִחְזֵן (תענ' כ"ט). — בפעל: בִּפְסִין (ברכ' נ"ו);
 חִזְתָּן (ב"מ ס"ו) || חִזְתָּן (ד"ס, שם). — באפעל: אֶקְרִין (יבמ' צ"ג); אֶשְׁקִין
 (כתוב' ק"ד) (= אשקיין ואשקיאן).

ה ע ר ה: מחאי (ה'ג ע"ד ג') || מחאי (מח' ויטרי כ"ח), בכני השם.
 נכח ונכחת: קִרְיָךְ (ב"ק צ"ב); עֲנָךְ (שם, שם). — בפעל: לְוִיךָ (חול'
 קכ"ו). — באפעל: אֶקְרִיךָ (שבת קנ"ב); אֶתְנָךְ (יבמ' מ'); אֶשְׁנָךְ (=)
 אקשיאך; ד"ס ערוּב' ג'; אֶמְרִיךָ (סוטה ל"ה); אֶתִּיךָ (ד"ס סנה' ק"ט).
 נסתר: מִחְיָה (ברכ' נ"ח); שְׁהִיָּה (מ"ק י"א); שְׁרִיָּה וְשְׁרִיָּה (נדר' כ"ג);

המקור.

תכט. מדבר בעדו:—למקטלי (מגלה ט"ו).—בפעל:—לצעורן (גטין ס"ח).—באפעל:—לאגמורן (ברכ' כ"ד); לאצולן (קדוש' ח'; לאופן (ב"מ ס"ט).

נכח:—באפעל:—לאותבך (גטין נ"ו) || לאותבך (יבמ' צ' א').
נסתר:—למקטלה (גטין נ"ז); לאקטלה (ד"ס סנה' ק"ט); למב'לה (שבת ל'); למתבציא (הרי"ף, יבמ' ס"ה); למחשדיה (בכור' כ"ט; ע"ד לו"); למקצצה (ב"ק צ"א) || למקציה (שם, כ"ו; מ"ק י"ב); למלטיה (ברכ' ז'); למכפיה (יבמ' ל"ט); למגניה (סוכה ל"ו); למשעיה (ד"ס, שם, נ"א).—
בפעל:—לנבונה (מ"ק י'); לסכונה (שבת קט"ז); ליחוסה (כ"י קול' מגלה י"ב); למטימה (ערוב' צ"ז; טסס V); למדינה (ר"ה ט"ו).—באפעל:—
לאדכורה (ברכ' י"ח; מ"ה); לאוקמה (שבת קמ"ו; ב"מ ט"ו); לאודוען (ב"מ מ"ב); להימונה (ב"ב קל"ד); לשיובה (ב"מ פ"ו) || לשיובותה (ד"ס, שם).

הערה: למיזבניה (שור' הרכבי שפ"ח); למדקריה (נקוד, ספ' מעש' ע'); למצלביה (נקוד, שם, כ"ד); מישמיה (ה"ג צ"א, א'); לעזיקה (שור' הרכבי של"ב); לאקומה (שור' וילנא נ"ב).

נסתרת:—למכבשה (תענ' כ"א); למתבצה (קדוש' ס').—בפעל:—
לנתותה (שבת נ"ב); לצעורה (גטין ע"ג); לאתרוה (שבת קי"ט); תרוצה (נדר' ט"ז).—באפעל:—לאוקמה (נדר' ה'; וס"א); לאולודה (כתוב' י"א).
הערה: לאוקמה (שור' הרכבי מ"ב); לאוללה (שם, רמ"ז).
מדברים בעדם:—באפעל:—לאשמועינן (נדר' נ"ב) || לאשמועינן (שבוע' כ"ג; קדוש' כ"ו).

הערה: לשויתנא (אג' שרידא, נייב מ"ח).
נכחים:—למבדקינכון (נקוד, ספורי מעש' כ"ח) > למבדקינכון. פנופיכו;
פנופיכו (ב"ק קי"ג).

נסתרים:—למקטלהון (כ"י קול' פסח' נ'; מיצנהו (מ"ק י'; אוץ V);
מטחנהו (ע"ז ס"ה); מתנהו (בכור' י"א); למקבענהו (ברכ' י"ב);
למבדקנהו (יבמ' ק"ח); למיכליהו (הרי"ף ברכ' ל"ח); למשעין (סוכה

(שם, ל"ט); אַפְקָהוּ (ב"ב מ"ו); אַקְשָׁהוּ (יבמ' ח');
הערה: מהליען (ה"ג כ"ד ד'); נסריען (שו"ת וילנא ר"ד).

נְכַחַת.

תכה. מדבר בעדו:—באפעל:—אַסְקִין (ד"ס ב"מ פ"ד).

נסתרים:—בפעל:—שְׁדַרְיָהוּ (ד"ס סנה' צ"ג).

הערה: שבוקיען (ספ' מעש' צ"ה); שְׁדִירְיָהוּ (נקוד, שם, כ"ח).

נסתרות:—הִבְיָהִי (ה"ג תק"א).

נְכָחִים.

תכו. מדבר בעדו:—באפעל:—אַגְמָרוֹן (חגיגה י"ג); אוֹתְבֵן (ב"מ פ"א);

חול' ק"ה); אוֹדְעָתָן, הודעתי (ב"מ ק"א).

נסתר:—יִהְיֶהוּ (גטין נ"ו); תַּפְסִיָּהוּ (ב"מ פ"ג); שְׂבָקָה (גזיר נ"ט);

בְּרָצוּהָ (ע"ו נ"ט).—בפעל:—דִּינָהּ (מגלה י"ב); פִּיִּסוּהוּ (הור' י"ג).—באפעל:

אַכְחָשׁוּהוּ (יבמ' צ"ו).

הערה: אוֹקִימָהּ (נקוד, ספרי מעשיות כ"ו).

נסתרת:—שְׂבָקָה (כתוב' ס"ג); סְתָרוֹהָ (בכור' ח'); תַּפְסִיָּהּ (ב"ב

ל"ד).—בפעל:—אַחְרוּהָ (שבת קי"ט).—באפעל:—אַקְדָּמָהּ (שם, שם).

נסתרים:—באפעל:—אוֹנְפוֹהוּ (ע"ו ע"א).

נסתרות:—אפעל:—אַפְקוֹהִי (ה"ג תק"א) || אַפְקוֹיִן (שו"ת הרכבי ר"י).

נְכָחוֹת.

תכו. נסתרים:—קָטְלָן (שבת י"ב). || קָטְלָן (ד"ס, שם) || קָטְלָהוּ (ד"ס;

שם); אֶשְׁמָעִינָן, השמענה לי (שבת י"ב).

הַבִּינּוֹנִי עִם כְּנוּיֵי הַפְּעוּל.

תכח. מַצְעָרָן (שבת ק"ח). פְּסָקָה (סנה' ע"ו); עֵיין סימן כ"ו. א); מִיתָנָה

(פסח' קי"א); עֵיין סימן כ"ח. א); מְנַשְׁתָּה (שבת קל"ד); מְקַמְטָכוּ (ערוך,

גטין מ"ז).

הערה: דְּבָרִיעוֹן (ה"ג תרמ"ב); צְמָדִיעוֹן (שם, שם); מְדַמְיָהוּ (תור' של ראשונים ב' י"ז).

פְּרָעָתָן (שבוע' מ"א); מְסַלְקִינָהּ (ב"מ ט"ו); מוֹכְלָנָה (ד"ס סנה' כ');

אַמְרִיתָנָן (ד"ס ב"ק ס"ב).

נכח:—לְקַטְלוּךְ (פסח' כ"ה).—בפעל:—לְכַרְכוּךְ (מ"ק ט'. וט"א) ||
לְכַרְכוּךְ (נקוד, ספורי מעשיות קמ"א).

נסתתר:—לְקַנְסוּךְ (שבת ג'; לְדַחְקוּךְ (ב"מ פ"ד); לְגַוּוּךְ (סוכה ל');
לְיַגְרוּךְ (ב"מ ק"ב); תְּקַרְעוּךְ (ב"ב ק"ל) || תְּקַרְעוּךְ (ד"ס, שם).—בפעל:—
תְּרַחְקוּךְ (סנה' צ"ו); נְעִילוּךְ (ברכ' י"ח); תַּחְלִילוּךְ (שבת ק"ט).

הערה: נְדַחְקוּךְ (ספורי מעשיות צ"ה).
נסתרת:—לְתַבְעוּךְ (יבמ' ס"ה); לְמַצִּיּוּךְ (שבת נ"ד; מצ"צ V).—בפעל:—
לְשִׁמּוּךְ (ב"ב ק"ג); תַּחְלִינוּךְ (ד"ס שבת ק"ט; חלל V).—באפעל:—לְתַבּוּךְ
(שם, ק"י); לְפַסְעוּךְ (שם, שם).

נסתרים:—נִשְׁקָלְנָהוּ, נִכְלָנָהוּ (תענ' כ"ה); נִמְרָנָהוּ (פסח' ק"ב);
תִּכְלִין (שם, פ"ז).—בפעל:—דְּרַחְקָנָהוּ (גטין מ"ה); לְקַבְלָנָהוּ (שבת ל"ד).
באפעל:—לְגַמְרָנָהוּ (ערוכ' נ"ד); תַּצִּיתָנָהוּ (כתוב' כ"א).
נסתרות:—לִיתְבִּין (ד"ס תענ' ח').

הַצִּוּי עִם כְּנוּיִם.

נכח

תכד. מדבר בעדו:—שָׁבִקְנָהוּ (גטין נ"ה); פָּרְקָנָהוּ (פסח' פ"ז); זָבִיןָהוּ (ב"מ
ס'; פָּרְעָנָהוּ, פָּרְעָנָהוּ (שבוע' מ"א) || פָּרְעָנָהוּ (שם, ד"ס); באפעל:—אִזְקָנָהוּ (ברכ'
ל'); אִזְשָׁלָהוּ (ב"מ ק"ג); אִזְשָׁלָהוּ (שבת ס"ו); אִזְמָרְנָהוּ (סנה' ק"ב) || אִזְמָרְנָהוּ (סוטה
ל"ו); בכנוי השם; אִזְהָטְנָהוּ (ע"ז מ"ח).

נסתתר:—שָׁקְלָהוּ (מ"ק י"ז); אִזְלָהוּ (שם, י"א).—בפעל:—דִּינָהוּ (סנה' ח');
שִׁילָהוּ (שם, צ"ח).—באפעל:—אִתְנַחַהוּ (גטין כ"ד); אִתְלָהוּ (ברכ' ל"ה).

הערה: פִּארְעִיָה (ש"ת הרכבי קמ"ב); שָׁקְלִי (ש"ת קירנל פ"ז).
נסתרת:—פִּשְׁטָה (נדר' נ"ח); בְּדָקָה (כתוב' ס'); קִטְלָה (מגלה י"ב).—
בפעל:—בַּעֲמָה (גדה ס"ו); בְּדָקָה (חול' י"ז).

הערה: שִׁקִּילָה (ש"ת וילנא ר"ט); נטרייה (שם, שם).

מדברים בעדם:—פַּעַל:—עִזְלָנָהוּ (שבת ק"מ).

נסתרים:—שָׁקְלָנָהוּ (ברכ' י"ח); שָׁבִקְנָהוּ (ב"מ פ"ה).—בפעל:—שִׁמְנָהוּ
(ב"ב מ"ו); סִיעִיָהוּ (שבת כ"א).—באפעל:—אִתְדַרְנָהוּ (סנה' כ"ו); אִזְמָנָהוּ

נסתר:—לְשַׁלְקָה (שבת ק"ט); לְשַׁקְלִי (שם, ס"ו); לְחַתְמִי (שם, שם);
 לְפַתַּחַה (שם, קמ"ו); לְגִרְרָה (חול' פ"ג); גִּלְטָה (ב"ב ד'; לוט"ו); נְטִיחָה,
 נְטִיחָא (גטין ס"ט; טוח V); לִנְהָ (כתוב' נ'; וזן V); לְתִרְיָה (ע"ז י"ב);
 לְתַעֲרָה (ד"ס, שם); נְשַׁעֲיָה (ב"ב ד'; שזע V); לְתַבְעֵנָה (יבמ' מ"ב);
 נְגַמְנָתָה (ד"ס סנה' צ"ה).—בפעל:—לְיַחְסִיָּה (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב);
 לִישְׁמָתָה (נקוד, שם, ד'); תִּקְדָּמָה (סנה' כ"ה); לְשִׁפָּה (שבת קל"ד);
 לְזַבְנָהוּ (הרי"ף, ב"ב צ"ח); אֲבַטְלָנָה (גטין ל"ו); אֲסַלְקָנָה (שם, נ"ב).—
 באפעל:—לֹודָעָה (ברכ' ז'); לֹוכְלָה (שבת ק"ט); אוֹסְרָנָה (ע"ז נ"ו).—
 באתפעל:—לְשַׁמְטָתָה (ערוב' ק').

הערה: נפליינה (ש"ת קורנל פ"ו); אצניעה (ש"ת וילנא מ"ד).

נסתרת:—לְשַׁבְקָא (סנה' פ"ב); לִילְפָא (ברכ' ס"ג); לִסְבָּה (שבת ק"י);
 סוך V):—לֹוקָמָה (גדר' ה' ע'); נְטַבְלָנָה (גדה ס"ט) || לְטַבְלָה (שם, ל').

הערה: נִבְבָּה (ה"ג רע"ד); תיקידמה (ש"ת הרכבי ש"ט).

מדברים בעדם:—לְפָרְקָנָה (סנה' ק"ה).—באפעל:—לְטַמְרָנָה (גדה ס"א);
 נְגַמְרָנָה (ד"ס חגיגה י"ג); לְשַׁמְעָנָה (פסח' קי"ד) || לְשַׁמְעָנָה (ברכ' ל"ו); לְטַרְדָּן
 (ב"ב ה' א').

נכחים:—אֲבַדְקָנָכוּ (סנה' צ"ג). — באפעל:—אֲטַמְרָנָכוּ (גדה ס"א);
 אוֹתְבָנָכוּ (גטין מ"ו).

נסתרים:—לְשַׁלְקָנָהוּ (גטין ס"ח); נְחַשְׁבָּנָהוּ (ע"ז ט"א); אֲשַׁבְקָנָהוּ (שם,
 נ"ו); נִדְקָנָהוּ (שם, ע'); נִגְרָסָנָהוּ (סנה' י"ג); לִינוּפָנָהוּ (חול' ק"ל); נִקְטָלָנָהוּ
 (ברכ' נ"ד); תְּמַשְׁתָּנָהוּ (ב"מ ק"ז); נְשַׁרְפָּנָהוּ (פסח' פ"ג); לְכַפִּיָּהוּ (יבמ' ל"ט.
 ול"ט; כפף V); בכנוי השם).—בפעל:—נִסְכָּרָנָהוּ (שבת ק"ט) || נִסְכָּרָנָהוּ (ד"ס,
 שם); לְזַבְנָהוּ (פסח' מ').—באפעל:—אֲהַדְרָנָהוּ (כתוב' ק"ט); תַּצִּיתָנָהוּ
 (שם, שם); תִּבְרַחְתָּנָהוּ (שם, ע"ח); נֹוקְמָנָהוּ (ב"מ ל"ט); לְחַרְמָנָהוּ (ערב' כ"ח);
 לֹוכְחָנָהוּ (שבת נ"ה); לְהִימָנָהוּ (יבמ' מ"ז).

הערה: לימרינהו (תור' של ראש' ב' כ"ב); אֲשַׁבְקָנָהוּ (נקוד, ספורי מעשיות ע"ב).

הַמְשַׁקְלִים בְּסִיּוּמֵי.

תכנ. מדבר בעדו:—נְגַטְרָנָה (ברכות כ"ג).—באפעל:—תְּטַרְחוּן (ד"ס
 סנה' צ"ו) || תְּטַרְדוּן (שם, שם).

נסתרים:—זַבְנָתְהוּ (ב"ב כ"ו.). באפעל:—תַּצִּיתְהוּ (כתוב' ס.).
הערה: שמעונון (ש"ת הרכבי ר"ח).

מִדְבָּרִים בַּעֲדָם.

תכא. נכח:—בפעל:—קַבְלִינָךְ (פסח' פ"ט);—באפעל:—אַקְרִיבִנְךָ (ב"מ נ"ד.); אוֹתְבִנְךָ (יומא ע"ח.).

הערה: סליקונד (ה"ג ע"א ד').

נסתר:—קִרְעָנוּהִי (כתוב' פ"ט); פְּתַבְנוּהִי (ב"ב קע"א); פְּתַבְנָה (שם, שם);—בפעל:—אַשְׁרִינוּהִי, קִימְנוּהִי (כתוב' כ"א); אֲחִרְנוּהִי (ב"ב קע"א); קַבְלָנָה (סנה' ל"ח).—באפעל:—אַכְלָנָה (סנה' כ'); אוֹתְבִינָה (שם, שם).
נסתרת:—פְּתַחְנָא (ב"ב ע"ד.).

נסתרים:—שְׁאַלְנָהוּ (סנה' כ"ט); שְׂכַחְנָהוּ (פסח' ק"ו).—באפעל:—אַקְדִּשְׁנָהוּ (ע"ז נ"ב); אֲטַבְלִינָהוּ (שם, שם); אֲקַדְשְׁנָהוּ, אֲטַבְלִינָהוּ (ד"ס, שם); שְׂכַחְנָהוּ (פסח' פ"ו.).

הערה: אֲדַרְבְּנוּן (ש"ת הרכבי ע"ח).

נסתרת:—שְׂבָקִינָהִי (כ"י קול' מגלה י'.).

הַעֲתִיד

הַמְשָׁקִלִים בְּלִי סִיּוּמִים.

תכב. מדבר בעדו:—נִנְסִבֵּן (סנה' כ"ב).—בפעל:—תִּבְדָּחֵן (נדר' נ"א).
תִּבְדָּחֵן (שם, נ"א); לְצַעֲרֵן (מ"ק כ"ח); לְבָרְכֵן (תענ' ה'.);—באפעל:—לֹוֹתְבֵן (גטין ס'.); לְצָלֵן (תענ' ט'.); לְגַמְרֵן (ד"ס חגיגה י"ג);—באתפעל:—תִּצְטַעֲרֵן (יבמ' קי"ז); תִּסִּיעֵי (ב"מ ל"א.).

הערה: לירתאי, בכני השם (ה"ג ק"ז ג').

נכח:—נִקְטָלָךְ (יומא פ"ב); לְקַטְלָךְ (פסח' כ"ה); אֲפַרְקִנְךָ (גטין מ"ו); אֲנִינְךָ (סנה' ק"ח.; גוז' V).—בפעל:—לְבָרְכְךָ (מ"ק ט'.); אֲצַעֲרְךָ (סנה' ק"ח.); נִקְבִּלְנָךְ (כ"י קול' פסח' פ"ט).—באפעל:—נִטְרַחְךָ (פסח' פ"ט); לְצָלְךָ (יבמ' פ"ג); נִטְבִּלְנָךְ (שם, מ"ו); נִשְׁמַעְנָךְ (ברכ' מ"א.).

נכחת:—בפעל:—תִּקְדַּמִּיךָ (ד"ס סנה' כ"ה).—באפעל:—אַגְמִרִיךָ (ב"מ פ"ג); אוֹבְלִיךָ (ערוב' ג"ג.).

באפעל:—אפקוהו (גטין נ"ו); אהדרוהו (נדר נ"ה); אטרחהו (ברכ' כ"א);
אנהוה (ב"מ ב': וג'); אחתיה (סנה' צ"ג); אטרחהו (ערוב' י'); אותבנה
(פסח' ק"י); שמוי (תמורה כ"ו). דילונה (ד"ס מ"ק כ"ח).

ה ע ר ה : שְׁבָקִי (ספ' מעש' צ"ה); צִלְקִי (שם, ר"ג); אֶנְקֻטִי (שם, ר"כ); אֶשְׁבְּעִי, אֶשְׁבְּעִי
(ה"ג קט"ז ג'); אֶחָוִקִי (ש"ת גאוני מורח ומערב ק"א); עִלְוִיָּה (נקוד, ספ' מעש'
צ"ה), עַל דֶּרֶךְ לִז'.

נסתרת:—אמרוה (שבת ע"ד); שְׁמוּיָה (ב"ב קל"ג). בפעל:—בטלוה
(ברכ' כ"ב); שְׁדִירוֹה, אֶפְכֻה (קדוש' מ"ד).—באפעל:—אוּתְבוֹה (שבת
פ"א); אוּקְמוֹה (סנה' ק"ט); אֶשְׁכְּחוֹה (ב"מ פ"ד); אוּקְמִנָה (הרי"ף, כ"י,
ביצה).

ה ע ר ה : פִּסְקוּתָא (ש"ת ש"צ ד' ג' מ"ח); שְׁדִירוּהָ (ספ' מעש' כ"ה); תְּרַעְמוּהָ (ש"ת הרכבי
רל"ח).

מדברים בעדם:—שְׁבָקְנָן (גטין נ"ו). בפעל:—שְׁדִירוֹנָן (ד"ס תענ' כ"ג).
נסתרים:—קִטְלֹנָהוּ (ד"ס תענ' כ"א); שְׁקִלֹנָהוּ (ערוך, ב"ק פ"ו);
קִטְלֹנָן (ברכ' נ"ד); שְׁקִלְנָהוּ, קִטְלְנָהוּ (תענ' כ"ב). בפעל:—קִדְשָׁנָהוּ
(ברכ' מ"ט); תְּקַנְנָהוּ (שם, ל"ג).—באפעל:—אֶסְקֹנָהוּ (כ"י קול' מ"ק כ"ה);
אֶפְקַעְנָהוּ (שם, פסח'); אֶסְקֹנָהוּ (ב"מ פ"ד); אֶפְקֹנָהוּ (חול' ק"י); אֶזְמָנָהוּ
(ב"ק ע"ג); אֶסְמַכְנָהוּ (ברכ' כ"ו); אֶעֱלֵנָהוּ (ערוב' מ"ד); אֶפְקֶרְנָהוּ (ב"מ
ל"א); אֶקְבֵּנָהוּ (תמורה ט"ו).

ה ע ר ה : לְקִיטֵנָן (אג' שריא, גאלדב' י'); קְבִלֵנָן (ש"ת הרכבי ר"ד); תְּקִינֹנָן (שם,
ר"ז); שִׁילֹנָן (ה"ג נ' ד'); אוּתִיבֹנָהוּ (ספ' מעש' כ"ח).

נסתרות:—צִרוּנָהי (ע"ז ל'); צִוּוּהי (ערוך, סנה' ק"ו).

ה ע ר ה : אוּמִיעֵהי (ה"ג רכ"ז); אוּקְמוֹנֵהי (שם, ע' ג'); אֶנְפֻקִינָן (ש"ת ש"צ ד' ד' כ"א).

נכחים.

תכ. מדבר בעדו:—בפעל:—פִּסְפְּתוֹן (עין יעקב, הור' י"ג); קְבִלְתוֹן
(פסח' פ"ט) || קְבִלְתָּן (כ"י קול', שם); סִפְנָתָן (קדוש' כ"ט).

נסתרת:—פִּסְלִיתוֹה (זבח' ק"א); תְּפִסִּיתוֹה (כתוב' פ"ד); עַל דֶּרֶךְ
לו"י. —באפעל:—אֶתְרַבְּתוֹה (כתוב' ק"ב); אֶקְרַבְּתוֹה (זבח' ק"א).

מדברים בעדם:—אֶמְרָתָנָן, או אֶמְרָתָנָן (ד"ס ב"ק ס"ב).—בפעל:—
פִּסְפְּתָנָן (הור' י"ג).

שְׁמַעְתָּה (ד"ס סנה' ק"י).—בפעל:—לְטִיתָה, או לְטִיתָה (ב"ב כ"א); קִימָתָה (ב"מ מ"ב).—באפעל:—אַתְפַּשְׁתָּה (ב"ק מ"ה); אוֹקְמָתָה (ב"מ מ"ב); אַפְקָתָה (גטין ס"ח); אֶזְמַנְתָּה (סנה' ק"ט); אֶהְדָּרְתִּיהוּ (עין יעקב, ב"ב ע"ד); אֶשְׁכַּחְתּוּ (ד"ס שבת ס"ז); שְׁדָרְתָּה (פסח' ק"ד); עֲרוּב' ק"ד).

הערה: יתכן שהסיום יהי יש לקרוא פה ושם יִהֵ, במקום הֵה, בקיום סיום המ'ב. ואין לברר.

נסתרת:—וְבִנְתָּה (ב"ב ל"א); אֶמְרָתָא (שבת כ"א); שְׁקִלְתָּא (שם, שם).—באפעל:—אֶשְׁכַּחְתָּא (ב"ב ע"ד); אֶנְבְּהָתָה (ב"מ ח'); אֶנְחָתָה (עין יעקב, ב"ב ע"ד).

הערה: הימיתה (ש"ת הרכבי א').

נכחים:—חֶשְׁבָּתְנֹכו (ברכ' נ"ח);—בפעל:—בְּדָרְתְנֹכו (תענ' ג'); בְּנוֹפִיכו, בְּנוֹפִיכו (ב"ק ק"ג).—באפעל:—אֶשְׁבַּעְתִּיכו (תענ' כ"ד); אוֹתְבִנְכו (גטין מ"ז); אֶפְקִתְנֹכו (ד"ס ברכ' ל"ה).

הערה: א) אי אפשר לברר על הרוב אם סיום המ'ב — מתקיים לפני הכתי או לא.

ב) קבילתניכו (ש"ת הרכבי ר"ז).

נסתרים:—שְׁאֲלִיתְנָהוּ (שבת כ'); שְׁמַעְתְנָהוּ (חול' צ"ו); שְׁקִלְתְנָהוּ (יבמות קט"ז); קֶצְצִיתְנֹנוּ (מעילה ו').—בפעל:—בְּרַכְתְנָהוּ (ברכ' נ"ז); סִימַתְנָהוּ (שם, ל"ג); שְׁלַמְתְנָהוּ (שבת קכ"א).—באפעל:—אֶשְׁכַּחְתְנָהוּ (מ"ק י"ט); אֶשְׁכַּחְתְנָא (פסח' קי"ז) || אֶשְׁכַּחְתְנֹנוּ (כ"י קול', שם).

הערה: אותיביתנו (ה' צ"ג ב').

נסתרות:—אוֹתְבִינְהִי (ב"מ מ"ב); אֶשְׁכַּחְתְנְהִי (ד"ס ברכ' כ"ד).

נסתרים.

תיט. מדבר בעדו:—חֶשְׁדֹּנוּ (מ"ק י"ח).—בפעל:—בְּרַכְכוּ (ד"ס מ"ק ט'); צַעֲרוּנוּ (שם, שם); צַעֲרֵנוּ (שם, שם); בְּרַכְכוּ (שם, שם); פִּקְחֵנוּ (סנה' ע').—באפעל:—אֶזְקִנֹנוּ (ערוב' נ"ו).

נכח:—שְׁבִקְוֹך (סוכה מ"ח); וְנִבּוֹך (ערוב' נ"ג).—בפעל:—פִּקְדוֹך (יומא ס"ז); קִדְמוֹך (ב"ב קס"ז); קִבְלוֹך (סנה' ה').

נסתר:—חֶבְשֻׁהוּ (יומא ס"ט); קִטְלוֹהוּ (סנה' צ"ו); וְיִנְוֵהוּ (ביצה ל"ב); סְבִרְוֵה (סנה' ו').—בפעל:—שְׁלִוֵהוּ (ברכ' י"א); צִילֵוֵהוּ (מ"ק י"ז); קִבְלוֹהֵה (ב"ב צ"א) || קִבְלוֹהֵה (סנה' ו'); קִיְצִוֵה (ד"ס ב"מ ק"ח); וְנִבְנֵה (ב"ק ק"ג).—

הערה: כתביתניהו (ה'ג ע"א ד' וע"ג ג'); אחלתנון (שם, ע"ג ג'); יהבתון (ש"ת ש"צ ד' י"ד).
 נסתרות: תְּבַעְתְּנִי (כתוב' ל"ו); קְבַשְׁתְּנִי (שם, ס'). || וְקְבַשְׁתְּנָה
 (הרי"ף, שם), בכנוי הוכרז.
 הערה: רחיקתנהי (ה'ג תנ"א).

נכח ונכחת.

תיו. מדבר בעדו: מְנַעַתְּ (חגיגה ה'; פְּטַרְתָּן (פסח' קי"ח). —
 בפעל: וּמְנַתְּ (ב"ב פ"ד); צַעַרְתָּן (ברכ' נ"ו); קִבַּסְתָּן (סנה' נ"ה). —
 באפעל: אֲדַכְרְתָּן (ברכ' ל"א) || אֲדַכְרְתִּי, בכנוי הקנין של השם (ד"ס
 חגיגה כ"ב); אֲטַרְחֶתְּ (קדוש' מ'); אוֹתְבָתְּ (ב"ב ל"א); אֲדַרְתָּן (כתוב'
 ס').

נסתר: פְּרַעַתָּה (נדר' כ"ה); נִגְדַתָּה (ברכ' נ"ח); יְהַבַתָּה (יומא ס"ט).
 — בפעל: תִּקְשַׁתָּה (ברכ' י"ח); כִּסְפַתָּה (חג' ה'); גִּרְרַתָּה (סנה' צ"ו) ||
 גִּרְדַתָּה (ד"ס, שם). — באפעל: אֲמַלְכַתָּה (ברכ' י"ג); אֲשַׁלְחַתָּה (שם, נ"ו).
 נסתר: אֲמַרְתָּה, אֲמַרְתָּא (נדר' מ"א). — באפעל: אֲדַרְתָּה (שם, כ"א).
 וכ"ב); אוֹקְמַתָּא (שם, י"ט).

מדברים בעדם: תִּשְׁדַּתְּנָן (תענ' כ"ב). — בפעל: כִּסְפַתְּנָן (קדוש'
 פ"א). — אֲנַמְרַתְּנָן (עין יעקב, חגיגה י"ג).

נסתרים: קִטְלַתְּנָהוּ (ברכ' מ"ח); סִנְה' צ"ה). — בפעל: שְׁלַמְתְּנָהוּ
 (שבת קכ"א); שְׁדַרְתְּנָהוּ (סוכה נ"ג); קִדְשַׁתְּנָהוּ (מג' כ"ו); פְּטַרְתְּנוֹן (ברכ'
 נ"ו). — אֲפַסְדַתְּנָהוּ (ב"ק ק"א).
 הערה: אֲשַׁהַרְתָּן (ש"ת הרכבי תקנ"ד).

מדבר בעדו

תיח. נכח: בפעל: קָרַבְתָּךְ (ד"ס ב"מ פ"ד). — באפעל: אֲוַהַרְתָּךְ
 (נדר' נ"א); אוֹנְפַתְךָ (שבוע' מ"א).

נכחת: אֲמַדְתִּיךָ (בכור' ס"א). — בפעל: שְׁדַרְתִּיךָ (בכור' ס"א);
 גִּרְשַׁתִּיךָ (יבמות ס"ה); סִפְנַתִּיךָ (פסח' קי"ב); שְׁתַּפְתִּיךָ (ערוב' ע"ה).
 הערה: הכנוי יֶד־יִתְּנָן להוית גם לנכח, בקיום הסיים י.
 נסתר: קְבַשְׁתָּה (גטין ס"ח); עֲנַשְׁתָּה (ב"ב כ"א); שְׁאֵלְתָה (ברכ' מ"ט);

פְּרַעְנָהוּ (כתוב' פ"ה); טַעֲמָנָהוּ (הרי"ף, נדר' צ"א); קְטַלְנוּ (ברכ' נ"ד);
 חֲנִקְנוּ (מעילה ב'); טַעֲמָנוּ (נדר' צ"א); אָגְדוּ (ד"ס זבח' י"ח); שְׁאַלְנָהוּ
 (ערוב' נ"ג).—בפעל:—תְּרַצְנָהוּ (ברכ' ס"א); עֲלִנָהוּ (מכות כ'); לִטְנָהוּ
 (שבוע' ל"ו).—באפעל:—אִפְקָנָהוּ (פסח' ק"י); אִפְקָרְנָהוּ (ב"מ ל');
 אוֹתְבָנָהוּ (מכות כ'); גִּטִּין מ"ו); אִכְשָׁרְנָהוּ (סנה' כ"ו); אִנְהָרְנָהוּ (יבמ' ל"ה);
 אִשְׁפָּחְנָהוּ (ב"מ כ"ב); אוֹקְמָנָהוּ (סנה' ע"ב) || אוֹקְמָן (כתוב' כ"ג); אִגְבַּהֲנָהוּ
 (ב"מ ס"ז).

הערה: משכנתינן, משכן אותם (ה"ג ק"א ד'); שִׁבְקִינָהוּ (נקוד, ספ' מעש' ע"ב); נִסְתַּחֲנוּ
 (ה"ג ט"ז ב') || נִסְחָנוּ (שאלות ע"ג); שִׁמְחִינָהוּ (נקוד, ספורי מעש' מ"ו); תְּרִיצִינוּ
 (אג' שריירא, גאלרב' ב'); תְּכַרְנָן (שם, ט'); אִשְׁכַּחֲנִידוּ (ה"ג תנ"ה); הִימִינִינוּ (ש"ת
 הרב ר"ד).

נסתרות:—אִמְרָנָהי (ד"ס ערוב' מ"ג, ונ"ו);—בפעל:—שִׁפְצָנָהי (מגלה
 ד').—באפעל:—אִפְרָשְׁנָהי (כ"י זבח' ו').

הַנְּסָתָרָת.

תטו. מדבר בעדו:—קִרְצָתָן (ערוב' ס"ה).
 נכח:—באפעל:—אִנְקָתָה (ב"ק מ"ז).
 נסתר:—תִּבְצָתָה, או תִּבְצָתָה (קדוש' ל"ט); שִׁקְלָתָה (שם, י"ג); וִינָתָה
 (סנה' ק"ח).—בפעל:—וִינָתָה (מגלה ט"ו); שִׁדְרָתָה (כתוב' ס"ב); מִעֲטָתָה
 (נדר' ל"ב).—באפעל:—אִשְׁפָּחְתָה (ב"מ נ"ט); אוֹתְבָתָה (שבת ק"ט).—
 באתפעל:—אִשְׁתַּמְטָתָה (קדוש' ע"א; חול' ו').
 הערה: עִילָתָה (ה"ג ק"א ג').

נסתרת:—אִסְרָתָה (שבוע' פ"א); שִׁקְלָתָה (חגיגה ה'); נִפְתָּא (סנה'
 פ"ב); וִדְצָתָה (שבת קנ"ו).—בפעל:—סִתְרָתָה (סנה' ק"ו); גִּיפָתָה (עין יעקב
 שם).—באפעל:—אִדְרָתָה (נדר' כ"א; וכ"ב); אִפְקָתָה (סנה' ל"ט); אִנְתָּא
 (חגיגה ה').

נסתרים:—לִבְשָׁתָנָהוּ (כתוב' נ"ד); אִכְלָתָנָהוּ (נדר' ס"ח); מִסְרָתָנָהוּ
 (ב"ב קכ"ג) || מִסְרָתָנָהוּ (ד"ס מגלה י"ג).—בפעל:—שִׁדְרָתָנָהוּ (סנה' ל"ט) ||
 שִׁדְרָתָנָהוּ (הרי"ף ב"ב י"ו); וִבְנָתָהוּ (ד"ס ב"מ ל"ח).—באפעל:—אִצְנָתָנָהוּ
 (נקוד, כ"י קול' מגלה ט"ז).

י כנראה מהדוגמא פנופִּיכו (תכ"ט.) הסיום יי במקורים יכול לפעמים להתקיים לפני הכנוי.

הַעֲבָר.

הַנִּסְתָּר.

תטו. מדבר בעדו:—קִבֵּעַן (ר"ה כ"ו); וְנָבֵן (נדרים נ'); דָּנֵן (שם, שם); חֲנָנִי (פסחים ק"י); שִׁבְקָנִי (חול' נ"ד). בפעל:—קָרַחְנִי (פסח' ק"י).—באפעל:—אֶשְׁתַּמֵּן (כתוב' ק"ד); אוֹתִבֵּן (פסח' ק"י); ב"ב ל"א).—באתפעל:—אֶשְׁתַּמֵּט, אֶשְׁתַּמֵּטֶן (ב"ק י"ב).

נכח:—שִׁבְקָךְ (נדר' נ'); יִהְבֶּךְ (ברכ' נ"ד); דָּנָךְ (כתוב' ק"ד).—בפעל:—בִּרְכָּךְ (מ"ק ט"ז);—באפעל:—אֶנְקָךְ (ב"ק ל"ו); אֶחְלָךְ (קדוש' נ"ב); אֶסְפְּדָךְ (ב"ק פ"ט); אֶזְמַנְךָ (סנה' ק"ט); אֶזְמַנְךָ (ד"ס, שם). נכחת:—נִשְׁקִיךְ (חול' ככ"ו).

נסתר:—קִרְעָה (ברכ' כ'); שִׁבְקָה (נדר' ס"ב); קִצְיָה (ב"ב ס"ז); קִרְעָנָה (שם, קס"ט); תִּקְרָנָה (גטין מ"א). וְנָנָה (סנה' צ"ו); וְנָנָה (ד"ס, שם); סִדְיָה (ר"ה ד'); דַּעֲצִיתָה, קרי: דַּעֲצָתָה (ב"ב ע"ד);—בפעל:—חִיבָה (נדר' ל"א); נִשְׁשָׁה (גטין ס"ו); וְנָדְנָה (ערוך, פסח' נ"ב); וְנָבְנָה (כתוב' צ"א).—באפעל:—אֶנְמָרָה (נדר' מ"א); אִיתְבָּה (שם, נ"ג); אוֹתְבָנָה (ערוך' ל'); אֶשְׁבְּחָנָה (סנה' קי"ח); אֶחְרְבָה (שם, ס"ד).—בשפעל:—שִׁינְבֵן (שם, ס"ו).

הערה: טִבְעִיָה, כְּנִשִּׁיָה (נקוד, ספ' מעש' ח).

נסתרת:—קִטְלָה (מכות ט"ו).—בפעל:—שִׁיָּרָה (ב"ב ג'); קִבְלָה (שם, ס"ב); שִׁבְשָׁא (יבמ' ק"ח); נִרְשָׁא (פסח' ק"י); קִדְשָׁה (קדוש' נ"ט).—באפעל:—אֶסְמְכָה (מ"ק ה'); אוֹתְבָה (כתוב' ס'); אֶדְרָה (נדר' נ'); אֶסְפְּדָא (מג' כ"ח); אוֹלְדָה (סנה' ס"ט); אֶנְסְבָא (נדר' כ"ג).

מדברים בעדם:—תִּשְׁבְּנֵן (פסח' נ'); יִהְבְּנֵן (מ"ק ו');—בפעל:—עִילְנֵן (תענ' כ"ג).—באפעל:—אֶשְׁבְּעֵן (שם, כ"ד); אֶשְׁמְעֵן (ברכ' ל"ו); אֶשְׁמְעֵנָּה (נדר' ע"ג); דִּלְנֵן, הרימונו (ב"ב ע"ג).

נכחות:—תִּנְנְכִי (פסח' ק"י).—באפעל:—אֶקְמְנְכִי (קדוש' נ"ח).—נסתרים:—דִּקְנָהוּ (ב"ק ק"א); פְּתַבְנָהוּ (מ"ק ג'); טִמְנָהוּ (גטין ס"ח);

מִסְרַת הָאֲתַפְּעָל.

הָעֶבֶר.

תיא. נסתר:—א) אֲתַרְע (חגיגה ה'.).

ב) אֲתַמָּם (מכות ג'.).

נסתרת:—אֲתַרְעִי (חול' י'), ע"ד לו"י.

נסתרים:—א) אֲתַמָּמוּ (ב"ק ע"ג.).

ב) אֲתַמָּם (ב"ק ע"ג.).

הָעֵתִיד.

תיב. נסתר:—לְתַרְע (נדר' מ'; ב"ב ו').

נסתרת:—תְּתַרְע (ד"ס ב"ב ו').

הַבִּינּוּנִי.

תיג. מְתַחֵלָא (סנה' נ"א).—מְתַנָּמִי (ב"ק ע"ג.).

הַפְּעָלִים עִם כְּנוּיֵי הַפְּעוּל.

הַפְּעָלִים זוֹלָת בְּעָלֵי לו"י.

תיד. א) מפני חסרון ידיעתנו בנקוד הארמית אין ביכלתנו לברר בדיוק את כל השנוים הנופלים על הפעלים ועל הכנויים בהתחברם. ואין לנו סיוע בענין הזה גם מידי הקבלה. הלוחות הנתנים פה הם מתארים את הענין רק בקירוב האפשרי; כי רבוי השנוים הנמצאים בין בפעלים ובין בכנויים הוא מעצור להכללה.

ב) כל מה שנוכל לאמר בבירור הוא: כי פעל עו"י וע"ע על הרוב נעתקים אל גורת לו"י לפני הכנויים; וכי סיום הרבוי—וּנָן על הרוב נופל בפניהם לא רק כשהכנוי מתחיל בתנועה, כי אם גם כשהוא מתחיל באות. וכן הדין לסיום—י או—א שבמקורים. בהתרבות הפעלים על ידי הכנוי והעתקת הנגינה לפניהם הבאה בעקבותיה הפעלים עלולים להתבטא בתנועות טפלות המתחדשות בקרבם.

- (ב) מָרַע (קדוש' ס"ד).
 (ג) מָקַל, או מִיָּקַל (ע"ד פ"י) נדר' י"ט; מיחם (פסח' ע"ו); מִיָּקַר (שם),
 (שם) מִיִּיקַר (שם, ד"ס).
 יחידה:—(א) מָנָא (סוטה כ"א; כתוב' ע"ו); מַחְלָה (ב"ב קל"ב); מַחְמָא
 (ד"ס פסח' ע"ו), על דרך לו"י.
 (ב) מַחְמַמַת (תענ' כ"א).
 רבים:—(א) מַחְלִין (ב"ב ס"ו); מַגְמִי (כרית' כ"ד); מָנָו (ע"ז ט"ו; וט"ו);
 מַחְמו (שבת קנ"ג); מָרַעִי (גטין י').
 (ב) מוֹחִילִי (בכור' מ"ה).
 (ג) מִקְלִילִי (ברכ' ל"ו).
 (ד) מַחְמָמִי, מִקְרָרִי (ד"ס ב"ב י"ט); מַצְדִּי (שם, צ"ט).
 (ה) מַקְרִירִי, מַחְמִמִי (ב"ב י"ט).

הַיִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

- תט. יחיד:—(א) בְּכוּנִי הַמָּם:—מָרַעָנָא (כתוב' נ"ח) || מוֹרַעָנָא (ב"ק קי"ב).
 (ב) בְּכוּנִי הַנּוֹכַח:—מָרַעָתָ (ב"ב ו' || מָרַעִית (ד"ס, שם), על דרך לו"י.
 רבים:—מִקְלִינָן (חול' ד').

הַמְּקוֹר.

- תי. (א) אָנוּנִי (סוטה כ"א); אָעוּלִי (נדר' נ"ו); אָחוּמִי (ד"ס פסח' ע"ו);
 אָקוּרִי (שבת נ"א); אָקוּלִי (שם, פ"ו).
 (ב) אורוּעִי (ב"ב ל"ד, ע"ז כ"ו); אוקוּרִי (ד"ס פסח' קי"ח); אוקוּלִי
 (שבת קכ"ט).
 (ג) אִיקוּרִי (ד"ס פסח' ע"ו).
 (ד) אָצְדוּדִי (יומא ל"ו; ב"ב צ"ט); אָחְמוּמִי (נדה מ"ג); אָקוּרִי (פסח'
 קי"ח).
 (ה) מִיָּחְמָא (תענ' כ"ד; ד"ס, שם, כ"א).
 (ו) מַסְכֵּן (ב"ב קס"ו).

המקור.

תד. א) *אָצְטִינָן (לצטני') (ד"ס ב"ב ע"ג).

ב) אַחְדוֹנִי (מגלה ו').

מסרת האפּעל.

העבר.

תה. נסתר:—א) אַחֵם (שבת נ"א. וקנ"ג); אַטֵם (ד"ס ב"ק נ'); אַחֵל (ב"ב

כ"ג).

ב) אָרַע (פסח' ג').

ג) אַחֵמֵם (ד"ס שבת ק"י).

נסתרת:—א) אַעֲיִלָא (שבת קט"ז); עיין סמן כ"ח. ב).

ב) אַחֵלָה (ב"ב קמ"ד).

נכח:—אֶקֶלֶת (ערוב' י'); אַחֵלֶת (ב"מ מ'ט).

נסתרים:—א) אַקֵלו (ברכ' ס"ב); אַעֲלו (ערוב' מ"ד); אַחֵלו (שבת

קנ"ו); ואַרְעוּה (ב"ק נ"ב).

ב) אַחֵל (ב"ב כ"ג).

העתיד.

תו. נסתר:—א) לֶקֶל (יבמ' פ"ח).

ב) נַחֵל (ב"ב נ"ג).

ג) נִלְקוֹרָה (הרי"ף יומא ע"ח).

נכח:—תַעֲל (סנה' ק').

מ"ב:—א) נֶקֶל (קדוש' י"ב).

ב) נֶקֶר (ד"ס פסח' קי"ח).

הצווי.

תו. נכח:—אֶקֶל (ערוב' י'); אַחֵם (שבת קנ"ג); אַחֵל (ערכ' כ"ט).

הבינוני הפועל.

תח. יחיד:—א) מַחֵם (פסח' מ"ט); מַחֵד (מ"ק י"ח); מַקֵר (שבת נ"א);

מַמֵך (ברכ' נ"ד).

הצווי.

שצו. נכח:—א) עִיל (ב"ק נ"ט; פסח' צ"ד).

ב) חֲדָד (שבת ל"ב).

נכחים:—א) עִילו (ברכ' ח'; הור' י"ב).

ב) חֲדָדו (ד"ס שבת ל"ב).

הבינוני הפועל.

שצו. יחיד:—א) מְעִיל (מ"ק כ"ה); מטייל (סוכה נ"ג); מחייט (ד"ס

ב"ב נ"ח) || חייט (שם, הוצ').

ב) חֲטַט (ב"ב נ"ח); מְחַבֵּב (חול' קל"ג); מְחַפֵּךְ (יומא פ"ד); מְטַלֵּל

(ערוך, סוכה נ"ג; ד"ס, שם, ל"א) || מְטַלֵּל (סנה' ק'; יָלַל (ר"ה ל"ד) ||

מְיַלֵּל (ד"ס, שם); רִידָד (ב"מ פ"ג); מְחַלֵּל (חול' צ"ה); מְצַדָּד (יומא ל"ו).

רבים:—א) מְטַיִלִין (ב"ב צ"א) || מְטַיִלִי (שם, שם); מְעַיִלִי (ב"מ ע"ד);

מכות י"א).

ב) מְטַלֵּלִי (ערוך, ב"ב צ"א); מְחַטְטִי (יבמ' ס"ג); מְחַלֵּלִי (ד"ס ברכ'

ו') || חֲלָלִי (חול' קי"ג); מְרַנְנִין (יבמ' ל"ד).

ג) מְטַלִין (ד"ס ב"ב צ"א); מְמַלִי (קדוש' נ'); מְחַלִין (ברכ' ו'); על

דרך ל"י.

רבות:—מְטַלִין (ד"ס חול' צ"א); מְחַלִין (ברכ' ו'), על דרך לו"י.

הבינוני הפעול.

שצח. יחיד:—א) שִׁיעַ (מ"ק י"ב).

ב) מְכַתֵּת (יבמ' ק"ג); בכנוי המ"ב:—מְחַדְדָּנָא (ערוכ' י"ג).

יחידה:—מְטַלֵּלָא (ב"ק נ'); מְלַפֶּפָּה (ב"מ ע"ד).

רבים:—מְחַדְדִין (ב"מ פ"ד) || מְחַדְדִי (יבמ' י"ד); נדה נ"ד; מְטַלֵּלִי

(ב"ק נ').

רבות:—מְלַפֶּפֶן (ד"ס ב"מ ע"ד); מְחַדְדִין (רש"י כתוב' ס"ב; שבת פ"ב).

הבינוני הפועל עם כנויים מקפיים.

שצט. יחיד:—א) בכנוי המ"ב:—מְחַבְבָּנָא (חול' קל"ג).

(ב) בכנוי הנכח:—מַעֲלֵלָה (חול' ע"ט); מַלְטִית (ד"ס שבת קנ"א), על דרך לו"י.

רבים:—(א) בכנוי המ"ב:—(א) מַעֲלִינָן (ובח' נ"ה).
 (ב) מַחְבְּבִינָן (ד"ס ברכ' נ"ב; פסח' ק"ה); מַסְכְּבִינָן (סוכה י"ג).
 (ג) בכנוי הנכחים:—עֲלִיתו (כתוב' קי"ב) || מַעֲלִיתו (עין יעקב, שם).

הַמָּקוֹר.

ת. א) חֲבֵב (ד"ס שבת ק"ל).
 ב) חֲבֻבִי (שבת ק"ל; חול' קל"ג); חֲדוּדִי (ברכ' ל"ג; חול' מ"ג);
 לְפֹפִי (ב"מ ע"ד); צִתוּתִי (שבת קי"ט); צִנּוּנִי (ד"ס ב"ב ע"ג); מְכוּכִי (יומא פ"ד); רְכוּכִי (שבת ק"מ); לְתוּתִי (ד"ס פסח' לו').
 ג) עִוְלִי (כ"י קול' זבח' לו'; מכות כ"א); עֲלוּיִי (תור' של ראש' ב' ה'), ע"ד הלו"י.
 ד) עֲלָא (ובח' לו').

מְסַרְת הָאֶתְפֶּעֶל.

הַעָבָר.

תא. נסתר:—אֶפְלָל (מגלה כ"ז); אֶסְתַּטֵּט (עין יעקב, נדר' מ"א).
 נסתרת:—אֶחְנֶנָּא (גטין ס"ח); אֶצְטַנִּיאַת (שבת קכ"ט), ע"ד לו"י.

הַעֲתִיד.

תב. נסתר:—לְחַלֵּל (סוכה כ"ו).

הַבִּינוּנִי.

תג. יחיד:—(א) מְתַעִיל (יומא נ"א).
 ב) מְתַחַכֵּךְ (ב"ק מ"ד); מְפָרֵר (פסח' ע"ד); מְפַתֵּת (סוכה ל"א).
 יחידה:—מְרַכָּא (ב"ק פ"א).
 רבים:—מְתַחַדְדִי (כתוב' ס"ב).
 רבות:—מְרַדְדֵן (רש"י נדר' ס"א).

הַפִּינוּנִי עִם פְּנוּיִם מְקַפִּים.

שצב. מִזְדְּקִנָּא (ערכ' כ"ב.) || מִזְדְּקִנָּא (שם, שם).

מִזְדְּקִינָּא (ערכין, שם); מִזְדְּקִינָּא (ד"ס שבוע' מ"א.).

הַמְקוֹר.

שצג. א) אָנוּמִי (בכור' מ"ד.; חול' מ"ד.).

ב) אָרְתוּתִי (ע"ז ל"ט.); אָנְדְּקוּקִי (ערכ' כ"ב.).

מְסַרְת הַפִּעֵל.

הַעֲבָר.

שצד. נסתר:— א) עִיל (יומא כ"א.; שבת קט"ז.); קִיץ (ב"מ ק"ח.); פִּיל (קדוש' ס').

ב) עִלָּל (ד"ס שבת קט"ז.).

ג) שִׁיעַ (ע"ז מ"ו.).

נסתרת:— עִילָא (יומא ט'. וי"ח.; יבמ' ס"א.).

ב) חִנָּא (עין יעקב, גטין ס"ח.).

הערה: עִילָת (ה"ז ס"ד.).

מ"ב:— עִילָת (כתוב' ס"א.; ברכ' נ"ז.); צִירִי, או צִירִי (סנה' כ"ו.).

נסתרים:— א) עִילוּ (ד"ס ב"מ פ"ג.; קִיצוּ (ב"מ ק"ז.).

ב) עִיל (כ"י קול' מ"ק י"ב.).

נכחים:— עִילִין (מגלה כ"ח.).

הַעֲתִיד.

שצה. נסתר:— א) לְעִיל (שבת ע"ד.).

ב) לְסַפֵּךְ (סוכה י"ג.); לְצַדֵּד (שבת קמ"א.).

נסתרת:— תְּעִיל (מ"ק ט').

נכח:— תְּעִיל (מ"ק ט'; זבח' קט"ז.).

נסתרים:— לְעִילוּ (גטין נ"ו.) || נְעִילוּ (פסח' ס"ד.); לְמִילוּ (יבמ' קי"ד.).

נכחים:— וּתְחַלְלוּנָה (שבת קי"ט) || תְּחַלְלוּנָה (ד"ס, שם).

מְסָרַת הָאֲתַפְּעֵל.

הַעֲבָר.

שפּט. נסתר:—א) אֲתַחִיל (כרית' ו').

ב) אָגוּם (חול' מ"ד; בכור' מ"ד); אָטוּם (מג' כ"ו); אָקוּט (גדה ס"ז).

ג) אָחַמַם (שבת ק"י); אָרְתַת (חול' צ"ו); אָבְרַר (בכור' נ"ט).

ד) אָוְדַקַק (נדר' ע"ו).

נסתרת:—א) אָבְרִי (גדה נ'; אֲתַרְעִי (חול' י').

הערה: אֲתַבְרָא שו"ת הרכבי רל"א; אָבְרַת שם, ע"ד.

נסתרים:—א) אָשְׁתַּעוּ (מ"ק כ"ה); אָשְׁתַּרוּ (ערוך, גדה מ"ח).

ב) אֲתַקְצַצוּ (מ"ק כ"ה).

ג) אֲתַקְצִיצוּ (ד"ס מ"ק כ"ה); אֲתַחַמְמוּ (הג' הת' פסח' קי"ח); אָוְדַקַקוּ

(שבת קנ"ו; נדר' ע"ו).

הערה: אֲחַמְמוּ (ה"ג כפ"ח ד'); אָוְדַקַקוּ שם, קט"ו ב'.

נכחים:—אֲטַלְלִיתוּ (קדוש' כ"א).

מ"ב:—אָוְדַקְקִינָן (ערכ' כ"ב).

הַעֲתִיד.

שצ. נסתר:—א) לְתַחִיל (ערוב' ק"ד) || לְתַחִיל (קדוש' נ"ג).

נכח:—א) תָּטוּם (מגלה כ"ז).

ב) תָּרְתַת (חול' צ"ו).

ג) תַּתְוִיל (כתוב' נ"ג).

הַבִּינוּנִי.

שצא. יחיד:—א) מְתַחִיל (מ"ק י"ו); מְתַצִיל (גטין ע').

ב) מְקַץ (ד"ס ב"ב ס"ו).

ג) מְרַתַת (שבת נ"ח; יבמ' קט"ו); מְוַדַקַק (שבת מ"ו).

יחידה:—מְרַתָא (ע"ו פ"ב); מְוַדַקָא (בכור' ז').

רבים:—מְוַדַקְקִין (ערכ' כ"ב) || מְוַדַקְקִי (קדוש' ס"ב); מְרַתָתִי (ע"ו

כ"ב); מְמַצְצִי (בכור' ז').

רבות:—מְקַצְצִין (נדרים ס"א).

- רבים:—א) שִׁיעִי (פסח' ל'; א; קִיצי (ב"ב פ"ח); קִילִי (גטין ל"ה); וְיָגִי (חול' ט"ז); צִירִי (ד"ס ב"מ כ"ד: וק"ח); לִיפִי (שם, ב"מ ק' א).
 ב) לִפִי (ד"ס, ב"מ ק' א; גָּרִי, גָּרוֹ (בכור' ל' א).
 ג) צִירִי (ב"מ כ"ד: וק"ח); לִיפִי (ערוך, ב"מ ק' א; וְיָגִי (ערוך, חול' ס"ז); וְיָלִין (ב"ב צ"ז).
 ד) גָּרִירִין (ב"ב ק"י ח; גְּוִיזִין (סנה' ק"ז || גְּוִיזִי (עין יעקב, שם).
 הערה: חֲרִירִי (ה"ג כ"ד ד').
 רבות:—א) טִמֶּן (ערוכ' ו' א).
 ב) חֲבִיבֶן (שבת י' א; בִּידִיעָה: חֲלִילִית, קִרִי: חֲלִילָתָא (שם, נ"ו).
 (ח"ס י"ד).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

- שפּו. יחיד:—א) בכנוי המ"ב:—כִּיפָּנָא (גטין ל"ח); עִילָנָא (חול' ו' א; עִלָּנָא (ד"ס יומא פ"ו); קִצִּינָא (שם, ב"ב ד' א), בהעתקה אל לו"י.
 ב) בכנוי הנכח:—עִילָתָ (ברכ' ו': וס"ב); חִישָׁתָ (קדוש' י' א; וְזִפְתָ (כ"י קול' מ"ק י"ב).
 רבים:—א) בכנוי המ"ב:—חִישִׁינָ (יבמ' ק"ו); כִּיפִינָ (חול' י"ט); קִצִּינָ (ד"ס ב"מ ס"ט) || קִצִּינָ (ד"ס שם), עִיין סמן כ"ח. ג).
 ב) בכנוי הנכחים:—עִילִיתוֹ (ברכ' ס"ב); גְּוִיתוֹ (ד"ס ברכ' ט"ז).
 (ח"ס י"ד).

הַמְקוֹר.

- שפּח. מְנוֹ (נדר' ס"ח); מְדָק (ב"מ ע"ד); מְקָר (שבת קל"ד); מְצָר (ברכ' כ"ג); מִידֵל (שבת קכ"ח); מִיבָךְ (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב); מְעָל (ברכ' ו' א; מְרָק (נדר' ס"ז); מְנוֹא (ד"ס שבת ק"נ);
 ב) מְצָרָר (ד"ס ברכ' כ"ג); מְזָקָק (יבמ' כ"ב); מְכַתָּת (פסח' ל"ו); מְנוֹ (ד"ס, שם, קי"א); מְגָרָר (שם, ק"ו. וק"ח); מְשָׁלָל (מ"ק כ"ד).
 ג) גְּוִיזִי (ד"ס פסח' קי"א).
 הערה: מְנוֹ (שור' קאסעל ל"ד).
 (ח"ס י"ד).

שם; בָּיִל (מנח' ס"ה); מַיִץ (שבת פ"ח); חיים (ב"ב י"ט); קייר (ד"ס, שם); גִּיז (גדר' פ"ו); כִּיף (ברכ' ח'); חייק (שבת קמ"ט); עייל (מכות ח'); צייר (יבמות ס"ג).

ב) קר (שבת קל"ד).

ג) לָתַת (פסח' ל"ו); גריר (שם, ק"ו); ב"מ פ"ה); קריר (ב"ב י"ט); חמים (ד"ס שם); קציץ (ב"מ צ"ג); רתית (ב"ב קס"ו).

ה ערה: קאט (אג' שריא ו').

יחידה:—תִּמָּא (חול' ח'); תִּצָּא (ובח' י"ט).

רבים:—עִילָן (ע"ו ל"ח) || עִילִי (מ"ק י"ד); תימי (ערוב' פ"ח); חייכי (סנה' ק"ג); כִּפִּין (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב).

ב) עִלוֹן (ד"ס פסח' ס"ד).

ג) לָתַתִּי (פסח' מ').

ד) בָּרְרו (סנה' כ"ג).

ה ערה: עִלָּן (תור' של ראש' ב' כ"ה); קָצִין (הל' פסוק פ"ד); גווי (ה"ג כ"ד).

רבות:—עִילָן (חול' נ').

ב) דָּבָבָן (ערוך, ערך דבב).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּלִי.

שפו. יחיד:—א) שִׁיעַ (חול' מ"ז); זיג (שבת קל"ד); פסח' ע"ד; ריע

(תענ' כ"ט); קיל (סנה' מ"ו); ציל (ד"ס שבת כ"ג).

ב) צִייל (ערוך, שבת כ"ג); דִּיק (ביצה י"ד); לִיף (חול' י"א); כִּיף

(כתוב' ק"ג); צייר (חול' ק"ה); שייף (סנה' פ"ח); זייג (ערוך, פסח' ע"ד).

ג) בָּזוּ (ד"ס פסח' ע"ב); צִלִּיל (שבת כ"ג); תִּקִּיק (ב"ב ע"ד); בידיעה:

רָעִיעָא (תענ' כ'); טְמִימָא (מ"ק ד').

ד) תִּקִּיק (גטין ס"ח).

ה) קוץ (ב"ב נ"ט).

יחידה:—א) שִׁיעָא (חול' מ"ז); רִיעָא (כתוב' ל"ו); בידיעה: קִילָתָא

(נזיר י"ב).

ב) אָנִינָא (חול' קי"ב); בָּזוּא (גדה ט"ז); תִּבְיָא (ברכ' מ"ג); בידיעה:

רָעִיעָתָא (תענ' כ').

נכחים:—תפיתו (נדה מ"ב.; שבת צ"ט:) || איתפיהו, קרי: אתפיתו (ד"ס, שם).

מ"ב:—קשינן (ד"ס ב"ק צ"ב.).

הַעֲתִיד.

שפג. נסתר:—א) לחש (מכות ה'.); לגז (סוכה ל"ו.); ללך (ד"ס שבת קל"ד.); לעל (ברכ' ב'.) || גיעול (מ"ק כ"ה.).

ב) לצל (שבת ס"ו.); למץ (שם, ק"ט.).

ג) ללך (שבת קל"ד.); לפר (נדר' ע"ב.); נידל (שבת קכ"ח.).

ד) לבָרר (בכור' ג"ו.); לגז (חול' קל"ה.); נגרור (חול' פ"ג.); גילתות (ד"ס פסח' ל"ו.).

ה) לגז (חול' קל"ה.).

הערה: השורש דל נמצא בשתי גזרות דלל ודלא.

נסתרת:—תַרַק (יבמ' ק"ה.).

מ"ב:—אַעַל (נדר' מ"ט.; מגלה כ"ט.); אָקַץ (ב"ב ס';; ב"מ ק"ז.).

נסתרים:—א) לַעֲלוֹן (נדר' ל"ט.); נָקְצוּ (ד"ס ב"מ ק"ז.).

ב) לִזְקְצוּ (כרית' כ"ח); בהעתקה אל פ"וי.

ג) נִגְרְרוּ (ברכ' ס"ג.); וּלְגִזְזוּהָ (סוכה ל').

נכחים:—תַגְנוּוּ (סוכה ל').

מ"ב:—נָקַץ (ב"מ ק"ז.); נָחַש (יומא ל"ה.).

הַצְוּוּי.

שפד. נכח:—א) תָף (כתוב' ס"א); עַל (ב"מ פ"ג;; פסח' צ"ד); מָף (ברכ' ג"ט.).

ב) בָּרַר (ב"ב כ"ט.).

ג) דָּל, הָרַם (ב"מ ל"ה.).

נכחים:—עָלוּ (סנה' ע';; ד"ס הור' י"ב.); חָגוּ (חגיגה י').

הערה: עָלוּ (נקוד, ספ' מעש' כ"ו).

הַבִּינוּוִי הַפּוֹעֵל.

שפה. יחיד:—א) קָאָץ (ב"ב כ"ו.); חָאִים (ד"ס, שם, י"ט.), קָאִיר (שם,

בדגשות למד"ם, או בכפלים אותו, כמו רַקְתָּ, רַקְקָה. או בהעתקם לגזרת עו"י והאריכם את תנועתם, או בלקחם יו"ד לעי"ן הפעל. בעתיד הקל דגשות למ"ד הפעל נעתקה לפ"א הפעל, כמו לָזוּ, במקום לָזוּ. וכן במקור הקל ובכל בנין האפעל.

מְסַרְת הַקֵּל.

הַעֲבָר.

שפב. נסתר:—(א) עָל (נקוד, כ"י קול' פסח' קי"ב) || עאל (ב"ב מ"א.; בכור' ח'; חק, או חק (פסח' כ"ח.); חט (ד"ס, שם; ערוך, שבת ק"ג.); קר (שבת קל"ד.); כף (מ"ק כ"ה.); קץ (ב"מ ס"ה.); כס (יומא פ"א.). קש (ב"מ ק"ט.); דָּל (קדוש' ל"ב.).

(ב) צִיל (שבת ס"ו.).

(ג) עָל (ב"ב קל"ב.).

(ד) גָּזוּ (חול' קל"ה.); גָּרַר (שבת כ"ט.); חָשַׁשׁ (פסח' קי"א.; רַקַּק (נדר' ס"ו.).

נסתרת:—(א) רַקְתָּ (יבמ' ק"ו.); עָלַת (תענ' כ"ג.); עָלְתָּא (ב"ק מ"ח.); עָלְתָּה (ברכ' נ"א.); קָשָׂה (ב"ב קס"ו.).

(ב) צָלִי, או צִילִי (ערוב' ס"ד.).

(ג) רַקְקָה (יבמ' ק"ה.).

נכח:—מָצָת (חול' נ"ח.).

נכחת:—מָצַת (ב"ב ט"ו.).

מ"ב:—(א) עָלַת (שבת ק"מ.); חָשִׁי (שם, שם).

(ב) חָשִׁי (חול' י"ז.); קָשִׁי (חג' י"ג.).

נסתרים:—(א) עָלוּ (מ"ק י"ב.); קָצוּ (ד"ס ב"מ ק"ח.); תָּמוּ (נדה נ"ט.); צָרוּ (שבת נ"א.).

(ב) קָצוּ (ב"מ ק"ח.).

(ג) עוֹל (בכור' ז'; גטין ע"ב.; פסח' נ"א.; ד"ס ע"ז ב'.).

(ד) גָּזוּזוּ (סוכה ל'.).

הערה: צָרוּ (ספורי מעש' צ"ה; עין סמן רס"ז. ט).

המקור.

- שעח. א) אוקמי (ע"ז נ'; ד"ס); אנומי (הרי"ף ערוב' ק"ג); אורוקי (ע"ז נ"ח); אוזולי (ב"מ ס"ה).
- ב) אוקמי (יבמ' כ"ד); אול' (ב"מ ס"ה).
- ג) אימורי (תמורה י').
- ד) אול' (ד"ס ב"מ ע"ז); אפסי (סוכה נ"ה); אחוכי (ב"ק י"ז); ארוחי (שבת קמ"ז); אנוחי (כתוב' מ"ז); אזוי (חול' ל"ח); אמורי (תמורה ז'); אנופי (ע"ז כ"ה). נאחוכי (נקוד, ספור' מעש' כ"ה); אנחי (ד"ס שבת י"ח); או אנחי.
- ה) אוקמא (ב"מ פ"ה).
- ו) אחורף (ב"ק קי"ז).
- ז) אנחא (סוטה ל"ג), ירושלמי.
- ח) ממורי (ד"ס לובח' ה').
- ט) אקשי (ובח' מ"ט) || אקשוני (שם; כרית' כ"ה), על דרך לו"י.

מסרת האתפּעל

העבר.

- שעט. נסתר:—א) אתותב (שבת מ'. ונ').
- ב) אתקש (פסח' ס"א; שבוע' י"ג) || אתקש (שם; שבת פ"ג; קדוש' ל"ד).
- || אתקוש (סנה' ס"ג), ושרשו קיש; עיין ספרי אוצר חכמת הלשון; מבוא, סמן ל"ח.
- נסתרים:—אתתבו (ב"ב קכ"ט).

הבינוני.

שפ. מתוקם (יומא ב').—מתוקמא (ב"ב פ"ב; נדה י"ח).

פעלי ע"ע.

שפא. פעלי ע"ע, או הכפולים, גם הם, כמו פעלי ע"י, בעקדם בעלי שתי אותיות שרשיות הם. הם מתעלים לשלשים על אופנים שונים. אם

(ב) מוֹקִים (מג' י"ב) || מוֹקִי (כרית' י"ג); מוֹזִיל (ב"מ ס"ה. וע"ז); מוֹבִיר
(ב"ב כ"ט); מוֹתִיב (מ"ק י"ג., ועוד תדיר).
(ג) מִיתִיב (מנח' י"ג.; תמורה ל"ה).
(ד) מוֹקֵם (ד"ס שבת ע"א); מוֹבֵר (ב"ב כ"ט); מוֹרַח (ברכ' מ"ג.; סנה'
ל"ט).

(ה) מִימֵר (זבח' ו'; תמורה ג'; וי"ט); מִירַח (שבת ק"י).
יחידה:—(א) מוֹקְמָה (ערכ' כ"ה).
(ב) מִנְיָפָא (מ"ק י"ז).
(ג) מִנְחָא, או מִנְחָא (ברכ' ס"ב).
(ד) מוֹזִילָא (ד"ס ב"מ ק"ח).
(א) רבים:—מִתִּיבִי (ע"ז כ"ה).
(ב) מִנְפִי (ע"ז כ"ה); מִנְחִי (ב"ק ס"ב); מִחְכו (ד"ס זבח' ס"ב).
רבות:—מִקְשֵׁן (כרית' י"א), ע"ד לו"; מִתִּיבֵין (ד"ס שבת קמ"ח, ע"ד
לוי בסיומו).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל.

שעו. יחיד:—מִנַּח (יבמ' מ"ו.; ב"ב נ"ה).
יחידה:—מִנְחָה, מִנְחָא (ברכות כ"ה.; ע"ז כ"ח.; פסח' ע"ב).
רבים:—(א) מוֹקְמִי, מוֹקְמו (ד"ס ב"ב ס"ט).
(ב) מִנְחִי (סוכה כ"ו).
רבות:—מוֹקְמֵן (ב"ב ס"ט).

הַבִּינוּנִי פוֹעֵל עִם פְּנוּיִם מְקַפִּים.

שעו. יחיד:—(א) בכנוי המ"ב:—מוֹבְרָנָא (ב"מ ק"ד).
(ב) מִנְחָנָא (ברכ' ל'ט).
(ג) מוֹקְמִינָא (זבח' ק"ג); מוֹרְחִינָא (כתוב' מ"ט.), על דרך העבר.
(ב) בכנוי הנכח:—מוֹקְמָתָא (ב"ב ע"ב.; הור' ג'); מוֹתְבָתָא (שבת כ"א.;
ב"מ מ"ה). מוֹקְמִיתָא (ערוב' נ'; מנח' צ'), על דרך לוי.
רבים:—(א) בכנוי המ"ב:—מוֹתְבֵין (קדוש' נ'); מוֹקְמֵין (נדה ה').
(ב) מִנְחֵין (יבמ' ע"ו.; חול' מ"ז).
(ב) בכנוי הנכחים:—מוֹקְמִיתו (סנה' מ"ד).

- מ"ב:—א) אֶקְמָא (ב"מ פ"ה); וְאֶקְמָנָה (כ"י קול' זבח' ס"ו); אוֹתְבָנָה (שבת קכ"א); אֶקְמִנָּן (ב"ק י"א).
 ב) אֶקְמִינָּן (שבועות כ"ד); אוֹתְבִינָא (ד"ס שבת קכ"א).
 ג) אֶנְחָנָא (ב"ב ע"ד).

הַעֲתִיד.

- שעג. נסתר:—א) לֹקֶם (ברכ' ה'; נדר' ע"ט); לוֹתֵב (ר"ה כ"ח).
 ב) לִינִיף (מנח' צ"ה); וְלוֹקְשָׁה (שבת פ"ג).
 ג) לִינַח (ערוב' ס"ה); ע"ז כ"ח; נִיקָם (כרית' י"ג).
 ד) נָנַח, או נָנַח (ע"ז כ"ח); נִקְשׁ, לִקְיֵשׁ (זבח' מ"ט; ערכ' כ"ח).
 ה) לִקְוֵשׁ (ילקוט ויקרא תקכ"ט=זבח' י"ח).
 מ"ב:—א) אֶקְמָם (ב"מ ק"ה); אוֹבֵר (ה"ג צ"ח ב'); אוֹנָן (תור' של ראש' ב' ל"ד).
 נסתר:—א) לֹקְמוֹ (ב"ב ל"ב: ד"ס שבת קל"ד).
 ב) לִימְרוֹ (זבח' ו'). || לִימְרוֹ (כ"י קול', שם); נִירְחוֹ (ברכ' נ"ג); נִינְחוֹ (תענ' ט"ו).
 ג) לִנְפוֹ (מנח' צ"ד).
 ד) לֹקְמִי (ב"ב ל"ב).
 נכחים:—א) תּוֹתְבוֹ (חול' קמ"א).
 ב) תְּחִיכוֹ (ברכ' י"ט; נדה נ').
 ג) תְּצִיתוֹ (ע"ז ל"ח).
 מ"ב:—נֹקֶם (מכות ט"ו).

הַצְּוִי.

- שעד. נכח:—א) אוֹקִי (שבוע' ל"א).
 ב) אֶצִּית (ב"ב ע"ד); אֶקְיֵשׁ (זבח' ה').

הַבִּינוּנֵי הַפּוֹעֵל.

- שעה. יחיד:—א) מְתִיב (נדר' י"ח, ועוד תדיר); מְמִיר (תמורה ו'); מְסִיב (תענ' כ"ד); מְמִיךְ (ברכ' נ"ד); מְנִיד (סנה' צ"ה).

יחידה:—מִתְחִיבָנָא (קדוש' י"ג).

מִסְתִּיעָת (סנה' ס"ז).

הַמְקוֹר.

שעא. א) אֶסְתִּיעֵי (סנה' י"ח); אֶיִיִרִי (גטין נ"ו); אֶכּוֹנִי (ד"ס חול'

י"ג); לֶאֱחִיבֵי (שבועות כ"ה) || לֶחִיבֵי (יבמות ל"ד).

ב) אֶקְוִמָא (סנה' מ"ז).

מִסְרַת הָאִפְעֵל.

הַעֲבָר.

שעב. נסתר:—א) אֶקָם (נדר' ע"ב); אֶבֶר (ב"מ ק"ד); אֶדַק (חול'

צ"ה:: ב"מ ס"ז).

ב) אֶקָם (הור' י"ג).

ג) אֶיִל (ד"ס ב"מ ס"ה); נֶאֱתִבָה (ב"ק ק"ו).

ד) אֶחַל (ב"ב כ"ג); אֶחַף (ברכ' י"ח::; סוטה י"ג); אֶמַר (תמורה י"ו::;

חול' מ"א).

ה) אֶרַח (ברכ' מ"ג); אֶנַף (ב"ק ק"ה); אֶנַח, או אֶנַח (שבת מ"ח. וקנ"ד).

נסתרת:—אֶחַלָה (ב"ב קמ"ד); אֶרַחָא (יומא פ"ב).

נכח:—א) אֶחַכָתָ (גטין ס"ח) || אֶחַכָתָ (נקוד, ספורי מעש' צ"ה).

ב) אֶשְׁשֶׁת (ובח' ה'א).

מ"ב:—א) אֶנַחִי (ב"ב קס"ו).

ב) אֶקְמִי (ד"ס ב"מ פ"ד).

נסתרים:—א) אֶקָמו (ד"ס ר"ה כ"ד::; ע"ו נ').

ב) אֶקָמו (סנה' ו'א).

ג) אֶחַכו (ברכ' י"ט::; נדה נ'א); אֶחַלו (ברכ' י"ב).

ד) אֶטַחו (ובח' צ"ה); אֶנַחו (יבמ' מ"ו).

ה) אֶחול (ב"ב כ"ג).

נכחים:—אֶקָמְתוֹן (הור' י'א) || אֶקָמִיתו (עין יעקב, שם).

א) אֶפְנוֹן (חול' צ"ה) || אֶפְנוֹן (בכור' ס';) ; אֶסְתִּיט (נדר' מ"א.)
 נסתרת:—אֶתְחִיבֶת (נדר' נ';) ; אֶתְיבָא (כתוב' פ"ה); ; אֶסְתִּיעָא (מ"ק
 י"ח.); ; אֶגִּירָא (מג' י"ד); ; אֶפִּיסָא (גטין ל').
 הערה: מסתעיא (=אסתיעא) אנ' שריא, גאלדבערג, ט'.
 נכח:—אֶתְיבָתָ (ב"מ ל'); ; אֶפִּיסָתָ (סוטה ל"ה).
 מ"ב:—אֶפְנוֹי (קדוש' פ"א).
 הערה: איקימי (אנ' שריא ל"ב); ; איתכונית (שו"ת הרכבי תל"ז).
 נסתרים:—א) אֶתְיבִין (מ"ק כ"ו); ; אֶקִּימו (שו"ת הרכבי רל"א).
 ב) אֶגִּיר (ע"ז י"א).
 מ"ב:—אֶתְיבָנָא (מ"ק כ"ו).
 הערה: אסתנא (=אסתיענא) אנ' שריא, נייבאר, י"ט).

הַעֲתִיד.

שסו. נסתר:—לְחִיב (ר"ה כ"ד; ; גטין נ"ה); ; נְחִיב (כרית' ב'ט).
 נסתרת ונכח:—מְתַקִּים (ערוב' נ"ד); ; תְּתַבִּישׁ (מ"ק ט"ט); ; תְּסַתִּים (מגלה
 י"ד); ; תְּפִיס (גטין י"ח).
 נסתרים:—לְחִיבו (ר"ה כ"ט; ; בכור' נ"ו); ; נְחִיבי (ד"ס ברכ' כ'; ; נְנִידו
 (רש"י זבחים ע"ג) || נְנִידן (זבח', שם).

הַצְוִי.

שסח. רבים:—אֶתְגִּירו (ע"ז ס"ד).

הַבִּינוּנִי.

שסט. יחיד:—מַעֲפָף (ד"ס חול' נ"א). נעתק לע"ע; ; מַבְנוֹן (כרית' כ').
 יחידה:—מַבְנוֹנָה (יבמ' נ"ג); ; מַגִּירָא (שם, כ"ג).
 רבים:—מְתַקִּימִין (חול' צ"ב) || מְתַקִּימי (ב"ב ק"ב); ; מַגִּירִי (גטין פ"ה).
 רבות:—מְתַבִּינִין (עין יעקב, פסח' קי"א).

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שע. יחיד:—מַבְנוֹנָא (שבת קל"א).
 מְתַבִּיבָתָ (גטין נ"ו; ; סוכה כ"ה).

הבינוני הפעול.

שסב. יחיד:—מְחִיב (ב"ק ע"ב.); פִּיִּס (ב"ב כ"ג.; עיין סימן ס"א. א.).
מְקִיִּם (ברכ' נ"ד.).

יחידה:—מְקִימָא (קדוש' ס"ה.); מטייבא (מנח' פ"ח.).
רבים:—מְסִיעִין (ב"ב כ"א.); מחייבי (ברכ' נ"ד.); מציני (נדר' ה' א.).
רבות:—מְכוּנָן (פסח' קי"א.).

הבינוני הפועל עם כנויים מקפיים.

שסג. יחיד:—א) בכנוי המ"ב:—מְפִיִּסנָא (ב"ק פ"ד.; סנה' צ"ו:) || פִּיִּסנָא (גטין ל' א.).

ב) בכנוי הנכח:—מְחִיבָת (ב"מ מ"ג.); מְעִינָת (ע"ז ט'.); פִּיִּסָת (ב"ב ו' א.).
רבים:—א) בכנוי המ"ב:—מְעִינִין (מג' ל' א.) || מְעִינָא (סנה' י"ח:) || מְעִינִין (ע"ז ד'.); מְקִימִין (גטין פ"ב.); מְפִיִּסִין (ב"מ ע"ו.).

הבינוני הפעול עם כנויים מקפיים.

שסד. מְחִיבָנָא, מחויבת אני (קדוש' ח' א.).—מְחִיבָת (שם, שם; ברכ' ט"ז.).

המקור.

שסה. א) פִּיִּס (גטין מ"ד.).

ב) עִינִי (שבת ט'.; נדר' ע"ז); חִיבִי (מ"ק כ"ה.); סְעִינִי (>סִיעִי) (ד"ס חול' י'.); כְּוִינִי (ברכ' י"ז.).

ג) לְמַדִּינָה (ר"ה ט"ז) || לְמַדִּינָהוּ (ד"ס, שם); לְמַנְיָנָהי (יבמ' ס"ה.); לְמַשְׁמָה (ד"ס ב"ק פ"ד.)

מסרת האתפּעל.

העבר.

שסו. נסתר:—א) אֲנִיר (ברכ' י"ז.); אֲחִיב (ב"מ ל' א.); אֲקִים (ברכ' ל"ו.);

ב"מ ק"ח.); אֲפִיס (ב"ק ק"ג.; עיין סימן כ"ח. ב.).

ב) אֲנִיר (ע"ז י"א.).

נכח:—קִימַתָּ (ברכ' י"א); וַיִּפְתָּ (ב"ב קס"ו).

הערה: סיימת ה'ג' פ"ח ב'; כוונת (שם, ק"י א').

מ"ב:—קִימַת (שבת קי"ח); קִימִי (יבמ' ס"ד); נִימִי (תענ' כ"ג).

נסתרים:—עִינִי (כתוב' ס"ב); גטין פ"ט.

מ"ב:—עִינִינִן (שבת ל').

הערה: עִינָא (שו"ת הרכבי תקנ"ה).

הַצְתִּיד.

שנט. נסתר:—לְטִיט (הרי"ף ב"ב קס"ג); לְעִינ (ברכ' ה'); לְצִיט (ב"מ

ל"ב); לִיקִיִּים (סנה' צ"ג); לִיסִיִּים (יומא ע"ח).

נכח:—תְּבִישׁ (מ"ק ט'); תְּקִיִּים (ערוב' נ"ד); תְּעִינ (שו"ת הרכבי א').

מ"ב:—אָקִים (תענ' כ"א).

נסתרים:—א) לְדִינִי (ב"ב מ"ג; ב"מ ל') || לְדִינִי (הג' התלמ', שם) || נְדִינִי

(ב"מ מ"ב); נְפִיִּסו (יומא כ"ב).

ב) נְשִׁימִי (ב"ק צ"ו).

מ"ב:—נְעִינ (שבת ל') || לְעִינִינִן (ד"ס תענ' י"ב); עֵיִן סִמֵּן ס"ו (י' וקנ"ח ד').

הַצְוִי.

שס. נכח:—עִינ (ברכ' כ"ה); קִיִּים (ב"ב קנ"ט).

נכחים:—קִימו (כתוב' י"ט); דִּינִי (סנה' ל"א); סִירו (ערכ' כ"א).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

שסא. יחיד:—א) מְצִינ (ברכ' ל'); מְטִיט (ב"ב קס"ג); מחיך (נדר'

נ'); מְקִיִּים (מ"ק ב') || מְקִיִּים (נדר' ד'); מחייב (שם, ז').

הערה: מעאיק (אג' שרירא ל').

ב) מְדִיר (ר"ה ט'); מְסִיעַ (נדר' י"ח); מְדִיר (ר"ה ט') || מְדִיר (ערור,

שם) || מְדִיר (הוצ', שם).

יחידה:—מְחִיבָא (ב"ק ק"ח); מְסִיעָא (קדוש' ע"ג).

רבים:—א) מְסִימִי (ב"ק נ"ט); מְנִיְדִי (חג' ג'); מְדִיְתִי (פסח' ל') || מְדִיְתִי

(ד"ס, שם); מדירי (ד"ס ב"ק קי"ג).

ב) מְחִיבו (ב"ב ה').

ג) מְכוּנִי (יומא כ"ח).

י) אַתְּצִיד (ערוּב' ל"ג).

נסתרת:—אַתְּנָחא (קדוש' מ"ה).

נסתרים:—אַתְּדון (ר"ה ט"ו).

הַעֲתִיד.

שנה. נסתר:—לְתַעַר (ערוּב' ק"ד); לְתַנַּח (שבת קנ"ו).

נסתרת:—תְּתוּיל (א) תְּתוּיל (ב"מ ס"ו).

תְּתַבּוּר (ב"מ ק"ו).

נסתרים:—לְתַצְדו (שבת מ"ג); לְתַלּו (ב"ב מ"ב); נְתַלּו (ד"ס, שם,

במ"א).

נסתרות:—לְתַצְדָּה (ד"ס שבת מ"ג); לְתַלּוֹן (ב"ב קמ"א).

הַבִּינוּנִי.

שנו. יחיד:—מְתַנַּח (חול' מ"ה); מְתַדַּר (עין יעקב, קדוש' נ').

יחידה:—מְתַדְנָא (ר"ה ט"ו); מְתַנָּא, מְתַנָּה (כתוב' נ"ב); קדוש' ד';

נדר' פ"ג; מְתַלָּא (גטין פ"ח).

רבים:—מְתַדְשִׁי (ב"ב ק"א); כ"י קול' מ"ק כ"ה); מְתַצְדִּי (נדה מ"ה).

רבות:—מְתַנָּן (כתוב' נ"ב).

הַמְקוּר.

שנו. א) אַתְּנוּחִי (קדוש' מ"ה); אַתְּעוּרִי (ברכ' ד'); אתנופי (יבמ' ס"ג).

אתמוחי (גטין ס"ט); איתצודי (ערוּב' ל"ט); נדה מ"ה); איתונוי (סנה' כ"ו);

ב) אַתְּנוּפִן (עין יעקב, יבמות ס"ג) || אַתְּנִיפִן (שם, עץ יוסף).

מְסַרְת הַפִּעֵל.

הַעֲבָר.

שנח. נסתר:—סִיִּם (גטין נ"ו); בִּרְכִי י"ב); עֵינָן (שם, ו'); נִיִּם (תענ'

כ"ה); חִיִּךְ (מ"ק י"ו).

ב) דִּיר (קדוש' פ"א); דִּיר (ב"מ ט"ו); סִיעַ (ב"ב מ"א).

ג) פִּנָּן (ברכ' ל'). || פִּנָּן (שם, ל') || פִּנָּן (שם, ל"ג).

י"א; דיירנא (ערובין כ"ו); שייטנא (ב"מ ע"ו); סיירנא (חול' ק"ה); צְדִינָא (ד"ס ב"מ פ"ה); על דרך לו"י; וכן דְרִינָא (ד"ס ב"ב כ"ט.) || דיירנא (שם), שם, ז'.

ב) עם כנוי הנכח:—דִיכָת (ביצה י"ד); קיימת (ב"מ ס"ו); דיינת (מנח' ע"ח); דייקת (ב"ק צ"ט); סייכת (שבת ס"ו); צאיתת (הרי"ף, כרית' ק"ט); צִינָא (סנה' ח') || צייתת (ד"ס, שם). עיין י"ז. א) והערה לש"נ. ב). יחידה:—א) בכנוי הנכחת:—צִינָת (מ"ק כ"ז); נִיפָת (יבמ' ס"ג); דְוֶשֶׁת (ד"ס ב"ב קל"ו).

רבים:—א) קְיִנָא (ב"ק ס"ח; זבחים כ"ג.) || קְיִמִּין (ע"ז ע"ה); דייקין (ערוב' מ"ח); דיינינן (סנה' ט"ז); שיימין (ב"מ ל"ט); לייטנין (שם, מ"ח). ב) צִינָתִיתו (סנה' כ"ט); קיימיתו (ב"ב קע"ב); כייליתו (ע"ז ע"א); דייקיתו (יומא פ"ג).

הערה: קיימיתו (ה"ג ק"י ג); צייציתו (שם, ק"ד ב').

המקור.

שנו. א) מְכַת (ד"ס ברכ' ס"א); מְקַץ (ב"ק פ"ה). ב) מִיחָל (נדר' נ"ז); מִיפָר (שם, פ"ח); מִיָּדָב (פסח' ע"ד); מינם (ד"ס, שם, ק"כ); מישך (שבת ל"א); מידן (יומא פ"ז); מיסם (שם, ע"ח); מיקם (קדוש' ל"ג); מימת (גטין ס"ח).

ג) מִינוּם (ערוב' ס"ה); מִיוּז (עין יעקב, ערוב' פ"ו=ביצה ל"ב).

ד) מְנוּמִי (עין יעקב, פסח' ק"כ); מְחוּכִי (ד"ס גטין נ"ז).

ה) מִינוּמִי (פסח' ק"כ).

הערה: מימת (ענן מובא ע"י הרכבי, נקוד; מאנ' 1893, דף רכ"ה); מייציתו (אויף מ"ק י') || מוצייתו (הרי"ף, שם); מְדָקָא (אג' שריא, נייבויאר ח').

מסרת האתפּעל.

העבר.

שנד. נסתר:—א) אָתָּעַר (נדר' ל'; גטין ס"ח); אָתָּכֵן (חול' י"ד); אָתָּדֶר (קדוש' נ"א); איתמח (גטין ס"ט). ב) אָתָּצוּד (ערוב' ל"ט; ומ').

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

שנ. יחיד:—א) דָּאָן 'נדר' ה'; דָּאָר 'יבמ' נ"ב; צאית (נדה ל"ו);
דָּיֵל (ד"ס סנה' צ"ו); חִייל (נדר' ע"ט); מִיית (שם, ג'); גִּיִּים (שם, ט"ו);
צִיית (מ"ק י"ד); קָאִי (ב"ק מ"ו. ונ"ג). בִּידִיעָה צִיִּיתָא (סנה' ח'); לָאָטָה
(שם, מ"ט).

ב) נִיח (שבת צ"ט); צִייר 'יבמ' ס"ג); תִּייר (ד"ס סנה' צ"ו); סִיאר
(ב"ב מ"א).

ה ערה: דִּיר 'נקוד, שו"ת הרכבי תקנה'; (פירוש אחר של צִיִּיתָא עֵין יו'. א).
יחידה:—פִּינָא (מגלה כ"ה); חִיילא (נדר' ד'. וי"ו); קִימא (שם, כ"ח);
נִימא (סנה' ו'); זִיחא (שם, צ"ו); וִינא (שם, ק"ח); קִימָת (פסח' קי"א).
רבים:—א) חִילִין (נדר' ע"ה; וע"ו) || חִילִין (שם, ע"ה); מִיחִין (ב"ב צ"א);
וִינִי (ברכ' י"ב); מִייתי (מכות י"א); דִּישי (מ"ק י"ב); עִיצי 'יבמ' ו';
בִּייתי (ערוב' ע"ג); שִׁיכִי (גטין כ"ח); קִימי (נדרים ע"ו).

ב) קָימו (ב"ב קנ"ד); בִּכּוּר' יג"; כָּילוּ (ע"ז ע"א); שִׁאפו (ד"ס שבת
ס"ו).

רבות:—קָיֵמָן (ב"ב ע"ג); גִּטִּין מ"ה); דִּינָן (פסח' פ"א); דִּינָשָׁן (ובח'
קט"ז); נִיחָן (שבת ק"כ); נִיפֵן 'יבמ' ס"ג);

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

שנא. יחיד:—א) תִּיר (ערוב' ד'; מגלה י"ח); גִּים (מגלה, שם); עִיף
(ערוך, חול' נ"א); קִים (ע"ז ע"ו); בִּידִיעָה: לִיטָא (שבת ס"ז).

ב) עוֹף (חול' נ"א); בִּידִיעָה: לוֹטָא (סנה' מ"ט).

ג) פִּייל (חול' ק"ה); דִּיִּים 'יבמ' נ"ב); צִייר (ה"ג ק"כ ב').

יחידה:—א) נִיחָא (נדר' ט"ו); וִילָא (ב"ב ק"י).

ב) נִיחא 'נקוד, כ"י קול' מגלה ל'; דִּימָא (קדוש' י"ב); שִׁיפָא (ע"ז
נ"ב); קִימא (ב"מ י"ח; ועוד תדיר).

רבים:—שִׁיפִי (ב"ב ל"ב).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שנב. יחיד:—א) עִם כְּנוֹי הַמ"ב: צִיִּדָנָא (כתוב' ק"ג); קָאָמָא (ברכ'

נסתרת:—א) תקום (בכור' מ"ד:: ה"ג כ"ו (=כ"א) ב'); תרום (יומא נ"ג); תמות (מ"ק ט'; תימוש (שם, כ"ו); תיחול (נדר' ס"א); תיקום (ערכין כ"ו); תחוש (ר"ה כ"א); תקוץ (ב"ב ס"ט).

ב) תָּנַח (נדר' י').

נכח:—תקור (פסח' קי"ג); תוול, תיוול (יבמות ס"ג); תיכול (חול, י"ב וקי"ב).

נכחת:—תנופי (עין יעקב, ב"מ ס"ג).

מ"ב:—אָדוּש (ב"מ ק"ה); אִידוּן (כתוב' נ"ה); אִימוּת (ד"ס ברכ' ס"ד); אִיקוּם (ברכ' כ"ח) || אִיקוּ (ד"ס שבת קמ"ח).

נסתרים:—א) לָקוּמוּ (ד"ס ברכ' מ"ה) || לִיקוּמוּ (ברכ' מ"ה); לִימוּתוּ (מ"ק ט'; יְמוּתוּ (מ"ק ט"ט).

ב) לָמְתוּ (תענ' כ"ג); לִיחֲכוּ (שבת ע"ה).

נכחים:—תָּלוּשׁוּ (ברכ' ל"ו); פסח' ל"ו; תְּקִימוּ, קרי תְּקוּמוּ (חול' פ"ו).

מ"ב:—א) נָקוּץ (ב"מ צ"ב); נִינוּם (ערוב' ס"ה); נִיקוּם (גטין ד': ול"א); לִיקוּם (שם, נ"ד).

הערה: נָחוּס (נקוד, ספורי מעש' י"ט).

ב) נִינָם (עין יעקב, ערובין ס"ה).

ג) לִינִים (ערוב' ק"ד).

תְּצוּוּי.

שמט. נכח:—א) דוּן (ברכ' נ"ח); מוּשׁ (ב"ק צ"ב); מוּף (ברכ' נ"ט); תענ' ו''; קוּם (נדר' נ"א) || קוּ (כ"י קול' מ"ק כ"ה; ועוד תדיר).

ב) תָּב (ה"ג קפ"ג).

ג) צִית (ד"ס ב"ק ע"ד); קִיץ (ד"ס ב"מ ק"י); בֵּית (ערוב' נ"ב).

נכחת:—תוּבִי (ד"ס תענ' כ"ד).

נכחים:—א) קוּמוּ (ב"מ ס"ב); דוּנוּ (פסח' ד'); לוּשוּ (שם, ל"ו); שוּמוּ (ב"ק צ"ו); עוּשוּ (ב"ק ט"ט).

ב) בֵּיתוּ (תענ' כ"ד).

(ג) זול (ב"מ ק"ח.; גטין מ"ב.).

נסתרת:—(א) קמת (נדר' נ'.); ולת (ברכ' ס"ג.; תענ' פ"ג.); טבת (גטין ס"ט.); קמה (ברכ' נ"א.); מכא (סנה' צ"ה.); ולא (ד"ס ברכ' ס"ג.).

הערה: צרת (נקוד, שו"ת הרכבי י"ג).

(ב) מיתת (סנה' ק"ט.); מיתא (מ"ק כ"ו.); מתה (שם, ט';; נדר' נ'.; ניקח סנה' כ"ו.); ונינתה, זנה אותו (שם, ק"ח"ט.).

נכח:—(א) קמת (חגיגה ט"ו.).

(ב) מיתת (ברכ' נ"ד.).

הערה: דרית (חומי תנאים י"ג).

מ"ב:—קמת (ד"ס שבת קנ"ו.); חשי, הרגשתי (שבת ק"מ.). המשל השני יתכן להיות מגזרת ע"ע.

נסתרים:—(א) טחו (פסח' ל'.); דרו (ב"ב ו'.); קמו (מ"ק כ"ה.); ע"ז ח'ט';

פשו (סנה' ק"ג.); דקו (ב"מ ס"ה.); נרו (תענ' כ"ה.) || אגרו (ד"ס, שם).

(ב) פיתו (תענ' כ"א.); פסח' מ"ב.; מיתו (ברכ' ה';; מ"ק כ"ו.) || מתו (עין יעקב, שם); ונינוהו, זנוהו (ביצה ל"ב.).

(ג) זול, קום (קדוש' י"ב.); דון (כתוב' מ"ח.); צוד (מ"ק י"א.) || ציוד (הרי"ף, שם).

נסתרות:—מיתן (ה"ג ס"ט ב'.).

מ"ב:—(א) קמנא (ד"ס סנה' צ"ו;; שו"ת הרכבי תקנ"ה); תבנא (ב"ב קט"ו.); דרנא (הרי"ף, ב"ב כ"ט.); דשנן (כתוב' ס"ב.);

(ב) קמינן (גטין ו"ו.); דרינן (ב"ב כ"ט.), על דרך הבינוני.

(ג) מיתנן (ברכ' ל"א.).

(ד) מיתנינן (ד"ס, שם), על דרך הבינוני.

הַעֲתִיד.

שמח. נסתר:—(א) ימות (שבת ע"ה.); לדויץ (סוכה ל"ו.); לימות (נדר'

צ"א;; תענ' ו'.); לידוק (נדה מ"ה.); ליחול (תמורה כ"ט.); נינום (עין יעקב, ערוב ס"ה.); לחוש (חול' י"א.); ליקו (שבת י').

(ב) לינים (ערוב' ק"ד.); ניצית (ד"ס ב"מ ל"ב.).

(ג) לנח (גטין ס"ח.) || ננח (יומא כ'.).

פְּעָלֵי עו"י.

שמו. א) הפעלים מהגורה הנקראת עו"י מתחלתם משרשים שניים הם ומתעלים למדרגת השלשיים על ידי אמצעים שונים, על ידי הארכת התנועה, על ידי דגשות הפ"א שלהם או על ידי העתקם אל פעלי פ"א ו"ו יו"ד. הפעלים שבעבר הקל מנוקדים בקמץ ופתח אנו קוראים פעלי ע"ו, ואלה שנקודם חרק נקראו פעלי ע"י.

ב) בעבר הקל פעלי ע"ו מנוקדים בקמץ רק בנסתר ובנסתרים, בשאר הגופים נקודם פתח. פעלי ל"י מנוקדים חרק רק בנסתר ובנסתרים, בשאר הגופים נקודם צרי. בעתיד תנועת השורש היא לעולם ארוכה, קמץ, חרק גדול, שרק. חוץ מהמשקלים שנעתקו אל שרשי פ"י ופ"ו. התנועה לעולם ארוכה גם במקור.

ג) באתפצל הת"ו לעולם דגוש. בבנינים הדגושים מתמצעת אות יו"ד בתור עי"ן הפעל.

ד) בבינוני הפועל מתמצעת אות אל"ף ביחיד ואות יו"ד בשאר המשקלים. בהקשה אל שאר המשקלים באה עתה אות יו"ד לרוב גם ביחיד. ה) הבינוני הפועל נבנה על שתי דרכים. אם בהארכת התנועה, כמו קים, או על משקל צייר. בהתרבות המשקל האחרון הדגשות נשמטה עם תנועת היוד, ונהיה ציירא, וכדומה.

מִסְרַת הַקֵּל.

הַעֲבָר.

שמו. נסתר:— א) קם (נדר' כ"ב, נ"א); וָל (ב"ק ו'; ב"מ ע"ז); נָח (ברכ' י"ח); פָּש, נשאר (שם, ל"ט); צָר (גטין נ"ו); בָּת, לָן (פסח' ק"ז); דָּץ (חול' ל"ט); סָר (שם, י"ח); גָּס (פסח' ק"י); חָר (שבת ק"ג).

ב) מִית (נדר' י"ב) || מִת (מ"ק כ"ז); וָיל (ב"מ מ"ד: ומ"ה); צִיץ, הִרְתִּיחַ (חול' פ"ד); צִיף (ברכ' נ"ו); גִּים (תענ' כ"ג); גִּים (ד"ס פסח' ק"י); אֶלִישׁ (קדוש מ"ו); בַּתְנוּעָה טַפְלָה.

הערה: סִיב (ש"ת הרכבי ע"ב).

אַשְׁתַּרְבָּב (עין יעקב, קדוש' מ"ט; אַדְלָדֶל (תוס' חול' מ"ד).

נסתרות:—אַהֲנָדָן (>אַהֲנָדָן) (ה"ג קכ"ז ג).

מ"ב:—אַשְׁתַּעְבָּדָן (בכור' מ"ח) || אַשְׁתַּעְבָּדִינָן (עין יעקב, ע"ז ב'; אַשְׁתַּמְדַּעְנָא (כתוב' ק"ד).

הַעֲתִיד.

שמג. נסתר:—לְשַׁתְּעַבְדַּב (ב"מ ע"ג; לְעַרְבָב (ר"ה כ"ו; לְשַׁתְּלִשְׁל (שבת ק"ח; לְבָלְבַל (מ"ק ט"ז; לְפָרְסָם (יבמות ק"א).

נסתרת ונכח:—תְּשַׁתְּעַבְדַּב (גטין ל"ט; תְּקַלְקַל (ר"ה י"ט).

נסתרים:—לְעַרְבָבו (ע"ז ב').

הַבִּינוּי.

שמד. יחיד:—מְשַׁתְּעַבְדַּב (ב"ק כ'; גטין מ"ט) || מְשַׁתְּעַבְדַּב (ב"ב קנ"ו; מְהַרְנֵק (נדר' צ"א; מְגַנְדַר (ב"ק ל"ה); מְעַרְבָב (ר"ה כ"ח); מְמַרְטַט (ערוך נדה נ"ו); מְקַלְקַל (ר"ה, י"ט); מְחַלְחַל (ד"ס ברכ' נ"ט); מְפַרְנֹל (גטין ס"ח); מְרַבֵּל (>מְאַרְבֵּל) (חול' מ"ג); מְשַׁתְּרָשִׁי, מועיל (גטין מ"ד; חול' קל"א; כתוב' ק"ח).

יחידה:—מְשַׁתְּעַבְדָא (ב"ב מ"ד); מְגַנְדָא (תענ' כ"ג); מְנַשְׁתַּפָא (ב"מ כ"ג); מְקַלְקָלָא (ערוב' פ"ח); מְפַרְקָדָא (מנח' צ"ו).

רבים:—מְשַׁתְּעַבְדִי (ב"ב מ"ד) || מְשַׁתְּעַבְדָאִי (בכור' מ"ח); מְבָלְבְּלִי (חול' כ"ו); מְטַלְטְלִי (ב"ב ס"ט); מְהַנְדִין (שם, מ"ג).

רבות:—מְדַמְדָּמָן (ספ' מעשיות נ"ג).

עם כנוי המ"ב: מְשַׁתְּעַבְדָנָא (ב"ק כ'; פסח' ל"א).

הַמְקוֹר.

שמה. א) אַשְׁתַּעְבָּדִי (גטין ל"ח); אַשְׁתַּרְבָּבִי (סנה' כ"ד); אַנְרָדוּמִי (מנח' ל"ח; וּלְט"ט); אַנְרָדוּרִי (ד"ס ב"ק ל"ה); אַמְרָטוּטִי (ע"ז ס"ט); אַדְלָדוּלִי (חול' מ"ד); לְאַקְלָקוּלִי (ערוב' מ"ט) || לְקַלְקוּלִי (ד"ס, שם).

ב) אַנְרָדָמִי (הרי"ף, מנח' ל"ט); אַשְׁתַּרְשׁוּיִי (ה"ג מ"א ג).

ג) אַנְגְדַר (ב"ק ל"ה).

ד) מְרַבֵּל (>מְאַרְבֵּל) (חול' מ"ג).

(ב) מוֹלָלֶת (מ"ק י"ח).

רבים:—מִתְרַגְּמִינָן (שבת י': נדה ל"א); מוֹלָלִינָן (ב"מ נ"ב: ע"ז י': מטלטלינן (שבת מ"ו, מ"ט, וקכ"ד); מפספסינן (שם, קנ"ה).

הַמְקוֹר.

שמא. א' שְׁלֹחֹפִי (ב"מ כ"ה; ב"ב צ"ט); תְּרֻבָּצִי (מ"ק ו'; טטרוני (ערוב' ס"א); דְּרָדוּנִי (כתוב' י"ז); נְלוּלִי (נקוד, כ"י קול' מג); הרהורי (נדה י"ג); קשקושי (סוכה מ"ד); כסכוסי (שבת ק"מ); טלטולי (שם, מ"ה); חלחולי (חול' קי"ט); מסמוסי (שם, ד'); ערעורי (גטין ד'); פספוסי (שבת קנ"ה); פרסומי (ערכ' כ"ט; ברכ' י"ד; פסח' קי"ב); פרקודי (מנח' צ"ו); משכוני (ד"ס ב"מ קי"ג); שְׁעָבֻדִי (גטין מ"ט; סנה' ק"ו); טְלָטְלִי (ערוב' כ"ד); פְּרָכֻסִי (ערכין ז'); קַרְקוּשִׁי (ברכ' כ"ט) || כְּרֻכּוּשִׁי (שבת ע"ט); שְׁרָשׁוּנִי (מ"ק י"ב) || שְׁרָשׁוּי (ערוך, שם).

(ב) זְלוּלָא (ע"ז ל"ה); וּלְשִׁיזֻבָּה (ספ' מעש' צ"ה).

ג' שְׁכָשׁוּף (ע"ז נ"ז); עֲרֵעוֹר (שו"ת גאוני מורח ומערב ק"א).

ד' שְׁעָבָדָה (ערכ' כ"ג); וּשְׁיֻזְבָּה (ב"מ פ"ו); שְׁיֻזְבָּא (שו"ת הרכבי

שפ"ח). וּשְׁיֻזְבוּתָה (ד"ס ב"מ פ"ו).

הַבְנִינָן הַפְּעוּל.

הָעֶבֶר.

שמב. נסתר:—אֲנָרְדָם (מנח' ל"ח); אֲשַׁתְּרָבָב (סנה' כ"ד); אֲנָנְדָר (ערוך גטין ע"ז); אֲמָרְטָט (ע"ז ס"ט; נדה נ"ו); אֲעָרְבָב (ר"ה ט"ז); אֲנָלְגָל (ב"מ מ'; גטין ע"ג); אֲדָלְדָל (ערוך, חול' מ"ד); דַּרְבִּיל (>דֶּאֱרָבָל) (חול' מ"ט); אֲשַׁתְּרָשִׁי (גטין ל"ה).

נסתרת:—אֲפָרְסָמָא (ר"ה כ"ד; הור' ד').

מ"ב:—אֲשַׁתְּעָבְדִי (בכור' מ"ח).

נסתרים:—אֲשַׁתְּעָבְדוּ (ע"ז ב': וח' א' || אֲשַׁתְּעָבְדוּ (עין יעקב, שם);

אֲנָרְדָמוּ (הרי"ף, מנח' ל"ט).

ב' אֲשַׁתְּעָבַד (ערכ' כ'; אֲשַׁתְּחָרַר (יבמ' צ"ז, אֲנָרְדָם (מנח' ל"ט);

ס"ח; מְנַשְׁתָּן (ד"ס שבת קל"ד) || מְנַשְׁתָּם (ערוך, שם); מְשַׁרְטָט (יבמ' ק"ו);
מְמַרְטָט (חול' צ"ב); מְשַׁלְשֵׁל (שבת ק"י); מְמַסְמָס (שם, ד'); מְבַלְבֵּל
(שם, ט); מְשַׁפְּשֵׁף (שבת קנ"ד); מְפַפְּפֵע (חול' צ"ז); מְנַמְנָם (מגלה ד"א);
מְעַרְעֵר (ב"ב מ"ג); מְנַמְנָם שבת (נ"ו); פסח' ק"כ || נְמַנָּם (פסח' ק"כ);
מְקַקֵּשׁ (ע"ז ס'; כתוב' פ"ו); מְטַרְטֵן (נדה י"ד); מְרַבֵּל (ב"מ כ"ו) || מְאָרְבֵּל
(ערוך, שם).

יחידה:—מְשַׁעְבָּדָא (קדוש' ו'); מְנַשְׁתָּפָא (ערוך, ב"מ כ"ג); מְמַסְמָס
(יבמ' מ"ב); מְמַשְׁמָשׁ (חול' ט'); מְבַצְבָּצָא (שם, שם); מְקַלְקָא (יבמ'
ק"כ); מְחַלְחָלָא (ובח' צ"ד); מְנַמְנָה (כתוב' י"ו); עיין סימן נ"ו. מְקַקֵּשׁ
(ברכ' ס"ב); מְפַרְסָמָא (מנח' מ').

רבים:—מְשַׁעְבָּדִי (סנה' ק"ו); מְטַרְגִּי (ערוב' ס"א) || טַטְרָגִי (ד"ס,
שם); מְשַׁרְבָּטִי (שבת צ"ד); מְקַשְׁקֵשִׁין (סוכה מ"ד); מְנַמְנָמִי (שם, נ"ג);
מְלַבְלָבִי (ע"ז ל"ח); מְוִלְוִי (מנח' נ"ב); מְמַשְׁמָשִׁי (ר"ה ט"ו); מְהַבְהִבִּי
(הרי"ף ב"מ); מְוִלְוִלו (ע"ז ל"ו); מְטַלְטְלו (שבת כ"ח); מְקַקֵּשִׁי (ב"ב
קנ"ו); מְהַנְדָּסִי (שם, פ"ט); מְהַלְקִיטִין (שבת קנ"ו).

רבות:—מְשַׁלְשָׁלָן (גטין ע'; כתוב' י'); מְקַקֵּרָן (חול' נ"א).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּלִי

שלט. יחיד:—מְהַרְזֵק (ערוך, נדר' צ"א); מְבַשְׁקֵר (ערוב' י"ט);
מְפַרְסָם (ע"ז ה'); מְמַסְמָס (חול' כ"ח. ונ"ג); מְקַקֵּע (ב"ב ס"ח); בִּידִיעָה:
מְטַלְטָלָא (שם, שם); מְקַקֵּצָא (שם, ק"נ).

יחידה:—מְשַׁעְבָּדָא (ב"מ ע"ג); מְפַרְסָמָא (הור' ד').

רבים:—מְשַׁעְבָּדִי (ב"ב ס"ט); מְשַׁקְחָפִי (שם, צ"ט); ב"מ כ"ה; שְׁלָהִי
(ברכ' ו') || מְשַׁלְהִי (ד"ס, שם); מְחַקֵּדִי (ברכ' נ"ט); מְטַלְטְלִי, מְקַקֵּצִי
(ב"ב מ"ד).

רבות:—מְבַלְבָּלָן (בכור' מ"ד).

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שמ. יחיד:—א' מְנַמְנָמִי (ד"ס פסח' ק"כ; בכנוי השם); מְסַרְהַבָּא (חול'

ו'.

קצץ (ערוך, מ"ק י'; ב"ב נ"ד); ותרגמא, פירשה (ברכ' י"ט) || תרגומה (ד"ס, שם); שרָבב (ערוב' ק"ב); ותרָנקה, אסרו (ערוך, ב"ק פ"ה); תרָדג, נטרף (כתוב' י"י); שרָטט (גטין ז'; וְלָזַל (כתוב' מ"ח); עָרַעַר (ב"ב כ"ט); שָׁשָׁף (ע"ז נ"ו); פָּרַכַס ופָּרַכַס (ערכ' ז'; גטין ע"ג); מָשַׁן (ב"מ ס"ח); ע"ב. וע"ג; פָּרַכַש (ב"ב קמ"ג); ערוב' ס"ה; תָּרַהַר (ברכ' נ"ו); נָמַם (ע"ז ד'; קדוש' ל"א).

ב) נכח:—שִׁינְבָתָ יבמ' קי"ד).

ג) מ"ב:—שָׁשָׁכִי (ובח' צ"ד).

ד) נסתרים:—תָּרַנְמו (נדר' ל"ח); פסח' מ"ב; תָּרַהַר (סנה' ל"ו); צָמַצְמו (יבמ' מ"ו); ותרגמא, פירשה (ב"ב ס"ט); בִּשְׁקָרוּהָ (יבמות ק"כ).
ה) מ"ב:—שָׁעַבְדָּנָא (גטין י"ג) || שָׁעַבְדָּנו (ע"ז ב') || שָׁעַבְדָּן (ד"ס, שם); ותרגמנה (ב"ב ק"ז) || תָּרַנְמָנָא (סנה' ח'; קדוש' מ"ח); וְלָגְלָנָא (כתוב' ע"ג).

הַעֲתִיד.

שלו. נסתר:—לִינְשָׁתָן (שבת קל"ד); וְנִגְדָּל (גטין ס"ט) || וְנִגְרָבֵל (ערוך, שם); לִטְלָטֵל, נִטְלָטֵל, (ערוב' כ"ד); סוכה כ"ד; לִשְׁשָׁף (ע"ז נ"ט); נָקַרְקַש (ע"ז י"ב); ערוך, פסח' קי"ב); וְלִשְׁלַחְפָּנְהוּ (שבת צ"ח); וְנִגְדָּר (ע"ז כ"ח); וְנִגְדָּרָה (גטין ס"ט); נָקַרְקַש (ע"ז י"ב); וְלִבְרוּלָה (שבת ס"ו). נסתרת ונכח:—תָּוְלָל (חגיגה ה'; תַּתְרָגַם (גטין מ"א) || תַּתְרָגַם (ב"ב ע"ו; וע"ח).

מ"ב:—וּאִפְרָוְמוֹהוּ (ערוך, גטין ס"ט); אִגְלָל (כתוב' ע"ג).

נסתרים:—לָוְלָלוּ (יומא ב').

מ"ב:—נָעַרְעַר (גטין ד').

ה ערה: לָבֵלֵל (נקוד, ספורי מעשיות קמ"א).

הַצְוִי.

שלו. נכח ונכחת:—טָאָטִי (מגלה י"ח; ר"ה כ"ו); פָּרַכַש (נדה מ"ב). נכחים:—שָׁרַבְבוּ (שבת קמ"ז).

הַבִּינוּי הַפּוֹעֵל.

שלו. יחיד:—מָשַׁעַבַד (גטין מ"ט); מְסַרְהַב (ברכ' מ"ז); מְתַרְגֵּם (פסח'

הַעֲבָר

שכח. נסתר:—וְהִימְנָה (ב"ק קט"ו).[

מ"ב:—הִימְנִי (ב"ב ע"ג); וְהוֹדַעְתִּינָהּ (סנה' ק"ו).[

נסתרים:—וְהִימְנוּהוּ (פסח' ד'ט).[

הַעֲתִיד

שכט. וְלִהְיֶמְנָה (גטין ס"ד); לְהִמְנָהּ (פסח' ד'ט) וְלִהְיֶמְנָהּ (ד"ס,

שם).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל

של. מְהִימֵן (ב"ב קע"ו); מְהִימָא (ב"מ פ"ו); מְהִימֵנִן (ב"ק קי"ב).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל

שלא. מְהִימֵן (ב"מ ל"ו); ב"ב קנ"ט; כתוב' כ"ו; ע"ז י"ז; מְהִימָא (גטין

ג'); מְהִימָי (ב"ב קנ"ט; גטין כ"ח).—מְהִימָנָת (ב"מ ל"ו; שבוע' מ"ב);

מְהִימָנִיא (ב"ב ק"ע).

הַמְקוֹר

שלב. הִימוּנִי (גטין כ"ח. וכ"ט; ב"ק קט"ו; ע"ז י"ז).

ה ע ר ה: הוֹכַחְתוּן (הל' פסוק' ע"ז); מְהִימָנָא (ה"ג ת"י); הִייתוּ (שם, ע"א); מְהִימָשִׁין (ש"ת

הרכבי קפ"ז); מְהִימָקִינוּן (ש"ת קאסעל צ"א); לְהוּמוּנִי (ה"ג ס"א); לְהַקְבּוּלִי (שם,

קנ"ג); לְהַנְפִישִׁי (ש"ת קאסעל צ"א).

אַתְהַפְּעֵל

שלג. אַתְהַנְפֵּק (ש"ת הרכבי ס"ד).—לְתִהְיֵמֵן (סוטה ב').

הַמְרַבְּעִים

שלד. עַל דְּבַר בְּנוֹן הַמְרַבְּעִים עֵינִן סֶמֶן ס"ב. ח'. מְכִיּוֹן שֶׁמְרַבְּעִים

מִשְׁמָשִׁים רַק בְּפֶעַל וְאַתְפֶּעַל יֵשׁ לָהֶם רַק שְׁנֵי בְּנִינִים: פּוֹעֵל וּפְעוּל.

הַבִּנְיָן הַפּוֹעֵל

הַעֲבָר

שלה. א. נסתר:—שָׁב (שִׁיב), הִצִּיל (בִּרְכ' ס'); שִׁחַרַר (שם, מ"ז);

שָׁעַבַד (ב"מ י"ג; ב"ב קע"ו); וְשִׁסְתְּמָה, סִתְמוּ (ערוך, גטין ס"ח); מִפְּשַׁח,

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

שכד. יחיד:—מִיתִי (כרית' ה'; נדר' ס"ד); מִיתִי (כרית' זינגר ושכטר ה'. וכ"ד); מִיתָא (שבת ס"ו).

יחידה:—מִיתָא (גטין ה'; מִתָּיא (נדר' פ"א).

רבים:—מִיתִין (ד"ס הור' ג'; מִיתִי (גטין נ"ו); מִיתו (יבמות ט'); מִיתו (כרית' זינגר ושכטר כ"ג).

הערה: מִתִּי (ה'ג ת"ד).

רבות:—מִתִּין (כרית' ז'; ב"מ ק"ו).

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שכה. יחיד:—מִיתִינָא (קדוש' ס'; מִיתִנָּא (ה"ג תע"ט).

ב) מִיתִית (ברכ' מ"ד); מִיתִת (ד"ס ב"מ פ"ד).

רבים:—מִיתִינן (נדה כ'; מִתִּינן (ה"ג תקכ"ו ותקכ"ז).

הַמְקוֹר.

שכו. א) אִיתִינִי (מ"ק י"א); אִיתִינִי (נדר' מ"ח: ונ': ופ"ט); אִיתִינִי (נדר' מ"ח: ונ"ה).

ב) אִיתָא (סוטה ל"ג).

ג) מִיתו (עין יעקב, תענית כ"ד).

ד) מִיתִי (כתוב' ס"ה).

הערה: לִאִיתו (ה"ג ק"ב).

בְּנִינִים זָרִים.

פּוֹעֵל וּפּוֹלֵל.

שכו. א) מְסוֹבֵר (<מסוכר) (נדר' נ"ד); מְסוֹכְרִינן (יבמ' ע"ב).—סִיבּוֹרִי

(ע"ז כ"ט).—מְסִיבֵל (שו"ת הרכבי תק"ן).

ב) זוֹטְרָת (קדוש' י"ב); זוֹטְרִינן (ד"ס ב"ק צ"ב); אָזוֹטֵר (סנה' צ"ה) ||

אָדוֹטֵר (עין יעקב, שם).—מְתוֹטְרָא (נדר' נ').

ג) צוֹיֵץ (>מְצוֹיֵץ), רותח (ב"מ כ"ט:; נדה מ"ב).—אֶתְמוּנִי (ד"ס ע"ז

ע'; תְּתוּנָפְפִי (ערוך, יבמ' ס"ג); מְתוּנָג (ד"ס ע"ז ע"ג).

ה ערה : איתאי (ה'ג ש'); אַתְיַאָת (ה'ג ס'ג א'); אייתית (שם, ס'ט א').

נכח:—אַתְיַית (ע'ז י"ד) || אַתְיַת (גטין נ"ב).

מ"ב:—אַתְיַית (קדוש' ע"ב); אַתְיַית (עין יעקב, מגלה כ"ז); אַתְיַ (מגלה כ"ז); מעילה כ'; כרית' כ'.

נסתרים:—אַתְיַאו (ד"ס ברכ' ל"א); עין יעקב, סנה' ק"א. || אַתְיַית (שם, הוצ'); אַתְיַאו (עין יעקב, נדרים נ'; אַתְיַ (תענ' כ"ה); נדר' מ"ט; אַיְדִי (נדר' ב').

ה ערה : איתוי (ה'ג ת"ה); איתוי (שם, תקמ"א); איתותון, הבאתם (ה'ג תס"ד).

מ"ב:—אַתְיַנָּא (כתוב' ק"ג); פסח' ק"ז; אַתְיַנָּא (פסח' ק"ז); אַתְיַנָּא (תענ' כ"ד); אַיְדִינָּן (ב"ק ט"ו. ול' א').

הַעֲתִיד.

שכב. נסתר:—לִיתִי (שבת קל"ד); נִיתִי (כרית' ה'). || נִיתִי (ויגור ושכטר, שם); לִיתִי (פסח' פ"ח).

נסתרת:—תִּיתִי (תענ' כ"ה).

נכח:—תִּיתִי (ד"ס ב"ק קי"ג).

מ"ב:—אַתְיַ (נדר' נ"ד); ב"מ ס"ז; סנה' צ"ו.

נסתרים:—לִיתוּ, לִיתוּ (שבת קל"ד); לִיתוּ (גטין ס"ו); נִיתוּ (פסח' פ"ח); נִיתוּ (ד"ס, שם, כ"ז); יבמ' ט'; נִיתוּן (פסחים פ"ח).

נסתרות:—לִיתָן (עין יעקב, תענ' כ"ד); לִיתִין (שם, הוצ' מלטר); נִיתָן (פסח' כ"ז).

נכחים:—תִּיתוּ (שבת צ"ו).

הַצִּוּוּי.

שכב. נכח:—אַתְיַ (ברכ' כ"ב, ומ"ד); ב"ק קי"ג; סנה' צ"ו; אַתְיַ (כרית' ויגור ושכטר י"ח).

נכחת:—אַתְיַ (נדר' ס"ו).

נכחים:—אַתְיַ (בכור' ח'; אַתְיַ (נדר' נ'); אַתְיַאו (ד"ס ברכ' ל"א); אִיתוּ (ד"ס פסח' ל').

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שטו. אָפִינָא (ב"מ פ"א.); אָתִינָא (ברכ' כ.; קדוש' צ"ו); אָתִינֵן (ברכ' ט"ז); אָתִיתוּ (ב"מ ק"ט.).

הַמְקוֹר.

שטו. א) אָדוּי (ב"ק כ"ב.; ביצה ל"ט.); אָפּוּי (הרי"ף, ב"ב י"ג:).

ב) מִיְתִי (ברכ' כ"ח.; יומא ע"ו); מִיְתִי (יבמ' קט"ו.).

ג) מִיָּפָא (פסח' מ"ח.; מִיָּתָא (ב"ב קמ"ה:; שו"ת הרכבי רל"ד).

מְסַרְת הַפֶּעֶל.

שיו. הַבִּינוּנִי:—מְסִי (שבת קי"א.; סנה' ק"ו); מְסוּ (שבת ע"ח.); מְסִין (גטין נ"ו)—מְסִינָא, רופא אני (ב"ק פ"ה.).

הַמְקוֹר:—אָסוּי (ב"ק פ"ו); אָסָאָה (נדר' מ"ט.; שבת ס"ז); וּלְאָסִיָּה וּלְאָסִיָּה (נדרים: שם, בנוסחאות).

מְסַרְת הָאִתְפַּעֵל.

שיח. הָעָבֵר:—אָתְסִי, הִתְרַפָּא (שבת ל"ג); אָתְסִיָּאָת (כתובות ס"ב:)

אָתְסִיָּא, נִתְרַפָּאָה (גטין ס"ט); אָתְסִי, נִתְרַפָּאָתִי (יומא פ"ד.; ב"מ פ"ה:)

אָתְסִי (ד"ס ב"מ, שם); אָתְסוּ (חגיגה ג').

שיט. הַבִּינוּנִי:—מְתִסִי (נדר' נ'); מְתִסִין (ע"ז כ"ז).

שכ. הַמְקוֹר:—אָתְסוּי (גטין י"ב:).

מְסַרְת הָאִפְעֵל.

הָעָבֵר.

שכא. נִסְתַּר:—אָתִי (ברכ' ח'; נדר' צ"א); אָתִי (כ"י קול' פסח' פ"ח: ופ"ט.).

נִסְתַּרְת:—אָתְאָתָא (עין יעקב, נדר' ס"ו); אָתְאָתָא (הרי"ף נדר' צ"א)

אָתִית (ד"ס תענ' כ"ד); אָתְאָ, אָתְאָה (נדה כ'; אָתְאָת (הרי"ף, נדר' צ"א); אָתְאָ (נדר' צ"א.; כתוב' ס"ז).

מ"ב:—אַתִּיתִי (תמיד ל"ב; סוכה מ"ד; שבת קט"ו; פסחים ק"י; אַתִּית (ד"ס פסחים, שם); אַתִּי (שבת ק"מ).

נסתרים:—אַתּו (סנה' צ"ו; נדר' ט"א).

נסתרות:—אַתִּין (מגלה כ"ו; תענ' כ"ד; אַתִּי (קדוש' פ"א; ה"ג קי"ח א' וק"ל ג'); אַתִּן (גטין מ"ה).

נכחים:—אַתִּיתּוּן (ד"ס סנה' צ"ה) || אַתִּיתּוּ (מכות ו').

מ"ב:—אַרִּינָן (ערוך, ב"ק ל'; אַתִּינָן (מ"ק כ"ה); אַתִּן (כ"י קול', שם; ד"ס ברכ' ו'. ול"ט).

הַעֲתִיד.

שיב. נסתר:—יִיתִי (גטין כ"ט); לִיתִי (תענ' כ"ד); יִיתִי (נקוד, ספ' מעש' כ"ח).

נסתרת:—תִּיתִי (כתוב' פ"ה).

מ"ב:—אַיתִי (שבת מ"א); אִיתִי (ילקוט ישעיה תי"ט=סנה' צ"ו).

נסתרים:—לִיתִי (ברכ' כ"ח); נִיתּוּ (שם, שם). עיין סימן קנח. י.

הַצִּוּוּי.

שיג. נכח:—אַפִּי (ב"מ פ"א); אִיתָא (>אַתָּא) (מ"ק כ"ח); תָּא (נדר' י"א; ונ"א; עיין סימן ט"ו. ו). אִיתִי (ד"ס ב"ב קנ"א; ילקוט ישעיה תי"ט=סנה' צ"ו).

נכחת:—תָּאִי (ערוב' ג"ג).

נכחים:—אַתּו (ברכ' כ"ה); אִיתּוּ (ד"ס ב"ב כ"ט); תּוּ (ב"ק כ"ב; ב"ב כ"א).

הַבִּינוּנֵי הַפּוֹעֵל.

שיד. יחיד:—אַפִּי (מנח' צ"ד); אַרִּי (כתוב' ט"ו); אַתִּי (נדר' ט': וכ"ה); אַתִּי (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב).

יחידה:—אַתִּיא (נדר' ד': ונ"א).

רבים:—אַתִּן (כרית' כ"ד; ויגור ושכטר); אַתּו (כריתות כ"ג; ב"ק ב"ק קי"ג).

רבות:—אַתִּינָן (נדר' ג'; אַתָּאנָן (כריתות כ"ו) || אַתִּן (ויגור ושכטר, שם).

הָאֶפְעֵל.

שו. אָתָּא, החיה (סנה' מ"ו).—אֶחָוִי מְחִי, מחיה (פסח' ס"ח).

נְדָא וְנָטָא.

הָאֶפְעֵל.

שח. אָדִי, הוה (ובח' מ"ב); מְדִי, מוה (שם, שם); מְדוּ (יומא י"ט);
מְטוּ (ר"ה י"ב); מְדִינָן (ערובין ס"ט).

יְדָא, יִמָּא, יִרָא.

שט. הִקְלָ:—יִמְנָן, נשבעות (ערוך, פסח' קי"ג).
שי. הָאֶפְעֵל:—אֶרִי, לְמַד, הורה (ברכ' י"א); אֶרִי, הודיתי (סנה'
ל' א'; אֶרִי, הוריתי (חול' נ"ב); אֶדוּ, הודו (נדר' פ"א); לֶדִי, יודה (שבוע'
מ"ב); אֶרִי, הודה (שבת קנ"ב); מֶרִי (כרית' י"ג); מֶרִינָא, מודה (כתוב'
פ"ה); מֶרִינָא (חול' ו' א'; מֶדוּ (נדר' מ"ו); מֶמְנָן (עין יעקב, פסח' י"ג) ||
מֶמְנָן (ד"ס, שם) || מֶמְנָן (ד"ס, שם), נשבעות; מֶרְנָן (כ"י קול' פסח' ק"ב);
מֶרִינָא (ב"ב ע"ו); מֶרִינָא (יבמ' ס"ב); מֶרִינָא (שבת נ"ו).—אֶדוּנִי (יבמ'
ס"ב); אֶרִינִי (תענ' כ"ו).
הערה: אֶרִינִי (ה"ג מ' א').

אָתָּא וְכְדוּמָה.

מְסַרְתָּ הִקְלָ.

הָעֶבֶר.

שיא. נסתר:—אָתָּא (נדרים ו'). בספורי מעש' ע"ב נקוד: אָתָּא.
נסתרת:—אָתָּא (נדר' נ'; תענ' כ"ד) || אָתָּא (הרי"ף כתוב' ס"ה);
אָתִיתָ (ד"ס קדוש' פ"א); אָתִי (מ"ק ט"ו); ב"מ ס"ה); אָתָּת (נדר' נ', נ"א.
וס"ו); אִיתִינָא! (עין יעקב, סוכה נ"א).
נכח:—אָתִיתָ (ברכ' ט"ו); מְכֹות י"ג); אָתָּת (כתוב' ס"ה); אָתִינָא (נקוד,
ספורי מעש' ה' א'); אָתִיתָ (ד"ס ברכ' כ"ח).

נכחת:—תְּהוּיין (<תהוויין) (גטין נ"ח).

הערה: אצל בני ארץ ישראל: תְּהוּיין (עיין הל' פסוקות ק"ב).

מ"ב:—אָהוּ (ב"מ ח'; אָחַי (חול' מ"ד); אָחַי (ד"ס, שם).

נסתרים:—א) לָהוּ (מ"ק כ"ז); נָהוּ (פסח' ל"ח); נָהוּ (הרי"ף, ב"ב

קמ"ב); יָהוּ (מכות ד').

ב) יָהוּ (ב"ב קל"א); יָהוּ (שם, קמ"ב).

הערה: ניהון (ה"ג תט"ז); ליהון (שם, שפ"ז); ניהון (שם, ק"ב א').

נסתרות:—לָהוּן (ערוב' ד'); לָהוּן (הרי"ף, שבת ס"ה).

נכחים:—תְּהוּ (ד"ס סנה' ל"ט).

נכחות:—תְּהוּ (שבת ק"מ).

מ"ב:—לָהוּ (ד"ס סנה' ל"ט) || לָהוּ (סנה', שם).

הַצְוּי.

שג. נכח:—הָי (ברכ' ס"ג; מכות י"א).

נכחת:—הָי (ה"ג שצ"ו).

נכחים:—הָו (סנה' ל"ט).

הַבִּינוּי.

שד. יחיד:—הָי (נדר' ג'; חָי (ב"מ ק"ז).

יחידה:—הָיָא (ברכ' מ"ט); חָיָא (חול' נ"ד).

רבים:—חָיין (סנה' צ"א).

רבות:—חָיין (כרית' ה'; כ"י קול' זבח' נ"ג).

הַבִּינוּי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

שה. יחיד:—הָיָא (מ"ק כ"ה); חָיָא (תענ' כ"ה).

יחידה:—הָיָא (הרי"ף ב"ב מ'ט).

רבים:—הָיָתוּ (ברכ' מ"ח).

הַמְקוּר.

שו. א) מְהוּ (מכות י"ב).

ב) מְהוּ (עין יעקב, יומא כ"א); מְהוּ (יבמות ק"כ).

ג) מְהוּ (ד"ס שבת קמ"ה). השוה מִיתו (סימן שכו. י).

הערה: מְהוּ (ש"ת הרכבי ס"ט וע"ד).

חֲלָשִׁים בְּשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת.

הָהָה וּחְיָא.

הָעָבָר.

שא. נסתר:—הָהָה (נדר' ו'. וח'ט'; תְּהִה (חול' ו'ט'; הָהִי (ברכ' נ"ח.; יומא י"ח.); הָהִי (נדר' מ"ח: ונ'; כ"י קול' מ"ק י"ח.).
 הערה: הוי (אג' שריא, גאלדבערג, ב'); הו (ספור' מעש' כ"ה).
 נסתר:—הָהָה (ביצה כ"ג.); הָהִי (מכות י'); הָהִת (ר"ה כ"ו.; סנה' פ"ב.; ברכ' כ'; מ"ק ט"ז. וכ"ז); תְּהִת (חול' ו'ט.).
 הערה: תְּהִת (הג' ר"ט).
 נכח:—הָהִית (ברכ' י"א.; ב"מ ק"ו.); תְּהִית (תענ' כ"ה.); הָהִת (חול' צ"ה.; סנה' ק"ב.; נדר' כ"א.; ד"ס ב"מ ק"ו.).
 מ"ב:—הָהִיתִי (תמיד ל"ב.; סוכה מ"ד.); הָהִי (ע"ז נ"ה.); הָהִי (שבת קנ"ו.; סנה' ק"ט.); הָהִת (ב"מ ס"ג.); תְּהִי (תענ' כ"ה.).
 נסתר:—הָהָה (עין יעקב, סנה' ל"ז.); הָהִי (נדר' נ"ט.); הו (ד"ס סנה' ל"ט.; בכור' ג'ט'; הָהִי (ובח' כ"א.).
 הערה: הו (הג' ש"א); הָהִי (אג' שריא, גאלדב' ו'ט'; הָהִי (שם, י"ב).
 נסתר:—הָהָה (ד"ס ערוב' ס"ב.); הָהִי (מג' י"ג.).
 נכחים:—הָהִיתִּין (סנה' ח'ט.).
 מ"ב:—הָהִיתִּין (ברכ' כ"א.; ב"ק צ"ב.; חול' ע"ו.); הָהִיתִּין (ד"ס ערובין פ"ט.); הָהִיתִּין (שבת קנ"ו.); הָהִיתִּין (ב"ב כ"ה.; צ"ח.; כ"י קול' מ"ק כ"ה.).
 הערה: הָהִיתִּין (מח' ויטרי פ"ו).

הָעָתִיד.

שב. נסתר:—הָהָה (ברכ' נ"ה.); יְהִי (שבת קנ"ו.); לְהָהִי (מ"ק י"ז.; ברכ' נ"ב.); נְהָהִי (יומא י"ח.); נְהָהִי (עין יעקב סוטה מ"ו.); נְהִי (ע"ז ס"ה.); נְהִי (ב"מ י"ב.); נְהִי (תמורה ו'.; ב"מ ס"ב.) (>נְהִי, נְהִי).
 הערה: לְהָהִי (הג' מ"ד); נְהִי (שם, ע"ו).
 נסתר:—תְּהָהִי (מכות י"א.; מ"ק ו'ט.); תִּיחִי (>תְּחִי) (חולין ל"ח.).
 נכח:—תְּהָהִי (נדה ל"ג.).

- ב) עם כנוי הנכח:—מְקִשִּׁית (נדה ג'ט); מְחִינִית (סנה' ל"ט); מְרַפִּית (ב"ב י"ז); מְתַנִּית (כרית' כ"ה); מְטַעִית (ב"ב קנ"ג); מִיחֻזִּית (חול' נ"ט).
 רבים:—א) עם כנוי המ"ב:—מְרַמִּינָן (שבת קנ"ו); מְמַטִּינָן (ב"ב כ"א); מְסַפִּינָן (יומא פ"ג); מְתַרִּינָן (ב"ב ק"ג); מְשַׁקִּינָן (סנה' כ'); מְגַבִּינָן (גטין י"א).
 ה'ערה: מְלַקִּינָן (מח' ויטרי ע').
 ב) עם כנוי הנכחים:—מְתַנִּיתוֹן (שבת קמ"ה).
 ה'ערה: מְגַבִּיתוֹן (ש"ת הרכבי רל"ה).

הַמְקוֹר.

- רצט. א) אֶקְצוּיִי (נדר' כ'ט); אֶשְׁקוּיִי (קדוש' ט'ט); אֶקְרוּיִי (ברכ' י"ז); אֶצְלוּיִי (שבת י"ג); אֶפְנוּיִי (יבמ' ע"ד); אֶקְנוּיִי (ב"מ מ"ה); אֶחְזוּיִי (סנה' ל"ו); אֶשְׁוּיִי (שבת קמ"א); אֶפְלוּיִי (ברכ' כ"ה) || אֶפְלוּיִי (ד"ס, שם); לֶרְפוּיִי (>לֶאֱרַפּוּיִי) (מ"ק ב'); לֶשְׁהוּיִי (>לֶאֱשְׁהוּיִי) (ע"ז ט"ז); אֶתְנוּיִי (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב).

ב) אֶשְׁקִינָא (הרי"ף קדוש' ט'ט).

ג) מְתַחִי (ב"ב קס"ו) || מְחִי (עי' יעקב, שם; ב"ק פ"ו).

ד) מְרַפּוּיִי (מ"ק ב').

ה) אֶבּוּרִי (ד"ס ע"ז נ').

ה'ערה: אֶצְלוּיִי (תור' של ראש' ב' ט"ז) || מְצִילוּיִי (שם, מ"ב); אֶשְׁקִי (ש"ת הרכבי שמ"ב); (ספורי מעש' ו'); לֶמְשַׁהִי (ה"ג ל"ג נ').

מְסַרְתָּ הָאֶתְפָּעֵל.

ש. א) אֶתְחַנִּי (מ"ק כ"ח)—אֶתְחַנִּי (יומא ס"ב).

ב) לֶתְחַנִּי (מ"ק כ"ח); תִּתְחַנּוּ (ברכ' ל"ה).

ג) מְתַחִי (נדר' ע"ו); מְתַחֲנָא (ברכ' נ"ח); מְתַחֲנָן (מנח' ל"ז).

ד) אֶתְחַנּוּיִי (מ"ק ט"ז); מְתַחֲנָא (עי' יעקב, נדר' נ').

הצווי.

רצה. נכח: א) אָחוי (מ"ק כ"ב.); אָמְטִי (פסח' ק"ד:; יבמ' מ"ו.); אצלי (ביצה ט"ו.); אספי (ב"ב קכ"א.).

ב) אָחוי (ב"ק קט"ו.); אָבְרִי (ד"ס תענ' כ"א.).

נכחת: אָתְלִי (שבת כ"ו.); סנה' צ"ו.).

נכחים: א) אָתְנוּ (ב"מ פ"ה.); אָתְלוּ (שבת ל"ה.); אָקְרוּ (נדר' נ'.); אָשׁוּוּ (פסח' ל'.).

ב) אָמְטִי (ע"ז י"א.).

נסתרת: אָחְוִי (שבת ק"מ: || אחוין (רש"י, שם).

הבינוני הפועל.

רצו. יחיד: מְתַנִּי (נדר' ט"ז.); מְמַטִּי (סוכה ל"ז.); מְרַפִּי (מ"ק ב'א.); מרעי (סנה' ק"ט); מְחַוִּי (ערוך, ב"ק פ"ו.); מְקַרִּי (תענ' כ"ד.); מיכלי (ובח' מ"ב.).

יחידה: א) מְרַצֵּא (נדר' כ'א.); מְסַנֵּא (ב"ב ע"ג); מקניא (קדוש' ה' וו'.); מחויא (כתוב' ס"ה.); מרביא (ברכ' ס"ב.).

ב) מְפַלִּי (ברכ' כ"ה.).

הערה: מְשַׁמָּא (ה"ג ס"ח ד').

רבים: א) מְתַרְנִין (מ"ק ט"ז.); מְסַנֵּי (ב"מ פ"א); מְחַוִּי (ברכ' נ"ה); מְדַתֵּן (נדר' נ'.); מְדַלֵּן (פסח' קי"ג.).

ב) מְתַרוּ (מכות י"א); מְקַנּוּ (ב"מ מ"ה.).

רבות: מְקַרְנִין (סוטה כ"א.); מְתַנֵּן (שם, שם); מְסַנֵּן (שבת ע"ט.).

הבינוני פֶּעוּל.

רצו. רבות: מְרַפְּנִין (ב"ב קמ"ב.).

הבינוני עם כְּנוּיִם מְקַפִּיִּים.

רצח. יחיד: א) עם כְּנוּי הַמ"ב: מְתַנֵּנָא (ברכ' מ"ט.); מְסַנֵּנָא (יומא פ"ו.); מְחַנֵּנָא (בכורות ל"ו.); מְזַנֵּנָא (שבת קי"ט). נעתק אל עו"י.

מסרת האפעל.

העבר.

רצג. נסתר:—אָהָנִי (ברכ' ח'; אחרי שם, מ"ח'; אמטי (שבת ק"י);
אמצי (מ"ק כ"ח); אחוי (קדוש' ע'; ארצי (ב"ב מ"ח'; אברי (שם, קנ"ה).
נסתרת:—אָחֻיָא (ב"ק צ"ט); אהניא (יומא נ"ג; סנה' צ"ג).

אָתְלָא (שבת כ"ו) || אָתְלָא (עין יעקב, שם).
נכח:—אָהָנִית (ב"מ ס"ג; ע"ו י"ד); אָחֻית (חגיגה ה'); אָמְטִית (ברכ'
ט'; || אָמְטִית (סנה' ק"ט) || אָמְטִי (ד"ס, ברכ', שם); אָהָנִת (ב"מ פ"ד); אָמְטִת
(גטין ל"ז).

מ"ב:—אָקְשִׁי (חול' נ"ז); אָבְרִי (ב"ק ל"ו); אָתְנִי (ערוב' נ"ד).
אָמְטִי (סנה' ק"ט. ב"מ ע"ג); אָקְנִיא (ב"מ ל"ד); אָנְשִׁיא (ברכות נ"ג);
אהנאי (ע"ו י"ד) || אָהָנִי (ד"ס ב"מ פ"ד).

נסתרים:—אָמְטֻ (סנה' ק"ט); אָהָנֻ (שם, צ"ט); אָחֻז (ברכ' כ"ח);
אָרְצֻ (חגיגה י"ד); אָתְנֻ (נקוד, כ"י קול' מג' י"ב); אָמְטֻי (שבת כ"ט);
אָחֻיָא (יומא כ"ב).

הערה: אָתְנִין אג' שריא כ"ה.

אָתְנִי (סנה' ק"ט); אָפְלִי (ד"ס ע"ו ע"ד).

הכרה: אָקְשִׁיתֻן שו"ת הרכבי צ"א, לנכחים.

מ"ב:—אָחֻיָא (חול' ק"י); אָרְמִיָא (שבת קנ"ו); אָקְשִׁינֻ (חול' קל"ט).

העתיד.

רצד. נסתר:—יָחֻנִי (חג' ה' || לָחֻנִי (ב"ב קס"ו); לָלְקִי (קדוש' פ"א);
לָשְׁקִי (ביצה ד'); לָמְצִי (תענ' כ"ט); לִיבְרִי (ב"ב קנ"ה).

נסתרת:—תָּקֻנִי (ב"ק מ"ט); תָּשְׁנִי (ב"מ ע"ו).

נכח:—תָּחֻנִי (ב"ק קי"ו).

נסתרים:—לָרְצֻ (ר"ה ה').

הערה: לָקֻנִין (ה"ג ק"ט ד').

נכחים:—תָּתְלוּ (ע"ו ל"ו).

הצווי.

רפט. נכח:—אָנְרִי (גטין נ"ו); אָפְסִי (ר"ה כ"ה); אָשְׁתְּעִי (ב"ב ל"ג).
 הערה: אשתי (ה'ג ק"א ב').
 נכחת:—(א) אָשְׁתְּכִי (סנה' צ"ו).
 (ב) אָפְסִי (כתוב' ס"ג).

הבינוני.

רצ. יחיד:—(א) מְתַפְסִי (שבת י"א) || מְפָסִי (נדר' מ"ט); משתעי (יומא ט"ז); מיתתי (ערוב' פ"ה); מרצי, מירצי (תענ' כ"ג); מְשַׁתְּעִי (ב"ק כ"ד); מְתַבִּי (שם, ס"ז).
 (ב) מְחַבֵּא (עין יעקב, מ"ק ס"ז).
 יחידה:—(א) מְשַׁתְּעִיא (ערוב' נ"ג); מְתַרְבֵּיא (יבמ' פ"ו); מְתַכְבֵּיא (ד"ס סנה' צ"ו); מְפָסִיא (ברכ' כ"ה); נדר' מ"ט).
 (ב) מְתַתִּי (פסח' ק"ח); בסיום העבר.
 רבים:—(א) מְתַקְנָאִין (פסח' קי"ג); מְתַתָּאִי (ב"ק פ'); בסיום השם.
 (ב) מְטַמֵּו (ובחים ג'); מְנַסֵּו (סנה' ק"ז), בסיום העבר.
 רבות:—מְפָסְקִין (שבת ע"ט).

הבינוני עם כנויים מקפיים.

רצא. יחיד:—(א) מְשַׁתְּהִינָא (גטין ע"ו); מְשַׁתְּעִינָא (ב"מ ל"ה).
 (ב) מְנַסִּית (סנה' ק"ז); מְשַׁתְּעִית (ברכ' מ"ד) || מְשַׁתְּעֵת (ד"ס, שם); מְפָסֵת (ד"ס ברכ' נ"ו).

המקור.

רצב. (א) אָנְרִי (ערוב' כ"ו); סוכה ל"ו; אָטְמוֹיִי (מכות ב'); אָדְרִי (ביצה י"א); לְקַנְאוֹיִי (ברכ' כ"ח) || לֵאִיקְנֵאִיִי (ד"ס, שם); אָנְרִי (ילקוט ויקרא תרמ"ד=מנח' ס"ב).
 (ב) אָשְׁתְּהוּי (הרי"ף, יבמות פ').
 (ג) מְנַנֵּיא (שבת ק"מ).
 (ד) אָשְׁתּוֹעִי (ד"ס ברכ' מ"ו).
 הערה: לאשתועי (ס' ר' עמרם ג'; ה'ג ב' ב').

מְסֶרֶת הָאֲתַפְּעָל.

הַעֲבָר

רפז. נסתר: א— אֲשַׁתְּנִי (ברכ' ל"ה:; סנה' צ"ו); אֲשַׁתְּעִי (ב"מ פ"ה:);
אֲתָלוּי (ב"ב ע"ג:); אֲנָרִי (סנה' ס"ד:); אֲכַסִּי (תענ' כ"ה:); אינבי (ב"ב ט"ו:);
אֲתָלוּי (ב"ב ע"ג:); אֲנָרִי (סנה' ס"ד:); אֲכַסִּי (תענ' כ"ה:); אינבי (ב"ב ט"ו:);
איטמי (שבוע' י"ח:; זבח' כ'; אֲקַנְיָא (סנה' צ"ג).

ב) אֲשַׁתְּהָה (יבמ' מ"ב:); אֲטַמָּא (שבועות י"ח:).

הערה: אתשעי (ה"ג קליה ד').

נסתרת: א— אֲשַׁתְּעִיָּא (ב"מ פ"ד:).

ב) אֲשַׁתְּנִי (מנח' מ"ג:); אֲתַקְצִי (ביצה ל'; אֲתַרְבִּי (גטין ע"ז:).

הערה: אשתעיאט (ספ' מעש' קט"ז); איתרצא (שר' הרכבי רכ"ח).

מ"ב:—אֲתַרְצִי (ב"ב ב' א').

נסתרים: א— אֲתָלוּי (נדר' כ"ב: || אֲתָלוּן (עין יעקב, שם). אֲתַרְבוּ

(מנח' צ"ג:); אֲשַׁתְּעוּ (מ"ק כ"ה:); אֲדָדוּ (ביצה י"א:); אינבו (ד"ס ב"ב ט"ו:);

איטמו (פסח' ל"ג:; זבח' כ"ג:); אֲנַבּוּי (ב"ב ט"ו:).

ב) אֲתַנְבִּיאוּ (הג' הת' ב"ב ט"ז: || אֲנַבִּיאוּ (ד"ס, שם); אֲשַׁתְּנִיאוּ (כ"י קול'

מ"ק כ"ה:).

ג) אֲתַרְבִּי (מנח' צ"ג:); על דרך הבינוני.

הַעֲתִיד.

רפח. נסתר:—לִשְׁתְּנִי (סנה' מ': ומ"ד:); לִשְׁתְּעִי (קדוש' ע"א:).

נסתרת:—תִּתְנִי (כתוב' ס"ה:).

נכח: א— תִּסְתְּכִי (סנה' צ"ז:).

ב) תִּתְנֶה (ע"ז י').

נסתרים:—לִשְׁתְּנוּ (סנה' מ"ד: ומ"ז:); לִישַׁתְּעוּ (שם, ק"ז:); נצטרו (ע"ז

ס"ה:).

נכחים:—תִּשְׁתְּעוּ (ע"ז י"א:).

רבים:—(א) מַעֲלִין (שבת ס"ה.); מַחֲפִי (גטין נ"ח.).
 (ב) מַעֲלוֹ (ברכ' י'; שבת ק"ט.). בכנוי מוקף: מַעֲלִינָן (פסח' פ"ו;; זבח'
 נ"ה.).
 רבות:—מַשְׁפִּין (ב"ב ג'. וס"ט.); מַעֲלָן (חגיגה ה'.); בידיעה: מַעֲלִינָא
 (ברכ' ח'.).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

רפה. יחיד:—(א) עִם כְּנוּי הַמ"ב:—מַטְמִינָא (גדה כ'.); מַצְלִינָא (ברכ'
 ח'.); מַטְפִּינָא (ב"ב ק"ז.); מְנַסִּינָא, מִינסנא (סנה' ק"ו.).
 (ב) מְגַלֵּת (ע"ז כ"ח.); מְשַׁנִּית (מ"ק ז').
 רבים:—(א) בכנוי הַמ"ב:—מַמְלִינָן (ערוב' י"ב.); מְשַׁנִּינָן (סוכה מ"ח.);
 מְלִינָן (שבת ק"ח.); מְכַנִּינָן (שבוע' ג'.); מְנַכִּינָן (ב"מ ק"ט.); מְדַמִּינָן (ב"ב
 ק"ל.). הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל: מַעֲלִינָן (ערוב' פ"ו.).
 הערה: מְגַלִּינָא שו"ת קאסעל צ"א.; מַצְלִינָן (תור' של ראש' ב' א').
 (ב) בכנוי הַנִּכְחִים:—מַטְמִינָא (גדה י"ט.); מְדַמִּינָן (גדר' ל'.); מְתַנִּינָא
 (ברכ' נ"ה.).

הַמְקוֹר.

רפו. (א) צְלוּנִי (ברכ' ז';; נדר' מ"ט.; בווי' נדר' צ"א.); גְלוּי (שבת
 י'.); תְנוּי (ברכ' כ'.); דְלוּי (שם, שם); טְמוּי (זבחים כ"א.); רְבוּי (כ"י
 קול' מגלה י"ג., נקוד); שְנִי (קדוש' נ"ד.); באוּזי (ב"ב ל"ז.); חֲרוּרִי (ערוך,
 ע"ז ל"ח.). הַשְנִי הַחֲרוּרִי נֶעֱתַק אֶל גִּזְרֵת ע"ע.
 (ב) רְפוּי (ב"ב קמ"ב.); צְלוּי (סוכה מ"א.); שְוִי (שבת קנ"ה.); גְלוּי (ערוב'
 פ"ח.).

(ג) דְחִינָא (שבוע' מ'.).

(ד) מְלִיּוֹת (:למליותיה) (ב"מ ק"ה.); (לגסיונהו) (רש"י, סנה' ק"א.).

(ה) מְמַלָא (ערוב' י"ב.); למינסנהו (סנה' ק"א.).

(ו) מְגַנִּינָא (שבת ק"מ.); מְדַלִּינָא (קדוש' פ"א.); לממנייה (סוטה מ').

לממלייה (מ"ק י').

הערה: צְלוּי (ה"ז ל'; תור' של ראש' ב' כ"ב); שְוִי (שו"ת הרכבי פ"ב); טְרוּי (שו"ת קאסע
 פ"ו); מַסְסא (אג' שרירא כ"ד); צְלוּיָה (תור' של ראשונים ב' י'); מַצְלוּי (שם, שם)

נסתרת:—תרבי (ב"מ ע"א).

נכתב:—תַּגְרִי (סנה' צ"ז); תַּקְנָא (פסח' קי"ג:).

מ"ב:—אֲשֶׁנִּי (סנה' צ"ו); אָנֹסִי (שם, צ"ו); אֲשַׁפִּי (ב"מ ט"ו); אֲצַלִּי
(ברכ' ל'); אֲגִירִי (תענ' כ"ה).

נסתרים:—א) לרצו (ובחים ה').

(ב) לַמָּלִי (שבת קמ"ח.); על דרך הבינוני.

נכחים:—תגלו (נדרים מ').

מ"ב:—נתתי (ובחזים נ"ד:).

הצווי.

רפב. נכח:—א) צלי (ברכ' ל'); פני (פסח' ס"ב); שני (תענ' כ"ד);

סמי (שבת נ"ב.); שפי (גטין ע"ג.); נסי (סנה' ק"ז.).

נכחים:—גָּלוּ (ב"ק קי"ו); פָּנוּ (פסח' קי"א); פָּסוּ (עין יעקב, מ"ק כ"ח); גלולי (>גלו ל) (סנה' צ"ו).

הבינוני הפועל.

רפג. יחיד:—מזפי (נדר' ל"ו); משני (שם, מ"ג); מכוי (כתוב' ס').;

משסי (ב"ק כ"ד:); מעני (יבמות ע"א:); מעני (חול' נ"ג:); מירצי (ובח' ה').

(ב) יחידה:—מכלִיא (שבת ק"מ); מגליה (ברכ' נ"ט); מספִיא (כתוב'

ס"ב:; ממחייא (שם, י"א); מחרִיא (חגיגה ה'); משדייא (ר"ה כ"ד); מטמִיא,

מיטמא (בכור' ל"ד:).

(ג) רבים:—(א) מבין (נדר' ס"ה); מצלי (ברכ' ל'; מטמי (פסח' צ"ז) ||

מיטמאי (ד"ס, שם).

(ב) מסננו (כתוב' ק"ה:); מצלו (ברכ' ל'); מגלו (שבת י"ח:).

(ד) רבות:—מִשְׁרֵי (סנה' י"ד.); מִדְּכָן (נדה ס"ו.).

הַבִּינוּנִי הַפֶּעוּל.

רפד. יחיד:—מעלי (נדר' מ"ט): || מעלי (ה"ג רנ"ז); מתפי, מכוסה (גטין

נ"ח.

יחידה:—מגליא (שבת כ"ט); מדליה (ברכ' נ"ו); מעליא (שבוע' מ"ה):

בידיעה: מַעֲלִיתָא (ביצה ל"ב).

- (ב) אֶתְמַחֵי (שבת קי"ג) || איתמחו (ד"ס, שם); אשתרוי (כרית' כ"ו),
 וינגר ושכטר; ה"ג רע"ה); איגלוי (הרי"ף ב"מ ק"ב:).
 ג אֶתְרוּמִי (חול' י"ב) || אֶתְרוּמִי (ע"ז ע'); אבנעי (ד"ס ב"ק מ"ג),
 אֶשְׁתּוּרִי (ד"ס שבוע' ח').
 ד אֶשְׁתָּרָא (יבמ' ז').
 ה אֶשְׁתָּרִיו (נדר' נ').
 ה ערה: מִבְּעִי (יהודה בן ברולי בהשק' אנג', תקופה א', ט' תרצ"ט).

מִסְרֵת הַפֶּעַל.

הַעֲבָר.

- רפ. נסתר:—א) שְׁנִי (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ד); צְלִי (נדר' נ'); שְׁפִי
 (שבת צ"ח); תְּתִי (ד"ס זבחים י"ט); באזי (ב"ב ל"ז).
 ב) לְנִי (כתוב' ע"ב); אָנֹן, אֵינֹן (>אָנֹנִי) (סנה' ק"ו. וד"ס, שם)? דלֵאֵי
 (שבת ח').
 ג) מְחָה (ב"ב ל"ט); מְחָא (שבת נ"ח); תְּתָאִי, הַשְׁפִּיל (שבת ח').
 נסתר:—א) שְׁנִי (יבמ' ס"ה); סְתִי (כתוב' ס"ח).
 ב) גָּלִיא (גלייא) וּגְלִיא (ע"ז כ"ח); מְגִלָּה (י"ג).
 ה ערה: נִיָּאָת (ה'ג שכ"ז); שוֹיָאָת (שאלות קכ"א).
 נכח:—גְּלִית (ב"ב ה'); שְׁנִית (ב"מ צ"ו).
 מ"ב:—א) צְלִי (ברכ' ל') || צְלִיתִי (ד"ס, שם).
 ב) שְׁנִי (ביצה כ"ב); רַבִּי (ב"מ ק"ט); שְׁנִי (שבת קנ"ו); דלֵאֵי (יבמ'
 צ"ב).
 נסתר:—לוֹ (פסח' נ"ב); שְׁוֹ (יבמ' ל"ד); צָלוּ (ברכ' ל'); פְּסוּי
 (מ"ק כ"ח).
 נסתר:—נִיָּי (כתוב' ק"א).

הַעֲתִיד.

- רפא. נסתר:—לְגָלִי (ברכ' נ"ה); לְמָלִי (שם, ו'); לְרַצִּי (זבחים ה');
 לְצָלִי (ברכ' ז'); לְטָמָא (חול' י"ז).

נכחת:—אֶסְתָּפִי (סנה' צ"ד.).

נכחים:—אָקְלוּ (בכור' ח'.).

הַבִּינוּנִי.

רעו. יחיד:—א) מְתַקְרִי (תמיד ל"ב.); משתתי (שבת ק"ט.); מְמַנִּי (פסחי' ס'.); מיחוי (מ"ק ז'.); מיטוי (ב"ק קי"ט.); מעני (נדר' ס"ה.); מְנַשִּׁי (סנה' פ"ב.).

ב) מְמַחָא (שבת קס"א.); מְדָלָא (שבת צ"ט.).
יחידה:—א) מְתַקְרִית (הור' ה'.); מְקַרְיָא (נדר' נ"ה.); מתהניא (יבמ' י"ג.); מידחיא (שם, ל"ב.).

ב) מְבַעֲי (ד"ס ב"ק מ"ג.); על דרך העבר.
רבים:—א) מְשַׁתְּלִי (ברכ' כ"ג.); מְסַתְּגִי (ב"מ ק"ז.); מְתַמְנִי (פסח' פ"ט.); מְפַנִּי (שבת ק"מ:).

ב) מְשַׁתְּרוּ (ערוב' ח'.); מְבָרוּ (סנה' ס"ה.); על דרך העבר.
הערה: מְתַרְמֵן (ה'ג רפ"ט); מימני (יחסי תנאים א').
רבות:—מְגַלְיָן (שבת ע"ט.); מְדַלְיָן (בכור' נ"ה.); מיקנין (ב"ב ע"ז.); מיקריין (כרית' ט"ו.); מיקליין (ב"מ פ"ה.); מְתַקְרִין (ב"ב ס"א.); בידיעה: מְטַוְתָא (ברכ' מ"ד:).
הערה: משתריאן (ה'ג נז ב').

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

רעח. יחיד:—א) עִם כְּנוּי הַמ"ב: מְתַבְעִינָא (חגיגה ד'.); מְבַעֲינָא (סנה' צ"ח.); מְסַתְּפִינָא (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ג:).
ב) עִם כְּנוּי הַנֶּכֶח: מְבָרִית (עין יעקב, תענית כ"ה.); מְנַצִּית (ב"מ פ"ה:); מְנַצָּת (כתוב' ק"ג:).

רבים:—א) עִם כְּנוּי הַמ"ב:—מְקַלְיָן (ב"ב ע"ג.) מְסַתְּפִינוּ (כתוב' כ"ז:).
ב) עִם כְּנוּי הַנֶּכֶחִים:—מְסַתְּפִיתוּ (ברכ' ס"ב.) מְסַתְּפִיתֵן (ד"ס, שם).

הַמְקוֹר.

רעט. א) אָקְרוּנִי (ב"ב ל'.); איתרמווי (מגלה י"ח); איבעויי (ערכ' ה'.); ליגלויי (>לאיגלויי) (שבת ק"י:).

הערה: אָלִיָּאָה (ה'ג צ"ה ב'); אישתיאָה (ה'ג תנ"ד).
נכח:—אֶתְהֵנִית (ב"ק כ').

נכחת:—אֶמְרִית (יבמות ע"ט; סוטה ל"ה).

מ"ב:—אֶשְׁתְּלִי (ברכ' נ"ג) || אֶשְׁתְּלִי (ביצה ד').

נסתרים:—אֶתְמַחוּ (שבת קנ"ו); אִיתְקְרוּ (נדר' ל"א); אִישְׁתְּרוּ (חול' י"ו); אֶמְנוּ (ב"ב י"ב); סוטה מ'; אִיקְרוּ (ברכ' כ"ה); אִיחוּ (שם, כ"ח); אִיבְרוּ (שבת קנ"ו); אִיתְלוּ (חול' י"ו); אִיעֵנוּ (תענ' כ"ג).

ב) אֶבְעִי (סוטה מ"ח) || אֶבְעִין (עין יעקב, שם), על דרך הבינוני.
הערה: אִתְפְּצִיאוּ שו"ת הרכבי תקמ"ו.

נסתרות:—אֶלִּיאָה (גטין נ"ו); עֵיין סמך; אֶשְׁתְּבִין (כתוב' כ"ג); אֶשְׁתְּרִין (הרי"ף, פסח' מ"ח).

מ"ב:—אֶשְׁתְּלִין (כתוב' ל"ג).

הַעֲתִיד.

רעה. א) נסתר:—אֶתְהֵנִי (שבת ק"כ); לִישְׁתְּרִי (שבת ל"ה); נִישְׁתְּרִי (ערוב' י"ב); לִבְעִי (נדר' ס"א); לִיחוּי (מ"ק כ"ח); יִתְקַרִי (ב"מ פ"ה; שבת קנ"ו).

ב) לִתְשָׁדָא (ערוך, גטין ס"ח).

הערה: לִישְׁתְּהֵא (ה'ג ע"א); נִתְיַמְצִי (ה'ג קכ"ד).

נסתרת:—תְּשָׁתְּרִי (יבמ' ח'); תִּתְקַפִּי (ערוב' נ"ג); תְּבְעִי (נדר' ו'. ועוד תדיר; נויר י"ג); תִּיהֵנִי (מנח' י"ב).

נכחת:—תְּסַתְּפִי (סנה' צ"ד).

מ"ב:—אֶתְהֵנִי (נדר' נ').

נסתרים:—אֶשְׁתְּרוּ (ערכ' כ"ט; מ"ק י"ג; בכור' נ"ז); נִבְעֵוּ (ד"ס ברכ' מ"ט).

ב) לִעֲנִי (תענ' כ"ג); נִבְעִי (ברכ' מ"ט). על דרך הבינוני.

נסתרות:—לִשְׁתְּרִין (כ"י קול' מ"ק י"ג).

נכחים:—תְּשָׁתְּרוּ (יבמ' ל"ז); תְּפִנּוּן (שבת ק"מ).

הַצְוִי.

רעו. נכח:—אֶקְרִי (ב"מ מ').

ב) אַתְנָא (בכור' מ"ד); בתנועה טפלה; אַבְעִי (ילקוט במ' תשפ"ו= סנה' ק"ו).

ג) מְתָנִי (נדר' ד'; מישרי (שם, ח'); מישדי (מ"ק ד'); מיבני (מכות י'); מקרי (שם, י"ח); מיחזי (שם, ו').

ד) מְשָדָא (מכות י"א); מיטעא (שם, י"ב); מיחזא (יבמ' ד'); מיקרא (ברכ' ג'); מיגנא (ב"מ ר"ו); מיפעא (ערוב' ע"ה); מירבא (ברכ' מ'); מלקא (זבח' ט'); משתה (ב"מ פ"ו).

ה) מְקָשָה (יבמ' מ'); מומחא (שבת נ"ח).

ו) מְשָתָא (פסח' קי"ג); מיתניא (כרית' ג'); מקניא, מקניה (ב"מ מ"ז); מְבַעֲיָא (ברכ' ב'; כתוב' ב'); מְעַמְיָא (ב"ק ט').

ז) מְסָחֵן (פסח' קי"ח).

הערה: מיתח (מחא) (מח' ויטרי כ"ח=חול' ק"ז); עֲנִי (שם, ל"ב); מיעניה (שם, ל"א) || מעניה (שם, ל"ד); מחויי (שור' קאסעל ו'); שהויי (הל' פסוקות ט').

מְסָרְתָּ הָאֶתְפִּיעַל.

הַעֲבָר.

רעד. נסתר: א) אַתְהֵנִי (נדר' ג'); אַשְתְּרִי (נדר' ג'); אַקְרִי (שם, כ"ה); אַבְרִי (שם, ל"ט); אַדְחִי (זבחים י"ט).

ב) אַבְרָא (פסח' ק"ד); אַקְשָא (ד"ס שבת ע"ד); אַקְנָא (ברכ' ז').

ג) אַקֶשׁ (שבת ע"ד) || אַקֶשׁ (שם, ד"ס); אַמְר (ב"מ ע"ז); עֵיין סימן ט"ו. ב)

ד) אישתבאי (גטין מ"ה); אַבְעִי (סוטה מ"ח).

הערה: איתמחא (ה'ג ס"ז ב'; אַדְמִי (נקוד, ספ' מעש' כ"ה).

נסתרת: א) אַקְשָא (בכור' ל"א); אימליא (גטין מ"ה); איבְעִיא (נדר'

ס"ח); אשתריא (יבמ' ק"ה); איסתניא (ד"ס ב"ב ע"ד); איתליא (עין יעקב,

שבת קנ"ו); איחזיא (יבמ' ח'); איגליה (סנה' ק"ו).

ב) אַבְרִי (נדה ג'); איגלאי (חול' ג'); איקראי (ד"ס מנח' ג'); אידחאי

(זבח' ל"ב); אישתבאי (גטין ל"ח); אישתראי (זבח' ט"ז; ול"ב); אימראי

(ערוך, חול' נ"ח); איבעאי (כתוב' מ"ט);

ג) אַטְנָא (פסח' ע"ז); אַמְרָא (חול' ג"ח).

רבות: א) קִשְׁנָן (ב"ב פ"ד); קריין (נדר' ל"ו: ול"ח); רמייאן (ד"ס שבת קל"ח).

ב) בידיעה: שְׁבוּיָא (קדוש' פ"א).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

רעא. יחיד: א) עם כנוי מ"ב: בְּעִינָא (סנה' צ"ד); בכינא (כתוב' ק"ג); חוינא (ברכ' י"ג); סנינא (יומא ט'); רעינא, צבינא (יבמ' ק"ו); קְרִינָא קְרִינָא (קדוש' מ"ט); שדינא (כתוב' ק"ג); שְׁהִין (שבת ל"ו).

ב) עם כנוי הנכח: טְעִית (נדה ג'); דרית (מגלה כ"ח); צחית (ברכות ס"ב); מְחִית (ב"ב י"ז); בניית (ד"ס, שם, ד').

הערה: בעיית (ה'ג ק"א).

יחידה: א) עם כנוי המ"ב: וְכִינָא (שו"ת הרכבי ע"ב); בעיאנה (שו"ת קאסעל ע"א).

ב) עם כנוי הנכחת: גְּבִינָא (כתוב' מ"ג).

רבים: א) בכנוי המ"ב: בְּעִינָא (ברכ' ט'); רְמִינָן (שם, ז'); כפינן (כתוב' ס"ג); תלינן (נדה ד'); מחינן, מצינן (שם, ז'); נצינן (מ"ק ט"ו) || נִינְצָנָן (הרי"ף, שם; עיין סמן כ"ח); בְּעִנָן, או בְּעִנָן, בהשמטת התנועה (כ"י קול' תמיד) || בְּנָן (שם, שם); מְלִאֲיָנָן (ע"ו נ"ג).

הערה: חוינה (ה'ג ס'); שרנן (שם, ק'); בענן (שם, צ"ו); מחינן (שם, ר"ז); תלינן (שם, תקמ"א); חוינן (שם, תקכ"ה); מינינן (שם, קע"ח); עיין סימן כ"ו); תְּוִינָא (שו"ת הרכבי ס"ד) || תְּוִינָא (שם, ע"ח); קליינן (ה'ג ט"ז ב').

ב) עם כנוי הנכחים: בְּעִיתוֹ (סנה' צ"ג); דמיתו (תענ' י"ד); שדיתו (ע"ז ע"ב).

ג) עם הנכחות: שְׁדִיתִין (ד"ס תענ' כ"ה); בְּעִיתִי (אג' שרירא, נייבואר, כ"ח).

רעב. נְדִינָא (נדר' ו'). בְּקִיאֲיָנָן (קדוש' ל').

חֲוִית, היית ראוי (ב"מ ק"ו).

הַמְקוֹר.

רעג. א) סְגוּנִי (סנה' צ"ה); טפויי (ב"ב צ"ג); שבויי (ד"ס ברכ' ס"א); תְּנוּי (ברכ' י"א); חֲתוּי (ע"ז ל"ח).

בעיא (גטין פ"ד); לקיא (שם, שם); קניא (קדוש' ו'); שתיא (מ"ק ד'); בריא (תענ' כ"א); שרייא (גטין פ"ג); לקיאי (נדר' ס"ח).
הערה: עאנה (ה"ג ס"ט).

רבים: א) חנין (סנה' צ"א); בָּעִין (תענ' כ"ד); בָּעִין (ד"ס שם); קָרִי (סנה' י"ג); עָנִי (סוטה מ"ח); בָּכִי (סנה' ק"ג); תליי (ד"ס ב"ק ק"ג); סגִי (ב"מ מ"ד); מְלִיין (ברכ' כ"ח); רָעִי, או רָעִי (ברכות נ"ו).

ב) דָּכֵן (פסח' קט"ז); סָגֵן (שבת פ"ח); תאנן (כ"י קול' מ"ק ג').
ג) קָרוּ (מ"ק י"ב); נדר' מ"ט. ונ"ב; בעו (ב"ק נ"ט); שתו (מ"ק י"ד); רמו (שם, י"ט); מצו (גטין ל"ח); חזו (סוכה כ').

הערה: בעו (נקוד, השק' אנג', תקופה א', ט' תרפ"ב); קאָעו (נקוד, ספורי מעש' ע"ב).
רבות: בָּעִין (נדר' ל"ז); ול"ט; סָגֵן (ב"מ מ"ה); זכין (ברכ' ז'); קשיין (שם, כ"ה); דמיין (שם, כ'); מליין (ד"ס שבת ס"ב); גניאן (שבת ס"ה); חָטָאן (ב"ב צ"א); מְלָאן (שבת ס"ב).

הַבִּינוּי הַפְּעוּל.

רע. יחיד: א) מְלִי (נקוד, כ"י קול' מג' ו'); צלי (נדר' נ"א); בעי (ברכ' ט"ז); גלי (מ"ק כ"ח); פלי (נדה כ"א); חָנִי (מ"ק י"ב); שְׂרִי, סָנִי (נקוד, כ"י קול' מגלה כ"ה); סָנִי (מגלה כ"ה); טִישָׁא (ד"ס ע"ז ע'); בהעתקה אל ע"ו); בידיעה: חָנִי (ברכ' כ"ג).

ב) בידיעה: דְּחִיָּא (ברכ' כ"ג).
יחידה: א) בְּקִיָּא (חג' ה'; קדוש' ו'); בוֹיָא (פסח' ק"י).
ב) שְׂדִיָּא (שבת ס"ג); שריא (ברכ' ל"ו); יבמות ח'; סניא (פסח' ק"ג); תליא (ברכ' כ"ה); בְּנִיָּא, בְּנִיָּא (תמורה ו'); סיריא (כרית' ו', זינגר ושכטר)
הערה: שהייה (ה"ג קל"ד א'); מטיאה (תור' של ראש' ב' י"ט).

רבים: א) בְּקִיָּאִין (גטין ל"ו); בְּקִיָּאִי (קדוש' ל'); בְּרִיִּי (כתוב' ס').
ב) שְׂדִין (ערוב' מ"ד); סָנִין (עין יעקב, נדר' נ'); סָנִין (מג' י"ד); שדיין (ברכ' ס"א); יבמות ח'; שְׂבִיִּי (קדוש' ע"ב); חָנִין (הרי"ף, ביצה ל"ג); שריין (חול' ס"ז).

ג) חזו (שבת קכ"ד); קָנוּ (ב"מ ע"ג); סָנוּ (נדרים נ'); קוּוּ (יבמות קכ"א).

נכח:—תְּחִי (מ"ק ט';; תְּבִיעַי (ברכ' מ"ט); תשדי (פסח' קי"ג); תמחי (ב"ב ק"כ).

נכחת:—תצביין (>תְּצַבִּין) (גטין פ"ה; לשון השטרות).

מ"ב:—אֶשְׁדִי (ברכ' מ"ה); אָחֳנִי (סנה' כ"ו); איוכי (מ"ק כ"ב); אישתי (פסח' ק"ו); איגבי (שבת ק"י).

נסתרים:—לָבְלוּ (שבת ל';; ליבעו (תענ' פ"ד); נימטו (שם, כ"ה); יָפְנוּ (נדר' ל"ז).

ב) נְתַהֲנִי (נדה ס"ו); בסיום הבינוני וקיום למ"ד הפעל.

נכחים:—תְּשָׁדֹן (שבת ק"ד); תְּשָׁתֹן (שם, ק"מ); תְּגֹן (ברכות ח';; תְּחֹזוּ (שם, ס"ב); סנה' ק';; תתלו (חול' נ'); תיזכו (ערוב' נ"ד).

מ"ב:—נְחִי (ברכ' כ"ב); נְעִנִי (שם, ל"א); נְשָׁדִי (פסח' ק"ג); נבעי (יומא ס"ט); נקני (גטין י"ד).

ב) נָכַו (ערוב' נ"ד; עיין סמן קנ"ח. ד).

הַצְוִי.

רסח. נכח:—שְׁדִי (מכות י"א; קדוש' ט'; ברכ' כ"ב); שתי (ברכ' ס"ב); תני (נדר' ג'); חזי (שם, ע"ז); בעי (שם, שם); גְּבִי (ב"ק כ"ב); דְּרִי (מגלה כ"ח);

ב) תְּלֶה (ברכ' מ"ג); שְׁדָא (חגיגה ט"ו); ב"ב קנ"ה; קְנָה (ברכ' ס"ג); על דרך ל"א, או עבר האווי?

הערה: שהיי (ה"ג ס"ח ד'), היא תמונת נקבה המשמשת לזכר.

נכחת:—תְּדִי (פסח' ס"ט); חזאי (נדר' ו'); שדאי (כתוב' ס"א).

נכחים:—שְׁרוּ (מ"ק י"ז); מְנוּ (שם, כ"ב); חזו (הור' י"ב); שתו (שבת ס"ז); אֶשְׁתוּ (שם, מ"א); עיין סמן מ"ו; מְשוּ (חול' ק"ז).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

רסט. יחיד:—פְּלִי (ברכ' ה''); תְּנִי (מכות ז'); שתי (שם, ט"ז); מצי (נדר' י"ט); צרי (חול' כ"ג); שאני (פסח' כ"ג); בעי (נקוד, כ"י קול' מגלה י"ב); פְּנִי (שבת קנ"ו); מִלִּי (ד"ס שבת י';; עיין סימן ל"ח. ד).
יחידה:—עֲמָא (ברכ' נ"ג); דמיא (גדרים ע"א); משיא (שם, צ"א);

(ב) טַפַּת (ב"מ פ"ג; עיין הקרי בדניאל ד' י"ט).

(ג) צָבִית (תענ' כ"ט); שְׁהִית (ברכ' כ"ד).

(מ"ב:—א) בְּנִית (תענ' כ"ה); חָוִי (ערוב' מ'; בְּעִי (שבת ק"מ; חול' נ"ד).

(ב) סְפִי (חול' צ"ה); חָוִאי (ברכ' י'. ונ"ו); גִּלְאִי (פסח' מ"ט); קִלְאִי (ב"ק צ"ח); שְׁנֵאי (שם, י"ו); קִנְאִי (כתוב' פ"ב); תִּלְאִי (ברכ' נ"ו); חָוִית (ד"ס ברכ' ל').

הערה: חוּתִי (ה"ג ס"ס ד').

(ג) חָדִי (סוכה כ"ה).

נסתרים:—בָּעוֹן (תענ' כ"ה) || בָּעוֹ (מכות ג'; חזו (שם, ה'); בָּלוֹ (ברכ' ו'); טָשׁוּ (שם, נ"ד); בָּכוּ (שם, ה'); שָׁרוּ (נדר' ח'. וע"ז); רָמּוּ (שם, כ"ה); תָּנוּ (מ"ו); חָטְאוּ (שבת נ"ו); מָלְאוּ (ב"ב ע"ג); תָּהּוּ (נדה ס"ו).

הערה: תָּאנוּ (הר"ץ, ערוב' פ"ו); מָאטוּ (שם, פסח' ק"ג).

נסתרות:—שָׁדִין (מגלה כ"ו); מָלִי (אג' אסתר, באבער, מגלה ז'); לְבִאי (מ"ק י"א); חֲזֵאי (שו"ת הרכבי קפ"ב).

נכחים:—גָּלִיתוֹן (שבת קט"ז); חָוִיתוֹן (נדר' ס"ה); בְּעִיתוֹן (מגלה כ"ג) || בָּעִתוֹ (ד"ס, שם); חָוִיתוֹ (ב"ק קי"ז); שְׁרִיתוֹ (יבמ' ל"ו); סְפִיתוֹ (חולין צ"ה); אוֹ סְפִיתוֹ.

(מ"ב:—א) תְּנִינָא (מ"ק כ"ה; שבוע' ל'; מכות ג'; שְׁנִינָן (פסח' נ"ה); חָוִינָן (ד"ס ברכ' נ"ו); גָּלִינָן (ברכות נ"ח); שְׁנִינָן (פסח' י"ז); שְׁנִינָן (מ"ק י"ג); גָּלִינוּ (ד"ס ברכ' נ"ח).

(ב) בָּעֵן (ברכ' כ"א); חָוִין (שם, נ"ו); חָוִין (נדר' ה', ועוד תדיר).

הַעֲתִיד.

רסו. נסתר:—לְתָנִי (נדרים ב' וי"ב); לִיבְעִי (שם, מ'); לִיקְנִי (שם, מ"ח); לִיקְרִי (ברכ' ג'); לִיגְלִי (מכות ח'); לִיבְנִי (מ"ק ו'); נִימְשִׁי (שבת ק"מ); לְחָוִי (נדר' ה'); לִיחְדִי (שם, מ'); לְחָדִי (ברכ' נ"ה); יְחָדִי (שם שם)?

נסתרת:—תְּרָמִי (נדר' נ"א); תְּשָׁדִי (שבת ק"י); תְּסָגִי (ב"מ פ"ו).

הצווי המקור

נכח	שְׁדִי שְׂדָא
נכחת	שְׁדִי
נכחים	שְׁדוֹ
	מתְנִי מתְנָא

מסרת הקל.

העבר.

רסו. נסתר:—א) בְּעָא (נדר' ל"ו); חָזָא (שם, כ"ג); שְׂרָא (שם, ז': וכ"ב);
מְטָא (מ"ק י"ב); טְעָה (שם, שם); טְשָא (תענ' כ"ט) || אֶטְשָא (ע"ז ע'; עיין
סימן מ"ו); תאנא (ב"ב צ"א; קדוש' ע"א, ועוד; עיין סימן פ"ו).

ה ע ר ה: תָּאנָא (נקוד, ספורי מעש' ו'); בְּעָא (נקוד, שם, שם); מְטָא (נקוד, שם, כ"ה); עָדָא
(נקוד, שם, כ"ח).

ב) חָזִי (ד"ס ב"מ פ"ה); תלאי (שם, קכ"ח); מטאי (שם, ב"ק קי"ב).
דְּלִי (שבת ח' א').

ג) שְׁתִי (נדר' ע"ז); סְרִי (שם, נ' א'); סְגִי (תענ' ל"ב; כתוב' צ"ה); אֶשְׁתִי
(שבת קמ"א); אֶמְצִי (כתוב' ס"ב; עיין סימן מ"ו); אֶסְר (אֶסְרִי > סְרִי)
(תענ' ז' א').

נסתרת:—א) חָזִית (ר"ה כ"ו) || חָזִיָה (תענ' כ"ה); תנייה (פסח' ס"ב);
קדוש' פ"א; רמִיא (נדר' נ' א'); מטיא (ב"מ פ"ו).

ב) חָזִי (תענ' כ"ה); סגאי (ב"ב ע"ט).

ג) חָזָת (מגלה ט"ו); ב"ב ג' א'; שְׁרָת (יבמ' ל"ט); רָמַת (נדר' נ' א'); מְטָת
(הרי"ף, ב"ק קט"ו); בְּנָתָא (עין יעקב, תענ' כ"ב; עיין סמן ק"ס. א); מְטָא
(ב"ק קט"ו).

ה ע ר ה: בָּבָת (נקוד, ספ' מעש' קנ"ד).

ד) סְגִיָא (מכות ח' א'); סְגִיָאָה (שבת כ"ו); בְּרִיאָת (הרי"ף, גטין מ"ה);
שְׁהִיתָא (יבמות קכ"א; עיין סמן ק"ס. א).

נכח:—א) קָרִית (סנה' קי"ג); תְּנִית (ר"ה כ"ב); קָלִית (סנה' צ"ו); קָנִית
(ב"ב נ"ט); קָנִית (עין יעקב, שם); שְׁנִי (ב"ק י"ז); סְפִיתָא (חול, צ"ו).

ה ע ר ה: בָּכִית (נקוד, ספ' מעש' צ"ה); בְּעִיתָא (נקוד, שם רי"ג).

סיומי הבינוני והמקור בקל.

- רסה. « התנועה הסופית בבינוני היחיד הוא י, ביחידה יא. ברבים ין, יי, יין, יי. ברבות, ין.
- ב) במקור היו"ד של למ"ד הפעל פעם נח, כמו מבני; פעם נדחק, כמו משדא; ופעם נראה, כמו משתיא, סגוי.

בנין הקל.

העבר

נסתר	מטא מטי	סגי
נסתרת	חנית מטא, חוי מטת	סגיא, סגיאה
נכח	תנית קנית שני טפת	צבית
מדבר בעדו	בעית בני קני	
נסתרים	בעון בעו חטאו	
נסתרות	שדן מלי	
נכחים	בעיתון בעיתו	ספיתו
מדברים בעדם	תנינא, שנינן שנין שנין תנן	

הבינוני המועל

העתיד

נסתר	לתני	תני בני
נסתרת	תרמי	דמא
נכח	תשדי	בעין, בעין בעי בעי תנן
מדבר בעדו	אשדי	תנו
סתרים	לבלו	
סתרות	להונן	

הבינוני הפעול

נסתרים	תשדון, תשדו	סגי סגי	סגיא בקיאה
מדברים בעדם	נשדי	שנין שנין	קשין
		בקיאין שבי	

ב) המשקל פֶּעַל עוד מתקיים בפעלים מעטים. מפני חסרון הנקוד אי אפשר לברר במלות רבות אם הם פֶּעַל או פָּעַל. התמצעות של אל"ף בין החרק של לה"פ ובין כנוי הבנין נמצא על המעט בדפוס, אבל לרוב בכ"י ובספרות המאוחרת.

סיומי הקל בְּעָבָר.

רסג. א) בנסתר הסיום על הרוב אָ, ועל המעט יָ. וקשה לפרש את הסיום האחרון אלא אם נאמר שהוא בעקרו סיום הנקבה, ומשתמש לזכר, כמו שמשקלים אחרים משמשים כן. בפעלים על משקל פֶּעַל התנועה הסופית היא יָ.

ב) סיומי הנסתר הם יָא וקצורו יָ, יָת וכווצו יָת. במשקל פֶּעַל הסיום הוא יָא, יָאָה, יָא. על המעט נמצאו סיומים כפולים כמו בעברית: יָתָא, יָתָאָ.

ג) בנוכח הסיום הוא יָת, ועל המעט יָת, יָת, ובהשמטת הת"ו יָ. במשקל פֶּעַל הסיום הוא יָת.

ד) במ"ב הסיום הוא יָ, מקוצר מן יָת, וגם יָת, יָ. במשקל פֶּעַל הסיום הוא יָת.

ה) בנסתרים הסיום הוא יָ, ועל המעט יָן, בנו"ן השאול מהעתיד. על המעט נמצאו משקלים כמו פֶּסוּי, אָמְטוּי, אָנְבוּי בבנינים הנגזרים הנבנים על דרך השלמים, בהעתקת התנועה הסופית לתוך המלה (מ"ק כ"ח::; שבת ק"כט::; ב"ב ט"ז::).

ו) סיומי הנסתר הם יָן, יָ. הסיום האחרון הוא קצור מהסיום העתיק יָא.

ז) סיומי המ"ב הם יָא, יָנָה, יָנָה, יָנָה.

סיומי העתיד וְהַצְוִי בְּקָל.

רסד. א) בתמונות בלי כנוי הבנין התנועה הסופית היא יָ. ברבים הסיום הוא כמו בעבר, יָ, ועל המעט יָן.

ב) בצווי לנוכח התנועה הסופית היא יָ, ועל המעט יָא. הסיום האחרון בא משרשי ל"א או ל"ו עתיקים. הסיום לנוכח הוא יָ; ולנכחים, יָ.

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל.

רנו. יחידה:—מוֹכְחָא (שבת קל"ט); מוֹסְפָא (ערכ' ל"א).

הַמְּקוּר.

רנח. א) אולוֹדִי (ביצה כ"ג); אודועי (סנה' פ"ט); אורותי (ב"ב קל"א);
אותובי (מ"ק כ"ה) || אִיתוּבִי (ד"ס פסח' פ"ז); אוֹסְפִי (ביצה כ"ג).

ב) אוֹסְפִי (ע"ז ל'); ולאותיבך (גטין נ"ז).

ג) אֶסְפִי (כתוב' ס"ד); אַנְזְקִי (ע"ז כ"ו).

ד) אוֹסְפִי (ערוב' ה' א').

ה) אוֹדוּעֵן (ב"מ מ"ב).

מְסַרְת הָאֶתְפַּעֵל.

הַעֲבָר.

רנט. נסתר:—אֶתְחַב (שבת נ"ב); אֶתְחַמַר (פסח' פ"ג); אֶתְחַסֵּף (קדוש'
ע"ז).

נסתרת:—אֶתְחַסְפָא (יבמ' נ"ז).

נסתרים:—אֶתְחַסְפו (ברכות כ"ח).

נכחים:—אֶתְחַבִּיתוּ (ילקוט שופטים נ' פסח' פ"ז).

הַעֲתִיד.

רס. נְתַדַע (כריתות כ"ה, זינגר ושכטר).—לְתַחְסְפו (ד"ס ערוב' נ"ד).

הערה: אֶתְחַדַע, אֶתְחַדְעוּ (אג' שריא ד').

הַבִּינוּנִי

רסא. מְתַדַע ומְתַדְע (כריתות, י"ח; כ"ב; וכ"ה; זינגר ושכטר);

מְתַחְסֵף (נדר' י"ז); מְתַחְסְפָא (יבמות נ"ז).

פְּעָלִי לוֹי וּלְא.

רסב. א) בפעלי ל"א האל"ף מתקיים רק על המעט; על הרוב פעלי

ל"א נשתנו לפעלי ל"י. וכן בפעלי ל"ו הו"ו מתקיים רק בשתי מלות (משורש

תהו), בשאר השרשים הם גם כן נשתנו לפעלי ל"י.

י) אָנף (ד"ס ב"מ נ"ז):.

נסתרת:—אולָּה (ב"ב קל"ג): || אולידא (סנה' ס"ט): || אולידת (עין יעקב, נדר' נ"י); אותיבא (ע"ז י"ז): || אותבה (כתוב' ס'; סנה' ק"ט):.
נכח:—אונָּפֶת (ב"ב קס"ד:; שבת ס"ו):; אונָּפֶת (חול' נ"ח):.
נכחת:—אונָּפֶת (ד"ס, שבת ס"ו):.
מ"ב:—אונָּפֶת (ביצה ט"ז):.
נסתרים:—אונָּפֶת (יומא ס"ט): || אונָּפֶת (קדוש' ח'; ביצה ו').
נסתרות:—אונָּפֶת (סנה' צ"ג):.
נכחים:—אונָּפֶת (ד"ס פסח' פ"ז): || אונָּפֶת (עין יעקב, שם).

הַעֲתִיד.

רנד. נסתר:—לֹסֶף (ר"ה י"ז); נוזיף (ערכ' ל').
נכח:—לֹסֶף (פסח' קי"ד); תֹּמֵב (הרי"ף, יבמ' פ"ה):.
מ"ב:—אולָּד (ב"ב צ"א); אונָּפֶת (שבת ס"ז):.
נסתרים:—לֹסֶף, יושִׁבוּהָ (שבת ק"י):.
מ"ב:—אולָּדָא (הרי"ף, יבמות ס"ה); אונָּפֶת (שו"ת הרכבי תל"ט).

הַצְוִי

רנה. נכח:—אולָּד (ב"ב צ"א); אֶתֵּב (שבת ע"ז):.
נכחים:—אונָּפֶת (ב"מ נ"ז); אובילו (גטין ס"ז):.

הַבִּינוּי הַפּוֹעֵל.

רנו. יחיד:—א) מֹסֶף (ערוב' ה'; מוליד (ביצה כ"ג); מוביל (סנה' צ"ה); מוקיר (שבת קי"ט); מורית (גטין מ').
ב) מֹדֵעַ (מ"ק כ"א); מוקר (שבת קי"ט); מוכח (גטין נ"ז); ד"ס סנה' צ"ז); מוסף (כתוב' ס"ד):.
יחידה:—מוֹקְרָא (ד"ס ברכ' מ"ד):.
רבים:—מוֹבְלִין (סוכה נ"ג); מֹדְעֵי (סנה' פ"ט); מֹדְעוֹ (יומא י"ח):
הבינוי עם כנויים: מובילנא ומובלנא (ערוב' כ"ז; וב"מ מ"א):.

מְסֻרַת הָאֲתַפֵּעַל.

הָעֶבֶר.

רמט. נסתר:—א) אֲתִינְדַע (שבת ע"א); אֲתִיקַר (ב"ב ט'): || אֲיִיקַר (ב"ק מ"ו); עֵרַכ' ל': || אֲיָאֵש (ד"ס כ"א); אֲיִיעַד (ב"ק ד').
 ב) אֲיָאֵש (ב"ק ס"ח); ב"מ כ"ב).
 נסתר:—אֲיָקַרָא (ברכ' ה'; ב"מ ע"ו); אֲיָמְרָא (נדה ל').
 מ"ב:—אֲתִינְקָרִי (מגלה כ"ח).
 נסתר:—א) אֲיָמְרוּ (מנח' ל"ט; כתוב כ"ט); אֲתִינְקְרוּ (ד"ס, סנה' מ"ו).

ב) אֲיָמְרִי (ערכ' ב').
 ג) אֲיָתַר (שבת ס"ד; חול' צ'); אֲיָקַר (ב"מ ק"ח; גטין נ"ב).
 רנ. עתיד:—נִיבֵש (גטין ס"ט); לִיָּאֵש (ד"ס ב"מ כ"א).—לְתִינְקְרוּ (סנה' מ"ו) || לְיָקְרוּ (שם, מ"ו).

רנא. פִּינוּנִי:—מְתִינְקַר (ביצה כ"ב; ב"מ כ"ב); מִיָּאֵש (שם, שם); מִיָּקַר (סנה' מ"ו); מִיָּתַר (ב"ק ס"ו; כריתות ו'); מִיָּהַר (סוטה מ"ו).—מְתִינְקָא (שבת קכ"ח).—מְתִינְקָרִי (מגלה כ"ח; סנה' מ"ו) || מְתִינְקָרִי (סנה' שם); מְתִינְקָשִׁי (ד"ס ב"ב ק"א) || מִיָּאֵשִׁי (ב"מ כ"א) || מִיָּאֵש (שם, שם); מְתִינְקִין (כריתות ד'; וה').
 אצל זינגר ושכטר; מְתִינְדַע (תמורה י"ח; וכ"ה).

רנב. מְקוֹר:—אֲתִינְקוֹרִי (מגלה כ"ח); אֲיָתוֹרִי (ד"ס ב"ק ס"ו); אֲיִיעוּדִי (ד"ס, שם, כ"ד); אֲיָאוּשִׁי (ב"מ כ"א; וכ"ב); אֲיָתוּבִי (שבת קכ"ח); לְיָחוּדִי (>לֵאחודִי) (סנה' ל"ו).

הערה: לאיחובי (ש"ת הרכבי צ"א).

מְסֻרַת הָאֲפַעַל.

הָעֶבֶר.

רנג. נסתר:—א) אֲוִינְף (ב"מ ס'. וס"ג); אוֹתִיב (מ"ק כ"ה); אוֹלִיד (סנה' ס"ט).
 ב) אוֹמֵן (יומא ע"ב; ד"ס שבת פ"ח) || אִימֵן (ד"ס שבת, שם).

(ב) מִהֵב (ברכ' ט'ט'; מִבֵּשׁ (ב"מ ע"ד); מִיֵּנֶק (נדר' נ"ה).

(ג) מִיֵּהֶבָה (קדוש' ט'ט'); מִיֵּנֶפָא (ב"מ י"ו).

(ד) מִיֵּתָבָא (קדוש' ק"ו).

(ה) מִיֵּנֶקִי (ברכ' מ'מ').

(ו) מִדְּעִי (ב"מ צ"ב).

מִסְרַת הָאֶתְפָּעֵל.

הַעֲבָר.

רמו. נסתר:—א) אֶתְיִלֵּד (שבת קנ"ו); אֶתְיִהֵב (סנה' צ"ג).

(ב) אֶתְלִיד (ערוב' נ"ו), על דרך עו"י.

(ג) אֶתְיִהֵב (שבת קל"ו); אֶתְיִדֵּעַ (שם, ע"א); מעילה י'.

הערה: אֶתְיִהֵב (נקוד, ספורי מעשיות כ"ח).

נסתרות:—א) אֶתְיִהֵבָה (ד"ס פסח' ע"ב) || אֶתְיִהֵבָא (חגיגה ט"ו).

אֶתְיִלְדָא (תענ' כ"ג; חול' ט'; ב"ב ט"ז).

(ב) אֶתְלִידָא (כ"י קול' פסח).

נסתרים:—א) וְדַלְיִלְדוֹ (>דַּלְיִלְדוֹ) (נדר' ל').

(ב) אֶתְיִלְדֵּי (יבמות ע"א).

נסתרות:—אֶתְיִלְדֵּן (נדר' ל').

הַבִּינְוִי.

רמו. יחיד:—א) מְתִילֵד (מג' י"ב).

(ב) מְתִצָּר (יומא פ"ה; סוטה מ"ה).

יחידה:—מְתִילְדָא (ביצה ב'; וי"ב; ברכ' נ"ג; תענ' כ"ה).

רבות:—מְתִיגְדֵן (נדרים ל'; ביצה ב'; בהוצ' ביצה, שם: מְתִילְדוֹ.

הַמְקוֹר.

רמח. אֶתְיִלְוִי (גטין פ"ה).

הערה: תיבתו (ה'ג ק"א ד').

מ"ב:—(ג' נלף (ברכות ס"ב).

ב' נתב' (תענ' כ"ה: עיין סימן קס"ט. ד').

הצווי.

רמב. נכח:—(ג' הב (ברכ' ה': פסח' ע"ד); הב'ה! (קדוש' ט').

ב' תב (קדוש' כ"ט).

ג' תיב (חגיגה ה': יומא ע"ד: ב"ק כ"ג). על דבר החרק במקום הצרי

עיין דלמן בדקדוקו, הוצ' ב', דף ש"י בהערה. לף (שבת י"ג).

נכחים:—(ג' הבו (סנה' ק"ט) || הב' (ד"ס, שם); בכנוים: יִהְיֶה (שם, שם);

יִהְיֶהוּ (גטין נ"ז).

ב' תיבו (הור' י"ב).

הבינוני הפועל.

רמג. יחיד:—(ג' יִהְיֶה (נדר' ט"ו); יליף (שם, כ"ב); יתיב (שם, כ"ט).

ב' יִדַע (נדרים ח').

הערה: יִתְּיב (נקוד, ספורי מעש' ה' א'; יכול (אג' שריא כ"ד).

יחידה:—יִדְעָה (נדר' צ"א) || ידעא (שם, ס"ג); יתבא (ב"ב ע"ג).

רבים:—יִתְּבִי (ברכ' ט': נדר' כ'); ינקי (נדר' נ"ה); ידעי (שם, ס"ב).

רבות:—יִתְּבֶן (פסח' קי"א).

הערה: יִתְּבִיט, אנחנו נותנים (מח' ויטרי ס"ה).

הבינוני הפעול.

רמד. יחיד:—(ג' יִדְּעֶה (נדר' נ"ה); ברכ' מ"ח).

ב' יִקְוֶה (סנה' ל"ג); ילוד (ד"ס ע"ז י').

יחידה:—יִתְּיֶה (שבת ק"ה) || יִתְּיֶה (סנה' ק"ז).

רבים:—יִתְּיֶינן (מגלה י"ד); יִתְּיֶינן (ד"ס, שם); עיין סימן קל"ד. ט).

המקור.

רמה. מתב (ב"מ ס"ג); מדע (הור' י"ב; נדר' פ"ח; מכות ו') || מדע

(כ"י קול' פסח', נקוד) || מִנְדַע (הרי"ף, סנה', פרק ד').

מ"ב:—א) יָכַלַת (ב"ב ע"ג) || יִכְלִי (שם, כ"ו; סנה' מ"ט).
 ב) יִהְבַת (ע"ז י'); ילפית (תמיד ל"ב) || ילפי (שבוע ל"ז); ידעי (קדוש'
 מ').

נסתרים:—א) יָתְבו (כתוב' ס"ב); יבישו (ב"מ ע"ד); אִיתְבו (שבת ל"ג).
 ב) יָתְבִי (עין יעקב, יומא ס"ט).
 ג) יָהְבו (מכות י'). || הָבו (חולין נ'); יָרְתו (ב"ב קי"ח); אִיתְבו (שבת
 ל"ג).

ד) יָתְב (ד"ס שבת מ"ט).
 הערה: אָהְבו (ספ' מעש' צ"ד וצ"ו), בחנועה טפלה.
 מ"ב:—א) יִהְבְּנו (ב"ב ע"ג); יִכְלֹנו (ד"ס, שם).
 ב) יִהְבְּנו, יִהְבְּנו (ד"ס, שם); יִהְבְּנָא (ב"מ ה').

הַעֲתִיד.

רמא. נסתר:—א) לֹוֶף (תענ' י"ב); לִיתַב (ע"ז כ"ח; מ"ק ט'; חול'
 קל"ה).

ב) לָתַב (ע"ז כ"ח; פסח' פ"ו); נִיתִיב (שבת קי"ט); נִיזִיף (קדוש' כ').
 ג) לָתַב (ערכ' ל'; נדה ס"ה); לִילֶף (יבמ' י"ז); נָדַע (כרית' ה').
 נסתרות:—תָלַד (מכות י"ז); תִירוֹת (שבת קט"ז).

ב) תָלַד (מכות י"ז).
 ג) תָדַע (קדוש' פ').
 נכח:—א) תָתַב (מכות ג').
 ב) תָתִיב (ערוֹב' נ"ד).
 הערה: תָהַב (ספורי מעש' רי"ט).
 מ"ב:—אָתַב (סנה' צ"ח).

נסתרים:—א) לָתְבוֹן (ערוֹב' נ"ג); לָתְבו (ב"ב ח'); נִתְבו (שם, קמ"ג);
 תענ' כ"ה); לִירְתו (ב"ב קנ"ט); לִילְפו (ד"ס ערוֹב' ב'; ונ"ד).

ב) לָלְפִי (יבמות ס"א).
 ג) לָדַעו (תענ' כ"ב).
 נסתרות:—לָלְפֵן (שבת ס"ה).
 נכחים:—תָרְתוֹן (יומא ע"ב); תָתְבו (ב"ב מ').

ג) אוֹזְקִי (ברכ' ל"ה:: גטין נ"ג); אוֹקוּפִי (ע"ז ס"ג); על דרך פ"ו.

ד) אֶסְקוּנִי (הרי"ף, מ"ק ד'), על דרך ל'.

ה) מְפוּלִי (יבמ' ל"ה).

מְסַרְתָּ הָאֲתַפְעָל.

רל"ח. העבר: אֲתַנֵּק (ב"ק י"ג); אֲתַצֵּל (ברכ' נ"ד) || אֲתַצֵּל (סוטה

מ"ו). אֲתַצֵּלְתָּ (ע"ז י"ח); אֲתַנֵּקְתָּ (ברכ' ט"ז); אֲתַנֵּקִי (שם, שם).

הבינוני: מִתַּצֵּל (גטין ע"ז) — מִתַּנֵּקִי (קדושין כ"ט).

הבינוני עם כנויים מקפים: מִתַּצֵּלְתָּ (ע"ז י"ח); מִתַּצֵּלְיָנָא (ד"ס סנה'

צ"ג).

הערה: מִתַּצֵּלְנָא (ספורי מעשיות כ"ח).

פְּעָלִי פ"א ופ"א יו"ד.

רלט. ו"ו פ"א הפעל בראש המלה משתנה ליו"ד (סמן כ"ה. ה. ה. הו"ו

מתקיים באפעל ואתפעל. הפעל יָדַע נעתק אל פעלי פ"נ. הפעל

יָהָב מפיל לפעמים את היו"ד בעבר ובצווי. וכן עושה הפעל יָתַב בצווי.

הפעלים יצר, יתב וילד באתפּעל עוברים לפעמים אל פעלי עו"י.

מְסַרְתָּ הַקָּל.

הַעֲבָר.

רמ. נסתר: א) יָכַל (מ"ק כ"ח; נדר' נ"א); יָבֵשׁ (גטין ס"ט); יוּיַף

(ערוב' ס"ג); יָהִיב (נדר' נ' וס"ב); יָתִיב (ביצה כ') || אֵיתִב (סנה' ק'); אֵיתִב

(חולי' נ"ג).

ב) יָדַע (מכות ו'; נדר' נ'; יָהָב (נדר' נ'; ברכ' נ"ח) || יָהָב (ד"ס, שם).

נסתרת: א) יָדַעַת, יָלַדַת (נדר' נ'); יָרַקַת (יבמות ל"ט); יָהָבַה (נדר'

מ"ג); יָתַבַּה (ד"ס סנה' ק"ט).

ב) יָהָבַה (קדוש' ס'); ילִידָא (מכות י"ז).

הערה: ילִידַת (ה"ג ק"ח ב'; יריתת (שם, ק"ה ד').

נכח: יָתַבַּת (סנה' ק"ט); יָנַפַּת (שבוע' ל"ו); אֵיתַבַּת (שבוע' מ"ב).

נכחת: יָתַבַּת (כתוב' פ"ה).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

רלד. יחיד:—א) מְנַקֵּט (פסח' ק"י); מְנַסִּיב (קדוש' ס"ט. וע"א); מַחַת (שם ס"ד); מַפִּיק (מכות ב'; מוֹיֵק (ברכות ל"ה).
 ב) מַסַּח (ובח' כ'; סבע (כתוב' צ"א); מַפֵּק (פסח' י"א).
 ג) מוֹשֵׁף (שבת קי"ט); על דרך פ"ו.
 יחידה:—מַפְלָה (יבמ' ל"ה) || מַפְלָא (סנה' ק"ט); מַצְלָה (קדוש' ח' || מַצְלָא (סוטה כ"א); מוֹקָא (ב"ב כ"ו).
 רבים:—מַסְבִּי (ד"ס ב"ב קס"ו); מוֹקִי (יבמ' קכ"א); מַפְקִי (הור' ח'); מַצְלִין (ב"מ צ"ג) || מַצִּילו (הרי"ף, שם).
 רבות:—מַבְעֵן (שבת ל"ח); מַסְקֵן (ר"ה כ"ג).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל.

רלה. יחיד:—מַחַת (נדר' נ'). רבים:—מַחַתוֹן (הרי"ף נדר' צ"א).
 יחידה:—מַחַתָּא (שם, י"ד). רבות:—מַחַתָּן (נדר' צ"א); ב"ב ס"ט).

הַבִּינוּנִי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

רלו. יחיד:—א) עִם כְּנוֹי הַמ"ב: מַפְקָא (ברכ' ל"ח); מַצִּילנא (סנה' ק"ט); מַקִּיפנא (מגלה כ"ט).
 ב) עִם כְּנוֹי הַנֶּכַח: מַפְקָת (פסח' קי"ג); שְׁבוּע' (ל"א); מַפְשֵׁת (גטין ג'); מַסַּחַת (ביצה מ').
 יחידה:—עִם כְּנוֹי הַנֶּכַחַת: מַנְסָבַת (ב"מ ק"ה) || מַנְסָבַת (נדר' כ"ג).
 רבים:—בְּכְנוֹי הַמ"ב: מַפְקִינָא (חול' קל"ב); מַנְסָבִין (יבמ' ק"כ); מַפְשִׁין (ביצה ז'); מַסְקִין (סנה' קי"ב); מַפְקִין, מַחַתִּין (נדה ג'); מַצִּילִין (שבת קט"ו).

הַמְקוֹר.

רלו. א) אַפּוֹקִי (נדר' ב'); אַפּוּשִׁי (ביצה ז'); אַפּוּלִי (חול' מ"ב); אַצּוּלִי (סוטה כ"א); אַנְסוּבִי (יבמות ק"כ); נְלָאָנְקוּטָה (ב"ק פ"ה); אַוּוֹקִי (שם, מ"ח).
 ב) אַפְּקִי (ד"ס שבת קי"א); אַסִּיבִי (שם, ב"ב קס"ו).

- נכח:—א) אַפְקַתָּ (שבת קנ"א).
 ב) אַפְלָתָּ (יבמות ס"ה); אפשת (ברכ' ה' א'; אפקת (חול' מ"ג); אַנְחַתָּתָּ
 (ב"ב קכ"ט) || אַנְחַתָּ (חול' קל"ז).
 מ"ב:—אפְקַתָּ (רש"י ברכ' ל"ח) || אַפְקַתָּ (שם, בהוצ'); אַפְלִיתָּ (יבמות
 ס"ה); אַסְחַתִּי (עין יעקב, ערוב' נ"ד).
 ב) אַסְחִי (ערוב' נ"ד).
 נסתרים:—א) אַחַתָּו (מ"ק כ"ה); אַפְקוּ (ברכ' ל"ח); אַסִּיקוּ (נדר' כ"ה).
 ב) אַפְקִי (יבמ' כ"ה).
 נכחים:—אסְחַתִּיו (פסח' ק"ג).
 מ"ב:—א) אַנְקָא (הרי"ף ב"ק מ"ז).
 ב) אַסְחָא (ד"ס ערוב' נ"ד); אַקְפָּן (חול' מ"ח); לרש"י שם, פירוש
 אחר).
 ג) אַחַתִּינָן (כתוב' כ"ו).
 הערה: אחתי, אחותי (ה"ג ק"ס); אפילי (הרי"ף יבמות ס"ה); אסוח (ה"ג פ"ט ג').

הַעֲתִיד.

- רלב. נסתר:—לֶקְףָּ (סנה' ס"ט); לִפִּישׁ (שם, נ"ב); נִפִּיק (ב"מ י"ט);
 נִצַּל (שבת קי"ז).
 נכח:—תִּפֵּק (ר"ה י"ג); קְדוּשׁ' ס"ו).
 מ"ב:—אֶפֶשׁ (ב"ב י"ב); אֶצִּיל (עין יעקב, סוטה מ').
 נסתרים:—לֶזְקוּ (סנה' ס"ה); לֵאִיחַתִּי (ה"ג תנ"ד).
 נכחים:—תִּפְקוּ (שבת צ"ו).

הַצִּוִּי.

- רלג. נכח:—א) אַחַת (שבת ק"י); אֶפִּיק (מכות כ"ב); אֶקִּיף (ביצה כ"ה).
 ב) אַפֵּעַ (תענ' כ"ה).
 נכחת:—אֶקְפִּי (ב"מ י').
 נכחים:—אַחַתוֹן (נדר' נ"א); אֶפִּיקוּ (סנה' ו' א'); אַסִּיקוּ (בכור' ח' א').

- (ב) נָסַב (יבמ' מ"ה. וס"ג); נָחַת (שם, ס"ג); תָּן (גטין נ"ו).
 (ג) נָטַר (קדוש' ע'); נָטַף (כתוב' ס'). || נָטַף (רש"י, שם) סב (סנה' ק'); סק (יבמ' ס"ג).
 נכחת: טָלַי (גטין כ"ד; נדר' ע"ו); סָקַי (ספ' מעש' קט"ו).
 נכחים: — נָקַטוּ (סנה' צ'; פָּקַי (שבת קנ"ו); תָּתוּ (שבוע' ל"א).
 (ב) נָגְדוּ (גטין ס"ח; ערוב' צ"ד).
 (ג) נָטְרוּ (ברכ' נ"ג).

הַמְקוֹר.

- רל. א' נָדוֹר (נדרים כ"א).
 (ב) מְנַקֵּר (מ"ק י'); מְנַסֵּב (סנה' ע"ה); מְנַטֵּר (מ"ק ט'); מְנַדֵּר (נדר' י'
 ס"ו); מְנַנֵּעַ (סנה' י"ט); מְנַנֵּד (ב"מ ע"ד); מְנַדֵּר (נדר' כ"ח); מְנַפֵּק (שם, נ');
 מְנַקֵּט (שם, ע"ח); מְנַפֵּל (ב"ב י'); מְנַתֵּן (סנה' קי"ג).
 (ג) מְנַסֵּב (עין יעקב, סוטה י"ב).
 (ד) מְנַחַת (שם, ב"ב ע"ג).
 (ה) מְנַטְרָא (גטין ס"ח; ספ' מעש' צ"ה).

מְסַרְתָּ הָאִפְעֵל.

הַעֲבֵר.

- רלא. נסתר: — אָנַסֵּב (קדוש' ע"א); אֲנַקִּיט (ד"ס ברכ' ו'); אָנַף
 (סנה' ס"ט); אָנַף (ברכ' ל"ט); אֲנַיֵּשׁ (מנח' כ"ג); אֲנַיֵּל (חול' מ"ב);
 אֲנַיֵּק (תענ' כ"ד); אָנַחַת (כתוב' ס"ב).
 (ב) אָנַחַר (מכות ח'); אֲסַח (גטין נ"ג); אָנַסֵּב (יבמ' קכ"א); אֲנַהַר (סוטה
 ו'); אָנַדְרָה, הַדִּירָה (נדר' נ').
 (ג) אָנַסֵּב (כ"י קול' פסח' ק"י).
 (ד) אָנַעִי (סנה' ל"ג).
 נסתר: — אָנַחַת (עין יעקב, יבמות ס"ב); אֲנַיֵּק (ב"מ נ"ט); אֲנַפְקָה
 (נדר' ו'); אֲנַפְלָה (יבמות ס"ה); אֲנַפִּילָה (שאלתות י"ח); אָנַדְרָתָה, הַדִּירָתָה
 (נדרים כ"א).

מִסְרַת הַקֵּל.

הַעֲתִיד.

רכח. נִסְתָּר:—א) לִינְשׁוּף (ברכ' נ"א); לִינְפּוּל (מגלה כ"ב); לִינְטוּל (גטין ס"ח); לִינְחוּת (שם, ס"ז); נִינְקוּט (גטין ס"ט); לִיפּוּל (מגלה כ"ב); יפוק (ב"ב קס"ט).

ב) לִינְחִית (שבת ק"י); לִימָן (שם, ק"ד); נִסָּק (ד"ס ברכ' נ"ה).
ג) לִינְפַח (גטין ס"ט); לִיסַח (נדרים מ'); נִיסַח (ברכות נ"א); ינפק (קדוש' פ"א).

הערה: ננסיב, לנסיב ה"ג קי"ט ב'.
נסתרת:—תִּפְק (מכות י"ד; נדר' ס"ה. וס"ו).
נכח:—א) תִּטַּל (ב"מ ק"ה); תִּנְהִיג (מ"ק כ'; תְּנַטַּש (סנה' ק').
ב) תִּנְסַב (מ"ק ט'; יבמ' ק').
מ"ב:—א) אָנַד (ב"ב י"ג); אָפַק (גטין נ"ו); אָחַת, ארד (ב"מ ט"ו).
ב) אָתַן (גטין נ"ו); אָנְסַב (יבמ' ס"ה); אָסַק (ד"ס ברכ' כ"ד).
ג) אָסַק (מ"ק כ"ב); אָנְטַר (ד"ס ב"ב כ"ט).
נסתרים:—א) לִפְקוֹן (מ"ק ט') || לִנְפְקוֹן (ד"ס, שם) || לִפְקוֹ (ר"ה י"ח; בכור' נ"ח); נִנְקָטו (פסח' קי"א); לִתְנוֹן (נדרים נ"ה); יִפְקוֹן (ב"ב קס"ט); לִסְקוֹ (ילקוט ויקרא תקפ"ט=ובח' י"ח).
ב) נָקַט (ד"ס פסח' קי"א).

נסתרות:—לִפְקָן (עין יעקב, מ"ק ט'); לִסְקָן (שם, שם).
נכחים:—תִּנְקָטו (תענ' כ"ד); תִּנְסָבו (ברכ' ח'; תִּתְחוּ (תיחותו) (ב"ב ע"ג).

מ"ב:—א) נָפַק (גטין נ"ו); נָחַת (ד"ס פסח' קי"ח) || לָחַת (ב"ב ע"ג).
ב) נָתַן (סנה' צ"ו); נָכַס (שם, כ"ה).
ג) לִנְטַר (ב"ב כ"ט).

הַצְּוִי.

רכט. נכח:—א) נָקַט (שבת קמ"ו). נָפַץ (שם, שם) || פָּץ (יומא כ'; ג'ד (ב"ב י"ג); פָּס (פסח' ס"א); דָּר (קדוש' מ"א); טַל (ב"מ כ"ח); פָּק (ברכ' י"ו).

העתיד:—לְשִׁילֹ (גטין ו'ו.).

הערה: לימאון, ימאנו (ה'ג ק' ד').

הצווי:—שִׁירו (סוכה ל'ו.).

הבינוני הפועל:—מִשְׁאֵל (יבמ' ע'ו); מִשְׁיָר (ב"ב ע"ב).—מִשְׁיָלָא (תענ'

כ"א); מִשְׁיָרָא (פסח' ט'א).—מִשְׁאָלִי (ב"מ כ"ו; ד"ס ב"ק ל"ז). || מִשְׁיָלִי (תענ' כ"א).

הערה: מְסִימָא (הרי"ץ, סוכה ל"ב).

הבינוני הפועל:—מִסְאָב (ד"ס ע"ז ל"ט).—מִסְאָבָא (תמורה כ"ב).

הבינוני עם כנוים מקפים:—מִשְׁיָלָנָא (תענ' ל"ב).—מִשְׁיָרִינָן (מ"ק ט'א).

המקור:—שְׁאֹלִי (ד"ס ב"ק ל"ז). || שְׁיֹלִי (מגלה כ"ב); שְׁיָלו (ע"ז כ"ז) ||

שְׁיָלִי (רש"י, שם).

מְסָרֶת הָאֶתְפָּעֵל.

רכה. העבר:—אֶשְׁתָּאָר (קדוש' י"ב) || אֶשְׁתִּיר (סנה' צ"ה).—אֶשְׁתִּירָא

(ב"ב ל"ו).—אֶשְׁתִּירִי (ב"מ פ"ד).—אֶשְׁתִּיר (שבת מ"ג).—אֶשְׁתִּירָן (שור"ת

הרכבי שע"ו).

העתיד:—נִשְׁתִּיר (נדה מ"ב).—נִשְׁתִּירו (שבת ס').

מְסָרֶת הָאֶפְעֵל.

רכו. העבר:—אוֹשְׁלָה (גטין ע"ז וע"ט).—אוֹשְׁלָתָ, אוֹשְׁלָתָ (ד"ס תענ'

כ"ט).

הבינוני הפועל:—מוֹשֵׁל (ע"ז ט"ו) || מִשִּׁיל (ערב' כ"ד).—מוֹשְׁלִי (גטין

ע"ז; יבמ' ק"כ).

המקור:—אוֹשְׁלִי (כתוב' ק"ה).

פְּעִילֵי פ"א נו"ן.

רכו. בעבר הקל הנו"ן מתקיים. כיוצא מן הכלל הוא סְקו (>נְסָקו)

(תענ' כ"ג). בצווי הקל פעמים נופל ופעמים מתקיים. בעתיד הקל ובשאר

הבנינים הנגזרים הנו"ן הנח פעמים מתקיים ופעמים מודווג אל עי"ן הפעל.

הערה: פָּצִיה נפוצי (הל' פסוק' ל"ט).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

רכ. יחיד:—שָׁאָב (פסח' ע"ד); שָׁנָף (סנה' ס"ד); שִׁייל (מג' כ"ב);
כייב (גטין ס"ח).

יחידה:—דאיגא (=דִּינָא) (שבת קנ"ו).

רבים:—שָׁאָלִי (מגלה כ"ח) || שִׁיילִי (ד"ס, שם); שאיבי (פסח' ע"ד) ||
טייבי (ד"ס, שם); דאיגי (שבת פ"ו) || דיגי (ד"ס, שם); כייבין (נדר' נ"ד);
דִּיגוֹ (מ"ק כ"ח).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל.

רכא. יחיד:—מָאִיס (כתוב' ס"א).

יחידה:—מָאִיסָא (סנה' ל"ט) || מָאִיסָתָא (פסח' ל"ד).

רבים:—מָאִיסִי (יבמ' ק').

הַמְקוֹר

רכב. מְמָאס (ע"ז ס"ח); מְשָׁאָב (פסח' ע"ד) || מְשָׁב (ד"ס, שם); מְשָׁאָל
(מעילה י"ז); מ"ק י"ח) || מְשָׁל (ד"ס מ"ק, שם).

מְסַרְתָּ הָאֶתְשָׁל.

רכג. העבר: אֶתְשָׁל (חול' נ"ב); כתוב' ע"ז) || אֶתְשָׁל (עין יעקב, כתוב',
שם).—אֶתְשָׁלִי (נדר' ס"ה) || אֶתְשָׁלָת (עין יעקב, שם).

הערה: אישתאילת (ה'ג פ"ד ב').

העתיד:—נִתְשָׁל (נדר' צ').—לְמָאָסֵן (יבמ' ט"ו).

הצווי:—אֶתְשָׁל (סוטה ל"ו).—אֶתְשָׁלִי (שם, שם).

הבינוני:—מְמָאס (ברכ' נ': ונ"א) || מְמָס (פסח' כ"ח); מְתָשָׁל (נדר' נ"ט);

ערוב' ל') || מְתָשָׁל (ד"ס, ערוב', שם).—מְמָסָה (פסח' כ"ח).—מְמָאָסִי (יבמ'

ט"ו); מְתָשָׁלִין (נדר' ס"ה).

המקור:—אֶתְשׁוֹלִי (נדר' נ"ט; יבמ' פ"ח).

הערה: אישתולי (ה'ג ע"ה ב') || אישאולי (שם, ת').

מְסַרְתָּ הַפְּעִיל.

רכד. העבר:—שִׁיל (תענ' כ"א); שִׁיר (שם, י"ד); מ"ק כ"א).—שִׁירָת,
השארתי (ב"ב ס"א).

המקור: אֹנֶר (ב"מ צ"ב.); אֹנֶרִי (ערוב' ע"ה.); אֹנֶרִי (ב"מ קט"ו.);
אֹנֶרִי (שם, ק"א.); אֹכֹלִי (יבמות ס"ח.); אֹנֶרִי (ב"מ ע"ט).
הערה: לֹאֲנָא (ה"ג צ"ה ג').

מְסֻרַת הָאֶתְפָּעֵל.

רטו. הבינוני: מְתוֹנֵר (ד"ס ב"מ ס"ה.).

פְּעָלִי עִי"ן אֶלֶף.

רטו. פעלי עִי"ן אֶלֶף מקיימים את האלף על הרוב בקל ובפֿעל.
בשאר הבנינים האלף על הרוב נהפך ליו"ד.

מְסֻרַת הַקָּל.

הַעֲבָר.

ריו. נסתר:—(א) בָּאֵשׁ (נדר' מ'); שָׁיִל (תענ' כ"א.).

(ב) בָּאֵשׁ (נדרים מ').

מ"ב:—(א) שָׁאֵלָת (שבת ק"ל:; ביצה כ"ב:) || שָׁאֵלִי (ב"ק מ').

(ב) שָׁאֵלָת (ב"ב ל"ו:) || שָׁאֵלִי (תענ' כ"ג.).

נסתרים:—(א) שָׁאֵלוּ (שבת קנ"ב:).

(ב) שָׁאֵל (שבת ל').

נכחים:—שָׁאֵלְתוֹן (ב"מ ע"ט.).

מ"ב:—שָׁאֵלְנָא (יבמ' קט"ו.; כ"י קול' מג' ב').

הערה: שאילת, שאילתא (שור' הרכבי שע"ו).

הַעֲתִיד.

ריח. נסתרים:—לְשָׁאֵלוּ (סוטה ד"ה.) || לישאילו (עין יעקב, שם).

הַצְּוִי.

ריט. נכח:—שָׁאֵל (ברכ' ט') || שָׁאֵל (ב"מ פ"ג.).

נכחת:—שָׁאֵלִי (כתוב' ס"ג.).

נכחים:—שָׁאֵלוּ (מעילה י"ז:).

הערה: שילו (ה"ג תכ"ט).

הצווי: אֲשֶׁר (גטין ל').

הבינוני הפועל: היחיד: מֵאָחַר (נדר' ד'; כרית' כ').

הרבים: מֵאָחֳרִי (ב"ק ע"ד); מִלְפִי (כתוב' ס"ב).

הרבות: מֵאָשְׁרָן, מחזקות (גטין ע').

הבינוני הפועל: מִפְּךָ (נדה י"ד); מֵאֵס (ד"ס ב"ק י"ח); מֵאִסְן (שבת

מ"ו).

הבינוני הפועל עם כנויים מקפים: אֵ (מֵאֲבִלְנָא (ב"מ נ"ט); מֵאֲלִמְנָא

(קדוש' מ"ג) — ב) מֵאֲחֻרֵּינָן (זבח' פ"ו); מִפְּכִינָן (שבועות מ"א).

הערה: מִלְפָּךְ, מלמדך (יבמות ס"ג); מִקְסָא, מֵאִסְא (ה"ג, ה' נדה; שאלות צ"ח).

המקור.

ריב. אֲבוּרִי (ב"מ נ"א); אֲחוּרִי (ב"ק ע"ד; כריתות כ'); אֲבוּלִי (ד"ס

ב"מ נ"ט); וְלֵאחֲרֵיהָ (שבת ק"ט).

הערה: אֶלְפָּא (שאלות א').

מסרת האתפּעל

ריג. העבר: אֶאֱבֵל, התאבלו (גטין נ"ו).

הבינוני: מִתְאַבֵּל (ב"ק נ"ט).

המקור: אֶתְאַבּוּלִי (ב"ק נ"ט); אֶתְאַחֲוִי (שו"ת הרכבי שכ"א).

מסרת האפּעל.

ריד. העבר: אוּגַר (ב"מ ע"ו); אוּרִיךְ (מגלה ט"ו); אוּגַר (ערוב' ע"ה);

אָגַר (ב"מ ס"ה); אָגַרְתִּי (ב"מ ו').

העתיד: לוּכַל (יבמות פ"ח); לוּגַר (ערוב' ס"ו). — תוּרַךְ (שם, נ"ד). —

תוּרְכוּ (ברכ' ח'; מ"ק כ"ח).

הצווי: אוּבֵד (ב"מ נ"א); אוּגִיר (ערובין פ'); אוּגַר (ב"מ ע"ו).

הבינוני הפועל: מֵאֶהֱלָ (ערוב' ל"א); מאַרִיךְ (סנה' ק"ט); מאַכִיל

(יבמות פ"ח); מוּגַר (ע"ו ט"ו). — מְרָבוּ (שם, ל"ט).

הערה: מוּרִיךְ, מורכין (ה"ג פ"ח ד'); אוּכְלִי, האכילתו (שם, ל"א א').

הבינוני עם כנויים מקפים: מֵאֲכִלְנָא (ב"מ פ"ה). — מֵאֲפִלְתָּ (ב"ב ו').

מוּגַרְתָּ (ב"מ ו'). — מוּכְלִינָן (סנה' כ').

(ב) לְתִסְר (שבת ס'). || נְתִסְר (פסחים ס"ו). || לְסִר (ד"ס סנה' ג"ה.); לְתִנְס (שבת ע"ה.).

נסתרת—(א) תְּתִכֵּל (בכורו' ט"ז).

(ב) תְּתִסְר (נדרים פ'); תְּתִסְרָא (שם, כ"ג). עיין קנ"ח. ד).

מ"ב—אַתְסִר (קדוש' ס"ה.); אָתְנַח (ברכות נ"ח).

נסתרים—(א) ליתגורוה (ב"מ קי"ב), קרי: לְתִגְרו.

(ב) לְתִסְרִי (מנח' נ"ו).

נסתרות—לְתִסְרֵן (נדר' ע"ט); נְתִסֵּן (יומא נ"ט).

הַבִּינוּנִי.

רט. יחיד:—(א) מְתַאֲכֵל (קדוש' נ"ט). || מְתִכֵּל (שבת ק"ט); מְתִכֵּד (פסח

ה'.); מְתִשֵּׁד (ד"ס פסח' ס"ה).

(ב) מְתִסְר (סנה' מ"ז); מְתִגֵּר (ב"מ ע"ו). || מְגִר (שם, שם); מְחִד (מגלה

ט"ז); מְתִשֵּׁד (ד"ס פסח' ס"ה). ובכנוי מוקף: מְתִנְחָת (ברכ' נ"ח).

יחידה:—מְתַאֲמָא (נויר נ'; ערכ' ט"ז); ב"ב ל"ט); מְתַאֲכָלָא (בכ'

ט"ז); מְתִגָּרָא (ב"מ ס"ה.); מְתִסְרָא (סנה' מ"ז); נדרים פ'. וצ"א).

רבים:—מְתַאֲכָלִי (מ"ק י"א). || מְתִכָּלִי (בכור' ט"ז); מְתִגָּרִי (ב"מ ע"ו);

מְתִסִּי (פסח' ס"ה).

רבות:—מְתַאֲכָלָן (בכור' ט"ז); מְתִסֵּן (שבת מ"ג); יומא נ"ג).

הַמְקוֹר.

רי. (א) אָתְנִיס (ד"ס שבת קמ"ה); עיין סמן כ"ח).

(ב) אָתְסוֹרִי (נדה כ"ג); איתגורי (ב"מ ע"ו); איתנוסי (ר"ה כ"ג); אתרוסי

(יבמ' מ"ג); איתנוחי (ד"ס ברכ' נ"ט); איתשודי (ד"ס פסח' ס"ה).

(ג) אָתְסוֹרָא (ע"ו נ"ב); איתגורא (אלפ' ב"מ ע"ו).

הערה: מְסָרָא (ה"ג רצ"א); מְשַׁתָּא (>מתשדא) (שם, קכ"ח ג').

מְסַרְת הַפְּעֵל.

ריא. העבר: אָדַר, הדר (סנה' ס"ג).

העתיד: תִּאָּשֵׁר, תאמין (גטין ל'); אָבְדָּנָהוּ, אאבדם (שם נ"ז).

(ב) אַכְלוּ (ב"ב כ"א); אַמְרוּ (שם, ל"ט).

הערה: א) לִימָא (=לימר) (נקוד, ספורי מעשיות ע"א; זי (=זיל) (השק' אנג', תקופה ב', י"ב ר"א; מימא (=מימר) (ה"ג ק"מ); זִילוּ (ניקוד, ספורי מעשיות כ"ז); אַמְנָא (=אמינא) (ה"ג צ"ב, ועוד תמיד).

(ב) אַמְינָא (=אַמְרִי) (גטין נ"ו). עיין סימן קפ"ב, הערה וסימן קל"ג. ו).

הַמְקוֹר

רו. א) אַמְרוּ (כ"י קול' פסח' פ"ט); אַמוּדִי (נדרים ט'); אַמוּרִי (ובח' ו'.

ב) מִימַר (נדר' ט'; וי'); מיכל (שם, ד'; מ"ט; וע"ג); מִיזל (שם, ל"ג); מכות ט"ו); מִיגַר (ערוב' פ'); מִינַס (נדר' כ"ו).

ג) מִימְרָא (נדר' ט, וט"ו).

מְסַרְתָּ הָאֲתַפְעֵל.

הַעֲבֵר.

רו. נסתר: א) אַתְחַד (חול' נ"ב); אִיתְנִיס (נקוד, ספורי מעשיות ע').

ב) אַתְרַע (מ"ק י"ח); אַתְמַר (ב"ק ל"ב) || אַתְמָא (ביצה ו'. ועוד תדיר); איתסר (נדר' פ"ט); איתנח (מגלה ט"ו).

נסתרת: אַתְרַעָה (מכות ו') || אִיתְרַעָא (מ"ק י"א); אִיתְסַרָא (פסח' ק"ל); אִיתְמַרָה (ברכות מ"ה).

נכח: א) אַתְגַּרְתָּ (יומא כ').

ב) אַגְרַתָּא (ד"ס, שם).

מ"ב: אַתְנִסִי (שבת קמ"ה) || אִתְנִיסִי (ד"ס, שם; עיין סמן כ"ח. ב).

נסתרים: א) אַתְנִסִי (כתוב' ט"ו); אַתְנִסִי (שבת קכ"ד: וד"ס).

ב) אַתְגַּרוֹן (שבוע' מ"ח); אַתְסַרוֹ (נדר' ע"ט).

ג) אַתְפַּדָּ (כ"י קול' מ"ק כ"ה); אַתְנִסִי (ד"ס שבת קכ"ד).

נסתרות: אַתְאֲמַרְן (ערוב' מ"ג).

הַעֲתִיד.

רח. נסתר: א) לְתַאֲכֵל (ובח' נ"ה) || וְתַאֲכֵל (שם, נ"ו) || וְתַכֵּל (ד"ס

ובח' נ"ה).

נסתרת:—א) תיכל (יבמות ע'.); תיחד (גטין ע"ו.).
 ב) תינל (סנה' ע"ו; וע"ח.).
 ג) תינל (סוטה י"ב.; ע"ו ט"ו.); תיחד (ערוב' ע"ה.).
 נכח:—תיכל (מכות י"ט.; נדרים צ"א.; תיפוך (פסח' כ"א.).
 נכחת:—תינלי (כתוב' נ"ד.).
 הערה: תינל (ה"ג ר"ט).
 מ"ב:—א) אימר (פסח' ע"ד.); איפוך (שם, שם; זבחים כ"ח.); איכול
 (ברכ' כ"ד.).
 ב) אינל (ב"ק ק"ח.); אכיל (פסח' ע"ד.).
 ג) אינל (תמיד ל"ב.); אימר (שבת קל"ו.; יומא פ"א.).
 נסתרים:—לימרו (ב"מ ס"ה.); נימרו (גטין ס"ט.); ניכלו (מ"ק ט'.);
 גינלו (ערכ' כ"ב.).
 נסתרות:—לינל (שבת ס"ה.).
 נכחים:—תימרון (ברכ' מ"ה.); תיכלון (שבת ק"מ.).
 נכחות:—תינלא (כריתות י"ו.); סימן קע"ב. ד) הערה).
 מ"ב:—א) ניכל (ד"ס ברכ' ל"א.).
 ב) גינל (ד"ס ברכות ל"א.); נפך (ערכין כ"ט.).
 הצינוי.

רה. נכח. א) אמר (ב"מ י"ד.; מ"ק ב'.); איפוך (שבת נ"ט.; פסח' כ"א.);
 איכול (גטין ס"ט.).
 הערה: בהעתקת התנועה מעין הפעל אל פ"א הפעל: אוכליה (שבת קי"ח.); אצל
 הנאותים אומר (השק' אנג', תקופה ב').
 ב) אול (נדרים נ"ג.); אגר (ב"מ קי"א.); ול (נדר' כ"ב; וכ"ה.). עיין
 ט"ו. א)
 ג) אימר (מ"ק כ"ו.; שבת קנ"ו.; ערוב' מ"ד.); אכל (חגיגה ט"ו.).
 נכחת:—א) ולי (ב"מ מ"ב.; נדר' ס"ו.; מ"ק ט"ו.) אולי (ד"ס ב"מ פ"ד.).
 ב) אכלי (נדרים ע"ו.); אמרי (ב"מ פ"ד.).
 נכחים:—א) אכלו (ד"ס הוריות י"ב.); איזלו (כתוב' נ"ד.; בכור' ט.);
 וילו (מגלה ט"ו.).

- (סנה' ס"ט); ארווחי (ב"ק נ'); לַצְמוּחִי (מ"ק ב'; לחרובי (תענ' כ"ט).
 (ה) אַפְסוּלִי (פסח' י"ד); אישתוני (ב"ב י"ט); איסטוני (יומא כ"ט).
 (ו) אַכְחוּשָׁא (ד"ס ב"ב כ"ז).
 (ז) אַסְבְּרוּנִי (ד"ס קנ"ה); אַדְמוּנִי (>אהדמוני) (ע"ז ל"ח).
 (ח) מְקַדֵּם (יומא י"ח); נַמְפְּטְרִיהוּ (ברכ' נ"ג).
 (ט) מְהִדֵּר (ד"ס ב"ק פ"א); מְטַרַח (מגלה כ"ב).
 (י) מְקַפֵּד (ע"ז ל"א).
 (יא) מְמַתְחִי (מ"ק י'), בתוספות.
 (יב) נְהִדֵּר (ב"ק פ"א).
 הערה: אַמְתְּנִי (ה"ג שכ"ד); למרווח (אג' שרידא כ"ט).

החלָשִׁים.

פְּעָלֵי פ"א אֶל־ף.

- רג. א) בעבר ובינוני הקל הפעלים האלה נוהגים מנהג השלמים. בעתיד
 ובמקור אות הבנין הנוספת מנוקדת בצרי (סימן ריד). בצווי האלף מתקיים,
 חוץ מן תא וזיל (סמן ט"ז). בבנין פֻּעַל האלף על הרוב מתקיים, ולפעמים
 נשמט (סמן י"ב. א). בבנין אֶפְעַל פעלי פ"א עוברים אל פעלי פ"ו, ועל
 המעט אל פעל ע"ז; בבנין אתפעל האלף על הרוב נבלע (סמן רי"ז);
 בבנין אתפעל הוא מתקיים.
 ב) בפעל אָמַר בעתיד וצווי. כשהרי"ש בסוף המלה הוא נשמט על
 הרוב. בספרות הגאונים הרי"ש הסופי נשמט גם בעבר ובמקור. וכן נשמט
 לפעמים הלמ"ד הסופי של הפעל אָזַל בעבר.

מְסַרְתַּת הַקָּל.

הַעֲתִיד.

- רד. נסתר: א) לִיכּוּל (ברכות י"ח); נִיזֵל (סוטה ל"ב).
 ב) לִיזֵל (כ"י קול' מגלה י"ב; נקוד); נִיזִיל (ברכות כ"ז);
 ג) נִיִּסֵּר (גטין ס"ט); לִיזֵל (נדר' ח); נִיִּמַר (ברכ' כ"ח).

בִּינוּי פָּעוּל.

ר. א) מְחַזֵּק (בכור' י"ב); מְפַסֵּק (חול' נ"ט)–מְסַמָּא (ע"ו כ"ה); מְרַגֵּל (ברכ' י"ו)–מְבַלֵּן (ערוב' כ"א); מְפַסֵּק (עין יעקב, חול' נ"ט).

הַבִּינוּי הַפּוֹעֵל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

רא. זכר:–בכנוי המדבר בעדו: מְשַׁלְמָא (חגיגה ה'); מטבילנא (שבת ק"ח); מפסידנא (שם, שם); מְרַחֵמ (ב"מ ע"ג).
הערה: מְרַחֵמ (ה'ג צ"ח ג'), בכנוי השם; משלימא (שם, ע' ד'), לנקה.
ב) בכנוי הנכח: א) מְחַרְבֵּת (ב"מ פ"ו); משלחת (ברכ' נ"ו); משכחת (שם, י"ט).

ב) מְחַרְבִּית (ד"ס לב"מ פ"ו).

נקבה:–מְהַדְרָנא (סנה' צ"א).

זכרים:–א) עם כנוי המדברים בעדם: א) מְפַסְדִּינא (ב"מ ק"ט); מְתַחְלִינ (ברכ' י"ד); מְהַדְרִינ (שם, כ"ו); מְטַרְחִינ (יומא י"ט); מְפַסְקִינ (פסח ק"ה); מְחַקִּינ (שבוע' מ"ו); מְתַחְלִינ (ד"ס פסח' נ"ה); משגחינ.
ב) מְחַקִּינ (ערב' כ"ב).

ג) מְהַדְרִי (כתוב' ק"ג).

הערה: מצריכינ (ש"ת הרכבי רל"א); מרחיקינ (ש"ת קאסעל צ"א); מיטריחינ (תורתן של ראשונים ב' י'); מדכירנ (ה'ג מ"ד); מכרינ (שם, קכ"ה ד'); משביענ (תור' של ראש' ב' ל"ח).

ב) עם כנוי הנכחים:–א) מְחַנְפִּיתו (כתוב' פ"ד); מְהַדְרִיתו (מ"ק כ"ב).
ב) מְחַנְפִּיתו (כתוב' ס"ג).
ג) מְפַסְדִּיתו (ב"מ ע"ג).

הַמְקוֹר.

רב. א) אֶסְהֵד (ב"ב מ"ג).

ב) אֶכְשְׂרִי (ד"ס חול' כ"ו).

ג) אֶתְמוֹה (ד"ס פסח' י"ו).

ד) אֶכְרוֹזִי (קדוש' ע'); אסהודי (מכות ו'); אפרושי (קדוש' ס"ט); אדכורי (ברכ' י"ד); אוהורי (מכות כ"ג); אתמוהי (ב"ב צ"ח); אכחושי

צווי.

- קצח. נכח:—א) אַטמן (שבת נ"א); אכריו (ברכ' נ"ה); אקדים (נדרים ג').
 ב) אַפּרח (שבוע' ל'); אַפּקּר (סוכה מ"ד).
 נכחת:—א) אַקדמי (שבת קנ"א).
 נכחים:—א) אַכּרוּ (נדרים מ'); אשלימו (ברכ' ח'); אתחילו (מ"ק כ"ב); אגמירו (שם, י"ג); אדרימו (ב"ב כ"ה); אחריפו (סנה' ע').
 ב) אַפּשלו (עין יעקב, בכור' ח').
 ג) אַהדמו (גטין ס"ז); אַגברו (סנה' ל"ח).
 ד) אַחזקו (גטין ס"ב); אגמורו (ד"ס ברכ' י"ג).
 ה) אַהדר (כתוב פ"ד).

בינוני פועל.

- קצט. יחיד:—א) מַתְקַף (נדרים ט'); מקדיש (שם, י"ג); מכריו (שבת ק"מ); מסהיד (ברכ' ס'); מחמיר (שבוע' מ"ו).
 ב) מַדְכּר (נדר' ל"ב); משכח (שם, ל"א; ונ"ד); משגח (סנה' ק"ו); משמע (נדר' ה'. ונ"ה); מתמה (ב"ב צ"ח); מגבה (ב"מ ט'); מכשר (ובח' כ"ה).
 ג) מוֹמַר (ע"ז ג').
 יחידה:—מַפְסְדָּה (ב"מ י"ז); מַצְוֶחָא (שבת ל"ג).
 רבים:—א) מַתְחָלִי (שבת קמ"ד); מַפְקְרִי (שם, שם); מחרמי (ערכ' כ"ח); מכחשי (סנה' ס"ט).
 ב) מוֹמְרִי (ב"ב קמ"ט).
 ג) מַרְחֶשׁוֹן (סנה' צ'); מדכרו (מג' י"ח); משכחו (פסח' קי"ב); מפסדו (ב"מ ק"ט).
 ד) מַקְרְבִין (גטין נ"ו); מחמירי (נדה י"ב); מכריזי (פסח' קי"ב); מפסידי (כתוב' ס"ז). בהקשה אל העבר.
 רבות:—מַתְחָלָן (ב"מ ט"ז); מַשְׁחָרָן (ברכ' כ"ח); מַפְסְדָן (תענ' כ"ה); מַצְוֶחָן (שבת ל"ג).

(א) אֲשַׁנְחִיתוּ (סוכה ל"א).

מדברים בעדם:—א) אֲשַׁנְחִיתוּ (פסח ב' ב'; אֲשַׁנְחִיתוּ (נדר' ע"ט); אֲשַׁנְחִיתוּ (כ"י קול' זבח' ס"ח); אֲשַׁנְחִיתוּ (הוריות י').

(ב) אֲתַחְלִינָה (ברכ' ט"ו).

(ג) אֲטַבְּלִינָה (נדה ל'); אֲכַרְזִינָה (סנה' כ"ז); אֲתַחְלִינָה (ברכות י"ד); אֲשַׁנְחִיתוּ (שבת ל').

הערה: אֲהַדְרִנָה (ש"ת הרכבי, סמן פ'); אֲתַמְהִנָה (שם, ס"ד ושל'); וְעַל דֶּרֶךְ לוי': נִרְסִינָה (ש"ת גאונים מורה ומערב קמ"ד).

עֲתִיד.

קצו. נסתר:—א) לִכְרוּ (קדוש' פ"א); לַחֲרִים (ערכ' כ"ח); לַפְסִיד (ב"מ נ"ח). נַעֲנִיק (קדוש' י"ז); נַמְתִּיק (ברכות ל"ט).

(ב) לִשְׁבַע (נדר' כ"ה); נִהְדָר (ברכות ו').

(ג) לִתְחַמֵּר (יבמות פ"ח).

(ד) לִשְׁמַע (ב"ק מ"ט); נִיהַדֵר (שם, פ"א); נִיעֵבֵר (כתוב' ט"ז); נִפְרַח (ע"ז י'); לִיעֵבֵר (גטין נ"ד).

הערה: לִאֲרוּחַ (ש"ת הרכבי של"ה); לִיתַנָּה (ה"ג ל"ה ד').

נכח:—א) תְּדוּל, תַּכְנֵן פַּקְעִיּוֹת (ערוך, יבמות ס"ג); תַּעֲנִישׁ (חג' ה'); תַּחֲמִיץ (פסח' ז').

(ב) תִּשְׁבַּח (שבת קנ"ב).

מדבר בעדו:—א) תִּחַנֵּק (תענ' כ"ג).

(ב) תִּצְנַח (ב"ב קל"ח); תִּהְדָר (סנה' ק"ב).

נסתרים:—א) לִרְגֹשׁוֹן (עין יעקב, גטין נ"ו).

(ב) לִקְדָמוֹ (שבת קנ"א); נִקְרְבוֹ (שבוע' י"ב).

(ג) לִסְהַדוֹ (אלפ' ב"ב כ"ט).

(ד) לִתְחַמֵּי (ערכ' כ"ח).

נכחים:—א) תִּשְׁנַחוּן (אלפ' נדר' צ"א); תִּתְקַן (ב"ב כ"ט).

(ב) תִּשְׁנַחוּן (נדרים צ"א).

מדברים בעדם:—א) נִתְחַנֵּק (תענ' כ"ג).

(ב) נִשְׁבַּח (שבת ל').

הערה: אֲשַׁבְּחָתָּ (שׁוֹת הרכבי, סמן שפ"ח).

נכח:—אֲפֻסְדָּתָּ (כתוב' ס"א); אֲסֶהְדָּתָּ (פסח' קי"ג); אֲתַקְפָּתָּ, הקשית
(ב"ב קכ"ט); אֶהְדָּרָתָּ (פסח' פ"ו); אֲשַׁבְּחָתָּ, מצאת (ב"מ ס"ג).

הערה: אחזיקת (ה"ג ק"ב ב').

נכחת:—אֲרַבְעָתָּ, הרבצת (ב"ק קי"ד).

מדבר בעדו: אֲרַגְשָׁתָּ (שבת צ"ה).

אֲחַרְבִּיתָּ (עין יעקב, תענ' כ"ה).

אֲשַׁלְמָתָּ (תענ' כ"ט; ב"ב קע"ג).

אֲחַנְקִי (ב"ב מ"א; נדר' כ"ב); אֲרַחֲקִי (ב"ב כ"ו); אֲשַׁלְמִי (ב"ב

קע"ג).

אֲשַׁבְּחִי (שבת ק"מ; ב"ק כ'; אֲבַרְחִי (ב"מ ק"ח); אֶהְדָּרִי (סנה'

צ"ה); אֲסַבְּרִיתָּ (נדה מ"ב).

הערה: אֲפִקִידִי (ה"ג פ"ג); אֲחַרְיִבְתָּ (נקוד, בספורי מעשיות סמן ה' א'; אֲכַעֲסִיתָ (נקוד,
שם, סמן כ"ג).

נסתרים:—אֲקַרְבוּ (ובחים פ"ו); אֲסֵהִידוּ (סנה' כ"ז); אֲקַדִּירוּ (פסח'

קי"ח); אֲקַדִּימוּ (ברכ' נ').

אֲרַחֲקִי (חולין י"ז).

אֲכַרְווּ (מנח' ס"ד).

אֲקַרְבוּ (כ"י קול' ובח' פ"ז).

אֲסֶהְדִי (ב"ק ע"ג); אֲקַדְמִין (ד"ס שבת פ"ח).

אֲשַׁבְּחוּ (סנה' ק"ט; נדר' נ'); אֶהְדָּרוּ (תענ' כ"ג); אֲצַלְחוּ (ע"ז כ"ו).

אֲשַׁקְלוּ, העבירו (קדוש' פ"א); וְאֲפַרְשְׁנוּהוּ, הפרישום (שם, ס"ט).

אֲחַמְרָא (נדה ס"ז); אֲצַרוּךְ (גטין ב'; אומון (ברכ' נ'; ונ"ה); אֲכַרוּ

(קדוש' ע'; אהדור (מג' י"ד); אֲחַזּוּק (חול' ד').

הערה: אֲתַלְעִין (הל' פסוקות, סמן ס"א); אֲשַׁבּוּחַ (ה"ג צ"ח ד'; אֲצַמּוּק (שם, ק"ל ב').

אֲסֵהִידוּן, אֲסֵהִידִיעֵן (שׁוֹת גאוני מורח ומערב פ"ט).

נסתרות:—אֲשַׁבְּחָן (ב"מ ק"י); אֲשַׁבְּחָן (נדה מ"ח).

הערה: אֲחַמִּיעֵן (ה"ג כ"ט ד').

נכחים:—אֲתַרְסְתּוּן (תמיד ל"א).

אֲדַבְּרָתּוּן (ד"ס ב"ב קע"א); אֲשַׁבְּחָתּוּן (שבת פ"ז).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל

מפַּעֵל	מפַּעֵל	יחיד
מפַּעֵלָה	מפַּעֵלָה	יחידה
מפַּעֲדִינוֹן	מפַּעֲדִינוֹן	רבים
מפַּעֲדָן	מפַּעֲדָן	רבות

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל.

רבים	מפַּעֵל	יחיד
רבות	מפַּעֵלָה	יחידה

הַמְקוֹר

אפְעוּלִי

מְסַרְת הָאפְעֵל.

עָבַר.

קצו. נסתר: א) אָסְהָד, (ברכות נ"ח.); אדליק (שבת כ"א); אכריז (נדרים ל"ט); אשקיל, העביר (סנה' ע"ז); אפקיד (שבועות מ"ה); אתליע (מכות ז').

ב) אָזְקֵן (ובח' נ"ט); אישתינ (עין יעקב, בכורות מ"ד).
 ג) אָשְׁנַח (ברכ' כ"ח); אָשְׁכַח, מצא (ב"מ כ"ג); אָרְנַח, הרויח (ב"ק נ');
 אָהַדֵּר, החזיר (נדר' מ"א).
 ד) אָסַרַח (נזיר נ'); ואשמועינן, השמיענו (נדר' ע"ג; מג' ו'; ר"ה ו'; תענ' ל').

נסתרת: א) אָקְרַבַת (יבמות ל"ט) || אָקְרַבַת (שם, הוצאות); אָרְנָשָה (נדה נ"ו).

ב) אָתַחְלָה (נטין ע"ג; יבמות ע"ט); ארגישה (נדה נ"ז); ארגילה (יבמ' כ"ו); אחמיצה (אלפ' פסח' ז').

ג) אָשְׁנָחָא (מ"ק כ"ז); אָסְרָחָא (תמורה ל"א).
 ד) אָזְקְנָה (נדה מ"ז).

ה ע ר ה : לאישתבעאי (תור' של ראשונים ב' ל"א; למשתבע (ה"ג ק"ה ד'); אשתרשויי (שם, מ"א ג' ו'); איתשלומי (שו"ת קאסעל מ"א); אתגדרי (אג' שרידא, גייב' כ"ה).

בְּנִין הָאִפְעֵל

הַעֲבָר.

נִסְתַּר	אִפְעֵל	אִפְעֵל	אִפְעֵל
נִסְתַּרְתָּ	אִפְעֵלְא	אִפְעֵלְא	אִפְעֵלְא
נִכַּח	אִפְעֵלְתָּ	אִפְעֵלְתָּ	אִפְעֵלְתָּ
נִכַּחְתָּ	—	אִפְעֵלְתָּ	—
מ"ב	אִפְעֵלְיוֹתָן	אִפְעֵלְיוֹתָן	אִפְעֵלְיוֹתָן
נִסְתַּרִים	אִפְעֵלוּ	אִפְעֵלוּ	אִפְעֵלוּ
נִסְתַּרְתִּים	אִפְעֵלְןָ	אִפְעֵלְןָ	—
נִכַּחִים	אִפְעֵלְתוּן	אִפְעֵלְתוּן	—
מ"ב	אִפְעֵלְנָא, —נָן, —ן	אִפְעֵלְנָא, —נָן, —ן	—

הַעֲתִיד.

נִסְתַּר	לִפְעֵל, —לְ	לִפְעֵל, —לְ	—
נִסְתַּרְתָּ	תִּפְעֵל	תִּפְעֵל	—
נִכַּח	תִּפְעֵל	תִּפְעֵל	—
נִכַּחְתָּ	—	—	—
מ"ב	אִפְעֵל	אִפְעֵל	—
נִסְתַּרִים	לִפְעֵלְיוֹן, —לְ	לִפְעֵלְיוֹן, —לְ	—
נִסְתַּרְתִּים	דִּפְעֵלְןָ	דִּפְעֵלְןָ	—
נִכַּחִים	תִּפְעֵלְיוֹן	תִּפְעֵלְיוֹן	—
מ"ב	נִפְעֵל	נִפְעֵל	—

הַצְּוִי

נִכַּח	אִפְעֵל	אִפְעֵל	—
נִכַּחְתָּ	אִפְעֵלְיָ	—	—
נִכַּחִים	אִפְעֵלוּ	אִפְעֵלוּ	אִפְעֵלוּ

יחידה:—א) מִפְקָדָא (יבמות ס"ה); מִיזְקָנָא (ערכ' י"ט); מִיזְבֵּנָא, מִיזְדְּבָנָא (שם, כ"ט).

ב) מִנְטְרָיָא (על דרך לו"י) (ביצה ט"ו).

הערה: מִקְדָּשָׁתָא (ה'ג' פ"ד).

רבים:—א) מִסְתַּפְקִין (תענ' כ"ג); מִסְתַּפְלִי (סוכה מ"ה); מִתְעַתְרִי (פסח' נ').

ב) מִיתְרָצוֹן (תענ' י"ד); מִיקְבְּלוֹ (שם, כ"ג); מִזְדְּבָנוֹ (מכות ב').

רבות:—מִסְתַּפְלָן (ביצה ב'); מִיפְרָשָׁן (מג' ג'); מִסְתַּמֵּן (שם, שם); מִצְטַעֲרָן (שבת ק"מ); מִיזְרְדָן (רש"י נדר' ס"א).

הַבִּינוּנֵי עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

קצד. יחיד:—א) בְּכֻנֵּי הַמְדַּבֵּר בַּעֲדוֹ: א) מִשְׁתַּלְמָנָא (ב"ק ט'); מִסְתַּלְקָנָא (ב"מ ס"ז).

ב) מִשְׁתַּתְפָּנָא (ד"ס שבת כ"ג).

ג) בְּכֻנֵּי הַנּוֹכַח: מִנְדְּבָנָא (מכות ב'); מִשְׁתַּתְפָּתָא (ב"מ ס"ט); מִצְנָנָא (תענ' כ"ה).

יחידה:—א) בְּכֻנֵּי א"ב: מִסְתַּתְרָנָא (ברכ' ל"א); מִשְׁתַּבְעָנָא (כתוב' פ"ה); מִקְדָּשָׁנָא (שם, ס"ב).

ב) בְּכֻנֵּי הַנּוֹכַחַת: מִפְקָדָתָא (יבמ' ס"ה).

רבים:—א) בְּכֻנֵּי מ"ב: מִנְדְּבָנִין (מכות ב').

הערה: מִצְטַעֲרִינָא (ש"ת הרכבי ע"ח).

ב) בְּכֻנֵּי הַנּוֹכַחִים: מִסְתַּלְקִיתוֹ (ב"מ ק"ט); מִשְׁתַּלִּיתוֹ (>משתלהיתו) (ע"ז ע"ב).

הַמְקוֹר

קצה. א) אֲבִדּוֹר (תוס' גטין ל"ג).

ב) אֲסִתְתוּמִי (ר"ה כ"ג); אֲשַׁתְּבוּחִי (פסח' נ'); אֲנִדְבוּנִי (ערכ' כ"ט);

אֲנִטוּרִי (גטין ע"ט); אִיתְגוּרִי (סנה' פ"א); אִיבְדוּרִי (שם, ל"ג); יוּמָא ב' (א);

לְבִסוּמִי (מגלה ז' א' || לַאבְסוּמִי (כ"י קול', שם).

ג) אֲסִתְפָּלָא (חול' ס').

הערה: לישתחוף שו"ת הרכבי שמ"ט.

נסתרת:—תתפשר (זבח' כ"ה); תתקפל (ביצה ל"ח); תתפרך (ברכ' נ"א); תודמן (מ"ק י"ח); תישבע (כתוב' פ"ג); תתבן (ב"מ ק"ג); תיענן (שם, י"ט); תצטותא (ב"ב פ'). (קנ"ח. ד.).

נכח:—תסתפל (ב"מ פ"ה); תצטער (סנה' צ"ה).

נכחת:—תסתרי (כתוב' ב'.).

מדבר בעדו:—אסתתר (ברכ' ל"א); אצטער (תענ' כ"ה); אפנר (שם, כ"ג); אעפב (סנה' צ"ח).

נסתרים:—ינדבנון (ב"מ צ'.).

ב) לבטלון (גדר' כ"ז); לנדבנו (ערוב' מ"ז); לבדרו (גטין ל"ג); ליעתרו (תענ' כ"ג); ליצטרפו (שבת ע"א); ליסלקו, ליסתלקו (ב"ב מ"ג).
ג) נבדר (יבמות ע"ב).

נסתרות:—לבטלן (גדר' כ"ז); לבדקן (סוכה י"ג); לשתמען (גטין נ"ב).
נכחים:—תתנחמו (סנה' י"ט); תתערתו (ב"מ נ"ט).
מדברים בעדם:—נצטער (תענ' כ"ה).

הצווי.

קצב. נכח:—אסתפל (חול' ס'); אטמר (יבמ' מ"ה); אדהן (שבוע' מ"ז); אשתתף (חול' קל"ב); אנדבן (קדוש' ס"ט).

ב) אדהן (ד"ס שבועות מ"ז); אשתתף (אלפ' חול' קל"ב).
הערה: איקיש (ה'ג פ"ב ד').

נכחים:—אטמרו (אלפ' ב"ב מ'.).

ב) אטמרו (ד"ס ב"ב מ"א).

ג) אטמרו (ב"ב מ'.).

הבינוני.

קצג. יחיד:—מתפפר (מגלה ט"ז); מצטער (ב"מ פ"ד); מנדבן (מ"ק י'); מנגע (חול' ס'.).

ב) מסתבן (עין יעקב, בכור' מ"ד); משתלים (פסח' כ"ח).

הערה: מתנגע (נקוד, ספ' מעשיות י'); משתמית (ה'ג ק"ד ד').

מִסְרַת הָאֶתְפֶּלֶל.

הַעֲבֹר.

קצ. נסתר: א— אֶתְעַשֶׂר (גטין ל'; אֶסְתַּבֵּל (פסח' ק"ד); אֶנְדֵּבֵל (ע"ז מ"ט); אֶנְדֵּבֵן (ברכ' ה'; אֶנְבֵּן (נדר' ל"א); אֶעֱתֵר (שם, נ').
 ב) אֶסְתַּתֵּם (יבמ' ע"ה).

ג) אֶסְתַּלֵּק (ערוֹב' ס'); אֶקְדֵּשׁ (ערוֹךְ, נדר' ל"א); אֶתְנֹר (סנה' פ"א).
 נסתר: א— אֶנְנֶעָ (חול' ס'); אֶשְׁבֹּשָׁא (יבמ' ק"ח); אֶעֱלָמָא (ב"מ פ"ה); אֶנְדֵּקְרָא (נדה י"ז); אֶקְדֵּשָׁא, אֶקְדֵּשֶׁת (כתוב' ס"ב); אֶתְקַדֶּשֶׁת (נדר' נ').

ב) אֶקְדֵּשָׁה (יבמ' ק"י).
 נכח: א— אֶפְנִרְמָא (עין יעקב, כתוב' קי"א).
 ב) אֶפְנִרְתָּ (כתוב' קי"א); אֶעֱסִקְתָּ (שם, ע"ז); אֶיעֲכַבֵּת (חול' ק"ה); אֶשְׁתַּבֶּשֶׁת (זבח' כ"ו).

מדבר בעדו: אֶסְתַּבְּנִי (כתוב' ס"א); ד"ס שבת קמ"ה; אֶעֱתִירִי (פסח' קי"ג); אֶישְׁתַּבְּעִי (סנה' ק"ט); אֶישְׁתַּטַּחִי (ב"מ פ"ה).
 הערה: אינאעי (ספורי מעשיות י'); אֶישְׁלָמַת (ש"ת קאסעל נ"א); אֶידְבֹּקִי (שם, א'); אֶסְתַּכְּלֵאִי (מנ' המאור, תענ' כ"ב).

נסתרים: א— אֶעֱתִירוּ (תענ' כ"ג); אֶתְשַׁעְרוּ? (כ"י קול' מ"ק כ"ה); בְּגִרְסוֹתֵינוּ: אֶשְׁתַּעֲרוּ!

ב) אֶבְדֵּר (פסח' ק"י); אֶתְנֹר (ע"ז ב'); אֶשְׁתַּקֵּר (מכות ה'); אֶסְתַּתֵּם (ר"ה כ"ג).

נסתרות: אֶנְרָעֵן (חול' ל"ט).

הערה: אֶישְׁתַּלְמֵן (ש"ת קאסעל נ"א); אֶישְׁתַּבְּעֵן (שם, שם); אֶינְרֶשֶׁן (ה"ג פ"א ד').
 מדברים בעדם: אֶדְבִּקְנָא (רבים במקום יחיד) (סנה' כ"ט).

הַעֲתִיד.

קצא. נסתר: א— יִתְקַלֵּם (סוטה מ').

ב) לִנְוֵל (ב"ב קנ"ד); לִצְטַעַר (חג' ה'); לִיתְכַּשֶּׁר (גטין פ"ז); לִיצְטַרְף (זבחים ל"א); לִיסְתַּכֵּן (שבת פ"א); נִישְׁתַּלֵּם (ב"מ ק"ח).

ק"ב:—מְבַרְכִיתו (בר' מ"ב.)—שְׁלֵמִיתוֹן (סנה' ל').—קְבִלִיתו (שבת פ"ח.)—
בְּצִרִיתו (ב"מ ע"ו.)—וע"ד העבר: מְשַׁלְּמִתוֹן (ד"ס סנ' ל').
הערה: מקדישתו (הג' מ"ד)—מקבלתו (שם, ק"ז א').

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל עִם כְּנוּיִם מְקַפִּים.

קפח. נכח: מְפַקְדָּת (בר' י').—מְפַקְדָּת (יב' ס"ה.)—מְעַבְרָת (ב"ב
קמ"א.).

מדברים בעדם: מְרַחֲקִינָן (ב"ב ע"ג.)—מְפַקְדִּינָן (יב' מ"ז.).
נְכַחִים: מְקַרְבִּיתו (ב"ב ס"ה.).

הַמְּקוֹר.

קפט. א' יָבֵם (יבמ' ל"ט.); חָבַל (ב"ק פ"ו.); בָּרַךְ (ברכ' נ"ג.); שָׁשׁ
(ב"ב פ"ב.).

ב' בָּרוּךְ (ברכ' כ"ב.).

ג' שְׁמוּתִי (נקוד, כ"י קול' מגלה ד'; עיין ד. יט.); שְׁקוּרִי (סנה' צ"ח.);
כסופי (שם, מ"ב.); שבוחי (פסח' ב'); שְׁדוּרִי (שבת ק"ח.); בְּרוּכִי, צְעוּרִי
(מ"ק ט'); קְרוּבִי (כ"י קול' ובח' פ"ו.); חֲדוּשִׁי (ברכ' כ"ט.); לְבוּנִי (שבת
ק"ד.).

ד' בְּצוּרִי (ובח' ל"ז); תִּיקוּנִי (ב"מ ק"ח.); תִּירוּצִי (ובח' נ"ט); פִּיגוּלִי
(שם, מ"ב.); עִירוּבִי (ערוב' ע"ה.);

ה' נְבוּנָא (ע"ז ל'); סְפוּקָא (נדר' ב'); חֲסוּרָא (הור' י"א.).

ו' נִנְדִי (ב"מ פ"ו.); פִּסַּח' נ"ב.).

ז' לְבָנִי (ד"ס שבת ק"ד); שְׁעָרִי (חול' נ"ד.).

ח' צִלְחָא (ב"ק קי"ג); קְרָעָא (תוס' מ"ק כ"ח); וּלְקַצְעָא (ובח' צ"ד.).
ט' מְשַׁרְשׁ (ב"ב פ"ב.).

י' מְפַכַּח (גדה כ'; מְרַקַּע (ערוך, ב"ב כ').

יא' מְפַטְרָא (קדוש' ס"ד); וּלְמַכְסְפָּה (ד"ס שבת מ"ו.).

יב' בְּבִרוּנִי (ב"ק צ"ג); הִדְרִינִי (ד"ס ע"ז ל"ח.).

הערה: לְשְׁדוּרִי נקוד, ספ' מעשיות כ"ה); כְּפוּרָא (שם, ע'); נְטוּרָא (שאלות כ'); בְּרוּכָא
(הג' ע"ז); יוּמָא (שם, רפ"ב); סְלִיקִי (ש"ת קאסעל כ"ח); פִּרְק (ש"ת הרכבי ר"צ);
מְבִרִיךְ (תור' של ראשונים ב' ט').

מסלקי, מברכי (בר' מ"ד:—מנטרי (ע"ז י"ט:—קדמי (בר' י"ח:—שבשי
(ב"מ ע"ג:—וע"ד העבר: מצערו (בר' י'; תענ' כ"ג: וכ"ד:—מבעתו (מג'
כ"ט:—מבדרו (גט' נ"ו:—מנבו (בר' י"ח:—משדרו (פס' קי"ג).
הערה: קא מובניא (ה'ג' ק' ב').

רבות: מרמון (שבת ס"ב:—מרחשן (סנה' ס"ז:—משחנן (גטין ע').

הבינוני הפעול.

קפו. יחיד: משלם (תע' כ"ה:—מפנק (ב"ק ל"ד:; שבת ק"ט:—מלבן
(שבת ק"ד:—מפשר (בר' נ"ה:—מחסר (תע' כ"ה:—מננע (חולין ס').—מהדק
(שבת ס"ה:—מקרב (בר' מ"ד:).

יחידה: מהננא (תע' כ"ב:—מחסרא (נד' ל"ז:—מחסרא (שם, כ"ג:—
מספא (בי' ד':—מעברא (נד' ס"ג:—ובידיעה: מעברתא (ב"ק מ"ז:).
רבים: מכנפין (נד' ח':—מברכין (יב' ס"ג:—מכנפי (בר' נ"ו:—מפנקי
(שבת נ"ד:—מפשי (ע"ז כ"ח:—שלקי (בר' ו'):—בתנועה טפלה: מובני
(אלפאסי ב"מ, פרק ד')—ועל דרך העבר: מספקי (קד' ל"ט:).
רבות: מחלקן (כת' ה':—מבדרן (בר' נ"ו:—מעשרן (חו' ז':—מסרנן
(ב"ב ע"ג:; מספקן (שבת י').

הבינוני הפועל עם כנויים מקפים.

קפו. מדבר בעדו: מברכנא (בר' נ"ג:—מהדרנא (שם, שם וסנה' צ"א:—
משדרנא (שבת ק"ח:).

נכח: מפרשת (חו' נ"ו:—מברכת (בר' נ"ג:—מנרשת (שם נ"ו:—בתנועה
טפלה: מונבת (אלפאסי ב"ב מ')—ע"ד לו': מובנית (ב"מ ע"ב:).
נכחת: מדברת (כתוב' ס"ב:).

מדברים בעדם: משחדינא (תע' כ"ד:—מובנינא (קד' נ"ט:—מסדרין
(תע' י"ד:—מנקטינן (בר' מ"ד:—מקדמינן, מאחרין (שם, נ"ב:—משחקין
(שם, ל"ג:—מברכין (שם, ל"ו:—קדמינן (פס' נ"ח:—יבמינן (יבמות מ"א:).
הערה: מסלקין (ש"ת קאסעל, סימן ט')—מפרישנא (שם, צ"א:).
נכחים: מחנפיתו (כת' פ"ד:—מסלקיתו (ב"מ ע"ג:—משבחיתו (כתוב' י')

נסתרות: לעצבן (כ"י קול' זבח' מ').
 מדברים בעצדם: א) נקבל (חג' ה'; יבמות קכ"א.)—נברך (פסחים ק"ג:—
 נתקן (הוריות י"ג:—ינמן (ברכות מ"ה:).
 ב) נשדר (סנה' ק"ט.).
 ג) נברך (ד"ס ברכות ל"ו.).

דרך הצווי.

קפד. נכח: א) וכן (ברכות ס"ב:—שפץ (יבמות ס"ג:—קדם (תמיד
 כ"ז:—קבל (ב"ק קי"ז:—צבת (מ"ק כ"ז:—חשב (מג' י"א:—ברך (בר' נ"ד:).
 ב) שדר (ב"מ ד')—עשר (נד' מ"ד:—אשר (גט' ל"א:).
 ג) קבל (סנה' מ"ח:—וכן (ב"מ ק"ח:).
 נכחת: בשלי (נד' ס"ו:—שלמי (ב"מ מ"ב:).
 נכחים: א) צבתו (ר"ה י"ז:—קדמו, חשכו (ברכ' ח')—נגדו (ערובין
 צ"ד:—נגדו (ע"ז י"ז:—ווקו (חולין ק"ט:).
 ב) בנסיגת הטעם: שתקו (גטין פ"ד:—נבנו (ב"ב כ"ב:).

הבינוני הפועל.

קפה. מ"ם הבינוני לפעמים נשמטת, ביחוד כשבאה עם כנויים מוקפים.
 על המעט נכנסת עליה גם תנועה טפלה.
 נָכַר: א) מפרש (נד' ב')—משמת (שם, ז')—מתרץ (שם, ל"ד:—מוֹנֵן
 (שם, ל"א:—מבטל (פס' קט"ז:—מסרך (ב"מ ע"א:—חבל (ד"ס ב"ק פ"ז:—
 קדם (ברכות י"ח:).
 ב) מהדר (נד' ל"ג:—מהדר (ברכות ט"ו:—מנלח (נד' י"ט:—מפפח
 (ערוך, מג' י"ב:—משמח (בר' ל"ה:—מסדר (בר' י'. וי"ג:—ממלח (כת'
 פ"ה:—מצבר (ב"ק ק"א:).
 הערה: מיכניף (ה'ג' וי' קל"ג ד')—מנקף (אג' שריא ל"ה).
 יְחִידָה: מכפרה (מכות י"א:—מצערא (יב' ס"ג:—מקשטא (שם, ס"ג:—
 מהדרא (שם, שם)—משקרה (נדרים צ"א:—מפפחא (בר' נ"ה:—מקרבא
 (ב"ב ע"ג:—מעבא (יבמות ס"ג:—מקדמה (נד' צ"א:).
 רבים: מרנזין (נד' כ"א:—מצערי (שם, כ"ג:—משקרי (ר"ה ל"ב:—

- (ב) פִּטְרָא (קדושין נ"ב:)—תִּקְנָן (סוכה ד').
 (ג) ע"ד הבינוני: בְּרִכְיָן (ד"ס לברכ' נ"ח:)—בִּשְׁלִינו (ב"ב ע"ג:)—נִקְרִינָא (שם, ע"ד:)—בְּרִיכוֹן (ד"ס נ"ח:), קרי בריכוֹן.
 הערה: פירושנא (תורתן של ראשונים ב' נ"ב)—תִּקְנָן (שם, ה').

הַנִּמֵּן הַעֲתִיד.

- קפב. בעתיד תנועת פ"א הפעל נשתנית לחרק רק על המעט.
 בנסתרים ונכחים תנועת עי"ן הפעל לעולם נשמטת.
 קפג. נִסְתָּר: (א) לְגַרְשׁ (ערכין כ"ג.)—לִנְגַב (שבת קמ"א.)—לְבַשֵּׁל (גטין ס"ט.)—לִנְבֵם (יבמות י"ח.)—לִנְבֵן (ערכין ד')—נִבְרָךְ (ברכ' מ"ו.)—נִשְׁלָם (ב"ק ק"ח.)—נִקְבֵּל (ב"ב ד').
 הערה: המלות לייבם, נשלם נכתבו חסרי יוד אחרי פ"א הפעל. לדעתי היא כתיבה עברית. אבל יתכן שמבטאן בפתח.
 (ב) לְשַׁדֵּר (ברכ' נ"א: וסנה' ק"מ:)—לִנְחֵל (שם, ק"י:)—לִנְמַר (סנה' ו').—לְשַׁלַּח (סנה' ק"ט:)—נִהְדֵר (ב"מ פ"ד.).
 (ג) לִנְבֵן (סנה' צ"ה.)—לְבִזֵּל (ד"ס שבת ס"ו:)—לְבִרְךְ (ד"ס ל"ו.)—לִנְבֵן (ד"ס ערכין ל').
 הערה: ליקדום (ה"ג וי' ק"ג.)—לתרוץ (אג' שריא כ"ה).
 נִסְתָּרַת: (א) תִּשְׁמַשׁ (ב"ק כ':; שבת ק"י); תִּקְדָּשׁ (נדה ו').
 (ב) תִּשְׁדֵּר (ברכות י"ח:)—תִּשְׁלַח (שבת ק"י).
 נִכַּח: (א) תִּקְבֵּל (ב"ב כ"א.)—תִּשְׁפֹּץ (יבמות ס"ג.)—תִּנְבֵן (ב"מ ק"ו).
 (ב) תִּעַקֵּר (פסח' ק"ג.)—תִּתְאַשֵּׁר (גטין ל').
 מִדְּבַר בְּעֵדוֹ: (א) אִקְבֵּל (ברכות כ"ח.; חג' ה')—אִבְרָךְ (ברכות מ"ח.)—אִבְרָךְ (ד"ס שם כ"ב:)—אִצְבַּת (חולין ס'). אִקְשַׁט (קדושין מ').
 (ב) אִשְׁדֵּר (סנה' צ"ח.)—אִעַקֵּר (ברכות נ"ד.).
 (ג) אִנְבֵן (ב"מ ק"ח. ושו"ת קאסעל, סימן ט').
 נִסְתָּרִים: (א) לִקְבֹּלו (גטין ו').—לִקְדָּמו (מג' ד').—לְבִרְכוֹ (ברכות נ').—לְצַעְרוֹ (שם, כ"ח).
 הערה: לימאן (ה"ג וי' ק"י ד').
 (ב) ע"ד הבינוני: לִיתְקַנִּי (גטין מ"ט.).

פ"ד.)—סִלְק (ברכות מ"ב.)—צִעַר (קדושין ד')—מַעַט (ב"ק נ"א.)—נָהֵם (חולין נ"ט.)—עָרַב (ערוב' ע"ה.)—פָּרַשׁ (סוטה ד')—אָרַע וְעָרַע (שבת פ"ז: וד"ס, שם).

ג) תָּקַן (ד"ס ברכ' כ"ב:).

ד) עַל דֶּרֶךְ נָחִי לוֹי: הִדְרִי (ד"ס ע"ז ל"ח:—שְׁקָרִי (יבמות נ"ה).
הערה: פאריש (אג' שריא כ"ז)—זבין, מְכָרָה (ה"ג וינ' ע"ג ד')—קָבִיל (כן נקוד בספורי מעשיות, סימן כ"א)—שְׁקָרִי (שם, סימן ל"א).

נִסְתָּרָת: א) קָבֵלָא, בְּשָׁלָה (נדריים ס"ו:—צִבְתָּה (נדה ל"ו).

ב) שְׁדָרָא (כן נקוד בכ"י קול' מג' ט"ז), בהעתקת הטעם.

הערה: שְׁלֵמַת שו"ת הרכבי, סימן ע"ד).

נָכַח: א) קָבֵלָת (סנה' ק"ב:; פסח' פ"ו).

ב) שְׁדָרָת (קדושין ע"ב:—נִמְנָתָא (ד"ס סנה' ק"ט:).

מְדַבֵּר בְּעָדוֹ: א) קָבֵלָת (ב"ק ע')—קָרַבַת (שבת פ"ט:—שְׁמַתִי (ב"ק

י"ז.)—תִּנְפִי (מ"ק י"ז.)—בְּרָכִי (ברכות מ"ט).

ב) שְׁדָרַת וּשְׁדָרִי (מגלה ו': וד"ס, שם)—בְּצָרִי (ב"מ ק"ג:—נִבְחִי (ברכות

נ"ז:).

הערה: שדרית (ה"ג וינ' מ"ז ג')—תְּרוּכִית (שם, שם).

נִסְתָּרִים: א) קָבֵלוּ (גטין ע"ג:—סִלְקוּ (ברכ' מ"ב.)—קָרְבוּ (קדוש' פ"א.)—

שְׁמַתוּ (מ"ק ט"ז.)—תִּקְנוּ (נדריים י'; גטין מ"ט).

ב) בסיום הבינוני: תִּקְנִי (ב"ב קע"ב:; ד"ס שבת כ"ד:; תִּקְנִי (ד"ס, שם).

ג) שְׁדָרוּ (ברכ' מ"ב.)—שְׁבָחוּ (גטין נ"ו.)—בְּצָרוּ (תענ' כ"ד:).

ד) עַל דֶּרֶךְ הַבִּינוּנִי: שְׁדָרִי (תענ' כ"ג:—צִעָרִי (כתוב' ס"א).

ה) תָּקַן (מ"ק ג':; פסח' ל').—תָּקַן (פסח' קט"ז:; יבמות ל"א.)—עָקַר

(חולין נ"ט:—סָרְךָ (ביצה י"א.)—שְׁדוּר (כן נקוד בכ"י קול' מג' ו').

הערה: שְׁדִירָו (כן נקוד בספורי מעשיות, סימן נ"א).

נָכַחִים: א) קָבֵלָתוּ (סנה' ק"א:; גטין ע'—נִבְנָתוּ (ע"ז ע"א).

ב) ע"ד הבינוני: הִפְכִיתוּ (ד"ס פסח' מ').

ג) פִּטְרָתוֹן, פִּטְרָתוּ (ברכ' נ"ד: וד"ס, שם)—סִפְנָתוֹן (שם, כ"ה).

הערה: פרישחון (שו"ת הרכבי, סימן ר"י).

מְדַבְּרִים בְּעָדָם: א) קָבֵלָנָא (תענ' כ"ג.)—בְּרָכְנָא (ברכ' נ"ח:).

—	לפֿעֿלן	נסתרות לפֿעֿלן
—	תפֿעֿלו	נכחים תפֿעֿלו
נפֿעֿל	נפֿעֿל	מ"ב נפֿעֿל

הצווי.

פֿעֿל	פֿעֿל	פֿעֿל
—	—	פֿעֿלי
—	—	פֿעֿלו (פֿעֿלו)

הבינוני הפועל.

מפֿעֿל	מפֿעֿל	יחיד
מפֿעֿלא	מפֿעֿלא	יחידה
מפֿעֿלין	מפֿעֿלין	רבים
מפֿעֿלן	מפֿעֿלן	רבות

הבינוני הפעול.

מפֿעֿלין	רבים	מפֿעֿל	יחיד
מפֿעֿלן	רבות	מפֿעֿלא	יחידה

המקור

פֿעֿולי

מסרת הפֿעֿל

קפ. תנועת עי"ן הפעל על הרוב מתקיימת. תנועת פ"א הפעל קודם
אות גרונית משתנית על הרוב בעבר מפתח לחרק או צרי.

הזמן העבר.

קפא. נסתר: א) קבל (נדירים מ"ט:—נבן (ב"מ ס"ה).—שלם (שבת קי"ח):
—סלת (שם, ע"ד:—פלים (ב"ק י"ט:—יבם (יבמות י"ח:—סרך (ב"ק כ').—
בך (ברכות נ"ג).

ב) שדר (ברכות נ"ח. ונדירים מ"ט).—שקר (סנה' צ"ח).—שור (ד"ס ב"מ

המקור.

- קעט. א) אַעקֶר (פסח' קי"א).
 ב) אַפֶּטֹר (יבמות י"ט); אַתְמוֹה (ד"ס פסח' י"ז).
 ג) אַשְׁתְּכוּחִי (פסח' י'; אַוְדְהוּרִי (ד"ס, שם, ק"י; ב"ב קי"ח); אַנְפּוֹלִי
 (מ"ק ב'); אַיִפּלוּגִי (ערוֹב' ג'); אַעֲרוּמִי (שבת ל"ח).
 ד) אַעֲרוּמָא (מכות כ"ג).
 ה) אַתְנֶסְבָא (כתוב' נ"ג); אַתְעֶקְרָא (מנח' ו').
 ו) אַוְדְרְבוּנִי (ערוֹך, יומא ע"ח); אַתְמְהוּנִי (סנה' כ').
 ז) מַנְגֶּדָא (ד"ס ב"מ פ"ו); מַפְטָרָא (סנה' ה').
 ח) מַקְטוּפִי (לָאוּ, פסח' ח'); מַקְפּוֹלִי (יבמ' ע"ו).
 הערה: אינסובה (שאלתו י"ב) || לינסובה (שם, י"ח); מנסובה (שם, כ"א).

בנין הפעל.

העבר.

נסתר	פעל	פעל	פעל
נסתרת	פעלָא	—	—
נכח	פעלָת	פעלָת	—
מ"ב	פעלִית, — לי	פעלִית, — לי	פעלִית, — לי
נסתרים	פעלֹו, פעל	פעלֹו, פעל	—
נכחים	פעלָתו	פעלָתו	—
מ"ב	פעלָנָא	פעלָנָא	—

העתיד.

נסתר	לפעל	לפעל	לפעל
נסתרת	תפעל	תפעל	—
נוכח	תפעל	תפעל	—
מ"ב	אפעל	אפעל	—
נסתרים	לפעלו	לפעלו	—

ב) לְתַרְגְּלִי (נדרים ס"ו.).

הערה: ליפליג (ה'ג ק"ז א); ליתפרעון (ש"ת הרכבי תקמ"ז).

נסתרות:—לחמטון (שבת נ"ד.); לשתמטון (מ"ק ט"ז; גטין נ"ב.).

נכחים:—תתקטלון (כתוב' י"ט.); תיכספו (קדוש' י"ח.).

הצווי.

קענ. נכח:—א) אקשט (שבת כ"ו.).

ב) אפרע (ב"מ קי"ח.); אנדער (פסח' קי"ב.); אישתמע (סנה' צ"ה.); אשתכח (שם, צ"ה.).

נכחים:—אנדערו (גדה מ"ז.).

הבינוני.

קעו. יחיד:—א) ממלך (נדר' נ"ד.); מיבעית (סנה' צ"ד.);

ב) מקטף (פסח' ח'.); מיתקל (ב"ק נ"ג.); מינגד (ד"ס ב"מ פ"ו.); מודהר (פסח' קי"א.).

יחידה:—מתעבדא (ד"ס פסח' נ"ד.); מערמא (מכות כ"ג.); מנסבא (שבת צ"ד.); מימרדא (כתוב' נ"ו.).

רבים:—א) מתמלכין (ב"ב ד'.); מתהפכי (מג' ד'.); מענשי (כ"י קול' מ"ק כ"ה.); מפלגי (נדר' נ"ד.); מפלגי (ובחים י"ח.).

ב) מגנוו (סנה' כ"ו.).

רבות:—משמטון (שבת כ"ג.); מפתכן (ברכ' ו'.); מימסרן (גטין ע"א.); מינקפן (ד"ס בר' כו'.); מינסבן (ברכ' נ"ו.).

הבינוני עם כנויים מקפים.

קעח. יחיד:—א) עם כנוי מדבר בעדו: א) מתפסגא (שבת ל"ב.).

ב) מודהנא (ב"ב כ"ט.); מדכנא (ברכ' מ"ד.); מימצרנא (ע"ז ע'.).

ב) עם כנוי הנוכח: מתפסת (ברכ' נ"ו.).

יחידה:—א) עם כנוי מדבר בעדו: מודהמנא (ע"ז כ"ו.).

ב) עם כנוי הנוכח: מנסבת (כתוב' ס"א.).

אפרוק (חול' מ"ד.); אפטור (מ"ק ט'); אישדוף (ב"מ ק"ה.); אַעָקָר (יבמות ס"ד.).

ה ע ר ה : א) במקום איבעל (יומא י"ט) הערוך גרס איבעל, בהשמט סיום הרבוי, בלי תשלום.

ב) איפלען (אג' שריא כ"ט); אשתפילו (שם, ל"ו); אשתכחן (הל' פסוק' ע"א); איקלעו (נקוד, ה"ג קכ"ט); אַצְרוּכוּ (ש"ת הרכבי ש"כ); אשתכח (ה"ג צ"ב א'); אישמוט (שם, קכ"ז ג').

נסתרות—א) אַשְתָּכַחַן (ב"ב כ"ד.); אַקָרְעַן (קדושין ע'.); אינסבן (כתוב' נ"ג.); איכנען (עין יעקב, ע"ו י"ז.).

ב) אַפְּזַעִי (עין יעקב, בכורות ל"ו.); אַפְּלַעִי (ד"ס ברכ' נ"ד.).
ה ע ר ה : אישתכחן (ה"ג ק"א); אימלחן (שם, קל"ד ד'); אתקין (>אתערקן) א' ג' שריא ט"ו).

נכחים—א) אַסְתָּלְקַתּוּ (ב"ק ק"ח.); איתעתירתו (הוריות י').

ב) אַפְטָרִיתּוּ (עין יעקב, מ"ק ט').

ג) אַתְרָחִיתּוּ (שבת קל"ו.); אַפְטָרִיתּוּ (מ"ק ט').

מדברים בעדם—א) אַקְלַעַן (חול' קי"א.).

ב) אַקְלַעִינָן (חול' מ"ט.).

ה ע ר ה : אסתמכנא (אג' שריא מ"ד); איצטריכין (אלפ' ב"מ ד').

הַעֲתִיד

קעה. נסתר—א) לְתַבֵּר (ברכ' כ"ח.); לְזַהֵר (שבת ק"י); נִיזְדַּהֵר (גטין

ס"ט); לשתכח (גדרים מ"ד.).

ב) לְפַסֵּל (ובח' כ"ז.).

ה ע ר ה : יָפְסַר (ב"מ פ"ז); יְזַדְהֵר (ע"ז כ"ח.).

נסתרת—א) תַּפְשֵׁט (שבת ק"מ); תיעביד (ב"מ כ"ט.).

ב) תַּתְבֵּר (ב"מ ק"ז); תתעבד (ע"ז י').

מדבר בעדו—א) אַמְלֵךְ (ברכ' כ"ז.).

ב) אַסְתָּגֵר (ב"ק מ'); אַהֲדֵר (גדרים נ').

נסתרים—א) לְפַסְלוּ (ובח' ד': וה'); ליפלגו (שם, י"א); ליתרחו (שבת

קל"ד.); (שם, נ"ד); לענשו (ביצה ט"ז); לְתַנְבְּהוּ (חול' קמ"א.).

(גדר' נ': מ"ק י"ב); איצטליק, נפגע (ברכ' נ"ו); אשתקיל, נלקח (חג' ב' ע); איזדריק (תמורה כ"ב); אָסְתָּנַט (גדר' מ"א).

ב) אָעֶנֶשׁ (מ"ק כ"ה); אָקפּד (גדר' כ"ב); איחצף (שם, ס"ד); איכפל (זבח' ט"ו) || אָקפּל (חול' מ"ד); איהדר (גדר' נ'); איקלע (שם, ס"ב). איתפּקּר (מ"ק ט"ז); אישתכח, נמצא (שם, נ').

ג) אָתב (זבח' ב'); איבצול (ערוך, ערוב' כ"ט); איפלוג (ב"ב קפ"א); אתקול (ב"ק כ"ט); אשתפוך (גטין נ"ז); אישתרוף (פסח' פ"ב); איפטור (יבמ' י"ט); איגוב (ב"מ ע"ט).

ה ע ר ה: איתסכר (ה"ג תמ"א); איתבשל (ה"ג קל"ג ד'); איפסיקאי (אלפ', ה' טומאה).

נסתרת: א) אָתְנָטְלִית (עין יעקב, שבת קט"ז) || אָתְנָטְלִית (שבת קט"ז); אָקדָשֶׁת (כתוב' ס"ב); איתניסיבת (עין יעקב נדרים נ').

ב) אָתְקָלָה, נתקלה (כ"ט ט"כ); אָטְמָשָׂא (סוכה י'); איפשיטא (ברכ' כ"ה); אימתילה (סנה' צ"ה); איתהפיכא (מ"ק כ'); איצטריכא (גדר' ס' ע). ג) אָפְסָפָא (תענ' כ"ה); איפסלה (זבח' ט"ו); אינקבה (חול' מ"ט). אימרדה (ב"מ פ"ד); איבלעא (ברכ' כ"ד); איצטרקא (שבת קמ"ח).

ה ע ר ה: אישתכחית (ש"ת הרכבי תק"ף); הנסיבא (ה"ג רצ"ג); אשתמאי (>אשתמע) (ספורי מעשיות, סמן צ"ה).

נכח: אָפְרָקָת (כתוב' ע"ז); אָמְלָקָת (ב"ב י"ז).

מדבר בעדו: אָצְטָרְכִי (גטין נ"ח); אָנְסְבִי (יבמ' ס"ו).

ב) אָקְלָעִית (שבת קמ"ה); אָקְלָעִי (ברכ' מ"ט. וסנה' צ"ז); אסתגרי (ד"ס ב"ק מ'); אימלכי (ב"ב ל' ע).

נסתרים: אָפְלָגוּ (שבת קנ"ו); אָבְעָתוּ (מגלה ג'); אָתְהָפְכוּ (ב"ב ע"ד). ב) אָצְטָרְכִי (גטין ע"ב).

ג) אָשְׁתָּקְרוּ (ערכ' י"ח); איקלעאו (כ"י קול' מ"ק י"ב); איפלגו (זבח' י"א); אָבְלָעוּ (סנה' ק"י); איגבו (סנה' ע"ב).

ד) אָחְתָּרִין (סנה' ק"ט); איחרכי (גדה כ"ח).

ה) אָבְסָפוּ (גטין כ"ט).

ו) אָשְׁתָּדָף (ב"מ ק"ו); אָוְדָהָר (קדושין ס"ט); אָוְהָר (שם, שם); אימרוד (יבמ' ק"ח); איבעול (יומא י"ט); אינקוט (תענ' כ"ג); אינפול (מגלה ד');

הַצִּיד

נסתר	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נסתרת	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נכח	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נכחת	—	—	—	—
מ"ב	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נסתרים	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נסתרות	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נכחים	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
מ"ב	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל

הַצִּוּי

נכח	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל
נכחת	—	—	—	—
נכחים	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל	לְתַפְּעַל

הַבִּינוּי

יחיד	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל
יחידה	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל
רבים	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל
רבות	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל	מְתַפְּעַל

הַמְקוֹר

אֲתַפְּעוּלִי	אֲתַפְּעוּלִי
---------------	---------------

מְסַרְתָּ הָאֲתַפְּעַל.

הַעֲבָר.

קעד. נסתר: א; אַצְרָךְ (גדר' כ"ט); אַמְלָךְ (ברכ' כ"ו); אינקיב
חול' מ"ו; איזוריק (פסחים פ"ח); אַצְטָרְךְ (גדר' ס"ו וע"ו); אַשְתָּמַט

ד' מִשְׁטָחָא (ב"ב כ"ט:: ב"מ ק"ו.)—מִשְׁתָּקָה (קדושין י"ג.)—לְמִשְׁטָפָא
(סוכה נ"ג.)—לְמִקְרָבָא (מ"ק כ"ח.)—לְמִשְׁלָפָא (גטין נ"ו.)—לְמִזְרָעָה (ב"מ
ק"ו.).

ה' מְהַדְרִי (ערכ' כ"ג.)—מִשְׁקָלִי (שם, י"ח.)—מְמַרִי (הוריות י"ב).
ו' נָדָר (נדרים כ"א.)—לְקַסֵּם (גטין ס"ח.)—לְסַמֵּךְ (ערובין ט"ו.)—לְטַעֵם
(ברכות כ"ח.)—לְשַׁקֵּל (מעילה י"ז.).

ז' לְפָרוּשִׁי (ד"ס שבועות י"ח.)—לְעִבּוּרִי (פסח' ע"ד.)—לְדְבוּקִי (כתוב'
קי"א.)—לְפִלּוּחִי (ברכות כ"ז.)—חֲשׁוּבִי (ובחים ל"ו.)—צְמוּתִי (פסח' מ"א.)—
שְׁלוּפִי (מ"ק ד': ויבמות ק"ב.).

ח' טָרַח (יומא י"ט. וערוך, חולין נ"א.)—עָנַשׁ (מ"ק כ"ה.).

ט' לְשִׁטָּחָא (ד"ס ב"ב כ"ט.).

י' צוֹחֲנָא (ברכות כ').

יא' עַל דֶּרֶךְ פַּעֲלִי לו': גִּרְדוּנִי, גִּרְדוּנִי, גִּרְדוּנִי (ערוך, נויר ד'.).

הערה: א' לְמַהֲדֵר (כן נקוד בה"ג ל"ד.)—לְמַמְרֵד (כן נקוד בספורי מעשיות, סימן כ"ב.)—
מְשַׁלֵּם (שור'ת שערי צדק ד' ב', סימן מ"ח.)—לְמַמְזוּג (שור'ת קאסעל, סימן ק"ד.)—
אָמַר (אג' שריא ח')—לְאַכְתֵּב (השק' אג' ט' תרצ"ח.)—לְקַבּוּעִי (מח' ויטרי מ').

הַתְּפַעֵל

בְּנֵי הַתְּפַעֵל

הַעֲבָר

נִסְתָּר	אֶתְפַּעֵל	אֶתְפַּעֵל	אֶתְפַּעֵל	אֶתְפַּעֵל
נִסְתָּרָת	אֶתְפַּעֵלָה	אֶתְפַּעֵלָא	אֶתְפַּעֵל	אֶתְפַּעֵל, אֶתְפַּעֵל, —ע—
נִכַּח	אֶתְפַּעֵלָת		—	אֶתְפַּעֵלָא, אֶתְפַּעֵלָא
נִכַּחַת	—	—	—	אֶתְפַּעֵלָת
מ"ב	אֶתְפַּעֵלִי	אֶתְפַּעֵלִיוֹתוֹ	—	אֶתְפַּעֵלִי
נִסְתָּרִים	אֶתְפַּעֵלוֹ	אֶתְפַּעֵלוֹ	אֶתְפַּעֵלוֹ	אֶתְפַּעֵלוֹ
נִסְתָּרוֹת	—	אֶתְפַּעֵלָן	—	אֶתְפַּעֵלָן
נִכְחִים	אֶתְפַּעֵלָתוֹ	אֶתְפַּעֵלָתוֹ	—	—
מ"ב	—	אֶתְפַּעֵלָן	—	אֶתְפַּעֵלָנָא

(ב) על דרך העבר: שְׁקָלְתוּ (סנה' ק"י. וב"מ ק"ט); מְהָלְתוּ (עין יעקב, סנה' ל"ט).

הערה: כנראה נמצאים גם בינונים בטף שלישי עם כנויים מוקפים: אֶמְרִינָן (ערוך לשבועות מ"ז)–מְצַטְקִינָן (הרי"ף לב"מ מ"ט)–עֲבָדִינָן (ש"ת קאסעל צ"א). ולעומת זה נמצאים כמה פעמים בינוני בטף ראשון ושני בלי כנויים מוקפים: ד"מ אָנָּא, קדם שְׁמֵן נוֹרָא (ערכין ל"א); אֵת נָחַת לְעִבּוּרָא (שם, שם).

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל עִם כְּנוּיִם מְקֻפָּיִם.

קעב. זָכַר: א) בכנוי המ"ב: גְּמִירְנָא (ר"ה כ"ג; שבת ס"ג)–דְּכִירְנָא (תענ' כ')–נְהִירְנָא (שם, י"ט)–תְּשִׁידְנָא (ברכות ה')–תְּשִׁיבְנָא (שם, י"ח).
(ב) בכנוי הנוכח: א) תְּשִׁיבְתָּ (ברכ' י"ח)–צְרִיבְתָּ (שם, י"ג; ב"מ ל"ג)–פְּטִירְתָּ (ברכות י"א)–עֲצִיבְתָּ (תע' כ"ה).

(ב) בהעתקה אל נחי לו": רְגִילִית (מגלה כ"ח).
זָכְרִים: א) עֲסִיקִינָן (נדרים ל"ח: וס"ג)–פְּלִיגִינָן (ערוכ' י')–נְקִיטִינָן (נדרים מ"א). שְׂכִיחִינָן (ע"ז ד').

(ב) על דרך העבר: גְּמִירְנָן (ד"ס ס"ב)–עֲסִיקְנָן (פסח צ')–עֲדִיפְנָן (ד"ס תענ' כ"ז).

הערה: א) גְּמִירְנָא (הרכבי, ש"ת, סימן שע"ז).
ג) בכנוי הנוכחים: א) תְּשִׁיבִיתוּ (תענ' ט"ו)–פְּלִיגִיתוּ (ערוכ' י')–נְקִיטִיתוּ (כ"י קול' פסח ס"ו).

(ב) על דרך העבר: צְרִיבְתוּ (שבת קכ"א; פסח ק"ח).

הַמְקוּר.

קעג. המשקל היותר נהוג במקור הוא מְפַעַל. המשקלים האחרים נמצאים רק על המעט.

א) מְשַׁרְף, מְשַׁטֵּר, מְעַקֵּר (נויר כ"א)–מְקַדֵּשׁ (שם, כ"ב)–לְמַשְׁקֵל (נדרים י"ב: ול"ז)–לְמַסְבֵּל (שם, נ"א)–לְמַעְבֵּד (שם, ע"ו).

(ב) מְצַמֵּת (פסחים מ"א. וע"ד)–מְקַדֵּשׁ (נדרים ס"ח)–מְפַשֵּׁט (פסחים פ"ג)–מְקַפֵּד (ע"ז ל"א)–מְוַרֵף (ד"ס, שם, כ"ח).

ג) לְמַטְבֵּל (נדה ס"ו)–מְחַתֵּף (ד"ס חולין ח').

הערה: א) בסיום העבר: פליטון (אג' שרירא י"ב).
 ב) כמה פעמים הבינוני הפעול נמצא בכתיבה חסרה, חסר יו"ד, ולא ידעתי
 אם היא טעות המעתיקים אם לא: כתב (שבת קט"ז):—כתבן (נדרים ל"ח, ועוד).
 טרפי (שם, כ"ה)—עבדי (כתובות ס')—גרין (תענית כ"ד), ועוד.
 ג) המשקל גמורי נבדל בהוראתו מהמשקל גמירי: גמורי ענינו גמורים, וגמירי
 ענינו קבלנו במסורת.

הבינוני עם כנויים מקפים.

קע. הבינוני נעשה בארמית הבבלית כמעט לפעל גמור, ומשמש
 בגוף ראשון ושני רק עם כנויי הנושא המוקפים.

הבינוני הפועל.

קעא. זכר: א) בכנוי המדבר בעדו: עבדנא (נדרים ה').—טעמנא (שם,
 כ"ב)—זבנא (ערו'ב' ק' || זבנא (ב"ב ל')—זינא (גטין נ"ו)—זחנא (ערו'ר,
 ר"ה ל"ד)—שבנא (כ"י קול' מג' ז')—זדנא (נדרים ט').—שמנא (נדרים
 ע"ב).

ב) בהעתקה אל נחי לו"י: פשטינא (תענ' כ"א).—שקלינא (שם, כ"ד).—
 אולין (מעילה י"ז).—אמרי, (חול' קל"ג), בכנוי השם.
 ג) בכנוי הנוכח: ידעת (נדרים כ"ג).—עברת (שם, שם)—סברת (ברכות
 ב')—שמעת (נדרים ג').

ד) בתנועה טפלה: טעמת (נדרים כ"ב).
 ה) בהעתקה לנחי לו"י: קטלית (סנה' מ"ח); שקלית (ב"מ מ"ט).
 נקבה: אסרת (קדוש' י"ב); עברת (נדר' כ"ג).
 זכרים: א) בכנוי המדברים בעדם שמעין (נדרים י"ג. ופ"א, ברכות
 י"ז)—עבדין (ר"ה מ"ז).—פסקין (ברכות י"ב)—גמרינן (שם, י"ד)—גורינן
 (נדרים י')—עסקין (שם, נ"ט).—רתמיני (סנה' פ"ט).—קטלין (ד"ס, שם,
 נ"ה).

ב) על דרך העבר: דכרנן (ב"מ ח').
 הערה: א) מהלנין (שאלחות צ"ג)—אולין (שם, א')—יהינו (מח' ויטרי פ"ה)—קטלינו (שם,
 ע"א).

א) בכנויי הנכחים: א) עביתון (סנה' ל"ט)—עבדיתון (נדרים כ"ה).—
 תמיתו (סנה' צ"ה).—תקמיתו (ברכ' נ"ו).

(ב) בנטיית התנועה: רְהָטָן (שבת ל"ב); מְהָלָן (ד"ס סנה' ל"ט).

(ג) בתנועה טפלה: שְׁכָבָן (יבמות ק"ו).

(ד) בהעתקה אל נחי לו': עָקָרָן (הוריות ו' א').

הַבִּינוּנִי הַפְּעוּל.

קסט. הבינוני הפעול נמצא על הרוב על משקל פָּעִיל, ועל המעט על משקל פְּעוּל. הבינוני הזה משמש לעקום הפעל העבר במלת ל' אחריו: שְׁמִיעַ לַהּ=שָׁמַע. במקומות מעטים הל' נשמט (ברכות ה'; שבת כ"ו); ועל הרוב בבטוי גְּמִירִי, מקובלים אנו. חוץ משמוש זה כחו כח תאר השם, ועל כן נמצא גם בתמונת הידיעה.

זָכַר: (א) פְּתִיב (נדרים ג')—שָׁכִיחַ (שם, ל"ג: ונ"ו:—שְׁמִיעַ (שם, מ"א)—עָבִיד (שם, נ"ד)—צָרִיךְ (שם, ג')—עָדִיף (פסחים צ"ה:—ובידיעה: קְטִילָא (פסח' קי"א:—זְמִינָא (נדרים כ"ד:—צְנִיעָא (מנחות מ"ט:).
(ב) שְׁמוּט (בכור' מ"ג:—סְמוּךְ (כ"י קול' זבחים ו')—רָקוּעַ (מ"ק כ"ח)—מְזוּג (יומא פ"א:—תְּבוּר (שם, ס"ו). ובידיעה: חֲרוּכָא (ד"ס ב"מ פ"ה. וסנה' ל"ו).

ה ע ר ה: (א) בתנועה טפלה: צִירִיךְ (הרכבי, שו"ת, סימן כ')—תַּאפִיר (אלפאסי, יבמות, סוף פרק י"ב).

נִקְבָּה: (א) לְבִישָׁא (ברכות כ')—עָבִידָא (נדרים צ"א:—צָרִיכָא (שם, שם)—טְרִיחָא (שם, כ"ה:—בידיעה: צְמִירְתָא (שבת ס"ז: פסח' כ"ה:—קְלִישְׁתָא (יבמות קי"ג:—חֲרִיפְתָא (כן נקוד בכ"י קול' מג' ו').
(ב) שְׁקוּלָה (שבת ס"ג:—כְּרוּכָה (גטין ס"ח:).
זָכְרִים: (א) שְׁקִילִין (שבת ס"ג:—פְּלִיגִי (נדרים ו')—חֲשִׁיבִי (ברכות ט"ז:—שְׁכִיחִי (מ"ק י"ב:—תְּקִילִין (ב"מ נ"ד:).

(ב) בסיום העבר: נְגִידו (שבת קל"ח:).

(ג) חֲשׁוּבִי (ע"ז י')—גְּמִוְרִי (ברכ' ס"א: וסוטה ל"א:—שְׁמוּטִי (כתובות ס')—תְּקוּלִי (ב"מ ס"ט:—סְבוּרִי (ב"ק קי"ב:).

נִקְבוּת: עָבִידָן (נדרים ל"ח:—נְסִיבָן (ברכות מ"ג:—פְּתִיבָן (נדרים ל"ז:).
ובידיעה: חֲסִכְתָּא (פסחים מ"ח:—חֲשִׁילְתָא (חולין צ"ג:—וברבוי כפול: צְנִיעְתָן (שבת ק"מ:).

- א) תִּבְרִי (נדרים ס"ו) – שִׁבְקִי (ברכות ל"א) – פָּרְחִין (ד"ס לפסח' קי"א).
 ב) בהעתקת הטעם: פָּרְחִי (פסחים קי"א).
 ג) נִכְחִים: א) בָּתְבוּ (ב"ב מ' מ') – עָרְקוּ (שם, ח') – טָרְקוּ (ברכות כ"ח) –
 לָחֲשׂוּ (יומא פ"ב) – שָׁקְלוּ (ערובי' צ"ד).
 ב) בהעתקת הטעם: בָּדְקוּ (גטין ס"ח).
 ג) בסיום הבינוני: שָׁקְלִי (סנה' כ"ו); קְדוּשִׁין פ"א.
 ד) בָּתְבוּ (יומא ע"ו) – טָעְמוּ (פסח' קי"א) – עָבְדוּ (בכורות ח') – בָּעֲרוּ
 (פסח' ה').
 ה) פָּתְחוּ (שבת מ"א) – הִדְרוּ (סנה' כ"ו) – נִרְעוּ (שם, שם) – בָּתְבוּ (ב"ב
 מ').
 ו) בהעתקת הטעם: מָשְׁחוּ (בכורות ח').
 ז) בתנועה טפלה: אָנְטְרוּ (ברכות נ"ג).
 ח) הִדָּר (גטין ס"ח) – עָטַף (מ"ק כ"ח).

הַבִּינוּנִי הַפּוֹעֵל

- קסח. זָכַר: א) סָלַק (נדרים ב': ול' – דָּרַשׁ (שם, ג') – עָבַד (שם, כ"ה) –
 סָפַד (שבת צ').
 ב) פָּתַח (נדרים ג') – עָבַר (מ"ק י"ז) – סָבַר (שם, ו') – שָׁנַר (ב"ב צ"ו) –
 יָדַע (נדרים ח') – נָגַה (מ"ק ט"ז).
 הערה: הדיר (ה'ג' שע"ז) – פָּרִיעַ (שם, ת"ב).
 נִקְבְּהָ: א) דָּתְקָה (מ"ק כ"ח) – רָהֲטָא (שם, ט') – עָבְדָּה (שם, י"ו) –
 הִדְרָא (שבת קנ"א) – מִתְנָא (רש"י לפסחים קי"א):
 ב) בנטיית התנועה הראשונה ובתנועה טפלה בעה"פ: מִתְנָא (ד"ס לפסח'
 קי"א) – ובהכלאת התנועה הראשונה: מִיְתְנָה (שם, בהוצאות).
 זָכְרִים: א) פָּתְחִין (נדרים כ"ב) – פָּסְקִין (שם, ל"ח) – עָבְדִין (שם, נ').
 קָטְלִין (מ"ק י"ד) – תִּפְסִי (נדרים ו') – בָּטְלִי (שם, נ"ט) – נָגְבִי (שם, ס"ב).
 ב) בסיום העבר: קָטְלוּ (ב"מ פ"ו) – דָּתְקוּ (תענ' כ"ג) – שָׁלְחוּ (ב"ק כ"א).
 נִקְבּוּת: א) שָׁדְרָן (חול' נ"א) – שָׁבְכָן (ברכות נ"ו) – פָּרְחָן (שם, שם) –
 סָלְקָן (שם, כ') – נָטְרָן (שם, י"ז).

לְעַבְדוֹן (ד"ס ב"ב קנ"ו)–לְעַבְדוֹ (סנה' צ"ה)–לְהַדְרוֹן (כ"י קול' מ"ק ט' א).

(ב) נִכְתָּבוּ (גטין ס"ו)–נִהְדְּרוּ (ברכות ל"ו).

(ג) בַּסִּיּוֹם הַבִּינּוֹנִי: לְשִׁמְעִי (ד"ס ע"ז ב' א)–לְתַפְסִי (יבמות צ"ב)–לְעַבְדִּי

(סנה' צ"ו)–נִפְלְגִי (שבת קט"ו).

הַעֲרָה: (א) לִיעַבְדִּין (אג' שריא, הוצ' בריל כ"א)–יִסְהַדִּין (הרכבי, שו"ת, סימן נ"ד).

(ד) בַּתְנוּעָה טַפְלָה: לְעַרְקוֹ (ב"ב ח' א)–נִגְרָסוּ (ד"ס ברכות י"ג)–לְעַבְדוֹ

(ב"ב קנ"ו).

(ה) לְסִהָד (יבמות ל"א)–לְפָשֵׁט (גטין ס"ט)–נִזְבֵּן (ברכות נ"ג)–נִפְרָס

(ביצה ל').

נִסְתָּרוֹת: לְהַדְרֵן (ד"ס מ"ק ט' א); תִּבְגְּרֵן (כתוב' נ"ג).

נִכְחִים: (א) תִּזְבְּנוֹן (תענ' כ"ד)–תִּדְחִלוֹן (ב"ב י' א)–תִּדְרָשׁוֹן (ביצה כ"ח)–

תִּנְמָרוּ (ב"ב ק"ל)–תַּעֲבְדוּ (שם, י' א).

(ב) בַּתְנוּעָה טַפְלָה: תַּעֲבְדוֹן, תַּעֲבְדוּ (ב"ב ק"ל: וד"ס, שם).

מִדְּבָרִים בַּעֲדָם: (א) נִשְׁבַּק (שבת קי"ט)–נִקְטַל (סנה' כ"ח)–נִגְזֹר (פסח'

ק"ה)–נִעֲרַב (סוטה כ"א).

(ב) לְפַלֵּג (סוטה כ"א).

(ג) נִעֲבֵד (שבת ל"ו); גִּטִּין נ"ו)–נִקְטַל (פסח' י"ב).

דָּרֶךְ הַצּוּרִי.

קִסּוֹ. נִכַּח: (א) רָקַד (נדרים נ"א)–פָּלַט (שם, מ"ט)–שָׁפַף (ברכ' ס"ב)–

שָׁקַל (ב"ב ו' א)–גָּדַשׁ (ב"ב קנ"ט).

(ב) סָגַד (מג' ט"ז)–נָקַף (ב"מ נ"ט)–טָעַם (ברכות ה' א)–גָּחַן (ב"מ נ"ט)–

שָׁקַל (שבת קמ"ב)–פָּסַק (שבת ע"ה)–עָבַד (בכורות ח' א); גִּטִּין ס"ח.

(ג) עָבַד (בַּתְנוּעָה טַפְלָה) (נדרים נ"א, ועוד).

(ד) שָׁמַע (נדרים ז' א)–שָׁלַח (ברכות כ"ח)–פָּרַע (נדרים ז' א)–פָּלַח (ע"ז

י"ח)–מָשַׁךְ (ב"ב ק"צ)–בָּחַר (יבמות ס"ג)–אָטַלַע, חִלּוֹץ (יבמות ל"ט).

(ה) בַּהֲעֵתְקָה אֶל פַּעֲלֵי לוֹי': גָּרַדִּי (ערוך, נוזר ד' א).

נִכְחַת: (א) שָׁקַלִּי (מ"ג י"ח)–נִהְגִּי (מ"ק ט"ו); קָטַלִּין (שבת ט"ו).

(ב) עָבַדִּי (יבמות ס"ג)–נִהְגִּי (ד"ס ל"מ"ק ט"ו)–שָׁתַקִּי (ד"ס כתוב' ק"ג).

הַזְמַן הַעֲתִיד.

קסו. נִסְתָּר: א) לְטַעַם (שבת י"א; נדר' כ"ב.)—לְמַעַל (נדרים, נ"ד.)—
לְסִלּוֹק (שבת ק"י.)—לְחָרֵב (מ"ק ט"ז.)—לְחָרָף (פסח' מ'.)—לְחָשֵׁב (מכות
כ"ב.)—לְהִדָּק (שבת קל"ט.)—לְעֵבֶר (נדרים ד').

ב) נִגּוֹר (מ"ק י"ד.)—נִטְרָק (ערוב' ק"ב.).

ג) לְסַלֵּק (שבת קמ"א; גטין ס"ז.)—לְסַחֵף (שבת ק"י.)—לְזַבֵּן (שם, ק"מ.)—
לְעֵבֶד (שם, פ"א; ברכ' ל'.)—לְפָסֵד (ב"מ ק"ט.)—לְחַלֵּף (גטין נ"ו.)—לְחָשֵׁב
(נזיר כ"א.)—נִשְׁפָּף (ובחי' ס').

ד) נִעְבֵּד (שבת קל"ד.).

ה) לְפָתַח (נדרים ג').)—לְסַבֵּר (שבת ס"ג.)—לְזַרַע (שם, פ"ה.)—לְשַׁנֹּר
(שם, ק"י.)—לְחָשֵׁב (שם, ע"ד.)—לְחָרֵב (גטין נ"ו.)—לְעֵבֶד (ע"ז כ"ח.)—לְקָרֵב
(סנה' ג').

ו) נִהָדָק (שבת קל"ט.)—נִחָוֵר (ב"ק ס"ט.).

ה ע ר ה: א) הַל' וְהַג' שְׁלֹפְנֵי הָעֵתִיד פְּעָמִים כְּתִיבָתָם בִּי אַחֲרֵיהֶן וּפְעָמִים בְּלִי יו"ד.

ב) נִמְצְאוֹת דּוּגְמָאוֹת מַעֲטוֹת בִּי"ד הָאֵיתָן: יָחֵרֵב (נזיר ל"ב.)—יִמְלֵךְ (ע"ז י').

יַעֲקֹר (שם, ט"ז.)—יִלְבֹּשׁ (ברכות כ"ח.).

ג) לִישְׁחִיט וְהָגִי' וִי' כִּכְזוֹ ג'—לִיחַלוֹץ (שם, נ"ט א')—נַחֲלִיץ (שם, נ"ט ב').

זִסְתָּרַת: א) תִּשְׁקַל (שבת ק"י.)—תִּחַלֵּץ (יבמות ק"ה.).

ב) תִּשְׁלַח (שבת ק"י.)—תִּכְחַשׁ (ד"ס ב"מ ק"ד.).

זִכַּח: א) תִּקְטַל (פס' כ"ה.)—תִּפְשֹׁט (שבת ג').

ב) תִּחַלֵּף (יומא י"ח.).

ג) תִּקְרַב (שבת י"ג.)—תִּרְתַּח (ברכות כ"ט.)—תִּתְרַט (פסח' קי"ג.)—תִּתְחַצֵּד

(מ"ק ט"ז.).

זִכְחַת: תִּדְחֲלִין (ב"מ פ"ד.)—תִּדְחֲלִי (שבת ס"ג.)—תַּעֲבָדִי (מ"ק כ"ז.).

מְדַבֵּר בְּעֵדוֹ: א) אֶחָצֵד (מ"ק ט"ז.)—אֶזְבֵּן (ב"ב ל'.)—אֶדְרַשׁ (שבת פ'.)—

אֶשְׁקַל (מג' ט"ז.)—אֶבְדָּק (יבמות ס"ה.).

ב) אֶמְנֹג (נדרים נ"ה.)—אֶעֱבֵד (שבת פ"א; גטין נ"ו.).

ג) אֶמְנֹר (נדה מ"ח.)—אֶשְׁמַע (ברכות כ"ד.)—אֶזְרַע (מ"ק ט"ז.).

זִסְתָּרִים: א) לְרַהֲטוֹ (חולין נ"א.)—לְזַבְּנוֹ (שבת ע"ה.)—לְשַׁמְעוֹ (ע"ז ב'.)—

ה ערה: א) בחסרון התנועה הטפלה: כְּתַבְתָּ (שבת ק"ה).

ב) לקיטי (הרכבי, שו"ת, סימן רמ"א).

ה) כְּרָכִי (ד"ס לברכות מ"ט) – שְׁתָּקִי (שבת כ"ט).

נְסַתְרִים – א) עָרְקוּ (ב"ב ח' – בָּדְקוּ (בר' מ"ד) – הִדְרוּ (שם, י') – עָבְדוּ

(גטין נ"ו) – מָרְדוּ (שם, שם) – שְׁפָאֵעוּ (כ"י קול' מ"ק כ"ה).

ב) בסיום הבינוני: שְׁמַעִי (ב"ר נ"ו) – שְׁתָּלִי (תענ' כ"ג).

ג) שְׁתָּקוּ (שבת כ"ט); קדוש' ע' – שְׁכָבוּ (סנה' צ"ו) – סָלְקוּ (שם, כ"ו) –

כָּרְכוּ (בר' כ"ב) – כָּפַתוּ (שם, נ"ו) – שְׁלָמוּ (מ"ק כ"ח) – תָּקַפּוּ (ברכ' ה' א' –

ד) בסיום הבינוני: כָּפַתִּין, קִשְׁרוּ (ד"ס לבר' נ"ו).

ה) כָּרְכוּ (ד"ס לבר' כ"ב).

ו) עיין סימן ל"ח. ג) תָּקַף (ד"ס לבר' ה') – הִדָּר (סנה' כ"ו) – עָבְד

(זב' צ"ט) – סָלַק (תענ' כ"ג) – קָבַר (סנה' כ"ו) – סָמַךְ (שם, כ"ו) – נָזַר (מכות

כ') – גָּזַל (ב"מ ס"ב) – זָבַח (חול' מ' א') – נָפַל (גט' נ"ו) – סָבַר (שם, נ"ו) – חָרַב

(מג' ד') – נָהַר (תענ' י') – חָשַׁךְ (שם, שם).

ז) בתנועה טפלה: אֶתְקַף (בית נתן לבר' ה' א') – אֶשְׁתָּקוּ (נויר ל"ב; סוטה

ל"ה).

נְסַתְרִית: נָפַלָן (סוטה י"ג) – נִתְרָן (שם, שם) – נִפְקָן (סנה' ק"א).

נְכָחִים: א) שְׁבַקְתוֹן (חול' פ"ו); פְּטַרְתוֹן (ברכ' נ"ד).

ב) בסיום הבינוני: עֲבָדִיתוֹן (נדרים ס"ה).

ג) עֲבָדְתוֹן (נד' כ"ה) – שְׁקָלְתוּ (סנה' ק"י) – עֲסָקְתוּ (יב' ק"ה) – קִטְפְּתוּ

(ערוך, ע"ז עב).

ד) בסיום הבינוני: עֲבָדִיתוּ (סנה' ק"ח).

מְדַבְּרִים בְּעֵדָם: א) פְּתַרְנָא (תמיד ל"ב) – חֲתַמְנָא (ב"ב קס"ד) – שְׁקָלְנָא

(ב"ב ק"ח) – פְּשַׁטְנָא (חול' ע"ו) – הִדְרָן (ב"ב ע"ד).

ב) בסיום הבינוני: עֲבַרְיָן (נד' כ"ב) – פְּרָקִינָן (גטין ל"ח) – סְבַרְיָן,

סָלְקִינָן (ב"ב ע"ג).

ג) שְׁכָבָן (סנה' ז') – זָבַנָן (ד"ס לב"ב קכ"ו).

ד) בסיום הבינוני: עָרְקִינָן (ב"ב ח').

י) חֶרֶב (גטין נ"ו); תקוף, תסס (ד"ס ב"מ ק"ו: ותענ' ו'); נבוג, קם, עלה, צמח (סנה' פ"ב); ברוק, הבריק, זרח (ירוש' ר"ה נ"ז ב', ממקור בבל); כרוך (ד"ס ברכ' מ"ו. ונ"ז). נהור (שבת קט"ז).

ה ע ר ה : שרוג (ה"ג ע"ט נ').

נסתרת: א) שְׁמַעַת (ברכ' נ"א); אָזְלַת, עֲבַרַת (נדרים כ"ג); טְבַעַת, יִלְדַת (שם, נ'); תְּבַרַת, שְׁבַרַה (שם, ס"ז); יִרְקַת (יבמות ל"ט).

ב) גִּנְבָה (נדרים ל"ד); פְּקַעַה (שם, נ'); שְׁלַחָא (ברכ' נ"א).

ג) עֲרַקַת (שבת פ"ז); בטילת (סוטה ל"ג).

ד) סְלָקָא (כתוב' ק"ד); בעיתא, פחדה (ביצה כ"ה); טריקא, הכישה (ברכות נ"ח); שכיבא, מתה (שם, י"ח); שבת קנ"א).

נכח: א) נִדְרָתָא (נדר' כ"ג); רַכְבָּתָא (ע"ז ד').

ב) שְׁקָלָת (ב"מ ס"ג); כְּתִבְתָּ (חגיגה ד'); סְלָקָת (ברכות י"ח); גִּנְבָתָא (שם, נ"ז); פִּשְׁעָתָא (ב"ק פ"ה); שְׁמַעָתָא (נדר' ו').

ג) סְלָקָתָא (בר' י"ח)—טְחִנְתָּא (סנה' צ"ה)—פְּרַסְתָּא (קד' כ"ט)—גִּסְבָתָא (סנה' צ"ז).

ד) עַל דֶּרֶךְ לוֹ: קְטִילִית (ב"מ נ"ט).

נִכְחַת: שְׁקָלָתָא (כת' ס"ה)—זְבִנְתָא, קִנִּית (ב"מ נ"א)—קְטִילִיתָא (שם, נ"ט).
(עין סימן ל"ח. ג).

מְדַבֵּר בְּעֵדוֹ: א) עֲבַדְתָּ (שבת קמ"ה)—סְלָקָתָא (בר' נ"ז)—שְׁמַעַתָא (ס"ז)—קְבִישַׁתָא (סנה' צ"ה). (עין סימן ל"ח. ג).

ב) עֲבָדִי (פס' ק"ג)—גִּנְבִי (ב"ק ס"ה)—נִשְׁקִי (בר' נ"ז)—שְׁתִּילִי (תענ' כ"ג)—שְׁלַחִי (מ"ק ט"ז). (עין סימן י"ד. א).

ה ע ר ה : א) מְסִרִית (ה"ג וי' קי"ט ד')—פְּרַעֲיָתָא (שם צ"ח א')—שְׁלַחִיתָא (שם מ"ז ג')—בְּלִאֲעִי (שם, ק"ה ב').

ב) בַּחֲסֹרֶן הַתְּנוּעָה הַטְּפִלָּה: שְׁקָלָתָא (ד"ס לשבת קנ"ז: ועמה).

ה ע ר ה : שְׁבָקִיתָא, פְּטִרִיתָא (ה"ג מ"ז ג').

ג) שְׁפָלָתָא (שבת קט"ז).

ד) שְׁקָלִי (שבת קנ"ז)—שְׁבָקִי (כת' נ"ג)—בְּעִתִּי (נדה י"ג)—גִּסְבִי (סנה' צ"ז)—חֲתָמִי (ב"ב קס"ז)—סְלָקִי (ס"ד לבר' נ"ז)—זְבִנִי (סוטה י"ג).

נכחים	תפעלונן	נכחים
מ"ב	נפעל	נפעל

הצווי.

נכח	פעל	פעל
נכחת	פעלונן	פעלונן
נכחים	פעלו	פעלו

הבינוני הפועל.

יחיד	פעל	בידיעה פעלא
יחידה	פעלא	פעלתא "
רבים	פעלונן	פעלנא, פעלי "
רבות	פעלן	פעלתא "

הבינוני הפעול.

יחיד	פעיל	בידיעה פעילא
יחידה	פעילא	פעילתא "
רבים	פעילונן	פעילנא, פעילי "
רבות	פעילן	פעילתא "

המקור.

מפעל	מפעל	מפעל
------	------	------

גזרת השלמים.

מסרת הקל.

עבר.

קסה. נסתר: א—) שקל, לקח (נדרים נ"א); שתק (מ"ק כ"ח); צרק, ברח (שם, שם); שלח (נדרים ס"ה); שמע (שם, שם); טהר, זרח (יומא ט"ו).
 ב) סלק, עלה (ברכ' י"ח; נדרים ס"ו); שכיב, מת (נדרים, שם); טעים (שם, שם).

הַזְמָנִים.

קסד. חוץ מן הזמנים השנים שברוב שפות בני שם משמש הבינוני בארמית בכח זמני, לא רק בענינו כי אם גם בתמונתו. כי בגוף הראשון והשני כמעט שלא נמצא בלי כנויים מוקפים.

בִּנְיָן הַקָּל.

הַעֲבָר.

נִסְתָּר	פָּעַל	פָּעַל	פָּעַל
נִסְתָּרָת	פָּעַלְתָּ, פָּעַלְא	פָּעַלְתָּ, פָּעַלְא, -ת	פָּעַלְתָּ
נִכַּח	פָּעַלְתָּ	פָּעַלְתָּ	פָּעַלְתָּ
נִכַּחַת	פָּעַלְתָּ	—	—
מ"ב	פָּעַלְתָּ, פָּעַלְי	פָּעַלְתָּ, פָּעַלְי	פָּעַלְי
נִסְתָּרִים	פָּעַלְו	פָּעַלְו	פָּעַלְו
	פָּעַלְו	פָּעַלְו	פָּעַלְו
נִסְתָּרוֹת	פָּעַלְוֹן	פָּעַלְוֹן	—
נִכַּחִים	פָּעַלְתוֹנוֹן	פָּעַלְתוֹנוֹן	—
מ"ב	פָּעַלְנָא, -נָן, -ן	פָּעַלְנָא, -נָן, -ן	—

הַעֲתִיד.

נִסְתָּר	לְפָעַל, -נָ	לְפָעַל, -נָ	לְפָעַל, -נָ
נִסְתָּרָת	תְּפָעַלְתָּ	תְּפָעַלְתָּ	תְּפָעַלְתָּ
נִכַּח	תְּפָעַלְתָּ	תְּפָעַלְתָּ	תְּפָעַלְתָּ
נִכַּחַת	תְּפָעַלְיוֹנוֹן	תְּפָעַלְיוֹנוֹן	תְּפָעַלְיוֹנוֹן
מ"ב	אֶפְעַלְתָּ	אֶפְעַלְתָּ	אֶפְעַלְתָּ
נִסְתָּרִים	} לְפָעַלְיוֹנוֹן, -נָ לְפָעַלְתָּ, -נָ		
נִסְתָּרוֹת	לְפָעַלְתָּ, (תְּפָעַלְתָּ)		

בלמ"ד הפעל. אודות תכונת החלם בעי"ן הפעל השוה שמות הפעולה
בטולא, כפּוּרָא, אֶשְׁתְּדוּר, והקבוץ במקורי הערבית תִּפְאֵל תִּפְּל
ב) סיום אחר הנמצא במקורים הוא א. לדעת נילדיקי הוא סימן
הידיעה, ולדעת בארטה הוא סימן הנקבה. על המעט נמצא גם הסיומים
ו(ת), וְ, וְנָא.

א) בבנין הקל תמונת המקור הנהוגה הוא בתוספת מ'ם בראשו. בראש
הבנינים המ'ם הוה נמצא רק לעתים רחוקות. והא לך רשימה מכל משקלי
המקורים בכל הבנינים:-

[illegible]

ה) בבנין פֿעל:-פֿעל, פֿעול, פֿעול; פֿעלי, פֿעולי, פֿעלי; פֿעלָא; פֿעללות; פֿעלָא; מִפֿעל; מִפֿעל. ועל דרך שרשי לו"י: פֿעלָוי, פֿעלָוי.

(1) בבנין אפעל: אפעל, אפעל, אפעל; אפעלי, אפעולי, אפעולי; אפעולא, אפעולן; אפעלי, אפעלא, אפעלן, מפעל, מפעל; מפעלא, מפעלא, מפעולי. ועל דרך שרשי לו"י: אפועל, אפעלויי. פעם אחת נמצא בפעל (רי"ב. יב.).

(*) באתפעל;—אתפעל, אתפעל, אתפעול; אתפעולי; אתפעולא;
אתפעולן; אתפעלי; אתפעלא; אתפעלות; מתפעל, מתפעלא; מתפעולי.
ועל דרך הלוי": אתפועל.

ח באַתפֿעל:—אַתפֿעל, אַתפֿעל, אַתפֿעל; אַתפֿעל; אַתפֿעל; אַתפֿעל;
אַתפֿעל, אַתפֿעל; מַתפֿעל. וְהוֹנְהִיגִים מִנְהָג לוי: אַתפֿעל; אַתפֿעל;
אַתפֿעל.

(ט) בבנין אֶתְּפַעַל—אֶתְּפָעוּלִי.
 (י) במרובעים הפועלים:—פָּלְפוּל; פָּלְפוּלִי; פָּלְפוּלִי; פָּלְפוּלֵא; פָּלְפוּלֵא;
 פָּלְפֻלוֹת. ובפעולים:—אַתְּפַלְפֵּל, אַתְּפַלְפְּלִי; אַתְּפַלְפֻּלִי.

האווי והבקשה, כמו ל בערבית ולו באכדית. לפי הדעת הזאת הלמ"ד נוסף על היו"ד, והיו"ד מתקיים. לדעת המנוח יעקב בארטה מוצא הלמ"ד לחוד ומוצא הנו"ן לחוד. שניהם אותיות רומזות הם, והם לוקחים את מקום היו"ד. בעקדם הלמ"ד נכנס על העתיד המצוה, והנו"ן על העתיד המחליט. לדעת החכם ברוקלמן הנו"ן מעקרו לקח את מקום היו"ד ביחיד, והלמ"ד נכנס על תמונת הרבים; כי בטבעו של הלמ"ד לרמוז על הרבוי, כמו במלות אלה, אֵלֶּיךָ.

הערה: הלמ"ד נמצא על המעט גם בעברית המאוחרת: האלהים לטובך בדתו, לבונך תורתו (ש"ת הרכבי ש"ד); לֵינוּן (ילקוט המכירי לתה' א' קע"ז); לאירע (והוהיר א' כ"ב).

ד' הסמן למד"ב הוא אל"ף ולרבים נו"ן. הסימן לשאר הגופים הוא ת"ו. תחת השפעת הנסתר, הנסתרים והנסתרות, נמצא גם במדברים בעדם לפעמים הלמ"ד במקום נו"ן.

ה' סיומי העתיד והצווי הם י, יין, לנוכחת; וון, ו לרבים בנכחים ונכחות, ובנסתרים; ון בנסתרות.

הערה: מצאנו דוגמאות של התמונה העתיקה מִלָּא, לְתַצְדָּה לרבות, במקום תיוון לתצדן. בצווי מצא נָבָה, במקום נָב.

הבינוני.

קסב. « הבינוניים הם שמות הפועל והפעול, וסיומם סיומי השם: לנקבה יחידה ה־א או א־א, לרבים יין, יי, ולרבות ון. בכל הבינונים הנגזרים נכנס על הבינוני אות הבין מ"ם.

ב' בחבור הבינוני עם הכנויים המוקפים אין הבדל בכתב בין תמונת הזכר לבין תמונת הנקבה, ואי אפשר להחליט אם התמונה הדקדוקית היא לנקבה או לזכר במקום נקבה. ואני נקדתי לפי הענין.

המקור.

קסג. « בארמית הבבלית נמצא רק מקור אחד, ולא שנים כמו בעברית. התאמת תמונת המקור עם הצווי הוא חיוון לא נפרץ. על הרוב משקלים חדשים ירשו את מקום המשקל העתיק. החדוש הראשי והעקרי הוא הכנסו של חלם על עי"ן הפעל, על הרוב בלויית הסיום יי (קכא. ב')

ב) בנוכח נמצאת התמונה העתיקה – תָּא רק על המעט. על הרוב התנועה הסופית נפלה. בנוכחת התמונה העתיקה – תִּי לא נמצאת עוד. ובנפילת התנועה הסופית הנוכח והנכחת נשתוו.

ג) במדבר בעדו הסיום העתיק – תִּי מתקיים על המעט. על הרוב נמצא עתה – ית. החרק שלפני הת"ו בא מהסיום שנפל. בהקשה אל הנסתרת גם הת"ו לפעמים נופל, ואז הסיום הנשאר הוא – י. החרק הזה, אף על פי שנכתב מלא, קטן הוא.

ד) סיום הנסתרים הוא על הרוב – ו, ועל המעט – ון, בנו"ן השאול מהעתידי. בנסתרות הסיום העתיק – א נשתקע לגמרי, והסיום – ן לקח את מקומו. הנו"ן לקוח מהשם. על דבר העתקת התנועה הסופית לתוך המלה עיין ל"ח. ג.

ה) בנכחים הסיום הוא על הרוב – תו, ועל המעט – תון. סיום הנקבה נשתקע כולו, והוזכר משמש גם לנקבה.

ו) במדברים בעדם הסיום הוא – נָא, – ן, או – נן. בסיום – ן הנו"ן כנראה משמש בתור אות תנועית (י"ד. «), ולהקל על המבטא נכנסת עליו לפעמים תנועת עזר: תִּקְנָן, וְבָנָן, אֲשָׁפְחָן.

כְּנוּיִי הַבְּנִין בְּעֵתִיד.

קסא. « הכנוי יו"ד לנסתר נמצא רק כיוצא מן הכלל בפעלים מעטים ובדבור הקיים מִי יִמָּר, מִי יֵאמֶר, מִי אֹמֵר, על הרוב נמצא ל' או לִי'. במקום למ"ד נמצא לפעמים גם נו"ן. בעתיד המצוה הכנוי על הרוב למ"ד. וכן בנסתרים ובנסתרות.

ב) אין ספק בדבר שללמ"ד מעקרו היה כח אווי וצווי. זה נראה גם מהספרות המאוחרת. ד"מ לָא לְדַל דְּדִלְיִנָּה, לא יתרומם איש כדי שירוממוהו אחרים (ד"ס מ"ק כ"ח); וְלִימָרוּ לָהּ... לְגִירוּ עֲלֶךְ מִן שְׂמִיָּא דְלִהְיִי טָבָא וְיִהְיִי טָבָא (ברכ' ג"ה). ומצאנו פעם אחת שהלמ"ד נכנס אף על המדבר בעדו: לְאֲדָבָק. למען אתדבק (ד"ס פסח' מ"א).

ג) אודות טבעם של הלמ"ד והנו"ן לא באו החוקרים לידי הסכמה עד עתה. יש אומרים שהלמ"ד עקר והנו"ן רק שנוי הברוני, ושהלמ"ד הוא למ"ד

אגמרו, איכתיב. הגורות משפיעות אשה על אחותה. הפעלים השלמים לוקחים לפעמים סיומי פעלי ל"י. ולהפך. פעלי ע"ע נבנים על דרך עו"י ולהפך. בשמוש המין והמספר רבה העוובה; וזה לא רק במין הדקדוקי, כי אם גם במין הטבעי. ד"מ יתכן לאמר אעבר, נתעברה; מיהלן, תמולו. לפעמים הלשון משמשת בפעל אחד לזכר ובפעל שני לנקבה במאמר אחד. ד"מ, שָׁרַג... ונִפְלַת, החליקה... ונפלה (ב"מ צ"ג).

הערה: א) תמונות המוניות כמו תתסרא, תצטווא (קס"ט. י.) נמצאו גם בעברית המקראית; ד"מ תבאתה, תבאתי.

ב) בהפעל נְמִירְתָּה, למדתיה (שבת כ') מצאנו עוד רושם של הבנין פָּעִיל, כמו בארמית המקראית.

מְבִנֵּה הַנְּמִינִים.

קנט. א) הבנין הקל בעבר נבנה על שלשה משקלים: פָּעַל, פָּעַל, פָּעַל, ופָּעַל. למשקל פָּעַל הוראת פעולה יוצאת לאחר או עומדת; ד"מ שָׁקַל, לקח; מָרַד; והמשקלים פָּעַל ופָּעַל מורים על תכונה ומצב, ד"מ בָּעַת, פחד; חָרַב, חרב. המשקל פָּעַל מורה על תכונה עוברת; ופָּעַל, על תכונה מתמדת. ברבות הימים ההוראה העומדת עוברת לפעמים להוראה יוצאת, ונסיגות החיים מלמדים את האדם לראות בתכונות שהיו בעיניו למתמידות רק תכונות עוברות. בהקשה אל העתיד והצווי גבולי המשקלים נטשטשו ברבות הימים, ומצאנו עתה פעולות יוצאות לאחר במשקלים פָּעַל ופָּעַל, ופעולות עומדות במשקל פָּעַל.

ב) העתיד נבדל מהצווי רק בתוספת כנויי הבנין בראשו. כל עבר על משקל פָּעַל בתחלתו בונה את עתידו ואת צווי על משקל יָפְעַל, פָּעַל; כל משקל עבר פָּעַל, על משקל יָפְעַל, פָּעַל; והמשקל העבר פָּעַל, על משקל יָפְעַל, פָּעַל, או יָפְעַל, פָּעַל. בארמית הבבלית הגבולים האלו נטשטשו על הרוב בין בעבר ובין בעתיד והצווי.

כְּנוּיֵי הַבְּנִינִן בְּעֶבֶר.

קס. א) הסיום בנסתרת הוא ת־, ובנפילת הת"ו, ת־ה או ת־א (י"ו. א).

הת"ו מתקיים רק על המעט, והסיום הנהוג הוא ת־א. בפעלים השניים נמצא לפעמים הסיום ת־ה, ת־ה, ת־א, כמו בפעלי לו"י בעברית.

הוא האַתְּפַעַל. הבנין הגורם הוא האַפְעַל, ופעולו הוא האַתְּפַעַל (>אַתְּאַפְעַל). הבנין האחרון נמצא רק על המעט, ורק בפעלים הנחים והחסרים. הבנינים הפעולים משמשים גם לפעולה חוזרת, כמו בעברית; ובאמת זה שמושם העקרי.

(ב) על המעט נמצאו הפַעַל, התפעל, אַתְּפּוּעַל, ובינוניים מְפַעַל וּהְפַעַל. קשה לברר אם הם שארית מתקופה עתיקה, או שאולים מהכנענית. וכן נמצא על המעט שְפַעַל ואֶשְתְּפַעַל, שהם לדעתי שאולים מהאכדית.

(ג) על ידי התרת הדגשות בפעלים הדגושים ("ה. א") נהוו לפעמים פעלים מרובעים, כמו גִדֵר <גִדֵר; שְטֵט <שְטֵט; סִבֵר <סִבֵר, וכדומה.

(ד) חלקי הבנין הם כמו בעברית: עבר, עתיד, צווי, בינוני ומקור. המקור הוא אחד, והבינונים בבינונים הפועלים הם שנים, פועלים ופעולים. חלקי הבנין משפיעים איש על אחיו בפעולת גומלים על פנים שונים. הבינוני לפעמים לוקח את סיומי העבר, והעבר את סיומי הבינוני. ד"מ גְמִירְנָן, במקום גְמִירְנָן; מְשַלְמָתוֹן, במקום מְשַלְמִיתוֹן; עֲבָדִיתוֹ, במקום עֲבָדָתוֹ; פְּרָקִינוֹ, במקום פְּרָקְנָא; וכדומה. גם בעתיד סיום הרבוי הוא לפעמים -י במקום -ו. העתיד מוסיף לפעמים את סמן הרבוי לבטלה, כגון נְתָבִי, במקום נְתָב; לְהוֹ, במקום לְהוֹי=נְהוֹי, נהיה, וכן הוא מוסיף את סיום הנקבה לבטלה: תַתְסָרָא, תַצְטָוְתָא, במקום תַתְסֵר, תַצְטָוֵת. ולא רק זה, העתיד מחובר לפעמים עם הכנויים המוקפים: יְנִיתִן, אַעֲכַנָא, אֶשְתְּמַנָא, במקום יְנִיתִי, אַעֲכַב, אֶשְתְּמַט. ועל כל אלה נמצא שהעבר והבינוני, כשכח העתיד כחם, יוכלו לקחת גם אות הלמ"ד בראשם, כמו העתיד: לְרַבִיָא, תַגְדֵל (ברכ' ס"א); לְקַלְעִי (ד"ס שבת ס"ו); לְבַצְעִין (הרי"ף בפסח' קט"ז); לִיאֲפָכָה (ד"ס חול' כ"ח); לִיאֲדָרָה (גטין ל"ה); לִוְצָלִית (ד"ס ברכ' כ"ח); לִיעֲצִין; לְמַלְתָה, לְצִנָּה (ב"ב ע"ד); לְצִנִיעִיתוֹן (ד"ס שבת ק"מ); לְמַפְרַח (ע"ז י'); לִיבְטָלִין (כ"י קול' זבח' ל"ח); לְאַשְרִי (קדושין ע"ו). ל' עם המ"ב: לְאַדְבָק (ד"ס פסח' מ"א); בספרות הגאונים: לאיחתי (ה"ג תמ"ד); לארווח (שו"ת הרכבי של"ה).

(ה) תחת השפעת בנין הקל חדרה תנועת הקבוץ גם לתוך הבנינים הנגזרים, ד"מ מִצָּנוּ תִקֵן, לִיּוּבּוֹן, אגמורו, איכתוב, במקום תִקֵן, לִיּוּבִין,

מלות הקריאה.

קנו. א) אי, הי, היא, נ, חבל, קריאות של צער: הי צנא (מגלה כ"ח: ||
אי צנא (ד"ס שם); היא (ד"ס יומא ס"ט); נ וְהִי (מגלה י"א); נ דאפקיה
(חול' ק"ה); נ מביתא נ מפרא (מגלה ט"ו); נ לָדָן (ע"ו י"א); חבל על
(סנה' קי"א); אי בת רמי חמרא במאני דפחרא (תענ' ו').

הערה: ממקור המערבית היא היונית בא.

ב) הא, הנה: הא חמרא! (ב"מ ע"ט); הא גיטיך! (גטין ל"ד); הא עבדא.
(קדוש' כ"ג).

הכה (קדוש' י"ג); הבא ספינתא! (ד"ס ב"מ ע"ט).

אשר היא! חזקו, מהר! קול זרו.

הערה: א) הבה, בצורתה של מלת הקריאה משמשת לפעמים גם בכחה הפעלי: הבה
ניהלי (קדוש' י"ג); הבה מיהבה, תנה אפוא (שם, ט').

ב) אשור הוא צווי הרבים. היא משורש קריאה היא, ולא ממרת חיים. כי
רק בלועזית משתמשים במלות lively, וכדומה, אבל לא בשפות השמיות.

ג) על דבר הקריאה אין אין עיין סימי תקכ"ה. ג. (הערה ב).

ד) הילא, הילא, הילוני, הילוני, הילוני, הילוני, היא או היא,
קריאת הספנים.

ה) דה, דה, דה, קולות הזרוז לגמלים.

הא הא, הן הן, הן הן, קולות הזרוז לבקר.

וה וה, זא זא, זא זא, קולות להפחיד ולהניס את הארי.

ז) פיש פיש, קול הפרוטה בכד ריקן.

ח) קריק, קול חקוי לצפצוף הצפור.

תוף תוף, קול המים המבעבעים בבשולם.

בנין הפעל.

הבנינים.

קנח. א) הבנינים הנהוגים בארמית הבבילית הם ששה, שלשה פועלים
ושלשה פעולים. בנין הקל, או פעל, נמצא על שלשה משקלים פעל, פעל
ופעל. פעולו של הקל הוא האתפעל. הבנין הדגוש הוא הפעל, ופעולו

ה ע ר ה : א) מיהו מקומה לעולם בראש המאמר, מיהא ומיהת מקומן לעולם בתוך המאמר.
 ב) במקום מיהו נמצא בספרות המאוחרת: מהו, מה הוא, מאי הוא (אפשטיין, השק' אנג', תקופה ב', י"ב ש"מ); מיהת (נקוד, מדרש הגדול לברא' שמ"ו; השק' אנג', שם, י"ב ש"ע' וספ"א); ובח"ת: מחת, מיתח (שם, שם). לדעת אפשטיין שם המלה נגזרת מן מן-הא, והתמונה מיהת היא בסימן הרבוי כמו ביקת.
 ג) לדעת שלזינגר (בספרו סימן קכ"א) מיהא מקומה אחרי המלה הראשונה במאמר והיא מתיחסת אל הקודם. מיהת עומדת גם כן אחרי המלה הראשונה במאמר, אבל היא מתיחסת אל מה שאחריה.
 ד) מהמערבית (או מפומבדיתא) נמצא בָּרָם (ב"ב נ"ח; סנה' י"ג), והרבה שמושה בשאלות.

א) —מְלוֹת הַדְמִיּוֹן: דְּמִיָּא ד', דמיון ל', דומה ל' (גטין ו'; ועוד).
 ב) —מְלוֹת הַתְּכָלִית: דְּלָמָא, פֶּן, שְׂמָא, שְׁלָא: דילמא אויל ו... (תמורה ח' א', וליחוש דילמא שדי דיותא (ב"ב קס"ד). (ועיין סימן תקנ"ב. כ).
 ט) —מְלוֹת הַדִּיּוּק: אֶלְמָא, אִם כֵּן, נִמְצָאנוּ לְמַדִּים, נִמְצָא ש'.
 י) שְׁמַע מִנָּה: אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למיעבד הכי (ע"ו ד').
 י" —מְלוֹת הַטַּעַם וְהַסֶּבֶה: אֶלְמָה (>על מה), למה.
 מְכַדִּי <מְכַדִּי (>מֶן-כֶּךָ-הִיא), הוּאִיל ו' (עיין סימן תקנ"ב. י" יד').
 ה ע ר ה : א) הבטוי העברי הואיל ו' נמצא גם בתמונת הואיל ד'. עיין על זה שלזינגר (בספרו סימן קס"ה).
 ב) בספרות המאוחרת: מי כדי (ספורי מעשיות קכ"ח).

יא) —מְלוֹת הַתְּנָאִי: אִי, אֵלוּ; אִיכוּ, לוּ, אִיכוּ... לָא, לוֹלָא; הִיכָא ד', אִם. אֶלְמָלָא, אֶלְמָלִי (עיין סימן תקנ"ו. ה).
 ה ע ר ה : א) אִי (נקוד, ספורי מעשיות כ"ח).
 ב) היכא ד' במובן תנאי נמצא לרוב בספרות המאוחרת (השק' אנג' תקופה ב', י"ב ש"ו).
 ג) אִינִי (>אִין היא?) כן הדבר?

יב) —מְלוֹת הַתּוֹרָה: אֶפְלוּ, גַּם כִּי. אֶף עַל גַּב.
 אִי נְמִי, אִם גַּם, אֶף עַל פִּי.
 נְהִי ד', הַגֵּם, אֶף כִּי, לוֹ יְהִי ש' (עיין סימן תקס"ב. א).
 ה ע ר ה : אות ד' יש בכחה להביע מובניהן של כמה מלות הקשור. עיין על זה בפרקים על המאמרים היחסיים והתנאיים.

בתרייתא שלמא (ברכ' ח' א); אפילו תיבנא לא אית לי (נדר' נ'); אפילו מרי וחציני (ע"ז י"ג). ועיין סמן תקס"ב. (ב).

נמי, אף, גם. הָכִי נָמִי, כן הדבר באמת.

ה ע ר ה : (א) התרגום מנקד נמי. בכרית' (וינגר ושכטר כ"ז): נמו; בתורתן של ראשונים (א' כ'): נאמי. גורת המלה היא נ, גם, ומי, מו-מה. בסומאל נ, באמחרית נ, בחבושית נ, גם; בגלל: למו, עוד; בקרא: נן, אף, גם, אפילו; בקנרא: נן, גם. (ב) המלה נמי לעולם לא תבוא בראש מאמר, ומקומה בתוך המאמר או בסופו.

(ג) בספרות המאוחרת: לם, גם (נאוניקא רנ"ז); והפרסית הם, הן: הם הכי, הם הכין, הם הכי נמי, הם הכין, הן הכין (יאהרב' דער יודישען ליטעראטור-געז' ט' רכ"ז ורנ"ז, י' ש"פ, ועוד).

(ד) — מלות המקום: היכא ד', מקום אשר; כָּל היכא ד', כל מקום אשר.

(ד) — מלות הזמן: כָּל אַמַּת ד', כל זמן ש'.

כי הנכנסת על מאמרי הזמן.

ה ע ר ה : בספרות המאוחרת נמצא פס, בפרסית פסי, או, אחרי כן (עיין אפשטיין, השק' אנ', תקופה ב', י"ב שע"ט).

(ה) — מלות החלוק: או, אי, או: או... או, אי... אי, או: או: אי נמי, או

גם; או דלמא, או אולי (עיין סימן תקל"א. (ב).

לא שְנָא... לא שְנָא, אם... או (ערוב' צ"א; ועוד).

ה ע ר ה : בספרות המאוחרת: אי לא, או לא (ה'ג' ת"ז) אלא (שם, תנ"ז).

(ו) — מלות הנגוד: אָבֵל (ע"ז כ"ז: ונ"ב; ועוד), שאולה מהעברית.

אָלָא, אבל, אך, אולם, כי אם. אָלָא, לו, מוטב שנאמר.

אִי, אלו (עיין סימן תקנ"ז).

אָפֵלוּ הָכִי, אף על פי כן.

הָא, והרי, הלא; והכתיב, והתניא; והאמר רבא (ע"ז ב'); הא מעיקרא

חייב (סנה' ס').

מִיָּהָא, מִיָּהָת, לפחות, על כל פנים.

מִיָּהוּ, אך, רק.

אָדְרָבָא (>על דְּרָבָא מִנָּה), להפך.

בְּשִׁלְמָא (עיין סימן תק"ל. (י).

הָא גִיָּהָא, הִנִּיחָא, תָּנָח, הָא תָּנָח, הִתְנָח (עיין סימן תק"ל. (י).

בְּהֵרִיק, >בְּהֵרִיק, במקום, תחת,
בְּמָר, תמורת (בכור' ל'; חול' צ"ד).
בְּגוֹן, כמו, למשל.
בְּנָת, כמו: בְּנָת, כמוני (פסח' ק"י) || בְּנָתִי דִידִי (כ"י קול' מ"ק ב' א), בְּנָתִן
כמונו (ב"ב ס"ה); בְּנָתִיכו, כמוכם (סנה' ל"ט).
לְנָת, אל: לְנָתִי (ב"מ ס"ב); לְנָתִיךְ (מ"ק ט' א).
לִידִי, ענינו כמו בעברית (ברכ' נ"ו; מ"ק ד'; חגיגה ה').
לָפִם א' לפי, כפי: לפום גמלא שיחנא (סוטה י"ג. ב) בפני: לפום בְּרָא
(סנה' כ"ה).

מְחַמַּת, כמו בעברית: מחמת כחישותא (ב"ב קנ"ה); מְחַמַּתָּה (ע"ז ט"ו).
מְעִין, ענינה כמו בעברית (ברכ' נ"ה; ע"ז ג').

ה ע ר ה : א' מלות עבריות מוזנות בארמית הם: נְכִי מְאָתֵךְ 'שבת ב' א).
ב' ממקור הארמית המערבית: בְּגִין (תשוב' גאוני מורח ומערב קכ"א); בְּדִיל
(יומא ע"ה); וְדָס בֵּרַכ' י"ח. ונ"ו; שו"ת הרכבי תק"ט; צַת (>צָתָא >צָדָתָא),
כלפי, כנגד (ד"ס ב"ב ע"ג); קָדָם, לְקָדָם, מן קדם (ב"ב ק"א; תמיד ל"ב);
לְקָבְלִי, כנגדי (שם, שם); בְּלָקְבַל דִּיכִי, לנגד זה (ב"מ ק"ד).
ג' בספרות המאוחרת: קָאָת (>קָתָה) (השק' אנ"ט תש"ה).

מלות הקשור.

קנו. א' מלות הקשור מקצתם נגזרו משרשי הרגש, מחוגי הקול, ושרשי
הרמוז (ס"ב) ומקצתם מבטויים שמייים ופעליים. וכן נמצאות מלות
המחזירים מן מלות השאלה אֵמַת וְהִיכָא בחבור אל אות הצרוף ד'. אבל
רובם הם מלות היחס בצרוף כזה (סימן תקנ"ב. י").

ב' – מלות החבור: – וְ, כמו בעברית.

אי...אי, גם...גם: אמר אי סימנא אית לי בוגיה אי טביעות עינא אית
לי בוגיה (גטין כ"ז); בעקרו הוא תנאי כפול שנחלש כחו. המלות האלה
נכנסו גם לשפת אידיש במובנם החבורי.

אָף, כמו בעברית: אָף היא קמת (נדרים נ'); אָף אנא לא עייל (קדוש'
מ"ד); אָף...נְמִי, אָף גם (תענ' י"ג; בכור' נ"א).

אָפְלו (>אָף–אָלו), אָף גם: אפילו תימא (ב"מ ב' א); אפילו עד זיבולא

אַמְטוּל (>עַל מְטוּל), אַמְטוּ, בעבור, על עקב: אַמְטוּל הָכִי, בעבור זה (ד"ס ב"ק ע"א.) אַמְטוּ להכי (שם, דפוס) אַמְטוּ הכי (כרית', זינגר ושכטר ב'); אַמְטוּ וּזְנָא (ברכ' נ"ו.). בכנויות: אַמְטוּלְתָּה (כתוב' ס"ז.). הערה: אַמְטִי לְהָכִי (ויטרי ו').

בְּאַנְפִי, בְּאַפִּי, בפני: בְּאַפָּה, בפניה; בְּלֹא אַפָּה, שלא בפניה (מ"ק); באפי תִּלְתָּא, בפני שלושה (סנה' נ"ט;; נדר' נ').; בְּאַנְפִי נִפְשָׁה, בינו לבין עצמו (ב"מ כ"ב:) || בֵּין דִּילָה לְנִפְשָׁה (גטין י"ד.) || בֵּין דִּידָה לְדִידָה (שבועות מ"ב.).

לְאַפִּי, נגד: חדא לאפי חברתא (ברכ' נ"ט.).
כְּלָפִי (>כ—ל—אַפִּי, א) נגד: כלפי סנאיה דרבא (חול מ"ג:—ב) כנגד, ביחס אל: כלפי רבא (חולין קל"ג.) || כָּל קָבֵל (כתוב' ח'.)
בְּתַר (>בְּאַתְר), אחרי: בתר עשרין ותרתין שנין (סנה' ל"א); שְׂתָא בתר ירחא אָזַל (שם, ט"ו); בְּתַרָּה (נדר' נ') || אַבְתַּרָּה דִּידָה, אחריו (קדוש' ס"ז.).

בְּגוּ, בתוך, בקרב, לְגוּ, לתוך, לקרב: בגו ביתא (ברכ' ח'); בגו זְמַנָּה (ב"ב ה'); לְגוּ חֲמָרָא, לתוך היין (שבת ס"ו); בְּגִיָּה, בתוכו (ברכ' נ"ד); לְגִיָּה, לתוכה (שם, כ"ו); לֹא אֶתִיתִי לְגוּ, לא באתי בקרבכם (פסח' ק"י); יוֹמָא טָבָא לְגוּ, יום טוב אצלכם (חול' צ"ה); חדא מְגוּ חדא (גזיר י"ג.).
הערה: על דבר השמטת הכני בלע עיין להלן (תס"ז.).

בְּהָדִי, עם: בְּהָדִיָּה, עמו (ע"ז י"א. וי"ב); בְּהָדִיָּהּ, עמם (סנה' ל').; בהדי הדדי, ביניהם (כתוב' ס"ה); לְבְּהָדִי, יחד עם (ע"ז ל"ט.). לְהָדָא, לְהָדִי, אל, כלפי: פיקעא להדי פיקעא, סדק אל סדק (ע"ז כ"ח); לְהָדָא נוֹרָא, אל האש (שם, שם); להדי פְּמָה, לפיו (סנהד' קל"ד); בהדי כבשי דרחמנא, אצל מסתרי השם (ברכ' י'); להדי רִישִׁיָּהּ, עד לראשם (סוכה ה'); להדי יומא, נגד השמש (שבת ל"ט); להדי כרעיה, מרגלותיו, להדי רישיה, מראשותיו (פסחים קי"ב); בהדי תלתא (שם, שם). בהדי אינש (יומא פ"ז.).

הערה: א) בספרות המאוחרת: בְּהָדִי (נקוד, ספ' מעש' ע"א; בְּהָדִי (נקוד, ושם, זכ"ה); בְּהָדִיכו (נקוד, שם, שם).

עַד: עַד הַכּא (סנה' צ"ו) || עַד הַשְׁתּא (שם, י"ב) || עַד הָאֲדָנָא (שם, י') ;
עַד בִּי מִדְרֶשָּׁא (נדר' מ"ט); עַד דַּאֲתִי מִשִּׁיחָא (ע"ו ב').

עַל, עַלְנִי; עַלְיָהּ, עַלָּהּ (נדר' נ'); עַל דָּא (ברכ' ה'; ב"ב קס"ה);
אַבְבָּא (>עַל בַּבָּא) (נדר' נ'); אַתְרִיתִי, עַל שְׁנַיִם (סנה' ו'); אָהָא, עַל זֹאת.
לְעֵלָא מִן, אַצַּל (שבת ל'); אַדְאָמְרִי (>עַל דַּאמְרִי (יבמ' ק"ד)).

הַעֲרָה: א) בַּכְּנִיָּים נִמְצָא לְפַעְמַיִם יו"ד אַחֲרַיְתָא: עִילִיָּהּ (קדוש' ח'); עִילִיָּהּ (בִּרְכַּי
נ"ז), וְעוּד. וְקִשָּׁה לְבַרְר אִם הָעֵינְךָ בַּתְּנוּעָה הַמַּעֲבֵר, או הַלְמַד בְּדִשּׁוּת. עַלִּי
(ד"ס בִּרְכַּי ל"ז).

ב) בַּמְּקוֹם עַלְנִי נִמְצָא עַלְנִי (ד"ס שַׁבַּת ק"ה); וְעוּד: ב"ב י"ב. כִּי פִסְחָא צ"ג: כּוֹתֵב
וּמְנַקֵּד: אֶלְאִי.

ג) אֶבֶי מָר, בַּבֵּית אֲדוּנִי (שַׁלְתוּת ע"ח).

קָמָא, קָמִי (>קַדְמָא, קַדְמִי); מִי לְקָמָא? מַה הָעֵינִן שְׁלַפְנִינוּ? (סוּטָה
ב'); מִקָּמָא דִּידִיךְ, מִלְּפָנֶיךָ (עֵרַכ' ל"א); קָמִי דִּידִיךְ, לְפָנֵינוּ (גִּטִּין כ"ט);
קָמִיָּה דְר' יוֹחָנָן (בִּרְכַּי ט"ז); לְקָמִיָּה דר' (בִּיצָה כ"ז); מִקָּמִיָּה, בְּפָנֵינוּ (גִּטִּין
ח'); מִקָּמִי, מִפְּנֵי (ב"ק צ"ו); עֵרַכ' כ"ט).

הַעֲרָה: א) עַל דְּבַר הַשְּׁמִטָּה הַכְּנִיָּי בַּמִּלָּת לְקָמָא עֵינִן לְהֵלֶן (תַּס"ג. ט).

ב) בַּסְּפֻרוֹת הַמֵּאוּחֶרֶת: מְקִימֵיהּ (שַׁלְתוּת); לְקָמָה, בַּעֲדָה (ה"ג ק'); קָמִי
פִּלְגָא דִּידִיךְ, בַּעֲד הַחֲצִי שֶׁלךְ (שם, שפ"ז).

תַּחֲלוֹת, תוֹתִי, תַּחַת, בַּמְּקוֹם: תַּחֲלוֹתִי (ע"ו ו'); מְתוֹתִיָּהּ (וּבַח' נ"ד);
מְתוֹתִיָּהּ (ב"ב ע"ג); תוֹתִי כְרָעָא (שַׁבַּת פ"ח).

אָנָּב, א) עַל גַּב: אָנָּבָא דְכָרְעָה, עַל גַּב רִגְלוֹ (שַׁבַּת קי"ט); אָנָּבָא
דְּחִיָּא, עַל הַחִי (סנה' י'). ב) מִפְּנֵי: אָנָּב דּוּחָקָא דַּסְכִּינָא (חול' ח'); אָנָּב
אוֹנִסְיָהּ (ב"ב מ"ח); אָנָּב צְרִיָּהּ, מִפְּנֵי סִדְקָם (ע"ו ס"ה); אָנָּב אוֹרְתָךְ,
לְפִי דִרְכָךְ (סנה' צ"ה).

אָטוּ, מִשּׁוּם: לִיגוּר הָאִי אָטוּ הָאִי (יבמ' ק"ח); גּוֹרִינָן הָא אָטוּ הָא
(סנה' ל"ח). הַמִּלָּה הַזֹּאת בָּאָה רַק אַצַּל גּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מִהַמְשָׁלִים פַּה.

אִידָא, אִידִי (>עַל יָדָא, עַל יָדִי, א) עַל יָדִי: אִידִיָּהּ, עַל יָדִי
(חול' ס'); אִידָא דַּסְפִּסִּירָא, עַל יָדִי הַחֲרֵב (ע"ו ט"ו); דַּאִיסוּרָא אִידִי
בַּהֲמָה הוּא דַּאֲתִי (נוֹיֵר ב'). ב) בְּדֶרֶךְ שֶׁל: אִידִי פוֹמִיָּה, דֶּרֶךְ פִּיו (שַׁבַּת
ק"ט); אִידִי דְצוּר אָתוּ, הֵם בָּאִים דֶּרֶךְ צוּר (ע"ו ל"ג).

מלות היחס.

קנה. א) האותיות בכלל, כמו בעברית. אות כ' מצויה בתמונה פי, ועם מלת הקשר ד': פד, פד, כאשר, כש', כשל: פדתנא, כמו ששנויה בברייתא (ברכ' ב'); פדשנין, כמו שתרצנו בשנוי (ב"מ כ"ח); פד פלפא, כשל כלב (ד"ס סנה' צ"א).

נהל', אל, ל, (מ"ט. א). בכנויים: נהלי, נהלך, נהליך, נהלה, נהלה, נהלן, נלן (כ"י קול' פסח' י"ג); נהליכו, נהליכו, נהליהו.

הערה: א) המלה נכתבה גם בלי יו"ד אחר הנון: נהליה (ב"מ ס"ח), נהליך (שם, פ"א). ב) דמיון פד, פד (>כד) מצאנו גם פל, פל (>כל) בהבטוי פל דליק (ע"י להוריות י"ג), ופל קבל, כמו בעברית פל עמת. קמץ הכ' תלוי בקמץ הק' וקבוץ הע'.

ב) אַחֲוִירִי: אַחֲוִירִיה דְּר' אַבָּא (ע"ז ו'); מן אחורי ביתה (גדר' נ'); לַאֲחֻרִי (שם, שם).

בין, פי, ביני, בינת: מה ביניהו? מה החלוק שביניהם? אבא ביניהו, החלוק שביניהם הוא... (ע"ז ט'). בין אמר... ובין לא אמר... (שם, ח'); בין... בין... לבין (שם, כ"ג); בין... ל... (גטין י"ד); בי כפי, בין השנים (ע"ז כ"ח); ביני צמודי (ברכ' ח'); ביני ארבי, בין השורות (ב"ב ג'); מביניא (חול' קי"ד); בינא, בינינו (חגיגה ט"ו); בינתיהו (ב"ב פ"ג).

בר מן, חוץ מן.

גפי, אצל, ביחס אל: גבך (ברכ' ל"א); גפיה (שם, י"ח); גפיכון (ע"ז ד'); גפי הדדי, ביניהם (ב"ב ז'); גבי אחשורש ליסטים הוא (כתוב' נ"א); לגבי אלישע (סנה' ק"ו); מדלגבי חטאת פסילי (סנה' ה' א'); לגבי הדדי, איש אצל רעהו (ב"מ ל"ג).

חלף, תחת, במקום: נפשא חלף נפשא (שבת ככ"ט).

ית, את: יתי (ברכ' נ"ד); יתה, יתה (גדר' מ"ט. ו'); יתכון (ברכ' ל"ח); יתכו (גדה ס"א); יתהו (ב"מ צ' ; כרית' ג' ; גדר' כה. ומ"א). הערה: נתיבי, אותך (ש"ת הרכבי ט"ו).

מן, מ-, מ-, כמו בעברית.

מנטיהו של דבר, מנטיה הדבר עצמו, משורש 'מיל', נטה. נגזרים משורש הזה מצויים בשפת המסורה.

קנג. (א) תַּאֲרִי הַשְּׂאֵלָה:–הִיכָא, איה, איפה|| אַן (שבת ל'); ; לְהִיכָא|| לְאֵן (ע"ו כ"ו)|| לְאָ (ל–אי–דא); מְנָא (>מך–אין), מניין.
אַהִיא (>על–הי–דא), על איזה מהם הוא שָׁב?
ה ערה: בספרות הנאונים: לאה (>ליא) (שור' הרכבי תמ"א); מני לך (נקוד, ספ' מעש' קנ"ה).

(ב) הִיכֵן (נדר' מ"ט)|| הִיכֵי|| הִיאִי (ד"ס שבת ל"ג); איך, איכה, איככה.
הִיכֵי דְמִי? למה הוא דומה? איך נבין את זה? הִיכֵי שוּו? כמה הם שוים? מה מחירים? (תענ' כ"ב).
(ג) אַמַּת, אימתי (ע"ו ד';:: סנה' ו'); ; לְאַמַּת (סנה' צ"ח); עד אימת (גטין ל"ט: ונ"ו).

(ד) כְּמָה?–בְּכְמָה? מה מחירו? (בכור' ח'ט); כְּמָה זְמַנִּין, כמה פעמים, פעמים הרבה (נדר' כ"ב); עַד כְּמָה? עד מתי, עד אנה, עד היכן? (ב"ב ו'; כתוב' ס"ב).

ה ערה: (א) המבטא המקובל מבחין בין כְּמָה, כשהמלה תאר השאלה, ובין כְּמָה, כשהיא תאר הצירוף.

(ב) כְּמִי, כְּמִיָּה (שרירא גאלדב' ל"ג, נייבויאר כ"ג ומ"ד), בנטיה התנועה.
(ה) לְמָה, למה?–אַמִּי, מדוע? לְמִי, לאיזה תכלית, לאיזה דבר? מְמִי, מניין?–מִי טַעֲמָא, מדוע? אַלְמָה (>על מה), מדוע? מִי אַשְׁתָּק? (ברכ' כ"ו); אִינִי? הכן הדבר?
מִי שְׁנָא? מדוע שונה? מאי שנא אתון דידיעיתון (ע"ו ד'); מאי שנא הני דחשיבי (שם, ב'').

(ו) מִי, אַטו, מְדִי, כָּלָם, וְכִי,

ה ערה: (א) בספרות המאוחרת: מאי=מי (ספורי מעשיות קע"ח).
(ב) ממקור המערבית: בְּחַד, כאחד (תמיד ל"ב); לְעָלָם, לעולם; מְקַדְמַת דְּנָא, לפני זה, לפני; כָּל דְּכֵן, כל שכן (נדרים מ"ט); הִלָּא (סנה' צ"ה).
(ג) בְּהִילָא, מעט (מדעי היהדות ב' ע"ד).

קנגד. תַּאֲרִי הַקִּיּוּם וְהָאִינוּ:–אִין, הן (י"ו. ב); אִי (ד"ס ב"ב נ"ח). לְאָ, לו, לָא אִית, לִיית (ד"ס סנה' מ"ו), לִית, לָא אַבָּא, לְפָא. במקום אִין נמצא הִין (סנה' ק"א).

בְּלִחְשָׁא, בלחש.

בְּעִינָה, בעינו, כהויתו (ע"ז ל"ה).

בְּעִלְמָא, דְּעִלְמָא, כל שהוא, בלתי מיוחד: חספא בעלמא, רק חרס ולא יותר (גטין י'); שבת בעלמא, ר"ל שבת של כל השנה (פסח נ"ח); במילתא דעלמא, בדבר כל שהוא (סנה' ה'); לישנא דעלמא, לשון בני אדם (ב"מ ב'); קידושין דעלמא (יבמ' י"ט).

בְּפִרְהֶסְיָא, ברבים, בגלוי.

בְּצִנְעָא, בחשאי.

בְּהִי גִנְנָא, בִּי הִי גִנְנָא, בכדומה לזה, כגון זה, באופן הזה.

בִּי הִדְדִּי. « שוים, שוות, שקולים, שקולות.

ב) כאחד, יחדיו.

בְּחָדָא, כאחד, יחדיו (קדוש' ו').

לְגִמְרִי, כליל, כל עקר, בשלמות.

לְחֹדֵר, לבד, לעצמו: האי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד (ע"ז ס"ו); הגי לחודייהו (פסח' מ"ד).

לְחִי, יישר, טוב, מוטב (סנה' ל"ט; גטין ו', ועוד).

מָה נִפְשָׁךְ, מה אם נפשך לאמר, על כל פנים, בכל אופן שיהיה. ברבוי:

מָה נִפְשִׁיכוּ (יבמ' ל"ז).

מְמִילָא (>מְמִילָה), « מאליו, מעצמו (שבת נ"ג). ב) בכל אופן שיהיה, גם

בלא זה: שמשא ממילא ערבא (גזיר ס"ד); טונא כי טונא ואורכא

ממילא (שבת ק"מ); את ממילא נמי חזית לי (ב"ב ו'); ממילא לעבר

(סנה' י"א. ג) = בְּדִי: חולין ממילא נסבה (נדר' י"ד).

עַל חֲדָת, דרך חדוש (יומא י"ט).

עַל פְּרָתָה, בעל כרחו, שלא בטובתו, נגד רצונו (שבוע, מ"ה).

ה ע ר ה : « בספרות המאוחרת: הכין (ה"ג פ"ז וק"א); הָדָר (נקוד, ספורי מעשיות כ"ב); זֹד,

יותר (שו"ת הרכבי); בְּחֹדָה, לבדו, בעצמו (ה"ג כ"ט); בְּחָדָא, לְחָדָא (ויטרי ל"ב).

ג) בס' המצוות לענן נקוד ממילה. המלה מקוצרת מן מְמִילָה דְּמִלְתָּא,

לֹא סָגִי (או סָגִיא) ד', לא נראה ש', רחוק מהאמין ש': לא סגיא דמשקיל
קינסא ואדלוקי (שבת כ"ב).

לֹא סָגִי (או סָגִיא) דָּלֵא, מן הסתם: לא סגי דלא מליך (שבת נ"ט;; כתוב'
צ"ה); לא סגי דלא אכיל (ברכ' מ"ט); לא סגיא דלא... (ב"ק ק"ג;;
תמיד ל"ב).

סָגִי, רב, הרבה, די.

סָחור, סביב (מהמערבית?).

סָרִיחַ, יותר, עודף (יומא ע"ט).

סָתְמָא, בלי יחוד הפרטים: « כתבו סתמא (ב"ב קע"א).

סָתְמָא, מעט, מתי מספר.

קָלִי (עֵיין ס"א.), מעט; קָלִי קָלִי, מעט מעט, בהדרגה.

קָמְעָא, מעט: רוח קימְעָא (סוטה ה').

רִיקָן, בלי כל, ריקם, נקי.

שָׁנִי (שאני), שונה הדבר, לא כן הוא.

לֹא שָׁנָא, לא נשתנה הדבר, אין הבדל: דילמא לא שנא (ע"ז ס"א).

שָׁבִיתָ, מעולה, משובח (בכור' י"ח).

שָׁפִיר, טוב, יפה, מוטב, היטב; שָׁפִיר דָּמִי, מוטב, נכון הדבר.

אָנֵב אַרְחָא, לפי הדרך. בכנוים: אנב אורחי, לפי דרכי, אנב אורחך,

לפי דרכך (סנה' צ"ה).

אָנֵב וְרָא, כלאחר יד (ב"מ ד').

בְּאַלְכֶסְנָא, באלכסון.

בְּאַפִּיה, לפניו; בְּלֵא אַפִּיה, שלא בפניו.

בְּאַפִּי (או בְּאַנְפִּי) נִפְשָׁה, בינו לבין עצמו (ב"מ כ"ב) || בֵּין דִּילָה לְנִפְשָׁה

(גטין י"ד) || בֵּין דִּידָה לְדִידָה (שבוע' מ"ב).

אַפְרָקֵד, פרקדן, על גבו, על אחוריו.

בְּבִישוּת, בִּישוּת, ברוגז, בפנים וזעפות (מהמערבית).

בְּהִדְיָא, לְהִדְיָא, באופן ישר (שבת ז'; בכור' מ"ד; חול' קכ"ג).

בְּתִירְמָא, יותר מדי.

וְאָבְרָא (מגזרת ברא), אמנם, באמת.
 אָפֶשֶׁר, יתכן, יכול; לֹא אָפֶשֶׁר, לא יתכן; מה דאפשר, כמה דאפשר. עיין
 במאמרי „לשון הנב” על דבר גזרת המלה הזאת (ברשומות כרך ו').
 בָּצִיר, פחות (שבת י”ב; ברכ’ מ”ה:).
 גָּנְדְּלִית, ישר והפוך,
 דִּנְקָא, במשמעות מדויקת; לאו דוקא, בהעברה ובשלוח.
 הָדָר, אחרי כן. הָדָר הָדָרָנָא, סביב סביב סחור סחור בשפת המערב.
 נָדִי, א) בצדק: על דא ודאי קא בכית (ברכ’ ה’ א. ב) בלי ספק, ברור
 הוא, באמת: אי ודאי קטל (סנה’ כ”ז); ודאי קאמריתו משמיה דר’...
 (ברכ’ ל”ג); חשילתא ודאי קאמרת (ברכ’ ל”ח. א. ב) בספרות המאוחרת
 נמצא ודאי במובן „פשיטא” (השק’ אנג’, תקופה ב’, י”ב ש”ס).
 וְלִי, יְלִי, נאוה (נדר’ ח’ א.).
 טָב, טוֹבָא, הרבה: טב רמו ליה, הָרַב להכותו (גטין י”ד:).
 טָבִית, היטב, יפה: טבית אמר (מעילה י”ז:).
 טָוֶת, בצום, בלי אכילה ושתייה.
 טָפִי, יותר, רב, מאד, הרבה.
 יָאוֹת, יפה, יאה.
 יָאִי, נאוה (תמיד ל”ב:).
 יָתִיר, רב, יותר.
 קָלֵל, כל עקר: ומי סעיד כלל? (ברכ’ ל”ה:); וביחוד עם מלת האיון:
 ודילמא לא עייל כלל? (ר”ה י”ג:).
 קָלָם (>כל-מא), מאומה. משמשת רק עם מלת האיון: לא כלום הוא (ערוב’
 ח’ א.); לאו כלום הוא (קדוש’ ט’); לא... ולא כלום (ערוב’ י”א:).
 מָנָן, חנם, בלי כסף; לא כלום.
 מְסִתָּיא, די: בכנויים מְסִתָּיי, מְסִתָּיךְ.
 נָכִי, חסר (עיין מ”ו. ד) הערה ב).
 סָגִי, סָגִיא (it goes, es geht), אפשר: ואי כתב רחמנא מאדם, דלא סגיא
 ליה בלא עבודה; אבל שדה סגיא ליה בדיסתורן (ערב’ כ”ח:);
 כל היכי דיתיב רב לא סגי ליה בלא הוראה (כרית’ י”ג:).

(ברכ' כ"ה: ; עיין גם ב"מ ע"ג:; חגיגה ה':; ביצה ד':; חולין צ"ה:). בד"ס לחול' צ"ה: וב"מ ע"ג: נמצא במקום איכו השתא של הדפוס השתא אי כו, וגם השתא כי. מזה נראה ברור כי "אי" לא מלת התנאי היא, כי אם מלת הרמוז, כמו שהיא באיזי, איהי, אידך, וכדומה; וכמולבעברית'אפוא. בגרסת רבינו גרשום לב"ב י'. נמצא גם התמונה אִיכִי. אודות איכו השתא במובן "כמעט" ועל דבר ההבדל בין איכו התנאי ובין אי עיין סימן תקנ"ו. (ד) וההערה לשם.

ה ערה: (א) קי נמצאת גם בראש המאמר: וכי לדידכו כנושיכו, אמנס הקהלתי אתכם לצרככם אתם (ב"ק קי"ג:); וכן בבבוי: וכי מאחר ד', ועתה, מאחר ש'.

(ב) המלה קי נמצאת גם במקרא בשימוש התלמודי והחוקרים לא עמדו על זה עד עתה. והיא בויקרא ד' י"ז: ואם נפש כי תחטא. התמצעות מלה בי אם לכי היא כהתמצעותה בין אם ללו (בראש' כ"ג י"ג).

(ג) בספרות המאוחרת: מאי כו (ר"ש הנגיד, אוצר טוב ב' ס"ה. ועיין גם אפשטיין, השק' אנג', תקופה ב', ד' ר"ט). השוה הסורית והערבית קי, והחבושית קי. במובן פו נמצא גם אִיכו: היכא איכו אעביד? (הג' ת"י).

(ה) דִלְמָא, אולי, שמא.

קְדִי (>קְדִיב), הבל, שוא; מילי דכדי, דברי הבל, דברים של משהו (סנה' כ"ט:). בספרות הגאונים נמצא פעם אחת קְדִיב (עיין אפשטיין, השק' אנג', תקופה ב', י"ב שמ"ח).

קְדִי (>קְדִי-הִיא), כמו שהוא, לבד: בהעמדה כדי (ב"ב נ"ז:); ואמרי לה כדי, ויש אומרים סתם (יומא מ"ד:).

בְּקְדִי (ב-קְדִי-הִיא), בחנם, בלי טעם מספיק, בלי סבה: בכדי תיפוק? (יבמ' ל"ט:).

ל', אכן: כד הוינן זוטרי, לגברי; השתא דקשישנא, לדרדקי, כשהיינו קטנים אכן אנשים היינו, עתה כשהזקננו אכן ילדים אנחנו (ב"ק צ"ב:).

ל', מלת השבועה: לאלהא דישראל, באלהי ישראל (ע"ז כ"ח:; יומא פ"ד:). לִי (>לֹא-הִיא), הן, ודאי, באמת.

ה ערה: (א) ואמרי לה כדי (כן נקוד בכי קולומביה זבח).

(ב) את הבבוי: כדי נסבה' יש לנקד קְדִי נְסָבָה, מחוץ זכרה (עיין באוצרי ערך קְדִיא).

(ג) בספרות הגאונים דִלְמָא משמשת גם במובן: אלא אם כן (עיין אוצר הגאונים ושו"ת אסף במפתח).

לְשָׁנָא, לְשֹׁנָה, לְשֹׁנָה הַבֵּאָה (ד"ס ב"ב ע"ג).

ה'ערה: בספרות המאוחרת: הדהכי והכי (ה'ג ק'; כְּעֵן שֵׁם, שֵׁטוֹ, בסגנון השטרות); לְדַבְּתָר (שֵׁם, ס"ט); דִּיבְבָא > דִּיעַבַּד (כ"י קול' זבח'; שו"ת הרכבי ת"ט; בן נקוד, שו"ת הרכבי ש"ד); לְאַחֲרָן, למעלה, (השק' אנג', תקופה ב' ט' תרנ"ח); עַד לְהִידָנָא (ספורי מעשיות ע').

קנב. א) תארי אפני הפעלה, איכותה וכמותה: הֶכֶן (נדר' נ"א; כ"י קול' || הֶכִי, כן, כך. בַּר הֶכִי, איש כזה; אֲמָטוּל הֶכִי, על כן, בעבור זה; בְּתַר הֶכִי, אחרי כן; כָּל הֶכִי, כל כמו זה (ברכ' כ'; סנה' ק"ז); לאו הכי, לא כן; בלאו הכי, בלי זה; הֶכִי הִשְׁתָּא? (תק"ל. ח); הֶכִי נְמִי, כן הדבר באמת; כָּלִי הִי, כל זה, כל כך.

ה'ערה: א) הֶכִי (נקוד, ספורי מעשיות ע'); (שם, כ"ח); הֶכוּ (ר"ן לנדר' נ"ה); הֶכֶן (תורתן תורתן של ראש' מ"א).

ב) אִיוּ, אִיוֹ, אִיוִּי, זי (ד"ס יומא ל'), נא, אנא; איפוא; אודו לי איזי מִיָּהָת, לפחות הודו לי (יומא ל'); אימא לי איזי, אמור נא לי (גטין ל"ט; כתוב' ס"ט); אימא לי איוו (ב"מ ע'); מצית איזי (ד"ס ב"ב ע"ד).

ה'ערה: מרת המלה קרובה אל אִיוִּי בעברית ואל אִיוִּי, עתה, בחבושית. על דבר הוי"ן במקום הדל"ת עיין למעלה (כ"ח. ב). במד' הגדול לברא' צד תקמ"ד נקוד אִיוִּי, ושם צד רפ"ד נקוד זי (עיין סימן ד. כ. א').

ג) כו, כִּי, כָּא, כֵּן, מלה דומה במשמעותה להקודמת: אָטוּ הֶכִי כִּי אֲמַרִי? הכן אמרתי? (גטין ג'); וְלֹא אֲדַבֵּר לָמֵן כּוּ הִתִּירוּ, ולא זכר למי היתירו (ד"ס ד'); במאי בו (קדוש' מ"ח), קרי: בְּמִי כּוּ? במה איפוא? || במאי כּוּ (ד"ס תענ' ז'; ב"מ ס"ז); הִי כּוּ, איכה? (ד"ס, שם); מֵן כּוּ? מי איפוא? (ד"ס ר"ה כ"ט); הִשְׁתָּא כֵּן (ב"ב י'). || הִשְׁתָּא כִּי (ד"ס, שם); מ"ק כ"ו); אָפָא כִּי תִנָּא, היש פה תנא (ד"ס ב"ב פ"ז).

ה'ערה: ח"י כי (השק' אנג', תקופה ב', י"ב ש"ה).

ד) לפעמים המלות האלו מחוברים עם מלת הרמוז אי, ואז הן משמשות בשני מובנים: א) הלואי, לו: איכו נְמָטוּ כְּשׁוֹרִיךְ, הלואי יגיעו קורותיך! (תענ' כ"א); איכו יִלְדָּתָ לִי תִדָּא כְּרָסָא אֲחֵרִיתִי, מי יתן ילדת לי עוד כרס אחת (יבמ' ס"ה); איכו זְמָמָא נִפְלַ בְּפִמָּה דְּמֵן דְּסִנִּי לִי, הלואי בא זמם על פיו של שונאי (סנה' ק"ו). ב) בתנאי הדמיוני: לו; איכו לָא, לולא: איכא שְׂכִבִי, לו מתי (יבמות מ"ו); איכו הִשְׁתָּא לָא אֲמִי, לולא באתי עתה

תוב, תו, שוב, עוד. ותו לא, ולא יותר, ויותר אין. הדר, עוד (נמצא רק לפני פעלים).

הא ומנא, בעת הזאת, בעת ההיא (ע"ז נ"ג).

זמנא ד' (ע"ז כ"ד). זמני ד' (שם, ב'). זמנין ד' (שם, ט"ו); גטין כ"ו, פעמים

ש'; זמנין ד... זמנין ד', לפעמים ש... לפעמים ש' (סנה' כ"ט; גטין ו').

זמנין, בפעם אחרת (גטין י"ז).

ה ערה: אודות גקודה של בצנלא השוה העברית מדברה, נסלאטה.

מַעְקְרָא, מתחלה מריש.

ברישא, בתחלה

בסוף, לסוף, לבסוף, כמו בעברית.

סוף סוף, אחרי כל זה.

מבדקמא, בזמן הקודם (ח"ג ד').

ד' יומא חד, יום אחד, פעם אחת; כל יומא ויומא, כל יום ויום; ההוא

יומא, ביום ההוא, אותו היום (ע"ז ג'); ביומא, בו ביום (ביצה ד').

ביממא, יומם, ביום.

לילי, בליליא, בלילה.

בצפרא, בבוקר.

בטהרא, בצהרים.

בפניא, לפנות ערב, לעת המנחה; בהדי פניא, עם חשיכה (ערוב' מ"ג).

בי שמי, בין השמשות.

באורמא, בערב.

ההיא שעתא, באותה שעה, בזמן ההוא; כל שעתא ושעתא, בכל שעה,

בכל עת; בחדא שעתא, בתרתי שעי (ע"ז ל"ח); בתלת שעי (שם, ד').

אתמול, אתמול.

למחר, למחר.

ליומא אחרא (מכות כ"ב): ליום אחרא (ערוב' מ') || ליומא חרא (ב"מ

י"ז). ליומא אחרא (ד"ס, שם) || ליומא אחריןא (שם, שם), ליום מחר

השלישי.

אשתקד, בשנה שעברה.

יֹמִי מִי קָא מְלִיא? (ר"ה י"ג.)—ב: כבר: ואכתי שְׁלֵמָה גֹזַר (שבת י"ד.); ואכתי יהושע גֹזַר עליהו (יבמ' ע"ד.)—ג: עתה: אכתי בתרא ידע, קמא לא ידע (סנה' ל"א); ואכתי מי ידעינן בהי יומא? (נויר ל"ב); מדאכתי יום אחד הוא דעייל בשנה, ר"ל מאחר שזה עתה רק יום אחד שנכנס בשנה (ר"ה י"א).—ד: ואכתי מדרב נחמן... נפקא (ובח' ט"ז); לדעת הב"ח ענינה פה: ליטעמיך! (ה) אַפְתִּי לָא, אַךְ, כַּמַּעַט ש...: אכתי לא עֲלִיתוּ בְּה אַחֲרֵיבְתוּהָ, כַּמַּעַט שִׁנְכַּסְתֶּם בָּהּ וּכְבֵר הַחֲרַבְתֶּם אוֹתָהּ (כתוב' קי"ב); אכתי לא עֲלִיתָ אַפְקִתָּהּ, כַּמַּעַט שֶׁהִכְסַּסְתָּהּ וּכְבֵר הוֹצַאְתָּהּ (פסח' ס"ח).

בְּדִי, עַתָּה: כְּדוּ תִּהְיֶה? עַתָּה הֵנָּךְ מִתְחַרֵּט? (נדר' כ"א); כְּדוּ תִּהְיֶה דְיָר, עַתָּה הִייתִי גַר (ד"ס סוכה מ"ד).

ה ע ר ה : אַתְּמִי (ה' תנ"א). בשפת מנדעית נמצא: אכאנדית, כאנדית, כאנדיא, אכאנדה, כונדא, עוד, עד עתה. בשפת מעלולא: l'ahatt(e) (=לעכתי), עוד, עד עתה, גם כן. המלות האלה מורכבות כולן מאותיות רומיות: אכתי מן א-כ-ג-ח-י; אַכְנִדִּית, מן א-כ-ג-ד-י-ת. ובמקרא קֶעֶת מן כ-ע-ג-ת. המשקל קֶעֶן חסר הת', והמשקל קֶעֶת חסר הנ'.

ב) הַשְׁתָּא, עַתָּה. בִּי הַשְׁתָּא, כַּעַת.

הַאֲדָנָא, עַתָּה; בְּעֲדָנָא ד', בַּעַת ש, כַּש', (ע"ז ד').

עַד כֶּן, עַד עַתָּה, עַד הֵנָּה; מִכָּן וְאַלְךָ, מִכָּאן וְלֵהֲלֵא, מֵעַתָּה וְלֵהֲבֵא (פסח' ל"ו, ועוד).

אַדְהֵכִי וְהֵכִי, וְאַדְהֵכִי וְהֵכִי (כ"י קול' מגלה ט"ז, נקוד), בִּינְתִים, בֵּין כַּךְ וְכַךְ || אַדְהֵכִי (גטין ט"ז: ול"א) || בְּמִצְעִי (נויר ל') || בִּינִי וּבִינִי, בֵּין הַבִּינִים (ב"ב קע"א); יבמ' כ"ה. וע': ערכ' י"ט). אדהכי מורכב מן עד-הכי.

תְּדִירָא, תמיד, תדיר.

לְעִנְל (סנה' נ"ב. ברכ' י"ח) || בְּעִנְלָא (פסח' ע"ה), בַּמְהֵרָה, בַּקְרוּב. הֵנָּא, מַהֲרָה, בַּאֲפֹן מַהֲרָה.

אַלְתֵּר (>עַל אֲתֵר), לְאֲלֵתֵר, מֵאֲלֵתֵר, מִן אֲלֵתֵר (נדר' כ"ז) || בְּהִדְיָא (סנה' ל"ט) || לְהִדְיָא (ברכ' מ'). מִיָּד (מגלה ט"ז) || בְּשַׁעֲתָה (סנה' ע"ז); חול' צ"ה: (ועוד), תַּכְפָּ וּמִיד.

לְבֵתֵר, אַחֲרֵי זֶה (ע"ז ח').

(ב) דִּיעֲבַד (ב-ד-אֲעֲבַד), לֵאחֲרֵי הַמַּעֲשֶׂה, כַּשֶּׁהִדְבַּר נַעֲשֶׂה.

ב) בארמית הבבלית נוכל לראות את מלות הטעם בדרך התהוותן. כן למשל הניבים מִי שְׁנָא, לֹא שְׁנָא, שְׁמַע מִנָּה, מִי טַעֲמָא, לפי קשורן במאמר הן מלות הטעם גמורות. כן, הניב מִי טַעֲמָא משמש במובן מדוע, בלי קשר אות ד' לפניו: מִי שְׁנָא וּלֹא שְׁנָא נכנסים גם על זכרים ונקבות, ביחיד וברבים, בלי שנוי בנין; וּשְׁמַע מִנָּה משמש גם במובן אֶלְמָא. וכן משמש הניב כְּלִי עֲלֵמָא, הכל מודים: כְּלִי עֲלֵמָא לְלַעַז לֹא חִישִׁינן (סנה' ח').

תַּאֲרֵי הַפְּעֵל.

קנ. א) תארי המקום: הֶקְא, פה; הֶתֶם, תָּמָן, שם, שמה; מְתֶם, משם (חולין צ"ד).

ב) מְהָא, מזה (גטין ל"ד); מְהִי... וּמְהִי, מזה... וּמזה (סנה' קי"א).

ג) בְּרִי, חוץ; גְּוִי, פנים, פנימה; כמכה דבראי (ע"ו כ"ח); דגואי קיימי (שם, שם); מְנָי, מלפנים, פנימה (גטין כ').

ד) לְאַחֲרִי, לאחר (ברכ' ח').

ה) לְבֵר, לְבָרָא, לחוץ; מְבֵר, מְבָרִי, מאַבְרִי, מחוץ, מבחוץ.

ו) לְעֵל, לְעָלָא, למעלה; מְעָלִי, מלמעלה.

ז) מְלָרַע (>מן —ל—ארע), מתחת, למטה.

ח) לְתַחַת (פסח' ע"ד;; סנה' ע"ז): לְתוּתָא (ד"ס לביצה ט"ו). לְתַתָּא (ב"ב

מ"ה). לְתַתָּאָה (ב"ק כ"ג): מְלַתַּחַת (בכור' ח') || מְתַתִּי (חול' ח') ||

מְתַתָּאָה (ד"ס ב"ב ז'), לתחת, מתחת, מלמטה.

ט) מְצַעִי, בתווך, באמצע (ב"מ ז'). || פִּינִי וּבִינִי, בין הבינים (שבת פ"ה).

י) בְּעֲלֵמָא, במקום אחר, בכל מקום: בעלמא דקתני מצאתיה (ב"מ

ב'). בעלמא אימא לך (נדה נ"ח); כיון דבעלמא תליא, הכא נמי תליא

(שם, נ"ט); לְעֲלֵמָא, למקום אחר: ועריך ואזיל לעלמא (גטין י"ב); מְעֲלֵמָא

ממקום אחר, בנגוד אל גופה (נדה ו'). והא תנא בעלמא קאי, ולא קא

פריך (יבמות ו'). אֲנִישׁ דְּעֲלֵמָא, אדם מן השוק (שם, קכ"א).

הערה: בספרות המאוחרת: הֶתֶם (כן נקוד בספ' מעש' י').

קנא. א) תַּאֲרֵי הַזֶּמֶן: אֶבְתִּי, אֶבְתִּי (כ"י קול'), א) עוד, עדיין: אכתי

הוה סיחון קיים (ר"ה ב'); ואכתי איכא חד יומא (ערכ' ט'); אכתי בחמִשָּׁא

(ב) תַּנְיָן, תַּנְיָנָא (נדר' כ"א. וס"ג), שני. לנקבה: תַּנְיָנָא (ערוך לגטין ו'). במקום תניינא (נ"ח. ד). תַּלְיָתִי, תַּלְיָתָא, שלישי; רַבִּיעָא, רביעי. לנקבה: רַבִּיעָא. שְׁבִיעָא (נדה ס"ו). עֶשְׂרָא (ברכ' ה').

הערה: (א) תַּנְיָנָא נמצא גם במשמעות תאר הפעל, שנית (סנה' כ"ג). תַּלְיָתִי, משולש, בי שלש שנים (שבת ל"א; ופ"ח; ערכין י"ג).

(ב) בספרות המאוחרת: תַּנְיָתָא (ה"ג ר"ג; ויטרי ק"א); תַּלְיָתָא (ה"ג, שם); רַבִּיעָתָא, רַבִּיעָא (ויטרי ק"ח); תַּמְיָאָא (ה"ג תרי"ח); תַּמְיָתָא (שם, רע"ט); שְׁתִּיתָא, תַּמְיָאָא (שם, תרי"ח); תַּמְיָנָא (שם, תר"כ), באות נו"ן נוספת ביו שתי התנועות; עֶשְׂרִיתָא (שם, שע"ט).

(ג) מלבד המספר הסדורי נמצאים גם תארים מספריים: אַחְרָנָא, אחר (כרית', זינגר ושכטר, דף י"א) || אַחְרִינָא (כ"י קול') || אַחְרִינָא; ברבוי: אַחְרִינִי (כרית', שם, י"א וי"ח) || אַחְרִינִי (כ"י קול') || אַחְרִינִי. לנקבה: אַחְרִי (>אַחְרִי) (ב"מ ט"ו; קדוש' מ"ו). || אַחְרִיתָא, אַחְרִיתִי, אַחְרִיתִי (כ"י קול') || אַחְרִינָא, אַחְרִינָא (יבמ' ס"ד). ברבוי: אַחְרִינָא (נדר' כ': וכ"ב). בְּתִירָא, בְּתִירָא (>בְּתִירָא) (נ"ט); ברבוי: בְּתִירָא. לנקבה: בְּתִירָא, בְּתִירָא; ברבוי: בְּתִירָא. בכנויים: לְבְּתִירָא דָּאָתוּ בְּתִירָא, לורעי הבא אחריו (ע"ו י').

הַמְסָפֶר הַחֲלָקִי.

קמח. פִּלְגָא, פִּלְגִי, פִּלְגִי (קל"ו. הערה ב'), חצי. ברבוי: פִּלְגִי (שבת ל"ד); ובכנויים: פִּלְגִיהוֹן. תַּלְתָא, תַּלְתָא, תַּלְתִי (ד"ס לשבת פ"ו), שלישי. רַבִּיעָא, רביע; חֲמִישָא, חומש; שְׁתִּיתָא, ששית.

הערה: בספרות המאוחרת: תַּרְתָא, שלישי (ה"ג קכ"ו); תַּלְתִי, שלישית (ש"ת הרכבי תק"א).

מִלּוֹת הַטַּעַם.

קמט. (א) מלות הטעם הן מלות המשמשות לבאר חלק מחלקי המאמר ולקשור חלקי המאמר או מאמרים שלמים יחד. מהם שמות ביחס הפעול, כמו זְמַנִּין, תַּדִּירָא; מהם פעלים קפואים, כמו קָא, תוּב, הִדֵּר, נָהִי; מהם כנויים, כמו תַּמָּן; ומהם שמות המספר, כמו (ל') חוּד, (פ') תַּדָא. מהם גיבויים בעלי שתי או שלש מלות. כמו הִ-תָּם, הִ-כָּא, כָּל הִ-כָּא ד'; ורובם מחוברים עם מלות היחס והקשור, כמו בְּגוֹן, בְּשַׁעְתָּה, לְהִדֵּי, מַעֲיִן, וכדומה. ומהם שמות התאר שהמתואר שלהם נשמט: שְׁפִיר, טָב, וכדומה.

(י) לצורך הדרשה נמצאו גם שמות המספר מלשונות יון ופרס: אינא (עין יעקב מ"ס כ"ח.) || הינא ^ע (כ"ב קס"ד); דיו, ^{δύο} (ערובין י"ח); דיקא, ^{δέκα} (ברכ' נ"ז); דיעון, ^{δύλγανος}; טריעון, ^{τρίγανος}; טטרעון, ^{τετραγανος}; פונטיעון ^{πενταγανος}; סצקאר, چهار ארבעה; תור, هزار אלף.

(ה) מְסֻרָת: תְּנִי (כ"י קול' מ"ק ט'); תְּלָתִי (ד"ס שבת ק"י); אֶרְבָּעִי (ב"ב ל' וס'; ערוב' נ'; כ"י קול' פסח' י"ג, ועוד); שֵׁב (סנה' ו', ועוד); שְׁבַעַת (כת' ס"ז); תְּשַׁעַת (ב"ב ס"ב); חד עשר (נדה נ"ד); חדיסר (תענ' י"ח); חד סר (ר"ה כ"א, ועוד); חדי סרי (כ"י קול' זבח' נ"ח); תרי סרי (כתוב' נ"ב, ועוד); תרי עשר (ד"ס יומא ס"ט, ופ"ד); תרינ עשר (ד"ס ב"ב קמ"ג); תלת עשרה (תענ' י"ד); תלת עשרי (נדר' מ"א); תלת עשר (כתוב' ע"ז); תלת סרי (ברכ' נ"ה); ארבסר (פסח' ד' וט'; כ"י קול' מגלה ב'); ארבע סרי (שבת צ"ח; ערכ' י"ב); ארבסרי (ערכ' י"ב); כ"י קול' מגלה י"ז); חמש עשרה (ערכ' י"ב); חמש עסרי (ד"ס, שם; שבת צ"ט); חמש סרי (ילקוט ליחז' ש"פ=ערכ' י"ב); חמש סר (שם, שם); חמסר (ד"ס מגלה ב'); חמיסרא (ב"ב ק"ז); שית עשרה (ב"ב צ"א); שתי סר (כ"י קול' מגלה ב'; וו'); שתא עשר (ה"ס מגלה ו'); שבע עשרה (ערוב' פ"ג); שב עשרה (ב"ב צ"א); שְׁבַסר, שִׁיבסר (בכור' נ'; ערוב' ע"ו; מגלה ב'); תשיסרי (ברכ' כ"ח); תשסרי (נדה נ"ד); תשע עשרה (ערכ' י"ב); עסרין (כ"י קול' מגלה ו'. וי"ז); עשרי (ד"ס גטין נ"ו); תולתין (כ"י קול' פסח' ס"ח); שְׁתִּי, שְׁתִּין (שם, שם, נקוד); תמנין (ערכ' י"ג, ועוד); תמנן (ב"ק קט"ו, ועוד); מאתין (ד"ס פסחים ס"ד); מאתי (כ"י קול', שם); מאתין (כתוב' ק"י); רבוא (סנה' ל"ט); רבואי (שם, צ"ה); רבואין (נדר' נ'); רבבתא (ברכ' ו'); רבנאן (ע"ז ט"ז); ד"ס חולין ו'; רבבן (ע"ז ט"ז, סנה' ט"ז); רבבֹּתא (ד"ס לסנה' כ"ו).

הַמְסַפֵּר הַסְּדוּרִי.

קמו. (א) קְדַמָּא (נדר' מ'. ונ"א). קְמָאָה (כ"ג. א). קְמָא (נ"ט), ראשון. ברבוי: קְמָאִי. לנקבה: קְדַמִּיתָא, קְמָאִיתָא, ראשונה. ברבוי: קְדַמִּיתָא, קְמָאִיתָא.

הערה: (א) קְמָא קְמָא, ראשון ראשון, ר"ל זה אחר זה (כ"ב צ"ט, גטין י"ב; פסח' ו'). ברבוי: קְמָאִי קְמָאִי (פסח' ו').

ק"ט); חדיסרי (שם, קט"ז); תרתי עשרה (שערי צדק ד' ד', סמן כ"א); תרתי סר (שרירא, גאלדב' ל"ז); תלי סרי (שערי תשובה קע"ב); ארביסרי (ערוך השלם, סוף אות נ"ף); חמיסרי (שם, שם); חמסר (שערי תשובה מ"ז); שתסר (שם, שם); שתי סר (ה"ג תכ"ה ותקצ"ה); שתא עשר (הל' פסוקות ל"ט); שביסר (ערוך השלם, סוף אות ע"ף); תמני עשרי (הל' פסוק רנ"ה); תמנסר (ה"ג ל' ב' וק"ה ב'); תשסר (ויטרי ד'); תישסר ותשיצר (ערוך השלם, סוף אות צד"י).

ג) מספרי העשירות הם:

עשרין, עשרין, עשרי	שתין, שתי
תלתין, תלתין (ט"ז. ח)	שבעין
ארבעין	תמנין, תמנן
תמשיין	תשעין

הערה: א) בספרות המאוחרת: תמשי (ה"ג רנ"ב).

ב) בהרכבת האחדים עם העשירות המספר העשירי קודם: עשרין וחד (בכור נ"ג); עשרין ותמין (מגלה ו').

ד) מספרי המאות והאלפים הם:

מאה	אלף, אלפא; ברבוי: אלפין, אלפן, אלפי.
מאתין, מאתן, מאתי	רבוא, רבואא, רבבאתא; ברבוי: רבואין, רבון, רבנותא, רבבון, רבבאתא.

הערה: א) במספרים המורכבים המספר הקטן קודם לגדול: תמני מאה (ערוב נ"ז); תלת מאה ושתין וארבעה (יומא כ'); שת מאה ושתין וארבעה (ערוב נ"ז); תלת מאה אלפי (נטיין נ"ז); תלת מאה רבואתא (פסח ס"ב); שתא אלפי (ב"ב ע"ג); תריסר אלפי (מ"ק י'); מאה אלפא (בכור' ח' א'); תליסר רבואתא (סנה' כ"ז); שתין רבון (חול' ו'); עשרין וארבעה אלפין רבואין (גדר' נ'); אלף אלפי רבוא (סנה' ל"ט); אלף אלפי רבוא רבון (ד"ס, שם); תרי אלפן ומאתן (כתוב' ק"ז).
ב) לסמן את המספרים המורכבים כשהיחידים הם שמונה וחשעה נמצא: ארבעין נכי תדא, ארבעים חסר אחת (ד"ס סנה' ס"ט); שתין נכי תדא (גדה ל'); שבעין נכי תדא (ערוב' פ"ג); תמנין נכי תרתין (ערכין י"ג); תמנן נכי תרתין (ד"ס וזח' ק"ח). וכן נמצא גם בערבית.

ג) קבוצה של שנים ויותר מסומנת על ידי בי (>בין); בי תרי, ביתרי, בי תרין (סנה' צ"ה. ועוד) || בתרין (קדוש' כ"ט); בי תלתא (שם, ח' א'); בי ארבעה (שבו' מ"ב); בי תמשה (יבמ' ק"א); בי עשרה (ערוב' ל'); סוטה ל"ח; בי עשרין ותלתא (סנה' ח' א'); בי מאה (ברכ' נ' יבמ' פ"ח). בספרות המאוחרת: בתרי (ה"ג שס"ד ותפ"ט); ביתלתא (שם, ס"ב וס"ה); בתלתא (שם, תפ"ט ות"צ); ביארבעה בארבעה (שם, תק"א).

(א) בספרות המאוחרת: הד (ה'ג י"ט ג') || תד (נקוד, ספורי מעש' כ"ה); תדא (ה'ג ר"ז); תרתן (שם, שצ"ט); תלת (ויטר' קי"ט); תרניתי (ה'ג רפ"י); תרתיהי (השק' אננ', תקופה ב', ד' רל"ד); תלתיהון (ה'ג ס"א) || תלתנהו (שם, שם); ארבעתיהו (שם, שצ"ח); תמנא (רי"ף, מנח' מ"ב).

(ב) המספרים מן אחד עשר עד תשעה עשר הם:

עם שמות הנקבה

עם שמות הזכר

חד סרי, תדיסרי, תדסרי

חד עשר, חד סר,

תדיסר, תדסר

תרת סרי, תרני סרי

תרין עשר, תרני עשר,

תרני סר, תריסר.

תלת עשרה, תלת עשרי, תלת סרי,

תלת עשר, תליסר

תלי סרי, תליסרי

ארבע סרי, ארבערי

ארבעסר, ארביסר

חמש עשרה, חמש עשרי, חמש סרי,

חמש סר, חמיסר,

חמיסרא, חמסרי, חמש עסרי

חמסר

שש עשרה, שש סרי, שתסרי, או

שתא עשר, שתסר, שש סר,

שתסרי

שתי סר, שתסר

שבע עשרה, שבע עשרי, שב סרי,

שב סר, שבסר, שבסר

שבסרי

תמני סרי, תמניסרי

תמני עשר, תמניסר

תמני סר

תשע עשרה, תש עשרי, תשסרי,

תשסר

תשסרי

ה ע ר ה : א) על דבר ההתכוצות וההתקצרות עיין סימן נ"ט. הצרי בחדסר, שחיסר ותשסרי הוא על הקשת המשקלים תריסר, ארביסר, תמניסר, ששם הוא על מקומו הנכון.

(ב) בכ"י ובדפוסים עתיקים נמצא את המספרים תריסר ותליסר משמשים זה לזה על ידי התחלפות האותיות ר"ש ולמ"ד; וכן הוא גם בסורית החדשה (עיין ד"ס לב"מ כ"ד; מ"ז, פ"ה. ופ"ז; לב"ב י"ב, ע"ז; וק"ז; לסנה' כ"ז; לב"ק קי"ב; לברכ' ד' וח'; למ"ק'; וכו'; לביצה כ"ג; ליומא פ"ז; לתענ' י"ח; וכ"ה; לחנינה ד'; ה'ג ש"ב, ועוד).

(ג) בספרות המאוחרת: חד סר (שערי תשובה קע"ב); חדיסר (שאלות

(ב) שני שמות בסמיכות: בִּי מִדְרָשָׁא, בִּי דִּינָא; דוּרְשָׁנִי; מִינוּנִי. או תאר ושם בסמיכות: תְּרִיד שְׁקִיה, קִטִּין שְׁקִיה, או שם ושם המספר בסמיכות: סִמְתָּרִי. או מלת הצרוף ושם: דְּבִיתָא.

(ג) לתוספת באור. שני שמות: רְבֵה > רַב אָבָא; רַבִּינָא > רַב אַבְינָא. תאר או בינוני, ושם: שְׁלִינוּנָא, שְׁפָרְנוּנָא. שם ובינוני או תאר: בֵּר מְהִילָא; בְּנִי דְרוּנִי (ד"ס סנה' ק"ט).

(ד) שם ותארו: אֶשְׁתָּקֵד (> שְׁתָּא קְדָמִיתָא); קְרָנוּלָא. שני שמות המספר: הֶדְדִי (> קְדָא-תְּדָא).

(ה) ועל הרוב במלות הטעם ובכנויים: אֵלוּ, אֶפְלוּ, אָלָא, אָכָא, לָכָא, הָכָא, וְעוֹד.

(ו) סמני היחס והרבוי נוספים על שמות מורכבים ומאוחדים על השם השני: בִּי חוּזָאִי; בִּי כְנִישְׁתִּי; נְהַר פְּקוּדָאָה; נְהַר דְּעָאָה. אבל בְּמִי כְסָאִי (ד"ס ברכ' ס"ב).

שם המספר.

המספר היסודי.

עם שם הנקבה

עם שם הזכר

קמו. (א)

קְדָא

חַד, קְדָא

תְּרִינִי, תְּרִינִי, תְּרִינִי (תְּלָתִי)

תְּרִינִי, תְּרִי, (תְּנִי)

תְּלָת

תְּלָתָא

אַרְבַּע

אַרְבַּעָא, אַרְבַּעִי

חֲמִשָּׁה

חֲמִשָּׁא

שֵׁשׁ

שֵׁשָׁא

שִׁבְעָה, שִׁבְעָה, שִׁבְעָה

שִׁבְעָא, בסמיכות שִׁבְעָת

תְּמָנִי, תְּמָנִי

תְּמָנִיא

תְּשַׁע

תְּשַׁעָא, בסמיכות תְּשַׁעָת

עָשָׂר

עָשָׂא

ה ע ר ה : (א) תְּרִי נמצא בכנויים: תְּרִינִי (שבועות ל"ז); תְּרִינִי (ב"ק ס"ו); תְּרִינִי (כתוב' פ"ג) || תְּרִינִי (חול' מ"ה); תְּרִינִי (כ"י קול' מ"ק צ"א). על דבר הו"ו במקום י"ד עיין נ"ח. א.

רְבָא, לַנְקֵבָה רְבָתִי-רְבָרְבִי, גְדוּלִים, רְבֻנְתָא, מוּרִים, וְרִיבּוּתִיה (אג' שרירא, נייב' כ"א); רְבָרְבָתָא, רְבָרְבָתִי.

רוּחָא-רוּחִי, רוּחָתָא.

רִיפְתָא-רִיפִי, רִיפְתָא.

רְשׁוּתָא-רְשׁוּתָא, רִישׁוּתָא, רְשׁוּתָא (שרירא, נייב' ל"א, רְאשׁוּתָא (שם, קפ"ג, רְשׁוּתָא (שו"ת שערי צדק ה' ו', סמן כ"א).

שְׂבָלְתָא (עיין צ"ב).

שְׂבָתָא, שְׂבָא (קל"ב. ג.)-שְׂבָתָא, שְׂבִי, שְׂבָתִי (שרירא י"א).

שְׂדֵרְתָא-שְׂדֵרִי.

שְׂדָא, לַנְקֵבָה: שְׂדָא (גטין ל"א.)-שְׂדִין, לַנְקֵבָה: שְׂדִתִּין.

שְׂטָתָא-שְׂטִי.

שְׂעָתָא-שְׂעִי.

שָׁם, שְׁמָא-שְׁמִי, שְׁמָהָתָא, שְׁמָתָא (שרירא, גאלדב' ב').

שְׁמַעְתָּא, שְׁמַעְתָּא-שְׁמַעְתָּא (גטין מ"א.), שְׁמַעְתָּא.

וּשְׁנָא, שְׁתָא-שְׁנִין, שְׁנִי.

שְׁקָרָא-שְׁקָרִי, שְׁקָרָאִי.

שְׁקוּרָא-שְׁקוּרָאִי.

שְׁפָתָא-שְׁפָתָא (ספ' מעש' נ"א, שְׁפָתָא (ה"ג ב' א'), שְׁפָתָתָא.

תְּבָלָא-תְּבָלִי, תְּבָלְנִי, תְּבָלְוִנִי.

תְּלָא-תְּלִי, תְּלָאִי.

תְּלָתָא-תְּלָתְנִי.

תְּפָלְתָא-תְּפָלִי.

תְּקוּפְתָא-תְּקוּפְתָא.

תְּקִיפָא-תְּקִיפִי, תְּקִיפָאִי.

הַרְבֵּבַת הַשְּׁמוֹת וְאַחוּדִים.

קמה. «אף על פי שמתכונת הלשונוות השמיות שלא לאחד שתי מלות כי אם בשמות עצם פרטי, כמו פְּמִבְדִּיתָא, נְהַרְדְּעָא, וכדומה, בכל זאת נמצא הרכבות ואחודים על המעט גם בשאר המלות. והם על פנים שונים:

מִסְכָּתָא-מִסְכָּתָא (שרירא, נייב' י') || מִסְכָּתָא (שם, שם) || מִסְכָּתִין (שם, גאלדב') || מִסְכָּתָא (ה"ג רס"ה) || מִסְכָּתִי.

מִצֹּתָא-מִצֹּתָא, מִצֹּי.

מִצָּא-מִצָּרִי.

מִתָּא-מִתְּנָתָא.

מִתְּנִיתָא-מִתְּנִיתָא, מִתְּנִיתָא.

נִהָא-נִהָרִי, נִהָרָא, נִהָרְתָּא.

נִחָלָא-נִחָלָא.

נִטְוִפְתָּא-נִטְוִפְתָּא.

סָאָה, סָאָתָא-סָאִין, סָאִי.

סוּסִיא-סוּסִיתָא.

סָמָא-סָמִי.

סָפְדִינָא-סָפְדִינָא.

עִינָא-עִינִין, עִינָתָא.

עָמָא-עָמִי.

עָרָא-עָרִי, עָרִי.

עֶשׂוֹרָא-עֶשׂוֹרִיתָא.

פֶּרֶשְׁתָּא-פֶּרֶשְׁתָּא, פֶּרֶשְׁתָּא, פֶּרֶשִׁי.

פֶּתְקָא-פֶּתְקִיתָא.

פֶּתִילָא-פֶּתִילִי, פֶּתִילָא.

צֶדְרָא אוּ צֶדְרָא (בסורית צֶדְרָא)-צֶדְרִיתָא.

צִיבְתָּא-צִיבְתָּא, צִיבְתָּא, צִיבְתָּא.

צִנְתָּא-צִנִין, צִנְתָּא.

צִנִיעְתָּא-צִנִיעְתָּן.

קִנְיָא-קִנִי, קִנְיָי.

קִרִיבְתָּא-קִרִיבְתָּא.

קִרְנָא-קִרְנִי, קִרְנָא.

(קִשְׁתָּא)-קִשְׁתָּא, קִשְׁתָּא.

קִתָּא-קִתִי, קִתָּא, קִתִי.

חמרא-חמרי, חמראי.

חמרתא-חמרי.

חמשא-חמשין, חמשיתא, חמשיתא (הרי"ף ב"מ ס"ד.).

חטתא-חטי, חטיא.

חקלאה-חקליתא.

חרותא-חרותא, חריותא, חרתא.

וחשא-חשי, חשאי.

חשלא-חשלי, חשלאי.

חתנא-חתני, חתנותא.

טחיא-טחיי, טחאי, טחויי.

טיבותא-טיבותין.

טפשא-טפשין, טפשאי.

יהירא-יהיראין.

כותא-כוין, כוי.

כסא-כסתתא.

כוסתא-כוסיתא, כוסתא.

כלתא-כלי.

וכלתא, ישיבה-כלי.

כלמתא-כלמי.

כרסא-כרסתא, כרסיתא.

כרעא-כרעי, כרעתא.

לבנא, לבנתא-לבני.

ליליא-לילתא, ליליתא, ליליתא (נקוד, ספ' מעש' קע"ח), לילני; לילי, בלילה.

מגלתא-מגלי, מגלאי.

מדי-מדי, מדני (השק' אנג', תקופה ב', י"ב שכ"א).

מוזתא-מוזותא, מוזני.

מחצלתא-מחצליא.

מלתא-מלי.

אַטְמָא-אַטְמִי, אַטְמָתָא, אַטְמָהָתָא.

אַכְמָתִי-אַכְמָתָא, אַכְמָוּתָא.

אַמָתָא-אַמָהָתָא.

אַמָא-אַמָהָתָא.

אַמָתָא-אַמִין, אַמְתִי, אַמָהָתָא.

אַתָתָא-נָשִי, נָשִי, נָשָאִי (ד"ס וּבַח' קי"ב;; שבת קמ"ח.).

אַצְבָעָא, אַצְבָעִי (ע"ז כ"ט.), אַצְבָעָתָא-אַצְבָעָתָא, אַצְבָעוּתָא.

בָּנְרָא-בָּנְרִי.

בוּעָתָא-בוּעִי, בוּיִי (שו"ת הרכבי של"א).

בִּיעָתָא-בִּיעִי.

בִּישוּוּתָא-בִּישוּוּתִין.

בִּיתָא, בַּסְמִיכּוּת בִּי-בִּתִי.

בֵּת, בְּרָמָא-בָּנִן, בְּנָתָא, בְּנָתָן; בְּרָת' (ד"ס ב"מ ל"ט.).

בְּרָא-בָּנִי, בְּרִי (ד"ס סנה' י"ז.).

גְּבָרָתָא-גְּבָרָתָא, גְּבָרָתָא.

גִּידָא-גִּידִין, גִּידְנִי (השק' אנג', תקופה ב', י"ב שנ"ז).

גָּסָא-גָּסְנִי (שאלתות צ"ב; מאג' לשנת 1893 דף רכ"ו).

דִּישָא-דִּישָאִי.

דְּכָתָא-דְּכָתָא, דְּכָתִין (שרירא, נייב' ט"ו).

דְּפָנָא-דְּפָנָתָא.

דְּקָלָא-דְּקָלָאִי.

הֶלְכָתָא-הֶלְכָתָא, נְהֶלְכָתָהוּן (שרירא, נייב' י"ט).

וּוּטְרָתִי-וּוּטְרָתָא, וּוּטְרָתִי.

מְבָרָא-מְבָרִין, מְבָרִין, מְבָרִיא, מְבָרָתָא.

מְבָרָתָא-מְבָרָתָא.

חֻבָתָא-חֻבִין.

חִיוָתָא-חִיוִי, חִיוָתָא, חִימִי (ד"ס ב"מ פ"ג.).

חֲנֻרָתִי-חֲנֻרָתָא, חֲנֻרָתִי.

חֲנָנָא-חֲנָנָאִי.

ה ע ר ה : בספרות המאוחרת: אחי (ה'ג קל"ח); אבוי, אביו (שם, תקמ"א); אחוהי (שם, רמ"ח) || אחואי (שרירא, גאלדב' ל"ט); אחוה (שאלחות כ"א); אבוקא (שם, י"ד) || אבונן (שם, כ"א); אבוהו (שור' הרכבי רל"ב).

אית ולית עם פנוים.

קמב. א' אית בעקרו שם, יש, וברבות הימים כחו מתפתח לכתו של פעל; על כן נכנסים עליו כנויי השם וגם כנויי הפעל.

ב) איתי (נדרים פ"א); לית (>לית) (סנה' מ"ו).

ג) איתה (תמיד כ"א, ועוד) || ליתה (חול' ב' א).

ד) איתא (ב"ב ג'; ועוד); ליתא (ב"מ ד' א).

ה) איתנן (פסח' נ' א) || איתנן (ד"ס, שם).

ו) איתנכו (פסח' פ"ו א) || איתנכו (ד"ס, שם) || איתנכו (יבמ' קט"ז א).

ז) איתנהו (תמיד ה' א) "איתנהו (ר"ה כ', ועוד) || אתינון, קרי איתינון (מעילה ה' ו' א); ליתנהו (ובח' י"ד וי"ח א) || ליתניהו, ליתניהו (ערוכ' מ"ו: ופסח' פ"ו: וד"ס, שם).

ח) איתנהי (שבוע' י"ד א).

ה ע ר ה : א' ליתוהי, אינו (כתוב' כ"ב, ועוד) הוא מלשון המערב. ברבוי איתו (פסח' נ' א) || איתי (ד"ס, שם).

ב) בספרות המאוחרת: איתנה, ישנו (שרירא, ניב' כ"ח א) || איתנהו (הריף

ב"ב קמ"ט, קדוש' כ"ז א) || איתנהו (שרירא, ניב' כ"ז א) || איתנה (ה'ג חנ"ד) || איתנן

(שרירא, ניב' י' א) || ליתנהו (הריף ב"ב קמ"ב א). ברבוי איתי (שור' הרכבי ע"ד;

שרירא, גאלדב' ה' א).

קמג. אית ולית מתחברים עם המלה פא, פה, למלה אחת: אפא,

לפא.

ה ע ר ה : א' בספרות הגאונים נמצא גם מקור מן אפא: מיכא הוא דליכא גביה (השק' אנ',

תקופה ב', י"ב שכ"א); אפא (נקוד, ספ' מעש' כ"ה).

ב) במקום אפא נמצא אפך או אפך (ד"ס ב"ק ק"ח א), והמלה הווא נמצאת

גם ברבוי אפי (ד"ס סנה' צ"ז א) || איתי (שור' הרכבי ע"ד; אנ' שרירא, גאלדב' ה' א).

נטיות זרות.

קמד. אב, בקריאה ובידיעה אפא, ברבוי אפא.

אורתא, ברבוי אורתא (ה'ג ק"מ).

אחא-אחא, אחא, אחא (אחי' א).

(ע"ז מ'.) ; שְׁנִיָּהּ (ערוב' ט"ו); קִטְרִיָּהּ, קשריהם (ביצה י'.) ; אֶבְתְּרִיָּה (ד"ס שבת ק"ט), בהשמטת התנועה הסופית; קִיּוּמִיָּהּ (ב"ב קס"א), במקום קִיּוּמִיָּהּ; גִּדְפִיָּהּ (סוכה ה';; עיין קל"ח. א.).

ה ע ר ה : א) בספרות המאוחרת: יְדוּהוֹן (ה'ג רט"ז); בִּינָהּ (שו"ת הרכבי ע'); פִּירִיָּהּ (חור' של ראש' ב' י"ד); אִפּוּהִין (ס' ר' עמרם י'); פִּלּוּגִיָּהּ (שירא, גיב' מ"ד); בִּתְרִיָּה (ויטרי ל"א).

י לנסתרות: קְתִיָּה, נצביהן (ד"ס פסחים ל'.) ; קְרִמִּיָּה (שם, ע"ד); לְבִישִׁיָּה, לובשיהן (ד"ס שבת י'.) ; גְּבִרִיָּה (כ"י קול' מ"ק ט'.).

אב, אח, חם, אַחַת עם כנויים.

קמא. א) אַחִי (ד"ס ערובין קל"ח); חָמִי (תענ' כ"ג); אַחְתִּי (מגלה י"ג);

ע"ז י"ח.).

ב) אַבִּיךָ (נדר' כ"ח: ונ'.) || אַבִּיךָ (סנה' כ"ג.).

ג) אַבּוּהוּ (ב"ב קנ"ה); אַבּוּהִי (נויר ל'.) || אַבּוּהִי (ברכ' י"ח); אַבּוּהָא (שבוע' מ"ו), האחרון עם כנוי הנקבה; אַחּוּהִי (סנה' ה'.) || אַחְתִּיָּה (נקוד, כ"י קול' מגלה ו'); ד"ס ב"ק פ"ח; חֲמוּהִי (סנה' כ"ח); חֲמוּהָא (קדוש' י"ב); האחרון בכנוי הנקבה; אַחְתָּה (סנה' ה').

ד) אַבּוּהָא (סוכה ל"א; כ"י קול' מגלה ט"ו); אַחּוּהִי (נדר' ע"ד).

ה) אַבּוּן (ברכ' י"ח;; כתוב' צ"ב.) || אַבּוּיָן (כתוב' פ"ה); אַחּוּנָא (ב"ב קל"ה;; יבמ' ל"ו: ול"ח.).

ו) אַבּוּכּוֹן (ב"מ ל"ד); אַבּוּכּוֹן (שם, ד"ס נ"ח); אַחּוּכּוֹן (יבמ' ל"ו); אַחִיכּוֹן (שם, עין יעקב).

ז) אַבּוּהוֹן (ב"מ ל"ד); אַבּוּהִין (ד"ס ב"ב ו'; ב"ק ק"ד;; שבוע' מ"ו).

ח) אַבְּהִתִּי (תענ' כ"ג.) || אַבְּהִתִּי (ד"ס ב"ב ח'); אַחְתִּי (שבת נ"ו).

ט) אַחּוּהִי (נויר ד'; חול' ס'.) || אַחּוּהִי (מגלה ט"ו); אַחְתִּיָּה (ד"ס ב"ב קמ"א); אַחְתָּה (שבת י"ג.) || אַחְתִּיָּה (ד"ס ב"מ ק"ד).

י) אַחְתָּה (ב"ב קמ"א) || אַחּוּהִי (שם, קנ"א).

יא) אַבְּהִתָּנָא (עין יעקב פסח' נ'.) || אַבְּהִתָּנָא (פסח', שם) || אַבְּהִתָּנָא (ד"ס ב"ב ו'); אַחְתָּנָא (מ"ק כ"ח).

יב) אַבְּהִתִּיָּה (מגלה ט"ו); אַחּוּהוֹן (כתוב' נ"ב).

טו) לנסתרות: כְּלָהִי (כתוב' כ').

חבור הכנויים עם השמות המסימים בתנועה.

קמ. א) למדבר בעדו: חַיִּי (יומא י"ג); נָשִׁי (סנה' ל"ח); קָרִיבִי (ב"מ פ"ז); לְאַחֲרֵי (נדר' נ'); בְּנִי (ב"ב קמ"ג).

ב) לנוכח: בָּנָךְ וּבָנְתְךָ (ברכ' נ"ו); תַּפְלָךְ (שם, שם); פְּפִיךָ, שִׁינְךָ (חול' כ"ז); כְּרָעִיךָ (פסח' קי"ב).

ג) לנוכחת: כְּרָעִיךָ (נויר כ"ד); כְּשׁוֹרִיךָ, קוֹרוֹתֶיךָ (תענ' כ"ה); בְּנִיכִי (ד"ס שבת קנ"א); חַיִּיכִי (יומא י"ג).

ד) לנסתר: עֲנִיָּה, עֵינִי (ב"ב ע"ד); טַעֲמִיָּה, טַעֲמִי (נדר' פ"א); בְּנִיָּה (ברכ' ח'); יָדִיָּה (שם, צ"א); עֲלֻנִּיָּה, עֲלִי (כ"י קול' מגלה ז', ועוד); מְעוּהִי (ובח' ה'); אַפּוּהִי, פָּנָיו (שבת קכ"ט) || אַפּוּי (ד"ס ברכ' נ"ו); דְּפּוּנִי, שׁוֹטְרִי (גטין ל"ד); מְצַנְהִי (ב"ב ס"ח); כְּלָהּ, חוֹפּוֹתָיו (ד"ס שבת קל"ח).
הערה: בספרות המאוחרת: עֲלֻנִּיָּה (ה"ג רע"א); תַּלְמִידוּהִי (שרירא, גאלדב' י').

ה) לנסתרת: בְּנִיָּה וּבָנְתִיָּה (ברכ' נ"ו); קָרִיבָה (שם, שם); עֲלֻנָּה (כן נקוד בכ"י קול' פסח' ח') || עֲלֻנָּה (נקוד בספ' מעש' כ"א) || עֲלֻנִּי (ע"ז כ"ח); עֲנִיָּה (כתוב' נ"ד); נִכְסָה (ב"ב קנ"א); מְצַנְהָא (שם, קכ"ח); פְּרִנְדָּהָא (כתוב' נ"ד).

ו) למדברים בעדם: עֲלֻנָּן. עֲלִינוּ (מנח' מ'); תַּרְוִינָן, שְׁנִינוּ (שבוע' ל"ז); עֲנִינָן או עֲנִינָן (ע"ז נ"ג).

ז) לנכחים: יוֹמִיכָן (ד"ס שבת קל"ו); גּוּפִיכּוּ (ב"מ ל"ז); עֲבִידִיתִיכּוּ (מגלה ט"ז), בתנועת המעבר.

ח) לנכחות: בְּנִיכִי, קְדוֹתִיכָן (פסח' ל') || קְדוֹרִיכִי (שם, ק"י, כ"י קול'); פְּרִחִיכִי, פְּתוּתִיכָן (שם, שם); תַּבְּלֻנִּיכִי או תַּבְּלֻנִּיכִי (שם, ק"י: ד"ס לשם); פְּמִיכִי (שם, ק"י, כ"י קול'); גְּבָרִיכּוּ (יבמ' ק"ח), בַּמְקוֹם גְּבָרִיכִי; וְבִנְיָכִי (פסח' ל').

ט) לנסתרים: בְּרַמִּיהוֹן (מ"ק ד' ד'); חַיִּיהוֹן (פסח' קי"ג) || חַיִּיהוֹן (ד"ס, שם); מְנִיָּהוּ (שבת ק"ל) || מְנִיָּהוֹן (ד"ס, שם, ל"ג); עֲנִיָּהוֹן (סנה' פ"ח); אַשְׁלִיָּהוֹן (ב"מ ק"ז); מְלָהוֹן, דְּבָרִיהוֹן (ד"ס ערוב' ס"ח); עֲלֻהוֹ (ברכ' נ'); רִישִׁיהוֹ

ה) לנוכחת: בְּרִיךְ (שבת קנ"ו); וְנִפְשִׁיךְ (מ"ק ט"ז); לְחַמֶּיךָ (תענ' כ"ה).
 סְעוּדָתֶיךָ (נדר' כ"ד); מְגִידֶיךָ (שם, כ"א).
 ו) לנסתר: רַבָּה, אֵימָתָה (כתוב' כ"ח); דִּינָה (סנה' ה'); חֲטָאָה (ע"ז ה'); תִּקְנִיתָה (שם, י"ב); בֵּיתָה (יבמות ק"ט); כָּלָה, כָּלִי; בְּרִי (נדרים מ"ח).
 ז) בֵּיתִיהוּ, בֵּיתוֹ (ד"ס ב"ב י'); דְּבִיתִיהוּ, אִשְׁתּוֹ (כ"י קול' מ"ק ט"א), שְׁנֵיהֶם בְּתוּעַת הַמַּעֲבָר; דְּבִיתָהוּ (נדרים כ"ג) || דִּיבִיתָהוּ (שבת קנ"א); ד"ס יומא פ"ג) || דְּבִיתָהּ (ד"ס ב"מ פ"ד).
 ה ערה: בספרות המאוחרת: קדוּשִׁיתָא (ש"ת לוריא ר"ו); שִׁיבִינָה (ש"ת הרכבי קפ"ב); אֲנָתָהוּ (ש"ת קאסעל פ"ו); אֶסְתָּה, רופאו (ש"ת מוספא פ"ט); שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הָאֵלֶּה מוֹשְׁשִׁים בְּמִוּבָּן שְׁמוֹת גְּשָׁמִים; לְחוּדָהּ (ה"ג רנ"ה) || לְחוּדָהּ (שם, רס"ח).
 ח) לנסתרת: דְּעָתָה (ב"ב קנ"א); כְּתָבָתָה (ב"מ ק"ד); מְרָה (גטין ל"ט); אֲבָתָרָא (מגלה ז'); שִׁבְבָתָהָ, שְׁכֻנוֹתֶיהָ (סנה' פ"ב).
 ט) למדברים בעדם: אֲרַעָנָא (ד"ס ברכ' נ"ח); מְרָנָא (ע"ז י"א); יָדָן (פסח' ה'); דְּעָתָן (ערוב' ל"ז); תִּבְרָן (ב"מ ט"ו); מְתִנִּיתָן (ערוב' ט"ז); וְעוֹד; וְנִפְשָׁן (ע"ז ד'; נדר' כ"ה).
 ה ערה: אֲדַעָתָן (קרית ספר ד' קמ"ח); כָּאֲבִין, סְכִינִין (שם, קמ"ט).
 י) לנכחים: אֲרַעָכֻן (כתוב' קי"ב); אֶלְהָכֻן (ד"ס סנה' ל"ט); בֵּיתָכֻן (כ"י קול' פסח' ק"א); כָּלָכֻ; רַבּוּנָכֻן (כרית', זיגור ושכטר).
 יא) בכנויי הרבים: דְּעָתָכֻן, דַּעְתְּכֶם (ב"מ צ"ב); פְּתוּוּתָכֻן (שבת פ"ח); רַבִּיכֻן (כרית' ו'); אֶלְהָכֻן (סנה' ל"ט); וְנִפְשָׁכֻן, נִפְשָׁכֶם (יבמ' ל"ז).
 ה ערה: *) בספרות המאוחרת: שְׁאֲלָתְכָא (ש"ת מוספא מ"ב).
 יב) לנכחות: גְּלָתִיכִי, מַעֲיִלְכֻן (ביצה ל"ח).
 יג) לנסתרים: מְרָהוֹן (נדר' ס"ב); כָּלָהוֹן (ערוב' ל'). || כָּלָהוּ (נדר' ב'); רִישָׁהוֹן (כ"י קול' מגלה י"א); דְּקָנָהוֹן (נויר ל"ט); בְּדִרְתָּהוֹן, בְּדִרְתָּהוֹן, פּוֹרֵם (ע"ז י'; וד"ס לשם); מְתִנִּיתָהוּ (ד"ס לשבוע' ל"ח).
 יד) בכנויי הרבוי: שְׁמִיָּהוּ (ובח' ד') || שְׁמִיָּהוּ (כ"י קול' מגלה י"ד); אֶלְהָיָהוּ (שם, שם); שְׁמִתָּהוּ (גטין י"א); אֲמֵן (שבת קמ"ג); וְנִפְשָׁן (פסחים קי"ח).
 ה ערה: *) בספרות המאוחרת: עֲנִיָּן (שירא, גאלדב' י"ג); אֲנָדָתָהוֹן (שם, כ"ד); מְנִיָּהוּ (נקוד, ספרי מעש' כ"ה); לָהּ (שם, שם); נִתְלָהּ (ה"ג ק"ח); תִּלְתָּהּ (שם, ס"א).

הַרְכַּבַּת הַשְּׁמוֹת עִם הַכְּנוּיִם.

קלח. הכנוי למדבר בעדו, מפני שבא אחר הטעם, לפעמים נופל בכתב; ובלי ספק היה נופל בדבור החי במדה יותר גדולה מבכתב: אַם, אמי (מ"ק י"ב. וכ';; ברכ' כ"ט;; שבת ס"ו;; ועוד); בַּר, בני (ברכ' ה';; בְּרַת, בתי (כתוב' נ"ד. וק"ט;; חול' צ"ה;; יד, ידי (ע"ז ל"ט); נַפְשִׁי, נפשי (פסח' ס"ח); בְּנָת, כמוני (שם, ק"ה: בכ"י קול';; מן, ממני (ד"ס חגיגה כ"ב;; ועוד); לִית, אינני (סנה' מ"ו); ועוד. והמעשה הזה משך אחריו שתי תולדות: האחת היא תמונת הידיעה התחילה משמשת במקום תמונת הכריתה בלא כנוי: סְבִתָא, אמי זקנתי (ב"ב קכ"ה); בִּיתָא, ביתי (קדוש' כ"ב;; נדר' נ"ט); יָדָא, ידי (ברכ' נ"ו); אֶתָא, אשתו (שם, שם); פּוּרִיָּה, מטתי (שם, שם); מְרִתָא, אדוניו (ב"ב ג';; בָּרָא, בנו (כתוב' ס"ב); גְּבָרָא, אישה (יבמות קי"ח¹). והשנית, שבמקום כנוי היחיד – התחילו משמשים בכנוי שם הרבוי – וזה מצדו משך אחריו שמוש כל הכנויים של השם ברבוי עם שם היחיד. ומאחר שחוקי הלשון נהרסו, שמשו לפעמים גם בכנויי הפעלים בשמות: רִישְׁתָּנְהִי (פסח' ק"י); בַּמְקוֹם רִישְׁתָּנְהִי; אֶרְחָנְהִי; בַּמְקוֹם אֶרְחָנְהִי (הרי"ף, ברכ' ל"ח); שְׁבוּיָנְהִי, במקום שְׁבוּיָהּ (כתוב' כ"ג).

חֲבוּר הַכְּנוּיִם עִם הַשְּׁמוֹת הַמְּסִימִים בְּאוֹת.

קלט. א' למדבר בעדו: רִישִׁי (נדר' נ';; אֶתָּי (שם, שם); בְּרִי (ע"ז י';; תְּחוּתִי (שם, שם); דְּעָתִי (יבמות י"ט); אֶצְבָּעָתִי (ברכ' נ"ו).
ב' אֲגִרִי, שכרי (ב"מ ע';; חִילִי, כחי (מגלה ט"ז); פְּרָעִי, רגלי (ב"ב מ"ט); חֲבָרִי (ב"מ ב';; יָדִי (ערכ' ט"ז); דְּעָתִי (שבת צ"ה); שְׁמִי (שם, קמ"ה); בְּרִי (תענ' כ"ג); חֲוִי (>חֲוִי), נחש שלי (ב"ק כ"ג); מְשָׁכִי, עורי (חול' נ"ט); זְכָנְתִּי, שטרותי (נדר' כ"ז).
ג' לנוכח: בָּרָךְ (נדר' כ"ח); לְבָךְ (שם, כ"א); קָרְנֶךָ (יבמ' מ';; סְנָאךָ (גטין נ"ז).

ד' טַעֲמִיךָ (ברכ' מג., ועוד); דְּבִיתְכִי, אשתך (נדר' י"ג); קוּעִיךָ, צוארך (ע"ז כ"ט); כולם מעקרים לנקבה הם.

1 בשמות אָבָא, אבי, ואָמָא, אמי, הסיים הוא סמן הקריאה (קל"ב. ד.).

נונין, נוני, דגים, דגי; נוינא, הדגים. גברא, האיש; מלכתא, המלכה. באחרית הימים כשסמן הרבוי י ירש את מקום הסמן יא, נטשטש מהרבוי סמן הידיעה ונאבדה משמעותו. ובעקבות הרבוי גם סמן הידיעה בשם היחיד אבד את כחו; ועתה נשארה רק תמונתו הריקה, ואין מובן לו.

מְשָׁלִים לְנִטְיַת הַשֵּׁם.

קלז. מוכרת	סמוך	נודע
ליחיד דין	דין	דינא
לרבים דינין	דיני	דיניא, דיני
ליחיד פלב	פלב	פלבא
לרבים פלבין	פלבי	פלביא, פלבי
ליחיד טלי	טלי	טליא
לרבים טליין	טליי, קני	טליא, קני, צניי.
ליחידה צורח	צורת	צורתא
לרבות צורן	צורת	צורתא
ליחידה מלכה	מלכת	מלכתא
לרבות מלכן	מלכת	מלכתא
ליחידה דמו, רענא	דמות, רעות	דמותא, רעותא
לרבות דמן	דמות	דמותא
ליחידה שליא	שליט	שליטא, שליטא
לרבות שלינ	שליט	שליטא

ה ע ר ה : א) במקום ה'א הנקבה נמצא על ה'רוב את הכתיבה באלף.

ב) השמות בסיומים -ות, -ית מפילים למעמים את הת' הסופי גם בכריתה ובסמיכות: ב'י רדו יומא, ב'י דלו יומא (ב'ב י'ב); צבו ביתה, צבו נקשה (יומא פ'ז); צבי ביתה (סנה' ז'); לאנתו, ועוד. ולפני כנויים: לאתרוה, ועוד.

מקיימות את רפיונן. ד"מ מִלְכָּא, מן מִלְךְ, מתחלף למִלְךְ, ומוזה הרבוי
 *מִלְכִין> מִלְכִין; מִלְכָּתָא, ברבוי מִלְכָּתָא (>מִלְכָּתָא); עֲמָא, ברבוי עֲמָמִי;
 וכיוצא בזה. לפעמים המשקל הסגולי נחלף למשקל פָּעַל: פִּנְדָּא, פִּנְדִי;
 גִּרְסָא, גִּרְסִי, ועוד. בשמות השניים נכפל לפעמים כל השורש ברבוי: רָבָא
 רַבְרָבִי; *דָּקָא, *דִּקְדָּקִי <דִּרְדָּקִי.

א' סמן הרבים נמצא לפעמים בשם הנקבה. על הרוב השם היחיד
 הוא שם האחדות: נָשִי, נשים; בִּיעֵי, ביצֵים; שְׁנִין, שְׁנִי, שנים; חֲטִיָּא, חטים;
 סְעָרִי, שעורים, וכדומה. מצד השני נמצא את סיום הרבות בשם הזכר:
 אֲבָהָתָא; רַבְנָתָא, וכדומה. ויתכן לפרשם שהם על דרך ההקשה לשמות
 הנקבה. ויש שמות שנמצאו פעמים בסיום הרבים ופעמים בסיום הרבות.
 והחזיון הזה יש לפרש על אחד משני פנים. הפן הראשון הוא שבימים
 קדמונים השם הזה נמצא ביחיד וגם ביחידה, והתמונה האחת נאבדה.
 והפן השני הוא שבתקופות שונות השם האחד שמש מינים שונים. בתקופה
 האחת לזכר, ובתקופה השניה לנקבה.

י' מושג הרבוי יוכל להתבטא גם על ידי שם הקבוצ, ד"מ עֲאָנָא,
 צאן; שְׁרָתָא, שירה, אורחה; בְּקָרָא; עֲדָרָא.

הערה: שם העצם הפרטי אינו מתרבה. אבל מצאנו פעם אחת כיוצא מהכלל: מאה
 פפִי (פסח' פ"ט).

יחסי השם.

קלה. מסימני יחסי השם נשארו רק רשומים. סמן יחס הישר נמצא
 בשמות אב, אח, חם, לפני כנויים: אָבוּךְ, אַחוּהִי, חֲמוּהִי. סמן יחס הקנין
 נמצא לפעמים בשמות הללו: אָבִיךְ, אַחִיכוֹן, ובסיומי הכנויים: יִךְ לנקבה
 ו־ה לזכר. סמן יחס הפעול נמצא בכנויים: יִךְ, יִן. ובמלות לַעֲלָא, לְתַתָּא,
 לְבָרָא, בתור סמן מקומי. את סמן הקריאה מצאנו באָבָא ואָמָא.

מַצְבֵי הַשֵּׁם.

קל. בארמית שלשה מצבים לשם: הכריתה, הסמיכות והידיעה.
 סמן הידיעה בארמית בא בסוף השם, ולא בראשיתו כמו בעברית. סיום
 הידיעה הוא א־, שנתהוה מן ה־א, זה, זאת. כן, ד"מ, נִין, דג; נוּנָא, הדג;

ב) סמן הרבים הוא $\text{—יֵן בכריתה, —י בסמיכות, —יָא במצב הידיעה}$.
וסמן הרבות הוא $\text{—ן בכריתה, —ת בסמיכות, —תָא במצב הידיעה}$.

ג) על המעט אנו מוצאים את סמן הרבים $\text{—וֵי: כְּפוּי, או כְּבוּי, גללים}$,
מן היחיד $\text{כְּפָא, או כְּבָא; טְחוּי, מין מאפה, מהיחיד טְחָא}$. ורבים מזה
המין בארמית מערבית (עיין מבואי לאוצרי, סמן כ"ה).

ד) שמות מעטים לוקחים את הסיום $\text{—נ, —וֹנ קודם סמן הרבים: סְמָא, סְדָא, צְפָרָא, מְצָרָא, שְׁקָא, *תְּבָלָא}$, בונים את רבויים $\text{לְסַמְנִי, סְמָנְאִי, סְדָנִי, צְפָנִי, מְצָנִי, שְׁקָנִי, תְּבָלִנִי}$.

ה) במקום סימן הרבות —תָא מצאנו לפעמים סמן כפול $\text{בְּנָתָן, צְנִיעָתָן}$.
אבל על הרוב הסמן השני הוא סמן הרבים: $\text{שִׁידָתִין, נְבִיאָתִי, חוֹרָתִי, כְּנִישָׁתִי, מְסַכָּתִי, קְתָתִי; שְׁבָתִי, שְׁבָתוֹת (מן שְׁבָא), רְבֵרְבָתִי}$. והסיום הזה הביא לשמש
בסמן הרבים אפילו כשהוא אינו מכפיל את סמן הרבות: $\text{בִּישוֹתִין, טִיבוֹתִין, מְתִנִּיתָא}$.

ו) חמשה שמות מרחיבים את תמונתם ברבוי על ידי התוספת —הָ :
 $\text{אֲבָהָתָא, אֲמָהָתָא, אֲמָהָתָא, אֲטָמָהָתָא, שְׁמָהָתָא}$.

ז) השמות המסיימים בסיום —וֹתָא ביחיד בונים את רבויים על הסיום
 $\text{וֹתָא; ד"מ רְשׁוֹתָא, גְּלוֹתָא, רְבוּתָא}$. והשמות המסיימים
ביחיד בסיום —יָתָא בונים את רבויים בסיום $\text{—יָתָא ד"מ מְתִנִּיתָא, מְתִנִּיתָא}$
 $\text{כְּלִנִּיתָא, כְּלִנִּיתָא}$.

ח) על דרך ההקשה מהקודם בונים שמות זכרים הנגזרים מהבינוני
הקל מגזרת ל"י את רבויים כמו כן: $\text{אֶסְרָא, רופא, אֶסְרָתָא; רְעִיָא, רועה, רְעִיָתָא; מְרִי, אדון, מְרִיָתָא; ולפעמים הסיום —וֹתָא, —יָתָא, או הכפול —וֹתָא, נכנס על שמות אחרים; ד"מ רְבִיָתָא, וכדומה}$.

ט) סמן הרבים נכנס לפעמים על סמן הידיעה: $\text{חָנְנָא, חָנְנָאִי, שְׁקָרָא, שְׁקָרָאִי; תְּלָא, תְּלָאִי, ועוד}$.

י) מדרך הלשון להחליף לפעמים את משקל השם לפני סיום הרבוי,
וזה על אופנים: במשקלים הסגוליים הלשון מחלפת את היסוד בעל תנועה
אחת במשקל בעל שתי תנועות, כמו שהוא גם בעברית. ואף על פי שלפי
חקי השפה התנועה הקטנה השנית מתדלדלת לשוא, האותיות בגדכפ"ת

שהשמות הללו הכניסו לתוכם את סמן יחס הקריאה העתיק -. ברבות הימים הסמן הזה נתחלף למדברים בסמן יחס הפעול, ולכן הכניסו עליהם, ועל השם אב, גם את סמני שאר יחסי השם: אבו, אחו, חמו, אבי, אחי, חמי, על דרך ההקשה נבנה השם אשְתָּא, קדחת, מן אשָא, אש.

ה בעקבות שכחת הלשון מצאנו לפעמים מצד האחד שסיום הנקבה נאחו אחיות עקר במלה, כמו בשם קשְתָּא, ולפעמים נוסף גם ת"ו אחר עליו: שְמַעְתָּא, פִּיסְתָּא (שבת קל"ד); וביחוד ברבוי (קמד). ומצד השני הת"ו השרשי נתחלף לה בת"ו הנקבה ונפלה, כמו בִּית < בִּי, שְבַח < שְבָא. קלג. « הסיום ת"ו משמש שמושים שונים. ראש וראשון בהם הוא להבחין בין המינים: תוֹרָא, שור, תוֹרְתָא, פרה; דְקָלָא, דקל וכו', דְקָלְתָא, דקל נקבה.

ב לציין שמות מופשטים: בִּישְתָּא, רעה; טְבָתָא, טובה. ועל הרוב על ידי הסיומים –וּתָא, –יָתָא (עיין קכ"ד).

ג לבנין שמות הקבוצ: שְיִרְתָּא, אורחה, שיירה.

ד לבנין שם האחדות: בִּיעְתָּא, ביצה; שְעָתָא, שעה; שְתָא, שנה; דְכָתָא, מקום, לְבָנְתָא.

ה קרוב לזה הוא השמוש לציין בו את הדבר האחד הממשי: גְנוּבְתָא, הדבר הגנוב; זְמוּרְתָא, שירה, זמר.

ו לבנין שמות ההקטנה: כוּנָא, כד; כוּנְתָא, כד קטן; פְתוּרָא, שלחן; פְתוּרְתָא, שלחן קטן.

ז וקרוב לזה הוא השמוש לגריעות, להבדיל בין הדבר הטבעי לבין הדבר המלאכותי: קְרָנְתָא, קרנות; עֵינְתָא, עינות; רוּחְתָא, צדי העולם; כּוּכְבִּיתָא, כוכבת; אַרְצִיתָא, קרקעית.

הערה: יש לשער שהשפה באחרית ימיה חדשה גם מין סתמי המסיים על קמץ ופתח: אִיקָא, נָה, אצל אִיהו, נינהו; –הָן אצל הוּן; כָן, כָא, אצל כוּן, כו.

המספֵר.

קלד. « בארמית, כמו בעברית, שלשה מספרים, יחיד, זוגי ורבוי. המספר הזוגי נמצא עתה רק בשמות המספר תְרִין, תְרִיתִין, מְאֵתִין, מְאֵתָן, והוא נאבד משאר הלשון.

הפן השלישי הוא בהכנס קול המעבר במלה (ח. י¹): סְלִיקוּסְתָּא > סְלִיקוּתָּא; סְרִיקוּסְתָּא > סְרִיקוּתָּא¹; גְּשֶׁתָּמָא > גְּשָׁמָא; נְשֶׁתָּרופִי > מְשָׁרופִי; אֲשֶׁתִּימָא > אֲשִׁימָא; צַעְתָּרִי > צִתָּרִי².

חוץ מזה ישנם מספר שמות השאולים משפות נכריות ושמות ארמיים שלא נדע גורתם: אֲמַרְכָּלָא; אֲרִיכָלָא; תַּרְנֻגְלָא; נַחְתוּמָא; שְׁפָרְזָא; פְּרָפְסָא; תַּרְדָּלָא, ועוד.

נטית השמות.

המין.

קלב. « לארמית שני מינים, זכר ונקבה. וכמו שהוא בכל השפות, ההבדל הזה לא שמש מעקרו לציין את המין הטבעי, כי אם את מדרגת החשיבות וכדומה שהאדם הקדמון היה מיחס לדברים ולחזיונות. ואין ספק בדבר שהמדרגות הללו היו מעקרון רב יותר משתים.

ב) הסיום היותר מצוי בלשון לציין את מין הנקבה הוא אות התי"ו. בשפות האחרות נמצא הסיום הזה על שני פנים, בתנועת הפתח לפניו, כמו בעברית רַבָּת, מְלָכָת, ובדלדול הפתח, כמו בעברית גְּבֵרָת (>גְּבֵרָת), וכדומה בארמית הבבלית אי אפשר עתה להבדיל ביניהם. על דבר הסיום י- לנקבה עיין קכ"א. א».

י) כמו שהוא בעברית כן בארמית התי"ו נפלה בהפסק מאמר, וה"א מפיק נתוסף למלה: מְלָכָת נהפכה למְלָכָה. ובנחות הה"א למְלָכָה = מְלָכָא. תמונת ההפסק נתפשטה לכל הלשון גם במצב הכריתה.

ד) בשמות אֲחָתָא, אַחַתָּא, חֲמַתָּא, חֲמוּתָא, מצאנו את הסיום תי"ו בקמץ לפניו. ונחלקו הדעות בפירושו. יש אומרים שהשמות האלו מעקרים משרשים שלשיים הם, והקמץ היא תולדת התאחדות התנועות מעי"ן הפעל ומסיום הנקבה: אַחַתָּא נעשה לֶאֱחָתָא. ויש אומרים שהשמות הללו משרשים שניים הם, והקמץ מכון לרוממם למדרגת השלשיים. ודעת שלישיית אומרת

1 הושה איסטלקי > איטלקי (ד"ס ערובין ס"ד); איסתסיא > אֲתָסִי (שרירא הוצ' נייבויאר מ"ד); פסקתא > פתקא (שם, ל"א).

2 הושה גם מנשתפא > מנשפא; מנשתם > מנשם, והמקראית צַנְתָּרוֹת.

(ב) בתנועה גדולה בהברה השנית: דְּדָרְא; גְּרִיָּא; זְמוּמָא; הָהוּרָא; שִׁישׁוּרָא, ועוד.

קכח. א) המרובעים נגזרים משרשים שלשיים בהכפל אות שרשית, או באספת אות נוספת בתוך משקל המלה: בכפל פ"א הפעל: זְבִנְזָא, לטאה; זְרִיפָא, טפה; שְׂרִיפָא, שרפרף, הדום.

(ב) בכפל עי"ן הפעל: כְּרִימוּשָא=כְּרִמְשָא; כְּרִיכְתָא=כְּרִכְתָא.

א) בכפל למ"ד הפעל: דְּוִלְלָא, פקעת; זְהִרְרָא; שְׁקִרְרָא, כובן.—
הבְּלִילָא; וְרִצִּיצָא, אפרוח; וְהִרְיָא; שְׁמִינִינְתָא.—דְּחִלּוּלָא; וְרִצִּיצָא;
וְהִרְוּרָא; וְעִטּוּטָא; תְּכִרוּרָא; רְחִשוּשָא; שְׁלִפּוּפָא, ברבוי שְׁלִפּוּפָאֵי וְשִׁלּוּפְפֵי;
דְּהִנְוִינְתָא; עֲקֻמוּמִיתָא, עֲרֻבִיתָא.

קכט. על ידי תוספת אות השמוש בראש: עֲקִרְבָא; עֲכִבְרָא. שְׁעֻבּוּדָא;
שְׁעֻמוּמִיתָא.

קל. על ידי הכפל עי"ן הפעל ולמד"ו: חִצּוּצְרִתָא; יִרְקִרְקִתִּי.

קלא. א) אספת אות טפלה בתוך המלה נעשה על אחד משלושה פנים:
הפן האחד הוא על ידי תשלום הדגשות (נ"ה. א): זְרִנְקָא, וְרִנְקָא;
גְּנִדְרִיתָא (>גְּדִרִיתָא); אֲרִיזִלָא (>אֲזִילָא); גְּרִמִּידָא (>גְּמִידָא); גְּרִדּוּמָא
(>גְּרִדּוּמָא=جذمر); דְּרִגְשָא (>דְּגְשָא), משורש דגש=دكس=בחבושית
„דקס“, שכב, ישן; תְּרִפּוּפִיתָא (>תְּרִפּוּתָא); כְּרִסְיָא, כסא; הִרְוִיקִי (>הִרְוִיקִי
>תְּרִיקִי); סְמִרְטוּטָא, شمطاط; עֲרִטְלָאָה, קִרְפִּדִי, קפוד; אֲמִגּוּזָא, אגוז;
אֲסִסְנָא=אֲסִנָא, סנה.

(ב) הפן השני הוא על ידי סרוס האותיות במלה; עד שהסיום הנוסף
נכנס בתוך המלה ונעשה לנוסף עקרי; והסרוס במרובעים ובמחומשים
חוזן נפרץ הוא בכל הלשונות. השוה جذمر=גרדומא למעלה; טְרִפּוּשָא,
במקרא רְטִפֶּשׁ, בערבית طفرس כולם משרש „פטש“ (עיין ערך טרפשא
בספרי לשונות הרפואה); شفرانية = شغانية=שְׁפִנְר (עיין ערכו
בספרי הנ"ל); ועוד. מוה גְּדִנְפָא, זר, לזביו; יִרְנְקָא (>ירנקא), יין הרקח;
סְבִנְלָא (>סְבִלּוּנָא); פְּשִׁקְנִצָא (>פִּשְׁקִנְצָא) פְּשִׁקְנִצָא; קְלִבוּסְתָא (>קסבולתא)
(עיין ערכו בספרי הנ"ל).

התכווצות של שני הסיימים י- וגם ת-: פִּלְיָתָא (>פִּלְיָתָא); עֲרַבּוּבִיתָא (>עֲרַבּוּבִיתָא); שְׁעָמוּמִיתָא, וכדומה.

ל.

קכד. א' בטיב הסיום הזה יש חלוקי דעות. יש אומרים שהיא יליד חוץ מהשפות האירניות; ויש אומרים שהוא קצור מן אַל. ויתכן שהוא חלוף מן נו"ן: אֲרִיָּלָא, כמה; פִּרְוִילָא, רועה צאן; קִרְסָלָא; עֲרַפִּילָא, ערפל, רביבים. ואולי גם שְׁמָאָלָא ופִּרְוִילָא.

סיימי החֶבֶה.

קכה. בשמות עצם פרטי נמצא את סיום החבה -ו: אִיכו; אִיבו; אֲבֵהו; ואת הסיים י-: רַחומי; מְשַׁרְשָׁא; ואולי המכווץ מזה: -א: חָנָא (חֲנָן או חֲנִיָּה).

ה ע ר ה: א' בספרות המאוחרת נמצא את הסיים הפרסי -י: פִּלְטִי; אִיסקני; מִשְׁנִי (לא מִשְׁנִי), ועוד. ועיין סימן ד' י"ט.

ב' מְשַׁרְשָׁא יתכו למור מהפעל שִׁרְשִׁי, הועיל.

סיימי הַהִקְטָנָה וְהַגְרִיעוֹת.

קכו. להוראת הקטנה משמשים הסיימים -ן (קט"ו), -וס; -ו; -יו; תְּחִלוֹסִי, שחלים; פִּטְרוֹנָא, כבש כחוש; גוֹנְדְרִיזָא=גִּנְדְרִיתָא, מעקה. ועיין גם קל"ד. ו' ו'.

השמות המְכַפְּלִים, הַמְרַבְּעִים וְהַמְחַמְּשִׁים.

קכז. א' השמות המכפלים נבנים משרשים שניים בהכפל כל השורש, שמות כאלה נופלים על הרוב תחת חוק בריחת הוווג ומתקצרים (נ"ו). השמות בשתי תנועות קטנות: אֹהֶרָא; בּוּבָא; לִילָא (בספ' מעש' כ"ה נקוד לִילָא); סוּסָא; נִינָא (>נִנְעָא); קִקָּא (קעקעא), קוע, צואר; טָאטָא, טַאטִיתָא, מטאטא; סָאסָא, או נָאנָא, מלע; דִּידָבָא, דוּדָבָא, זבוב; כּוּכָבָא; פִּכָּרָא; נִרְגָּשָׁתָא, נִרְגָּשָׁתָא, גוש עפר; קִרְקָפָא, ועוד. קִדְקָדָא; גִּלְגִּלְתָא; קִרְקָר, עורב; שְׁמִשְׁמָא, שוּשְׁמָא, ועוד; אִקְרָקָתָא, (>קִרְקָתָא), צפרדע.

א ועל שמות מקומות: הַגְרוּנְיָא, פְּרָשׁוּנְיָא, קַמְחוּנְיָא, סְפוּרְיָא, נְשִׁיקְיָא, סְכַנְיָא, וכדומה. ובשמוש הזה יש חשש שהסיום שאול מהשפות האירניות.

(י) <י> <י> <י>.

קכא. א) הסיום הזה בא על שמות ממין הנקבה: אַרְבְּעִי; עֶשְׂרִי; ומשמש שמוש ותרן: בְּרָקְתִי, מִין חֲלִי הַעֵין; אַחְרִיתִי; אֲבָמְתִי; יוֹטְרְתִי; חֲדַתִּי (>חדתת), חדשה, חוֹרְתִי; סְמָקְתִי; רַבְתִּי.

ב) הסיום יי הבא במקורות שאול על דרך ההקשה מפעלי ל"י: אֶפּוּקִי, אֶפּוּקִי, וכדומה.

—י.

קכב. א) הסיום הזה שאול מהמשקל פְּעוּלָא מגורת ל"י, ומשמש להפך שמות לתארים: אֶנְלוּיָא, אורג; אֶהְלוּיָא, סוחר בְּאֶהְלִי; אֶמְרוּיָא, סוחר בכבשים; נֶפְטוּיָא, סוחר בנפט; עֶמְרוּיָא, סוחר בצמר; צֶדְרוּיָא, סוחר בבגדים פחותים; קֶשְׁתוּיָא, רובה קשת.

ב) ומשמש שמוש ותרן: מְבָרוּיָא (>מַעְבְּרוּיָא), מעביר את הנהר.

—ות, ית.

קכג. א) הסיומים האלו שאולים משמות הנגזרים מגורות ל"ו ול"י, והם נכנסים על כל מיני שמות. הסיום —ות משמש על הרוב להפוך שמות, בינוניים ותארים לשמות מופשטים: מְלָכוּתָא; סְהִדוּתָא; קֶשִׁישׁוּתָא, זקנה; סִיבוּתָא, שיבה. ובא גם על המקור להדגיש את שם הפעולה: אֶסְהִדוּתָא; הִימְנוּתָא. ונכנס גם על שרשי הפעלים לבנין שמות מופשטים: בְּעִתוּתָא; צִילוּתָא, צלילות; וִילוּתָא, וכדומה.

ב) הסיום ית משמש על הרוב במקום סמן הנקבה —ת: אַרְבְּעִיתָא, תחתית, קרקעית; עֶרְעִיתָא, צרעה; נְעָמִיתָא, נעמית, בת יענה; מְסִתְרִיתָא, פקעת; זְבוּרִיתָא, דבורה, וכדומה. ועל המעט על דמיון הסיום —ות: דְּהִנְיָתָא.

א) שונה במוצאו מהסיום שלמעלה הוא הסיום ית הבא על התארים המסיימים בסיום ין ועל שמות הפעולה המסיימים בסיום יי, כי שם הוא

הוא מתמצע בין השם וסיום הרבוי ומשמש שמוש ותרתן (קל"ד. ד.). ולפעמים הוא עומד מקום סמן היחס: קיסרָנא, מן קיסרין.

—ין

קיו. הסיום הזה נרדף לסיום —ן: זקיןָא, וזקנָא, צבָה; גרסיןָא וגרסנָא, קנין; אחויןָא ואחוֹנָא, עשב האחו; שרבינָא; שושביןָא; בוציןָא, דלעת; טוביןָא, מאושר; קופיןָא, חרר; צפדינָא וצפדנָא, מין חילי; נרדינָא ונרדנָא, שיח הורד.

—ן, —ל

קיח. פֿרצֿנָתא, ברבוי פֿרצֿנין, חרצנים; מחוֹניָתא, הודעה, הוראה.

—י.

קיט. א) הסיום הזה מכוון אל הסיום העברי —י, והוא מציין יחס מה אל השם שעליו נכנס: יהודיָא, יהודי ("ב. ד."); לנקבה: יהודיָתא; נהרדעָא (נהרדעָאָה); רומָא, לובָא; אבולָא, שוער; דקלָא, עושה סלים; פתורָא, שלחני; גילָא, בן גיל; גולָא, גולה; גורָא, מכרית, משבית, משחית; חסדָא, נעים.

ב) הסיום הזה נכנס על התארים על משקל פֿעולָא, ומשמש שם שמוש ותרתן: אמוֹרָא, שפוכָא; זלוֹחָא, קבורָא, וכדומה. ועל המעט הוא מצטרף גם לתארים פשוטים: חִכְמָא, מתחכם.

ג) לפעמים בא הסיום —י יחדיו עם הסיום הנרדף —ן: יִרְחִינָא; מחוֹנָא.

—י.

קכ. א) הסיום הזה נכנס על שמות ממין הזכר ומשמש שמוש ותרתן: גורָא, גור אריה; ולנקבה: גוריָתא, כלבה; פודינָא, פרד; ולנקבה: פודינָתא, פרדה; פֿרפֿנָא, עגור; תבלָא, חבל; סרסָא, סוכן; מדוכָא, מדוכה; מחָא, מח; פלניָא, פלוני; לנקבה: פלניָתא; ואצל הגאונים: תנני, תנאי.

ב) ונכנס על שמות הפעולה: דוקָא, דיוק; חבולָא, רבית; פנופָא, אספה, צבור; נדוניָא, שפוצָא, תקון, בדק; ערבובָא.

ה) תַּרְגוּמָא; תַּלְמוּדָא.

ה.

קיד. א) כל השמות בתוספת ה"א בראשם שאולים מהכנענית: הַנָּקָא;
הַכָּרָא; הַקָּפָא; הַקָּשָׁא; הַתָּרָא; הַכְּשָׂרָא; הַסְפָּדָא.
ב) הַנְּמָנָא; הַרְנוּחָא וְהַרְנוּחָא.
ג) הַיְמָנוּתָא.

הַשְּׁמוֹת בְּתוֹסְפֵת אוֹת בְּסוּפָם.

מ.

קטו. סְלָמָא, באמחרית מְסָלָל; פְּרָצְמָא וּפְרָצוּמָא, יין העשוי
מחרצנים; עֲרָקְמָא ועֲרָקוּמָא, מפרץ; קִיסְמָא.
1 בשם הזה הנבנה מן קיס, עץ, הסיום - כנראה ענינו ההקטנה.

נ.

קטו. א) הסיום הזה הוא היותר נפרץ בלשון. הוא נמצא בכנוים,
בתארי הפעל ובפעלים. שמושו בשמות על פנים שונים. כשנכנס על שרשי
הפעלים הוא בונה מקורות; ד"מ צוּחְנָא, נְסִינָא; ושמות מופשטים: עֲלָבְנָא;
מְנִינָא; עֲנִינָא; ועל הרוב תארים מתמידי הפעולה: נְנִיחָא; גִּזְלָנָא; שְׁלִמָנָא,
איש השלם במדותיו, מושלם. ובתכונה הזאת הוא בא לרוב על הבינוני
של הפעל: מְדַבְרָנָא, מנהיג; מְתַרְגְּמָנָא, תַּרְגוּמָנָא; רַחֲמָנָא; קַבְלָנָא; מְלַפְנָא;
וְלִזְלָנָא, זולל.

ב) כשהסיום הזה נכנס על שם, אז כפלים בפעולתו: - א) הוא משמש,
לפי הרגשתנו עתה, שמוש ותרן: מַעֲלָנָא, מבוא; מַפְקָנָא, מוצא; אִילָנָא,
עץ; קַרְקָבְנָא, קבה, וכדומה. - ב) הוא מהפך את השם לתאר, ומשמש
במובן: בעל התכונה המצוינת בשם; ד"מ בְּשָׂרְנָא, בעל בשר; רִיחָנָא, בעל
ריח; חֲנָנָא, בעל חן; עֵינָנָא, בעל עינים גדולות; רִיקָנָא, בעל ריק; תוֹלְעָנָא,
בעל צבע התולע; קַרְקָפְנָא, בעל ראש גדול; דִּקְנָנָא, בעל זקן גדול;
וכדומה. והוא נכנס גם על סיומי השם האחרים: וְיוֹתָנָא; עֲנוּתָנָא; עֲבָרְנָא;
מְצוּינָא, בעל ריב.

ג) על המעט הוא משמש להוראת ההקטנה: פוּנְתָא, כד קטון. לפעמים

- (ב) מוֹעֵדָא; לנִקְבָּה: מוֹלְדָא, מוֹלְדָתָא, מילדת.
 (ג) מְנִיפָא; ולנִקְבָּה: מְדִינָתָא; מְתִיבָתָא; מְגִיטָתָא.
 (ד) מְסַכָּתָא.
 (ה) מְגֻלָּתָא.
 (ו) מְתֻנִיתָא.

מפָּעַל.

קח. מְדוּרָתָא; מְחוּשׁ; מְסוּתָא (>מסחותא).

מפָּעַל (ומפָּעַל).

- קט. (א) מְדַרְשָׁא; מְכַחֵדָא; מְסַנֵּא (י"א. ב); מְבָרָא (>מעברא).
 ולנִקְבָּה: מְכַחֵלָתָא.
 (ב) מְנַהֵגָא; מְזָלָא; מְקַבָּא; מְצִיָּא, בעל ריב. ולנִקְבָּה: מְטָרָתָא.
 קי. (א) כולם שאולים מהכנענית: מְהִדּוּרָא, רוכל; מְיֻנָּקָא, תינוק,
 יונק; מְשֻׁמּוּטָא ומְשֻׁמָּטָא, גולן.
 (ב) מְשֻׁתּוּקָא, שתיקה; מְזוּנָא; מְחוּזָא; מְמוּנָא; מוֹדָעָא.

מפָּעוּל.

קיא. מְהִדּוּרָא. ולנִקְבָּה: מְהוֹלָתָא (>מנחולתא), נפה, כברה.

ש.

- קיב. השמות בתוספת ש' נשאלו מהאכדית לדעתי: שִׁינְבָתָא, הצלה;
 שְׁעֻבּוּדָא. שְׁבָרִינִי, קרני השמש.¹
 1 השם שְׁבָרִינִי יתכן להיות נבנה גם משורש "שבר", כי בסורית השורש הזה נגזר מן "ברר",
 ואז יהיה משקלו פֻּעִלִּיל.

ת.

- קיג. (א) תּוֹסַפְתָּא; תַּעֲנִיתָא.
 (ב) תּוֹסַפְתָּא, תּוֹסַפְתָּא.
 יי תַּרְבָּצָא; תּוֹתָבָא, תושב.
 (ד) תַּבְשִׁילָא; תַּלְמִידָא; לנִקְבָּה: תַּשְׁמִישָׁתָא.

פְּעִיל.

קג. המשקל הזה הוא להקטנה: אַוִּילָא, דישון; עֲלִימָא, עלם (כ א).

הַשְׁמוֹת בְּתוֹסֶפֶת בְּרֵאשִׁים¹.

א.

קד. א^א אַרְבָּסָא, עב, מוצק; אַשְׁלָגָא, מין בורית. ולנקבה: אַרְנֶפְתָא, מקבת.

ב^ב אַשְׁפָּרָא, מנקה בגדים; אַשְׁכָּפָא, רצען; אַמְתָּלָא; אַתְכָּלָא, אשכול.
ג^ג שמות הפעולה לאפעל: אַדְכָּרְתָא; אַדְרָכְתָא; אַכְרֹתָא; אַבְדָּלְתָא;
אֶסְמַכְתָּא; אַנְדָּתָא; אַקְנִיתָא; אֹרִיתָא; אֹנִיתָא, הונאה.
ד^ד אַבּוּבָא, חליל; אַפּוּחָא, נפח.

י.

קה. יְכָרוּחָא², דודאים; יַחְמוּרְתָא.

2 אם השם אינו מורכב מן יֶקֶב-רוּחָא.

מ.

מַפְעֵל (וּמַפְעֵל).

קו. א^א מְלֶאכָא; מְבָרָא (>מעברא); מְדַנְחָא; מְשַׁכָּלָא, סל; ולנקבה: מְשַׁכְלָתָא; וּמְשַׁכְלָתָא; מְדַנְחָתָא וּמְדַנְחָתָא, מורח.
ב^ב מִיכָלָא, מאכל; מִימָרָא, מאמר.
ג^ג מוֹקְרָא, זכוכית; מוֹתָבָא, מושב; מִיטְבָא.
ד^ד מְגֵלָא; לִנְקָבָה: מַפְקָתָא; מַתְנָתָא.
ה^ה מְנַפָּא; מְשָׂרָא, מְשָׂרָא, ערוגה; לִנְקָבָה: מְנֶרְתָא.
ו^ו מַחְטָא, מחט. ולנקבה: מְטַלְתָא וּמְטַלְלָתָא, סוכה; מְעָרְתָא.
ז^ז מְגַבִּיָּא; מְשַׁתִּיָּא. ולנקבה: מְקַצָּתָא; מוֹמְתָא, שבועה.

מַפְעֵל.

קו. א^א מְלִבְנָא; מְרוּזָא; מְרוּחָא; מְסַרְקָא; מְשַׁמְטָא, גולן.

1 אודות מהותן של הנוספות מת"י עיי' ה. בויער, ZDMG כרך ע"א דף ת"ז וכו'.

פֶּעַל.

צו. א) תארי הצבעים: אָכְמָא, שחור; סִמְקָא, אדום; יָרְקָא, חֲנָרָא, לבן (נ"ח. ב); לנקבה: אָכְמָתָא ואָכְמָתִי סִמְקָתִי.
 ב) קָרְמָא, מין צמח; שָׁנְרָא, חתול (נ. ב); לנקבה: שָׁנְרָתָא.
 ג) שם הפעולה: רָכְבָא, רכוך.

פֶּעִיל.

צו. א) כמעט כל השמות במשקל הזה הם תארים. הדגשות באיזה מהם היא טפלה (כ. ג) וקשה לברר כיום את טיב הדגשות בכל שם ושם: חֲסִידָא; צִדִיקָא; חֲכִימָא; רְשִׁיעָא; יְחִירָא; תְּקִיפָא; חֲרִיפָא; נְרִידָא; אֱלִימָא ואֱלִימָא, חוק; סִינָא; לנקבה: אֱלִימָתָא; שְׁנִישָׁתָא, מבולבלת; יְחִירָתָא; פְּרִיצָתָא; יְבִשָׁתָא.
 ב) חֲמִימָא; קָרִירָא; צוּיָא; קָשִׁישָׁא, זקן.
 ג) וְבִילָא וְבִילָא, סל.

פֶּעֹל.

צח. חבושא, מין תפוח; חֲלוּנָא וחֲלוּנָא, חב של בגד; צִמּוּדָא; חֲרוּבָא; שְׁפוּדָא; טְבוּרָא. ולנקבה: חֲרוּשָׁתָא, כשפים.

פֶּעֹל.

צט. שמות הפעולה לבנין פעל והשמות הנגזרים מהם: אִסּוּרָא; בְּשׁוּלָא; גִּדּוּפָא; יִסּוּרָא; יְתוּרָא; נוּלָא; דִּיּוּקָא; הִלּוּלָא; גִּדּוּדָא, חוף משופע; צְבוּרָא; כְּסוּפָא, בושה; רְבוּיָא; שְׁנוּיָא; כְּסוּיָא. לנקבה: סְטוּמָתָא, חותם.
 השמות בְּלִי תוֹסֶפֶת, בְּכִלְיָא בְּפִ"א אוּ בְּעִ"ן הַפְּעֵל.

פּוֹעֵל.

ה. מוּרְגָא ומוּרְגָא; לנקבה: כוּדְנָתָא, פרדה; תוּלְעָתָא; כוּסְלָתָא.

פּוֹעֵל.

קא. מוּרִיקָא, כרכום.

פִּיעִיל?

קב. פִּלְלִיל (ובחים קי"ח); שְׁלִיל, שליל.

פֿעֿל.

פט. אַדֿר, אַדֿרָא, גורן; אַמֿר, אַמֿרָא, כבש. ולנקבה: אַמֿרָתָא.

פֿעֿל.

צ. אַלֿמָא, אַלֿמָא; תַּגֿרָא; ולנקבה: אַנֿרָתָא.

פֿעֿל.

צא. שְׁחֵלִין=תַּחֲלִי, מִין עשב.

פֿעֿל.

צב. צַפֿרָא, לנקבה צַפֿרָתָא וצַפֿרָתָא, ברבוי צַפֿרִי וצַפֿרִי; שְׁבֵלָתָא, ברבוי שְׁבֵלִי, שְׁבֵלִי, וּשְׁבֵלִי.

השמות בְּלִי תוֹסֶפֶת, בְּתוּעָה גְדוּלָה וּבְדִגְשׁוֹת

בְּעֵין הַפֿעֿל.

פֿעֿל.

צג. א) שמות תארי הפעולה המתמדת מבנין הקל: גִּנָּבָא; טַבָּחָא; קַצֿרָא, כובס; שְׁמַעָא, שמש.

ב) קִרָא (>קִרָאָה); תִּנָא (>תִּנָאָה).

ג) שְׁוִרָא, קופץ, מקפץ; דִּילָא, משרת; דִּינָא; לנקבה: דִּירָתָא, גיורת.

ד) צִלָא, מעבד עורות.

ה) בְּנִי, וְנִי, רִמִּי, רִמָּאָה.

ו) נָדִי.

צד. שמות הפעולה מבנין פֿעֿל: לנקבה: נְחַמָּתָא; שְׁבַשְׁתָּא (כך נקוד

בכ"י קול' פסח' קי"ב); סְכַנְתָּא; תַּקְנָתָא; פֿרַשְׁתָּא (כך נקוד, שם, מגלה

ד'; סִיעַתָּא; שְׁמַתָּא (>שְׁמַתָּתָא).

פֿעֿל (<פֿעֿלָל).

צה. א) אַפֿרָא; גִּבָּרָא.

ב) אַנֿרָא, גג; עַקָרָא.

ג) הכנעניות: גִּחוּרָא, אדום; גִּיוִרָא, גר, צִנוּרָא.

(א) שָׁבַבָּא וּשְׁבָבָא, שִׁכְן; מִשְׁשָׂא, מִמֶּשׁ; עֲנָנָא; אֶצְצָא, וּלְנִקְבָּה; אֶצְצָתָא, לַחֲץ; שְׁבָבָתָא, שִׁכְנָה.
(ח) בְּטָטָא, נִיצוּץ.

פַּעִיל (וּפַעִיל).

פה. (א) הַמִּשְׁקָל הַזֶּה הוּא מִשְׁקָל הַבִּינוּי הַפְּעוּל בְּבִנּוּן הַקֵּל: עֲדִיף, עֲדִיפָא, יוֹתֵר טוֹב; בְּאִישָׁא, בִּישָׂא, רַע; אֲנִינָא; עוֹיָרָא; נְבִיאָא; עֲצִיצָא; כְּלִילָא; לְנִקְבָּה; נְבִיאָתָא; סְפִינָתָא; רִיפָתָא, רִפְתָּא (>רַעִיפָתָא) (י"ד. ו'), כִּכֵּר, לַחֲם, עוֹגַת רִצְפִּים. וּשְׁמוֹת הַפְּעוּלָה: פְּסִידָא; קְפִידָא (כ"ו. ו) הַעֲרָה. וּלְנִקְבָּה: שְׁכִינָתָא; עֲבִידָתָא.

(ב) בִּשְׂרָשִׁי עו"י הַמִּשְׁקָל הַזֶּה נִמְצָא עַל שְׁנֵי פָנִים: קִים; כִּיִּל, מִדּוּד. בִּשְׂרָשִׁי ע"ע הוּא נִמְצָא עַל שְׁלֹשָׁה פָנִים כְּלִילָא; קְלִיל; צִיר, צִרור. בַּהֲתַרְבוֹת הַמִּלָּה הַדְּגוּשׁוֹת נִשְׁמַטֶּת עִם הַתְּנוּעָה: קִמָּא, כְּלָא, וְכִיוֹצָא בּוֹה. (ג) בְּשְׁמוֹת מְגוּרַת ל"ו. פַּעִיל נִשְׁתַּנָּה לַפְּעֵל (כ"ו. ג): מְנִי, מְנִיא, מְנוּי; גְּלִי, גְּלִיא, גְּלוּי.

פַּעוּל.

פו. (א) הַמִּשְׁקָל הַזֶּה נִמְצָא עַל הַמַּעַט בְּבִינוּי הַפְּעוּל מִבִּנּוּן הַקֵּל וּבַתְּאָרִים וּשְׁמוֹת. יִתְכֵּן שֶׁבְּשִׁמוּשִׁים כֵּאלֹה הַמִּשְׁקָל שְׂאוּל מֵהַכְּנַעֲנִית: גְּמֹר, גְּמֹר; שְׁלוּחָא; פְּסוּקָא.
(ב) בְּשְׁמוֹת הַפְּעוּלָה הַמִּשְׁקָל הַזֶּה אֹרְחִי הוּא: גְּנוּבָתָא; נְבוּאָתָא; שְׁבוּעָתָא שְׁמוּעָתָא; תִּיּוּבָתָא.

פָּעוּר.

פז. (א) לְבוּשָׂא; תְּחוּמָא.
(ב) פְּטוּרָא; פְּשׁוּטָא; טְלוּלָא וְאַטְלוּלָא, צַחוק.

הַשְּׁמוֹת בְּלִי תּוֹסֶפֶת בְּשִׁתֵּי תְנוּעוֹת קִטְנוֹת וּבְדִגְשׁוֹת עִי"ן

הַפְּעֵל.

פַּעֵל.

פח. (א) אִילָא; שְׁבָתָא.

בוכים; נְוִי, נְוִיָא, נְוִיָתָא, זרעים. לנקה: אֲשִׁיתָא, חומה; תְּבִיתָא; וְוִיתָא; סְבִיתָא, ברבוי סְבִיתָא, מווגת.

ד' שמות שאולים מהעברית: יוֹבְלָא, מוֹכְסָא; פּוֹעֲלָא; אוֹרְחָא; רוֹכְלָא. לנקה: חוֹרְגָתָא.

ה' פה שייכים גם כן המשקלים הנקביים: גְלוֹתָא; אָסוּ, אָסוּתָא, רפואה: טְעוּתָא, וכדומה. פְּעִיתָא, וְוִיתָא, וכדומה.

השמות בלי תוספת בתנועה גדולה בעי"ן הפעל.

פעל.

פג. א' כל המשקל הזה שאול מהכנענית. רוב השמות ממשקל הזה שמות הפועל מתמידי הפעולה הם והם נרדפים עם המשקלים פִּעֵל ופִּעַל: אָקוּשָׁא, קשה; יְרוּרָא (כ"ח. ה'), מִין צמח; דְּקוּרָא, סלים; יְרוּקָא. ב' בְּעוּרָא, לפיד; רְהוּטָא, רץ; יְנוּקָא; יתובא; לנקה: יְנוּקָתָא. ג' דְּיוּרָא, גר, תושב. ד' אָסוּיָא, רופא; בְּנוּיָא, בונה; גְּבוּיָא, גבאי; לנקה ברבוי: סְבוּיָתָא, מווגות.

חֲטוּטָא; גִּשּׁוּשָׁא, חופר-מטמונים.

פעל.

פד. א' את טיב התנועה הקטנה בפ"א הפעל אי אפשר עתה לברר בכל שם ושם: אָנֶשׁ, אָנֶשׁ; דְּרַעָא, אֲדַרְעָא, זרוע; אָפֶשֶׁר, כְּרַעָא; שְׁלָמָא; סְמָכָא, סעד; שְׁטַרְא וּשְׁטַרָא; שְׁנַצָּא וּשְׁנַצָּא; נִשְׂרָא וּנְשׁוּרָא, פירור, פתות; לנקה: סְעַרְתָא, ברבוי סְעַרִי, שעורים; תְּמַרְתָא, אתון.

ב' עֲבָדָא; עֲבָרָא (מ"ו. ג').

ג' לִשְׁנָא; אָכְפָא; תְּלָקָא (כ. ג').

ד' מהכנענית: רְחוּבָא, תְּהוּמָא; שְׁוִילָא; תִּיּוּמָא.

ה' אָנֶשָׁא, אָנֶשָׁא, המולה; קוּטָא, קללה; דִּישָׁא, דיש; קִימָא, קיום; לנקה: שְׁיָרְתָא, שיירה, אורחה.

ו' אָקְרִי, מקרה; תְּנִי, תְּנַצָּה; קְרָא, קרָא; ברבוי קְרָאִי וקְרִיִי, מקרא; לנקה: בְּקִיתָא, וכו'.

פֶּעַל.

עט. « בשפות האחיות השמות מהמשקל הזה על הרוב שמות התאר הם. השוה בעברית כִּבֵּד, מָלֵא, שָׁמַן, וכדומה. אבל בארמית התארים מהמשקל הזה מעטים הם, כי רובם הועתקו אל משקל פֶּעַל (עיי'ן זה): אָפַלָא, אָלְמָא (ואלימא), חוּק; שָׁמְנָא (ושמינא), שִׁמְן; יִבְשָׁא (ויבישא), יבש; קָדַר, קָדְרָא וקָדְרָא (ה. י¹); חֲבָרָא (וחברא), כְּרָסָא (וכרסא); יִתְמָא. ולנקבה, לְבָנָא, לְבַנְתָא (ה. י¹), ברבוי לְבַנִּי; לְחַנְתָא, פִּילגִשׁ; דְּבַלְתָא ודְּבַלְתָא; תְּכַלְתָא ותְּכַלְתָא; יִתְמַתָא; חֲשַׁכְתָא; חֲבַרְתָא. ושמות הפעולה: יוֹפְתָא, מלוה; אֲבַדְתָא; גּוֹלְתָא; גּוֹרְתָא; גִּנְבְתָא.

ב) בשרשי ל"י קשה עתה להבחין בין משקלי פֶּעַל ופֶּעַל: סְמִיָא, סומה, עור; צִנְיָא; חִינְתָא, חיה.

פֶּעַל.

פ. « רְקוּצָא, טלוא; חֲשׂוּכָא, חושך; תַּחֲוֹת, תחת; ולנקבה: סְעוֹדְתָא או סְעֻדְתָא; אִימְתָא.

השמות בלי תוספת בתנועה גדולה בְּעִי"ן הפֶּעַל.

פֶּעַל.

פא. מְרָגָא, מורג; נֶרְגָא, קרדום; חֲתָמָא, חותם; צֵלָם, צֵלְמָא, עולם.

פֶּעַל.

פב. « המשקל הזה משמש בבינוני הקל בכל גורות הפעלים. כֶּהֱן, כֶּהֱנָא; סִהְדָא, עד; אָוְלָא ואוֹלָא, אורג (כ"ו. י¹); שְׁכָבָא ושְׁכָבָא ושְׁכִיבָא (כ"ו. י¹); מת; שְׁפָכָא ושְׁפִיכָא, ביב; שְׁבָקָא; יִנְקָא ויִנְיָקָא; בְּשָׂרָא (ובְשִׁירָא); וְבִנָא (ובוֹנָא), לוקח; חֲכִירָא; חֲטִיטָא (וחטוטא), מחטט; נְחִיתָא (ונְחֹתָא), יורד; אֶהֱיִי, בוסר התמרים; אֲרִיחָא, חצי לבנה; חֲוָרָא, חֲזַר, סובין; אֶלְפָא, באכדית אֶלְפָא, ספינה. לנקבה: כֶּהֱנְתָא.

ב) מְרָא, מָרָא (>מְרָאָה), אדון; לנקבה: מְרַתָא, גברת.

ג) סְחָנָא, שוחה; קִסְנָא, קסוה; שְׁקִנָא; אֶסְנָא, רופא; ברבוי: בְּכִנָא,

(ד) בִּירָא, באר; רִימָא, ראם; פִּיבָא וּכְאָבָא. ולנקבה: תִּאנְתָא.

(ה) מְשַח, מְשַחָא, שמן; לנקבה: דְּמַצְתָא.

(ו) ברבוי: חֲנִכִּי; לנקבה: חֲטָתָא, ברבוי חֲטִין, חֲטִי.

(ז) סִלְנָא, סלון, קוץ. לנקבה: קִצְוֹתָה, קצבה.

(ח) שְׁהִי, שהיה; פְּהִי, מרוצה אנה ואנה; שְׁתִּיא, שתי; אֱלִיא, נהי,

תאניה; חוּיא, נחש. ולנקבה: בְּרִיתָא; קְרִיתָא; שְׁלִיתָא.

פִּעֵל (וּפְעַל).

עו. (א) בְּכָרָא; קִדְשָׁא; שְׁפָרָא, יופי. לנקבה: גִּוְרָתָא, מילה (ט"ו. ד");

בְּכָרְתָא.

(ב) אֶרַח, אֶרְחָא (ד. ה); אֶדְנָא < אָנָא, אוון; חֲמָרָא, חומר. לנקבה:

עֶרְלָתָא; חֲכַמְתָּא; עֶרְבָתָא; חֲמַרְתָּא (מ"ו. ו').

(ג) יִהְרָא; וְהָמָא; שְׁחַדָּא; בְּרַחָא.

(ד) אֶנְסָא; אֶנְקָא; גְּהָא; לנקבה: עֶנְקָתָא.

(ה) אֶפְיָא; דְּמִיא; פְּתִיא, רוחב; לנקבה: פְּלִיתָא.

הַשְׁמוֹת בְּלִי תוֹסֶפֶת בְּשִׁמְי תְּנוּעוֹת קְטַנוֹת.

פִּעֵל וּפְעַל.

עח. (א) וּלְדָא; טְרַפָּא, עלה; כְּפָנָא, כפן, רעב; כְּפָר, כְּפָרָא. גְּמָלָא.

ולנקבה: גְּמַלְתָּא.

(ב) אֶתֶר, אֶתְרָא, מקום; חֲתָנָא; לנקבה: עֶקְרָתָא.

(ג) דְּהָבָא, זהב; גְּהָרָא.

(ד) בְּשָׂרָא; דְּקָלָא; דְּקָנָא, זקן. לנקבה: בְּרַכְתָּא; הִלְכְתָּא.

(ה) בְּצָלָא; דְּנָבָא, זנב; סְכָלָא, סכל; לנקבה: גְּנָבָתָא, זנב.

(ו) שְׁכָרָא; עֶנְבָא; לנקבה: עֶנְבָתָא.

(ז) עֶנְף, עֶנְפָא וְעַפָּא.

(ח) צְלוֹתָא (ה.), תפלה.

(ט) טְלִיא, נער; קִנְיָא, ברבוי קִנִּי, קנה. עֲלִיא, עלים.

(י) רְחִיא, רחים; מְעִיא, מעיים.

פְּרִשֶׁת הַמִּשְׁקָלִים.

הַשְּׁמוֹת בְּלִי תוֹסֶפֶת בְּעֲלֵי תְנוּעָה אֶחָת.
פֶּעַל.

עה. א) כֶּסֶף, כֶּסֶפָּא; תָּלַג, תִּלְגָּא, שִׁלַּג; בָּלָא, קִטְלָא, הָרַג. לִנְקֻבָּה:
כִּלְבָּתָא, מִלְכָּתָא.

ב) אָגַר, אֶגְרָא, שָׁכַר; חָמַר, חֲמָרָא, יִין; עָמַר, עֲמָרָא, צִמַּר.
ג) כְּעָסָא; צִעָרָא; תַּעֲלָא, שׁוּעַל; בִּרְבוּי רַחֲמִי; נָהֵם, נִהְמָא, לַחֵם (מ"ב);
מ"ט. ט.) א).

1 רוב השמות בארמית נמצאים רק במצב הידיעה, וכשאני מביא ד"מ כֶּסֶף, כֶּסֶפָּא, הראשון הוא בכריתה או בסמיכה והשני בידיעה. ולא חשבתי לנחוצו לסמן זה בפנים הספר.

ד) עָאנָא, צָאן; רֵאשָׁא, רִישָׁא, רֵאשׁ (י. א.).
ה) קָרָא (>קִרְאָה), (דלעת י"א. ג); יִרְחָא, תִּרְעָא, שַׁעַר.
ו) עַל דֶּרֶךְ הָעִבְרִי: מִלְךְ, מִלְכָּא; אֶלְף, אֱלָפָא.
ז) שְׁמָשָׁא; נִשְׁפָּא; פִּלְכָּא; דִּרְכָּא; פִּרְכָּא; צִמְחָא; חֲסִידָא.
ח) גִּפְנָא; שְׁמָנָא (מ"ב.). לִנְקֻבָּה: גִּמְרָתָא, גַּחֲלַת, בִּרְבוּי גִּמְרִי.
ט) גִּנָּא, אוֹצֵר; אִפִּי, אֲנָפִי; פָּנִים (נ"ה. א.). לִנְקֻבָּה: אֲתָתָא, אֲנָתָתָא.
י) יוֹמָא; צוֹמָא; לִנְקֻבָּה: חוֹבָתָא, שׁוֹכְתָא, קוּץ. וְעַל דֶּרֶךְ הַשְּׁלֵמִים:
דוֹקָא, רִוְחָא, דוֹשָׁא.

יא) בֵּיתָא, בִּסְמִיכוֹת בִּי, בִּרְבוּי בֵּיתִי; וִיתָא; עֵינָא; חִילָא וְחִילָא; קִיטָא
וְקִיטָא, קִיץ; גִּיטָא, חִיל. לִנְקֻבָּה: בֵּיעָתָא, בִּיצָה, בִּרְבוּי בֵּיעִי.
יב) סִתְנָא; וּלְנֻקְבָה רִעָנָא, רִעִיתָא, רִצּוֹן.
יג) טָבִי, טָבִינָא, צָבִי; גִּדְנָא; פִּרְנָא, כְּרִי. לִנְקֻבָּה: אֱלִיתָא.

פֶּעַל (וּפְעַל).

עו. א) נִזְקָא; פִּרְכָּא; גִּרְסָא; אִפְכָּא (ח. ט.); סִפְרָא; יִצְרָא.
ב) עָבַר, עֲבָרָא; עָל, עוֹלָא; עָסַק, עֲסָקָא; עָשָׂבָא; אֲבָרָא; חֲלָמָא.
לִנְקֻבָּה: עוֹלָתָא.
ג) טָהָרָא, צַהֲרִים; וְהָרָא, נַחֲלַת שְׁדֵה וְכֹרֵם.

השמות השלשניים.

עד. א' הבחנת השמות בארמית למשקליהם, גם אם ידענו בברור את נקודם, קשה מאד; כי רוב התנועות הקטנות נתדלדלו או נשמטו לגמרי. והאמצעי האחד לברורם הוא השויתם ללשונות האחיות. כן, למשל, השם בְּשָׂרָא שוה עתה בתנועותיו להשם עֶסְקָא, השם גִּמְלָא אינו שונה עתה מהשם עֶבְדָּא; ורק ידיעתנו שבעברית, למשל, בְּשָׂרָא וגִּמְלָא הם ממשקל פֶּעֶל; עֶבְדָּא הוא ממשקל פֶּעַל; ועֶסְקָא הוא ממשקל פָּעַל, היא נותנת לנו את היכולת להכריע ביניהם.

ב' עוד קושי אחד בהבחנת המשקל הוא מה שנמצא בארמית הבבלי שמוות בעלי שני משקלים; ד"מ שטארא ושיטרא, כבאסא וכובסא, גירסא וגראסא, וכדומה. ויש לפרש את החזיון הזה על כמה פנים. הפן האחד הוא כי שני המשקלים שייכים לשני ניבים שונים. ד"מ האחד הוא לשון סורא, והשני הוא לשון פומבדיתא.

ג' הפן השני הוא כי שני המשקלים נרדפים הם; וביחוד המשקלים פֶּעֶל, פָּעַל, ופֶּעַל בונים שמות הפעולה כמו המשקל פָּעַל, והמדבר יוכל לשמש באחד מהם או בשניהם יחד, דוגמת העברית הָרָג וְהִרְגָה, רָצַד וְרָצְדָה, וכדומה. הפירוש הזה אינו מתקבל על הדעת, מפני שרוב השמות בשער הזה אינם שמות הפעולה.

ד' הפן השלישי הוא האפשרות שהמשקל האחד הוא במספר יחיד ושהמשקל השני מכוון למספר הרבים. כן, ד"מ, בעברית ליחיד רֹכַב, ולרבים רָכַב; ליחיד רֹמֵשׁ, שׁוֹרֵץ, ולרבים רָמַשׁ, שָׂרָץ; ליחיד זָכַר, עָבַד, ולרבים זָכוּר, עֶבְדָּה. כסיוע להשערה הזאת הוא המעשה שרוב הנקמצים נמצא ברבים: גראסי, שטארי, כנאדי, וכדומה. נגד ההשערה הזאת הם משקלים כפולים בשמות המספר תִּמְנִי ותִּמְנִי, תִּלְתִּין ותִּלְתִּין.

ה' הפן הרביעי הוא ההשערה, או ההנחה, שבתכונת הלשון המאוחרת הוא להפוך את המשקלים בעלי תנועה גדולה בעין הפעל למשקלים סגוליים. ויתכן שכל ההשערות הנ"ל אמתיות הן, וסבות שונות שולטות פה.

והם תולדות לשון ההד של התינוקות. על שלשת השמות האלה נכנסים
בנטיה סמני יחס השם הקדמונים: אָבוּד, אַחוּה, חֲמוּה; ולנקבה אַחְתָּא,
ובלא סמן היחס אַחְתָּא, אחות; חֲמִתָּא, ובלא סמו היחס חֲמִתָּא, חמות. אָב,
בסמן הקריאה: אָבָא, בדגשות טפלה; וברבוי בהוספת אות: אַבְהָתָא,
אבות. אַחָא, ברבוי אַחִי, בסמיכות אַחִי; ולנקבה אַחְתָּא, אחיות.
ב) המין השני כולל שמות ענינים ודברים שונים: אַמְתָּא, אמה, שפחה;
ברבוי בתוספת ה"א: אַמְתָּא.

בָּר, בידיעה בָּרָא, ברבוי בָּרִין, בידיעה בָּרִין, בְּנִי. לנקבה בָּרָת,
בסמיכות בָּת, בידיעה בָּרְתָא, וברבוי בָּרְתָא, בָּתָן, בסמן כפול; בידיעה
בָּתָא.

דָּלְתָא, דלת; דָּם, בידיעה דָּמָא; יָד, בידיעה יָדָא, ברבוי יָדִי.
מָאָה, בשניות מָאָתִין, מָאָתָן; מִיָּא, בסמיכות מִי, בכנוים מוֹהִי, מימיו.
נָשִׁי, נשים; פָּם, בידיעה פָּמָא, פה. בעקרו שם בן אות אחת (מ"ב).
קִשְׁתָּא, קשת; שְׁפָתָא, שפה; ברבוי שְׁפָתָא ושְׁפָתָתָא.
שָׁם (מ"ב). בידיעה שָׁמָא, ברבוי הידיעה שָׁמִי ושְׁמִתָּא; אצל הגאונים
גם שְׁמִתָּא (שרירא, הוצ' גאלדב' ב').

שְׁתָּא, ברבוי שְׁתִּין, בידיעה שְׁתִּין, שְׁנִי, שנים.
תָּרִין, לנקבה תָּרְתִין, שנים, שתים; בכנוים תָּרִין, תָּרִין.
ח) חוץ מאלה שנמנו למעלה נמצא בלשון מספר שמות משרשים
שבעקרים היו שניים והועלו למדרגת השלשיים על ידי האמצעים שבארתי
למעלה (ס"ב. ח'), והם שמות על משקלי פָּל, פָּל, פָּל, המדגישים את למד"ם
בהתרבות; ד"מ עָמָא, יָמָא, אָמָא, אַמְתָּא, גָּלְתָא, מעיל.
ד) ושמות שתנועתם ארוכה על משקלי פָּל, פִּיל, פוּל; ד"מ קָלָא, קול,
חָלָא, חול; צִירָא, רוטב; כִּיסָא, כיס; רוּחָא, נוּנָא, דג; טוּרָא, הר.

ה) משרשים שעתה הם מגזרת פ"ו או פ"י נמצא מספר שמות שנבנו על
דרך השניים; ד"מ דַּעְתָּא, שְׁנָתָא, שְׁנָה. ומשרשים שעתה הם מגזרת ל"ו או
ל"י: זְנוּתָא, רְשׁוּתָא; שְׁלִיתָא, וְשְׁלִיתָא; קְרִיתָא וקְרִתָּא, וכדומה.

(ב"ק קי"ז:); דלכון (סוכה מ"ד.); דילהון (ב"ק קי"ז:; גטין פ"ד.); דלהון (סוכה מ"ד:; תמורה ז').

(ב) במקום דיל' שמציאותה מעט בא עתה הכנוי המחודש דיד', המורכב מן ד-יד; ובכנויים: דיד', דידך, דידה, דידן, דידכון, דידהו, דידהי.

כנויי השאלה.

עב. א) לשאלה על איש ואשה משמש הכנוי מן, מי; ובהרכבה מנו (מן הוא), מי הוא; מני (>מן-היא), מניהי (<מן-גיהי, או מן-איהי).

ה ע ר ה : א) קמן ענינו: כאלו. בהבטוי מן מנהו (ב"ב י"ב) מן עומד במקום הי הנהוג. מן (נקוד, ספורי מעש' כ"ה).

ב) הכנוי מי במקום מן נמצא בהבטוי הקיים מי ימר, מי יאמר?

(ב) לשאלה על דבר משמש הכנוי מה. ובהרכבה מה-דן <מדן>* מדי <מי, מזה, מה. ועם כנויי הגוף: מהו, מהי=מיהי (ד"ס לב"מ ב'). האחרונה לרוב: מי (עיין סימן תפ"ט. ג).

ה ע ר ה : א) מאי (נקוד, ספורי מעש' כ"ה); מאי (נקוד, כרית', זינגר ושכטר). בספרות הנאונים נמצא מן במקום מה, מי (השק' אנג', תקופה ב', י"ב שצ"ח).

ב) התמונה מה נמצאת רק על המעט. על הרוב מי לקחה את מקומה.

ג) לשאלה על איזה, או על מה ומי משני דברים או אנשים ויותר משמשת המלה אי, ועל הרוב הי, בהקשה לכנויים הרומזים. בהרכבה אידן (תמיד ל"ב.) "הי דן (נדר' כ"ו.) "הידן (מנח' ק"ט.) "הידי (ד"ס לזב' ס"ט.), איזה, איזו. הינו, הינו (>הידן-הוא), איזהו (נויר י"ב., ועוד). לזא, להיכן (ל-אי-הא); אהיא (על-הי-הא), על מה?

ה ע ר ה : א) בספרות המאוחרת: אי, היא, קאי, (ה"ג ע"א, רל"ג ותל"ח); הידא (שם, קע"ח) ועוד; שאלות ו', ע"ז, פ' ופ"א; הינו (ה"ג רע"ח); מהוא (שאלות א').

בנין השם.

שמות שניים קדמוניים.

עג. א) בתור שארית מהתקופה היותר קדמונית אנו מוצאים שמות שניים במספר מועט שאין להם יחס וקשר עם שרשי הפעלים. והם שני מינים: המין האחד כולל את שמות קרבת המשפחה, כמו, אב, אח, חם,

(על המעט נמצא גם הכונים האלה: קן (>הֶדֶן) כ"י קול' פסח' פ"ט.)
 =אָהָן (ספורי מעשיות ע"ה, נקוד); דְּכִי, זה, הוה (ב"מ פ"ו; זבחים מ"ג; חול' צ.).
 הכני הוה בעקרו רומז לרחוק, והוא מורכב מן דִּי-כִי. וכן עָדִי, זה, הוה, עָדָא,
 זאת, הוואת, עָדִי, אלה, האלה. התמונה הוואת היא חלוף הָדִי, הָדָא. התמונה
 עָדִי לרבים היא דמיון אִידִי, שהוא בעקרו ליחיד. בסגנון השטרות, ר"ל בארמית
 המערבית מצאנו גם דָּנָן, במקום דָּנָא. פעם אחת נמצא הָדִי, זאת, "הוואת" (כ"י
 קול' פסח' ע"ה); אָהָנִי, האלה (שם, מגלה ב').
 (ה נקודו של "האי" בכ"י הוא: הָאִי, הָאִי, הָאִי (בתרגומים) והָאִי (כ"י
 קול').

(בספרות המאוחרת: דו, זה (הרכבי, שו"ת תקנ"ה); היי, זה (ר' שמואל
 הנגיד, אוצר טוב ב' ס"ח); הָדָא (=הָדָא) (ה"ג תנ"ד). והרבים אֶלָן (נקוד, ספ'
 מעל' כ"י); אֶלִי (הרכבי, שו"ת, של"ה); הָלִי (ה"ג רכ"ז); הִלָן או הֶלָן (שרירא
 הוצ' גייבוירא י"ז); אָנִי, עָנִי (שם, שם); הִנִי, או הֶנִי והִנִי (שאלות פ"ח).
 (דמיון עָדִי לרבים משמשים בארמית מערבית בהֶדֶן ובמובן אֶלָן.

(ב) המרמזים לרחוק על שני פנים: בתוספת "כ" ובלעדה:

(א) הָהווא, ההוא, הלוח; הָהִיא, ההיא, הלוח, הָהִנִה, הלוח.

הערה: (א) הָהִנִה מורכב מן הָא-אָהָן. על המעט נמצא הָהֶן ("הנהון") (כרית', ויגור ושכטר
 כ"ה) והָהֶן (קדוש' ל"ב); ובהכלאה: הִנֶן (חול' י"א; ד"ס לתענ' כ').

(ב) בספרות המאוחרת: אִיקָא-הָהִיא (מח' ויטרי ל"ה ובתרגום לרות א'
 ט"ז); הָהֶן, הָהִי (שאלות פ"ח).

(ב) הָאֶדֶן, הָהֶן, הלוח; הָהֶן, הָהֶן, הלוח.

אִינָה, הָהֶן, ההם, ההן, הלוח.

אִינָה, הלוח, הלוח, האחר, האחרת, השני, השנית.

הערה: (א) הָאֶדֶן והָהֶן מדולדלים מן הָהֶן; הָהֶן, הָהֶן, מן הָהֶן. אִינָה והָהֶן, בעקרו
 לנקה הם; והמשקלים לזכר אִינָה, אִינָה והָהֶן נאבדו מהלשון

(ב) במקום הָהֶן נמצא בנטיית התנועה: הָהֶן (ד"ס פסח' קי"א).

(ג) בספרות המאוחרת: הָהֶן, הָהֶן, אִינָה, הלוח (השק' אנג', תקופה ב', י"ב
 שי"ט; ס' השטרות כ"ח); הָהֶן (ה"ג שע"ד).

כְּנוּי הַיָּחִס.

עא. (א) המשקל העקרי דִּי, אשר, נמצא רק פעמים מעטים (מגלה
 ט"ז; סנה' צ"ז); בהרכבות דִּילָא, שלא; דִּילָמָא, שלמה, פן; דִּיל', של.
 ועל הרוב תמונותיו היא דִּי'. ההרכבה דִּיל' נמצאת גם בכתיבת דִּל'; עם
 כוונים: דִּילִי (ב"מ ק"ט; נדר' נ'. וס"א); דִּילָף (ב"מ ק"ט; נדר' ה'); דִּילֵה
 (גטין י"ד); דִּילֵה (שבת פ'; ב"ב ל"ג; ועוד); דִּילָן (נדרים מ"ט); דִּילָכוּז

-ן, -ן, -תנון, -נני
 נסתרות -נהי, -נהי, -נין, -ן, -ן, -הי, -נין, -ן
 סט. ב)

עם הַעֲתִיד.

מ"ב	-ן, -ן	מ"ב	-נא, -נן, -ן
נכח	-נך, -נך	נכחים	-נכו(ן), -נכו(ן), -נכוני
נכחת	-	נכחות	-נכי, -נכי
נסתר	-נה, -נה, -ן, -ן	נסתרים	-נהו, -נהו(ן), -נהן, -נא, -נה, -ני(ן), -נו(ן), -נה-ני
נסתרת	-נה, -נה	נסתרות	-נין, -נין, -ניני -ן, -ן, -נהי, -נהי

1 התמונות האלו הן באות אחרי תנועה סופית.

2 רק בצווי.

הערה: א) על דבר התמונה הי לזכר עיין ג'.

ב) התמונות -א, -י, -א, מראים על נחות הה' במבטא. התמונות -יה, -י, שאולים משרשי ל"י.

ג) על דבר התמונות -נה במקום -נה, -כן, -כא, -הן, -נהן, -נן, -נא נה, עיין השערתי להלן (קל"ג. ז. בהערה).

ד) האות ת' הנדחקת לפני הכנויים באה לרוב בפעלי ל"י, לחוץ בין התנועה הסופית של הפעל לבין התנועה המתחלת של הכנוי. לדעת יש אומרים הת' הוואת נזרת ממלח, ית, ולדעת אחרים היא אות הרמוז כמו נו'ן.

כְּנוּיֵי הָרְמוּז.

ע. א) המשמשים לרמוז לקרוב:

דן, דנא (ט"ז. ח), דון, דני (י"ח. א), זה, הוה.

דא, דדא, דא (י"ח. א), זאת, זו, הזאת, הוה.

אלין, קלין, הני והני (ד. ט), מ"ח. ח), אלה, אלו, האלה.

אידי, זה, זאת, הוה, הזאת, אלה, האלה.

הערה: א) דן מורכב מן ד=זה, ונ'. הנו'ן הוה נוסף גם לאלין=אלה, והלין קא=אלין.

ב) אידי מורכב מן אי=הוה, ומשמש לכל המינים והמספרים.

ג) מן ק-ד-הו נחחדש קינו, והו; ומוה האחרון נבנה לנקבה קיני, וזהי

במקום קינו מצאו גם קינא (כ"י קול' מגלה ז'; עיין קל"ג. י. בהערה).

נסתר	ה, הו, הִי ³	ה (י, יֵא), הו, הִי ³
נסתרת	הָא, הֵ	הָא, הֵ, (אֶ)
מ"ב	נָא, נֵ, נֶן	נָא, נֵ, נֶן
נכחים	כו(ן), כְּ	כו(ן), כְּ
נכחות	—	—
נסתרים	הו(ן), הֵן	הו(ן), הֵן
נסתרות	—	הִי

(ב) הדבוקים לשם הרבים, וכוללים את סמן הרבוי י או יי:

מ"ב	י	מ"ב	יֵן, יֵן, יֵן
נכח	יָ, יָ	נכחים	יכו(ן), יכו, יֵכְ
נכחת	יָ, יָ, יֵכְ	נכחות	יֵכְ, יֵכְ
נסתר	יֵה, יֵה, יֵה	נסתרים	יֵהו(ן), יֵהו(ן), יֵהוֹן
	יֵה, יֵה, יֵה		יֵהוֹן, יֵהוֹן, יֵהוֹן
נסתרת	יֵה, יֵה, יֵה	נסתרות	יֵהן, יֵהן, יֵהן (יֵהן).

1 אחרי תנועה. 2 אחרי אות בלי תנועה. 3 עיין נז. 4 עיין סט. הערה 6.

כנויי הפעל.

עם הַעֲבָר וְהַצְוּי.

סט. א)	מ"ב	יֵן, יֵן, יֵן, יֵן, יֵן, יֵן
נכח	יָ, יָ	
נכחת	יָ, יָ	
נסתר	ה (י, יֵא), הו, הִי ³ , יי, יֵה	
נסתרת	הָא, הֵ, (אֶ), הָא, הֵ, יֵה	
מ"ב	נָא, נֵ, נֶן	
נכחים	נָכו, נָכו(ן), נָכו	
נכחות	נָכְ	
נסתרים	הו(ן), נָהו(ן), נָהו(ן), נָהו(ן), נָהו(ן), נָהו(ן)	

נינהו (חול' ע"ט., ועוד)–נינהי (כ"י קול' מ"ק ג': וט'; ועוד; כרית', וינגר ושכטר, ט').

הערה: א) על דבר התמונה נינה עיין קל"ג. ב) הערה.

ב) בספרות המאוחרת:–גיהוא נקוד, בשאלות פרק יח; גיהו, ר"ל גיהו כ"י קול', הריף לביצה ט"ז, נקוד).

המְחַבְּרִים.

הכְּנוּיִם הַמְּקַפִּים.

סז. א) הכנויים הנפרדים למדבר בעדו ולנוכח, ביחיד וברבים, כשהם משמשים עם הבינוני הם על הרוב מוקפים לו מאחריהם, ואז הם מורכבים עמו למלה אחת, ומתקצרים בראשיתם (י"ח. ג.), וזה תמונתם:

–נָא, –ן, אני –נָן, –ן, אנחנו

–תָּ, –ת את תון, תו, תון, תו, אתם.

ב) על המעט נמצאו הכנויים המוקפים גם בנסתר: אֶמְרִינוּן (ערוך, שבוע' מ"ו); מְצַטְרְכִינוּן (הרי"ף, ב"מ מ"ט.); עֶבְדִּינוּן (שו"ת קאסעל, צ"א). ג) על המעט נמצא במקום –נָן את התמונות –נו, נין (=נָן), ני (=נִי). התמונה –נו שאלה מהכנענית; והתמונה –נָן באה מן –נָן בנטית הנקודה, ונמצא גם כן בסורית פלשתינית ובמנדעית.

ד) הכנויים המוקפים באים על המעט גם עם פעלי העתיד: אֶנְסִינָה, לְעִינָן, ועוד; ומשמשים שמוש ותרן. וכן הם באים עם שם התאר הבנוי על דרך הבינוני: גְּבִיהָ (שבת ס"ז); עֶצִיבָה (ביצה ט"ז); חֶפְימָה (בכור' ח'; חֶפְימִין (שם, שם); וּזְטְרִינָן (ב"ב קמ"ב); קֶשִׁישָׁנָן (שם, שם); עֲתִידִיתו (סוכה מ"ח).

הערה: בספרות המאוחרת: מְקַרְב טְסִינָא, במקום מקרבנא טפי (ה"ג תיא).

כְּנוּיֵי הַשֵּׁם.

סח. א) הדבוקים לשם היחיד:

מ"ב	1–	29–
נכח	ך	ך
נכחת	ך	ך, יך, יך

(א) אודות תכונת התוספת ישנם חלוקי דעות בין החכמים. לדעתי האִי באִיהו, אִיהי, אִידך, אִידי, אינך, איזי, איכו, אֵלִין, אַמַת, אַנון, וכדומה, אחד הוא, והוא השורש הרומז אֵי. על דבר נקוד התרגומים באִיהו, אִיהי עיין סימן ד. כ. א).

(ב) גם הכנויים לנסתרים ונסתרות נמצאו על שני משקלים. האחד עתיק והשני מחדש. העתיק הוא אַנון, אַנִין, והמחדש אָנהו(ן), אָנהי(ן). האל"ף והנו"ן נגזרו מן אַנת, אַנתון, ונקודת האלף הושפעה מן אַנון.

(ח) מִסְתָּת:—אַנָּא (ב"ב נ"ט: נדר' ה', ועוד). אַתְּ (נדר' ה' וכ"א, ועוד). אַנְתָּ (שבת ל'; ב"ב כ"ז. ול"ט: וק"ט:; נדר' צ"א, תענ' כ"ט). הוא (ב"ב קי"א:; נדר' נ"א). היא (נדר' כ"ה, נ'. וצ"א). אִיהו (שם, נ"ה). אִיהי (מג' י"ד:; נדה ע"ב). אַנְתָּנָא (ב"ב קס"ד). אַנְן (ברכ' נ"ו:; נדר' נ"ו). אַתו (סנה' ק"ט). אַנתו (ב"ב ל"א:; פסח' ק'). אַתון (נדר' נ': ונ"ה). אַנון (ברכ' נ':; ב"ב ק"ד:; ב"ב קס"ה). אָנהו (נדר' כ'). אָנהי (ברכ' מ"ד:; כתוב' ב').

ה ע ר ה: (א) במקומות אחדים אנו מוצאים את השם נִלָּא, או נִלָּא, במובן הוא, היא, ולא נתברר מהותו (ב"ב ס"ז: ערוך, ערך נוּלָא).

(ב) לפעמים נמצא אַתְּ ואַנְתָּ במקום אַתוּ ואַנתוּ, ולא נדע אם התמונות הן נכוונות הן, ע"י נפילת התנועה הסופית, או הן טעות המעתיקים, או הן בלשון יחיד במקום לשון רבים: אַתְּ (ד"ס לפסח' ק"י); אַתְּ ואנא ה' (שם, שם); אַנת ואנא ו' (שם, שם); אַנת ופייכו (ב"ב ל"ז).

(ג) בספרות המאוחרת: אַתְּ (נקוד, ספ' מעשיות פ"ח); אַנְתִּי (ה"ג ק"א); דְּאִי (=דְּהִיא) (שם, ש"ה); אַנְן (נקוד, ספ' מעש' כ"ח); אַתְּן (שם, ק"ח; מח' ויטרי ל"ה); אִינְהוּ, אִינְהוּ (נקוד, ספ' מעש' כ"ח).

כְּנוּיֵי הַקְּשָׁרִים.

סו. (א) בתור קשר המאמר השמי יוכלו לשמש הכנויים הוא, היא, אַנון. חוץ מזה תדשה השפה משקל חדש: נִיהו או נִיהוּ, נִיהי או נִיהִי, נָנהוּ ונָנהִי. הכנויים האלה מורכבים מן נִי, נִי, בחבושית נָ, הן, הָנה, עם הכנויים הוא, היא, וכנויי השם—הֵן, —הֵן. במקום נָנהוּ נמצא גם נָנה (כריתות, ויגדר ושכטר כ"ה).

(ב)—מִסְתָּת:—נִיהו (תעני' כ"ד:; פסח' ק"ד:; נדר' ל"ח: ועוד)—נִיהי,

אליו כנויים אחרים לחזקו, ופה ושם החלו להבחין בו את הגוף, את המין ואת המספר.

כְּנוּיֵי הַגּוּף.

הַנִּפְרָדִים.

סה. א) אָנָא, אני (אֲנִיחָנָא), אֲנִי, אנחנו.

אָתָּ, (אֲנִיתָ), אתה, את אֲתוּן, אֲתוּ, (אֲנִיתוּ), אתם

הוּא, אִיהוּ, (אֲנוּן), אֲנִהוּ, הם, המה

הִיא, אִיהִי, אֲנִיהִי, הן, הנה.

ב) התמונה אָנָא מורכבת מן אֲנִי-אָ. הכנוי „א“ נמצא גם בפעלים (אֲ-כָתַב). אֲנִי-אָ נתכוון לָאָנָא (י.א. «). הכנוי אָתָּ, מורכב לזכר מן אֲנִי-תָ ולנקבה מן אֲנִי-תִי. פה אנו מוצאים הבדל המין והמספר. בנפול התנועות הסופיות (ט.ו.) הזכר והנקבה נשתוו.

ג) כנוי הנכחים מורכב מן אֲנִי-תָ-מוּ, ר"ל מהיחיד בכנוי הרבים. תחת השפעת המ"ם והשרק תָּ התקושש לָתָּ ונעשה לָאֲנִיתָמוּ. הקבוץ נתקושש לכנוי הרבים, וכן נתהווה *אֲנִיתָמוּ, ובנפול התנועה הסופית נהיה לָאֲנִיתָמוּ, והמ"ם עזב את מקומו לטובת נו"ן הנקבה. תמונות הנכחות היתה אֲנִיתָ-נָא. במקום החרק הגדול נכפל הנון והיה לָאֲנִיתָנָא (על דרך סִיגִים <סִיגִים). בנפול התנועה הסופית החרק נהפך לצרי בעקבות הטעם ונעשה לָאֲנִיתָנָּ, אבל התמונה לרבות נאבדה מהלשון, והרבים ירשו את מקומה.

ד) התמונה אֲנִיחָנָא היתה מעקרא *נִחָנוּ, בהשפעת החית החרק נעשה לפתח. האלף בראש והקמץ בסוף המלה שאולים ע"ד ההקשה מהכנוי היחיד אָנָא. החי"ת נדחק והתנועה הסופית נפלה והכנוי עתה אֲנִי.

ה) הכנוי לנסתר היה הוּ-אָ, ולנסתרת הִי-אָ, בהבדל המין. האלף נח בנפול תנועתו, והתקיימו בכתב מוכיח שבעת קביעת הכתב עוד נהבר. ברבות הימים, כשהכנויים הפשוטים האלה החלו להשתמש ביחוד בתור כנויי הקשר במאמר, נחלש כחם בתור כנויי הגוף, ונוספה להם הברת אִי לחזק. בעת שהוסיפום, האלף הסופי כבר נאבד מהמבטא, ועל כן לא כתבוהו.

פָּרַס עַל, שְׁעִינֵנוּ בַצַּע אוֹ בֶרֶךְ עַל הַפֶּת, מִשְׁמֵשׁ בְּמוֹבֵן „הַתְּחִיל” בְּבִטּוּי „פָּרַס עַל שְׁמַע”, בַּחֲקוּי לְהֵאֲרִמִּית שְׁרָא שְׁעִינֵנוּ הַתְּחִיל וְגַם בַּצַּע. מִשְׁלִים לְאוֹפֵן הַשְּׁנִי הַבָּאֲתִי בְּמִבּוֹאֵי לְאוֹצֵר חֲכֻמַּת הַלְשׁוֹן, סִמֵּן קִי”א.

ה' קְרוֹבִים לְעֵינֵי הַהִקְשָׁה הֵם הָרָכּוֹב, הַתְּחִילִיף וְהַתְּנִיחָה הַתְּמִינִית. הַרְכּוֹב כִּיצַד? שְׁתֵּי מִלּוֹת נִרְדְּפוֹת מִתְּרַכְבוֹת בְּפִי הַמְדַּבֵּר לְמִלָּה אַחַת; ד”מ בַּעֲבֵרִית פְּלוֹנִי אֶלְמוֹנִי מֵתֵאֲחַדּוֹת לְפִלְמוֹנִי. וּבֵאֲרִמִּית זֹטָא וְזִינִר מֵתֵאֲחַדּוֹת לְזֹטָר.

י' הַתְּחִילִיף הוּא הַפּוֹךְ הַרְכּוֹב. מִשְׁתֵּי מִלּוֹת נִפְרְדּוֹת, כְּשֶׁהָאֲחַת מֵתֵחַלֵּת לְהַטְשֻׁטֵשׁ בְּבִינָה בַּעֲקֵב רַפְיוֹן אוֹתִיּוֹתֶיהָ, אוֹ מֵאֲבִידִים אוֹתָהּ מֵהַלְשׁוֹן, וְאֲחֻתָּהּ לּוֹקַחַת אֶת מְקוֹמָהּ. כֵּן לְמִשְׁל, נַעֲשֶׂה לְהַפְעֵל „רָאָה”. הָאֲרִמִּית הַמְעַרְבִית הַחֲלִיפָה בַּפֶּעַל „חֲמָא”, וְהַמְזֻרְחִית בַּהַפְעֵל „חֻזָּא”.

י' כְּשֶׁמִּלָּה זֹרָה נִכְנָסֶת לְאוֹצֵר הַשְּׁפָה, אוֹ פּוֹשְׁטִים אוֹתָהּ הַמְדַּבְּרִים אֶת זִרְתָּהּ בְּשִׁנּוֹתֶיהָ אֶת תְּמוֹנָתָהּ בְּהַתְּאֵמָה עִם רוּחַ לְשׁוֹנָם. ד”מ בַּעֲבֵרִית קוֹרְאִים לְ cholera, שְׁעִינָה „חוֹלִי הַמְּרָה”, חוֹלִי־רַע (עֵינֵי מִבּוֹאֵי לְאוֹצֵרֵי סִמֵּן ק”ח); אוֹ מְקַשְּׂרִים אוֹתָהּ בְּרַעֲיוֹנָם עִם מִלָּה אוֹרְחִית הַדּוּמָה לָהּ בַּקּוֹלָה, וּמִיחִסִּים לְנִכְרִיָּה אֶת מִשְׁמַעוֹתֶיהָ שֶׁל הָאוֹרְחִית. כֵּן, דֶּרֶךְ מִשְׁל, עָשׂוּ עִם הַמִּלָּה אֶנְדָּא, כִּי שִׁתְּפוּהָ עִם אֶל, וְאָמְרוּ: אֶנְדָּא לְטַעְמָהּ, אֶנְדּוּ אוֹ אֶנְדָּ לְטַעְמָהּ.

הַשְּׁמוֹת.

הַכְּנוּיִם.

סד. כֹּאמּוֹר לְמַעֲלָה (כב. י) הַכְּנוּיִם נִגְזְרִים מִמִּלּוֹת הַקְּרִיאָה, שְׂרָשֵׁי הַרְמוֹז וּמַחְוֵי הַקּוֹל. בַּעֲקָרָם הֵם אֵינָם מוֹרִים עַל מוֹשֵׁג יָדוּעַ וּמוֹגֵבֵל. בִּשְׁפָה הָאֲחַת קוֹל יָדוּעַ מִשְׁמֵשׁ לְעֵינֵי אֶחָד, וּבִשְׁפָה הַשְּׁנִית הוּא מִשְׁמֵשׁ לְעֵינֵי אֶחָד. וְגַם בַּלְשׁוֹן אֶחָד קוֹל אֶחָד יוֹכֵל לְשַׁמֵּשׁ לְעֵינֵי שְׁנֵי. כֵּן, לְמִשְׁל, הַכְּנוּי „כ” מִשְׁמֵשׁ בַּעֲבֵרִית לְגוֹף הַמְדַּבֵּר בַּעֲדוֹ (אֲנָכִי), לְגוֹף הַנוֹכַח (ך’), לְתֵאֵר הַמְּקוֹם וְאִפֵּן הַפַּעּוּלָה (פֶּה), לְמִלַּת הַיָּחַס (כ’), וּלְתֵאֵר הַפֶּעַל (כִּי). הַיּוֹד מִשְׁמֵשׁ לְמַדְבֵּר בַּעֲדוֹ (בְּכְנוּי הַשֵּׁם וְהַפֶּעַל), לְנִסְתָּר (בַּפֶּעַל), לְסִמֵּן הַיָּחַס (בְּשֵׁם), וְכִדּוּמָה. בְּרַבּוֹת הַיָּמִים, כְּשֶׁנִּחְלַשׁ כְּחוֹ שֶׁל כְּנוּי מָה, נִתְּחַבְּרוּ

הַגִּזְרָה" (ז) על ידי הארכת התנועה; ד"מ קום, דין. (ז) על ידי הארכת האות השנייה: דָּלָה, בָּנָה, גָּלָה, סָבוּ. (ח) על ידי הכפלת השרש, גלגל, קלקל, קשקש, מן גל, קל, קש. (י) ויתכן שכמה מן השרשים השלשיים נתהוו מהרכבת שתי מלות למלה אחת. כן, דרך משל, משער חוקר אחד שהשם לְבוּש מורכב מן לָא-בוּש, אין בוּשָׁת; ומהשם נגזר הפעל לְבוּש. וכן הרכבו שרשים שניים עם אותיות השמוש, כמו תרם, תחל, שכן, מן רם, חל, כן.

(ט) אבל שני אופני ההתרבות, הארכת התנועה או הארכת האות, לא היו מספיקים לכל צרכי הבנין. במשקלים הדגושים אי אפשר היה בלי להרבות גם אות שלישית, וכן נתהוו שרשים שלשיים גם מאלו: סָבַב או סוּבַב, קוּמַם או קוּם, וכדומה, באופן שעתה יש לנו שניים ושלשיים בשורש אחד. וכן בארמית, כמו בעברית, גזרות הפעלים הן שלמים וחסרים, נחים, כפולים ומרובעים.

הקשת הלשון.

סג. א' ההקשה היא התדמות מלה למלה אחרת, או חקוי לשוני. וזה על פנים: החקוי בבנין המלה, הקשה דקדוקית, והחקוי של מושגה, הקשה רעיונית.

ב' ההקשה הדקדוקית תוכל להיות בה במלה עצמה, או חקוי של מלה משורש אחר. משל האופן הראשון הוא הפעל נָקַט הבא על ידי ההקשה מהמקור מְנַקֵּט > מְלַקֵּט (כ"ט. ב'), שרק שם מקומו הראוי.

ג' משל האופן השני הוא מצוי בפעל סָלַק. המקור מִסַּק (כ"ט. ב') דומה בבנינו לִמְפַל, מן נפל, ולִמְנֵן, מן גזז. ועל כן מצאנו שמהפעל הזה נתחדש השורש נָסַק; והוא בונה גם פעל עבר סָקוּ, על דרך פעלי ע"ע. פעולת ההקשה הזאת רווחת בכל בניני הפעלים. וכן השם אָרְזָן נבנה בהקשה לשם אֶלְפָן.

ד' ההקשה הרעיונית תוכל להיות מִשְׁתַּמֵּית או נְגוּדִית. משל האופן הראשון הוא כשבעל התרגום משמש בפעל עָדַי במובן העברי עָבַר, (מִשְׁרַש עָבַר או אָבַר, פָּרָה והפָּרָה; עֵינַי עָרַכּוּ בספרי לשונות הרפואה), מפני שהקל עָדָא עֵינָיו עָבַר בעברית. משל אחר הוא כשהפעל העברי

כשתמונת היסוד היא על תקונה הדקדוקי, בשתי תנועות קטנות; מדרגת ההארכה, כשאחת מהתנועות נארכה; ומדרגת הדלדול, כשאחת מתנועות היסוד נשמטה לגמרי, או נתדלדלה לשוא נע. ד"מ פֶּעַל היא מדרגת התקון; פֶּעַל, מדרגת ההארכה; ופֶּעַל מדרגת הדלדול.

⁽¹⁾ והנה אם נשים לב אל יסודי השפה ונראה שכל יסוד בן שלש אותיות ושתי תנועות הוא, ושאת כל משקלי השם והפעל נוכל לסדר קבוצות קבוצות מסוימות, כדרך הרוכל לסדר את סחורותיו, או יעלה הספק על לבנו אם באמת היה כן מעקר היות הלשון, או תולדת התפתחות ארוכה הוא החזיון הזה. בשאלה הזאת עונים האגרוניים והמדקדים גם יחד.

⁽²⁾ מדברי כותב המקרא המחביר את השם „ח" עם „ינחמנו" אנו רואים שבהרגשת בעלי הלשון בימי תקפה של השפה, השלשיות היתה תולדת חדשה משניות עתיקה. וכעבור אלפים שנה אחרי כתיבתה של פרשת המבול קדמוני המדקדים כרס"ג וסרוק עוד בונים את תורתם על השניות. עד שבאו דונש בן לברט וחיוג והעמידו את הדקדוק העברי על השלשיות. ומהם ירשו את התורה הזאת כל הבאים אחריהם. והנה דונש וחיוג שאלו תורת השלשיות מהערבים, כמו שר' יצחק קמחי אחריהם שאל את חלוקת התנועות לחמש קטנות וחמש גדולות מאת הלועזים; ושתי הטובות שזכו לנו מן החוץ שתיהן דברי בטלה הן, ומורשת אבות מתקיימת על עמדתה וחוקתה; כי לא כמצריות העבריות. מעט מעט חוקרי זמננו באו לידי הכרה שהשלשיות הוא דבר מלאכותי שנתהוה במשך תקופה ידועה בהתפתחות הלשון השמית הקדמונית, ושממנה ירשוה כל בנותיה ההסטוריות. לאמן של השפות השמיות היו שרשים בעל אות אחת, כמו השם פָּה והכנוי זָה; שרשים בעלי שתי אותיות, כמו יָד, שָׁם, אָח, אָב; ושרשים בעלי שלש אותיות ויותר. לשרשים הקדמונים המונחים ליסוד השרשים המאוחרים שנתרבו בתוספת אות לתמונתם ההסטורית האגרוניים קוראים גֹּזֶרֶה, ר"ל בנין (עיין מחברת מנחם בערכו ואוצרי בערכו).

⁽³⁾ והנה האמצעים שהשתמשה בהם הלשון לשנות שרשים שניים לשלשיים ויותר היו:—א) להרבותם באות נוספת. ד"מ הגורה „קץ" נתרבתה לקצץ, קצב, קצר, וכדומה. את האות הנוספת הזאת אני קורא „מְגִבִּיל

ג. תורת התבנית.

שְׁרָשִׁי הַלָּשׁוֹן.

סב. א' השרשים הם החומר שממנו בונה הלשון את מלותיה. מהם מחוגי הדבור, שרשים רומזים, ושרשים מביעים את רגשות האדם; ומהם שרשי הרעיון, או שרשים מושגיים, המציינים דברים, ענינים ופעולות. מלות הקריאה הן שרשי הרגש, והן מעטות בכל לשון. הן אינן משתנות לא במין ולא במספר, לא בגוף ולא במשקל ולא בזמן; ועל כן הן עומדות מחוץ לתורת הדקדוק.

ב' הכנויים נבנים משרשי הרגש, ממחוגי הקול ומשרשים רומזים. על השער הזה יחשבו גם כנויי הגוף בשמות ובפעלים, כנויי הרמוז והשאלה, וכן מתי מספר גם מלות הקשור ותארי הפעל. בהם אנו מוצאים התחלת שונים דקדוקיים.

ג' השמות והפעלים ברובם נגזרים משרשי המושג, ועליהם חלים כל השנוים שביד דקדוק השפה לעשות. השתנות השמות והפעלים נעשה על ידי שני אמצעים: על ידי שנוי פנימי, ר"ל על ידי השתנות התנועות בתוך השורש ודגשות האותיות; ועל ידי שנוי חיצוני; ר"ל על ידי הרכבת השורש עם הכנויים, וסמני הבנין בכללם.

ד' כשננתח את השמות ואת הפעלים בהסיר מהם את כל התנועות, את הדגשים ואת הכנויים המשמשים לשנויים הדקדוקיים, או ישארו בידנו שלש אותיות ולהם אנו קוראים "שורש". והנה השורש הוא דבר מופשט שמעולם לא היה במציאות. המדבר היותר קדמון צרף עם האותיות גם את התנועות; כי בלעדן אי אפשר לבטא כל מלה. והנה בכל שורש של שלש אותיות היו שתי תנועות, אחרי האות הראשונה ואחרי האות השניה. לשורש עם תנועותיו נקרא "יסוד". הבחנת המלות מבחינת שרשיהן משמשת שמוש מועיל בחכמת האגרונוט, אבל למדקדק יש לו ענין רק ביסוד.

ה' ומבחינים אנחנו ביסודות שלש מדרגות: מדרגת התקון, ר"ל

ששמושן בשפה מתמיד וקיים, או הברה אחת לפעמים נשמטת, להקל על המבטא. דרך משל חוּי, הנחש שלי, נעשה לחוּי; יָדָא אָאָפּוּתָא > יָדָא אָפּוּתָא; סָלְקָא אָדְעָתָד > סָלְקָא דְעָתָד; פְּלִינָא אָדְרָב > פְּלִינָא דְרָב; קָרָאָה > קָרָא; תַּנְאָה > תָּנָא; קְדָמָאָה, מְצִיעָאָה, בְּתָרָאָה, גְּכָרָאָה, אָרְמָאָה, טוּכָאָה > קְדָמָא, מְצִיעָא, וכו'. בְּבִי מְדָרְשָא, ושאר הרכבות עם בְּבִי, נעשו לְבִי מְדָרְשָא, וכו'; תָּלַת עֲשָׂר > תְּלִיסַר; חֲמֵשׁ עֲשָׂר > חֲמִסַר; עֲלָה דְדִבִּיתָהוּ > עֲלָה דְבִיתָהוּ (כרית' י"ג); *אָרְמִיָא > אָרְמָא; חִיָא > חִי; קְשִׁיָא > קְשִׁי; קְנִיָא > קְנִי; מַצָּתָא > מַצָּת; קְשִׁשְׁנָא > קְשִׁשְׁנָא, וכיוצא בזה.

סרוס האותיות.

ס. בבנינים הפעולים סמן הבנין ת"ו ואות השריקה של פ"א הפעל מסתרסים: אֶשְׁתַּכַּח, אֶסְתַּלַּק, אֶנְדְּבִן, אֶצְטַרְךָ. אבל יש גם יוצאים מהכלל. חוץ מזה הסרוס איננו נפרץ. השוה שְׁנָמָא > גְּשָׁמָא; רְגִלָא > גְּרָלָא; בְּרַבְלָתָא = قَبْرَة, ועוד.

השְׁמִטָה אֹת.

סא. א חוון נפרץ הוא בתלמוד להשמיט את מ"ם הבינוני: מְזַרְתָּא; שְׁבָשִׁי; סָלְקִי; גְּבִמִינָא; קְדָמִינָא, ועוד.
ב חוון לא נפרץ הוא למצוא השמטת יו"ד למ"ד הפעל משמות: אֶסְנָא > סְנִיָא; סָלְתָא, שְׁלִיָה; קָרְתָא, קְרִיָה, וכדומה.
ג כשלמ"ד הפעל אות קולית, ביחוד מהנוולים, או היא לפעמים נשמטת מסוף המלה אמר > אמא; דָּכַר > דְּכָא; סָגַר > סָנָא; אָנָא > אָנָא; שָׁקַל > שָׁקָא; קָלִיל > קָלִי; קָאָם > קָאִי; תִּיקוּם > תִּיקוּ; נִסְבַּ > נִסָא; נִשָּׁא > תוּב > תוּ; כְּדִיב > כְּדִי.

הערה: א) התמונה השלמה קָדִיב נמצאת פעם אחת בספרות הגאונים (השק' אנג', תקופה ב', י"ב שמ"ח).

ב) בספרות הגאונים מצאנו את הנקוד אֶדְכָא = אָדְכַר. (השק' אנג', שם, ה' רל"ד). כנראה לא היתה עוד לשפה באחרית הימים הכח להאריך את התנועה.

ד) השפה משמשת לפעמים בפעלים שנתקצרו בסוף המלה לבנות מהם בנינים שנתרבו על ידי תוספות: אָמִינָא; אֹקִיתוּ, וכדומה.

או בהשמטתה ותשלומה על ידי תנועה גדולה: מבלבליתא <מבְּרְבְּלִיתָא, מעורבבת; דְּקִדְקִי ודְּעִדְקִי, תינוקות; קבִּקבִּנא <קְרִקְבִּנָא; קִפְקִפְתָּא <קִרְקִפְתָּא. ובחלוף האות השניה: גְּרִיגִּיא <גְּרִיגִּילָא; קִרְקִר <קִרְקִע.

(ב) כבכבא <כּוּכְכָא; דבדבא <דּוּדְכָא ודִידְכָא, זבוב; לבלבא <לּוּלְבָא; צלצללתא <צּוּצְלָתָא וצִיצְלָתָא, תור; צלבליבא <צּוּלְלִיבָא, קיקיון; קלקלתא <קִיקְלָתָא, אשפות; שבשבינא <שּׁוּשְׁבִינָא; שמשמא <שּׁוּשְׁמָא; שמשמנא <שּׁוּשְׁמָנָא; שלשללתא <שּׁוּשְׁלָלָתָא.

(ג) ובדחיקת אות: יִרְקִרְקִתִּי <יִרְקִרְתִּי; קִלְקִלְתָּא <קִלְקִתָּא; *קִנְקִנִּי <קִנְקִי, כנים ותולעות.

(ד) וכן הדין בשרשי ע"ע, ושם התשלום בדגש: מְגִזּוּ, מְקִצִּין, לְגִזּוּ, לְקִצִּין, נעשו בהשמטת ע"ן הפעל לִמְגִזּוּ, מְקִצִּין, לְגִזּוּ, לְקִצִּין.

חלוף התנועות.

נו. (א) בהפגש שני קבוצים (או שרוקים) במלה אחת, או אחד מהם משתנה לחרק: אַחוּהוּ <אַחוּהִי; אַזְלָתָא <אַזְלָתָא, בתנועה טפלה, <אַזְלָתָא ואַזְלָתָא, אריגה, מסכת.

(ב) תחת השפעת אות גרונית הקמץ נוטה לפעמים לצרי: שְׂרוּתָא, שְׂרוּתָא. עיין מבואי לאוצר חכמת הלשון סימן כ"ב.

התנועות האותיות.

נח. (א) משתי הברות המתחילות ביו"ד, הראשון מתחלף ליו"ו: תְּרִייהוּן <תְּרִייהוּן, שניהם.

(ב) כליא הבינים יִּ מתחלף אל יו"ו: *חֲנֹר <חֲנֹר, לבן.

(ג) חרק גדול ויו"ד נע לפניו נהפך לחרק קטן ויו"ד לפניו, והאחרון נעשה לצרי: גְּלִי, גְּלוּי; חֲנִי, חֲנוּי, ראוּי, וכו'.

(ד) במקום תְּנִינְתָּא, נמצא בבריתת הווג: תְּנִינְתָּא.

פשוט הדבור.

נט. כששתי הברות דומות נפגשות במלה אחת, או בחבור מלות

השפתיִּיות.

נא. מ>נ: *מכתמא-נכתמא, כסוי; מהדר-נהדר, חזר; *משתרופי-
נשתרופי, נזילות.

השריקיות והשניִּיות.

נב. צי <צ במקום ע: غمض >צמץ; צמר <צמד.

המתרִבצות.

נג. ק <כ: קשקש >כרש, הניע.

הפובִּעיות.

נד. א <ה: אהן >אהן, זה.

ב <ע: א: ערע-ארע, קרה; *מחע-מחא, מחץ. צוילא-אזילא.

ג האלף נדחק מן *אחד-חד.

ד החי"ת נדחק מן *תדתי-הדי.

חלוף הדגושות.

נה. א האותיות הדגושות, כשהן שפתיות, חכיות או שניות, נופלות
לפעמים תחת החלוף לבריתת הזווג; והאות הראשונה שבכפל מתחלפת
על הרוב לנו"ן ולפעמים לרי"ש, או מ"ם. גדר-גנדר, גלל; חגי-חגגי, חגים,
רקודים. אגוזא-אמגוזא; אגילא-אגזילא, דישון; כסיא-כסגא; כמזא <
כמזא, אגרוף. בעקבות החלוף הזה נתגלו שנית הנוני"ן שהיו מתחלה
נבלעות: חפי-חנכי; אמתון-אנתון; אמתא-אנתא; וכן על הרוב בפעלי
פ"ן.

ב מין אחר מהחלוף הוא להחליף את האות הראשונה שבכפל
בתשלום תנועה גדולה או בכליא: כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן;
<כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן; כנן-כנן;
(ד"ס פסחים ק"א); דלונה-דלונה; דלונה-דלונה;
(ד"ס מ"ק כ"ח). ועיין גם כ"ח. וע'.

חלוף המרִבְּעים.

נו. א גם במרובעים נוהג החלוף בשני פנים, בחלוף האות הראשונה

בְּרִיחַת הַוּוּג בְּאוֹתִיּוֹת.

הַצְלִילִיּוֹת.

חֲלוּף מְקָדָם.

מח. א) מ<נ: מְנַשְׁתָּם> מְנַשְׁתָּן: מתנשם.

ב) ר<נ: μαργαριτη> מְרַגְנִיתָא, מרגלית.

ג) ר<ל: תורבְּרָא> תורבְּרָא, שור הבר; שדר<שדל: גְּרַגְרָא> גְּרַגְרָא, גְּרַגְרָא, מין צמח.

ד) ל<ר: שִׁישְׁלָא> שִׁישְׁרָא, חבל, שלשלת.

ה) הנו"ן נשמט בהנין<הני: מְנָא> מְנָן, מניין.

חֲלוּף מְאָחָר.

מט. א) ל<נ: לְחָמָא> נְחָמָא; אכדית תְּלָגְלָא<תְּרַגְגִּילָא; הֶלִין> הֶלִין.

הני: *לְהִלִּי גְהִלִּי.

ב) נ<ל: νοῦμος> לְמָא; אִינִימָא<אִילִימָא, אם נאמר; לִימָא> לִימָא.

ג) נ<ר: תְּנִין> תְּרִין, שנים.

ד) ל<ר: מְבִלְבִּלִיתָא> מְבִרְבִּלִיתָא.

ה) ר<ל: راحة> לְחָמָא, אמצע כל הרגל; תְּרִיסַר<תְּלִיסַר.

ו) ל<ד: פִּלְפִּלְתָא> פִּדְפִּלְתָא (כ"י קול' מגלה ו').

ז) מ<ב: חבושית שְׁמַר> סְבַר.

ח) غ<ג: دغل> דגל, רמה, غسن<גנס, לעס.

ט) ضی<ג: ضحك> , גחך.

י) ריש נדחק מן בְּרִיחַתָא<בְּרִיחַתָא, זרע.

חֲלוּף הַגְּמוּל.

ג. א) בין ל' נ' ור': רְגִלָא, במנדעית ליגרא<גְּגִרָא, רגל.

ב) בין ר' ונ': טְהָנָא<טְהָרָא, צור; *שְׁנָנָא> שְׁנָרָא, חתול.

הרב גסטר: בָּעָא, תָּאנָא (סימן ז'); נָחוּס (שם, י"א); לְמַצְלִיָּה (שם, כ"ד);
 אִינְהוּ, נְשִׁדְרִיָּה, מְלוֹנְהוּ (שם, כ"ה); שְׂדִירִינְהוּ, אוֹקִימְנְהוּ (>אוֹקִימְנְהוּ), אָמַר
 (>אָמַר) (שם, כ"ו); אָנָּן (>אָנָּן), לְמַבְדִּיקִינְכוֹן, עָדָא (שם, כ"ח); סְעָרִי
 (>סְעָרִי), לְמִדְקָרִיָּה (שם, ע'); שְׂבִיקִינְהוּ, אֲשַׁבְּקִינְהוּ (שם, ע"ב), הִדְאָרִי
 (שם, ע"ג); לְבָרְכוּךְ (שם, קמ"א). וכיוצא בזה מצאנו בעברית: אָזוֹר בְּנוֹד
 אל אָגוֹז, אֶהְלִים, אֶלְתוֹ, שְׁבוּעוֹת, שְׁלִישִׁים, קָדָשִׁים, קָטָנוֹ, וְעוֹד. אין ספק
 בדבר שלפעמים התנועה הטפלה נהברה כתנועה שלמה, אבל על הרוב
 כמו חטף.

ד' בנחות השוא בראש המלה נכנסת עליו תנועה טפלה להקל על
 המבטא: אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁתִּיָּא, אֲשֶׁתוֹ, אֲשֶׁתְּךָ, אֲשֶׁתְּךָהּ, אֲשֶׁתְּךָו, אֲדָמָא,
 אֲטָלַע. ולפני אותיות צליליות גם בלי נחות השוא: אֲמָצִי, אֲמָחָא, אֲנָטְרוֹ.
 ה' תנועה טפלה לפעמים נכנסת גם על אות שהיא בתנועה: אָוֹנָא,
 אֲבָרִי, אָנְוִי, אֲכָרְגָא, אֲטָרְפָא, וְעוֹד. השוה העברית אֲנָפִים, אֲזָקִים.

ו' בעקבות הכנסן של התנועות הטפלות התנועות העקריות פעמים
 מתקיימות ופעמים מתדלדלות: חֶמְרָתָא <חֶמְרָתָא; מְדִנְתָּא <מְדִנְתָּא; מְדִנְתָּא
 מְשַׁכְּלָא <מְשַׁכְּלָא; מְשַׁכְּלָא; קְטָלָא <קְטָלָא; אֲקָטְלָא. במלה אֲסַר <אֲסָרִי>
 סָרִי התנועה הטפלה הראשונה מושכת תנועה טפלה שניה אחריה.

הַתְּחַלְפוֹת הַקּוֹלוֹת.

בְּרִיחַת הַוּוּג.

מז. בבוא שני קולות שווים או דומים בחתוכם במלה אחת, או הקול
 השני מפריע את הקול הראשון מתקונו, והאחרון מתחלף בפי המדבר.
 לפעמים החלוף חל על הקול השני, וקול אחד, או הברה שלמה, עלול
 להשטט כליל. וזה נקרא בריחת הוּוּג.

הפתח לפעמים משתנה לקבוץ בהשפעת הרי"ש: תְּרַגְמָנָא.

הַתְנוּעוֹת הָאוֹתִיּוֹת אֶל הַתְנוּעוֹת.

מה. « האותיות הסותמות בגדכפ"ת הקשות משתנות אחרי תנועה אל חכוכיות, או רפיות בלשון הקדמונים. כי התנועות נהברות בפתיחת הפה, ומעצרים לסתימה שנצרכה לבטוי האותיות הסותמות.

ב) רפיון בגדכפ"ת נשאר גם אחרי שהתנועה הגורמת את רפיון כבר נשמטה מן המלה: מְלָכִי, הַלְכְתָּא.

ג) בארמית, כמו בעברית, התנועות הסופיות במלות הרהוטות מרפות גם את בגדכפ"ת במלות שלפניהן: בִּי דְרִי, בִּי כְפִי, בִּי בְדִיא, דְּמִי פִלְגָא, לָא תִמָּא, ועוד.

צְמִיחַת תְּנוּעוֹת טְפִלוֹת.

מו. « כשבאות במשך התפתחות הלשון שתי אותיות בסוף המלה לסגירת ההברה, או מתחדשת תנועת עזר, או תנועה טפלה, להקל על המבטא. בדלדול התנועה העקרית התנועה הטפלה מושכת גם את הטעם אליה; ד"מ *טְהֶרְקְ טְהֶר* טְהֶר; צֶהֱרִים; *נְפֶשׁ-נְפֶשׁ נְפֶשׁ, נֶפֶשׁ; *נְהֶם-נְהֶם אליה; ד"מ *טְהֶרְקְ טְהֶר* טְהֶר; צֶהֱרִים; *נְפֶשׁ-נְפֶשׁ נְפֶשׁ, נֶפֶשׁ; *נְהֶם-נְהֶם (מ"ב.) נְהֶם, לַחֵם. וכן לפעמים גם בעברית: *דְּבֶשׁ-דְּבֶשׁ דְּבֶשׁ. (ועיין גם להלן אות ו').

ב) בהשפעת הכובעיות נולדים חטפים במקום שוא נע, או גם במקום שוא נח: אֶלְהָא, דְּהֶבָא, וְהָב; יְהֶרָא, עֶבְרָה, גוּבָה לָב, דְּחֶקָא. לפני שוא נע בקרב המלה הכובעית בשוא נח לוקחת תנועה שלמה, והשוא הנע נהיה לנח: לְעֶבְדוֹן <לְעֶבְדוֹן. אחרי התנועות הגדולות, חוץ מקמץ, הח"ע לוקחות פתח גנובה (ח. ו'), הוץ מה"א הכנוי ה.

ג) תחת השפעת השפתיות, הכובעיות והמתורבצות מתפתחות תנועות טפלות, או תנועות המעבר (ח. ו') בתוך המלה ומשנות את בנין ההברות. כן, דרך משל, מִצְאָנוּ אֶנְשׁ, שְׂבָבָא, שֶׁכֶן, לֹלְבָא, עֶבְדָּא, עֶבְדָּתָא, אֶבְדָּתָא, אֶתְמָא (>אֶתְמָר), לְפָרְקָנָא, אֶשְׁמַעְנָא, תְּנָא, תְּנָא, וכדומה. ואין ספק בדבר שבדבור החי תנועות המעבר היו רב יותר משהן נראות בכתב. ואני נותן פה דוגמאות מנקוד הכתב יד הלקוחות מספורי מעשיות הוצאת

הַנְדֻגוֹת הַתְנוּעוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת.

הַשְּׁפָעַת הַכּוֹבְעִיּוֹת וְהַחֲכִיּוֹת.

מא. « החרק הקטן והקבוץ לפני אות כובעית ולפעמים גם לפני רי"ש משתנות לפתח, כמו בעברית: לַפְתַּח, במקום לַפְתָּח; אֶמֶר, במקום אָמֶר; שָׁמַע, במקום שָׁמַע.

ב. בהתפתחות מאוחרת החרק משתנה לסגול: מְהִיר, מְעַבֵּד, נְחִי: ובנחות הכובעית משתנה לצרי: לִיכָל, לְמִימֶר, רִישָׁא, כִּישָׁא; מִיבֵד > מְאָבֵד ומְעַבֵּד; מִיקָם > מְעָקָם. וגם אחרי אות כובעית: חָלָמָא.

הערה: במבטא המקובל הפתח והחרק נשתנו לסגול גם בהשפעת הפ"א, הכ"ף והרי"ש: מְסַבְתָּא, מְקַבְתָּא, תּוֹסַסְתָּא. מכיון שאין בנקוד הבבלי סמן לתנועת סגול אי אפשר לאמת את הקבלה.

ג. כשבאו ה"ע אחרי שרק, צרי, חרק וחלם בסוף המלה, מתחדשת פתח גנובה תחת השפעתם, כמו בעברית. והפתח הזאת איננה בונה הברה, אלא מצטרפת עם התנועה הקודמת לכליא יורד.

ד. כשבאו התנועות הקטנות לפני אהחע"ר הראויות להדגש, או הפתח משתנה לקמץ, החרק לצרי, והקבוץ לחלם. הקדמונים קראו לזה תשלום דגש, וחכמי דורנו אינם מודים בזה.

הַשְּׁפָעַת הַשְּׁפָתִיּוֹת.

מב. פתח וחרק משתנים בהשפעת השפתיות לקבוץ: בְּצָלָא, דְּבָשָׁא, דְּנָבָא וְנָבְתָא, זָנָב; גְּפָנָא, טְפָרָא, צְפוּרָן, שְׁמָנָא, שָׁם או שֵׁם. הערה: במבטא המקובל נמצא לפעמים גם סגול: לַסְתָּא, אֶסְשָׁר, תּוֹסַסְתָּא.

הַשְּׁפָעַת הַשְּׁרִיקִיּוֹת.

מג. במבטא המקובל נמצא לפעמים סגול במקום פתח וחרק: אָשָׁא, אֶש; אֶשְׁתָּקֵד, אֶשְׁכְּרִתִּי, נֶסְתָּא, וְשָׁטָא, יְבִשְׁתָּא, מְצָרָא, שְׁבִשְׁתָּא.

הַשְּׁפָעַת הַצְּלִילִיּוֹת.

מד. « בָּל במקום פָּל נמצא זווג חלקי של התנועה אל הלמ"ד.

ב. בכנויי העתיד: יִנָּה, יִנָּה משתנים אל יִנָּה, יִנָּה.

הוה שורר גם בארמית הבבלי, ובאיו מדה הוא שורר. אות השמוש דל"ת נוהגת בלי ספק מנהג בכ"ל.

א סמן הרבוי בפעלים גורם לזווג תנועת עי"ן הפעל, ואחרי כן הוא נופל: עבדו, סלקו, לזבנו, נהפכו בראשונה בדבור ל*עבדו, *סלקו, *לזבנו, ולבסוף לעבד, סלק, לזבן. ודומה לזה מועתקת תנועת החרק של הכנוי – תי למדבר בעדו: עבדתי נשתנה ל*עבדתי ולבסוף אל עבדית, עשיתי.

ד חזיון דומה לזה של ההכלאה (כח). הוא שנוי הקמץ או הפתח על ידי יו"ד או צרי או חרק לכליא – י: מליא <מילא, מלי <מילי (ד"ס שבת י'; ; ותענית כ"ד). וכן במבטא המקובל „שאני" נהברת שיני במקום שני. החזיון הזה נקרא בגרמנית: Umlaut, תשנית.

זווגם של כליאים עולים.

לט. א בכל הלשונות הארמיות נשתנה הכליא ? אל אי במלת אית, יש. יש רגלים לדבר שכל ? ון נפלו תחת השנוי הזה, אלא שהכתב מראה עליו רק בהזדמן. ד"מ איתב >יתב, ישב; איניבא >יניבא, ביצת כנים. ב אות הקשור ן משתנית לפני השפתיות ולפני שוא נע לשרק: ובתר, ותרין, ר"ל ן נשתנה לן, והאחרון אל ו.

זווגם של כליאים יורדים.

מ. א הכליא – י המוטעם בסוף המלה משתנה לצרי: קשי, קשה. בתוך המלה פעמים מתקיים: ינסא: קיטא, ופעמים משתנה לצרי: ביתא, עינא, בניכי, בעיתו, בקשתם, חזית, ראיתי. הוא לעולם מתקיים בכנוי הרבים למדברים בעדם: נשי, קריבי, חיי, ולפני אות יו"ד: ליא, אהיא. (ועיין גם ד. יא).

ב הכליא – ו מתקיים על המעט: רוקא, דוקא; ומשתנה על הרוב לחלם: מוקא, יוקא, תוקא.

ג הכליאים – ן, –ו, משתנים לחרק גדול: דינא, מיתותא.

ד הכליא – ו משתנה לשרק: רוקא, טוקא, גופא.

ז זה נוסד על ההנחה ששרשיהם הם שלשים, ר"ל בעלי שלש אותיות.

חֶלְקֵי מִדְּפִי.

לה. א) תחת השפעת הרי"ש הצלילי קו"ף נשתנה לגמ"ל באגורא > האכדית אֶכְר, במה. ולהפך נשתנה הגמ"ל לכ"ף תחת השפעת השי"ן בכשורא > גְשורא, קורה, ובכְשָמָא > גְשָמָא, בריח, משקוף (עיין ערך שגם באוצר).

ב) סמ"ך וצד"י נשתנו לזי"ן תחת השפעת הקוליות: וּנְדָא, משורש צוד; בספרות המאוחרת וְנִי > סְנִי (עיין השק' אנג', תקופה ב', י"ב שע"ו).

שָׁלִם מְנַעִי.

לו. א) הכובעיות: תַחְתָא > תַחְתָא, טַעְנָא > טַנָא, מַשָּא > מַעְבָּרָא > מַבָּרָא. ב) השניות: הדל"ת. נבלע באֲדָנָא > אָנָא; גִדְפָא > גַפָא, כנף; גִדְשָא > גָשָא; קִדְמָא > קָמָא; שִדְתָא > שָתָא, ששה. הת"ו נבלע בַחְדָתָא > חֲדָתָא, חדשה, וברוב הפעלים מאתפעל ואתפעל: אֶבְלַע, אֶקְפַד, אֶכְשֵר, וכדומה.

ו) הנוזלים: הלמ"ד במלת עַל נבלע על הרוב: אָגַב > עַל גַב; אָמַי > עַל מַאי; אָדָּ—עַל ד—. הנו"ן נבלע על הרוב בשרשי פ"נ, ועל המעט גם בשמות משרשי ע"נ: גָבָא > גַבָא, צַד; גָהָא > גַהָא, זועה; עָנָא > עֲנוּא; שָתָא > שַנתָא; אָתָתָא > אַתָתָא; בַת > בַתָּ; בַכּוּיִים אָתָּ וְאָתוּן > אַתָּ וְאָתוּן ובמלות אָלָא, אֵלָו.

וּוּג הַגְּמוּל.

לו. לדעת יש אומרים השם דָשָא, דלת, נשתנה מן דָלָתָא, על ידי וּוּג הַגְּמוּל. לדעתי הוא שאול מהאמחרית נד'.

הַנְדוּגוֹת הַתְּנוּעוֹת

לח. א) שנוי הפתח לסגול תחת השפעת סגול הוא חזיון לא נפרץ בארמית: *מֶלֶךְ > מֶלֶךְ, *אַלְף > אֶלֶף.

ב) בארמית המקראית ועל הרוב בתרגומים אותיות השמוש ובכ"ל מזדווגות בתנועותיהן אל החטף שלפניהן, כמו בעברית. לא נדע אם הכלל

להשתנות לדל"ת קולי. וכן אַנְדְּבִן, התי"ו משתנה לדל"ת תחת השפעת הוי"ן הקולי.

(ב) צת<צט, קת<קט: אצטריך, קטל, קטם, קטר.

חֲלָקִי מְדָפִי.

לא. (א) בהשפעת הה"א המנושם נהפך העי"ן לאל"ף בְּהֶאֱדָנָא, עתה.

(ב) ל<נ תחת השפעת המ"ם: מְלָקֶט<מְנָקֶט, קחת.

(ג) ב<פ תחת השפעת הא' והכ' המנושמים בְּאַפְּעָא<צָבַע; כְּבוּיִי<כְפוּיִי, גללי בהמה.

שְׁלִים מְנָעִי.

לב. (א) האל"ף נבלע בְּמִשְׁבֹּ<מִשְׁאֲבֹ; מִשְׁלֹ<מִשְׁאֲלֹ; וכיוצא בהם. בְּאַתְפָּעֵל: אֶתּוֹסֶף<אֶתּוֹסָף; אֶתּוֹקֹ<אֶתּוֹקָא, ובאתפעל פעלי פ"א: אֶתְבִּדֹ<אֶתְבִּדָּד, אֶתְמָר<אֶתְמָרָא, וכדומה.

(ב) הה"א נבלע בְּמִנּוּ<מִן–הוּא; מִנִּי<מִן היא; בְּדִרְתוֹן<בְּדִרְתְּהוֹן, פזורם.

(ג) החי"ת מתבלע בְּמִסוּתָא<מִסְחוּתָא, מרחץ.

(ד) העין נבלע בְּכוּיֹ<בְּוִעִי.

(ה) הלמ"ד נבלע בבנין הקל ובבנין האפעל של השורש „סלק" ובשם מְסָקְנָא.

שְׁלִים מְדָפִי.

לג. ג<ו: זוּנָא<זוּנָא, מספרים. ודמיון זה מצאנו גם בתרגום: זוּיִן<

האכדית זֻגִי, lapis lazuli. כנראה הגמ"ל נהפך לראשונה לאות g^v, כמו בערבית.

הוּוּג המֶאֱחָר.

חֲלָקִי מְנָעִי.

לד. (א) הבי"ת הקולי משתנה לפ"א דומם תחת השפעת האות הדוממת

שלפניה: بَسط <פשט; האכדית אבכ<אפך; צָלְבָחָא<צָלְפָחָא.

(ב) הקו"ף הדומם נשתנה לגמ"ל הקולי בהשפעת הדל"ת הקולי: תְּנָדָא

מן הסורית תְּנָקְדָא, מקל.

כששתייהן סמוכות או תכופות זו לזו, בלי אות או תנועה חוצצת ביניהן, ואז הוא ווּוּג הֶבָּא מְקָרֹב, או ווּוּג מְנָעִי; או הוּוּג מתהוה כשיש חציצה בין הקולות, ואז הוא ווּוּג הֶבָּא מְרָחֹק, או ווּוּג מְדַפִּי. שוב, הוּוּג יוכל להיות חלקי או שלם וגמור. השנוי יוכל לחול על הקול הקודם להמשפיע, ואז הוא ווּוּג מְאָחֵר, ויוכל לחול על הקול המאוחר למשפיע, ואז הוא ווּוּג מְקָדֵם. השפעת הוּוּג תוכל להיות ממין הגומלים, ואז הוא ווּוּג הַגְּמוּל.

ב) הוּוּג יש שדבק במלה הבודדת או בבנין הפעל ובמשקל השם ששם נתחדש, ויש שמתפשט על כל השורש ומתמיד בכל הבנינים ובכל המשקלים. כן, דרך משל, בשורש „סלק” הִלֵּמ־ד מזדווג אל הסמ־ך רק ווּוּג מגעי: אֶסְלֵק, תִּסְלֵק, מִסְלֵק, נהפכו לֶאֱסֵק, תִּפְסֵק, מִפְסֵק; אבל בשאר חלקי בנין הקל נמצא כתקונו: סֵלֶק, סֵלֶק, וכיוצא בזה בלי הודווגות. וכן הבנין פֻּעַל: סִלֵּק, וכו'. בשורש „לקט” הִלֵּמ־ד מזדווג ווּוּג מְדַפִּי אל מ־ם המקור: מִלְקֹט <מִנְקֹט, ומשם נתפשט השנוי על כל השורש, ואנו אומרים נִקֵּט, נִקֵּט, וכו' (עיי' גם ס"ב).

ג) ההשפעה להודווגות תוכל לבוא גם ממלה אחרת בחבור המאמר כשהמלה האחת רהוטה לחברתה, וזה נקרא ווּוּג מְקָף. בדבור החי ווּוּגים מוקפים לא מעטים הם. אבל הכתב האדוק במסורת אינו מציין לנו את הוּוּגים האלה, כי בני חלוף הם, ואינם מתמידים. בספרות הגאונים נשאר לנו רושם אחד מזווג כזה: מִשְׁגָּל-לֵה, תחת משגר ליה (עיי' אפשטיין, השק' אנג', תקופה ב', ה' רל"ה). לדעת החכם הנ"ל שם פה שייך גם הבטוי סִים מְסֻאֲנִיה >סיין מסאניה. ולדעתי יש לפרש כמו זה את הבטוי מְנָא לֵה >מנאן ליה. ויש להבין את הבטוי „מנא הני מילי” על דרך שאנו מבינים את התמונה אֲוִקִיתו >אוקימתו (סימן ס"א. ר').

הַדּוּוּגוֹת הָאוֹתִיּוֹת.

הַוּוּג הַמְּקָדֵם.

חֲלָקִי מְנָעִי.

ל. א) בת <בד, בשרשים אבד, כבד, באכדית: אבת, כבת. מת <מד, אמד >באכדית אמת. הבי'ת והמ"ם הקוליים משפיעים על הת"ו המנושם

ההכלאה.

כח. א) באחרית ימי הלשון נמצא חזיון שקשה למצוא לו חק, או גם לבארו כראוי, והוא שלפעמים תנועות פשוטות, קטנות או גדולות, נעשו לכליאים יורדים וגם עולים.

6 דומה לזה מצאנו בעברית התלמוד שחנר, שר המסים; ובספרות הגאונים: דין, דין (הרכבי, ש"ת דף ה' ול"ג, הערה י'). דחי > דחי (אוצרי בערכו).

ב) החרק והצרי מתכלאים לכליאים יורדים: אַיִפִּיס, נתרצה (ב"ק קי"ג); אִינוֹן, ונתה (סנה' ק"ו); אַתְּנִיס אַתְּנִיס, חליתי (ד"ס שבת קמ"ה); מְדוֹנִן (> מְדוֹן) > מְדוֹל (ד"ס ב"ב ח' א); אַעֲלֵא, הכניסה (שבת קט"ז). על ידי ההכלאה מתגלים עתה כליאים עקריים שכבר נתאחדו: שְׂדִינָא, אני זורע (כתוב' ק"ג); קְצִינָא, אני קוצץ (ד"ס, שם ק"ז); חֲפִינָא, אני מכסה (ד"ס ב"מ מ"ט); לְטִינָה, קללתיו (ב"ב כ"א); מְלִטִית, אתה מקלל (שבת קנ"א); אַחֲטִית, הבאת (ברכ' ט' א); עֲלִינָה, עליו (כ"י קול' מגלה ו' א); עֲלִינָה, על (ד"ס יומא פ"ג); אַתְּנִיס, נתלכלכו (שבת קכ"ד).

ג) הקמץ: דִּינְיִפִי > דִּינְיִפִי, מִין עוֹף; פִּיפִּין > פִּיפִּין, אנחנו רעבים (ב"מ פ"ג); אֲדַמִּינָה > אֲדַמִּינָה, בעוד שהוא לח (פסחים קי"א); קוֹקְנִי, כנים, במקום קוקני. וכן באג' רש"ג: טַטְלִפּוּשׁ > טַטְלִפּוּשׁ, שם מקום.

ד) החלם והשרק: דוֹלָא > דוֹלָא, פקעת; גוֹצָא > גוֹצָא (הרי"ף ב"מ פ"א), קצר הקומה.

ה) כליאים עולים: דוֹלָא (ילקוט תה' תתס"ב=חולין ס' א); קוֹקְנִי; מְתוֹרָא > מְתוֹרָא, מגרפת התנור; שְׂרִיקָא > שְׂרִיקָא, רצועה; נְשֹׁנְרָא > נְשֹׁנְרָא, פתותים; נִיקָא, נִיקָא; זִינְרָא > זִינְרָא; דִּינְיִפִּי > דִּינְיִפִּי; פְּתוֹנִינָא > פְּתוֹנִינָא, כתנות; יָרוֹרָא > יָרוֹרָא; דִּינְיִפִּי > דִּינְיִפִּי; אֲסִתוֹרָא > אֲסִתוֹרָא; נְסִיבָא; הערה: חן לבך אל הנקוד יאֲחִיב (<יִתֵּב) (סימן רנ"ג, הערה, ואל המבטא המקובל של שאנ"י שִׁינִי. מאיתן (<מתן) (ש"ת אסף נ"ד).

ההזדווגות.

כט. א) האותיות והתנועות לפעמים מתדמות לאלו שלפניהן או לאלו שלאחריהן במלה, וזה נקרא הזדווגות. על דבר הסבה לחזיון הזה כבר דברתי למעלה (ח. ו'). השפעת האות או התנועה על חברתה תוכל להעשות

התנועות הקטנות.

כו. א הפתח מתקיים בהברה סגורה ובהברה פתוחה כשהן מוטעמות: פֶּתֶב, פֶּתְבוּ; ועל הרוב אחרי מ"ם המשקל: מִדְּבָרָא, מִשְׁפָּנָא, גם בלי עזר הטעם.

בי הוא משתנה לחרק באית"ן הקל: נִגְזֹר, לְטָעַם, וכיוצא בזה; לפעמים אחרי מ"ם המשקל במקור: מִכְתָּב, מִשְׁאָל; ועל הרוב בהברה סגורה בלתי מוטעמת בשמות בלי תוספת הבאים בתנועה אחת או תנועותים: תִּנְדָּא, מִקְל; רִשְׁפָּא; נִשְׁפָּא, פִּלְכָּא, בִּשְׂרָא, סִתְנָא, מִטְרָא. וביחוד בהברה דגושה: פֶּתָא, גִּנְתָּא, צִדָּא, מִסְתָּא, ועוד. גם הפתח שנתהווה מהתקצרות הקמץ משתנה לפעמים לחרק: שִׁכְבָּא > שִׁכְבָּא, מִת; שִׁבְקָא > שִׁבְקָא, נִפְטֹר, מִנוּח; אִכְפֶּת > אִכְפֶּת.

ג הפתח נשתנה לפעמים לקמץ לתשלום הדגשות. וכן בִּהְתָּם > הִתָּם; תָּם > תָּם.

ד החרק מתקיים בהברה סגורה בלתי מוטעמת: יִצְרָא, סִפְרָא, חֲנֻכִּי; בהברה דגושה: נִסָּא, מִלְתָּא, וכדומה; ובהברה פשוטה מוטעמת בפעלים: שִׁתְקוּ, צִבְדוּ.

ה בשם פֶת (> בִּנְתָּ) החרק נשתנה לפתח. וכן הדין על הרוב תחת השפעת האותיות הכובעיות.

ו בהברה מוטעמת בטעם ראשי או במתג החרק משתנה לצרי: נִסְב, טִחְנָת, לְפִסְד, וְהִרָא, כַּעַס, טִהֲרָא, צִהֲרִים; שִׁבְכָא, שִׁכְן; אֲנִשִּׁי.

ז בשמות על משקל הבינוני הקל החרק הקטן משתנה לחרק גדול: וְבִינָא, לֹקַח; אֲרִיחָא, בִּסּוּרִית אֲרִיחָא; אֲהִינִי, בִּסּוּרִית אֲחִינָא, ועוד. (על אודות אֵין עֵין י"ו. ב.).

ח הקבוץ מתקיים בהברה סגורה או דגושה בלתי מוטעמת, ובפעלים בהברה פתוחה מוטעמת: אִדְנָא, חֲמִשָּׁא, קִדְשָׁא, כִּלָּה, דִּכְתָּא, מקום; כִּרְכוּ, שִׁקְלִי, נִהְגִי. במלת כָּל המוקפת הקבוץ משתנה לקמץ חטוף (מ"ד. א.). בהברות מוטעמות הוא משתנה לחלם: קִדְש, אֲרַח, לִכְתָּב, ועוד.

אנגלית, ועל כן נקראו אצל חכמי זמננו תנועות אותיות, ר"ל תנועות שהן גם אותיות. וכנגדן נקרא התנועות האמתיות תנועות צליליות.

ב) לפי שמעמד הגליפה אצל בני שם הוא עמוק בגרון על כן יש בלשונותם אותיות גרוניות רבות, והתנועות הנחתכות בחלק הקדום של הפה אינן ברורות ביותר, וחתוך השפתים קלושה. היוצא לנו מהתכונה האחרונה הוא שכל ו"ו בתחלת התבה משתנית ליו"ד, כמו בעברית.

ג) נגד הכלל הזה מצאנו מספר מלים בו"ו בראשן: נְדִי, וְדוּיָא, נִי, וְלִי, וְלָדָא, וְסָמָא, וְעָדָא, וְרָדָא, וְרִדְנָא, וְרִיָּדָא, וְרִצְיָצָא, וְשָטָא, וְחִיקָא. השמות וְרָדָא וְוְרִדְנָא שואלות משפה אירנית; וְרִיָּדָא וְוְלָדָא שואלות לדעתי מהאמורית (עיין מאמרי לשון הנגב). נְדִי, וְדוּיָא וְוְעָדָא נגזרו כנראה מבין אתפעל, ששם הו"ו לפי החק (אודות שני ו"ו ויו"ד לאל"ף ולהפך עיין י"ב. ג-ה)).

שְׁנוּיֵי הַתְּנוּעוֹת הַצִּלִּילִיּוֹת.

הַתְּנוּעוֹת הַגְּדוֹלוֹת.

כו. א) הקמץ על הרוב מתקיים בעינו, כְּתָב, שְטָר, לֶשֶׁן, עֶדֶן. על המעט הוא נוטה לצרי וחרק: רְהֶטֶן, רְצוֹת; מְהֶלֶן; מְנִיכִי, כְּלִיכִן; הִינָא, בסורית חָנָא, בערבית حَاج, מִין שיח; ועוד. והנטיה הזאת מצויה בספרות הגאונים (עיין השק' אנג', תקופה ב', י"ב ש"ד; וגם מבואי לאוצר חכמת הלשון, סמן כ"ב).

ב) בשמות מתי מספר מצאנו חלם במקום קמץ, שאלה מהשפות הכנעניות (ה. ג).

ג) החרק בתוך המלה לעולם מתקיים בעינו: דִּינָא, מְדִינָתָא, חֲסִידָא. וכן הוא מתקיים בסוף המלה כשהוא בלתי מוטעם: כִּי, דִּי, אֲבָהִי. אבל חרק מוטעם בסוף המלה משתנה לצרי: תְּמִנִי, בְּנִי, בונה.

הערה: במלות מעטות לפי המבטא המקובל החרק משתנה לצרי גם בתוך המלה: גְּרִידָא, פְּסִידָא, קְמִיָּצָא, ועוד (עיין מבואי לאוצר חכמת הלשון, סמן כ"ד). ויש ליחס את החזיון הזה לתקופה המאוחרת של הלשון אחרי נסיגת הטעם.

ד) השרק מתקיים בין שהוא מוטעם ובין שהוא בלתי מוטעם: רוּחָא, צוּרְחָא, מִיתוּחָא, טִיבו, אִיזו, אִיכו, אֵלו (ועיין גם ד. ט).

תוֹתִי; ומשתנה לה"א או עי"ן בשורש „תלה, תלע", פקע; ונבלע בנחות בשוּתָא > שוּחָתָא, נצר.

העי"ן מתקיים על הרוב בתקפו, ועל המעט נחלש לאל"ף, או נח לגמרי. עָבָא > אָבָא, עב, סובך; עָרְבָא > אָרְבָא, ספינה; אָנֹשׁ > עָנֹשׁ, המה, נתן קול; אָטְמָא > עָטְמָא, עצם, ירך; אָרַע > עָרַע, קרה; עֲלִמָּה > אֲלִמָּה; עַל זָב > אָנָב; עַד דִּיתְבִּי > אֲדִיתְבִּי; והוא נח לגמרי בכמה מפעלי ל"ע: בוע, פדע, פסע, שפע, שקע, אשתמודע, טבע, נהיו לבוא וכו'. והוא נדחק מן וְעִירָא > וִירָא; רְעִיפָתָא > רִיפָתָא, עוגת רצפים, חלת לחם; שְׁעוּתָא > שוּתָא, שיחה; תוּלָנָא > תוּלְעָנָא, שני. והוא נשמט בראש המלה מן אָטְמָא > טְמָא; עִיּוּתָא > יוּתָא, עיש.

הַלְשׁוּנִיּוֹת וְהַשְׁרִיקוּת.

כג. «הדל"ת בכנויים הרומזים דא ודן נדחק על הרוב בחבור המלות: הָדָא > הָא, זאת; הֶדֶן > הֵי, זה; מֶדֶן > מֵי, מה; לֵאדָא > לֵיָא, להיכן; עַל-הֵי-דָא > אֵהֵיָא, לאיזה; הֶדֶן-הוּא > הֵינִי; הֶדֶן-הוּא > הֵינִי או הֵינִי, איזהו. וכן בקדמָא > קמָא. בָּד', בָּד', לָד', משתנים לבי, פי, לי. ד"מ: בֵּי עֲמָרְם (קדוש' פ"א); לִיטְעֵמִיד. בארמית גלילית נמצא גם מִי > מִד'.

ב. במקום ד = ז (כ"א. ב) נמצא לפעמים זי"ן, כמו בעברית: וְהָבָא (בכורות מ'); וְבָחָא (תמורה ל"א); וְנָבִי (ד"ס לסנה' ל"ז), ועוד. וכן בתארי הפעל אִינִי, אִיוִי, אִיפּוּא, עתה, בחבושית יֶאֱנִי.

ג. במקום ת"ו רפויה אנו מוצאים לפעמים סמ"ך, ולהפך: פְּתִיָא וּפְסִיָא; אֶסְקוּטָלָא וְאֶתְקוּטָלָא; שְׁקִיפֵם וְשְׁקִיפֵת, ועוד כיוצא בהן. וכן המנהג בסורית החדשה.

הַשְׁפָּתִיּוֹת.

כד. הבי"ת משתנה לפעמים לו"ו: כְּבָא > כְּנָא, צלי; צְבָתָא > צוּתָא, חברה; אֶצְטַבַּת > אֶצְטַנַּת, התרועע, התחבר, ושניהם באים מן השורש „צמת".

הַתְּנוּעוֹת הָאוֹתוֹתִיּוֹת

כה. «הו"ו והי"ד חצים תנועות וחצים אותיות, דמיון w y בשפת

ערבית:	ח	ח	ע	ג	ת	ט	ד	ז	ס	ש
עברית:	ח	ע(ג)	ת	ש	ד	ז	ש	ס	ש(ס)	ש(ס)
ארמית:	ח(ח)	ע(ג)	ת	ד	ש	ס	ש	ס	ש(ס)	ש(ס)

ערבית:	ص	ض	ط	ظ
עברית:	צ	ט	ט	צ
ארמית:	צ	ע(ק)	ט	ט

דרך משל *אָחַד, אָחַד, אָחַד במערב, חַד במזרח; אָחוּ, אָח, אָחַא
 במערב ואָחַא במזרח; עָבַד, עָבַד, עָבַדַּא; עָלַם, עָלַם, עָלַם בארמית
 לפעמים ג': עָסַן = עָסַן; בֵּית, בֵּית, בֵּיתַא; שׁוּר, שׁוּרַא; דַּם, דַּם, דַּם
דָּמַא; כֹּזֵב, כֹּזֵב, כֹּזֵב; זַעַק, זַעַק, זַעַקַּא; שֶׁן, שֶׁן, שֶׁן; שַׁעִיר, שַׁעִירַא
שַׁעִירַא ושַׁעִירַא; צַדִּיק, צַדִּיק, צַדִּיקַּא; אַרְצִי, אַרְצִי, אַרְצִי ואַרְצִי; טַעַם
טַעַם, טַעַם, טַעַם.

שְׁנוּי הָאוֹתִיּוֹת.

הַכּוֹבְעִיּוֹת.

כב. « המלות הבודדות, שמות או מלות הטעם, שקשורן הגורוני עם
 הפעל ועם שאר שמות הלשון אינו מורגש עוד למדבר, ממהרות לפול תחת
 השנוי שהלשון בכלל נוטה אליו. במלה, שגורתה ברורה למדבר, מסורת
 הלשון תעצור בעד השנוי זמן מה. וגם בבוא השנוי בפי המדבר, הכתב
 הולך ומתקיים מבלי לגלותו במשך של דורות שלמים. על כן קשה לעמוד
 על המצב האמתי במבטא לשון מתה.

ב. החי"ת על הרוב מתקיים, ועל המעט נחלש לה"א או אל"ף: הַדִּי,
 הַדִּי, הַדִּי, כולם משורש „אחד”; הַדִּר > חֲדַר; נַהֲל > נַחֲל; נַהֲמַא > לַחֲמַא;
 הִינַא > חִינַא; אֶהִינַא > בִּסּוּרִית אֶחְנַא, בּוּסֵר הַתְּמִרִים; אֶטְבָּא > חֲטָבָא, מַחְבֵּרַת;
 אוֹהֲרַא > חוֹחְרַא, באכדית huharu, רשת, פח. החית נדחק מן תְּחוֹתִי >

מוטעמט העומדת בהברה פתוחה: אָלִין, אַתּוּנאַ, בְּרַתאַ, אַוּלַא, חֶלְקאַ, לֶשְׁנאַ, עֶדְנאַ, עֲלִיתאַ, שְׁפּוּלַא. וכן במשקל פֻּעִיל: עֲוִינאַ, קָלִילַא, חֲסִידַא, ועוד.

ד) כשם שיש בתנועות שני מינים, ארוכות וקצרות, או גדולות וקטנות, כן ישנם שני מינים גם באותיות, ארוכות וקצרות. בטבע דגשות האות בדגש חזק יש חלוקי דעות בין החכמים. יש אומרים שהדגש מכפיל את האות, וראיתם היא מן נִתְנוּ; ויש אומרים שהוא מאריך את האות, וראיתם היא שישנן אותיות סותמות שמטבען לא תוכלנה להכפל. ויתכן שהדגש משמש לכפל ולהארכה גם יחד. איך שיהיה, האות הכפולה, או הארוכה, אי אפשר לחתך אותה כי אם בין שתי תנועות. ומזה יוצאת לנו התולדה כי אין אות דגושה דגש חזק בסוף המלה. ואם נמצא שכנוי הנוכח – תִּדְגוּשׁ בסוף המלה, עלינו להניח שהוא רק דגש קל לשמור על המבטא החזק של הת"ו, ולא יותר. וכענין זה יש לנו במלת בְּתִי, בעברית בְּתִים וּשְׂתִים.

ה) במשך התפתחות הלשון חתוך הגרוניות נחלש כל כך עד שאי אפשר היה למדבר להדגישן. פרט לאות רי"ש שמצאנוהו לפעמים דגוש: אִי־פִי (ה"ג רפ"ב); יִדּוּק (נקוד התרגומים).

שְׁנוּי הַקּוּלּוֹת וְחִלּוּפֵם בְּחִבּוּר הַמֶּלֶה.

כא. « השנוי מתהווה על ידי ההעתקה ההדרגית של מעמד הגליפה, או על ידי השפעת גומלים בין קולות שכניים. השנוי נפעל על ידי חקים קבועים שנוכל לחקורם להבינם ולדעתם. השנוי פועל בקהל המדברים בשוה, בזמן אחד ובמקום אחד. אבל החלוף הוא השתנות היוצאת מאיש פרטי ומתפשטת בקהל על ידי חקוי. אין לו חק קבוע, ואין אנו יודעים את סבותיו.

ב) שנוי האותיות יש שהוא מצוי בקבוצת לשונות שלמה, ויש שהוא מוגבל לכל לשון ולשון לבדה. כל השפות הארמיות משנות אותיות ידועות על אופן אחד, כאשר יראה המעיין מהלוח שלמטה:

אַמְרָתָּ. עַל הָרֹב הָעֲמִידוּהוּ עַל יַחִיד וְרַבִּים שֶׁל הַגּוֹף הַשְּׁלִישִׁי: הִנֵּה אֲמִינָא;
הוּא אֲמָרִי (עֵינֵי תפ"ד. ב.).

מְקוֹם הַטַּעַם בְּאַרְמִית הַבְּבִלִית.

יט. « כְּנִרְאָה מִבְּנִין הַמְּלוֹת הַטַּעַם בְּאַרְמִית הַבְּבִלִית לֹא הִיָּה שׁוֹנָה
כְּלוּם, או כֹּךְ, מִהֶעֱבְרִית לְפִי מִסּוּרַת הַטְּבֵרְנִים, או מִכְמוּ שֶׁהוּא
בְּתִרְגוּמִים מִקְּבֻלַּת הַתִּימָנִים. אֲבָל אֵין לִי כֹל סִפֵּק בְּדַבָּר שֶׁהַטַּעַם הַמְּקוּבָּל
אֲצִלָּנוּ, הַמְּלַעֲלִי, הוּא בְּאַמַּת הַטַּעַם שֶׁשֶּׁמֶשׁ בְּתִקּוּפָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל חַיִּי
הַלְשׁוֹן. בְּשִׁפְתַּת הַסּוּרִים הַתַּחֲלִיל הַשְּׁנוּי מִהֶהֱטַעְמָה הַמְּלַרְעִית אֶל הֶהֱטַעְמָה
הַמְּלַעֲלִית בְּרֹאשִׁית יְמֵי הַגָּאוֹנִים. שְׁנוּי כֹּזֶה הַקְּדִים כְּנִרְאָה בְּאַרְמִית הַבְּבִלִית
זִמֵּן מִה לְפָנֵי הַתִּקּוּפָה הַזֹּאת. סִבַּת נִסְיַגַּת הַטַּעַם הוּא שֶׁהִיָּה לָהֶם בְּרֹב
הַמְּלוֹת טַעַם עוֹזֵר או מֵתָג, וּבְרֹבּוֹת הַיָּמִים הַמֵּתָג מִשְׁךְ אֶת הַטַּעַם הַרֹאשִׁי
אֵלָיו וִירֵשׁ אֶת מְקוֹמוֹ.

ב. וְרֹאיָה לְהִנְחָתִי הִיא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהַסִּיּוּמִים הַתְּנוּעִיִּים בְּמִלָּה מִתַּחֲלִילִים
לְהַשְׁמֵט וּלְנַפּוֹל. אִם נִמְצָא שְׁכּוּנֵי הַמְּדַבֵּר בְּעֵדוֹ נִשְׁמַט לְפַעְמִים גַּם בְּכַתֵּב,
בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לְטַעוֹת בּוֹ, וּבִודָאִי נִשְׁמַט בְּדַבּוּר הַרְּבִיעִי יוֹתֵר מִשֶּׁהוּא בְּכַתֵּב,
אוּ הַסְּבָרָא נֹתֶנֶת שֶׁהַטַּעַם בְּשִׁמּוֹתֶיהָ מְלַעֵל; כִּי תְנוּעָה מוֹטַעֲמַת לֹא בִּת
שְׁמִטָּה הִיא. וְכֵן בְּפַעֲלִים. אִם נִמְצָא בְּנִינִים כִּמוֹ אֱלֹהִים: אֲנִי > אֲנִי > וְנָתַתִּי;
אֲסֵר > אֲסֵרִי > סָרַח; אֲמַנְהוּ > אֲמַנְהוּ > מְנוּהוּ, מְנוּהוּ, רֹאיָה מוֹפְתִית הִיא
שֶׁהַטַּעַם הִיָּה מְלַעֵל, וְקִבְּלָתָנוּ מִתְּאַמַּתֵּת עַל יָדָם. וְכֵן מוֹכִיחַ זֶה הַנִּקּוּד אֲלֵא
בְּמָקוֹם אֲלֵא=אֲלֵא.

הַדְּגֻשׁוֹת.

כ. « הַדְּגֻשׁ, כִּמוֹ בְּעֵבְרִית, שְׁנֵי מִינִים: קֶל וְחֹזֶק. הַדְּגֻשׁ הַקֶּל בֹּא לְסַמֵּן
אֶת הַמְּבִטָּא הַקָּשָׁה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּגִדְכַּפ"ת.
ב. הַדְּגֻשׁ הַחֹזֶק יֵשׁ שֶׁהוּא מוֹכֵרַח וִישׁ שֶׁהוּא טַפֵּל. הַמוֹכֵרַח מִשְׁמַשׁ לְסַמֵּן
הַבְּנִין וְהַמְּשָׁקֶל וּלְצִיין אֶת הַבְּלַעַת הָאוֹתִיּוֹת. ד"מ חֵלֶק, מִתְּעַקֵּר, הִלְלָא,
דִּינָא, לִסַּח, תַּפֵּק, אֲתָמֵר.
ג. הַדְּגֻשׁ הַטַּפֵּל בֹּא בְּמִלָּה לְסִייעַ אֶת קִיּוּמָהּ שֶׁל תְּנוּעָה קְטָנָה בְּלִתִּי

וכן הדין במלכות מלכו, צבית צבי, וכדומה (קל"ז. הערה ב'). השמות בית ושבת, ת"ו שלהם נתחלף לבעלי הלשון בסיום הנקבה, והשמיטו גם אותו: ב, שבא. ועל דרך ההקשה נשמט לפעמים ת"ו הכנוי בפעלים: חשת חשי, חשתי; שתלת שתלי; ציתת ציטא.
 (ב) מאחר שהמלה אן, הן, תמיד עומדת בהפסק מאמר ונהברה בהדגשה תנועתה נתארכה ותהי לאין.

טעם האחדות.

יח. (א) כששתי מלות או יותר נקשרות בבטוי אחד רב השמוש הלשון מרגשת בהן כאלו היו רק מלה אחת וכוללת אותן בטעם אחד ראשי (ט"ו).
 (1) כתוצאה מזה המלות עלולות להתאחד גם בכתיבה ולפעמים גם להתקצר. כן ד"מ מא-דן-מ-דן-מי; הא-דן-ה-דן-הי; הא-דא-הא; אן-לו-אלו; אן-לא-אלא; אית-בא-אבא; לא-אית-לית; מן-אן-מן-מנא; אף-אן-לו-אפלו; לא-אית-בא-לבא; מן-אן-הנין-מלי-מנהנימלי; הא-דא-שעתא-השתא; מן-לארע-מלרע; באתר-באתר-בתר; אשתא-קדמיתא-אשתקד; יומא-אחרא-יומחרא; בית-איסדא-בי סדיא; קרנא-זול, או קרנא-זיל-קרנוול, קרנויל⁵; בי אדרי-בי דרי, גורן; בר ורעא-בנרא, זרע.

(ב) בהבטוי הקיים פלה עלמא, והדומה לו פלה הי, הכנוי נדחק, והכתיבה כולי עלמא, כולי האי.

(ג) בחבור הבינוני עם כנויי הגוף הכנויים מתקצרים: כתב-אנא-כתבנא; כתב-את-כתבת; כתבין-אנן-כתבין; כתבין-אתון-כתביתו. וכן בכנויי הפעלים: שמעו-אנהו-שמעוניהו, או שמענהו (י"ב. 1).

(ד) הפעלים העוורים קאם והנה התקצרו בשמושם הרב: קאם-אמר-קאי-אמר-קא-אמר-קאמר; קימת-אמרת-קאמרת; קימיתו-אמרייתו-קאמרייתו. בפעל הנה נמצא עוד פה ושם את התמונה העקרית: הנית

5 בסורית החדשה זול, נדרי. לפי האוגר מקלין גורת המלה היא מהתרכית של אדרבינן, אבל יתכן שבעלי התלמוד שאלוהו ממקום אחר.

ההברות הסגורות והדגושות אינן סובלות כל שנוי (ט"ז. ב). ההברה השנית שלפני הטעם הראשי מוטעמת במתג; וההברה שלפני מתג דינה כמו לפני טעם ראשי. ומוזה יוצאים לנו המשקלים האלה: *גַמְלָא, *גַדְבְתָא, *חֲבִרְתָא, *גְבוּרְתָא, *מְדִינְתָא, *חֲסִידְתָא, *מְלָכִין, *מְלָפְתָא, נעשו לְגַמְלָא, גַדְבְתָא, חֲבִרְתָא, גְבוּרְתָא, מְדִינְתָא, חֲסִידְתָא, מְלָכִין, מְלָפְתָא. ברבות הימים, כשהשוא הנע נח גם אחרי תנועה גדולה, נתקצרו התנועות הגדולות במבטא ונהיו לַעֲלָמָא, אַבְדִלְתָא, *גַבְרִיתָא, *מְדִינְתָא. ההבדל בין שני השמות נשמָתָא וחֲבִרְתָא תלוי בתכונת האותיות בשתי המלות וגם בטבע הטעם. בשם האחד הטעם יותר חזק משהוא בשם השני.

ה) כששתי הברות פתוחות קודמות לטעם, הראשונה בתנועה קטנה והשניה בתנועה גדולה, או התנועה הקטנה מתדלדלת לשוא נע: אַחְתָא, בְנָתִי. וכן הדין כשההברה השניה היא דגושה: מְקַטֵל.

ו) א"ל"ף שואי בראש המלה על הרוב לוקח חטף: אָנֶשׁ, אַתָּא, אָוֹל. בדבור המתון תבוא לפעמים תנועה שלמה במקום החטף: אָנֶשׁ. ולהפך, בדבור הרהוט, כמו שהוא בצווי, אַתָּא וְאָוֹל משמיטים את הא"ל"ף כליל: תָּא, וֹל.

ז) יו"ד או ו"ו נע בשוא נע מתמוגים לפעמים לתנועה שלמה בהשפעת הטעם הרהוט: שְלִיְתָא < שְלִיְתָא, דְמוֹתָא < דְמוֹתָא.

ח) הטעם הרהוט גורם לפעמים גם להשמטת תנועה גדולה מאמצע המלה: תְמָנִי, תְלָתִין, שְטָרָא, כְבֻסָא, נעשו לתְמָנִי, תְלָתִין, שְטָרָא, כְבֻסָא. וכן שְלִיטָא, *דְנָא, נהפכו לשְקִטָא, דְנָא.

ט) הטעם בפעלים נוהג להיות יותר רהוט משהוא בשמות. והסבה הואת גרמה לנפילת הנון הסופי: לְקַטְלוֹן < לְקַטְלו; יְתַבֵין < יְתַבֵי. וכן הדין בכנויים, כי הם על הרוב מוקפים: אַתון < אַתו; אָנהון < אָנהו. וכדומה.

טעם המֶאמֶר.

יז. טעם ההפסק גרם לנפילת התי"ו הסופית שהיא סימן הנקבה בסוף המאמר: מְלָכָא נעשה לִ*מְלָכָה (ההא תולדת הטעם החזק הוא), ובנחות הה"א לִמְלָכָה, מְלָכָא. תמונת ההפסק נתפשטה אחר כך לכל הלשון

נקודת הרום שממנה מתחיל הטעם לרדת נקרא גב. על הרוב הטעם הוא בן גב אחד. אבל יש שהוא בן שני גבים. באופן האחרון הגיא שבין מורד הטעם הראשון ובין מעלה הטעם השני צף, ולא עמוק כל כך כבין שני טעמים נפרדים.

ט' הטעם יוכל להיות רהוט ויוכל להיות מתון, יוכל להיות חזק ויוכל להיות קלוש. וכבר ראינו למעלה שהטעם הרהוט מקצר את התנועות בשם הסמוך, והטעם החזק מאריך את התנועה בהפסק מאמר.

השפעת הטעם על בנין ההברות.

טז. א' הנחת הטעם במלה משפיעה על בנין ההברות. בעת שהטעם מוסיף חוזק לההברה המוטעמת הוא מחליש את ההברות הקודמות לה והנמשכות אחריה. מזה יוצא לנו הכלל הראשון: כל תנועה קטנה בהברה פתוחה שאחרי הטעם ושלפניו נשמטת. זאת שאחרי הטעם נשמטת לגמרי, וזאת שלפני הטעם מתדלדלת לשוא נע, ולפעמים, ברבות הימים, נחה גם היא. ד"מ המשקלים הקדמונים *בִּשְׁרִי, סֶעֶר, אֵלֶּה, חֵלֶק, בהיות הטעם על עי"ן הפעל, נעשו לבִּשְׁרִי, סֶעֶר, אֵלֶּה, חֵלֶק. כשההברה המוטעמת היא דגושה, אז הדגושות נשמטת: רָבָּ, עָמָּ, נעשו לרָב, עָם.

ב' תנועה קטנה בהברה סגורה או מודגשת כשהיא באה לפני הטעם איננה משתנית: מִתְקַל, אָכַם, נעשו לִמְתַּקֵּל, אָכַם.

ג' כל תנועה גדולה בהברה פתוחה לפני הטעם לעולם מתקיימת; ד"מ עֲלָם, כֶּהֱן, נעשו לעֲלָם, כֶּהֱן. אבל כשהיא עומדת אחר הטעם היא מתקצרת במבטא, אם גם לא בכתב, וברבות הימים נשמטת לגמרי, כדין כל תנועה קטנה אחר הטעם. כן למשל *כֶּתֶבְתָּ, *כֶּתֶבְתִּי, נעשו לראשונה *כֶּתֶבְתָּ, *כֶּתֶבְתִּי, בקצור התנועות הסופיות, ובמשך הימים שתי המלות נעשו לכֶּתֶבְתָּ. וכן נופל החרק של מדבר בעדו בכנויי השם, והשרק ברבוי הפעלים (ל"ח. ג').

ד' בהתרבות המלה בסמן הידיעה, ברבוי, או בכנוים, אז הטעם נעתק לפניו. על פי הכלל הראשון (ט"ז. א'). התנועה הקטנה בההברה הפתוחה ההגינה לטעם מתדלדלת לשוא נע, וברבות הימים נחה על הרוב לגמרי.

ההטעמה היא באופן אחד, מלרע או מלעל; ואז הטעם נקרא טעם קשור. הטעם הקשור הוא על הרוב בא בהשתלשלות מהטעם החפשי.

(ד) הסבות הנפשוניות יסודן במצב נפש המדבר. ויש לטעם הנפשוני מינים שונים. ואוכיר מהם פה את השלשה: טעם החדוש, טעם הנגוד, וטעם האחדות. כשהמדבר מביא בדבריו דבר חדש, או הוא מדגיש ומטעים אותו ביותר. ד"מ: וצלה ילדה גם היא (ברא' ד' כ"ב). פה הכנוי "היא" מוטעם ביותר מפני חדשו. והחדוש הזה יוכל לפול לא רק במאמר בן כמה מלות כי אם גם במלה אחת. כן אנו משערים שהקדמונים הניחו את טעם החדוש על ההברות שנוספו על המלה לסמן המשקל והבנין, ר"ל להביא עליה שנוי במשמעותה, וזה חדוש. ד"מ *ת-שָׁמַע, *מ-שָׁמַע, היו מוטעמים בראשונה על האות הנוספת, וזה גרם להשמטת תנועת פ"א הפעל עד שהיו לתשָׁמַע ומשָׁמַע.

(ה) משל טעם הנגוד הוא: האתה זה בני עשו, או לא? (בראש' כ"ז כ"א), מלות האתה ולא מוטעמות ביותר מפני נגודן. ויש שגם טעם הנגוד גורם לשנויים הברוניים.

(ו) טעם האחדות הוא כשהמדבר מרכיב שתי מלות או יותר לבטוי אחד ומרגישן כאלו הן רק מלה אחת; ד"מ במצב הסמיכות: בן דויד, בית המלך, דברי התורה, מְנַלֵּן (>מֵן-אֶן-לֵן), וכדומה. מלות הבטוי מתאחדות בנפש המדבר בקשר כל כך חזק עד שהוא מטעים את כל הבטוי בטעם אחד חזק ומרהיט את המלה הראשונה. וזה גורם להשתנות התנועות בה. (עיי' גם י"ח.).

(ז) מתולדות הטעם הפעלוני הוא שההברה היותר צלילית מושכת את הטעם אליה. כן ד"מ אנו משערים שהקדמונים הניחו את הטעם במלת יקום על ההברה השניה, אף על פי שהטעימו את השלמים על אותיות אית"ן, כי ההברה "קום" יותר צלילית מההברה "י"; והטעם הפעלוני גבר בה על טעם החדוש. מטעם הפעלוני הוא גם הסדור המודרג בדבור, באופן שבין טעם וטעם יבואו הברות בלתי מוטעמות, ושני טעמים בשתי הברות תכופות נגד טבע המדבר הם.

(ח) הטעמים דומים לגלי הים. יש בהם ירידה, עליה, וגיא ביניהן.

י עם כל הכללים שכללתי למעלה נמצאו בלשון גם הברות שאינן נוהגות על פיהם. כן למשל מצאנו תנועות גדולות בהברה דגושה בלתי מוטעמת: עֶלִין, נכנסים; תִּצִיתוֹנָהוּ, תשמעום; שׁוֹנָהִי, עשו אותן; אֶמְרִיתוֹן, אתם אומרים. אבל הוריות האלו בלי ספק מצאו את תקונן בדבור החי על ידי קצור התנועה, או על ידי טעם עוזר או מתג.

ח כמו כן אנו מוצאים תנועות קטנות בהברות פתוחות בלתי מוטעמות, ורובן תנועות טפלות: ליברכוך, עיבדתא, אבידיתא, עובדא, חומרתא, וכדומה. גם פה הדבור החי תקן את הפרוץ על ידי אמצעים שונים: על ידי הארכת התנועה, על ידי מתג, או על ידי חטיפות התנועה. כי אין ספק בדבר שאף על פי שלא היו סמנים מיוחדים לבבלים לציון החטפים אף על פי כן הברו חטפים לא רק השלשה שנמצאו בנקוד הטברני אלא גם כן חטף חרק וחטף קבוץ.

בְּגֵדֵר הַטֵּעַם.

טו. א הטעם הוא שם משותף, כי שנים במבוינו. האחד הוא הַנָּעַם, המתהווה על ידי הרעדת מיתרי הקול במספר רעידות ידוע לרגע, ונודע בשם הטעם הזמרותי. והשני הוא דחיקת הנשימה המחזקת או מחלשת את קול ההברה על ידי התקרבות במדה מעטה או יתרה בין מיתרי הקול, או גם על ידי נשימה חזקה או קלושה. האחרון הוא יותר רב פעלים בלשון מהראשון, כי בכחו להאריך תנועות מוטעמות ולהחליש תנועות בלתי מוטעמות לשוא נע, או להשמיטן כליל. אם נמצא שבשפה מתה גברו שניים כמו אלה או נצדק בההנחה שהדחיקה גברה בה על הנעם. במה שיבוא אני קורא לדחיקה טעם סתם.

י הטעם איננו מיוחד למלה היחידה, כי יש גם טעם למאמר. הטעם תלוי בסבות שונות. מהן מסוריות, מהן נפשוניות, ומהן פעלוניות.

יא מסוריות כיצד? כשהילד מתחיל לדבר הוא לומד את טעם המלות מהוריו ומוריו. והנה הטעם המקובל יכול להיות חפשי, ר"ל מלות ידועות במשקלים ובבנינים מוטעמות מלרע, ואחרות מלעיל. ויש שבכל המלות

צריכה לעזר הטעם להתקיים. התנועה הבאה בסוף ההברה הפתוחה נקראת תנועה גלויה, והבאה בהברה סגורה נקראת תנועה מכוסה.

השפות השמיות מעקרון אינן סובלות יותר מאות אחת בתחלת ההברה ואות אחת בסופה. עם השמטת התנועות הסופיות שבאה במשך התפתחותן נהוו לפעמים הברות סגורות בשתי אותיות. בתקופה קדמונית תקנו את כפל ההסגר על ידי תנועה עוזרת; ד"מ קדש, עסק, מלך, אחרי נפילת התנועה הסופית הבלתי מוטעמת, נהפכו לקדש, עסק, מלך. אבל בתקופה המאוחרת נחלש כח היצירה בשפה, והסגירה הכפולה נשארה בלי תקון; ד"מ קתבך. וההסגר הכפול יתכן רק כשהאות הסופית היא מהאותיות הסותמות. אם האות הראשונה מההסגר הכפול היא דגושה, אז נשמטת הדגשות; ד"מ בןך < בןך, בוות.

וכן הדין בהשמטת השוא הנע מתחלת המלה. להסיר קושי פנישת שתי אותיות בראש המלה נוספת תנועה טפלה לעזר המבטא; ד"מ אשתי, שתה; אשתי, שתק.

חוץ מההברות הפתוחות והסגורות נמצאו בלשון גם הברות דגושות, ודינן כהברות סגורות; ד"מ אָכָם, עָמָא, רָבְתִּי. אודות טבעה של האות הדגושה עיין כ. ד'. ואוסיף פה כי האות הארוכה דומה בקולה לקול הטעם בן שני גבים. כשהמדבר הובר למשל למ"ד ארוכה, אז הוא אינו ממשיך את עקירתה עד סופה, אלא באמצע מהלכה הוא מתחיל פריסה שניה, באופן שבאות הארוכה העקירה הראשונה והפריסה השניה אינן נפסקות בגבול שביניהן. האות הדגושה לא תוכל להתבטא לא בסוף ההברה ולא בראשה, אלא צריכה להשען על תנועה מימינה ועל תנועה משמאלה, והיא משותפת לשתייהן, בדברים אחרים, גבול ההברות נופל בה בעצמה. התנועה השנית תוכל להיות שוא נע.

עם החלשת כחן של האותיות אהחע"ר נתבטלה מהן הדגשות. אף על פי שהפרטים אינם ידועים לנו, קרוב הוא לודאי שהשמטת הדגשות לא נשלמה לפני ה"א וחי"ת על ידי הארכת התנועה שלפניהם. תנועה כזאת אף על פי שלא נשלמה לחסרון הדגשות, דינה כתנועה בהברה דגושה לכל דבר.

הכליאים צמחו במשך ההתפתחות המאוחרת, כשאותיות או"ה נדחקו מבין שתי תנועות. ד"מ *בְּכִי (<בְּכו> <בְּכו> מלאו <מְלו> מְלו; לָא-הוא <לו, לא.

ב) כל כליא יורד בהברה סגורה לעולם מתאחד על ידי הודווגות התנועות: *מִן <מִן> מִן, *עֵין <עֵין> עֵין, *גֶּן <גֶּן> גֶּן, וכדומה. אבל בהברה פתוחה הוא פעם מתקיים ופעם מתאחד: גֶּן <גֶּן> גֶּן, עֵין <עֵין> עֵין, מִן <מִן> מִן.

ג) בכליא העולה עם ו"ו בראש המלה, הו"ו, כמו בעברית, נשתנה על הרוב ליו"ד.

ד) בכליאי הבינים, אם ההברה דגושה היא, הכליא לעולם מתקיים: גֶּן, מִן, קִין.

ה) השליש - יין שנתהוה בהתרבות השם ברבוי עם הכנוי, הו" נתאחד לחלם: גֶּן-הו (<גֶּן-הו> גֶּן-הו, אנשיו.

בְּנֵי הַבְּרִית.

יד. א) הקולות המסודרים בדבור מתחלקים לחלקים ביחס אל הקולות הצליליים שבתוכם. אי אפשר לבנות הברה מה בלי קול צלילי. על הרוב הקול הבונה הוא התנועה, כי היא כולה צלילית. אבל יש לשונות שבהם גם האותיות הצליליות למנ"ר יוכלו לבנות הברות בלי עזר התנועות כמו שבארתי למעלה. לדעתם של חכמי זמננו גם השוא נע בונה הברות, והוא כתנועה שלמה לכל דבר, חוץ מחסרון יכלתו לשאת את הטעם. ב) טבע הקול כשהוא נהבר לבדו שונה מרעהו בחבור עם קול אחר (ח. י). בהברה "ב" עקירת התנועה באה כתקונה, אבל פריסתה נשתנתה על ידי סמיכות אות ב"ת. בהברה "בָּ" נשתנו שתייהן, פריסתה ועקירתה; כי התנועה נמצאת עתה בין שתי אותיות. במצב כזה המדבר יכול להמשיך את אורך התנועה רק לרגע אחד. אם ילך וימשיך את קול התנועה בלי עזר הטעם יותר מדאי, אז האורך יתקצר בעל כרחו. מהסבה הזאת מונח בטבע הלשון להעמיד תנועה ארוכה בהברה פתוחה. ואם היא באה בהברה סגורה, אז היא צריכה לעזר הטעם להתקיים. התנועה הקצרה באה בהברה סגורה. וכשהיא באה בהברה פתוחה, אז היא

מבלעת את האל"ף באות הקודמת: מִשֵּׁב, מִשֵּׁל. אבל בסורית החדשה האל"ף נדחק מהמלה: מִשֵּׁב, מִשֵּׁל. איך התנהגה בזה הארמית הבבלי לא ידענו.

(ד) הא' נדחק בִּמְרָאָה מְרָא, מְרָאִי מְרִי, אדוני.

מִנְע הַתְּנוּעוֹת זו בְּזוֹ.

יב. (א) מהפריסה החשאית בין שוא נע לתנועה שלמה מתחדש לפעמים קול המעבר יו"ד: שְׁאֵל <שִׁיל; שְׁאוֹל <שִׁיול; תְּאוּמָא <תִּיּוּמָא.

(ב) לפעמים האל"ף נדחק ותנועתו מתמזגת עם השוא הנע הקודם לו: בְּאִישׁ <בִּיש, רע; מְלָפִי <מְאֶלְפִי, מלמדי; מְאֶפְכִּינָן <מְפֶכִּינָן, אנו מהפכים; מְאֶפְכָּ מְפָכָּ, יושב על האוכף; מְעֶבְרָא <מְבָרָא.

(ג) בין שתי תנועות שלמות האל"ף מתקיים רק על המעט; ועל הרוב הוא נדחק, וקול המעבר יו"ד לוקח את מקומו: שְׁאֵל <שִׁיל; שְׁאָר <שִׁיר; שְׁאוּרָא <שִׁיּוּרָא; דְּאָג <דִּיג; כְּאָב <כִּיב; שְׁאָב <שִׁיב.

(ד) כשבא יו"ד בין שני קמצים הוא משתנה לאלף: אַרְמִיָא <אַרְמָאָה; יְהוּדִיָא <יְהוּדָאָה.

(ה) וכן הפריסה הנשימית נדחקת בלא-הוא <לו; לא-היא <לִי; כְּדִהִיא <כְּדִי; קְטִלוּהִי <קְטִלוי, הרגו אותו.

(ו) לפני הכנויים המתחילים בתנועה קטנה נשמט על הרוב סמן הרבוי בפעלים: אִיתוּ-נְהוּ <אִיתְנְהוּ, הביאום; קְטִלוּ-נְהוּ <קְטִלְנְהוּ, הרגום.

הַכְּלִיאִים וְהַשְּׁלִישִׁים.

יג. (א) שתי תנועות סמוכות בהברה נקראו כְּלִיא; ד"מ מִי, לו, נִי, רוּחַ, הִיא, חֲנָא, וְלָדָא, יִמָּא. ואנו מבחינים בו שלשה מינים: כשהתנועה באה ראשונה, והתנועה השניה נשתנתה לאות, הוא כְּלִיא יוֹרֵד: מִי, לו. כליא עולה הוא כשהתנועה הראשונה נשתנתה לאות: וְלָדָא, יִמָּא, נִי. כשהתנועה המשמשת בתור אות עומדת בין שתי תנועות, או הוא כְּלִיא הַבִּינִים: תְּהוּ, התחרטו; תְּנִית, ראתה; קִיָּם; תְּיָא; גִּנָּא. רוב הכליאים בלשון הם מראשית השפה, כמו בשרשים פ"ו ופ"י, ע"ו וע"י, ל"ו ול"י; ושאר

תורת חבור קולות הדבור.

הקולות וחבורם.

פריסות הקולות.

ט. כל תנועה בראש ההברה מתחלת בפריסה חזקה, וסמנה הוא האל"ף. הפריסה החזקה נמצאת גם בשפות הלועזים, אבל שם לא הונח לה כל סמן מיוחד. אבל נמצא בלשון גם פריסה חשאית באות הקשר "ו" לפני אות שבאית והשפתיות; ויש רגלים לדבר שבטאו גם את היו"ד בחרק או שוא בראש המלה בפריסה חשאית. כן בטאו גם פה ושם גם את האל"ף בפריסה חשאית, כמו בהרכבת המלות: אף-אלו-אפלו, הא-אלין-הלין, וכדומה.

עקירות הקולות.

י. א' כשהתנועה מסיימת בעקירה חזקה, כמו בעברית נאדרי, האל"ף נח בארמית, והתנועה הקודמת מתארכת לתשלום העקירה החזקה: קרא <קָרָא; חָטָא-חָטָא; עָאָנָא-עָאָנָא; מָאָנָא-מָאָנָא, כלי; דָּאָבָא-דָּיָבָא, זאב; קָאָבָא-כָּיָבָא, כאב; נָאָפָל-נִיכָל, נאכל; מָאָתִין-מָאָתִין, מאתיים; סָאָנִי-סָאָנִי, סאים.

ב' העקירה הנשימית נוהגת לפעמים מנהג העקירה החזקה, כי לפעמים נחה בסוף המלה, ביחוד בכנויים: מְלָכָה, מְלָכָה נהיו לְמְלָכָה, מְלָכָה, ואז הכתיבה מְלָכִי, מְלָכָא.

פריסות נעקירות התנועות בתוך המלה ומנע התנועות עם האותיות.

יא. א' בתוך המלה, אחרי אות נחה נראית, האל"ף לפעמים מתקיים: ד"מ מְלָאָכָא, מְשָׁאָב, מְשָׁאָל, מְתָאָלָא; ולפעמים מתבטל; וזה על פנים: ב' תנועת האל"ף מועתקת אל האות הקודמת והוא נח: מְסָאָנָא-מְסָאָנָא נעל; שְׁמָאָלָא-שְׁמָאָלָא, בדלדול תנועת האות הראשונה לשוא נע (ט"ז. ה'). ג' בתמונות כמו משב >משאב, משל >משאל, וכדומה, הארמית העתיקה

ה) כתיבת המלות בלשון קשורה בחבלי המסורת, ולא על נקלה ישנה אותה הכותב כדי להראות את הקולות הטפלים ושנוים אחרים המתחדשים תמיד בחבור המלות בדבור. את כל השנוים המתחדשים במבטא הלשון נוכל לדעת רק בדבור החי, והכתב בשפה שחדלה לה אורח בבני אדם מראה לנו רק שי"רים מעטים. כן אנו מוצאים בנקוד המקרא רק רשומים מעטים של קולות המעבר המצוינים על ידי דגש או על ידי רפיון בגדכפ"ת: הַרְצִימָה, יְקִנְתָּ, יְקִנְרָךְ, הַצְפִּינוּ, סָבְכוּ, סָבְלוּ, דָּרְבֵנוּ, קָרְבֵנוּ, קָרְבָתֵם, וכדומה. כל זה מראה על תנועות טפלות בדבור, על שוא נע.

ט) הקולות הטפלים מתחדשים על הרוב על ידי קולות משער ידוע. ראש וראשון ביניהם הם האותיות טצ"ק והנוזלים למנ"ר; ומהאחרונים אות הריש ביחוד. הנוזלים, מחמת רוב הקוליות שבהם, או צליליותם, קרובים מאד אל תכונת התנועות, ובכמה לשונות הם משמשים בתור תנועות ממש. על כן אנו מוצאים שהם עלולים להתיר את קשור הקולות במלה על ידי קול טפל. החזיון הזה נראה גם במבטא המקובל. כן אנו מבטאים במבטא המקובל: עֲרִבִית, קֶצֶבָה, חֶרְבָה, קֶרְבָה, טַפְתָּהּ, אַפְכָא, פְּרָכָא, וכדומה, בתנועה טפלה. החכמים המזלזלים במסורת ומנקדים עֲרִבִית וכדומה „לפי הדקדוק" רק צחוק המה עושים לנו. וכן הם מנקדים אָנוּ, במקום המקובל אָנוּ, בלי לשים לב אל המעשה שאין שום שפה שמית בעולם שתעמיד את הכנוי –נו בטעם! וכל זה לשם המדעיות!

י) השפעת הקולות איש על רעהו בהשתנות המבטא נמצאת על הרוב בקולות שכניים בקרב המלה; וזה נקרא הַשְׁתַּנּוּת בְּחִבּוּר הַמֶּלֶה. ועל המעט נמצא שגם קולות השייכים לשתי מלות תכופות במאמר משפיעים איש על רעהו; וזה נקרא הַשְׁתַּנּוּת בְּחִבּוּר הַמֶּאָמֶר.

1 בספרי אוצר חכמת הלשון אני מביא דוגמא מהערביאים שהם העתיקו את השם טפחה בבית, ולא בס"א; וזה ראייה והוכחה על אמתת המסורת.

יכולה לעמוד על פרטיו. אבל הדעת נותנת שאם עלינו לבטא למשל את ההברה „ק״, ר״ל אות שמוצאה בירכתי הפה, עם תנועת החרק, שמוצאה במוקדם הפה, שהעתקת הנשימה ממוצא אחד אל מוצא אחר רחוק ממנו בודאי תוליד שונים בהתהוות שני הקולות גם יחד. והדבר הזה היה ידוע כבר לבעלי המסורת. כי הם מדגישים קול הבא אחרי שוא ומרפים קול אחרי תנועה. כן, ד״מ, הם מנקדים יִחְסֹר וְיִחְסֹר, וכדומה. וכן מצאו חכמי זמננו שאיננו דומה קול בדד, כשנהבר לבדו, לקול הסמוך במלה לקולות אחרים. במשל שהבאנו פריסת הקו״ף ועקירת החרק תהיינה כתקונן, אבל עקירת הקו״ף ופריסת החרק ישתנו על ידי פעולת גומלים שביניהם. לכן, אם תגבר השפעת החרק, או יבטא המדבר כ״ף, שמוצאה יותר קרובה לחרק, במקום קו״ף; או, בעזרת הצליליות שהתנועות משובעות בה, הקו״ף תתהפך לאות גמ״ל, שמוצאה דומה לזה של כ״ף, אבל היא קולית, ר״ל מתלווה על ידי הקול, ולא על ידי הנשימה, כמו הכ״ף. או משל אחר: כשהמדבר מבטא את המלה „הקתיר“, העתקת הנשימה מירכתי הפה, מוצא הקו״ף, אל בין השנים, מקום מוצא הת״ו, תשנה את קול הת״ו ותעשה אותו לטי״ת, שמוצאה קרובה לקו״ף, וכן תהיה הקתיר להקטיר בפי העברי. ואם ישאל השואל: מאחר שהשונים האלה מונחים בטבע הלשון, מדוע אינן פועלות הסבות המתמידות האלו בכל לשון ובכל זמן? אז תהיה תשובתנו כי ידיעתנו בענין הזה לעת עתה מעטה היא, ואין בפינו מענה על זה.

11 בעת שהנשימה נעתקת ממוצא אל מוצא בפי המדבר היא פוגשת על דרכה בנקודות רבות של אברי החנכים, ובכל נקודה ונקודה נולד קול ידוע המכוון לאות הנקודה. הקולות האלו נקראים „קולות המעבר“. כאשר בארתי למעלה, מלאכת הדבור נעשה במהירות כל כך גדולה עד שאנוני על הרוב אינה יכולה לקלוט את קולות המעבר הללו. אבל יש שרשומיהם נראים בלשון. כן, דרך משל, כשהמדבר העברי או הארמי מבטא את ההברות רוח, ריח, שיח, או נוח, הוא מבטא בעל כרחו גם פתח גנובה אחרי התנועה. והפתח הזה הוא קול מעבר. וכן כל הקולות הטפלים בלשון על השער הזה יחשבו.

את הקול האמתי רק בקירוב, לא בדיוק; וששויון האותיות הכתובות בלשונות השונות אינו מוכיח על שיון גמור של הקולות שהאותיות מורות עליהם. ^(א) גם בלשון אחת קולו של אות יכול להיות שונה במקום אחד משהוא במקום אחר, בתקופה אחת משהוא בתקופה אחרת. כן למשל אנו מוצאים בעברית שבתקופה עתיקה אותיות בגדכ"ת לא נרפו אחרי תנועה, ושבתקופה מאוחרת הרפיון חל עליהן. בתקופה עתיקה הגרוניות היו עלולות להדגש, ובתקופה מאוחרת חדלו מדרכן זאת. מצאנו בעברית ובארמית שתכונת אות רי"ש לפעמים מטבע הלשוניות היא, ופעמים היא קרובה אל הגרוניות. ואין אתנו יודע אם השנוי הזה מקומי או זמני הוא. בשפות החיות נוכל לכוון את קולות הדבור בדיוק רב על ידי שמיעת האוזן ועל ידי כלים מדעיים שהמציאו חכמי זמננו למטרה הזאת. אבל בלשונות שחדלו להיות מדוברות יש רק אמצעי אחד למצוא את תכונות הקולות, והוא השפעת הגומלים שהשפיעו איש על רעהו, ושרשומה נשאר בכתב.

^(ב) מצב המנוחה שכלי הדבור נתונים בו, ושממנו מתחיל המדבר להוציא את קולות הלשון, משונה הוא אצל כל עם ועם. על כן אנו מרגישים טעם של זרות בדבר איש בלשון נכריה. למצב המנוחה של כלי הדבור אנו קוראים מצב התחנה, או מצב הגליפה. והנה מעמד הגליפה משתנה אצל כל איש ואיש תוך כדי דבורו. אם, ד"מ, המדבר מוציא מפיו את ההברה "קי", אז הוא מתחיל להוציא את הקו"ף ממעמד הגליפה המוחלט, אבל להוציא את תנועת החרק עליו להתחיל ממעמד הגליפה שכלי דבורו נתונים בו בכלותו לחתך את הקו"ף.

^(ג) נקודת המעצור, או נקודת ההתנגשות של הנשימה באברי החנכים, נקרא מוצא. אם הנקודה הזאת היא שרויה בשטח החך הקשה, אז האות נקראת חִבִּית; אם היא נמצאת בשפתים, אז האות היא שפתית, וכיוצא בזה. כשהנשימה מתנועעת אל המוצא, תנועתה נפסקת רגע בהתנגשותה בו, ואחר כך היא יוצאת דרך הפה. לכן אנו מחלקים את כל קול מחותך לשלשה חלקים: הפְּרִסָּה, הַצְמִידָה וְהַצְקָה. ^(ד) חתוך הקולות בלשון הדבור החי רהוט כל כך עד שאזננו איננה

(ב) הקולות הַעֲזוּבִים (הַתְּנוּעוֹת).

מאחר הלשון		מוקדם הלשון		
עגלים	רחבים	עגלים	רחבים	
	חרק	קבוץ ושרק		צרים
	צרי	חלם		פתוחים במקצת
	פתח בבלי	קמץ טברני	קמץ בבלי	} פתוחים
	וסגול טברני	וקמץ חטוף	ופתח טברני	

חתוך הקולות.

ח. א) עמוד הנשימה הנדחפת מהראה נפגש במיתרי הקול ויוצא דרך סדק הקול לתוך חלל הפה. הסדק פעמים מתרחב ופעמים מתכווץ, פעמים מתארך ופעמים מתקצר, והמיתרים פעמים ינוחו ופעמים יתנועעו אף ירעדו. סגירת הסדק תוכל להיות מתונה או מהירה, לאטית או פתאומית, חזקה או רפויה, וכל שנוי בסדק ובמיתרים משפיע על טיב הקול. אבל כל פעולות הסדק והמיתרים מולידות רק קול בהמי או קול זמרותי, אבל לא קול מחותך כזה שמשמש בלשון. להולדת קול מחותך צריך שהקול היוצא מהסדק יתנגש במעצור מה בחלל הפה; וההתנגשות הזאת בעזר הרחבת חלל הפה והתכווצותו משנה את הקול הזמרותי להיותו לקול מחותך.

ב) עמוד הנשימה המתנגשת בחלל הפה תוכל להתנגש בנקודות החלל לאין מספר, ובכל נקודה ונקודה הקול יוצא בתכונה ידועה שאין כמוה לחברתה. כן, למשל, ישנם בלשונות ההודו גרמניות שמונה קולות המצוינות באות דל"ת, והאחד משונה מחברו. ואם רצינו להניח סימן אות לכל קול המוליד דל"ת או יכולנו לכפול ולשלש את מספר הדלתי"ם. וכן בשאר האותיות. חוץ מזה חתוך הקולות משתנה באיש ואיש, ואין חתוך הקול של האחד שוה בכל לזה של חברו. היוצא לנו מזה שהאות הכתובה מציינת

לוח ב'.

(א) הקולות הַעצורים (האֹתיות).

(א) הכּוּבָעִיּוֹת.

	שם הקול	אופן החתוך	הסדק הסחסי	הסדק המיתרי
א	קול סתימת הכובע	סתום	סתום	סתום
ה	קול הנשימה	חכוך	פתוח	פתוח
ח	קול הלחישה	נפיחה	פתוח	סתום
ע	קול החריקה	רעדה	סתום	פתוח

(ב) הסֹתָמוֹת.

מוקדם הלשון	מאוחר הלשון		השפה התחתונה	סדק הקול	החך הרך
	מתורבץ	מתורבץ			
ט	ת	ק	פ	רחב	סתום
ד			ב	צר	סתום
נ			מ		פתוח

(ג) הַמְצָרִיּוֹת.

סדק הקול	קולות חכוך העור			קולות חכוך השנים			קולות הנפיחה			קול הרעדה
	השפה התחתונה	מוקדם הלשון	מאוחר הלשון	השפה התחתונה	מוקדם הלשון	מאוחר הלשון	חר	מלא	מתורבץ	
רחב (דומם)		כ־ח־	פ־	ת־	סש	ז		ש	צ	
צר (קולי)	ו	י	ב־	ד־	ל					ר

ב. תורת הקולות.

מוֹצֵאֵי הָאוֹתִיּוֹת.

ז. א' הקדמונים חלקו את האותיות לחמש מוצאות; ולחכמי זמננו חלוקה אחרת בזה, כנראה משני הלוחות הבאים למטה.

לוח א'.

[illegible]

י' במלות שכמותן נמצאות גם בעברית הכתיבה על הרוב חסרה: מַשְׁלָם, מְתַרְץ, חלוף משלים, מתריץ, וכדומה.

יד' אותיות האל"ף ב"ת משמשות בארמית כמו בעברית לסמן את ציוני המספר. סמן הקצור הוא קו בדפוסים, ונקודה בכתבי יד.

טו' פה המקום לדבר בענין התנועות. כי מה שלא בא אלינו התלמוד מנוקד אך מקרה הוא התלוי בסבות חיצוניות שדבר אין להן עם הלשון. ובדברנו על התנועות דברינו צריכים להיות נוסדים על שטת הנקוד הבבלי הבא אלינו במקרא ובתרגומים, ולא על הטברני, שלא השתמשו בו, ושלא היה במציאות בימיהם. ובהזכירי את שטת הנקוד הבבלי כוונתי היא אל השיטה הפשוטה העתיקה, ולא אל המאוחרת המורכבת.

טז' הנקוד הבבלי מניח ששה סמנים לתנועות: פתח וקמץ גדול, חרק וצרי, חלם ושרק, וסמן לשוא נע. אין לו תנועת הסגול ותנועת הקמץ חטוף, ואין לו חטפים; ואינו מבדיל בין קבוץ לשרק. מבטא הפתח היה בין קול הפתח הטברני ובין הסגול, כמו a האנגלית במלת man. מבטא הקמץ הגדול היה כפתח טברני ארוך.

יז' הפתח היה לעולם קצר, והקמץ לעולם ארוך. שאר התנועות היו פעם ארוכות ופעם קצרות, כפי מעמדם בהברות, כפי מצבם ביחס אל הטעם, וכפי משקלי המלות. ואי אפשר להבחין ביניהם בין אורך לקצור אלא על פי הדיוק הדקדוקי.

יח' ואף על פי שלא היו להם סמנים מונחים לציין את החטפים, אין ספק בדבר שבמבטא החי היו הוברים חטפים; ולא רק חטף קמץ, חטף פתח וחטף סגול, אלא גם כן חטף חרק וחטף קבוץ.

יט' את הכליאים היו מבטאים בטעם גרור, או בטעם בן שני גבים (ט"ו. ח.). וזאת הסבה לכתיבתם האי, מאי, אשתניאו, ולא היי, מיי, אשתניו, כי בטאו את הכליא כשתי תנועות ממש: הָאִי, או הָיִי, מָאִי או מָיִי, וכדומה. וזה סבת רפיון בגדכפ"ת אחרי הכליאים, שאינו כן בסורית.

(ו) אות ו"ו מציינת את התנועות שרק וקבוץ, חלם וקמץ חטוף: אַתּוֹן, אַמְרוּ, מוֹתָא, נוֹדָא, גופא, אוכמא=גִּפְנָא, אָפְמָא. כשהיא עומדת לפני אות גרונית, אין להחליט אם היא מציינת קבוץ, או קמץ חטוף, או חולם: אורחא, דוחקא, יתכנו להתבטא אֶרְחָא, אָרְחָא ואֶרְחָא, דְּחָקָא ודְּחָקָא, ואין בידינו להכריע. לפעמים הו"ו מציינת חטף קבוץ וחטף קמץ (מ"ו).

(ז) הו"ד מציינת את התנועות חרק, סגול וצרי: איסק=אֶסְק; רִישָׁא, דִּינָא; ניסא=נִסָּא, פיתחא=פִּתְחָא. לפעמים גם חטף סגול וחטף חרק (מ"ו).

(ח) כשאותיות ו"ו ויו"ד נעות במבטא או הן נכפלות בכתב באמצע ובסוף התבה: רווחא, מכווני, דיינא: קיימא, היינו, מינייהו, איתייקורי, נייבש, לייחודי, כייף, תעייל=רְוֶחָא, מְכֻנִי, דִּינָא, קִימָא, הִינוּ, מְנִיהוּ, אֶתִּיקוֹרִי, גִּיבֶשׁ, לִיחֻדִי, כָּנֶף, תְּעִיל. כפל הו"ד הנעה בתחלת התבה בא רק על המעט מן המעט: ייבם=יִבְּם, ייבמין=יִבְּמִין. על המעט מצאנו גם כתיבות כהות, כותיה, במקום הוות, כוותיה, וכדומה.

(ט) כשו"ו ויו"ד נעות באות סמוכות בתבה אחת, או רק אחת מהנה נכפלת בכתב: אשוויה=אֶשְׁוִיָּה, אעשנו; גוייתא=גִּוִּיתָא, פנימיות; ווי=וִי, אוי. אבל נמצאו בזה גם יוצאים מהכלל.

(י) הו"ד הנעה בהברה האחרונה אחרי אות שואית נכתבה על הרוב פשוטה: תִּנְיָא, פִּנְיָא, גִּדְיָא, חֲבֻלְיָא, כְּנוּפְיָא.

(יא) הכליאים יִי, יִי באמצע התבה לעולם נכתבים ביו"ד כפולה: דייסא, חיילא, גייסא, עיינין. בסוף התבה הן על הרוב –אי או איי, ועל המעט –יי: ודאי, בעאי, תנאי, בנתיי, ספיי=נְדִי, בְּעִי, תְּנִי, בְּנִתִי, סְפִי: לאיי=לִי.

הערה: את הכתיבה ביו"ד כפולה בסוף התבה אני חושב לזרה, שאולה משפת ארץ ישראל.

(יב) הכליאים יִי, יִי, כשהם באמצע התבה לעולם נכתבים בוו"ו כפולה: דווקא, רווחא, ועל המעט גם באל"ף: דאוושא=דְּוִשָׁא, מנהג. בסוף התבה הם נמצאים רק בלאו=לֹו, גֹו, גִּיו.

הערה: הכתיבה גִּיו ביו"ד נשפעה מהכנוי העברי.

א. תֹּרַת הַכְּתָב.

הָאוֹתִיּוֹת וְהַכְּתָב.

ו. א' אותיות האל"ף ב"ת בארמית הבבלית בתמונתן, מספרן והברתן

הן כמו בעברית. חוץ מאות ח', שבעברית הברתה היא כמו אות ח

בערבית ובארמית המזרחית היא מתבטאת כמו ח ערבית.

ב' השי"ן השמאלית מצויה רק בשרשים שנמצאת בהם במקרא, והיא נכתבת רק על המעט: עֲשָׂבָא, עֲשִׂי, שְׁבַע, שִׁמְחָ, שְׁמָלָא, שְׁפָתָא, שְׁפָמָא, שְׁקָא. פעמים בש' ופעמים בס': בְּשָׂרָא, שְׁהָדָא, שְׁטָנָא, שִׁיב, שְׁנָא, שְׁעָרָתָא. לעולם עֲשֹׁר, עֲשָׂרָה, עֲשָׂרִין, אבל סָר, סָרִי. על הרוב בסמ"ך: סָגָא, סִים, סָכַל, סַמְמִיתָא, סַפֵּק, סָקָר, סָרְגָא, וְעוּד.

ג' אות אל"ף מתקיימת בהשמות, סָאֲתָן, סָאֲוִי, שְׁמָלָא; פעמים מתקיימת ופעמים נשמטת בְּמָאֲנָא, כִּלִּי, מְסָאֲנָא, נַעַל, גְּאֲנָא, צָאֲנָא, צִנְאָרָא, רֶאשָׁא, תוֹלָאֲנָא (>תוֹלָעָנָא).

ד' בתור אם הקריאה האל"ף מציינת את הקמץ הגדול ואת הפתח. בסוף התבה נמצאה לפעמים אות ה"א במקום אל"ף: רַבָּה, אֲצִיְתָה, פְּקָעָה. באמצע התבה כתיבת האל"ף איננה נפרצת בדפוסינו, והיא באה להוציא את הקורא מספק: מְלִיָּאֲן, רַבְּנָאֲן, אֲחָאֲתָא, בְּנָאֲתָא. וביחוד לציין את נעותן של ו"ו ויו"ד: כְּאוּי־בְּנִי, חִלּוֹנוֹת; מְדוּאֲר־מְדִנָּר, מְחֹזֵר; לִישׁוּאֲר־לְשׁוֹר, יִקְפוּץ. לפעמים היא מציינת תנועה טפלה: תֵּאנָא, טֵאבִי, טֵאשִׁי, עֵאדִיף, צֵאעִיף (מ"ו. י.). בכל כמו אלה הא' פעמים באה ופעמים נחסרת. אבל היא לעולם נכתבת בשש המלות האלו: האִי, לאו, לאִי, מאִי, מאן, שאִני, ר"ל הִי, לוֹ, לִי, מִי, מִן, שְׁנִי; ועל הרוב בכנוי מדבר בעדו –אִי, ובסיום היחס –אִי, כשהאחרון בא בסוף המלה.

ה' אם הקריאה ה"א לעולם לא תבוא באמצע התבה. על הרוב האל"ף לקחה את מקומה בסוף התבה (ו. ד.). אבל היא באה לעולם אחרי אל"ף: מָאָה, סָאָה, אֲרָמָאָה, גְּנָאָה; ובפעל הָנָה, להבדילו מן הוא.

הַשְּׁפָעַת הַשְּׁפוֹת הַכְּנַעֲנִיּוֹת עַל הָאֲרָמִיּוֹת.¹

ה. א) כאלף שנה לפני הספירה הרגילה החלו מלכי בבל להשתמש בשפת ארמית בתור שפה רשמית במדינות המערב הסרות למשמעתם. וכה התמיד המנהג תחת ממשלת הפרסים הבאים אחריהם. בעקבות המנהג הזה השפעת הארמית הלכה הלך ורבה עד שהיא דחקה את רגלי כל לשונות המערב הכנעני. ורק בעקבות הכבוש המושלמי שקעה שמהה היא ונתנה לערבית לרשת את מקומה.

ב) אין אנו יודעים עתה אם הארמית נפרדה כבר בימי מלכות בבל ללשונות המזרח והמערב; וכן אין אנו יודעים אם הממשלה שמה בניב אחד בארם נהרים ובניב אחר בכנען ומצרים. מספרי המקרא ומכתבי יב וסונה אנו יודעים שבמדינות המערב השפה היתה הארמית המערבית. איך שיהיה הדבר, ברור לנו שכשם שהארמית השפיעה על שפות כנען, כן השפות הכנעניות השפיעו גם עליה. ההשפעה היתה פעולת גומלים.² וכן אנו מוצאים חזיונות רבים בשפות הארמיות שאי אפשר לפרשם מתוך תכונת הארמית עצמה, אבל נקל להבינם אם נניח שהם שאולים מהשפות הכנעניות. ואלו הם החזיונות: קיום תנועה קטנה בהברה פתוחה ההגינה לטעם הראשי, כמו פֶרְסָא, חֶבְרָא, גֹּרְתָא, שְׂאֵלְתָא, כְּפֹרָא, במקום פֶרְסָא, חֶבְרָא, גֹּרְתָא, שְׂאֵלְתָא, כְּפֶרָא. השתנות הקמץ לחולם, כמו נְסִינָא, נְהוֹרָא, וכדומה; והפעלים והשמות הבאים מביניי הפֶּעַל ופֻעַל; הכנויים –נו, –הן; המשקל פֶּעוּלָא (פ"ג), ועוד. ואלו הפעלים והשמות מבנין שפעל שאולים הם מהאכדית.

1 עיי' ה' בויער: בירחון OLZ לשנת תרפ"ז.

ליסוד את אמתת הנקוד המקובל. ובעשיתי זאת הבאתי עלי את תלונו המדעיים והידעניים והמשכילים כאחד. כי אין איש מהם מאמין במקובל. להסיר מעלי את תלונו הנקרנים מכל המינים החלטתי לשמש בפעם הזאת בנקוד התרגומים, והפרק הזה יהיה למעיינים כמין תקון ובאור לנקוד הספר. ממילא מובן שתקנתי בזה טעיות שלא עמדתי עליהן לפני חמש ושלשים שנה.

(כ) אמות הקריאה הנכתבות בארמית תפקידן הוא להורות על הנקוד החסר. אם המלות היו מנוקדות, או אמות הקריאה היו אך למותר. בתתי עתה לפני המתלמד את נקוד המלות השמטתי את אמות הקריאה הבאות במקום התנועות הקצרות, וגם אחרי צרי וחולם אם אם הקריאה לא נאחזה במלה אחיות עקר, או עומדת במקום אות שרשית שנאבדה. אבל לא מציתי בזה את מדת הדין. הדרך הזאת יש לה שכר ויש לה הפסד. השכר הוא התועלת היוצאת מנקוד כזה למתלמד לדעת איזו היא תנועה ארוכה ואיזו היא קצרה. ההפסד הוא שהמתלמד איננו יודע באופן כזה את צורת הכתיבה האמתית של המלה כאשר היא נמצאת בתלמוד. על כן נתתי את מדתי לשעורים: נקדתי מלה אחת או שתיים לדוגמא בהשמטת אמות הקריאה והנחתי את השאר בלי נקוד.

(כ) את התנועות הגדולות שנתקצרו במבטא המקובל (ד. י) כתבתי בשלמותם, ולא בקצורם. וזה עשיתי משני טעמים: האחד הוא כי אין אנו יודעים עתה איזה שוא נע אבד את נעותו; כי כל הנעים לא נחו, ואשר נחו לא בתקופה אחת נחו, כי אם במשך הדורות, בהדרגה. והשני, שלא לטשטש את הצורה הדקדוקית.

(ד) בספרי האנגלי העתקתי כל מלה שהבאתי ללעז. בספרי הזה העתקתי לעברית רק את המלות שהוראתן שונה לגמרי מהעברית, או שלא נמצא בעברית כל עקר. וגם בזה לא מציתי את מדת הדין. כי השפה הארמית איננה זרה מכל וכל לכל יודע עברית, וביחוד ללומדי התלמוד.

דוגמאות מזה: אַתְּקָלְמִי, אבוש, אכלם, וִיתְנֶנְקִי, יוּזק. אני מנקד משקלים כמו אלה כמרובעים.

י' בדגשות הכנויים המוקפים (סו.) אין לברר מהתרגומים, שלא מצאתי בהם דוגמאות לזה, וגם לא מהסורית, ששם הסיום –נן רפה. כי בסורית נאבדה הדגשות על הרוב בכל הלשון. אני מדגיש את שני הכנויים: אַמְרִינֶן, אַמְרִיתֶן.

י' את דגשות כנויי הפעלים אי אפשר לברר ממבטא המקובל. בנקוד התרגומים כל כנויי העתיד המתחילים באות נו"ן הם דגושים. וקצתם דגושים גם עם העבר. אני מדגיש את כל הכנויים –נון, –נִין, כי הם באים מן אֲנוּן, אֲנִין, וגם את כל כנויי העתיד המתחילים באות נו"ן הבאים על תנועה סופית.

י' התרגומים מנקדים על הרוב חלם במקום שרק; ד"מ אַטֹּנָא, אטון. וביחוד לפני הסיום –יָתָא: זוגיתא, עוגיתא. המבטא המקובל הוא שרק. השהו את הנקוד הכפול במקראית וְכֹכִית וְכֹכִית. פה שייך גם תנועת המקור באסוקי, אפוקי, וכדומה. במבטא המקובל הוא שרק ובמבטא התרגומים הוא חלם.

ה ע ר ה: בכ"י התלמוד נמצא במקורים את הנקוד יֶ (קפ"ט. ג.) ובתרגום לשיה"ש יֶ או –יֶ. סבת הדבר היא חסרון ידיעת המנקדים שנתחלף להם סיום ההקטנה (קכ"ה. הערה י') בסיום המקור.

כ) הפתח הסופי במלות שנשמט למ"ד השורש שלהן מבוטא קמץ במבטא המקובל, אבל בס' המצוות לענן הוא מתקיים (סימן ס"א. הערה ב).

ה ע ר ה: י' בכל הכ"י הבאים מתמן נמצא לפעמים צר־במקום חרק. ד"מ: אִיהו, אִיהי, נִיהו, נְמִי, כְּדִי, אִי>אִי–אִין, אִי>אִי–אִין, וכדומה. ולא נראה לזה טעם אלא אם נאמר שהוא מבטא מחוץ.⁵

ב) בכ"י נמצא לפעמים את הנקוד צרי לפני יו"ד כפול; ד"מ עֲלִיָּה. מזה נראה שבחימן בטאו את הכליא יֶ–äi, ולא e. והנקדים לא הבחינו בין äi, לבין e

כא) לספרי דקדוק שפת ארמית בבליית שבתלמוד הבבלי שחברתי בשנת תרנ"ב בשפת אנגלית בעוד שהייתי תלמיד באוניברסיטה, הנחתי

5 עיין מבואי לאוצר חכמת הלשון סימן כ"ד.

(יב) לפי המבטא המקובל הכנוי למדברים בעדם הנספח לשם היחיד הוא **תָּנָא**, **תָּן**; ד"מ: **לָנָא**, **לָן**, **מָרְנָא**, **אַחְנָא**, לנו, מורינו, אחינו, וזה בלי ספק לא נכון הוא, כי אין בזה מקום לקמץ. אבל אם נמצא בארמית הבבלית שכנויי היחיד והרבים משתמשים בערבוביא, או נבין שצריך דיוק מיוחד בקורא להבחין ביניהם. כי על פי הכלל שהבאתי (ד. יא) השם **רַבָּנִין**, ד"מ, נבהר על נכון בקמץ הנו"ן; ולהלומד התלמודי לא נראה כל חלוק בין זה לזה.

(יג) בהכנס במלה תנועה טפלה הנקוד התרגומי נתן לשעורים. באינשא, שיבבא, התנועה הטפלה חרק קטן נתארכה לצרי, וכן הקבוץ בעובבא נעשה חלם, אבל בעיבדא חרק הקטן מתקיים, ובלי ספק נתבטא בתנועה חטופה. בנקוד דפוס סביוניטא נמצא על הרוב דגש אחר תנועה טפלה, ד"מ **מִיעֶבֶר** < **מַעְבֵּר**. וכן הדבר גם במבטא המקובל: איניש, שיבבא, עובבא, תנא, במקום איניש, שבבא, עבבא, תנא. וכן בעתיד בגוף הנסתר: ליבבכו < לברכו. על כן אי אפשר לקבוע מסמרות בענין הוה, והדבר יהיה תלוי לעולם בשקול הדעת של הקורא.

(יד) בנקוד המקובל נמצא לפעמים את תנועת הסגול, אבל בנקוד התרגום אין סמן לתנועת הסגול. במקום סגול כותבים פתח או חרק. כן, למשל, לָפָא, אָפָשֶׁר, נכתבו בתרגום לָפָא, אָפָשֶׁר ואָפָשֶׁר. אבל במלת אָלָא התרגומים מנקדים אָלָא; ואין לברר עם מי הצדק.

(טו) כבר אמרנו למעלה ששמוש הכנויים בתלמוד הוא בלי כל הבחנה בין יחיד לרבים ובין זכר לנקבה—בעלי התלמוד היו מאמיני האחדות במוחלט. והנה אם נמצא את התמונה שְׁמִי, אֲבָהָתִי, במקום שְׁמִי, אֲבָהָתִי, אין ספק בדבר ששמשו בכנוי הרבים במקום היחיד. אבל במלות כמו ליטעמך, חברין, לפי דעתך, חברנו, נוכל לספק אם כוונתם היתה לכתוב ליטעמך, חברין, בכנוי הרבים, או ליטעמך, חברין. לדעתי כוונתם לתמונה האחרונה. אבל אין לברר זה בראיות, כי הוא דבר התלוי בסברת הלב. ועיין בפרק הכנויים (סח.).

(טז) סיומי משקלי פעלי לו"י לפעמים נכנסים על שאר הפעלים. באופן כזה המשולשים נעשו למרובעים. בנקוד התרגומים ישנם רק שנים שלש

הארמית המקראית. וכשם שאנו מנקדים די אצל דין, כי אצל כן, אנון ואנון במקום אנון ואנון, כן נכון הוא לדעתי לנקד אנהו, אנהי, הָכִי והִכִּי.

ז לפי המבטא המקובל סמן הרבוי בפעלי לו"י הוא שרק, כמו בעברית. לכאורה זה שבוש. והנה נמצא בשארית הפליטה של ס' המצות לענן את הנקוד בעונן, קרונן, משונן, בצד הנקוד מצלנן! מזה נראה שגם בחיי השפה המבטא בזה נתחלף לפי הישיבות. ואין לתמוה על זה. שנויי מבטא כאלה אנו מוצאים גם בשפות החיות היום לפי המקומות השונים, וגם בנקוד הבבלי של העברית המקראית.

ח לפי המבטא המקובל כנוי הנסתרת היא ה־ה, כמו בסורית, ולא ה־ה, כמו בתרגומים. וכפי שידענו, שנוי הנקוד הזה הוא אבן בוחן להבחין בין הארמית המזרחית ובין המערבית: כי במזרח הוא ה־ה ובמערב היא ה־ה! ט המבטא המקובל הוא ה־ה, בנקוד התרגומים הוא ה־ה, וכן העקר. אבל בסורית פלשתינית ובסורית החדשה מבטא הכנוי הזה הוא ה־ה וגם ה־ה.

י במבטא המקובל תנועה גדולה בלתי מוטעמת בטעם ראשי הבאה בהברה סגורה או דגושה מתקצרת במבטאה: הָהוּ, עֶלְמָא, אַנְדָּתָא, שְׁמָתָא, במקום הָהוּ, עֶלְמָא, אַנְדָּתָא, שְׁמָתָא. בתרגומים מקיימים את התנועה הגדולה בשמות כמו עֶלְמָא, מפני שהשוא שם עודנו בנעוּתו עומד; אבל במשקלים אחרים, ששוא שלהם נעשה לנח, מקצרים את הקמץ לפתח. ואף על פי שבשאר התנועות אין שנוי בזה בכתב, אין ספק בדבר שקצרו גם את שאר התנועות במבטא.

יא לפי המבטא המקובל הפתח בהכליא י־י שנשמט יוד"ו משתנה לקמץ גדול: מְצַנְהָא, פְּרִנְדָּהָא, וכדומה. וכן בנקוד הארמית המקראית. בנקוד התרגומים הכליא י־י מתפשט לפתח: תָּנָא > תָּנִי, בְּצֵן > בְּצֵין. מזה נראה שהתפשטות של י־י לפתח חזיון של אחרית ימי השפה היא.

הערה: לדעת החכם ברוקלמן הפתח הזה בתרגומים עומד במקום סגול. את המלה בְּצֵן בתרגום יש לפי זה לבטא בנקוד בְּצֵן. ואם האמת אתו, או כתיבת הבבלי מופת חותך על אמתת המבטא המקובל, כי לו היה מבטא כזה לבעלי הגמרא, או ציינוהו בלי ספק באם הקריאה יו"ד.

קמץ גדול; הו', על שרק, קבוץ, חלם או קמץ חטוף; היו"ד, על חרק, סגול או צרי; וכולן יוכלו להורות על חטף. ונשאר רק הספק באיכות המדויקת של התנועה ובכמותה. כדי לצאת מן הספק אל הודאי אנו צריכים להסתייע באמצעים האחרים.

(ד) מה הערך המדעי של הנקוד המנומר הנמצא בכתבי היד? צריכים אנו לדעת כי ספק גדול הוא אם נמצא כתב יד תלמודי בעולם שנכתב בארץ בבל ובחיי השפה. כמעט כולם נכתבו בתימן או במצרים מאות בשנים אחרי מות השפה. בני מצרים ותימן לא ידעו את שפת בבל יותר ממנו אנו היום, ונקדו את המלות לפי נקוד התרגומים. חוץ מזה, המנקדים לא היו מדקדקים, אלא לומדי תורה סתם, ועשו את מלאכתם כלאחר יד. וכבר ידוע הוא שהתלמודיים בכל הדורות זלזלו בידיעת השפה והתרשלו בלמודה. הם שמו לב רק אל הענין, ודקדוק השפה היה ור להם. עיין מה שכתב ר' יונה נ' גנאח בענין הזה בהקדמתו לס' הרקמה! ובאמת נמצא בענין הזה חסרון ידיעה מופתי. אין נקוד אחד מתאים אל חברו, לא רק בכתבי היד השונים, אלא גם בכתב יד אחד, ובשורה אחת. באופן היותר טוב ערך נקודם של כתבי היד שוה אל ערך הנקוד שבתרגומים.

(ה) ומה ערכו של הנקוד התרגומי ביחס אל נקוד התלמוד הבבלי? הדעת נותנת שנקוד התרגומים הנכתבים בארמית מערבית לא יוכל להלום את הארמית הבבלית שהיא על משפחת המורחיות נמנית. וכן מצאנו שהמסורה לתרגום אונקלוס מלמדת אותנו שבסורא היו מבטאים את השם אורחא בקמץ, ר"ל ארחא, ובנהרדעא: ארחא, ונקוד התרגומים היא ארחא בחלם! לא כמבטא בני סורא ולא כמבטא בני נהרדעא. זאת ראייה מספקת שאין לנו להסתייע בנקוד התרגומים להתיר את כל ספקותינו. מפני סבות שונות המנהג נתחדש בימינו להשליך שקוצים על כל המסור לנו מאבותינו ולשבש את כל המקובל בידינו, ואין חלקי בין המשבשים. לדעתי המבטא המקובל הוא נכון בדרך כלל, אבל לא בכל פרטיו.

(ו) לפי המבטא המקובל הקבוץ והשרק על הרוב הברתן בלי שוני, וכן החרק העקרי מתקיים. כן, דרך משל, אנו מבטאים שם, פם, אַרְחָא, אַפּוּקִי, אַנְהוּ, אַנְהִי, הֶכִי, הִכִי. המבטא המקובל מתאים לרוב לנקוד

סורא. וחוי' מזה, מסכת תמורה היתה נמצאת גם בסדור סורא, והאחרונים הרכיבו בה את שני הסדורים יחד. על כן נמצאו בה כפל דברים. עיין בדברי זאב וואלף ראבינוביץ הנזכר במקומם.

התלמוד לא עבד מעולם מצד שפתו לפי תביעות הבקורת המדעית, ונוסחותיו לא נקבעו. כל דפוס וכל כתב יד שונה איש מרעהו, ואין הסכמה ביניהם. על כן אי אפשר לדעת אם תמונה דקדוקית מה נכונה ואמתית היא, או רק טעות המעתיקים היא. אי לזאת חלקתי את חומר הלשון לשתיים: כל מה שנמצא לרוב ונוהג מנהג הלשון נדפס בגוף הספר, וכל מה שנמצא רק אחת ושתיים, ומסופק הוא בעיני, שמתי בהערות. שם מוצא גם כן את מקומו הראוי לו החומר שנסחתי מספרות הגאונים.

הניקוד.

ד. א את הנקוד של השפה התלמודית אין אנו יודעים בדיוק. אין ספק בדבר שגם בחיי השפה מבטא המלות היה משונה לפי המקומות; וכבר אמרתי שלא היתה חטבה אחת. בהיות שהספר הזה הוא ספר שמושי לתועלת לומדי התלמוד וספרותה נחוץ הוא לתת לפנייהם שטה מסוימת איך לבטא את השפה. ומאחר ששטה כזאת מוכרחת להיות תלויה במדה מה בדעת המדקדק, יש שימצאו מדקדקים אחרים שדעתם לא תהיה נוחה מדעת מי שקדמם. ואין תרופה לזה. על כן אמרתי להציע פה את היסודות שעליהם בניתי את שטתי.

ב. יש לנו כמה אמצעים להתקרב קירוב אפשרי אל הניקוד האמתי. האחד הוא הכתב ואמות הקריאה. השני הוא המבטא המקובל בקרב לומדי התלמוד. השלישי הוא הנקוד המנומר הבא פה ושם בכתבי יד עתיקים. הרביעי הוא נקוד הארמית המקראית והתרגומית, של הסורית העתיקה והחדשה. והחמשי הוא הקשת הלשונית השמיות בכלל והארמיות בפרט.

א. אמות הקריאה מלמדות אותנו לא רק את מקום התנועה במלה כי אם במדה מוגבלת גם את טיבה. כן, למשל, הא' מורה על פתח או על

במסכתות שנסדרו בסורא. כן, למשל, נמצא בהן תבצעי במקום תיקו, ולי במקום בצעי, כולן שיטה אחת הן" במקום פלהו סבירא להו; ומי אפא לאסוקי על דעתא במקום ומי מצית אמרת הכי; נסב במקום נקט; מדעב תחת מדי; יאות במקום שפיר. אפלו תימא תחת איבצית אימא; מיתב תחת תא שמע; אנשי, או אנשי אירי בהן במקום מן דכר שמה; קתני במקום אמר מר, למימרא במוכן כלומר, לומר לך, ועוד; אנתתא במקום אנתא אנת, אנון, במקום את, אנהו; הדין, הדא, הלן, הדין והדין, במקום הי הא, הני, הי; דילהון, במקום דידהו; -כן, -הן, -יכון, -יהון, במקום -כו -הו, -יכו, -יהו, ועוד.

ה) שפת הגאונים, אף על פי שבעקרה היא המשך משפת האמוראים, משמשת בכנויים יותר עתיקים בתמונתם גם מאלו שנמצאו במסכתות שנסדרו בפומבדיתא, והם דומים יותר לאלו שבשפת התרגומים. מאחר שאין סבה נראית לשמוש כזה אם נניח שהגאונים מחקים את התרגומים, על כרחנו נאלץ להניח ששפתם באמת עומדת תחת השפעתה של לשון אחרת. הסופרים הערבים קוראים לשפת ארמית שבבבל בזמן הגאונים נבטית, ובשם הזה מכנה אותה גם הרס"ג (בהקד' לס' הגלוי ותרגומו הערבי לישעיה ל"ו י"א).

ד) היוצא לנו מזה הוא שהתלמוד הבבלי כולל חומר משלוש שפות: משפת סורא, והוא רוב המסכתות; משפת פומבדיתא, והוא נכלל בחמש המסכתות הנזכרות, ובנינים יחידים גם במנחות וערכין; ומשפת ארץ ישראל, שהחומר ממנה פוזר בכל המסכתות. גם שפת ארץ ישראל לא בדפוס אחד מוצקה, כי במסכת תמיד יש לנו ניב השונה משאר מקומות התלמוד. באמת החומר האחרון, זה שמוצאו מארץ ישראל, אינו ענין לספרי, המדבר רק בשפת בבל; אבל צריך הייתי להזכיר גם אותו שלא יטעו המעיינים ויחליפוהו בחומר בבלי.

ה) שפת פומבדיתא הנכללת בחמשת המסכתות הנזכרות לא באה אלינו בטהרתה, כמו שיצאה מידי מסדריהם. כי המעתיקים, לפי ששפת סורא היתה יותר שגורה בפיהם, החליפו לפעמים שפת פומבדיתא בשפת

היא השפה שדברו בה או בני בבל הצפונית בקרב היהודים והנכרים. הספרות הזאת משתרעת על משך שלש מאות שנה, מימי רבושמואל עד סדור התלמוד. ההוספות המאוחרות של הסבוראים והגאונים לא שנו את תכונתה, ובטלו במעוטן. חוץ מזה יש לנו בשפה הזאת מספר של פיוטים, השבעות של שדים וכדומה שנכתבו על קערות חומר שנמצאו בחפירות בבל, וספרות הגאונים האחרונה כוללת את ס' המצוות לענן, שמושא רבא, סדר עולם זוטא, גמרא לכלה רבתי, השאלות, ההלכות הפסוקות והגדולות, סדר ר' עמרם, ושו"ת הגאונים.

שֵׁפֶת הַתְּלִמּוּד וּשְׁפַת הַגְּאוּנִים.

ג. א) שפת הגמרא הבבלית איננה חטיבה אחת. ואין להתפלא על זה. היא כוללת דברי חכמים שחיו במשך שלש מאות שנה, ובמשך ארוך כזה השפה עלולה להשתנות. שוב, חומר התלמוד בא מארץ ישראל, והחומר הזה לא היה כולו עברי, כי אם גם ארמי; למשל, הספורים מחיי החכמים שבארץ ישראל, דברי אגדה, טופסי שטרות, וכדומה. שלישית למדו ולמדו בישיבות בבל לא רק ילידי הארץ, אלא גם היורדים מארץ ישראל, ובלי ספק הכניסו לאוצר השפה גם נופך משפתם הם. רביעית, הגמרא כוללת דברי חכמים משיבות שונות: מסורא ונהרדעא, פומבדיתא ומחוזא, נציבין ונהר פקוד; ויש רגלים לדבר שהשפה היתה משונה ברב או במעט בכל ישיבה וישיבה. והסבה החמשית עולה על כולנה, והיא שהמסכתות לא נסדרו על ידי מסדר אחד ולא בישיבה אחת. על רובי המסדרים הראו כבר המנוח זכריה פרנקל (מאנאטשריפט פיר געש' אונד וויס' דעס יודענטומ'ס כרך י') וזאב וואלף ראבינאוויטץ (ירושלים, י' רל"א).

ב) המסכתות שנסדרו בפומבדיתא (נדריים, נזיר, מעילה, תמורה, כריתות) מצטיינות בדרכי לשון ובתמונות דקדוקיות שלא נמצאו דוגמתן

1 עיין תשובת רב האי גאון באוצר הגאונים לברכות א' ל"ד: שבבבל מאז מקום ארמי ולשון כשדי ועד אן (ועדיין) בכל העירות בלשון ארמי וכשדי מספרין הכל בין ישראל ובין הגוים אף במדינת שחידשם ישמעאלים רוב השמות ארמי מרוכז הוא.

שלה אל הארמית הבבלית הוא היחס שהיה בין הגלילית להארמית שביהודה.

ד חוץ מזה אנו מוצאים שבנין הפעלים בתלמוד הבבלי מתאים יותר לבנין פעלי התרגומים ולא לבנין פעלי המנדעית; ושהשתנות קולות הדבור במנדעית שונה מזו שבתלמוד בבלי. ואין ספק בדבר שגם הנקוד במנדעית שונה היה מהנקוד בארמית התלמוד. ואני מדגיש את ההבדלים האלו להוציא מלבם של חכמים ידועים שבדקדוק הארמית הבבלית עלינו ללכת אחרי המנדעית, ורק אחריה.

ה' עֲרָבִית, הנחלקת לשפות צפוניות ודרומיות. על הצפוניות תחשבנה שפת הקראן וכל השפות הערביות החיות היום בקדם עסיא ובצפון אפריקא. על הדרומית נמנו השבאית והמעונית שבכתובות, ובנותיהן המדוברות היום על האי סוקוֹטְרָא ובחבל הים של מֶהְרָה וְשֶׁחֶר.

ה' חֲבוּשִׁית, או גֶּצוֹ, ובנותיה החיות היום: הָאֲמִתִּית, הַתְּגִרִי, הַתְּגִרִי, הַתְּגִרִי, הַתְּגִרִי, כולן באפריקא המזרחית. את החבושית נוהגים לכלול בערבית הדרומית.

ה' אֵין סִפְק בְּדָבָר שֶׁגַּם הַמִּצְרִית וּבְנוֹתֶיהָ הַגִּפְתִּית, וכן שאר לשונות חם וכוש היו בעקרון שפות שמיות, אלא שנתערבו בהן יסודות נכריות. ט' לְדַעַתִּי, במאמרי לשון הנגב, שפת האמורי היתה ממוצעת בין העברית ובין התְּגִרִי.

י' לְדַעַת חֲכָמֵי זְמַנֵּנוּ הָאֲכַדִּית וְהַכְּנַעֲנִית נִפְרְדוּ מֵאֲמֵן הַשְּׁמִית קֹדֶם שֶׁנִּפְרְדוּ שָׂאֵר בְּנוֹתֶיהָ.

הָאֲרָמִית הַבְּבִלִית וְסִפְרוּתָהּ.¹

י. הארמית הבבלית שבתלמודנו כוללת את המשא והמתן של אמוראי בבל על המשנה והברייתות, אגדות וספורים ומשלי הדיוטות.

1 אף על פי שהארמית מתפרדת לכמה לשונות, רובן לא וכו לשם מיוחד, וכולן נקראות ארמית סתם. ואם בעל אבות דר' נתן קורא את לשונו של הלל הוקן. לשון בבלי, או. לשון הבבליים (פרק כ"ז בשתי הנוסחאות) אין זה שם, כי אם תאר מקומי. על דבר השמות שנקראה הארמית בספרותנו עיין מבואי לדקדוק ארמית בבליית שכתבתי בשפת אנגלית ומבואו לדקדוק שפת התרגומים של דלמן, הוצאה שניה.

מבא

לשונות בני שם.

- א. א) משפחת לשונות בני שם מתחלקת לשש קבוצות:
- ב) אפדיית, הכוללת שפת בבל ושפת אשור.
- ג) קנענית, כוללת העברית העתיקה שנמצאה בכתובות תל אלעמרנא, העברית המקראית והתנאית, והמואבית שבכתובת מישע מלך מואב.
- ד) פונקית, כוללת שרידי השפות של בני צור וצידון ואת הפונית של בני קרתחדשת בצפון אפריקא. נוהגים לכלול את הפונקית בכנענית.¹
- ה) א. אַרְמִית, מתחלקת לארמיות מזרחיות וארמיות מערביות. על המזרחיות תחשבנה הסורית של אֶדְסָה (Edessa), ובנותיה החדשות המדוברות בטור עבדין וסביבותיו ובפי יהודי אֶדְרֶבֶּינָן, הארמית שבתלמוד בבלי ובספרות הגאונים, והמנדעית. והמערביות הן הארמית שבמקרא ושבכתבי יב וסונה, שפת התרגומים, ולשון תלמוד ירושלמי והמדרשים, שומרנית, תדמורית, נבטית, שפת הכתובות של עסיא הקטנה ושפת הכפר מעלולא.
- ב) הסורית, בעקב פרוד דתי, מתחלקת עתה לגיב מזרחי או נסטורי, ולגיב מערבי או יעקבי. ההבדל שבין שניהם הוא מעט הכמות והאיכות, ושייך רק למבטא התנועות, דגש ורפה, וכדומה.
- י המנדעית, שפת כת היודעים היושבים בדרומה של בבל², קרובה קורבה יתרה אל שפת התלמוד הבבלי, שפת צפונה של בבל, באוצר מליה וברבים מדרכי דקדוקה; אלא שבמנדעית הברת הגרוניות נחלשה כל כך עד שעמדה על מדרגת הארמית הגלילית. ובכן היחס
- 1 לפי מסקנת החכם רוברט איילר שם הפיניקים הוא ממורת לשונות בני שם. צורתו העיקרית הוא פונך, והוראתו יושב אהל, בעל ישוב, בנוד אל נוסע בעדר, רועה צאן. השם פוני נבנה בטעות מהשם הרומי Punicus, פונך, על ידי חלוק משובש של המלה. תנועת החולם נהבר אצל הפונים כמו שורק.
- 2 המנדעים, ר"ל המאמינים במנדעא = מדע (gnosis), מעקרים הם יהודים שנשתמדו בימי ר' שמעון בן גמליאל או בדורו של ר' יהודה הנשיא.

ראשית דְּבָר.

את הספר הזה כתבתי עברית לבקשת משוררנו מר חיים נחמן ביאליק. ד"ר יהושע בלאך, ראש המחלקה היהודית בספרית ניו־יורק, הטיב חסדו עמדי וספק לי את הספרים הנחוצים למלאכתי מספריו קנין כספו. והוא גם הוסיף להיטיב עמדי בהשתדלו בעד הדפסת ספרי זה. ישלם לו האלהים כפעלו. אחרי גמרי את ספרי המציא לי ד"ר בלאך גליונות ההגהה מספרו של מיכל שלזינגר: זאטצלעהרע דער אראמעאישען שפראכע דעס באבילאנישען תלמוד'ס שבאו לידו במקרה. אחרי שמצאתי בספרו של שלזינגר כמה דברים שלא הזכרתיים וכמה דברים שהיו נפרטים יותר מאשר פרטתיים אני, אספתים בספרי, ומני ומניה תסתיים שמעתתא. על הדברים שיש בהם חלוקי דעות ביני ובין שלזינגר לא חשבתי לנחוץ להעיר.

למוסד קאהוט אני אסיר תודה בעד הדפסת ספרי זה.

ניוארק, טבת תרפ"ח.

347. תקל. מאמרי הנער.
 350. תקלא. מאמרי החלוק.
 351. תקלב. מאמרי ההשלמה.
 351. תקלג. מאמרי התור.
 351. תקלד. מאמרי הבאור והיחוד.
 352. תקלה. מאמרי הפקודה והאוו.
 325. תקלו. מאמרי התולדה והתכלית.
 325. תקלז. הנושא הבודד.
 353. תקלח. עטיפת המאמרים.
 355. תקלט. הבינוני הנושאי.
 355. תקמ. הכפל במאמר המרכב.
 356. תקמא. הנחת הקשר והשמטתו.
 356. תקמב. הנחת הקשר.
 357. תקמג. עויבת הקשר.
 358. תקמד. סדר המלות במאמרים כפולים.
 358. תקמה. השמטות במאמרים כפולים.
 359. תקמו. מאמר המצב.
 359. תקמו. המאמר הטפל.
 360. תקמח. המאמר היחסי ביחוד.
 364. תקמט. אות הצרוף המדגשת.
 366. תקנ. ההתאמה במאמר היחסי.
 366. תקנא. המאמר היחסי המתיחס אל הנושא.
 378. תקנב. לשון נופל על לשון במאמר היחסי.
 378. תקנג. מאמר התנאי.
 379. תקנד-תקסב. התנאי הפשוט.
 387. תקסג. סדר המאמרים בתנאי הפשוט.
 388. תקסד. התנאי המחולק.
 388. תקסה. לשון נופל על לשון בתנאי המחולק.
 389. תקסו. השמטות במאמר התנאי.
 389. תקסח. השאלה הבלתי ישרה.
 390. תקסח. המאמר ההקפי.
 391. תקסט. הערות נוספות.
 392. תקע. רשימת מונחים.
 315. תקב. יחס הקנין החפשי.
 315. תקג. כנויי הקנין המחוברים.
 317. תקד. כנויי הקנין הנפרדים.
 317. תקה. הגבלת השם על ידי תאר הפעל.
 318. תקו. הגבלת הנושא על ידי מלות היחס.
 319. תקו. הגבלת התאר המגביל על ידי מלות.
 319. תקח. שם המספר.
 322. תקט. הגבלות הפעל.
 323. תקי. השם ביחס הפעול.
 326. תקיא. חבור הפעל עם פעולו.
 327. תקיב. הפעול המסובב.
 328. תקיג. הפעול הפנימי.
 329. תקיד. הפעול החזור.
 330. תקסו. ההדריות.
 330. תקסו. שני פעולים.
 331. תקיז. הרכבת הנפעלים והמתפעלים.
 332. תקיח. מלות היחס.
 337. תקיט. הגבלת הפעולה על ידי מלות היחס.
 337. תקכ. לשון נופל על לשון במאמר הפעלי.
 338. הפשוט.
 338. תקכא. לשון נופל על לשון במאמר המעוטף.
 338. תקכב. סדר המלות במאמר השמי המעוטף.
 338. תקכג. סדר המלות במאמר הפעלי העירום.
 339. והמעוטף.
 341. תקכד. השמטות במאמר הפעלי.
 341. הקיום והאיון.
 341. תקכה. הקיום.
 341. האיון.
 342. תקכו. איון השם והמלה.
 344. תקקו. איון הפעל.
 344. תקכת. עטיפת השמות.
 346. המאמר המרכב.
 346. תקכט. המאמרים הרצופים.

264.	תסה. סדר המלות במאמר השמי.	178.	רסב-ש. פעלי לוי' וליא.
265.	תסו. המין במושגים הסתמיים.	197.	שא-שו. הוה וחיא.
266.	תסז. מצבי השם.	199.	שח. נדא ונטא.
267.	תסח. כנויי העוף הנפרדים.	199.	שט-שי. ידא, ימא, ירא.
268.	תסט. חלוף העופים והמספרים.	199.	שיא-שכו. אתא וכדומה.
270.	תע. כנויי הרמוז בתור שמות.	203.	שכו-שלג. בנינים זרים.
270.	תעא. כנויי השאלה.	204.	שלד-שמה. המרבעים.
271.	תעב. חלופי הכנוי הסתמי.	209.	שמו-שפ. פעלי עזי.
272.	תעג. כנוי הצרוף.	221.	שפא-תיי. פעלי ע'ע.
273.	תעד. המאמר הפעלי.	232.	תיד-תמד. הפעלים עם כנויי הפעול.
274.	תעה. הנושא במאמר הפעלי.		
274.	תעו. הפעולה שלא נוכר פועלה.		
275.	תעו. הנושא הכללי והסתמי.		

ד. תורת הסדרון

בנין המאמר

המאמר הפשוט

המאמר הפשוט העירום

249.	תמה. מיני המאמר.
--------------	------------------

מאמר הקריאה

מאמרי הרגש

249.	תמו. הקריאה.
249.	תמו. קריאת הרגש.
250.	תמח. מאמרי הצווי.
251.	תמט. מאמר המצוה והפקודה.
253.	תנ. מאמר האסור והאזהרה.
253.	תנא. מאמר הורח.
254.	תנב. מאמר האווי.
255.	תנג. קריאת הדבור.

מאמר ההגדה

המאמר השמי

255.	תנד. בעל אבר אחד.
256.	תנה. בעל שני אברים.
257.	תנו. בעל שלשה אברים.
259.	תנו. הנושא במאמר השמי.
260.	תנח. נושא המאמר השמי.
260.	תנט. שמוש של הנושא השמי.

ההתאמה במאמר השמי

261.	תס. התאמת הנושא.
262.	תסא. התאמת מלת קשר המאמר.
263.	תסב. הכפל במלות ובמאמרים.
263.	תסג. לשון נופל על לשון במאמר השמי.
264.	תסד. השמטות במאמר השמי.

הנושא במאמר הפעלי

הזמנים והדרכים

276.	תעח. העבר.
278.	תעט. העתיד.
279.	תפ. הבינוני הפועל.
283.	תפא. הבינוני הפעול.
284.	תפב. שמוש הבינוני בתור שם.
284.	תפג. המקור.
288.	תפד. הוה.
289.	תפה. אית.
290.	תפו. התאמת הנושא והנושא במאמר הפעלי.
294.	תפז. מאמר השאלה.
294.	תפח. שאלות הספק.
297.	תפט. השאלה לדעת.
299.	תצ. שאלות כפולות.
300.	תצא. תשובת השאלה.
301.	תצב. המאמר המעוטף הפשוט.

משיגי השם הרצופים

301.	תצג. שם התאר המגביל.
303.	תצד. מדרגות הדמיון בתאר.
303.	תצה. כנויי הרמוז בתור תארים.
305.	תצו. סכימות השם.
306.	תצז. סכימות הכנוי אל שם.
307.	תצח. הסכימות אל כנוי.
308.	תצט. כל.

משיגי השם המשועבדים

הסמיכות והתרתה

309.	תק. הסמיכות.
312.	תקא. התרת הסמיכות.

ק-קנ. השמות בלי תוספת בכליא בס"א

81. או בעי"ן הפעל
82. קד-קיד. השמות בתוספת בראשם
84. קטו-קכד. השמות בתוספת אות בסופם
87. קכה. סיומי החבה
87. קכו. סיומי ההקטנה והגריעות
קכו-קלא. השמות המכפלים המרבעים
87. והמחששים

נסית השמות

89. קלב-קלג. המין
90. קלד. המספר
92. קלה. יחסי השם
92. קלו. מצבי השם
93. קלו. משלים לנסית השם
94. קלח. הרכבת השמות עם הכונים
קלט. חבור הכונים עם שמות המסימים
94. באות
קמ. חבור הכונים עם שמות המסימים
96. בתנועה
97. קמא. אב, אח, חם, אחת, עם כונים
98. קמב-קמג. אית ולית עם כונים
98. קמד. נסיות ורות
102. קמה. הרכבת השמות ואחודם
103. קמו-קמח. שם המספר
107. קמט. מלות הטעם
108. קנ-קנד. תארי הפעל
117. קנה. מלות היחס
120. קנו. מלות הקשור
123. קנו. מלות הקריאה

בנין הפעל

123. קנח. הבנינים
125. קנט. מבנה הומנים
125. קס. כנויי הבנין בעבר
126. קסא. כנויי הבנין בעתיד
127. קסב. הבינוני
127. קסג. המקור
129. קסד. הומנים
130. קסה-רב. גזרת השלמים

החלשים

160. רג-רטו. פעלי ס"א
165. רטו-רכו. פעלי ע"א
167. רכו-רלח. פעלי ס"נ
172. רלט-רסא. פעלי פו"י

- נב. השריקיות והשניות
ננ. המתבצצות
נד. הכובעיות
נה. חלוף הדגשות
נו. חלוף המרבעים
נו. חלוף התנועות
נח. התנועות האותיות
נט. פשוט הדבור
ס. סרוס האותיות
סא. השמטת אות

ג, תורת התבנית

- סב. שרשי הלשון
סג. הקשת הלשון

השמות

- סד. הכונים

כנויי הגוף

- סה. הנפרדים
סז. כנויי הקשרים

המחברים

- סז. הכונים המקפים
סח. כנויי השם
סט. כנויי הפעל
ע. כנויי הרמז
עא. כנויי היחס
עב. כנויי השאלה

בנין השם

- עג. שמות שניים קדמונים
עד. השמות השלשיים

פרשת המשקלים

- עה-עז. השמות בלי תוספת בעלי תנועה
אחת
עח-עז. השמות בלי תוספת בשתי תנועות
קטנות
פא-פב. השמות בלי תוספת בתנועה גדולה
בס"א הפעל
פג-פו. השמות בלי תוספת בתנועה גדולה
בעי"ן הפעל
פח-פצ. השמות בלי תוספת בשתי תנועות
קטנות ובדגשות עי"ן הפעל
צג-צט. השמות בלי תוספת בתנועה גדולה
ובדגשות בעי"ן הפעל

תָּכֵן הַעֲנִינִים.

שְׁנוּי הַתְּנוּעוֹת הַצִּלִּילוֹת

- 48 כו. התנועות הגדולות.
49 כז. התנועות הקטנות.
50 כח. ההכלאה.
50 כט. ההודגות.

הוֹדוּגוֹת הָאוֹתִיּוֹת

הוֹוֹג הַמִּקְדָּם

- 51 ל. חלקי מגעי.
52 לא. חלקי מדפי.
52 לב. שלם מגעי.
52 לג. שלם מדפי.

הוֹוֹג הַמֵּאֲחָר

- 52 לד. חלקי מגעי.
53 לה. חלקי מדפי.
53 לו. שלם מגעי.
53 לז. וווג הגמול.

הוֹדוּגוֹת הַתְּנוּעוֹת

- 54 לח-לט. וווגם של כליאים עולים.
54 מ. וווגם של כליאים יורדים.

הוֹדוּגוֹת הַתְּנוּעוֹת אֶל הָאוֹתִיּוֹת

- 55 מא. השפעת הכובעיות והחכיות.
55 מב. השפעת השפתיות.
55 מג. השפעת השריקיות.
55 מד. השפעת הצליליות.
56 מה. הודגות האותיות אל התנועות.
56 מו. צמיחת תנועות טפלות.

הַתְּחַלְפוֹת הַקּוֹלוֹת

- 57 מז. בריחת הווג.

בְּרִיחַת הוֹוֹג בְּאוֹתִיּוֹת הַצִּלִּילוֹת

- 58 מח. חלוף מקדם.
58 מט. חלוף מאחר.
58 נ. חלוף הגמול.
59 נא. השפתיות.

רֵאשִׁית דָּבָר

מְבוֹא

- 15 א. לשונות בני שם.
16 ב. הארמית הבבלית וספרותה.
17 ג. שפת התלמוד ושפת הגאונים.
19 ד. הנקוד.
25 ה. השפעת השפות הכנעניות על הארמיות.

א. תוֹרַת הַכְּתָב

- 26 ו. האותיות והכתב.

ב. תוֹרַת הַקּוֹלוֹת

- 29 ז. מוצאי האותיות.
31 ח. חתך הקולות.

תוֹרַת חִבּוּר קוֹלוֹת הַדְּבוּר

הַקּוֹלוֹת וְחִבּוּרָם

- 35 ט. פריסות הקולות.
35 י. עקירות הקולות.

פְּרִיסוֹת וְעִקִּירוֹת הַתְּנוּעוֹת

- 35 יא. מנע התנועות עם האותיות.
36 יב. מנע התנועות זו בזו.
36 יג. הכליאים והשלישים.
37 יד. בנין הברות.
39 טו. בנדר הטעם.
41 טז. השפעת הטעם על בנין הברות.
42 יז. טעם המאמר.
43 יח. טעם האחדות.
44 יט. מקום הטעם בארמית הבבלית.
44 כ. הדגשות.
45 כא. שני הקולות וחלופם בחבור המלה.

שְׁנוּי הָאוֹתִיּוֹת

- 46 כב. הכובעיות.
47 כג. הלשוניות והשריקיות.
47 כד. השפתיות.
47 כה. התנועות האותיותיות.

מוסדות זכרון לאלכסנדר קאהוט

ד"ר יהודה חנוך אלכסנדר קאהוט, רב, דרשן וחוקר בלשונות הקדם (נולד ב"ב אייר תר"ב—22 אפריל 1842—נפטר כ' אייר תרנ"ד—25 מאי 1894), קנה לו שם על ידי המלון התלמודי הגדול „הערוך השלם” (וינא 1878—ניוירק 1892: שמונה כרכים וכרך נספח; מהדורה חדשה ה' כרכים, וילנא 1910—1913, לא נשלמה; הוצאה פוטוגרפית של המהדורה הראשונה, וינא 1925—1926). לזכרו ולשמו יסדה משפחתו, בסיוע בנו עמרם (גיאורג) אלכסנדר קאהוט, כמה מוסדות ספרותיים שתעודתם היא לעורר ולעודד עבודת המחקר השמי והמזרחי באירופה ובאמריקה.

הראשון למוסדות אלה נוסד בשנת 1915 במכללת יל (Yale) בניוהבן, קוניטיקוט, בשם „קרן לפרסום ספרים לזכר אלכסנדר קאהוט”. בעזרתו פרסמה מכללת יל משנת 1915 ואילך כמה ספרים חשובים המכילים טופסים וחקירות של חברי חבר הפרופסורים במחלקה השמית; עומדים להופיע עוד ספרים שונים בזמנים קבועים. כמו כן נוסד בשנת 1919, ונוסף ליל סך כסף בשנת 1928, „פרס אלכסנדר קאהוט לחקירה בשפות השמיות”, הנתן על ידי מכללת יל מדי שנה בשנה. על ידי מכללת יל מתקימת גם כן „ספריה על שם קאהוט”, כעין מדור מיוחד לעצמו.

בשנים האחרונות (1922—1925) נוסדו בצדם של בתי מדרש לחכמת ישראל עוד „מוסדות קאהוט” מעין אלה בווינה, בודפשט, ברלין וניוירק. הם מתנהלים על ידי חבר של טובי חכמי ישראל, המשמש מעין ועד מועצה המכריע על הספרים הראויים להתפרסם. בסיוע של „מוסדות קאהוט” אלה נתפרסמו הרבה ספרים חשובים במקצוע של ספרות ישראל, ביחוד במקצוע של מדע הלשון והדקדוק, פולקלור ודברי ימי הדת.

In 1922 and 1923 similar *Kohut Foundations* were established, successively in Vienna, Berlin, Budapest and New York, three of them in affiliation with Jewish institutions of learning, administered by a group of representative scholars, who serve as an Advisory Executive Committee in the selection of the literary material to be published.

There have appeared under the auspices of the *Kohut Foundation* a number of important works by distinguished scholars and among the forthcoming publications are included several significant contributions to Jewish literature, especially dealing with grammar, lexicography, folklore, and the history of religion.

THE ALEXANDER KOHUT MEMORIAL FOUNDATIONS

In memory of Dr. ALEXANDER KOHUT, alike distinguished as Rabbi, Preacher and Orientalist (April 22, 1842—May 25, 1894) and widely known through his encyclopedic Talmudic Dictionary, the *Aruch Completum* (Vienna 1878—New York 1892; new edition Wilna 1910—1912, incomplete; photographic reprint of original edition, Vienna 1926); his family, through the initiative of his eldest son, GEORGE ALEXANDER KOHUT, has established a series of Literary Foundations, bearing his name. The primary object of these foundations is to foster Jewish learning and to make it possible for scholars engaged in original research to publish the results of their investigations.

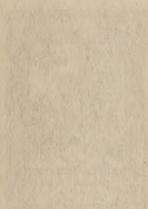
The first of these Foundations was established in 1915, at Yale University, New Haven, Connecticut, and is designated *The Alexander Kohut Memorial Publication Fund*. Under its auspices the Yale University Press has since 1915 issued some notable works, comprising Texts and Researches, edited by members of the Faculty in the Semitic Department, and other volumes are to follow at regular intervals.

There is also an *Alexander Kohut Research Fellowship in Semitics*, annually awarded at Yale, made possible by a special gift in 1919 and augmented in 1928, for the purpose of stimulating post-graduate study. The Kohut Library, known as the *Alexander Kohut Memorial Collection*, is likewise deposited at Yale.

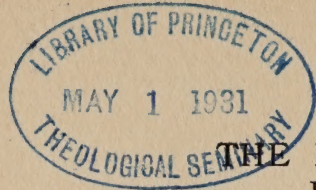
THE ALEXANDER KOHUT MEMORIAL FOUNDATION
PUBLICATIONS OF THE ALEXANDER
KOHUT MEMORIAL FOUNDATION

A GRAMMAR
OF
BABYLONIAN ARAMAIC

COPYRIGHT, 1930, BY
THE ALEXANDER KOHUT MEMORIAL FOUNDATION

PRINTED AT
THE MONOLIN PRESS
NEW YORK

THE PUBLICATIONS OF THE ALEXANDER
KOHUT MEMORIAL FOUNDATION

A GRAMMAR
of
BABYLONIAN ARAMAIC

BY
CASPAR LEVIAS

THE ALEXANDER KOHUT MEMORIAL FOUNDATION
NEW YORK, 1930

ספרי מוסד לזכרון אלכסנדר קאהוט

דקדוק ארמית בבליית

מאת

ק. לויאס

מוסד לזכרון אלכסנדר קאהוט

ניו יורק, תר"צ

DATE DUE

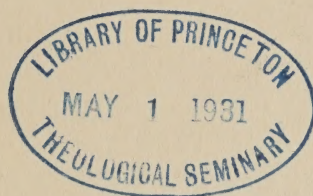
~~MAR 21 1988~~

~~JUN 1 1988~~

~~JUN 20 2011~~

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

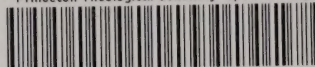
Division

Section

PJ5302 .L66

... A grammar of Babylonian Aramaic ...

Princeton Theological Seminary-Speer Library

1 1012 00076 0605

דקדוק ארמית בבליית

לויאס

